Akhund Darwēzah

Irshad al-Talibin

McGill University Libraries
Islamic Studies Library

C5
.A3158i
30109

4129839

17-6-80

فہرست ابواب و فصول و مسائل و حکایات ارشاد الطالبین

۳	**باب اول** مشتمل بر چہار فصل۔	۲۵	نیّت نیک بچہار نوع است۔
〃	فصل اول در توحید۔	〃	نقل شیخ شبلی رحمہ اللہ تعالیٰ۔
〃	توحید بچہار نوع است۔	۲۷	قصّۂ محمد بادشاہ کہ پیغمبر را ضامن بہشت گرفت
۶	قرآن را مخلوق دانستن کفر است۔	۲۹	قصّۂ خالد بن ولید رضؓ۔
〃	بیان عمل شیطان کہ مسلمانان را از دین بگرداند	۳۰	قصّۂ مہتر موسیٰؑ و فرعون۔
۷	احوال زاہد کہ شیطان او را خلل داد۔	۳۴	حیوانات تسبیح بجنّت روند۔
〃	حال جنید بغدادی در توحید۔	〃	قصّۂ خالد در خلافت صدیق اکبر رضؓ۔
۹	ذکر منصور و جوانی شاہد توحید حال۔	۳۵	بقاء ایمان در چہار چیز۔
۱۰	حضرت بایزید بسطامیؒ در ہنگام سکرات موت	〃	گفتار ہا و کار ہائے کفر۔
〃	درازیٔ آدم علیہ السلام سہ صد فرسنگ بود	۳۶	قصّۂ شیطان معہ شیخ جاہل۔
۱۱	حکایت عشق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بحقتعالیٰ	۳۷	جبرئیلؑ پانزدہ روز نیامدہ بود
۱۲	ذکر مصنف این کتاب یعنی خوند درویزہ ؒ	〃	سی و سہ بار جبرئیلؑ بصورت خود آمدہ بود۔
۱۷	**فصل دوم** در بیان ایمان۔	۳۸	قصّۂ مہتر نوحؑ و دقیانوس۔
۱۸	قصّۂ دحیۂ کلبی رضؓ۔	۳۹	بیان صفت دوزخ۔
۱۹	ایمان مخلوق است۔	۴۱	ہفت طائفہ زیر عرش۔
〃	اخلاص بچہار نوع است۔	۴۲	قصّۂ رحم پیغمبر بر کنیزک۔
〃	قصّۂ شیخ احمد خضرویہ۔	〃	قصّۂ رحم بزرگوارے بر کنیزک۔
۲۱	ذکر ابراہیم خلیل اللہ کہ آتش بر و گلزار شد	〃	رحم بزرگوارے بر غلام۔
۲۲	در خبر است کہ سہ زنان اکنون حیات اند	۴۳	ہفت شرط ایمان بجان کردن۔
〃	قصّۂ امیر حمزہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔	〃	حلال دانستن شبرۂ جو کفر است۔
〃	قصّۂ کشتیٔ نوح علیہ السلام۔	۴۴	بیان خمر خوردن۔

۴۴	خمر بہ پنج نوع است
〃	شپلیدۂ غلہ چون تغیر یابد حرام است
۴۵	دخول در مسجد۔
۴۶	ساقط شدن جواب سلام۔
〃	ساقط شدن حج درین زمانہ۔
〃	چند جا امام اعظم رح توقف کردہ اند۔
〃	چون از مسجد بیرون آید پا چپ بیرون آرد۔
۴۷	عالمان کہ پیش ملوکان روند۔
〃	علم بے عمل دشمنی با خدا است۔
〃	گفتہ بذر جمہر در صحبت عالمان
〃	خاک گرفتن از دیوار غیرے۔
۴۸	حکایت داماد سلیمان علیہ السلام
۴۹	فضیلت عالم بر زاہد۔
〃	قصۂ ہارون الرشید۔
〃	شفاعت چہار فرقہ حق است
〃	ذکر مرید حسن بصری رض۔
۵۲	بیان خانوادہ۔
〃	ہر کہ بغیر اذن کامل ارشاد کند۔
〃	ذکر سید جلال و شیخ فرید۔
۵۴	مثالہای گریہ کہ از خوف خدا کند
۵۶	مسئلہ در بیان کمال ایمان۔
۵۷	المبتدع من یجعل غیر طریق الشرع
۵۸	دوستی با دوستان حق۔

۵۸	یاری و شفاعت یکدیگری روز
〃	برادر و خواہر دینی گرفتن فائدہ د
〃	قصۂ مردی کہ سوای جمع کردن نا
	صالحان دیگر عمل نکردہ بود۔
〃	با دوستان حق دوستی کردن مثال سلطان
۵۹	قصۂ گربہ بزرگوار و صاحبش
۶۰	لعاب انداختن بطرف کعبہ مکروہ است
۶۲	چونکہ عیسیٰ بادشاہ روم فوت ش
۶۳	بدترین مردمان آنکسی است کہ چیز
	بخود فرض گرداند و وفا نکند۔
〃	قصۂ مہتر یوسف ع و طبیب حاذ
۶۴	بیان عدل سنجر ماضی۔
۶۵	در بیان احسان و مقام حضو
۶۶	قصۂ بادشاہ و زن باغبان
۶۷	ذکر سخاوت مرتضیٰ علی کرم اللہ وجہہ
۶۸	حکایت عمر بن عبد العزیز۔
۶۹	اگر کسی پیش امیر جابر امر معروف نکند
۷۰	اگر کسی خود فاسق ست امر معروف
〃	امر معروف سہ نوع است۔
۷۱	مَنْ بَدَّلَ دِیْنَہٗ فَاقْتُلُوْہُ۔
〃	آنحضرت برائے او چادر انداخت کہ بنشـ
۷۳	قصۂ اولیاء اللہ کہ بر کافران برگشـ
〃	قصۂ غلامان فرعون کہ مسلمانان

۷۴	فرعون معلّل بچہار علت بود۔	۹۹	بیان ثواب سورتہا و ادعیہ پس از وضو۔
۷۵	ذکر درخت پرستان۔	〃	طریقۂ شانہ کردن۔
〃	بسبب یک سخن بہ بہشت رود۔	۱۰۱	مناجات برق نام در زمان موسیٰ۔
۷۸	در حق کلمۂ شہادت۔	۱۰۷	وضوئ باطن۔
〃	در بیان آنکہ بسبب آن حدّ لازم نمی شود	۱۰۸	مبالغہ در مسواک۔
۷۹	خمر در وقت اصحاب حلال بود	۱۱۰	مسئلہ در بیان شکنندۂ وضو۔
۸۱	در آغاز و تمام سخن کلمہ۔	۱۱۲	پرسان جوانے در حق زن کردن
۸۲	قصّۂ ولی کہ بقبول او نہ قبول عبادات نظر کرد	۱۱۳	چہار خندہ وضو نشکند۔
۸۳	ابراہیم خواص دوازدہ سال در بیابان میگشت	۱۱۵	واجب شدن غسل۔
۸۴	ثواب زیارت عالم و بزرگ۔	〃	در بیان حیض و طہر متخلل۔
۸۵	ظالمی نود و نہ کس کشتہ بود۔	۱۱۶	استحاضہ و نفاسہ و حائضہ۔
۸۶	منازعت مالک دینار۔	۱۱۷	غسل کردن میت۔
۸۷	سوال دل از جان۔	۱۱۹	مامور کردن مرید بہ تہجد۔
〃	مسئلہ در بیان محاضرات۔	۱۲۰	در بیان دخول بازن۔
۸۹	قصّۂ امام غزالی۔	〃	در بیان مقدار استعمال آب در غسل و وضو
۹۰	فصل سیوم در وضو و ملائم آن	۱۲۲	خاک خورو بائع بشر۔
〃	در بیان وضو کہ بچند نوعست۔	۱۲۳	حضرت علیؓ در ہر شب چہار بار غسل کرد
〃	قصہ رابعہ بصرے۔	۱۲۴	مرگ سلیمان علیہ السلام۔
۹۱	زنے کہ خود را خوشبو کند۔	〃	در بیان موت کہ بی خبری آید۔
〃	مسئلہ در بیان رفتن بقدم جماعت	۱۲۵	قصۂ بلعم باعور۔
۹۲	سنگ و مدر برای استنجا۔	۱۲۶	قصۂ داؤد عم و بادشاہ کافر۔
۹۴	در بیان وضو و مسواک۔	۱۲۷	عمر مسخ شدہ۔
۹۷	خلال انگشتان و فراموشی استنجا	۱۲۹	قصۂ جریر رضی اللہ عنہ۔

۱۳۰	قصهٔ خواجهٔ گرگ۔
۱۳۱	قصهٔ جنید و جوانی۔
۱۳۲	دیوانه لا ابالی۔
〃	در بیان تیمم و وضو و استعمال مسواک
۱۳۴	در بیان آب ده در ده و چاه
۱۳۵	**فصل چهارم در بیان نماز**
〃	نماز به بیت المقدس۔
۱۳۶	صلوة خمسه مثل پنج جوی است۔
۱۳۷	چند جا ذکر نماز در قرآن۔
۱۳۹	چند نفر بگمان مسلمان اند۔
۱۴۰	بحث تراویح۔
۱۴۲	چون مستقبل قبله شوی آب دهن میندار
۱۴۳	بیان غیر المغضوب۔
۱۴۴	الحمد را الهمد گفت۔
۱۴۶	اگر مخرج و معنی یک باشد نماز رواست
۱۴۸	وقوف منزل در قرآن۔
۱۵۰	وصل و فصل در نماز۔
۱۵۱	نماز را چهار رکن۔
۱۵۲	ختم در ده روز باید کرد۔
۱۵۳	کسے که سبلت دراز کرده۔
۱۵۴	در امم ماضیه قعده نماز نبود۔
۱۵۵	عدم قبول شاهدی که قنوت نداند
〃	در بیان سر نهادن بسجده بعد از فراغ و تر

۱۵۵	در بیان نماز جنازه۔
۱۵۶	قائم مقام ادعیهٔ جنازه۔
۱۵۸	نماز بلا جماعت۔
۱۵۹	در بیان دستار بستن۔
۱۶۰	در بیان نماز در مسجد۔
۱۶۱	بیان خاک آدم علیه السلام۔
۱۶۲	بیت المعمور کعبهٔ ملائکه۔
۱۶۳	بر بوریا مصلی افگندن۔
〃	حکایت بادشاه یوسف نام۔
۱۶۶	بیان نماز بر پوست حیوان۔
〃	در بیان پنج بنای مسلمانی۔
۱۶۸	کلانی آسمانها وغیره۔
۱۶۹	چون عالم وفات یابد۔
۱۷۰	کلانی و شتابی آب۔
۱۷۱	در بیان خسوف و کسوف۔
〃	در بیان شهور شمسی و قمری۔
〃	قصهٔ عادیان۔
۱۷۲	یک اندام شیطان نراست و یک ماده
۱۷۳	بیان مقدار گاو زمین۔
〃	بیان مقدار ماهی۔
۱۷۴	چهار طائفه را نشان برابر باشد۔
۱۷۶	در بیان دوزخها که هفت اند۔
〃	در بیان مار که دوزخ بر پشت اوست

۱۷۶	در بیان آن مردم که نماز خفتن بر ایشان نیست	۱۹۶	بدیهٔ منکر و نکیر و سراج القبر۔
〃	در بیان آنکه شش شب دارد و شش ماه روز۔	۱۹۷	نماز آوردهٔ جبرئیل علیہ السلام بحکم رب الجلیل۔
۱۷۷	غلام چست در خدمت۔	۱۹۸	کنیزک را دشنام دادن۔
۱۷۹	در بیان نفل نماز و روزه۔	۱۹۹	نماز هفته و سید الاستغفار۔
〃	مسئله در بیان اوراد۔	۲۰۱	دعای شب جمعه برای حاجات دو جهانی۔
۱۸۰	برای گم شده بخواند۔	〃	قضا عمری پیش از وتر۔
〃	بعد فجر روی سوی قبله نشیند۔	۲۰۲	نماز افضل از قیام اللیل۔
۱۸۲	ورد اخوند جیو رحمة الله تعالیٰ علیه۔	۲۰۳	نفل بے بے عائشه رضی الله تعالیٰ عنها
۱۸۳	تسبیح بانگشتان ثلثه۔	〃	نماز هفت وضوء۔
۱۸۴	برائے کشایش رزق۔	۲۰۴	آیتها عقیب صلوات خمسه۔
۱۸۵	اسم الله را خواندن۔	۲۰۵	برای مرادات دو جهانی۔
۱۸۶	خطاب حق با موسیٰ در ترس۔	۲۰۶	خواب کردن بطهارت۔
〃	در بیان آسانی جان کندن۔	〃	در ثواب سحر برخاستن۔
〃	نمازهای هفته روز یکشنبه۔	۲۰۷	سصد و شصت رگ آدمی۔
۱۸۷	نماز برای خوشنودی خصمان	۲۰۸	سه کرت صلوة بر آدم علیه السلام۔
۱۸۹	برای حاجت دارین۔	۲۰۹	ثواب تهجد گزاردن۔
۱۹۰	چهار رکعت نفل از برای معاش دنیوی	۲۱۰	دوازده کس سوای حضرت صلی الله علیه وسلم که همراه ایشان سیزده میشوند۔
〃	نواقض سنت ظهر و بامداد۔	〃	ورد خود را ترک نکند۔
۲۹۱	سه کرت کلمه طیبه بعد از نماز۔	۲۱۱	صلوة العاشقین۔
〃	وظیفه فرموده حضرت صلعم مر بی بی فاطمه را۔	۲۱۲	در بیان نماز اوّابین۔
۱۹۵	در باب حفظ ایمان۔	۲۱۳	بیان ثواب لفظ الله گفتن۔
۱۹۶	نماز در باب خوشنودی مشائخان	۲۱۴	مسئله نماز استغفار۔
〃	نماز هفته۔		

۲۱۶	نماز دیدار دیدن رسول اللہ صلعم۔
۲۱۷	در بیان دعای نور۔
۲۱۹	بیان نماز حاجات۔
۲۲۰	ندای پروردگار وقت سحر۔
〃	در بیان نمازهای ہفتہ۔
۲۲۱	نماز قضائے عمری۔
۲۲۲	بیان شبی کہ ہمہ گناہان در آن بخشیدہ شوند۔
۲۲۳	نماز برای دیدن مطلب در خواب۔
〃	در بیان شب قدر۔
۲۲۴	در بیان عید فطر۔
۲۲۵	نماز عیدین و تکبیرات آن۔
۲۲۶	قصۂ عید اضحی۔
۲۲۷	پنج از آب منی شیطان است
۲۲۸	اشارت باندامہا کہ شستن آنہا در وضو فرض۔
۲۲۹	وجہ تسمیۂ ایام بیض و عرفات۔
۲۳۰	بیان قربانی کردن۔
〃	مسئلہ نماز عاشورہ۔
۲۳۱	بیان روزہای و بیان ماہ صفر۔
۲۳۲	ذکر ماہ رجب المرجب
〃	علامت شناختن شب معراج۔
۲۳۳	ذکر ماہ شعبان۔
۲۳۴	ذکر ماہ رمضان۔
۲۳۵	بیان شفاعت ماہ رمضان۔
۲۳۷	بیان نفل مجرب۔
〃	نماز شہر رجب المرجب۔
۲۳۸	بیان احکام سفر۔
۲۳۹	مسئلۂ دزد۔
۲۴۱	آوردن عروس نو۔
۲۴۲	شب و روز خلیفۂ یکدیگر اند۔
〃	بیان موجبات سجدۂ سہو۔
۲۴۵	الدعاء مفروضتان۔
۲۴۶	نفل پس از وضو کہ البتہ بکند۔
۲۴۷	کلمۂ طیبہ عقب ہر نماز گفتن سنت
۲۴۹	دعای استخارہ و بیان احوال
۲۵۰	بیان فضیلت بسم اللہ پیش
۲۵۱	دعا بر قبر میت و سورۂ یاسین خواندن بر قبر
〃	در بیان تلقین کردن میت۔
۲۵۲	بیان خیرات کردن پس میت۔
۲۵۳	قصۂ پیرہ زنے۔
۲۵۴	ابراہیم خلیل اللہ علیہ السلام خواب دید کہ پسر خود را
۲۵۵	ثواب روزۂ ایام بیض۔
۲۵۶	بیان حضرت خیر البشر صلی اللہ علیہ
〃	در تمام روزہای یکی۔
۲۵۸	روزہای ممنوع۔
۲۵۹	فصل ادعیات مجربہ۔
۲۶۳	بیان آنکہ حضرت را بخواب بیند

۲۶۴	شکستن صوم نفلی در ضیافت۔	۲۸۸	بیان خلقت ہفت آسمان و زمین۔
۲۶۶	اکرام مہتر ابراہیم علیہ السلام خلیل اللہ مر کافر را	״	بیان لوح و قلم و دراری و پہنائی آن۔
״	امتحان بر خلیل اللہ ع۔	۲۸۹	بیان درخت طوبیٰ و امت حضرت صلعم۔
۲۶۸	نبی بہتر از ولی۔	۲۹۰	ذکر عزرائیل ع۔
״	در بیان آنکہ علی الصباح گفتہ می شود	״	در آسمان چہارم قطار اشتران۔
״	در بیان دفع جذام و برص و دانہ	۲۹۱	بیان اصل رود نیل و سیحون و جیحون و ہامون۔
۲۶۹	برای دفع جملہ انواع دانہا۔	״	انسان در ارادہ مقدم است۔
۲۷۰	دہقان و دعا و حکایت فرشتہ۔	״	ذکر ایام سبعہ۔
۲۷۱	دعای کہ شیطان یاد دارد۔	۲۹۲	آغاز بادشاہی بر سر این زمین۔
۲۷۳	دعاہای ضروریہ و بکار آمد۔	״	بیان خلقت جن و ابلیس کہ پسر جن است۔
۲۷۴	دعای عہد نامہ کہ در گور ہمراہ مردہ نہند	۲۹۳	آغاز ایجاد آدم ع۔
۲۷۵	دعای زیادت عمر و ماہ نو دیدن	۲۹۵	بیان خلقت ارواحان۔
۲۷۶	قصۂ در مجالس و آیۃ کریمہ۔	״	بیان حقیقت حجر اسود۔
۲۷۷	گوشت و پوست حافظ نریزد۔	۲۹۶	سر زنش دادن خدا تعالیٰ مر ملائکہ را۔
۲۷۸	افسونہای سُرخ باد۔	۲۹۷	عدد جنت زائیدن حوا رض۔
۲۸۰	صفت بسم اللہ و کلمہ و اعوذ باللہ۔	۲۹۸	قصۂ مہدائیل۔
״	بیان درود بزرگ۔	۳۰۰	قصۂ نوح علیہ الصلوٰۃ والسلام۔
״	افسون مندی برای دفع دانۂ حلق	۳۰۲	بیان نسل ابراہیم ع۔
۲۸۱	برای دُد و درد سر و مار گزیدہ مجرب است	۳۰۴	قصۂ ولادت حضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام
۲۸۲	دعای درازی عمر۔	۳۰۶	بیان فرزندان و ازواج مطہرات آنحضرت صلعم
۲۸۵	وجہ اخفی گفتن حضرت صلعم مر جبرئیل ع را۔	۳۰۸	انواع آدمی و چہار طائفہ مکلف۔
۲۸۶	قصۂ مرغ کہ عمرش بسیار بود	۳۰۹	بیان دعاہای بزرگ۔
۲۸۷	دعای طیر کہ امام اعظم رح ہر شب میخواند	״	ذکر مبعّثات عشرہ۔

۳۱۱	دعای استخاره-	۳۴۳	مناقب شیخ نور قطب عالم-
″	بیان کشتن هر قاتل و دار و ساختن هر	″	مناقب شیخ نظام الدین-
۳۱۲	**باب دوم** مشتمل بر چهار فصل	۳۴۶	مناقب شیخ فرید شکر گنج-
″	**فصل اول** در بیان انواع توبه	۳۴۸	مناقب قطب الاقطاب قطب
۳۱۳	اگر صد کرت گناه کند و صد کرت توبه کند		بختیار اوشی چشتی قدس سرّ
۳۱۴	بدانکه غیبت بر چند نوع است	۳۴۹	مناقب حسن سنجری-
۳۱۵	بهتان آنرا گویند-	۳۵۲	شجرهٔ سهروردیه-
″	چهار چیز را غیبت نگویند-	۳۵۵	در مناقب شیخ جنید بغدادی قدس
۳۱۶	بدانکه نفس بر چهار قسم است-	۳۵۸	مناقب شیخ داؤد طائیؒ-
۳۱۸	توبهٔ خاص-	۳۵۹	بیان حال اول شیخ حبیب عجمیؒ
۳۱۹	توبهٔ خاص الخاص-	۳۶۱	مناقب امام حسن بصری رض-
۳۲۰	توبهٔ خاص الاخص-	۳۶۲	شجرهٔ سیوم از سلسلهٔ کبرویه از آغا
۳۲۱	**فصل دوم** در علامات پیر کامل		و بیان رسول الله صلعم-
۳۲۴	اگر صرف و نحو نداند جمله علوم ناقص باشند	۳۶۴	بیان ایمان آوردن حضرت علی کرم الله
۳۲۵	پیری را چهار شرط است-	۳۶۵	ایمان آوردن صدیق اکبر و عثمان غنی رض
۳۲۷	قصهٔ منصور حلاّج-	۳۶۷	ایمان آوردن عمر خطاب رض-
۲۳۲	رقص حرام اتفاقی است-	″	آمدن بادشاه یمن برای معجزه-
۳۳۳	چهل تن امت عیسی علیه السلام	۳۷۰	قصهٔ غار-
۳۳۴	سماع را چند شرط است-	۳۷۱	کشته شدن ابوجهل-
۳۳۸	خراب حالی شیطان-	۳۷۲	قصهٔ سفیان بادشاه مکه-
۳۴۰	شجرهٔ چشتیه-	۳۷۴	ابوبکر صدیق استاذ جبرئیل-
۳۴۱	مناقب بهاء الدین صاحب قدس سرّه	۳۷۶	در فضیلت حضرت عمر رض-
۳۴۲	مناقب سید حامد الدین-	۳۷۷	بیان قوت حضرت علی کرم الله وجه

۳۸۹ مہمانی عثمان حضرت علیہ السلام را
۳۸۰ نزد آنحضرت صلعم ہژدہ کاتب بود
۳۸۱ عدد آیہای قرآن مجید۔
۳۸۲ بیان خلافت علی رض۔
۳۸۴ کرسی چہار یار و یزید۔
۳۸۵ شہادت حمزہ رض۔
۳۸۷ بیان ابیات پند از مولوی جامی
〃 **فصل سیوم** در بیان چہار علم۔
۳۹۱ در بیان اذان۔
۳۹۳ در بیان آنکہ در اذان کافر میشود۔
۳۹۶ در بیان کفارات۔
〃 در بیان حیض و نفاس۔
۳۹۷ مذاہب اربعہ و حیلۂ مطلقۂ ثلاثہ
۳۹۸ مناقب امام اعظم رح۔
۴۰۵ مناقب امام شافعی رح۔
〃 مناقب امام مالک و امام احمد حنبل رح۔
۴۰۷ در بیان ذکر کردن۔
۴۰۸ در بیان ذکر عالم۔
〃 در بیان ذکر خاص۔
۴۱۰ در بیان ذکر خاص الخواص۔
〃 در بیان ذکر خاص الاخص۔
۴۱۲ آداب ذکر دادن پیر مرید خود را۔
۴۱۵ در بیان اسم ذات۔
۴۲۳ کسیکہ خس و خاشاک بدست بشکند تسبیح
۴۲۴ در بیان فضیلت کلمۂ طیبہ۔
۴۲۶ تعجب از چہار نفر۔
〃 **باب سیوم** در بیان سیر سلوک۔
۴۲۷ در بیان سیر من اللہ۔
۴۲۸ در بیان سیر الی اللہ۔
۴۳۲ در بیان سیر فی اللہ۔
۴۳۶ در بیان سیر مع اللہ۔
۴۳۸ بیان فائدۂ تعبیر خواب۔
۴۴۱ **باب چہارم** مشتمل بر چہار فصل
〃 **فصل اول** در اخلاق حمیدہ۔
۴۴۳ بیان کلمۂ ردّ کفر۔
۴۴۴ بیان ذبح کردن گاو کہ معجزۂ موسیٰ بود
۴۴۹ قصۂ بو علی سینا۔
۴۵۱ **فصل دوم** در بیان اخلاق ذمیمہ
۴۵۲ استاذ را بنام نخواند۔
〃 در بیان حق مادر و پدر۔
۴۵۶ **فصل سیوم** در بیان صبر۔
۴۵۷ ذبح کردن صحابی گوسپند برای مہمانی حضرت
۴۵۸ یکی را در ہند دو پسر مردہ۔
۴۶۲ معنی اسم یا استار۔
〃 قصۂ ایوب علیہ السلام۔
۴۶۵ **فصل چہارم** در شکر۔

۴۶۶	در بیان شکر ایمانی۔
۴۶۷	در بیان شکر عملی۔
۴۷۱	**خاتمۃ الکتاب** مشتمل بر چند فصل۔
〃	**فصل اول** در علامات قیامت
〃	در بیان دجال لعین۔
۴۷۳	خروج دجال چہ وقت باشد۔
۴۷۵	ذکر مہدی آخر زمان۔
۴۷۷	کیفیت اظہار یاجوج و ماجوج۔
۴۷۸	قصۂ سد سکندری۔
۴۷۹	بیان اظہار دابۃ الارض۔
۴۸۰	ذکر طلوع شمس از مغرب۔
۴۸۲	بعد ازین علامات باد پیدا میشود۔
۴۸۳	دلسوزی عزرائیل علیہ السلام۔
۴۸۴	قصۂ شداد و باغ ارم۔
۴۸۶	دمیدن صور و حشر خلائق۔
۴۸۷	**فصل دوم** در کیفیت استادن
〃	در بیان پلصراط۔
۴۹۱	خوک از دوزخ آید۔
〃	ہفت کوتل۔
۴۹۵	چہار چیز در دوزخ بدتر اند از دوزخ۔
۴۹۶	امت حضرت ہر چند گنہگار باشند روسیاہ نگردند
۴۹۸	شفاعت طفلان و علماء۔
۴۹۹	دعوی کردن شیطان با خدا۔
۵۰۱	در خبر است کہ ہر مومن را ہفت سرای باش
۵۰۲	در دخول جن در بہشت امام اعظم توقف کردہ ا
۵۰۴	در سرایہا ہر یکے را باغہا اند۔
۵۰۵	دانۂ انار جنت چون بہشت برابر این دنیا باش
۵۰۶	در بہشت روز و شب نباشد۔
〃	جہانی کردن جنیان آہنگتن و کشتن
۵۰۹	بیان این آیت عالیہم ثیاب سندس خضر
۵۱۱	چہار چیز در بہشت بہتر از بہشت اند۔
۵۱۲	بیان مجادلہ در میان بہشت و دوزخ
۵۱۳	ہمہ نیکیہا برابر جہاد چون قطرہ بمقابلہ دریا
۵۱۴	**فصل سیوم** در اجناس مسائل
۵۲۳	لعنت راندن بر یزید روا است یا نی
〃	در بیان قصۂ یزید۔
۵۳۳	در بیان آسانی در روزہ زنان۔
۵۳۴	ہر کرا تپ لرزہ آید این کلمات بخواند
۵۳۷	قصۂ اویس قرنی۔
۵۴۳	برای حاجت دفع دشمنان۔
۵۴۴	در بیان صلح بمال۔
۵۴۶	در بیان خلقت آدمی۔
۵۴۷	نفس جدا است و روح جدا۔
۵۵۱	در بیان خوردن طعام در خانۂ ماتم۔
	تمت

منقبت بجناب عالی پیر دستگیر قدس سرہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ای امیر هر دو عالم دستگیر هر حقیر
شیخ محی الدین جیلی شاه شاهان شاه میر

غوث میران مرشد و مخدوم درویش و فقیر
قطب ربانی زهی سلطان مولانا کبیر

بر درت افتاده ام یا غوث اعظم دستگیر

ای وجودت آفتاب صبح ایجاد ازل
وی رخت شام ابد را بدر کمال بے بدل

ای بکشور ملک هستی بادشاه بی بدل
ای غلام ملک تو شاهان هر دین و دول

هم تویی نور هدا یا غوث اعظم دستگیر

30109

ای چو جان پنہان بتن مخفی ہمہ جا حاضری
بر حقیقت حال محتاجان ہمیشہ ناظری

شکلِ انسی نورِ قدسی عجب انسان نادری
گرچہ عبد القادری لیکن بقدرت قادری

حاضری و ناظری یا غوثِ اعظم دستگیر

بادشاہِ تاجورِ ہستی بیچون الکمال
طبلِ حکمت میزند بر عرش و بر ارضِ وصال

ہست اندر حکمِ تو ملکِ بلاد اللہ تعالیٰ
چونکہ خود گفتی کہ حکمی نافذ فی کلِ حال

بخش منصب رفعتم یا غوثِ اعظم دستگیر

گفته گر فوق میّت افگنم نظری براز — زود گردد زنده با قدرت کریم کارساز
ای مریدے هم وطب و شطح بکن بر من نیاز — هر چه خواهی خواه از من لاتخف دامن نیاز
ده زهر خوفم امان یا غوث اعظم دستگیر

وز همه کون و مکان شاه جهانی هر مکان — در زمین و آسمان خادم تو ملک و انس و جان
خاصهٔ آل رسول مقبل پیغمبران — سیّد سادات گو بر تاج والا سروران
سرور فاخر توئی یا غوث اعظم دستگیر

بر درت از مشرق و مغرب همه کس جانفدا — داد مظلومان توئی از عرش تا تحت الثری
دستگیری از کرم هر بیکس و واماندرا — هر اسیرے را ز هر قیدی همی سازی جدا
مونس هر بیکسی یا غوث اعظم دستگیر

والی ملک رسول عالی از نسب رسول — مظهر انوار قدسی واقف فرع و اصول
سرور اهل رسالت مفخر اهل بتول — در جنابت میکنم زاری نیازم کن قبول
مستجیب دو جهان یا غوث اعظم دستگیر

قوله وز همه کون و مکان الخ
کنایت است از عالم از جهان یعنی سلطنت بر دنیا بتو سپرده شده است و هیچ در زمین و آسمان نیست از ملک و انس و جن که بخاد و ملک تست اما خادیت نیست و من پس آن ظاهر است و اما خادیت ملک پس زیرا که الله تعالی ملائکه را برای حفظ انسان پیدا کرده است از شر ارضیا و آخرت دشمن حفظ انسان اگر خدمت او بس بناظر هیچ ایراد متوجه نمی شود ۱۲ محمد یحیی

در گهت شد قبلهٔ مقصود هر شاه و گدا — در تنت گشته مقید نور مطلق از خ
کیف و کم ما نیست در رویت ز روی مصطفی — منتجم گردیده در روی تو نور مص

نبیره — هم نبی را احمدی یا غوث اعظم دستگیر

گوش تو شنوا ست اسرار خستگان قرب و دور — چشم تو بینا ست حال غائبان را چون حضو
خاک کویت سرمهٔ چشم ملائک انس و حور — آستانت کعبهٔ شادی و مقصود

شاد و مسرورم بکن یا غوث اعظم دستگیر

هر که میخواهد ترا حاضر شوی در پیش او — گبر و ترسا و مسلمان هر چه دارد کی
از عنایت خویش بندی مرهمی بر ریش او — در همه کارش تو باشی یا جانی خویش ا

همره از لطف خود یا غوث اعظم دستگیر

کافران و عاصیان و مذنبان و مجرمان — سارقان و فاسقان و ظالمان و کاذبا
چونکه از بیچارگی آرند نامت بر زبان — هر چه میخواهند بخشی در همانم بیگمان

خستگان را چاره یا غوث اعظم دستگیر

در انسان است بصفات بسیط مخصوص بصفات
زیرا که او موصوف
پاک است از صفات
و کلیم و حی و دوام و قیام بلکه موصوف
بجمله صفات او چونکه مراد از انسان
مطلق انسان نیست بلکه مراد انسان
کامل است چنانچه انبیا و اولیا اند
است و این صفات مذکوره پس از
انبیا و در ذات پاک غوث الاعظم
قدس سره بوجه تمام و کمال موجود
بود لهذا ناظم تخصیص او فرمود
و گفت گوش تو شنوا است الخ

محمد رضوان الله

۴

فوائد اگر میخواهد بران الخ
ناظم صفات مخصصه بران را
خدا جل جلاله خاص برای
ذات پاک غوث الاعظم
قدس سره ثابت نمود
لهذا گفت اگر میخواهد الخ
زیرا که حضور او للاز شرط است
محمد رضوان الله

بس که بدکارم گنهگارم پریشان روزگار
منفعل خجلت زده رویی سیاهم شرمسار

با چنین بدزندگی شرمندگیها بیشمار
باکه بنمایم چنین بدرو بجز تو کردگار

سرخ کن تو این رخم یا غوث اعظم دستگیر

چونکه اتو دستگیری دست من گیر از کرم
شادمان کن یا مرادم بر کن از گرداب غم

جمله عصیانم ببخشا سر مقبول حکم
حقم مطلب دنیا و دین نرود آر حاصل درم

جمله مقصودم رسان یا غوث اعظم دستگیر

دائما داری مراد پیش رویت روبرو
تا نماند در دلم دیگر بجز حق آرزو

بر درِ مخلوق نروم چون گدایان سو بسو
در جمال نور مطلق محو گردم مو بمو

هادئ باحق توئی یا غوث اعظم دستگیر

یکدمی نگذشت بر من غیر عصیان و گناه
با حضور دل نکردم طاعتی در هیچگاه

عمر خود ضائع نمودم در همه کار تباه
کن شفا پیش هادی سوی حق بنما راه

جرم بخشاینده یا غوث اعظم دستگیر

همه را از لطف خود سانت بکن در راه دین — کز ره عین الیقین برسم به تحقیق الیقین

هم غنا بخشی بدنیا یا کریم الاکرمین — تا نسازم آرزوگاهی جنان گاهی چنین

ساز مستغنی مرا یا غوث اعظم دستگیر

اینچنین کس نیست دیگر دوستدار و دستگیر — کو مرا گردد بهر کاری مددگار و نصیر

دستگیرم باش دائم یا شه میران امیر — جمله مشکلهای من آسان کن عسر را یسر

ناصر هر کار شو یا غوث اعظم دستگیر

گرچه میدارم گناه بیحد و بی انتها — دستگیرم باش و بر سان در جناب مصطفی

هم بدست خود رسان در بارگاه کبریا — تا مشرف دائما باشم بدیدار خدا

رهبر و مرشد توئی یا غوث اعظم دستگیر

چونتو باشی یار حق باشد همه کس یار دوست — نام غم هم نشنوم چونتو شوی غمخوار دوست

هر زمان هر لحظه شو هر روز و شب دلدار دوست — من اگر چه چشم تو باشی بر سرم بیدار دوست

شو خریدارم تو خود یا غوث اعظم دستگیر

بر درت بر کات زاری میکند بالالتجا — هر چه میخواهم برآوردی ده بنام مصطفی

در همه کارم مدد کن دائما بهر خدا — تا شوم شاد از فضل حق درین سرا

تمام شد — در دو عالم یار شو یا غوث اعظم دستگیر — منا جات پیر دستگیر

بقلم نیاز رقم بندهٔ ظلوم وجهول فقیر غلام رسول حنفی قادری عادلگڑیہ

وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطٰنِ ۚ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ

حمد وافر قادر لایزال شکر فر قبایح اعمال که بتصحیح تمام و تنقیح مالا کلام معه ترقیم ترجمهٔ
آیات واحادیث وحرکات اینها بار چهارم کتاب باصواب نافع المستفیدین مسمی به

راه نجات

کتابیست در تفصیل حلال و تحریم حیوانات

ومنافع انها

ومدح حضرت پیر دستگیر قدس سره

وچند حادیث در حرمت غنا ومزامیر شنیعه

۱۳۱۲

از تصانیف کامل دهر سالک عصر اعنی ولی لاثانی جناب خوندروزه نگنهاری قدس سره
الباری حسب فرمودهٔ التقی الناجرین ؎ آنکه نفس تو ستش کرده اسیر ؛ اول او محمد وثانی
امیر ؛ ابن حاجی زید الله مرحوم وفضل احمد پسرش برای افادهٔ دنیا ودین بعوام وخواص مسلمین

در مطبع یوسفی دهلی مطبوع شد

تعداد جلد ۱۲۵۰

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدے بیحد و ثنائے بیعد سزائے ذاتی را که تقلب وحدت از عالم الغیوب که ا
محبت اوست بذر ممکنات بنور ارادت در اراضی واحدیت کاشت و ازان
در ظاهر علم که نور و شهود از لوازم اوست عیان و ثابت وجود ذهنی یافت
و ازان در خمخانهٔ وحدت که توحید رحمانی است هنوز کاف تا نون نرسیده
شیونات جلالی و کیانی جمالی وجود ظاهری چون نور محمدی که هیولی و عقل کل
اسفل السافلین یافت و قادری را که چون از کتم عدم اشیاء مختلفه در وجود
آورد و بقرار کرد و ملجح وحدت ممتاز کرد و بدایگان اسما و صفات سپرد
بعود آن بفرد انیتش ره ندهد و تحفهٔ درود اکمل و اتم نامعدود بر آن برگزیدهٔ
که اوست قبلهٔ واجد و موجود باد که از طفیل وجود خویش جمیل و فیاض قدیر
شریعت او از سائر شرائع انبیا و رسل اسهل و اجمل فرمود کتول شاء

لَمْ يُمْتَحَنَّا بِمَا بَغَى الْعُقُولُ بِهِ ... حِرْصًا عَلَيْنَا فَلَمْ تَرْتَبْ وَلَمْ نَهِمِ

انچه ادراک نمود عقل و فهم از درک عاجز شود ... بر صلاح ما حریص است بے گمان و بے

اشارت بدو است و بر خلفاء الراشدین که هر یک باغبانان سریعت و اندای
حقیقت راشده چارتن هم از راه تحقیق هر یک باغبانان و بر جملهٔ اصحاب
که همه بمنزلهٔ النجوم اند و بر آل و عترت او که طیبین و طاهرین اند و بعالمان دی

حاصل المعنی

اختیار کرده است آن
سرور کائنات و فخر موجودات
پیغمبر که عاجز است ازان پیغمبر
عقول یابان ارشاد و
آن ذوات بارکات در
هدایت یابان بملکوتیان
گردیده است سپس دانسته
حنیفیه پس شمائل پیغمبر یابان
در اثنیکه آورده است یابان
که آن دین و انچه و طریقه
موضوعه اوست و نیز بخواهیم
درآن اگر اعتراض کنند

تعلیقات

وتبع التابعین الی یوم الیقین ممدود باد اما بعد اضعف عباد الله قدمبوس علما و درویشان
وملتمس احوال و فضائل ایشان میگوید که از چهارده خانواده اذن و ارشاد شیخ الشیوخ
والاولیا حضرت سیادت پناهی سید علی ترمذی رسیده بود و ازو باین قدمبوس شمه
بمشام کام رسیده است پس ناچار است که بالتماس فرزندی چیزی ازان و از عموم سلوکی
خواهم بیان کرد و چون جمله اهل ایمان خاص و عام را دیدم که از چند چیز ناچار است بطریق
اجمال در بن مجموعه بیان خواهم کرد تا مردم اهل ایمان را پسندیده بود و نام این رساله
ارشاد الطالبین نهادم تا هر طالبی که دم از طالبی و سیر سلوک تواند باید که در بنجا نظر
کند بلکه در حفظ آرد تا در سلوک مخالطه نخورد و ضال و مضل نگردد پس این کتاب را پنج
باب بنا نهادم تا پنج چو بهشت مانند والله اعلم بالصواب **باب اوّل** مشتمل بر چهار
فصل است **فصل اوّل** در توحید **فصل دوم** در ایمان **فصل سوم** در وضو و
ملایم آن **فصل چهارم** در نماز و ملایم آن **باب دویم** مشتمل بر چهار فصل است
فصل اول در توبه **فصل دوم** در علامت پیر کامل و ملایم آن **فصل سوم** در چهار
علم و ملایم آن **فصل چهارم** در ذکر **باب سوم** در سیر سلوک **باب**
چهارم مشتمل بر چهار فصل است **فصل اول** در اخلاق حمیده **فصل دوم** در
اخلاق ذمیمه **فصل سوم** در صبر **فصل چهارم** در شکر **باب اوّل** مشتمل بر چهار
فصل است **فصل اوّل** در توحید و توحید بحسب صیغه مصدر است بمعنی یگانه شدن
بدان اے عزیز که در نفحات انس امام محمد غزالی قدس سره الغیرز توحید را بر چهار نوع
مقرر ساخته است و در اصطلاح صوفیان اَلتَّوْحِيدُ اِسْقَاطُ الْاِضَافَاتِ كَمَا
سَنَذْكُرُهُ فِي مَوْضِعِهِ اول توحید عام که آنرا توحید ایمان گویند چنانکه عوام الناس
را از انبیا و اولیا و غیر ذالک دران فرقی نیست كما قال الله تعالى يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ
اٰمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ ط و قوله تعالى اِنَّمَا اِلٰهُكُمُ اللّٰهُ وَاحِدٌ
پس اگر انبیا نیامده بودے و کتب آسمانی وارد نشده بودے هر یکے را لازم
بودے که در بدیهه دانستے که این چنین مخلوقات در اراضی و سماوات را خالقی

۱ خطبه ایجابی بصدق و راستی
۲ سر دون بسته است ۱۲
۳ سوسه ماسوی الله
۴ ثابت بیگردانند
۵ خطبه اقوال آن ایمان اوردن بقول
علیه و صلی و قرآن بقول
ثابت بیگردانند آن صحابه علیه السلام
الله اسم محمد رسول الله است
۶ فرزندان بنیادی
۷ فرزندان
ابن عباس ۱۲
۳
۸ بزرگ فارسی
نماز موجود بنا است
۱۲
۹ حسن
این آیت در باره
سوره ابراهیم و اقامت ۱۲
۱۰ این آیت در باره
سوره فتح و اقامت ۱۲
۱۱ توحید بچهار رنج است
اول توحید ۱۲

30109

هست چنانکه اگر کسی از مکان بعید مشاهده کند دودی را پس هر گس معین و بدیهی
باشد که در انجا آتشی هست که بغیر آتش دود را وجود ممکن نیست پس همچنین بدان
که هر حادث را پدید آورنده هست و به یگانگی او هر یک قائل باشید که آفریننده
واحد است بلا شریک و جز او دیگری را نه پرستید هر که جز او دیگرے پرستد او
مطلق است و او را خداوند که همتای مخالف بهم ستیزنده و یا موافق بهم سازند
نیست و نباشد و ذات پاک او را شئ موجود دانید نه چون شئ که تجزی پذیرد است
و هر که او را به یگانگی ذات و صفات شناخت او را عارف گویند چنانکه ذات
قدیم است صفات او نیز قدیم دانند که اگر صفاتش قدیم نبودی پس علم که صف
قدیمهٔ او است بعد از جهل بوده است و باشد و این در حضرت پاک او نسبت کر
کفر محض است و از ده صفت دانستن خلق را ناچار است اول حی است
که زندگی او نه چون زندگی ما است که ببدن و جان باشد دوم علم که ظاهر و باطن
ممکنات جزئیات و کلیات در علم او آسان تر است از سپند دانه که بر دست باشد
که اگر بصفت قادری آسمان را با این عظمت در پوست بادام گنجاند که آسما
بعظیمی خود دارد و این را با صغر خود اگر چه در افهام خلق نگنجد اما در پس قدرت
کمتر و آسان تر از در آوردن رشته در سوفار است و اراده که هر چه از تما
مخلوقات و افعال ایشان در وجود آوردن جملهٔ ممکنات از ازل تا ابد در ارا
او روشن تر از شمس منیر بود که ذرّه از ان تجاوز و تناقص نخواهد شد و این جمه
صفت ذاتی را امهاتی گویند که جمله اسماء و صفت را اگر چه قدیم اند اضافت
بایشان است و سمیع که بے آلت گوش شنوائی است بصفت شنوائی و بصر
بی حدیقه و مردمک چشم اگر در شب تاریک بر سنگ سیاه مور چه و پشه
میرود بصفت بصارت او را می بیند و بصفت سمعیت شکستگی پای مور چه و
پشه و آواز پریشه و جنبش رفتن او میشنود و بصفت عالمی استخوان پشه و م
مور چه میداند پس گویا که یک صفت از دیگر ممتاز نباشد آنجا که یک است

همه باشند و متکلم یعنی گویا است بکلام ازلی که کلام او از جنس صوت و حرف نیست
که انّ جبرئیل لیسمع صوتاً الّا علی کلام الله تعالی و علی ما اراده الله تعالی
یعنی دال و حجت بر کلام حق سبحانه چیزیست که مذکور شد در تفسیر حسینی آورده است چون حضرت رسالت
پناه صلی الله علیه وسلم در آسمان دنیا رسید سلام می شنید که السّلام علیک یا رسول الله حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
متحیر شد که آواز شنید و صورت ندید مهتر جبرئیل گفت که جواب سلام باز گوی یا رسول الله بعد از جواب
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم از جبرئیل پرسید که ایشان کیانند گفت این دو فرشته اند
که ایشانرا در تنزیل سفره و برره گویند کقوله تعالی بایدی سفرة کرام برره
پس آن نازنین کونین از جبرئیل پرسید که یا اخی شما او را میبینید گفت نی یا رسول الله
بلکه آواز ایشان می شنوم و مبرهن و بلا محال میدانم که هنوز آدم در وجود نیامده
بود که جمله کتب منزل از ایشان شنودم و بیکبارگی در دل من محفوظ شدند و در
آسمان دنیا پیش هاروت و ماروت که ایشان نیز مقرب بودند گفتم
و ایشان بر اوراق درختان یاقوت که در آسمان اند نوشتند و بهر حادثه
پیغمبران را بامر ایشان رسانیدم که ذرّهٔ ازان کم و بیش نشود و دلیل دوم
آنکه کلام را سه نوع تقریر کرده اند یکی آنکه گفتم که این را کلام صوتی گویند
دیگر کلام صورتی و سیوم کلام معنوی و مراد از کلام صورتی کلام لوح محفوظ
است آنرا جبرئیل معاینه میکند و کلام معنوی چون دو درویش در انجمن نشسته
باشند و هر دو از خود منتفی شده و خود را بتصرف حق سپرده پس بمدد روح
سراجی یک بدیگر بیاگاهند چنانکه عامهٔ خلق را دران اطلاعی نباشد
پس این کلام بزبانهای ما مقرّو است و در دلهای ما محفوظ است قرطاس
و مداد او مخلوق اما معنی که قائم بذات است و صفت ازلی است چنانست
چنانکه بود پس هر چه حضرت رسالت پناه برما خواند و او از جبرئیل شنید و جبرئیل از
سفرة کرام برره و ایشان از حضرت پاک لم یزل بی کام و بی زبان آگاهی یافته
اند ذرّهٔ ازان بیش و کم ندانند و غیر مخلوق دانند تا ایمان سلامت ماند

۴ بتحقیق جبرئیل علیه السلام کلام خدا را از زبان فرشتگان سفره و برره میشنود و آواز ایشان را میشنود و بر آنچه ایشان از کلام الله تعالی و بر آنچه از آنچیز ارادهٔ آنچیز او میکنند واقف میباشد ۱۲

۵ این آیه در پاره ۳۰ در آخر سوره عبس واقع است ۱۲

ترجمه
بدست فرشتگان سفره
یعنی آن نویسندگان
لوح محفوظ را نسخ کردند
کرام برره
فرشتگان نزدیک
خدا یعنی نویسندگان ۱۲

قائل بخلوقیت قرآن کافر گردد ۱۲

۱۱ کسی که گفت کلام قرآن مخلوق است آن کس کافر است بخدا اصل صحابه

و در بوستان ابولیث آورده است قال علیه السلام من قال القرآن مخلوق فهو کافر بالله و مشیت که از اینکونه گویند که هرچه در ارادت قدیم خواسته است اکنون هیچ ذره از ذرات ممکنات ازان کم و بیش و تغیر و تبدیل نیابد و تغیر مشیت او گیاهی و درختی در شجر نروید و نه افتد و این را صفات مولودانی و لازمی گویند که آن چهار اول متعدی اند و هرشت بلکه جمله صفات و اسمار او ثبوتی و قدیمی اند بخلاف صفات مخلوقات که حادث و عارضی اند و چون و چگون و بی عیب بی نقصان چون سبوح قدوس صفات سلبی و تنزیهی گویند که بغیر ذات پاک او اطلاق نتوان کرد و مغرو مذل و محیی و ممیت را صفات اضافی گویند پس عارفان را چنانکه در توحید ایمان اگر نفعی و ضرری از حق تعالی نداند و از انها باطل چون مشرکان داند از دائره ایمان بیرون آیند و در ورطه کفر افتند و طائفه عرفا را توحید علمی است چنانکه در طوالع شموس در بیان توحید ایمان آورده است که در یگانگی او چنان بیشک باشند چنانکه وقتی صاحب کشاف بر دهقان گزر کرد و پرسید که ای دهقان میدانی که خدای یک است گفت بی شک و بی شبه میدانم که خدای یک است شیخ گفت اگر کسی دو گوید چه گوئی رنگ و روی آن دهقان متغیر شد و بیلی که در دست داشت بپاره از غایت بیطاقتی بر داشت و گفت که اگر تو گوئی همین زمان در سرت کوبم و گردنت را بشکنم شیخ تبسم کرد و گفت از هفتاد و یک دلیل که من بقدر عقل و دانسته ام و انتم یابند که همین یک یا اعتقاد شما پسند است و در مشارق الانوار آورده است که شیطان هر روز تخت خود را بر سر آب در بیابان می نهد و شیاطین در پیش خود میخواند و میگوید که بروید و در عالم مردمان را از دین حق بگردانید چون باز پیش وی میروند هریکی را میپرسد که چه کرده اید یکی گوید که یکی را امروز خورانیده ام و دیگری را زنا کنانیده ام و بدین طریق هریکی از گناه کبایر و صغایر عرض کنند گوید که سهل است انکه کرده اید و چون یکی گوید که فلان را در آوان خشم طلاق گویانیدم و میان زن را اعتقاد بر پرستش پنجگانه گردانیدم و زن و شوی بر یکدیگر طلاق شدند پس شیطان گوید که تو ندیم منی نزدیک من بیا که کار کرده که اگر از خود جدا کنند نسل آدم کم شود و اگر

فی بیان حیل شیطان لعین که بدان بنی آدم را از دین حق بگرداند

بغیر توبه و نکاح جدید باشند و حلال دانند کافر شوند و همین طریق در بنی اسرائیل یکی از ندیمان آن ملعون پیش زاهدے رفت که هفتاد سال در صومعه مستقبل قبله گذرانیده بود و پیشانی و زانو و کف دست در نماز مانند گردن گاو درشت کرده بود او را پرسید که اے زاهد اگر خداے تبارک و تعالی هفت طبق آسمان و زمین را در سوراخ سوزن گذراند تواند یا نه او گفت چه دانم و آن ملعون از پیش وے پرید و پیش عزازیل آمد گفت چه کردی گفت فلان زاهد را باین نشوی رسانیدم و باین طریق جواب داد گفت ندیم خاص منی که او را کافر کردی پس عرفا را واضح است که نفعی و ضررے از مسبب است نه از سبب پس جمله ممکن را در قبضهٔ قدرت او دانند و آلتی پیشتر نه بینند پس هر چه بایشان رسد از حق تعالی دانند و نه بینند از خلق چنانکه منقول است که حضرت جنید بغدادی قدس سره چون مرید ان نزد وے رسیدندے دیدندے که روی مبارک او چون بگسان عسل که بر عسل جمع آیند همچنان بگسان گرفته بودے یاران میگفتند که یا شیخ خدا دست داده است باید که بجنبانی تا برخیزند گفت کرے جنبانیده بودم و چون نظر در علم الیقین کردم وجود پریدن بگسان از ایشان ندیدم بلکه از حق پس از تصرف و تدبیر و صنع خود گذشتم چنانکه عراقی گوید نظم تا جنبش دست است مادام ۴ سایه متحرک است ناکام ۴ چون سایه ز دست یافت مایه ۴ پس خود در اصل نیست سایه ۴ هر آن چیزیکه وجود او ز خود نیست ۴ هستیش نهادن ز خود نیست ۴ هر آن چیزیکه بحق قیام دارد ۴ او نیست ولیکن نام دارد ۴ پس عرفا را چون نظر از آلت منقطع شد دیدند که غیر نامی بیش نیست که شرک ایمان عوام این است که در عبادت غیر الله را شریک کنند که در حق ایشان اَلتَّوْحِیْدُ اِسْقَاطُ الْاِضَافَاتِ تا اگر اضافت بغیر الله کنند در پرستش از دائرهٔ ایمان بدر شوند اما ایشان را از اسقاط اضافت از جمله اشیاء آلتی بیش نیست که قوله تعالی وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُوْنَ ایضاً قوله فَاِنَّهٗ یَعْلَمُ السِّرَّ

احوال ز ابدال کرشت شیطان معین او را اخلاص در عقیدت کرده بود ۱۲

حال جنید بغدادی در توحید

شما را و آنچه میکنید بدو همی خود در بین آیت دلیل است بر آنکه بندگان را افعال بندگان هم مخلوق حضرت پروردگار است ۱۲

تفسیر حسینی

پس بررسی که او میداند پوشیده را که پوشیده تر است از پوشیده ۱۲

حسینی

در پاره ۲۰ و در سیپاره ۲۳ و در سیپاره ۲۴ از سوره طه و الصافات است ۱۲

تمام شد الحمد لله علی ذالک بعون الله الملک الوهاب

وآخفی و در شرح فصوص آورده است که هرچه در ظاهر و باطن مخلو
در وجود می آید خداوند تبارک وتعالی در غائبات افلاک پنهان کرده و د
محل خود بوی میرساند و در طوالع شموس است که سرّ آنچه در ضمیر تست و اخف
آنچه هنوز نیامده باشد و هرچه در خاطر تو میگذرد بسا باشد که ترا معلوم نباش
واگر مرا ازان جاهل دانی پس ایمان بیگانگی من نیاورده باشی والّا ولا تک
النّاظرین از ناظران مجازی مرا سبک ندانی پس چون عارفان ویرا علم
واخفی دانند خودرا اسیر کرده وبدو سپرده وضرر ونفع خلق ازمیان برطرف کرده و
ازدائرهٔ عارفان بلغزاند اما چون توحید ایمانی دارند در کفر نورزند و نه افتند
در دعوی معرفت کذاب اند چنانکه پیش حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و
کافری شقی نشسته بود از غایت بی ادبی یک نی در دست داشت و آنرا برزم
سخت میزد و بحضرت رسالت پناه سخن میکرد ناگاه پارچهٔ ازان نی جدا ش
وانگشت وسطی مبارک زخم شد واز وخون روان شد و آنحضرت صلی الله علیه
همان انگشت را در دست گرفت وخون پنهان کرد تا نظر امیر المؤمنین عمر رضی الله ع
بدو نرسد که سرش از تن جدا خواهد کرد زیرا که حق سبحانه وتعالی در حق من فرموده است
قوله تعالی وَمَا اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ تا در حق او رحمت نشوم و در آنزما
نظر حضرت در توحید علمی بود چون آن کافر چنان حال دید مسلمان شد پس عارفا
اسقاط اضافات این رمز مست توحید سویم حال وآن چون دائم المدام خود
در دهن نهنگ وحدت داند که اِذَا انْكَسَرَ السَّفِيْنَةُ يَرْكَبُهُ الْبَحْرُ که چون
سفینهٔ وجود ممکنات از نظر منقطع شده ایشانرا دریای وحدت بالتجها
اسماء وصفات بهر نوع که استعداد ازلی یافته است در تلاطم می آرد ازین است
که منصور میگفت شعر وَلَدَتْنِيْ اُمِّيْ اَبَاهَا وَذَا مِنْ اَعْجَبَانِيْ
اَنَا طِفْلٌ صَغِيْرٌ فِيْ حُجُوْرِ مُرْضِعَاتِيْ ؛ ظاهر کرد احدیت مراتب اعلای
خویش را وحدت که احدیت وحب وعشق سازج نامند که پیش از اقتضای خلق از نام ونشا

دانستن نه تا امید از حضرت با
از وعالم رحمة للعالمین
حسینی شریف ع
این آیت در پاره ۱۷ در آخر
سورهٔ انبیاء واقع است ۱۲
ع تفصیل مقام وحل
دراین است که در واجب الوجود
احدیت وآن مرتبهٔ اول مرتبه
است عالی از اقتضاء دوم مرتبه
وحدت وآن مرتبهٔ دوم مرتبه
الاقتضاء است یعنی اقتضای

ذات صفات خود را بسیو
مرتبهٔ واحدیت وآن مرتبه
ذات است مع اقتضای ایجاد
متاثر خود را چنانچه مرآنرا
مقتضی مرزوق گردد و در
مقتضی مرتوب وهلک
میل آب عبارت از
مرتبهٔ اولی است و اثر
عبارت از مرتبهٔ ثانیه
است حضرت صفات از
دریگان اسماء اند و
جوبر صفات عبارت
ازین اسماء اند
پس معنی بیت ظاهر
شد ۱۲

و نشان و صفتهائے قدیم خود مستغنی بود چون باقتضائی وحدت در واحدیت
معدۂ او ممکنات وجود ذہنی یافت کہ آنرا اعیان ثابت گویند و ہر ہم خواہان اثر خود
شد اسمائے جلالیہ خواہان اثر خود شد و جمالیہ خواہان اثر خود شد پس
وحدت امی و احدیت اباچنانکہ **شاہ قاسم** میفرماید **بیت** عشق ست
کہ بابائے عالم است بہ تحقیق ✤ جز عشق کسی را پدرے ہست بگوید ✤ یعنے
آنچہ در ذات حرف مخفی بود بتعلغلۂ وحدت در واحدیت خود بخود مشاہدہ
کرد کہ علم و نور و شہود از لوازم واحدیت ست و ممکنات چون خود را در معنی
یافتند فرزند نامند و اکنون ہر اسمی بچنان در پئے شان اثر خود است
چنانکہ مربوبات تعلق بربب دارند و مرزوقات تعلق برازق پس تا فتن لمحہ
در لمحہ عذابہا و شرارۂ سفر کہ می افزاید تعلق بقہاری و جلالی دارد و آنانکہ
ممکن است گویا کہ در کنار دایگان اسماء اند و دلیل بر آنکہ در آوان دار منصور
راست و پائے بریدند و خندہ میکرد چہ کہ دران حال کہ خلق او را سنگسار
میکردند ندید بجز حق کہ درین مقام سالکانِ آلستُ را ہم نہ بینند و پردہ با یار باشند
ازان سبب الم و زحمت بایشان نمی رسد چنانکہ **قاضی حمید الدین**
ناگوری در تصنیف خویش **در طوالع شموس** آوردہ است کہ جوانی را بہ تہمت
عاشقی و معشوقی گرفتہ بودند و او را سیصد چوب زدند و وی را خبر از الم چوب
نبود خلق متحیر شدند کہ این چہ حالست یکی کہ واقف ایحال بود گفت محبوب او
درمیان این جمع است و نظر او در محبوب است و خلق و چوب در نظر او نمی آید
و او نیز در نظر محبوب خود است ازان سبب مصئون است کہ خبر از چوب
نیست **و آوردہ اند** کہ حسن نوری رح در حین مشاہدہ بر وجالی رسید ہفت
روز در میان نی زار در دیدہ بر قص میرفت چون وقت نماز شدے بخود آمدے
نماز گذاردی و باز در رقص شدی و ہیچ آزارے بوجود او نرسیدے
کہ در عصمت محبوب خود و او جز محبوب نمی دید و نیز **در طوالع شموس**

ذکر منصور و جوانی کہ خبر
نو چید حال

ایضاً ذکر زلیخا و
یوسف علیہما السلام و
نو چید حالت ۱۲

است که وقتی در بنی اسرائیل زاهدی بود بیست سال تحریمهٔ نماز بسته و در وحدت
او مستغرق و از خود بیخبر استاده بود بعد ازان آگاهش کردند بخود آمد و گفتند ش
حال چه بود گفت چون تحریمه بستم غیر الله را پس پشت انداختم و چشم حق بین
باز شد غیر الله جمله سمت ۲ بلکه قبله را هم فراموش کردم و بتصرف و عصمت الله
استاده بودم و منقول است که بزرگی در بیابان جانکندن بود دوازده روز
چشم او گشاده بر یکی قرار بود ندو بر هم نمیزد و مجموعهٔ خلق مضطرب شدند و بزرگ
دیگر را در پیش او دعوت نمودند چون چنان بیدردی مبارکباد بجانب خود گردانید
در حال چشم پوشید و طیر روح او از قفس قالب پرید گفتند که ای شیخ در حق او چه کردی
گفت چشم حق بین او در مشاهدهٔ حق بود چون روی او بجانب خود گردانیدم جان
را تسلیم کرد که این دوازده روز در ذوق محبوب همچنان بود که گویا یک
برهلک نزده است ذکر تذکرة الاولیاء مذکور است که چون حضرت بایزید
بسطامی قدس سره در هنگام سکرات اَنَا سُبْحَانِی وَمَا اَعْظَمُ شَانِی گفت بعضی
مریدانش گفتند که یا شیخ شما سخن بی موزون شرع گفته اید شیخ قدس سره گفت
اگر بار دیگر بگویم مرا بکشید و بقلم تراش پاره پاره کنید چون روزی باز در خانه نشست بر
وجود او بظاهر چندان بزرگ شد که تمام خانه پر شد و سرش از خانه برگذشت باز اناسبحانی
وما اعظم شانی گفت مریدانش بکار در ندیدند هیچ اثر کار در او ظاهر نشد پس در وقتی که باز بخود آمد
پرسیدند که یا شیخ چرا سخن بی موزون شریعت گفتی گفت مرا چرا نزدید گفتند فرمان بجا
آوردیم اما کارد بر شما اثر نکرد گفت پس من نبودم که الوهیت او وجود مرا محو کرده بود
و هر چه گفت خود بخود گفت من در میان نبودم و بعضی گویند که سر سوزنی در رگ
و ست خلانید چندان خون و الم ظاهر شد که فریاد برآورد و گفت که من اینم نه آن
بودم که او بود گفتند آن چه بود که سرتاسر خانه گذشت و خانه پر شد گفت که از حال
مردان نشنیده بودید وقتی که آدم صفی الله از خاک پاک و آب مرتب کردند
سر او را در تکهٔ مبارک و پائے او در طائف که درازی او سه صد فرسنگ بود

حضرت بایزید بسطامی قدس سره هنگام سکرات انا سبحانی وما اعظم شانی گفت ۱۲

۱۰

وچون از بهشت فرود آوردند در دنیا سر او با آسمان میرسید و مهتر جبرئیل از پر خود بر او نهاد و تا بقدر شصت گز آمد این نوع عجائب و غرائب در تصرف الوهیت و سبباست و در تفسیر ابو اللیث است که شبی حضرت رسالت پناه صلعم از خانهٔ مادر مومنان بی بی عایشه صدیقه رضی الله عنها و عن ابیها بیرون آمد و بی بی از انجا که خاصیت عورتان است غیرت بکار آمد و متهم شد و گفت مبادا که در حرم دیگر رفته باشد برخاست و در پشین جملهٔ حرم رسول الله صلعم رفت و دید نیافت و در خانهٔ ابی بکر رضی رفت آنجا نیز نیافت و در مسجد آمد دید که خود را در درون مسجد محکوس کرده و پای مبارک خود را بر سقف خانه نشسته است ...

و افتاده بود بی بی چون چنان بدید از روی شفقت سر مبارکش را بالا گرفت و بالا میکرد و درین بالا کردن بسیار مضطر شد بعد از تکلیف بسیار حضرت پرسید که کیستی بی بی گفت منم عایشه گفت عایشه کیست گفت بنت ابا بکر صدیق گفت صدیق کیست گفت پسر قحافه گفت قحافه کیست گفت پدر خسر محمد علیه السلام گفت محمد کیست بعد ازان بی بی دست از روی باز داشت و در خانه آمد چون حضرت رسالت بهوش آمد و خود را از بر سر خلاص کرد و در خانه بی بی آمد بی بی احوال باز نمود آن نازنین کونین صلی الله علیه وسلم گفت لِی مَعَ اللّٰهِ وَقْتٌ لَا یَسَعُهٗ مَلَکٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِیٌّ مُرْسَلٌ و در شان التوحید اسقاط الاضافات این نزدیک است چنانکه

در مکتوبات شیخ شرف الدین منیری آورده است که اَوْحَی اللّٰهُ تَعَالٰی اِلٰی اَوْلِیَائِهٖ یعنی الهام کرد با ولیاء خویش آنا عِنْدَ ظَنِّ الْعَبْدِ وَالْعَبْدُ مُتَّصِلٌ بِالظَّنِّ وَالظَّنُّ بِهٖ مُتَّصِلٌ بِالرَّبِّ و در مقابله او این آورده است **بیت** تو در روگم شو که توحید آن بود + گم شدن گم کن که تفرید آن بود + اے برادر اینجا گم شدن است نه دم زدن و نه کلام ما و من و کلام ما و من دعویست و دعوی کذاب یارب الارباب ما و منی خود مردود است چنانکه حلاج میفرماید **بیت** تا که تو دم میزنی همدم نئی + تا که موی مانده محرم نئی + و حضرت شیخ سعدی شیرازی میفرماید **مثنوی** اے مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز + کان سوخته را جان شد و آواز نیامد + این مدعیان در طلبش بیخبر اند + کان را که خبر شد خبرش باز نیامد قال غیره **بیت** هر که ما را دوست دارد کافر مطلق شود + پیشوائے خلق گردد سالک حق نشود

بلغت عرب کافر بمعنی ساتر دارد چنانچه زمین را ایشان نیز کافره گویند که زمین پوشنده تخم گیاه است و شب تاریک را نیز کافره گویند که همه چیز را می پوشد و محب بمحبوب برسد بنا برین ست که پیغمبر علیه السلام گفت اَلْکَافِرُ اِذَا مَاتَ فِی کُفْرِهٖ دَخَلَ الْجَنَّةَ و اینجا کافر بمعنی کفارة دهنده است یعنی دوستی من چه ظاهر و باطن در متابعت رسول علیه السلام است پس چون رسول علیه السلام در آوان سکرات دوستی خود را و ملک مقرب را در میان نه بیند پس چاکران او که لاف دوستی زنند بطریق اولی شایان دوستی من شوند لقوله علیه السلام اِتِّصَالُهٗ فِی انْفِصَالِهٖ وَانْفِصَالُهٗ فِی اتِّصَالِهٖ یعنی اتصال حق بانفصال شدن از خود و انفصال از حق باتصال شدن بخود پس در چشم سالک حق هر چه غیر الله است محو و مضمحل شود و ماسوی الله چنان پوشیده باشد که خود را و غیر را نداند پس چون جمله عبارات و اشارات از و پوشیده شد گویا که ساتر مطلق شد انگاه پیشوائی خلق را شاید و نام سالکی بر و اطلاق توان کرد و توحید چهارم را توحید آلهی گویند و آن چنانست که در ازل الآزال و غیب الغیوب بلا نشان و عبارت بود اکنون هم چنانست که هر چند که کسی از انبیا و اولیا بیان بعبارت کنند ایشان محدود اند از خود گویند که محدود در ما محدود را در مقالات و مفهومات آوردن محال ست که مصنوعات او در معقولات عقلا در نمی آید پس چه جائی آنکه ذات پاکش را کس در عقل و وهم تواند آورد

چنانکه روزی این فقیر را سخن با ملحد در غیر افتاده بود که غیر چیست آن ملحد که اکثر مسلمانان را ازدین برده بود و شریعت مصطفی صلی الله علیه وسلم در پس پشت انداخته و محرمات را مباح داشته چنان تقریر نمود که غیر غیر خدا را گویند فقیر بملایمت پیش آمد و گفت که آنرا که چشم حق بین باشد غیر در مذهب ایشان چه باشد ملحدی که از آنجا ملحدی او بود اظهار کرد و گفت که چون کسی آرد را خمیر سازد و ازان نانی بپزد و از وجود نان با دے خیزد که میان او مجوف سازد و یک طرف را پوست و دیگر طرف را پشت و میانش را مغز نامند و جمله جز یک نان بیش نیست پس گفتمش که ازین سبب مردمان جاهل را مرید خود ساخته و از راه راست بیرون برده و مذهب اباحتیان پیش گرفته بعده او گفت که در مذهب صوفیان

آوردن کلمه کفارت

چون بکبیره در وقت

آوردن کفارت

در دخول شود در

جنت

فصل

بیان توحید

آلهی ست

فصل

ذکر مصنف این

کتاب یعنی نفس

در ویژه علیه الرحمه

شاهد توحید آلهی ست

شما غیر چیست گفتش صوفیان ما ازان روکه در غیب الغیوب معلومات حق در تحیت او
معدوم بودند و خود میگویند و غیر را جز نامی پیش نیست و امّا چون شب تنزلات وحدت
از اعلی و اسفل که سند کره انشاء الله تعالی وجود حسی یافته ممکن و عجیب گوید چنانکه
عراقی فرماید **نظم** هر گدائی مرد سلطان کی شود ❊ پشهٔ آخر سلیمان کی شود ❊
پس عجب این ست کاین مرد گدا ❊ چونکه سلطان نیست سلطان کی شود
بو العجب کاریست پس تا در رسی ❊ این چون عین آنست آن کی شود ❊ اگرچه غیر او
کبریائی نامحتاج بود امّا در اقتضائے صفاتیه چون قابلیت داشت گویا که شور انگیزے
پیدا گردد وجودرا که در عیان ثابت بود بظهور حسن آورد نام غیریت نهاد و حالا باز
فردا نیتش بخود راه ندهد و عجب ازان روی که غیر محل واقع شده است که جبّار آنرا گویند که
جبر را در غیر محل نهد که ادراک هیچ فردی بروی نرسد ازان ست که حق را جبروت گویند
چون سخن بدین جای رساندم ملحد گفت که غیر محل چگونه باشد گفتم که چون ازین چوب خشک
که می بینید و حال آنکه وقت میوه نیست و این چوب ما از جنس درختان میوه نیست
و درین حال از وی زرد آلو با نواع میوه ظاهر شود و چوب تغیر و تبدیل نیابد و هر کس ازان
میوه بخورد و لذت میوه یابد و چوب همچنانکه بود همان باشد و چوب بر جای خود و میوه بر
جای خود ملحد سخنم را شنود از آنجا که جاهل او بود خنده آغاز کرد و قسم یاد کرد و گفت والله
ثم بالله آنچه شما گفتید احمقی است زیرا که هر چه دران چیز نباشد صادر شدن از و محال
است و آن جماعتی که مریدان او بودند از سخن او خوشدل و خورم شدند پس باز
فقیر در تقریر آمد و گفت اگر این را در فرقان مجید خود یاد کرده باشد پس باید
که شما از ملحدئے خود باز گردید و تائب شوید و من بعد دست انابت ندهید و خلق
را گمراه نسازید درین شرط جزم کرد که هرگز در کلام شریف چنین نباشد گفتم در وقتی
که ثمودیان مردمان کوچی و ترک بودند و مالها بسیار و آب اندک داشتند
و ثمود کم آبی را گویند بعد از وفات هود پیغمبر صالح پیغمبر علیه السلام بر ایشان از طرف
دیگر پیدا شد و رسالت خود بایشان اظهار کرد و ایشان قبول نکردند

تا آورده اند که روزے عید ایشان بود و ایشان در صحرا و بیابان گرد آمده بود
و جمع شدند و سنگ سیاه را بخدای پرستیدند حضرت صالح علیه السلام نیز آنجا حاضر
و گفت ای بدبختان سنگ هرگز لایق خدائی نباشد ایشان گفتند ای صالح برائے
معجزه پیدا کن که هم ازین سنگ اشترے پیدا شود که کلان ازین سنگ باشد و ازان
شتر بچه بزاید که او نیز بقدر برابر مادر باشد و بر بغا میری شما گواهی دهد و ما را از ایشان
نفع بسیار باشد پیغامبر خدا گفت ای بدبختان هر معجزه که شما خواهید بفرمان خدائیتعالی
پیدا خواهد شد اما بعد ازان شما ایمان نخواهید آورد و بعذاب گرفتار خواهید شد
و ایشان شرط کردند که ما بان ایمان خواهیم آورد پس صالح علیه السلام دو گانه
ادا کرد و بعد از ادای دو گانه سر بزمین نهاد و از رب العزت درخواست
سر از سجده برداشت از سنگ اشترے برخواست و ازان سنگ سیاه که بت ایشان
همچون در روز عید (ای در روز الیدن) را باشد آوازے برآمد و از و اشتر ماده پیدا شد
که سر و سینهٔ او سه صد و بیست گز بود و او نیز به بستم در دزه آغاز کرد و ازان اشتر
ماده بچه بزائید که سر و سینهٔ او نیز سه صد و بیست گز بود و هر دو بزبان فصیح بر رسالت
صالح علیه السلام گواهی دادند که لا اله الا الله صالح رسول الله پس ایشان را گفت
بود که آب او در یک حوض آبدے و قعر او بمقدار قد مرد بود و در آنجا آب جمع میکرد
و در شب پر میشد و در روز جهار پایان و مواشی ایشان همه آب میخوردند چون این
دو اشتر پیدا شدند آب را نوبت کردند یک روز این هر دو اشتر میخوردند و آن حوض
پر از شیر ایشان میشد و روز دیگر مواشی ایشان میخوردند و از پستم ایشان صوفها
راست میکردند و از شیر ایشان میخوردند و آن بدبختان و بد عهدان ایمان نیاوردند
مدت مدید بر ایشان برآمد که دو پهلوانان ایشان بودند هر دو بهمراه یار و زر در خانهٔ
بیوه زنان آمدند و آن دو زن را مال بسیار بود و آن بیوه زنان را گفتند که زود
برائے ما طعام لطیف و گوناگون پیدا کنید آن بیوه زنان از سر ناز گفتند که خود
شما بپزید آن پهلوانان گفتند که چرا چنین گفتید گفتند از ترس اشتران خدا

۱۴

۱ نسبت صالح بعبود برجش گویا اند بغیر آن قرات که لفظ الله علم است برائے او صالح علی نبینا و علیه الصلوة والسلام فرستاده حضرت اند

صالح مواشی مایان گیاه نمی خورند و هر جا که شتران را می بینند مواشی مایان میگریزند و آب
نیز یک روز می یابند گویا که خون ایشان خشک شده است روغن و شیر از کجا باشد آن
بدبختان گفتند که اگر این اشتران را بکشیم بما یان چه خواهید داد چون آن دو زنان صاحب
جمال و بدکاره و صاحب مال بودند گفتند پس تکه ماهر دو مع اموال خود یکدیگر شما باشیم
و آورده اند که راهگذر ایشان که بآب میرفتند زیر سم ایشان زمین مثل ذره کافته شده
بودند و آن هر دو ملعونان رفتند و دران راهگذر در هر دو جانب زمین را بکاویدند و غاری
راست کردند و دران غار پنهان شدند چون شتر ماده اول آمد از هر دو جانب برجاستند
و پائے اخیره او را پے کردند و راه تنگ بود امکان بازگشتن نتر نبود و الا هر دو
را هلاک کردندے چون بچه اش از عقب آمد و مادرش پے کرده افتاده بود از
پیش ایشان گریخت بفرمان خدا در دل کوه در آمد و غائب شد تا مدت یکسال
و بروایتے تا مدت سه سال گوشت او میخوردند که ناقه بهشت بود گوشت او را
بد بوے نبود و گنده نمیشد و بعد ازان بصاعقه او شانرا هلاک کرد بماند خم
کلان سنگها آتش بر ایشان بارید و زیر و زبر شدند بقهر خدا کما قال الله تعالی
فقال لهم رسول الله ناقة الله وسقیها فکذبوه فعقروها و در سوره هود نیز مذکور است
چون این آیت را بزبان شرح دادم و گفتم که ای بدبختان خدا را چندان بدایع و اختراعات است که پروانه
عقل را جز بر سوختن سوے دیدنش کی آنگیزد لهذا گفتم من تمسس فیه فقد ضل بیت کمال عالم
پروانه دارد که غیر از سوختن پروا ندارد اگر شما تکذیب دارید استخوان آن اشتر
هنوز باقی است تا این زمان که جا چیان میروند و دران موضع چندان بوغا غائی تفنگ
و دمامه و غیر ذلک پیدا میکنند از ترس انکه اگر آن شتر بچه آواز دهد تمام عالم را زهره
بتر قد پس ازین تقدیر یک مرید او که دعوی خدائی میکرد گفت که حضرتم آمنا
که خدائے نه ام و مرا از خدا جدا چرا ساختی و من غلط کرده بودم که خود را خدا میگفتم
و منقول است که بایزید بسطامی قدس الله سره سر بر زمین نمیرد و میگفت آمدی
کزاف که ترا سلطان العارفین میگویند و حق تعالی فرموده است ما قدروا الله حق قدره

۱۵

پس بایزید گفت روزی جوان در پس من می آمد و پی در پی من نهاد چون پس نگاه کردم
جوان گفت یا بایزید اگر از پوستین خود پارچهٔ تبرک دهی تا من در ژندهٔ خود دوزم گفتمش اگر
پوست خود را بکشم و بتو پوشانم بایزید نشوی تا بمقام ریاضت من نه آئی جوان گفت
یکی از کمینهٔ ریاضت خویش بمن بنمائی گفتم مجاهدهٔ من این بست که روزی در تهجد تکاسل
نمودم اندیشه کردم ازان بود که آب را پیشتر از وظیفه خورده بودم بعد ازان قسم خوردم
که مدت یکسال آب نخورم چون زبانم از تشنگی و خشکی بیرون آمدی در خاک سرد میگرفتمش
باز بجای خود گرفتمش گفت عفاک الله که مقام خاصان همین است و عامهٔ خلق را آنجا
گنجائش نباشد پس بعد از سیزده سال گویا که از نفس خود ژنده ساختم و شش سال در بوتهٔ
آتش مجاهده بنوع ریاضات و مجاهدات گداختم از و آئینه پیدا شد و بعد از سه سال بصیقل
ریاضات مصقل ساختم روی در و نموده شد بعد ازان سه سال دیگر بنوع ریاضت و
تزکیه و تصفیهٔ نفس و دل روشن و مصفی ساختم که وجود من از روی معنی نه از روی صورت
گنجشک شد سی هزار سال چنانکه مهوش صوفیانست در باطنیت در روح سراجی پرواز کردم
و سی هزار سال در توحید و سی هزار سال در الوهیت چون نود هزار سال شد بایزیدی
از من رفت و خود را منتهی پنداشتم تا رچند مثل زنار در گردن آویختم و شستم بر سر من هاتفی
آواز داد و عتاب کرد که عَرَفْتَنِي وَمَا عَرَفْتَ حَبِيبِي فَارْجِعْ إِلَيْهِ پس تا راز گردن
بگسلانیدم و سی هزار در فردانیت پرواز کردم دیدم که میان من و میان حبیب او دو قدم مانده بود
خواستم تا قدم بر دارم و پیشتر روم در هر قدم هزار دریا هزار دریا آتشین از قهاری و جباری دیدم
که یک بایزید چه باشد اگر هزار در هزار بایزید باشند معدوم و مضمحل شوند کم همت بودم باز گشتم
پس ای برادر آنجا که انتهای اولیاست ابتدای انبیاست که آن یکقدم زدن مجال بایزید
نبود آنرا و حدیث نامند و آنجا که ابتدائے حضرت رسالت پناه ست و انتهای جمله
انبیاست آن قدم را وحدت نامند پس گویا که از ذات حرفش هیچکس دم نزده ست چنانکه
حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم فرموده ست سُبْحَانَكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا
أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ پس چون آن نازنین کونین که از زبان درنثار او چندین حمد و ثنائے

حق تعالے گفته است که در حد وعد نیاید اما از کنه ذات نامحدود او زبان کوتاه کرده و عذر
آورده در بلایم او قاضی حمید الدین ناگوری قدس الله سره فرماید نظم ناطقه چون سر
عاجز مدح تو شد ✤ لاجرم آغاز کرد ذره من تحیر فی ذاته سبحان من لم یجعل لخلقه سبیلا الی معرفته الا بالعجز عن معرفته
عقل و حزد بکنه کمالش نبرد راه ✤ و در یکیا سعادت امام محمد غزالی رحمه الله آورده
است که معنی الله اکبر این است که برتر از گفتار و عرفان خلق است و گفت یا واحد یا احد
من وحده نهو. جاهد موید این رمز است پس ای برادر اهل سنت و جماعت بر آنند که خود
را شناسای حق داند که حق معرفت او همین یکی گفتن و یکی دانستن و یکی اعتقاد کردن است
چنانکه خدای تعالے گفت اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ وجبرئیل علیه السلام شنود و محمد رسول الله
اعتقاد کرد تا در ورطه ضلالت نیفتی و تا از کمال معرفت او چون سروری انبیا بخبر اقرار کرده
نیز عاجز تر باشی و بطریق ملحدان دعوی کذاف نکنی تا مومن بسنی باشی نظم به صحرای
عدم خوش خفته بودم ✤ مرا با نیستی خویش خوش بود ✤ ز خواب خوش مرا بیدار کردی ✤
بمیدانم ترا زین چیست مقصود ✤ جواب حق بصحرای عدم خوش خفته بودی ✤
ز بهر معرفت بیدار کردم ✤ ز خواب خوش چو تو بیدار گردی ✤ یقین میدان همین بوده است
مقصود **فصل دویم** در بیان ایمان گوید بدان ای عزیز که ایمان از روی لغت
ادخال النفس فی الامانة و از روی شرع تصدیق النبی بما جاء به من عند الله تعالے و در اصطلاح
صوفیان خود را بحقیقت ایمان سپردن است پس امام اعظم چون ایمان عام
است مجمل کافی است چنانکه گوئی که خدا یک است و محمد صلعم بر حق است و آنچه کتابهای
آسمانی منزل شده اند بر انبیا علیهم السلام همه حق اند و درست اند و این ایمان او را کافی است
اگر مومن بر این ایمان ثابت بمیرد نجات یابد از عذاب قبر و عذاب ابدی دوزخ چنانکه در
تفسیر جلالین مذکور است در معنی این آیت قوله تعالے یُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا بِالْقَوْلِ
الثَّابِتِ فِی الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا وَفِی الْاٰخِرَةِ و مراد از آخرت قبر و اشته اند که دو فرشته بیایند و بپرسند که
مَنْ رَّبُّكَ وَمَنْ نَّبِیُّكَ وَمَا دِیْنُكَ پس چون مومن موحد ایجابا اقرار و تصدیق تو ایمان ثابت دارد در آنجا گوید
ربی الله واحد و نبی محمد رسول الله و دینی دین الاسلام پس ایمان غیر از عمل دان و عمل را غیر از

ایمان داند تا هر که ایمان را غیر از عمل نداند در روز قیامت که حشر شود در پیشانی او نوشته
باشد هٰذَا یَائِسٌ عَنْ رَوْحِ اللّٰهِ وَلَا یَنَالُ شَفَاعَةَ رَسُوْلِ اللّٰهِ پس اگر کسی خدای را
شناخت چنانکه حق است اما گرویدن برسول او رده او قبول نکرد کافر است زیرا که در
حق اهل کتاب وارد است قوله تعالی یَعْرِفُوْنَهٗ کَمَا یَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ پس شناخت ایمان آن
نیست که فرعون دانست و نکرد و بدوزخ رفت و در حدیث است که چون دحیهٔ کلبی پادشاه
عرب بود و چند حربها و جنگها با صحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم کرده بود که اصحاب رضوان الله علیهم از
دست او بغایت زحمت یافته بودند پس چون وی با هفتصد کس لشکر با خان و مان خود
برای خلقت ایمان پیش رسول الله آمد و اصحاب رضی الله عنهم گفتند کاشکی ویرا به تیغ
گرفته می بودم که از دست وی رنج بسیار یافته بودم پس پیش محمد رسول الله ایستادند
و گفتند که یا رسول الله ایمان را بمن عرض کن که ما در اسلام شویم پیغمبر گفت بگوئید اَشْهَدُ
اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ چون وی گفت همه تابعان
وی گفتند دحیهٔ کلبی در گریه شد و نیاسائید هر چند منع میکردند نمی ایستاد و میگفت که یا رسول
الله چندان گناه کردم که هرگز در دل من آرام نمی آید رسول الله صلی الله علیه وسلم
گفت که گناهت چیست دحیه کلبی گفت یا رسول الله در ملک و ولایت خود رسم من
این بود که دختر ده ساله را جامهای خوب می پوشانیدم و در بیابان در چاه می انداختم
و آن در همان چاه هلاک میشدی و من بادشاه ایشان بودم از عاری اینکه دختر را
چگونه بکس دهم هفتاد دختر را که همه جانب مامی دیدند و من بشمشیر می کشتم چون چنین
گفت رسول الله صلی الله علیه وسلم با جمیع اصحاب در گریه شدند در حال مهتر جبرائیل
بیامد از حضرت رب العلمین و گفت که ای خواجهٔ کائنات و خلاصهٔ موجودات خداوند تبارک
و تعالی بر تو افضل الصلوات فرستاده است و بعده بعزت و جلال خود و به پیغمبری تو قسم یاد
کرده است که چون دحیهٔ کلبی بوحدانیت من و برسالت شما گواهی داد آن خونهای طفلان
بیگنه و شصت هزار گناه کبیره دیگر برو بخشیدم و عفو کردم و دیدار خود و بهشت کرامت وی
کنم زیرا که اِنِّیْ اِذَا صَالَحْتُ عَبْدًا لَمْ اَسْاَلْهُ عَمَّا مَضٰی پس ای برادر چون ایمان

امان ست خود را بغیر شک مومن دانی که هر که در یافتن ایمان انشاء الله گوید بقول
امام اعظم رحمه الله کافر گردد و **ایمان مخلوق باید دانست لقوله**
تعالی وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُوْنَ زیرا که ایمان اقرار و تصدیق
است و اقرار و تصدیق فعل بنده ست و بنده مخلوق است و فعل او نیز
مخلوق است **و در بستان ابو اللیث** سمرقندی آورده است که محض
غلط است آنکه در بعضی نسخه گفته اند که ایمان لا آله الا الله است و لا آله الا الله از
قرآن است و قرآن غیر مخلوق است پس ایمان غیر مخلوق باشد زیرا که قرآن
مؤمن به است نه ایمان به این هفت چیز که مومن به اند تا اگر کسے همه را باور کرد
و به آن همه اقرار و تصدیق آورد و یکے را نه کافر است پس خدای تعالے
و کتابها و تقدیر غیر مخلوق اند و فرشتگان و رسولان و روز قیامت مخلوق
خواهد شد و بعث نیز مخلوق است پس ایمان آوردن بغیر مخلوق
و بر مخلوق مساوی شد و اما هدایت که توفیق الٰهی است و بنده را در و
اذنے کرده است کقوله تعالیٰ **كَتَبَ اللّٰهُ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الْاِيْمَانَ** ۵ و ایضاً
اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۶ پس آن
بدایت الله غیر مخلوق است و ایمان حاصل نشود مگر با خلاص و اخلاص حاصل
نشود الا به نیت نیک و اخلاص بر چهار نوع است اخلاص عام که باطن خود را
از شرکها و کفرها خلاص سازد و بزبان نیز گوید تا داخل در آیت **يُثَبِّتُ**
اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا شود که انبیا و اولیا و عام خلق را مساوی است که اگر ذره
از اوامر و نواهی شرع را منکر شود کافر گردد **لقوله علیه الصلوٰة والسلام**
اَلْاِيْمَانُ كَالْوُضُوْءِ وَالْكُفْرُ كَالْحَدَثِ دوم اخلاص خاص و آن تسلیم است که
تکیه از غیر الله بگسلاند و دل را بدو سپارد چنانکه در توحید علمی او را نیابند مگر بقلب سلیم چنانکه
نقلست که روزی شیخ احمد خضرویه قدس سره که هزار مرید ان پرنده داشت بکه میرفت و
اشتر خارے در پائ او خلید و او را نمی شید و پای او ورم شد و از و ریم روان شد و هر جا که پای

---

۱ وخدا پیدا کرد شما را و آنچه می کنید شما بازار و آنچه می کنید شما بازار بپرستای خود را از اعمال ۱۲

۲ فرمان باید دانست که ایمان مخلوق است ۱۲

۳ نوشته است خدای تعالی یعنی ثابت کرد در دلهای ایشان ایمان را ۱۲

۴ این آیت در پاره ۷ سوره مجادله واقع است ۱۲

۵ این آیت در پاره سیوم در سوره نحل واقع است ۱۲

۶ اخلاص چهار نوع است ۱۲

۷ خدا تعالی دوست گرویده اند بیرون می آرد ایشان را از تاریکیها کفر و ضلالت بسوی روشنائی ایمان و هدایت ۱۲

نقشبند حسینی

بنهادے زمین تر شدے مریدانش اطلاع یافتند و پایش را بگرفتند و آن خار را کشیدند و
وچون از طواف مکه مبارک باز گشت گفت بیائید که بزیارت بایزید رویم که زیارت او بیاراید
حج مساکین است وچون بزیارت شیخ رفتند حضرت بایزید بعد از ملاقات ایشان را پرسید آن بعضت که
در دریای واشتی چه کردی گفت مریدان از پایم کشیدند گفت شما چرا نکشیدید گفت من بقضا رخود رضا داد
او گماشته بودیم حضرت بایزید گفت که پس مشرکے که دو رضا موجود کردی یک رضا خود و یک رضا او پس
اخلاص خاصان خالی کردن دلست از اضافت خود و **اخلاص** خاص الخاص نفی وجود است در بقای او
کما قال علی رضی الله عنه من عرف نفسه فقد عرف ربه یعنے قول محققان بر این است کسی که بشناسد نفس را
در غایت نیستی پس بشناسد حق را در غایت هستی و این تعلق به تجلیات الهی دارد تا دل او
را از هستی و دیدن و دانستن خود و از جمله ممکنات خالی گرداند **بیت** من بجایه از ین گونه
زخود آمده ام + میکشد جاذبهٔ عشق بسوے تو مرا + و نه بطریق ملحدان که بصورت
تقلید فاسدے خود را نداند مگر او خود را در ورطهٔ کفر و ضلالت هلاک میکند بنا بر این
شیخ سعدی شیرازی فرموده است **بیت** اگر ز کوه فرو افتد آسیا سنگی + نه عارفست
که از جای خنک برخیزد + پس عارف تسلیم است نه موزی خلق آزار و **اخلاص** خاص الخاص
انبیا را و حضرت رسالت پناه را بود که چون مهتر ابراهیم علیه السلام را در منجنیق انداختند و در
هوا برائے آتش میبردند و در اثنائے عرض آتش چهار میل بود و چون بکمبودی آسمان
رسید و از چشم مردم غائب شد مهتر جبرائیل آمد و گفت که اگر گوئی بنجاه رسن دیوار را بر آسیا
فگنم تا همه زیر دیوار هلاک شوند مهتر ابراهیم گفت که تو میگوئی یا خدا تعالی گفت من
میگویم مهتر ابراهیم گفت کار تو نیست و کار من بخدا تعالی است بعد ازان مهتر اسرافیل آمد
و گفت اگر بگوئی صور بدمم تا جانهائے ایشان قبض شوند و ترا با آسمان برم گفت با مرا و نے
میگوئی یا خود گفت خود آمده ام و برائیز سوال و جواب مذکوره کرد چون مهتر میکائیل
رسید گفت اگر بگوئی تمام دریاها را بر ایشان فرو ریزم تا هلاک شوند و ترا با آسمان برم او را
نیز سوال و جواب مذکوره کرد بعد ازان مهتر عزرائیل آمد و گفت اگر بگوئی جانهائے همه را قبض
کنم و ترا نجات دهم او را نیز همین گفت و دل او از غیر خدا چنان خالی بود و اخلاص بکمال داشت که در آوان

فصل سوم اخلاص خاص الخاص

فصل چهارم اخلاص خاص الخاص

هلاک از ملائکه مقرب نصرت نخست وچون با آتش رسید خبرهای که در دست وپای او بسته
بودند در یک لمحه تمامی سوختند و بر سرش آتش گلزار شد کما قال الله تعالی قلنا یا نار
کونی بردا وسلاما علی ابراهیم وارادوا به کیدا فجعلناهم الاخسرین یعنی خدای
تبارک وتعالی آتش را حکم کرد که بر دوست من سرد شو سلامت باش از حرارت تو بر ابراهیم
وعن ابن عباس رضی الله عنه لو لم یقل ذلک ای سلاما لاهلکه ببردها یعنی اگر
خطاب سلاما نیامدی بر ابراهیم از غایت سردی هلاک شدی وللمعنی ان الله تعالی نزع عنها
طبعها الذی طبعها علیه من الحر والاحراق وابقاها علی الاضاءة والاشراق کما
کانت وهو علی کل شیء قدیر کید یعنی احراق پس گردانید آتش را آخرین فارسل علی
نمرود وقومه البعوض فاکلت لحومهم وشربت دماءهم ودخلت البعوضة فی
دماغ نمرود فاهلکته ونجات دادم ابراهیم علیه السلام را وازین جاست که ابوبکر صدیق
رضی الله عنه از آنحضرت ناز نین کونین وسید الثقلین پرسید که ما الایمان وآنحضرت پناه
پناه در آن حالت مستغرق بود که اضافات وجود بشریه از و مضمحل نشده بود و در جواب گفت
والله اعلم وچون ازان دریای خطرناک از طرف سکرد ساحل طرف محو آمد گفت الایمان ایمانان
اگر ازین پرسد که مومن باید هفت اند چنانکه آمنت بالله وملائکته وکتبه تا آخر
صدیق راخود منور از آفتاب است زیرا که صدیق یارش بود که حضرت در ان مرتبت رسید
است پرسیده تا ازان بگرسنه شنود فاما حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم گفت والله
اعلم که حقیقت ایمان از خود رفتن وبعصمت دوست پیوستن واز اشارات وعبارات زبان بستن
تا در عصمت او از مضرات کونین در حفظ وامان باشد **چنانکه در خبر است**
در وقتی که ابراهیم خلیل الله را در منجنیق کردند و در هوا بردند مگسی که آنرا عندلیب
گویند نیز در منجنیق با او همراه نشست هاتفی آواز داد که ای مگس ضعیف چه مبطلی که
در محل هلاکت نشسته عندلیب گفت که در تمامی عالم دنیا وی یک خلیل الله است واکنون
آزاد شمنان حق در آتش بیداد ازند من نیز میخواهم که با دوست حق تعالی برای دوستی او در
آتش هاشم چون آتش بر ابراهیم سرد شد و هیزم نیز همی سوخت درخت سبز شد عندلیب

دران شاخ درختان بتسبیح حق مشغول شد و چنانکه بلایم این است که دختر نمرود در
کوشک نشسته بود و حال ابراهیم ع دید که در عصمت الله معصوم شد آن دختر نیز ایمان
آورد و گفت لا اله الا الله ابراهیم خلیل الله که دین پیغمبر برحق است و دین
کفار باطل است و آن ملعون را خبر کردند که دخترت ایمان آورد فرمود که او را نیز دران
مجانیق کردند و در آتش انداختند و مهتر جبرائیل را حکم رب العالمین شد که او را از هوا برگرفت
و در سراندیب برد و در خبر است که سه زنان اکنون جهات اند یکی دختر نمرود دوم
خواهر مهتر موسی علیه السلام سیوم مادر خضر علیه السلام عاصفا و باصفا و سارهٔ هر سه
در یک جای عبادت الله میکنند امیر المومنین امیر حمزه ابن عبد المطلب را گفته
اند که دران وقت که تولد شد چون کسی ماه کلان می شد دی بیک روز می شد
و چون دیگرے بیک سال کلان می شد دی بیک ماه میشد ے و چون بکمال رسید
پهلوان روی زمین شد **نقلست** که دیوی بود او را دیو سفید میگفتند آن دیو
در تگ پای خود خشت زر بنهاد ے و میگفت هر که پای من بردارد این
زر از دو باشد چون امیر حمزه رض پیش او رفت و پای او بیک دست گرفت و برداشت
و او را بر انداخت چندان رفت که دیده نشد و خشت زر با سباب خود با سباب
عمر که با او یار بود صرف کرد و عمر پهلوانے بود که چهل گز می جست و همه خلق را در دین
ابراهیم علیه السلام خلیل الله می آوردند عمر تیر و کمان بچگانه داشت که تیر او پیکان نبود
و کمان او کمانگر راست نکرده بود بلکه خود از چوب گرفته بود و کلاه کاغذ بر سر
می کرد و در وقت مقابله عدو و هر دشمنے که پیش ایشان آمدے عمر چهل
گز می جست و تیر تیز کرده در چشم دشمن میزد و امیر المومنین حمزه را هیچ اسپ
طاقت برداشتن نداشت و هیچ کمان بدست راست نمی آمد و عمر که یار او بود در
بیابان میگشت از جهت اهتمام براق او ناگاه بیک وادی رسید حصارے
دید و دران حصار یک اسپی سهمناک دید که از ترس پیش او رفتن نتوانست و سبز
جل بر او افتاده که از جای برداشتن نتوانست و تمامی براق برین نوع بود و قریب

---

۱ نقلست یعنی بوجود آمد و در نقلست آن
بوجود برق که نام حق تعالی و تقدس
است بعد تحلیه و ابراهیم
علیه السلام دوست
خدا است ۱۲

۲ در خبر است که سه زنان اکنون
جهات اند ۱۲

۳ قصه امیر حمزه رضی الله تعالی عنه ۱۲

ایشان برسنگی نوشته بود که هرکه این اسپ را زین کند و این براق را برد دارد
از وی باشد و کس نتواند مگر پسر عبد المطلب که نام او حمزه باشد و آن براق از مهتر اسحاق
صلوة الله علی نبینا و علیه السلام مانده بود چون عمر پیش حمزه آمد و واقعه را اعلام کرد امیر حمزه
روان شد چون رسیدند اسپ را دیدند که بچرا گاه خود آمد امیر حمزه رضی الله عنه بر اسپ حمله کرد
و گرفت و گفته اند که سه روز خود را گرفتن نمی داد بعد ازان زبون کرد و گرفت و
بیک دست لجام و زین کنانید و شمشیر بست و سپر در گردن انداخت و جمله براق
آهنی و عَبَرْدَاك پوشید و سوار شد و عمر پیش او چهل گز بجست و میرفت ناگاه
بر سر راه شش هزار لشکر دید که راه را نگاه میداشتند و سالار لشکر پهلوان بود
عمر پیش او رفت از وی پرسیدند که این سوار کیست گفت خداوند این راه است گفت
خداوند منم وی که باشد گفت خداوند راه وی است که بشرف ایمان مشرف
شده پسر عبد المطلب قریشی امیر حمزه است آن ملعون در غضب شد و لشکر خود را
ساخته پیش آمد و بمبارزش هر که پیش آمد سے عمر او را هلاک میکرد و تیر در چشم
او میزد چون پهلوان دید که اینهمه را هلاک خواهد کرد خود پیش آمد عمر گفت یا امیر این پهلوان
شما خود پیش آئید چون مقابله شدند اول حمله پهلوان کرد امیر حمزه سپر پیش گرفت زخم او
بر سپر گرفت و امیر حمزه گرز در گردن او نهاد و از اسپ زیر پای خود انداخت و گفت
سر تو ببرم و یا ایمان آری کافر گفت دین اسلام بر من عرض کن امیر گفت بگو لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
اِبْرَاهِیْمُ خَلِیْلُ اللّٰهِ و آن شش هزار لشکر مسلمان شدند و آن راه را باو سپردند و چون در خانه
آمد چند قریش را مسلمان کرد و گفته اند که هفتاد هزار کس را از لشکر نوشیروان عادل مسلمان کرد
بود حتی که پریان بیکدیگری خصومت داشتند از یک جانب دیوان بسیار بودند و آن
جانب دیگر که ضعیف بودند او شان امیر حمزه را همراه خود بردند و موضع ایشان ورای
دریاء عمان و امیر با دیوان و پریان حرب کرد و چندان را قتل کرد که در حساب نیایند و
هزیمت ساختند و عاجز شدند و بپیش امیر آمدند و آن امیر جنیان و پریان و دیوان بدبخت
باز باو همراه ساختند که امیر حمزه را از دریاء گذرانیده بمانید و ایشان که عکس و عداوت

قصه کشتی نوح علیه السلام
و پیره زنی که بسبب اخلاص
از طوفان نجات یافته
و کنعان بسبب اخلاص نیافت

۲۴

که داشتند در کنار دریا ماندند **الغرض** چون پیش آمد دیهی خضر پیغمبر علیه السلام را یافت
دید که از طرف مغرب دریا آتشین می آید و بدریا شور همراه میشد بی علاج شد
در راه گذر نیافت پیش باز حضرت خضر علیه السلام رفت دید که آن دو دختران نزد او
نشسته اند از وی پرسید که علاج دریا آتش و دریا رعمان چیست که من بگذرم و از دو
دور آمده ام رهنمونی کنید گفت دریا آتشین مرغانند که درین آتش میباشند و همدرین جا
او را کشتی و بساری و آب همراه کنی و تمام اندام خود و اسپ خود بمالی در آب و آتش ضرر نیابی
و پوست این هر دو بادشاهان روپاک میسازند و چون چرک دار شود در آتش میندازند که
چرک او میسوزد و پاک میشود و میگویند که هزار درم بهای اوست و امیر مجنان کرد و در دریا
آتشین و آب روان شد و غرق نمیشد و از انجا از جزیره دریا گذشت اسپی دید که آنرا
اصفهبد دیوزاده گویند و آن اسپان پرورانند یکی ازان گرفت و مدت سه روز دریا النهر آمد
و غرض ازین حکایت توکل و اخلاص بود که هر که با خلاص دست بخدا دهد مردان حق عصمت
جویند محروم نمانند چنانکه **نقلست** در وقتی که مهتر نوح علیه السلام کشتی راست میکرد و پیر
زنی بود که ماده گاو داشت هر روز جعرات پیش نوح علیه السلام می آورد و میگفت که مرا
بوقت طوفان فراموش نکنی پس دران وقت که کشتی نوح علیه السلام مرتب شد و آب
از تنور مهتر نوح بجوشید و از آسمان نیز آب نازل شد که تمام ملک عالم را آب گرفت و از
بلندی هر کوه آب چهل گز بالا میرفت از جهت کنعان که پسر مهتر نوح بود زیرا که وی گفت
که من از هر بلندی بلندام و بر سر کوه بلند برآیم آب مرا چه خواهد کرد چون خدا تعالی کشتی
نزدیک کنعان رسانید و کنعان را آب بجایی گرده و مثل جبل گلان آنچه بر کوه بلند بود
نوح علیه السلام این حال بدید گفت کما قال الله تعالی یا بنی ارکب معنا و لا تکن مع الکافرین
گرفت و نوح توبه میکرد همان زمان جبرائیل آمد و کشتی را راست کرد و گفت خداوند تبارک
و تعالی میگوید که چرا دشمن ما را فرزند گفتی اگر توبه نمیکردی کشتی را غرق میکردم ندانی حق
شد که کشتی دوست من بکوه فرود آریم که آن کوه را مرتبه و منزلت بسیار باشد
خلق در تمام کوههای عالم گمان بردند که بر ما فرود آید و کوه جودی گمان نبرد بر خود ندا آمد که

یا جودی چرا آرزوئی نکردی گفت یارب من کہ باشم کہ کشتئ دوست بر من فرود آید حق تعالی
گفت کہ ہم بر تو خواہم آورد کہ عاجزی آوردہ چون پیرزنی از خواب بیدار شد بعد از شش
ماہ و نہ روز دید کہ ہیچ جای نام و نشان دیہی و شہری و آبادانی نماندہ است و تمام دنیا را آب بر ہم
زدہ و خراب ساختہ است پیرزنی متحیر شد و خانۂ خود برقرار و گاؤ و گاؤسالہ و متاع خانہ برقرار
دید چون نظر کرد در کوہ جودی عیال نوح را دید جمرات گرفتہ پیش ایشان رفت مہتر نوح گفت کہ
ای پیرزن ہیچ میدانی کہ دنیا چہ شد و طوفان گذشت و من ترا فراموش کردہ بودم اما حق تعالی
بہ برکت اخلاص ترا نگاہ داشت بدان ای عزیز کہ اخلاص نجات ہر دو جہانست نہ بحسب و نسب و
نفاق ہلاکت ہر دو جہانست و بہ نسب نجات نیابد چنانکہ کنعان نیافت و نیت نیک
نیز بر چہار نوع است نیت عام کہ پیغمبر علیہ السلام فرمودہ است ہر کہ مومن را چنان نخواہد چنانکہ
نفس خود را پس او از من نیست ائمۂ اصحاب گفتند یا رسول اللہ مایان درین نیت بسیار منظر
شدیم زیرا کہ ہر یکی ہیخواہیم کہ اصحاب دنیاوی چون زن و فرزند و اسباب و سلاح حتی نعلین بہتر از من
دیگر از انبا شد حضرت علیہ السلام فرمود کہ ما اینطریق نمیگوئیم ما آن میگوئیم تا در اقصای زمین یک
کافر شود و یا کافری ایمان آرد و شما بغم او غمناک و بشادی او شاد نشوید حتی کہ اگر دشمن
دنیاوی باشد بد دعائی بایمان نتواند کرد کہ خوف کفر است اصحاب خورم و دل شاد شدند
کہ این نیت را بکمال داریم اگر تمامی دنیا را بدین پیغمبر خود می آوردم بہتر میبود **دوم نیت**
خاص است چون نظر در علم الیقین دارند و جملہ ممکن را از ازل تا ابد در تصرفات اسماء و صفات آلہی
بینند و دانند و نیت پاک ایشان بجملہ اشیاء مساوی باشد چنانکہ **نقلست** کہ رئیس
محققان شیخ شبلی قدس اللہ سرہ کہ از جائے گندم خرید و از مسافت دور در خانہ
آورد چون دہن انبان باز کرد مورچہ را دید کہ سرگردان می دوید مورچہ را گرفت و در
دست مبارک خود می داشت و روز دیگر در ان منزل کہ گندم خریدہ بود بر دو گفت
بیت مروّت نباشد کہ آن مور ریش ❊ پراگندہ گردانم از جائے خویش ❊
سیوم نیت خاص الخاص و این منازل تیز روان طریقت و شہبازان
حقیقت راست کہ چون حضرت اَرِنَا الْاَشْیَاءَ کَمَا هِیَ فرمودہ است

فا
نیت نیک بر چہار نوع است

فا
نقل شیخ شبلی قدس سرہ از
نیتہای مایان را چنین یابد چنانچہ
می باشد آن چیزہا در
نفس لا مروت و نفعہا را

پس ایشان اشیاء را بچشم حقیقت نمی‌بینند بلکه وجود ایشان از خودی خود متصل و بجمله اشیا
وجود شامل و مساوی می‌بینند و هیچ نفع و مضرت که بایشان رسد گویا که بوجود ایشان
میرسید زیرا که ایشان همیشه در مخاصره خمس مشغول اند هم ازانست که اثر بوجود ایشان ظاهر میشود
چنانکه **لقاست** که روزی ملای روم نشسته بود سواری در راه گذشت و اسپ را بتازیانه
زد و کیز کرد شیخ آواز دردناک از سینه مبارک کشید و آه کرد چون عالمان ظاهری با
کم اعتقاد بودند گفتند یا ابوالحسن خرقانی این چه امریست که اسپ را میزنند و شما آه میکنید
شیخ ران خود را نمود که زخم تازیانه بران او ظاهر بود یقین کردند که **اَلْفَنَاءُ فِی اللّٰهِ اَلْبَقَاءُ بِاللّٰهِ**
دست داده بود و این فقیر نیز روزی همراه یاری بودم پسندیده خصال و پسندیده اقوال
چشم غیربین را پوشیده و سر اوقات غیرت را دیده همیشه غرق دریای الوهیت نشسته بود
بلکه چنان بحقیقت با او دست داده بود که از خواب و خوردن و آشامیدن و جماع کردن
متبرا شده بود از جهة حضوری گفت حیا دارم که پیش حق بی ادبی کنم ناگاه قطاع
طریق از جانب پیش آمده خمر خورده بود و بآن درویش بمجادله کذب کرد که من شما
حقے دارم و در پهلوے فقیر نشسته بود دوے از انجا که حالت درویشان است
با و التفات نکرد و گریبان خرقه باز کرده نشسته بود و استخوان سینه او بمانند
چوب خشک می بود و آن ظالم بی انصاف سنگی کلان در دست گرفته بود و بوے
بالا میکرد و آن درویش با و نمی نگریست بلکه ناگاه از جای شد و چندان که قوت
داشته بود بر سینه او کوفت درویش تبسم کرد و فقیر در عین مراقبه بود چندان الم
بفقیر رسید که مقدار دو فرسنگ زمین رفتم و از خود خبر نداشتم و می پنداشتم که دلم از سینه
پشت برآمده است چون بعد ازان از دوے سوال کردم که هیچ الم ضرب بشما رسید
وی قسم یاد کرد و والله ثم بالله که من بمقدار گل از زخم این سنگ خبر نداشتم و محاضره جمع

رباعی

درین رباعی ظل ارواح اند اشباح همه ✣ ظل اعیان اند ارواح همه ✣ باز اعیان
ظل اسماء حقند ✣ باز اسما ظل ذات مطلقند ✣ پس چون صورت جمله ممکنات که ظهور
شده است از اثر و فیض روح سراجی که آنرا حقیقة الاشیاء و حقایق کیانی

نسخه ب
نسخه شان در موقف
و طرف نسخه اصل علامه
با نسخه شان نخوانده است

وبکنه عالم کن وغیر ذلک از اسماء وصفات اضافی گویند گویا که ظل است وظل را وجود
نباشد مگر بمخصص ومراتب اسماء اضافی که بمرتبه از اعیان ثابت که آنرا نور وشهود گویند فروتر
است گویا که ظل اعیان اند که نور دیدن خود را او غیرے را گویند چون وجود جمله معلومات که در غیب
غیوب بود در علم آورد واز علم در نور وشهود که استعداد هر ذرّه چنانکه حقی اوست تعین کرد
پس گویا که در پئی هر مرئوب بے آب را تعین کرده است تا بحسب او می پرورد وعیان
چون اقتضاء واحدیت اسماء صفاتی منفصل است گویا که ظل اسماء است از روے ملابست
نه از روی تبعیض پس اسما تعدد دارند وهر یکی خواهان اثر خود شده اند گویا که خواهان نام
ونشان اند چنانکه بزرگے گفته است **بیت** تشریف دست سلطان چوگان تو بود ولیکن +
بے گوی روز میدان چوگان چه کار آید + پس اعیان باطوار خود تا ظهور حسی گویند اند واسماء را
چوگان وذات مطلق ازان روے که بحبّت وسازج است گویا که اقتضاء اسماے
صفات قدیم خود هم ندارد پس اسماء ظل ذات مطلقند وذات اب الوجود از ابتداء
وانتهاء معرّا ومبرّا است پس نسبت خاص الخاص متابعت بنظر دارند که چون در نظر ایشان
غیر الله ناید به نسبت نیز مساوی اند نفع وضرر خلق **ونسبت خاص الاخص** حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وآله وسلم وانبیاء را بود علیهم السلام که چندین معارضه وخلاف وکید
کفار میدیدند وایشان هر روز بلکه هر ساعت دعوت میکردند وباسلام میخواندند که نسبت
ومقصود ایشان ایمان واسلام حق بود هر چند که این را میدیدند دعوت باسلام
میکردند از جهة شفقت بر خلق خدا تعالی از برائے خدا تعالی چنانکه **نقلست**
که چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وآله وسلم مبعوث شد در یمن بادشاهی بود ومحمد نام
گفت ببرم اورا امتحان کنم وچون نزدیک مکه مبارک رسید جامهاء ازتن خود کشید
وجامه ژنده وار وکهنه وار پوشیده وخود را مثل دیوانه ساخت ودر مسجد حضرت رسالت
پناه رفت وهر چند که پیغمبر علیه السلام الطاف ومرحبا میکرد دیوانه ناسزا وبدگفتن گرفت
چون دید که به بدگفتن بردباری میکند وهیچ خشم وغضب در وجود پاک او نمی آید بول
وغائط در مسجد کردن گرفت اصحاب رضی الله عنهم در غضب شدند حضرت صلی الله علیه وسلم

۲۷

ف

چهارم بنسبت خاص الاخص از حضرت رسالت پناه وجمیع انبیا علیهم السلام دارند ۱۲

ف

قصه محمد نام بادشاه یمن که در زمانه حضرت صلی الله علیه وآله وسلم مسلمان شد نبود و پیغمبر خدا را امتحان کرده بود ۱۲

گفت که ای یاران پارهٔ زمین کندن و انداختن سهل است فاما دل دیوانه رنجانیدن مشکل
است نباید رنجانید دیوانه چون دید که خاطر مبارک هرگز رنج نمی شود خاطر مصطفی دارد است که
لاشک علی الرسالة بیشک پیغمبر است بعده گفت ای محمد تو میگوئی که پیغمبر آخر زمانم هر که بتو ایمان
آرد بوحدانیت خدا تعالی و بر رسالت تو معترف می شود پاداشش چه باشد گفت خداوند تبارک و تعالی
در قرآن مجید و فرقان حمید وعدهٔ بهشت کرده است با هر که ایمان آرد قوله تعالی وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ
آن دیوانه گفت در بهشت چیست گفت حوران و کوشکها و سراها و براقها و حلها و نعمتهای
گوناگون که هیچ چشم ندیده و هیچ گوش نشنیده و در هیچ خاطری نگذشته است گفت یا رسول الله
من بادشاه و مالک یمن ام و نام من محمد است ازین نوع که در بهشت گفتی مرا کی در کار نیست حضرت گفت
که دوزخ است در راهگذر هر یکی که حق تعالی فرموده است إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا لِلطَّاغِينَ مَآبًا
لَابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا هر که از فرمان حق سر بتابد همیشه دران دوزخ باشد و بعذابها گرفتار باشد
و دوزخیان را عذاب ابدی و گوناگون است گفت از دوزخ نمی ترسم پس حضرت علیه السلام گفت
چه میطلبی گفت اگر ضمانیت قبول کنی که الله دیدار خود را بمن ارزانی دارد من باین شرط ایمان
آرم پیغمبر صلی الله علیه وسلم گفت هر که به نیت پاک و اخلاص ایمان آرد من ضامن
دیدار اویم بادشاه یمن گفت دین اسلام بر من عرض کن پیغمبر گفت صلی الله علیه وسلم
بگو لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ چون کلمهٔ طیبه بر زبان راند برخاست و رفت و غسل
کرده آمد دو رکعت نماز ادا کرد و سر بر زمین نهاد و گفت خداوندا چون از پیغمبر تو ضمانیت
دیدار تو شنیدم دیگر زیستن درین سرای فانی نخواهم فی الحال جان بحق تسلیم نمود پس حضرت
رسالت پناه با جمیع اصحاب تجهیز و تکفین او راست کردند و دفن کردند و جمیع الصحاب حاضر
بودند پیغمبر علیه السلام تبسم نمود یاران گفتند یا رسول الله این جا عبرت است تبسم از جهت چه بود
گفت چون دیوانه را دفن کردند حوران آمدند بدست هر دو شراب طهور بود که از جنت
العدن آورده بودند در آنگفتند که شراب بخور و بما در کنار شو دیوانه از ایشان روئے
گردانید دو دست از غیب پیدا شد و برادر کنار گرفت و گفت که اے بلند همت
که بغیر دیدار من بهیچ راضی نشدی پس از ینجا کاتب کتاب می گوید ابیات

قصهٔ خالد رضی الله عنه و ولید

دل من بی تو خرابست تو هم میدانی ❊ جگرم بیتو کبابست تو هم میدانی ❊ دوستی نیست که در باغ
نشینیم بیتو ❊ باغ بی دوست عذابست تو هم میدانی ❊ پنج روز و شب گریم و در وقت سحر پنهانی
نیست بید و دست مرا ذوق جهان بستانی ❊ **و نیز آورده اند** که ملایم ابن ولید همیشه حضرت را
را ایذا رساندی رسول گفت ای خداوند از ایذای ولید درمانده شدم جبرائیل آمد و گفت یا رسول الله
خداوند تبارک و تعالی ترا سلام و درود میرساند و میفرماید که دعای تو مستجاب خواهم کرد اما اگر خدای
از پشت ولید فرزندی تولد خواهد شد خالد نام که چندان هزار خلق از برکت او بشرف ایمان
مشرف خواهم کرد حضرت گفت خداوندا از حمت دنیا بگذرد اگرچه ولید دو چندان ایذا بمن رساند
عمر او را دراز گردان تا آن فرزندی از وی تولد شود چون خالد از ولید در وجود آمد و مراهق
شد پیش حضرت علیه السلام رفت و ایمان آورد و در پیش حضرت همیشه میبود **روزی** لشکر رسول
شب ارغال کردو ابن خالد همراه بود خواب ویرا غلبه کرد و عنان از دست او رفت و اسپ او را
از لشکر خود جدا کرد چون بیدار شد لشکر خود را ندید و اسپ را بهر طرف می دوانید تا روز شد
ناگاه دید که کنارهٔ دریاوی هست و در آنجا هفتاد هزار خیمه نصب کرده اند نست که لشکر هست
و آن لشکر از کفار بود خالد بن ولید اسپ خود را در جائی پنهان بست و خود را بمانند ایشان
کرد و در میان لشکر در آمد دید که کفار را یکی معلم ترسا بود و منبر راست کرده بودند و آن
معلم بر سر منبر بر آمده و بادشاه و سائر ارکان دولت همه حاضر بودند و آن معلم میخواست که
وعظ باطل کند و حق را بپوشد خالد بن ولید دعا کرد و گفت خداوندا بجز ترا نیست زبان این بکار
بدروغ گفتن بربند آن معلم ترسا هر چند خواست که سخن از زبان او بدر نمی آمد معلم ترسا گفت
ای قوم بدانید که در میان ما محمدی آمده هست و در حق من سحر کرده و زبان من بسته شده هست بادشاه
کفار را امر کرد تا تمام لشکر را تفحص کردند چون خود را بمانند ایشان کرده بود نشناختند ش گفتند یا امیر
یافته نمیشود معلم ترسا گفت که ای محمدی ترا سوگند بآن محمد هست که خود را بنما و بگو که در حق من چه
سحر کردهٔ خالد رض بخود اندیشید که یک جان چه باشد اگر هزار هزار جان مرا بودی فدای حضرت رسالت پناه
میکردم برخاست و گفت ای قوم منم محمدی وای بد بختان سحر در دین محمد حرام هست و کنندهٔ سحر کافر هست
وای معلم چون تو بر منبر بر آمدی و خواستی که باطل را حق گوئی و حق را باطل من در حق دعا کردم که

خداوند انچه راست از زبان او دروغ بیرون میار معلم ترسا گفت که من از تو هیچ سوال
میپرسم اگر گفتی فبها والا از جان خود دست بشو خالد گفت قبول دارم اما بشرط انکه من از تو
نیز یک مسئله میپرسم جواب آن بگوئی بادشاه و ارکان دولت درمیان گواه شدند معلم گفت
در توریت خوانده ام که هر بهشتی در بهشت چندین طعام و شراب خورد و در او هیچ بول و غائط
نباشد و نظیر او در دنیا کدام است جواب داد که چون فرزند در شکم مادر بعد از چهار ماه و ده
شب زنده میشود و روح در قالب او درمی آید و روزی او رزق خداوند تعالی باو
میرساند و چون تولد شود در حال بول و غائط کند و اگر در شکم مادر بول و غائط
کردی مادر او هلاک شدی اینست قدرت خدا تعالی باز گفت در توریت دیده ام
که در بهشت درختی است طوبی نام که هیچ کوشکی و سرای و خانه و جائی در بهشت
نیست که شاخ و برگ و میوه و سایه آن درخت طوبی در او نرسیده است نظیر او
در دنیا چگونه است جواب داد و گفت چون آفتاب در نیم روز بالای هیچ جائی
نیست که اثر و پرتوی و روشنائی آفتاب بدو نرسیده است پس درخت طوبی
مثل آفتاب است و در قدرت خدا تعالی شک نیست باز گفت که آن کدام زمین است
که یک کرت آفتاب را دیده است گفت آن قعر رود نیل است که چون بنی اسرائیل
را قبطیان که قوم فرعون بودند بنده ساخته بودند و قبطیان بر ایشان سوار
میشدند و زن و فرزند آن ایشان را بنده ساخته خود و کلان ایشان را اسیر و کمان
بدست گرفتن بمنیاد ادند و محنتهای بسیار بر ایشان مے راندند پس بهتر موسی ع م
را گفتند که اگر ما را از ایشان خلاص کنانی تو ایمان آریم بهتر موسی علیه السلام گفت که
هر کس بپیش صاحب خود بروید و اسپ و براق بطلبید تا از ایشان بگریزم و خلاص
شوم قوم بهتر موسی هر یک پیش صاحب خود رفتند و گفتند که ما را جاے مهمانیست
و هر یک بندهٔ خود را سوار کرده میفرستد شما نیز ما را سوار بکنید هر یک بندگان خود را
سوار کردند و روانه شدند و بر ایشان خنده میکردند که هیچگاه بر اسپ سوار نشده
اند همه از اسپان خواهند افتاد چون سه روز گذشت ها مان ملعون که بدو وزیر بود گفت

مسئلهٔ اول معلم ترسا

مسئلهٔ دوم معلم ترسا

مسئلهٔ سیوم معلم ترسا

قصهٔ موسی علیه السلام و فرعون علیه اللعنة

که غلامان گریختند و شما یان سخن مرا قبول نکردید که ایشان خواهند گریخت اکنون در پس
ایشان باید رفت فرعون فرمود که هشتاد لک سوار در عقب ایشان از عمال کنید
چون لشکر فرعون شنیدند شش لک عقب ایشان رفت چون لشکر مهتر موسی
برود نیل رسید از عقب غوغای لشکر فرعون شنیدند و قوم مهتر موسی علیه الصلوة والسلام
شش لک سوار بودند همه از خود نا امید شدند چون لشکر رسید و آفتاب بحکم جلیل یک
نیزه وار نزدیک همچنان ایستاده بود ایشان دوازده قوم بودند برای هر قوم
یک یک راه آب بشکافت و دوازده نقش شدند چنانکه جمله لشکر یکدیگر را میدیدند
دران آب و آفتاب بحکم جلیل یک نیزه وار نزدیک شد تا زمین که زیر آب بود
خشک شد و قوم مهتر موسی علیه السلام در گذشت و فرعون رسید آب همچنان ایستاده
بود ترسید و بهامان گفت شاید که بدعا مهتر موسی علیه السلام شده باشد هامان
بدبخت گفت شرم نداری که دعوی خدائی میکردی و این زمان مهتر موسی علیه السلام
گذشت و تو میترسی و این آب آنست که بفرمان تو پیدا شده بود باز از بهر تو شکافته
است فرعون هر چند مهار اسپ میگرفت اما اسپ سرکش بود نتوانست در آورد
و آورده اند که دران مقدار سوار یک اسپ ماده نبود بلکه جمله نر بودند مهتر جبرائیل
علیه السلام بادیان ابلق از بهشت سوار شده آمد و بر آن دروازه که فرعون بود
در پیش شد و اسپ فرعون سرکش بود در عقب او رفت و منع نتوانست کرد و فرشتگان
از آسمان فرود آمدند و تمام اسپان لشکر را بتازیانه زدند چنانکه در دروازه آب
در آمدند مگر سامری و هامان وزیر که خود را از اسپ انداختند و سامری از زیر
سم هادیان جبرائیل علیه السلام کف خاک گرفت و همراه کرد و نگاه میداشت
چون سر لشکر قریب به بیرون آمدن شد و از عقب تمامی در آمدند آب بر ایشان زد و شکست
و چنان آواز داد که جمله لشکر موسی علیه السلام بر زمین افتادند و بحکم خدای تمام لشکر
فرعون با آب بطرف لشکر موسی علیه السلام انداخت و جانهای ایشان قبض شد و یکی
یک تار موی از سلاح و براق و جامه و اسپان ایشان هلاک نشده بود بلکه همه

سلامت برآمدند تا قوم موسی علیه السلام غنیمت کردند و فرعون را نیافتند و چون نیک
طلب کردند پایان تر از جمله لشکر او را یافتند و دیدند که پیره زن بر سر او نشسته بود آورده اند
که ریش فرعون بمروارید سفته و گرفته بود و آن پیره زن مروارید از ریش او می چید گفتند که تو
کیستی گفت من زن مسلمه ام و روزی در دل آورده بودم که فرعون را مرده بیابم تا مروارید ریش
وی بچینم چه خوش بود این زمان حق تعالی این را در دست من انداخت که من مروارید را چینم پس خالد
بن ولید گفت که آن زمین رودنیل است که یکمرتبه آفتاب را دیده است باز معلم ترسا
گفت که آن کدام جانور است که از جن و انس و ملک نیست و با سلیمان پیغمبر سخن میگرد جواب
گفت آن مورچه بود که قوم خود را گفت که در سوراخهای خود در آیند که ظالمان آمدند مبادا
که زیر سم اسپان و شتران هلاک شوید باد رفته پیش مهتر سلیمان ع غمازی کرد که مورچه چنین
گفته است حضرت سلیمان مورچه را در پیش خود طلب کرد که لشکر مرا چرا ظالمان گفتی گفت
در حق مورچگان همه کسان ظالم اند که از احوال ایشان خبر ندارند پس سلیمان ع گفت
که ای مورچه سرت چرا کلان است مورچه بملیخا نام گفت که سرم پر از عقل است سلیمان ع
باز گفت کمرت چرا باریک است گفت خورد نم اندک است باز سلیمان ع گفت که دنبالت چرا
کلان است مورچه گفت هر که دنبالهٔ خود داشته باشد از دنبالهٔ دیگران نپرسد گفت چند
خوردنی خوری گفت در سال دو دانه گندم بعده مورچه را در شیشه حبس کردند دو دانه گندم
پیش او نهادند چون بعد انقضای سال کشیدند یک و نیم دانه خورده بود مهتر سلیمان ع گفت
که چرا نخوردی مورچه گفت از ضعیفی خود اندیشیدم که مرا یاد آرند یا نه باری این را نیز قوت
چند روز زینه سازم باز مورچه گفت که یا پیغمبر خدا نامت چرا اسلیمان کرده اند مهتر سلیمان ع
گفت که شما بگویید مورچه گفت سلیمان امنست که تا سلیم باشی بر بندگان خدای تعالی
و هیچ زنده سری از تو نرنجد مورچه گفت که تخت شما بر هوا که می برد گفت باد می برد گفت
در روز قیامت خرابی جهان بچه باشد گفت به باد پس گفت که به باد اعتماد نباید
کرد حضرت سلیمان او را از حبس کشید و باز داد معلم ترسا گفت آن نازاده کدام بود
که زاده را کشت و آن جانور کدام ست که از جنس جن و انس و ملک نیست و در

مسئله چهارم معلم ترسا

مسئله پنجم معلم ترسا

بهشت در آید خالد بن ولید رضی الله عنه جواب داد و گفت که آن نارا ده نمرود لعین بود
که ابراهیم را گفت که بکدام لشکر تو با من برابری کنی لشکر را بمن بنما خلیل الله گفت نگه
ای لعین سنگ لشکر خود را بمن بنما که لشکر من خدای است با مر خدا یتعالی عز و جل خواهم
نمود پس نمرود فرمود که سه صد فرسنگ در سه صد فرسنگ لشکر او جمع شدند
و ابراهیم علیه السلام دعا کرد یا الله اصغر ترین لشکر شما پشه است پشه را بفرست
تا قوم نمرود را هلاک گرداند بعد ازان از حق سبحانه و تعالی مدد نشیند که یا ابراهیم
اگر پشه نمیگفتی اصغر ترین لشکرهای من آن بود که اگر ده تن از ایشان جمع
میکردی یک پشه تمام نمیشد و همه ایشان را هلاک میکرد و غارها که نزدیک کوه قاف
پر از پشه بود ند از انجا بر سر هر سواری بر قوم نمرود یک پشه آمد آورده اند که ایشان
چندان کوس و طبل و سرنا نواختند که مرغان از هوا می افتادند اما چون لشکر
پشه در رسید چندان غوغا بر خاست که جمله هر سوار را الجام از دست رفت و هر یک
را نیش میزد که بیک نیش زدن ایشان آدم از اسپ بدر می افتاد و هلاک می شدند ۳۳
و بادشاه پشه یملیخا نام رفت و در دماغ نمرود جا گرفت و آن ملعون در خانه
آمد و مهتر ابراهیم پیش او رفت و گفت که اے نمرود مسلمان شو و ایمان
آر نمرود گفت که میگوید که پیغمبر ما ابراهیم علیه السلام گفت اهل بیت تو و جمله
عیال و میگفتند لا اله الا الله ابراهیم خلیل الله چون نمرود بدبخت
شنید شمشیر را گرفت و همگی را شربت شهادت نوشانید باز گفت مسلمان
شو گفت که میگوید که تو پیغمبری گفت کوشک و سرای تو از هر چوب و
خشت آواز بر آمد که لا اله الا الله ابراهیم خلیل الله نمرود آتش
در زد و همه را بسوخت و از انجا بجا شد و در باغ رفت پس از زیر درخت
که رفتی آوازی شنیدی که هر شاخ میگفتی لا اله الا الله ابراهیم
خلیل الله درختان را قطع کرد چهل روز هر جا که پهلو زدی همان زمین و سنگ کلمه گفتی و
از انجا که دیگر جا میرفتی خود را به پلک میزد از جهه سوزش پشه که در دماغ او رفته بود تا بدین نوع

۱۱ بنسبت ابراهیم موجود برق ابراهیم علیه السلام و علیه الصلوة والسلام دوست شد ۱۲

عذاب ہلاک شد زادۂ نمرود ناز زادۂ پشہ این بود کہ اصل پشہ از گیاہ است و آن جانور ان

ذکر سبب پیدائش پشہ یعنی پشہ از چہ چیز پیدا شد و سبب

کہ در بہشت روند پشۂ نمرود ناقۂ صالح علیہ السلام و حمار عیسیٰ علیہ السلام و قوج ابراہیم خلیل اللہ

و قوج آن گوسفند را گویند کہ خصی کردہ نباشد و سگ اصحاب کہف و فیل اصحاب الفیل

و ذئب یعقوب علیہ السلام و دلدل امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہ و بغل حضرت رسول اللہ صلی

اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم باز معلم ترسا گفت کہ ای خالد این ہمہ راست گفتی و من در اظہار

دین باطل رامی خواستم کہ چیزی بگویم اما چون شما دعا کردہ اید بقبول دعائے شما بجز

راست دروغ از دہن من صادر نشد خالد گفت ای معلم راست بگوئے کہ بر در

بہشت چہ نوشتہ است و ہر کہ آنرا گویند جزاء او چہ باشد معلم ترسا بسوئے بادشاہ

دید بادشاہ و ارکان دولت گفتند چہ می بینی تو نیز جواب او بگوئے معلم گفت

کہ در تورت دیدہ ام کہ بر در بہشت نوشتہ است لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ ط

و ہر کہ این کلمہ را بگوید از عذاب دوزخ خلاصی یابد و بہ بہشت پر نعمت می رسد و حور و

قصور و دیدار حق تعالیٰ بیابد بادشاہ گفت وای بر تو کہ ما را ازین پر نعمت محروم

داشتہ بودی پس بادشاہ و معلم ترسا و تمامی ہفتاد ہزار لشکر مسلمان شدند

بادشاہ خالد را پیش خود نشانید و گفت ما را از محمد رسول اللہ خبر دہ کہ کجاست خالد واقعہ

از سر گفت کہ من نیز ہمراہ بودم و راہ غلط کردہ ام و باین جانب در شما افتادم و در

آن ساعت مہتر جبرائیل علیہ السلام بر حضرت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم نازل شد

و گفت ہیچ میدانی کہ خالد کجاست و چہ شد در تمامی لشکر تفحص کرد او را نیافت و از

مہتر جبرائیل پرسید کہ کجا باشد مہتر جبرائیل علیہ السلام جواب داد کہ در فلان وادیست

و این مقدار لشکر را مسلمان کردہ است حضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہمدران ساعت پیکی بجانب او

فرستاد و پیک از ہوس توشہ ہم نگرفت و بحکم خدا تعالیٰ ہمدران روز پیش خالد رسید

و پیغام حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نمود خالد و بادشاہ مع تمامی لشکر روان شدند

چون قریب رسیدند حضرت ایشان را قریب خود نشاندند و مرحبا و تلطف بسیار کردند پس حضرت گفت

الحمد للہ کہ از نسل ولید خالد پیدا شد کہ دین مرا روشن کنند و آوردہ اند

که در هنگام خلافت امیر المؤمنین حضرت ابابکر صدیق رضی الله عنه شش هزار لشکر را
مسلمان کرده بود پس نیت خاص الاخص انبیا برین جمله است که تمامی خلق بوحدانیت
الله تعالی و باوامر و منهیات او مقر باشند و ایمان بر پیغمبران و آنچه بر پیغمبران
وارد شده هست آورده باشند و بیاز از خلق تحمل بکردند تا ایشان ایمان آرند و بعذاب
سرمدی گرفتار نشوند ای عزیز چون ایمان بوحدانیت الله و برسالت مصطفی صلی الله علیه و
سلم آوردی شاید که ایمان را عزیز داری و شریفتر و دوستر از جان و زن و فرزند داری و
عصمتی او و بقاء او در چهار چیز است اول بیافتن ایمان شاد باشد بیشک و یقین
داند که ایمان همین است که هر که در حکم او در آمد درین جهان جان و مال و فرزندان و
از گمان بد کردن و او را بناحق رنجانیدن درامان در آید و دران جهان از عذاب
ابدی خلاصی یابد و به بهشت پر نعیم و بدیدار عظیم حق جل و علی مشرف گردد از برکت ایمان
دویم ترسناک بودن از زوال ایمان اینچنین نعمت که نجات هر دو جهان هست پس
زبان را از گفتار کفر نگاهدارد چنانکه در دستور القضات هست که اگر کسی
مسئله شریعت شنید که ثمن بهشت لا اله الا الله محمد رسول الله هست و یا
شنید که بسبب گناه اندک نیز کسی شایان سقر شود و سامع گوید که اگر اینچنین است ما را
غم نیست و یا طرب نیست کافر گردد و نیز اگر کسی مسئله شریعه کرد و سامع گفت که باین
کار که می رسد کافر گردد و نیز اگر کسی را مسئله بطریق وعظ گوئی که چنین نعمتهائے
بهشت است و یا چنین عذابهائے سقر و او گفت که از ان جهان کسی نیامده هست کافر
گردد زیرا که بکتب آسمانی ایمان نیاورده باشد و نیز مومن بهفت چیز اند اگر یک از ایشان
را سبک گفت قولاً و فعلاً و اعتقاداً کافر گردد چنانکه گوید اگر فلان خدائی جهان گردد و یا
فرزند خدائی گردد و ام خود از وے بستانم کافر گردد و یا فرشته را منکر شود و یا
دشمن دارد چنانکه گوید کرا دیدار فلان بر من چون دیدار عزرائیل و یا منکر و نکیر را بد گوید
و یا خازنان دوزخ را بد گوید و دشمن دارد کافر گردد زیرا که ایشان هر چه می کنند بفرمان
رب العزت میکنند پس گویا که بحکم او راضی نباشد و یا گوید آنچه در کتابها هست همه دروغ

ف
و نگاهداشتن ایمان از خلافت حضرت
ابابکر صدیق رضی الله عنه شش هزار لشکر را
راسلمان کرده بود نیت خاص الاخص انبیا علیهم السلام از
خاص الاخص انبیا علیهم السلام

ف
و عصمت و بقاء ایمان در
چهار چیز است اول بیافتن
او شاد باشد ۱۲

ف
دوم ترسناک بودن از
زوال ایمان نعوذ من ذالک
برین آید ۱۲

واقف نه است و عالمان از سیاهی گویند و درویشان را علم باطنی و مفید است و درویشان
و عالمان را قدیم الایام دشمنی است کافر گردد زیرا که عالمان از کتاب گویند پس گویا که
بکتاب عداوت کرده باشند و اگر پیغمبران را بزرگ و افضل از همه خلق و ملک و از اولیا
نداند کافر گردد چنانکه بعضی عوام که خود را پیشوای خلق دانند و باین حدیث چنگ
نیز نند که اَلْوِلَایَةُ اَفْضَلُ مِنَ النُّبُوَّةِ پا فرا در رفض و گمراهی معنی حدیث بتحت لفظ
بمریدان بیان میکنند و ولایت خود را افضل از نبوت بهتر موسی و غیر ذلک میدانند
و خود را و مریدان خود را از دایرهٔ شریعت و ایمان بیرون می آرند و در ورطهٔ کفر و هلاکت گردند
و خبر ندارند چنانکه در رسالهٔ عبد الله یافعی آورده است که چون شیطان شیخ عامی را
در خلوة یابد خنده و شادی میکند که بسبب این خلوة ویرا کافر سازم و صراحی را در دست میگیرد
و دران بول میکند و کیزمے اندازد و میبرد و ویرا میگوید که مبارک باد ترا این مرتبه و ولایت که
این گلاب و خوشبوی بهشت است و بعضی دیو و پری را مینماید که چرا غها در دست دارند
و مرغزارها و جایها خوب که این منزل گاه شما است در بهشت و بعضی دیو و پری را بدو
بنماید بصورت حوران و بعضے بصورت پیر او و عصا در دست و الشان را می آرایند تا او را
بدان میل و رغبت شود آورده اند که شیطان عرش و کرسی و سبع سموات بدو نماید که
الحال از عرش گرنشتی بلکه یک صورتی بدو نماید که این خداوند جهان است آن شیخ جاهل
بدو معتقد شود و گوید که خداوند جهان را دیدم پیش او سجده کند و شیطان او را گوید که الحال کار شما
از پیغمبر موسی علیه السلام در گذشت زیرا که بر و تجلی صفاتیه شده باشد و بر شما تجلی ذاتیه شده است
شیخ عامی برو معتقد شود و کافر گردد و معنی حدیث بظاهر آرد و حقیقت این است که
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم ولایت خود را از نبوت خود افضل گفته است
زیرا نکه ولایت با دوست بودن و از خود محو شدن بود و نبوة اشتهار و دعوت
خلق و طلب معجزات و متعلقات با خلق است ازین جهت است که حضرت رسالت پناه
نماز تهجد را و شب بیدار بر خود فرض کرده بود که شب خلوت عاشقانست و مع صلب محبوب باز
است بلیت اگر روز نیابیش ز غوغای عرب ۴ شب محرم عاشقانست بشبهایش طلب ۴

ولایت بهتر است از نبوة ۱۲

اما از روی حقیقت لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل از ملک مقرب
و از خود که نبی مرسل بود خبر نداشت اما صوفیان ولایت را عبارة از وحدت دانند که قبله واجد و موجود
که لولاک لما خلقت الافلاک اشارت بدوست که اراده تعلق واجد را از این جهت که خواهان او
و جمله خلق شد قبله بود و موجود را جواز طفیل وجود خود بعیان ثابت تا ظهور نور محمدی تا اسفل السافلین
ظهور شد نیز قبله بود و نبوت مرتبه است که مذکور شد که چند کرت منقطع شده بود بسبب آنکه
پانزده روز از وی وحی منقطع شده بود چنانکه در مصباح العاشقین است که روزی
اهل کتاب مشورت کردند و عالمان را جمع کردند تا پیش حضرت روند و چهار مسئله
از وی پرسند اگر دور اگفت و دور انگفت پیغمبر است والا افترا گویست نعوذ بالله منها
که افترا گویان و گمراهان از روی دیگر نیز میگویند چون پیش حضرت آمدند و گفتند که اگر شما
رسول خدائید بگوئید که قصه مهتر نوح و دقیانوس چگونه بود و مثل و مانند روح چیست
بما بگو و قیامت کی خواهد شد حضرت بی توقف گفت فردا بگویم و انشاء الله در میان
نه آورد و پانزده روز مهتر جبرائیل علیه السلام از رب العزت نیامد حضرت ژندۀ پوشید و در گوشه
رفت و میگریست و کافران هر روز می آمدند و یکدیگر را میگفتند که خذلهم الله و
که این مرد پیغمبر نبود اما خدای ویرا بگذاشت و بدشمنی گرفت و شرم نداشت
که دعوی پیغمبری میکرد خاک در دهن ایشان باد بعد از پانزده روز مهتر جبرائیل علیه السلام
آمد و گفت چنانکه از مشرق تا مغرب پرهای خود را گسترانیده بود در خبر است
که سی و سه بار مهتر جبرائیل علیه السلام بصورت خود بآن عظمی که او داشت
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را و کفار مکه را نمایده بود و در اوقات
دیگر بصورت یاری می آمد که دران مجلس حاضر نبودی و اکثر بصورت دحیه کلبی رض
آمدی و بیامد و گفت بسم الله الرحمن الرحیم والضحی والیل اذا سجی ما ودعک
ربک وما قلی وللاخرة خیر لک من الاولی تا آخر یعنی یا محمد خداوند تبارک و تعالی تحفه
درود لطیف الورود میرساند و قسم یاد کرده است بوقت چاشت یعنی روشنائی
روز و تاریکی شب تاریک چون تاریک شود یعنی از شب تاریک روز روشن

۳۷

آفتاب در آن وقت از انتفاع
یافته و نور و ضیاء تمام
و موگذاشت انظاهر که تاریک
شود و اشیاء را بظلمت بپوشند
فرد و گلدسته ۱۲ مورد دگار
سر ۱۲ گرفته و در آینه
سبحانه و تعالی از انی گوش
جبلی از زانی خواهد داشت
بهتر است مرترا از کرامت
تفسیر حسینی

روشن بیرون آید واز روز روشن شب تاریک بیرون آید واین قسم بر قدرت خدا است که
آفریننده روز و شب است و بروایتی از روز مراد جمال حضرت است که آفتاب ذره از فروغ
جمال اوست و مراد از شب دو گیسوی مشکبار اوست و جواب قسم اینکه نگذاشت ترا
خدائی تو و بدشمنی نگرفت شمارا و آخرت که سرائی باقی است بهتر است شمارا از دنیا و فانی
اما چون در میان جمع دشمنان مارا یاد نکردی و انشاء الله تعالی نگفتی برای حسن تادیب
جبرائیل علیه السلام را منع کردم قصه مهتر نوح علیه السلام و دقیانوس چنانکه معروف است
بیان کرد از برای قیامت این آیت بخواند قوله تعالی اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ
یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَیَعْلَمُ مَا فِی الْاَرْحَامِ وَمَا تَدْرِیْ نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِیْ نَفْسٌ بِاَیِّ
اَرْضٍ تَمُوْتُ اِنَّ اللّٰهَ عَلِیْمٌ خَبِیْرٌ یعنی قیامت لاریب و لاشک آمدنی است
اما روز مطلق و تعین گفتن او کفر محض است و نیز از آمدن باران و از شکم
مادران و از اکتساب کار مستقبل و از رسیدن موت کسی نداند بدرستی
که خدائی علیم و خبیر است و گوینده و قبول کننده این پنج غیوب کافر اند و در شان
روح این آیت خواند قوله تعالی یَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الرُّوْحِ قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّیْ
وَمَا اُوْتِیْتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِیْلًا و چون روح را تحت ظل کن گفت و در حدیث و
اخبار صحیح وارد است که جسم لطیفه است و حضرت رسالت پناه صلعم را پیشتر ازین آگاه
نکرد و از بیان او منع کرد پس مارا و شمارا اولتر است که هیچ نگوئیم و ساکت باشیم و آنچه
گمراهان و ملحدان از روح چیزی می گویند و مریدان خود را گمراه می سازند که ترا روح
بنمایم و در خلوت عوام الناس را اطوار و انوار و تجلیات شیطان معاینه می کنند احتراز
از شیخ جاهل اولتر از شیطان باید کرد زیرا که ایشان امتیاز میان روح و میان ذات الله
تعالی نمیتوانند کرد بلکه بسبب نقصان خود روح را عین ذات دانند کافر شوند و الا اگر
مرشد مستقیم بر شریعت بوده باشد تجلی روح را از تجلی ذات امتیاز می دهد زیرا که روح را
بقول صوفیان فی الجمله تجلی هست مگر همه از برای این هست که در چهل حدیث حقیقت حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرموده هست کقوله علیه السلام اَلْخَلْوَةُ هِدَایَةٌ

قصه مهتر نوح علیه السلام و دقیانوس

تفسیر حسینی شریف

سوالی کنند از تو از حقیقت روح بگو

انبیا را که روح چیزیست پیدا و نموده شده

پیدا با مر رب و نداده شده

هست شما یان را از علم

از سوره بقره ایه

این آیت در پاره

از سوره بنی اسرائیل

این آیت در پاره

در سوره

آغاز کرد

والخلوة ضلالة یعنی هدایت درشان کسی هست که او در متابعت کامل باشد و آن
کامل نیز در متابعت کامل دیگر باشد تا عهد رسول الله دست بدست آورده باشد و کامل
کسی را گویند که چهار علم تمام دانسته باشد اوّل علم تفسیر و احادیث تمام داند دویم علم
فقه که گفته اند که اگر یک مسئله شرعیه نداند او را مرید گرفتن روا نیست سیوم علم مناظره
و علم کلام و عقاید تا مرید او را قولاً و فعلاً و اعتقاداً الغرض نیاید چهارم علم لغات یعنی
از سر نفس و روح خبردار باشد که سیّد جلال بخاری در رسالهٔ خود آورده هست
که بسیار مریدان از پیران ناقص بخلوة و مراقبه ذات روح را به بینند و ایشان را خدائی
پندارند کافر شوند چنانکه نجم الدین کبیری قدّس الله سرّه را مریدی بود و او وضو ساخت
و در خلوت رفت و بعد از ساعتی بیرون آمد و گفت یا شیخ خدای جهان را دیدم گفت
خاموش باش که آن نور وضو بود که از ابتدا وضو تا آخر سلام هفتاد و دو نور
مشاهده میشوند همه نتیجهٔ ازان وضو و نماز هست و ضلالت در حق کسی هست که علم ظاهر
چنانکه مذکور شد نداند و از علم باطن چون وحدت و احدیت که سیر غواصان هست نیز
آگاه نباشد اما بسبب جهل عامهٔ خلق و جهال را در خلوت در می آرند و به تجلی شیطان و القاء
نفسانی همه را گمراه و ضال و مضل سازند یکی گوید که ما خدا را دیدیم دیگری گوید که ما
ذات را دیدم کسی گوید ما صفات دیدم کسی گوید که مالک الملک و ملکوت را دیدم و علم
فقه و احادیث و تفسیر را حجاب راه گویند و ضال و مضل میگردند و ازان روزی
نشنیده اند که در نفحات الانس هست قوله تعالی یَوْمَ یَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِیهِ وَاُمِّهِ وَاَبِیهِ
وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِیهِ چون دوزخ را بنماید در روز قیامت که قوله تعالی وَاِذَا رَاَتْهُمْ مِنْ مَکَانٍ بَعِیدٍ
سَمِعُوا لَهَا شَهِیقًا وَهِیَ تَفُورُ تَکَادُ تَمَیَّزُ مِنَ الْغَیْظِ و ایضا قوله تعالی فَکَیْفَ تَتَّقُونَ
اِنْ کَفَرْتُمْ یَوْمًا یَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِیبًا السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ کَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا
و ایضا قوله تعالی وَجِیءَ یَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ یَوْمَئِذٍ یَتَذَکَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰی لَهُ
الذِّکْرٰی آورده اند که دوزخ را با نصد گوشه هست و در هر گوشه او
با نصد زمام هست و بر هر زمام او با نصد فرشته دست زده موکل اند

تا روز قیامت بالا میکشند و کلانی هر فرشته چند انست که یک پر او در آسمان و زمین
نگنجد چون دوزخ را باین زمین نزدیک کنند و شراره او چون سرلهای کلان در هوا
پانصد سال راه دارد و آواز زبانیه او چون آواز خرد در گوش هر یکی میرسد و پانصد
ساله راه بعضے را زبانیه دوزخ میگیرند و از خشم خدائے چون دیگ مسین میجوشند و از آواز
آتش آواز یکدیگر ممتاز میشوند و باز بهم میزنند و آسمان از بالا بشکافد و چون گل سرخ گردد و
مانند روغن گداخته گردد و موے کودکان از هیبت سفید گردد و مهتر ابراهیم خلیل الله و
یکدست مهتر اسماعیل و در دست دیگر مهتر اسحاق هر دو دست را گرفته باشند و مهتر موسے
و مهتر هارون صلوات الله علیه یکدیگر دست گرفته باشند و مهتر عیسے و نبی ما یکدیگر
یکدیگر گرفته باشند و چون دران روز قیامت که خدا تعالی آن روز را عظیم خوانده است
شدائد و هولها او معاینه کنند همگی از یکدیگر دست بکشند و به ستون عرش چنگ زنند
و هر یک گوید نفسی نفسی مگر حضرت رسول علیه السلام دران روز امتی امتی گوید
و چون یار از یار و مادر از فرزند و پسر از پدر و پیر از مرید و زن از شوهر هر همه بیزار
و انفرار نمایند و فرشتگان عذاب شعلها آتشین بر دست گرفته پیر و مرید را یکجا کنند
و گویند که چرا دعوے باطل کردید که پیر خود را خدائے و پیغمبر گفتید و تجلی شیطانی را
تجلی ذاتیه و صفاتیه میگفتید و سخن علم و علما را قبول نکردید ایشان گویند که ما طالب
دیدار و نجات بودیم و همین شیخان و پیران ما را گمراه کردند و بعضی بما بایں ضامن میشدند
که یا شیخ زاده و پیر زاده و سید زاده ایم چون ما را دیدی نجات یافتی بلکه تکلیف عبادت
از میان برمیداشت و هر باطلی که پیش ایشان میکردم و میگفتم ما را منع نمیکردند پس پیران
را گویند که شما چرا چنین پیرے و پیشوائی میکردید که بندگان حق را و امت محمد را از راه
راست که شریعت محمدی است بیرون میکردید آنزمان این پیران گویند که چون ایشان
بر ما بطریق هجوم جاهلان پیش آمدند ما نیز چیزے از شرم خود میگفتیم و بعضی از یکدیگر منکر
شوند که ما پیر و مرید نه ایم چون خدائے علیم و علام است حکم کند که هر همه را
یعنے پیر و مرید و شیطان را در دوزخ اندازید و آنکه پیران کامل اند و مریدان

خود را در متابعت حضرت رسول علیه السلام مستقیم داشته اند در روز قیامت در گرمای
قیامت استاده شوند که گفته اند آفتاب را نزدیک روی است الحال در چهارم آسمان است
و یک روی بجانب ماست و پیش این یک روی هفتاد حجاب برف است که در پیش روی
آفتاب میرود و اگر نه تمام عالم را بسوختی و دران روز زمین دیگر می فرشید که
آن زمین سفید باشد کما قال الله تعالی یوم تبدل الارض غیر الارض و آنروز
آفتاب را یک نیزه وار بر زمین نزدیک کنند و بر همه روئهای آفتاب را پایان کنند و هر فردی
را چندان عرق پیدا شود که هشتاد شتر تشنه اگر خورند سیراب شوند و هفت طائفه در زیر
سایهٔ عرش باشند چنانکه عالمان عامل و امیران عادل و آنکسانیکه شب و روز دو صد
آیت از قرآن بخوانند و مؤذنان حی و کسی که خدمت علما کند و کسی که در خرید و فروخت
خود را فریب ندهد و کسی که بر زنا قادر شود و از ترس خدای عزوجل دور شود و روزه داران
بیض و استغفار گویان در وقت سحر و بر اشتران بهشت سوار باشند دران روز پیران
کامل را فرمان شود که در زیر عرش روید ایشان گویند مریدان ما یان ایمان بخدا و رسول
خدا آورده بودند و امر و نهی را قبول کرده بودند اما بسبب گناهان در دوزخ روند الهی ما
را بخش فرمان شود که ایشان گنهگار بودند و زخ فرستم پیران کامل دران وقت سوگند یاد
کنند که ما یان به بهشت نرویم تا مریدان خود را همراه خود به بهشت نبریم در کلام مجید فرموده
بودی قوله تعالی یوم لا یغنی مولی عن مولی شیئا و لا هم ینصرون الا من رحم الله
که در روز قیامت یار یرا از یاری بی نیاز نسازد از عذاب مگر کسی که ایمان آورده باشد حکم شود از
حضرت تعالی که ایشانرا سلاسل در گردن و کمر اندازید و بسوی بهشت کشید چنانچه در خبر است الله عباد
یسوقون الی الجنة بسلاسل اگر جمله ملائک دیک پله بکشند از جای جنبانیدن نتوانند و جمله مریدان
بایشان بخشند و اگر در آمدن قیامت شکی آرد کسی خواهد شد یا بگوید که قیامت چرا نمیشود کافر گردد و اگر تقد
نیکی و بدی هر دو از حق نداند کافر شود و اگر بعد از مردن زنده شدن را حق نداند کافر شود و
سیوم شرط از شرائط بقائے ایمان اینکه دست و زبان از رنجانیدن خلق
نگاهدارد از ان که مبادا که رنجانیدن خلق خدائرا حلال داند کافر شود چنانکه

نقلست که امیر المومنین عثمان رضی الله عنه روزے بندهٔ او بے ادبی و بیفرمانی کرد
حضرت امیر گوش او را بتافت باز گوش مبارک خود پیش غلام داشت و گفت که گوش
من نیز بمال غلام گوش او کشید امیر گفت که بیشتر بمال که از خدا بیشتر سم غلام گفت
شما که خواجهٔ من اید از خدا ے نمیترسید من چرا نترسم گفت ترا آزاد کردم **و نیز روزے**
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم مسواک بدست نجاے وضو نشسته بود و کنیزک
بآب رفته بود زود نیامد حضرت گفت نماز مرا تا وقت کردی اگر از خدا ترسیدے باین مسواک
ترا میزدم بی بی عائشه رضه گفت یا رسول الله چند الطاف میکنی که بمسواک و پرا هیچ
المی نرسد حضرت گفت یا حمیرا اگر بمسواک بزنم سوگند بخدا است تا حساب نکند
به بهشت راه ندهد بی بی در گریه شد و هر دو چندان گریستند که بیهوش شدند **و ایضاً**
بزرگوارے بود پسرک خورد در کنار داشت از غایت دوستی از کنار خود جدا نمیکرد روزے
نشسته بود و کنیزک آمد و سبزی در دست داشت و بر صاحب خود دست دراز کرد
و سبزی از دستش افتاد و به پسرک رسید پسرک در سبزی کشیده شد در حال افتاد و بمرد کنیزک
از انجا بزمین افتاد و بیهوش شد صاحبش بر خاست و سر کنیزک را در کنار گرفت
و پسر خود را همانجا سبزی کشیده ماند تا مردمان دیگر آمدند و سبزی را از پسرش کشیدند
چون کنیزک بهوش آمد گفت چه حال بود که بیهوش شدے کنیزک گفت از ترس شما
که در حق ما چه خواهید کرد صاحبش گفت ترا آزاد کردم و از من مترس نه برا که تقدیر خدا
بود که ذره زیاده و کم نمی شود **و ایضاً** گفته اند که بزرگوارے بود غلام خود را از سبب
بیفرمانی طپانچه چند زد و باز بغلام گفت که تو نیز مرا طپانچه بزن تا برابر شویم غلام
گفت که غلام را آزردن خواجه عار است گفت من نیز صاحب دارم و از آزردن او
نمیترسم غلام گفت شما آزردن صاحب خویش ننگ ندارید از هیبت بر زمین افتاد و جان
بحق تسلیم کرد **آورده اند** که غلام سیاه در پیش او لیا آمد و توبه کشید و آن بزرگوار
گفت برو هرگز را رنجانیده از وی طلب بخشش کن تا ترا هم بخشد آن غلام بجستجو
کردن ناگاه بجاے رسید و بیهوش شده افتاد چون بهوش آمد پرسیدند که چه حال

فقه حضرت رسالت پناه صلعم که بر کنیزک رحم کرده بود ۱۲

فقه بزرگواری که کنیزک پسرش را که نمیترسید کشت و بر کنیزک رحم کرد ۱۲

۴۲

فقه بزرگواری که غلام خود را بسبب بیفرمانی حضرت ۱۲

گفت حکیم پیر را بجای آوردم و درین جائگه خری را چند چوب زده بودم بیادم آمد میدانم
که بخشش از گه جویم و بحل از که خواهم و ازینجا گفته اند که جوانی در پیش پیر
توبه کرد چون از جانب پیر بازگشت باز پیش پیر آمد و گفت در وقتی که گناه
میکردم خدا یتعالی میدید پیر گفت اے غافل تو ندانسته که خدای علیم سر و اخفی
است گفت وای بر من که پیش اینچنین خدائے گناه میکردم نفسے سرد بر آورد
و جان بحق تسلیم کرد و بعضی گفته اند که حکم ایمان خوف و رجاست و ایمان بحلق
بهر دو دارد چنانکه گفته اند الخوف ذکر و الرجاء انثی یتولد منهما حقیقة الایمان بیت
مرغ ایمان را دو پر خوف و رجاست ✻ مرغ بے پر را پریدن خطاست
چهارم سبع شرائط مشهوره ایمان را بجا آوردن شرط بقاء ایمان است اول
هستی خدائے را و بهشت و دوزخ را بغیب باور داشتن دویم علم غیب را خاصهٔ حق
تعالے دانستن سوم باختیار خود ایمان آوردن چهارم حلالهای خدای را حلال
اعتقاد کردن پنجم حرامهائے خدائے را حرام اعتقاد کردن ششم برحمت حق تعالے
امیدوار بودن هفتم از عذاب او ترسیدن و تفصیل ایشان در رساله عصمة الایمان
بیان کرده ام و اینجا از برائے آن گفته شد تا اگر یکی از ایشان منکر شود و بجا نیارد ایمان
زوال پذیرد و اما دانستن حلال و حرام اهم مهمات ایمانست که کثر وقوعها و الناس عنها
غافلون لقوله علیه السلام الویل للجاهل مرة و للعالم سبعین مرة زیرا که عالم را پرهیزیدن
از شبهات و بدعات و مباهات که در نظر جاهل قبیح نماید لازم است تا در متابعت
ایشان عامهٔ خلق در ضلالت نیفتند لقوله علیه السلام ضل عالم ضل عالم ×
چون عالم در بعضی امور که بعضے مباح گفته اند امید عامیان ازان در گذرند و در حرام
افتند و حلال دانند کافر گردد چنانکه در مجموع خانی معاملات آورده اند که هر که شیرهٔ جو و
گندم و برنج و ارزن را بخورد و حلال داند کافر شود و اگر خمر بخورد چون شیرهٔ انگور که
بهند تاکف پیدا کند و مست کننده شود و یا از مویز و خرما و شکر شیرهٔ مست کننده بسازد عاصی
شود زیرا که این را مطلق حرام دانسته باشد و دران شبهه حلال آرد و حال آنکه حلال

نیست کافر شود که در مشارق وتنبیه ابو اللیث و ذخیرة الملوک و نیز در
مشروق المشارق برین طریق مذکور است که پیغمبر ع گفت هر که خمر بخورد ایمان از دل
او چنان ریزد چنانکه کوزهٔ پر از آب که کسی باز گونه کند و بر روی خود گرداند و در و هیچ
آب نماند و شکم او در روز قیامت از خبال دوزخ پر کنند اصحاب رضوان الله علیهم
پرسیدند یا رسول الله خبال چیست و چرا خورند گفت ریم و زرداب دوزخیان که در
دوزخ جمع شود و گل گردد چون آنرا بخورند گوشت و پوست و رودهای ایشان بریزد باز در
طرفة العین برای عذاب برویانند و از بنجهت خورند که نام ایشانرا تبدیل کنند و نامهای
دیگر نهند چون یکنی و شیره و بوزه و سور پس رسول علیه السلام گفت که ز نهار صد ز نهار
از دانشمندان خمر خواران دور باشید و باید که باقوال ایشان هیچ اعتبار نکنید
و در بوستان ابو اللیث است که از دانشمندان که وی ثقه نباشند دور باشید و
ازیشان علم نگیرید و بمسئلهٔ ایشان اعتبار نکنید و با ایشان مجالست نکنید لقوله علیه السلام
الصحبة تؤثر و ایضا لقوله علیه السلام مثل مجالس الصالح کمثل العطار و مثل جلیس السوء
کمثل القین و نبی علیه السلام در باب خمر حدیث فرموده است که کل مسکر خمر و کل خمر
حرام و خمر را از خمار گرفته اند و خمار دامنی را گویند که روئ پوشش باشد پس خمر گویا که روی عقل
بپوشد پس در شرح مشروق است که خمر ازان جهت فرموده اند که اگر کسی خمری از
جو و گندم و ارزن و برنج سازد و آنرا خمر ندانند کافر گردد و خمر بر پنج نوع است یکی
آنکه از انگور و خرما و مویز و شهد گیرد چهار دیگر که از جبوبات مذکور است لقوله علیه
السلام کل جبوبات اذا خرج من هیئته الاصلیة فهی ملعونة و من اکلها
فهو ملعون و در بعضی روایتها که از عدس و جو سرکه میگیرند حرام است زیرا که شپلیدهٔ غله
است چون تغیر یابد حرام شود مسئله اگر میوه و پنیر و شیر هر چند فاحش باشند حلال اند
آورده اند که امام محمد غزالی را قدس سره العزیز پرسیدند که یا امام گاهی از شما تبسم
ندیدیم گفت وقتی که من مقتدی بودم تبسم میکردم و بیاران نیز مزاح میکردم اما چون
مقتدا شدم یعنی پیشوا گشتم تبسم بر من حرام شد زیرا که اگر من تبسم کنم دیگران خنده

خندهٔ قهقهه را حلال دانند کافر شوند و من ماخوذ باشم و شیخ سفیان ثوری قدس سرّه العزیز
در پلوان غیری می رفت ناگاه پائش بلغزید و در زراعت غیر رسید هاتفی آواز داد که ای ثور
نعلین در پای چگونه در پلوان دیگران میرفتی و نیز روزی پای چپ در مسجد اول
نهاد برای دخول باز آوازی شنید که یا ثور و نام او ابو سعید بود بعد ازان لقب خود را
ثوری کرد آورده اند که حضرت بایزید بسطامی قدس الله سرّه روزی پای چپ در
مسجد برای درآمدن نهاد از برای کفارت برده آزاد کرد پس باید که در وقت دخول
مسجد پائها را از نعلین بکشد و بدامن پاک کند بعد ازان در مسجد نهد نقلست که
روزے در وقت خلافت امیر المؤمنین مرتضی علی رضی الله عنه یکی از اصحاب آمد و پائے
از نعلین کشید و بسنگ دروازهٔ مسجد مالید مرتضی علی رضی الله عنه گفت اگر بر روئی
من میمالیدی بهتر ازان بود که بسنگ مسجد مالیدی پس باید که چون در مسجد درآید
به بیند که در مسجد اگر کسانی باشند که مشغول بذکر و تلاوت قرآن نباشند و سنتے
بامداد و یا پیشین نگذارده باشند سلام بگوید و اگر کسی نباشد سلام بر خود بطریق
گوید که السّلامُ علینا و علی عبادِ اللهِ الصّالحین و تحیت مسجد
بگذارد دو رکعت در رکعت اوّل بعد از فاتحه آیة الکرسی یکبار
و سورهٔ اخلاص سه بار و در رکعت دوم بعد از فاتحه
اخلاص سه بار و بعد فراغ رو بقبله بذکر و یا بتلاوت مشغول
باشد و مادام که در مسجد است به نیت اعتکاف باشد اگرچه یکساعت
باشد و سخن دنیاوی نکند که گفته اند چون دنیاوی کنند
از دهن ایشان گنده بوی در مسجد پراگنده شود و فرشتگان از مسجد
بیرون آیند و بحضرت رب العزّت بنالند که یارب مایان را از بیت مبارک
بیرون کشیدند از حق تعالی ندا آید که صبر کنید که تا مکافات شما در روز قیامت
از ایشان بگیرم در خبر است که توبهٔ چهار کس قبول نه افتد یکی سخن کنندهٔ دنیاوی
در مسجد دوم کسی که در حالت مجامعت و یا بول و غائط و استنجا سخن کند

وجه تلقیب ابو سعید سفیان ثوری

فرود آمدن ثوری از مسجد

سلام کردن در آمدن در مسجد و بیان آن

و بیان در آمدن مایان در آسمان و گرفتن فرشتگان ایشان را

سیوم در وقت وضو و غسل زیرا که در وقت مجامعت و غسل کراما کاتبین نیست
داده باشند که نا بجورت او نگاه نکنند پس چون آواز کنند ایشان گویند بعنک ان
که ما از تو شرم داریم و تو از ما شرم ندارے و او از برای نوشتن نا چار است که بروی
آرند و نویسند چهارم در وقت مذاکرهٔ علما مان و وعظ و پند نصیحت شاید که سلام
که گوش داشتن در وقت وعظ و خطبه فرض است و سلام سنت پس ترک اولی
و نیز جواب سلام نگوید اگرچه فرض است که استماع وعظ و خطبه فرض عین است و
فرض کفایت است چنانکه در مجمع الملک است که در نیوقت از دریا عمان تا حد عراق
از نیطائفه حج ساقط است زیرا که از یکطرف خطر دریا ئیست و از طرف دیگر باج و
بمردم روافض بدعت است پس در عبادتی که بدعت آید ترک آن اولی تر است و
بسیار مسائل است که امام اعظم رح ازان توقف کرد یکی ازان ختنه کردن است که اگرچه
ختنه کردن فرمایم طفل بگیاه را نجانیده باشم و اگر بالغ را گویم از برائے سنت فرمود
برهنه کننده باشم و این نشاید و صاحبین گفته اند که کم از ده سالگی سنت بجا آرند
اگر بحد بلوغ رسید بقول علماء ثلثه ختنه کردن ساقط شود که فرض را از جهته سنت
برهنه کردن نشاید و نیز در طحاوی آورده است اِذَا بَلَغَ الصَّبِیُّ عَشْرَ سَنَةً
یَجُوزُ لَهُ اَنْ یَّنَامَ مَعَ اُمِّهٖ وَاُخْتِهٖ وَالْمَرْاَةُ الْاَجْنَبِیَّةُ وَعَلَیْهِ الْفَتْوٰی و در سال
شاه قاسم بدر الدین کروری آورده است که در بنی اسرائیل عالمی بود که متابعت نفس
و هوا آشکارا کرده بود و خواست که از گناهان باز گردد و توبه کند به پیغمبر وقت
که آن عالم را بگوید تا هر کس که بگفته و دیده تو بگناه دلیر شده اند تا ایشان را از افعال
بد باز نگردانی توبهٔ تو موقوف است بایشان قبول نه افتد و چون از مسجد بیرون آئی
اوّل پائی چپ بیرون نهد و حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که هر که از مسجد
آید و نظر سوی آسمان کند و این آیت بخواند قوله تعالی رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحٰنَكَ
فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ خدا یتعالی او را بنظر رحمت نگرد و در تفسیر مدارک این آیت
قوله تعالی وَلَا تَرْكَنُوْٓا اِلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ

أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ و از حضرت شیخ سفیان ثوری منقولست که در دوزخ بیابانی
است از آتش که لا یَعْلَمُ طُولَهَا وَعَرْضَهَا إِلَّا اللهُ پس دران بیابان جای عالمان
باشد که از برای گرفتن مال دنیاوی بر درهای ملوکان و امراء و تونگران نشسته باشند
و قربت ملوکان جویند و در پیش ایشان تملق کنند تملق الهمزه میکنند و اکثر اوقات از
ترس ایشان مسئله شرعیه را هم نمیکنند و از جهت مال دنیاوی ترک امر معروف و نهی
منکر میکنند نعوذ بالله من افعال قبیحهم و قال علیه السلام فَقِّرُوا مِنَ الْعُلَمَاءِ
الَّذِينَ اتَّخَذُوا بَابَ الْأُمَرَاءِ بِتَحْصِيلِ نَمَالِكَ فَهُمْ كَذُبَابِ الْخُضْرَةِ تَصِيرُ عَلَى الْقَذَرَةِ
و ایضاً قوله علیه السلام عُلَمَاءُ أُمَنَاءُ اللهِ تَعَالَى إِذَا لَمْ يُخَالِطُوا بِالْأُمَرَاءِ فَلَوْ
خَالَطُوا بِالْأُمَرَاءِ فَهُمْ لُصُوصُ الدِّينِ و در عمدة الاسلام است هر که را علم بیفزاید
و عمل و تقوی نیفزاید گویا که بخداوند خود دشمنی و عداوت میکند کقوله تعالی وَلَا تَكُونُوا
كَالَّذِينَ يَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا
عِنْدَ اللهِ و نیز بزرجمهر را پرسیدند صحبت بکه باید کرد گفت با عارف گفتند
عارف کیست گفت عالم گفتند عالم کیست گفت کسی که از ترس خدا تعالی خود را
از همه کس تمیز داند لقوله تعالی إِنَّمَا يَخْشَى اللهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ حضرت باید
گفته است مَنْ كَانَ بِهِ أَقْرَبُ فَهُوَ فِي أَصْعَبِ خَطَرٍ و نیز حدیث حضرت است صلعم
قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَلْوَيْلُ لِلْعَالِمِ سَبْعِينَ مَرَّةً وَلِلْجَاهِلِ مَرَّةً زیرا که عالم پرهیزگار را
گویند که از ذره گناه پرهیزد چنانکه پیش حضرت پیغمبر علیه السلام اعرابی نشسته بود
پیغمبر علیه السلام این آیت خواند قوله تعالی فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ
وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ پس اعرابی گفت یا حضرت ما را ایمان علم بس است
که ذره خیر را تا توانم بعمل آرم و تکلیف بکنم و از ذره شر تا توانم احتراز نمایم که ذره
خیر را حرام و ذره شر را حلال دانستن کفر است پیغمبر علیه السلام فرموده است هٰذَا
اَلرَّجُلُ أَفْقَهُ النَّاسِ نقلست که بزرگوارے در زیر سایه دیوار غیرے نشسته
بوده کتابت میکرد حرف تر بود و خشک نمیشد خواست که از ان دیوار پاره خاک بیاخذ

برگیرد و بر آن حرف اندازد و در دل اندیشه کرد که حق غیر است باز گستاخی کرد
و دست پیش برد که چیزے سهل است چون خاک بسر نوک گرفت ها تفے آواز
داد که باش چون سهل دانستی در قیامت مکافات یابی کاتب از هول آن بیهوش
شد صاحب سرای بر آمد و سرش را در بغل گرفت چون بهوش آمد پرسیدش که حال چه
بود واقعه را باو باز گفت صاحب دیوار نیز در گریه شد گفت ترا بخشیدم و آن ذره
علما را معلوم است پس برای استنجا از ملک و دیوار غیر کلوخی نگیرند اگر گرفتند باز
در آنجا اندازند و از ملک غیری چوب برای خلال دندان نگیرند **و آورده اند**
که روزی حضرت مرتضی علی رضی الله عنه با خاتون جنت بی بی زهرا رضی الله عنها حکایت
از داماد مهتر سلیمان میکرد که در وقت کار خیر دختر داماد خود را تاجی داده بود که تمام
تاج را بگوهر شب چراغ مکلل کرده بود که هریک گوهر از ایشان خراج ولایت
می ارزید خاتون جنت غمگین گشت و دانست که مگر حضرت مرتضی علی در داماد
پدر من چیزی نیافته است از مال دنیاوی پس ازین جهت بما حکایت او میکند
و ازین اندوه در خواب رفت ناگاه جمال جهان آرائی پدر را در خواب دید و گفت
ای جان پدر حوران بهشت و من و مادر تو مشتاق لقای تو شدام شاید که
از دار الفنا بدار البقا درین ایام رحلت نمائی چون از خواب بیدار شد حسن و
حسین رضی الله عنهما را در پیش خود خواند و در روئ ایشان میدید گاه خنده
میکرد و گاه گریه میکرد چون مرتضی علی رضی الله عنه آمد حالش چنان دید گفت ای
خاتون جنت گاهی خنده میکنی و گاهی گریه میکنی این چه حال است بی بی گفت که
من در خواب چنان دیده ام چون جمال پدر و مادر و لقای ایشان خواهم دید از فرحت
می خندم و چون جدائی جگر گوشگان بیادم آید از غم میگریم و چون بے بے
وفات یافت و دفن کردند شبی مرتضی علی او را در خواب دید که مضطر است فرمود
که یا خاتون مضطر و دلگیر بستاده گفت سوزن را از همسایه آورده بودم از
برای دوختن جامهٔ کهنهٔ خود چون کهنه را دوختم در فلان گوشهٔ دیوار خلانیدم

وباز گشته باو نداد م مرا به بهشت راه نمیدهند چون حضرت علی بیدار شد آن سوزن
را یافت و بصاحبش رساند شب دیگر در خواب دید که در قصرے از قصرهاے بهشت نشسته است او حوران
در پیش او صف زده استاده اند بخدمت و یک زنے از زنان دنیاوی نیز در خدمت خاتون جنت استاده
بود مرتضی گفت که یا خاتون بهشت این زن کیست گفت این همان دختر مهتر سلیمان پیغمبر است
که شوهر او را شما صفت میکردید الغرض چون فردا روز قیامت شود علم حضرت رسالت پناه
صلعم که هفتاد سالہ راه باشد استاده کنند و جمله ملکوت در جنبانند از جاے جنبانیدن تو انند پس هاتفی از
غیب آواز دهد که خداے عزوجل امر میکند که شیر من در دنیا زور و قوت خود نمیکس نموده بود و این زن
علم پیغمبر دم برگیرد بسبب دامادی مرتضی علی یکدست بر علم زند همچون گلدسته بردارد و
جمله صلحا و علماء زیر آن علم باشند هر یک مانند گوهر شب چراغ بر خشند پس داماد مهتر سلیمان ع
تاج دنیاوی و فانی یافت و شما تاج علم مصطفے در عرصه عرصات یابید و گوهر شب چراغ در ان امر دان
باشند و از صراط گذرانیده باشید پس ای عزیز جهد و کوشش تمام باید نمود و در طلب علم که عالم
از ذرهٔ گمنه احتراز کند و اگر دران افتد و حرام داند کافر نشود و جاهل از ذره مناهی قولاً و فعلاً و
اعتقاداً خبر نباشد زیرا جهل در اسلام حجت نیست پس بحلال و السنت او کفر بود در خبر است که گناه بزرگ
را اگر همیشه یاد دارد و از سبب آن از عقوبت حق تعالی ترسناک بود آن گناه خورد شود تا بصغیره رسد
عفو شود و اگر گناه خود را فراموش کند و خورد داند بزرگ میشود تا بکبیره رسد پس از بخت پیغمبر ع
فرمود فضل العالم علی العابد کفضلی علی امتی لان العلماء سراج الدین و ایضاً قال م سئلت
جبرائیل م عن فضیلة العلماء قال هم سراج امتک فی الدنیا و الاخرة و اوحی الله تعالی الی نبیه محمد م
العلماء اهلی و عیالی و سائر الناس عبده و مالهم مالی علی عیالی فله الجنة و لا ابالی و من منع مالی
علی عیالی فله النار و لا ابالی و قوله م من کان فی قلبه ذرة من بغض العلماء یبقی فی جهنم دهرا
طویلا نقلست که در زمانه هارون رشید ارکان دولت باو مجادله کردند که تمام آیمه و
خزائن بر علما صرف میکنی و باین طائفه درویشان که مستقبل قبله نشسته اند و در عبادات حقتعالی
مشغول اند و علما از خان مان بریده اند میل کم داری او گفت که استحکام دین نبوی و قوام شریعت
مصطفوی احکام عقاید یقینی بعالمان است و عالم هرچند که بی عمل باشد چهل کس بشفاعت او بهشت روند

و عابد اگرچه در متابعت عالم باشد تنها در بهشت رود و الابد و زخ لقوله علیه السلام
اربعة نفر حق اولهم الانبیاء ثم الشهداء ثم الاطفال بایه پس ارکان دولت
گفتند که بیائید امتحان کنیم یکی شخص را در میان زجاجه در آوردند و آن زجاجه را بهیکل آدمی
درست اندام راست کرده بودند و در اندرون آن زجاجه چراغ روغن و آتش کرده بودند
چون شب شد آتش در وکردند پس تمام از سر تا پای یک نور مینمود و آن شخص را گفتند که در
صومعهٔ فلان عابد برو و امتحان کن چون آنشخص در صومعه در آمد تمام صومعه پر نور شد
عابد از جای برجست و گفت من انت آنشخص گفت انا جبرئیل گفت شمارا مرا تبه پیغمبری
شد زیرا که ریاضت بسیار بجا آوردید و مشقت تمام کشیدید الحال حکم باری تعالی بر انیست
که شما پیغمبر شوید و من جبرئیل ام هر معجزه که از شما خلق میخواهند من بر شما خواهم آمد و بامت
خواهم رسانید شما را باید که فردا دعوی پیغمبری بکنید و دعوت نمائید عابد گفت اگر فردا
شما نیائید من چگونه خواهم کرد گفت روا باشد که جبرئیل هرگز دروغ نگفته است
عابد قبول کرد و آن شخص با کرام تمام از صومعه بیرون آمد باز پیش عالمی رفت
که بغیر از فرض خدای هیچ از نوافل بجا نیاورده بود و شب بفراغت خواب میکرد
چون در پیش او رفت از انگشت پایش شعشعهٔ عالم به هیبت بیدار شد و خانه را
پر نور دید کلمه نمجید گفتن آغاز کرد دید که از پیش او نمیرود گفت کیستی آنشخص
گفت منم جبرئیل که تو پیغمبر شدی و حق تعالی درود و میفرستد که شما
علم بسیار کردید الحال باید که پیغمبری قبول کنید عالم گفت که ای ملعون
بعد محمد بن عبد الله کسی را پیغمبری نیست دست بر چوب برد و سقطش گفت و خواست
که چوب بر سرش کوبد آنشخص از پیش او گریخته در خانه خود آمد و چون روز
شد با دشاه و ارکان دولت آنشخص را در پیش خود خواندند و پرسیدند و واقعه
باز نمود همه ارکان دولت و با دشاه امام یوسف را پسندیدند که عابد کافرشت
زیرا که این مقدار ندانست که بعد از محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم پیغمبر دیگر نباشد
و عالم ایمان خود را السلامت بر دیس معلوم شد که استحکام شریعت محمدی بجا لمان

است که نگاهبانان دین اند نه عابدان و زاهدان اے برادر احتراز کن از عابد عامی
و جاهل و از عالم ناپرهیزگار و غافل آورده اند که سه صد و شصت مریدان
امام حسن بصری قدس الله روحه در ظاهر و باطن مانند او شده بودند و اگر در آتش
می نشستند چنانکه در آئینه آتش مینمود در ایشان چنانکه آورده اند که یکی از ایشان
واصل نام بن حارث روزی چند بخدمت امام حاضر شد امام کسے را فرستاد تا اورا
دعوت کند چون انکس رفت سلام داد جواب نگفت فرستاده گفت ترا امام میخواهد
گفت بخدمت امام بر دیدهٔ چشم مهر فرمانم اما بطفیل امام بخدائے رسیدم و الحال
برفتن پیش امام خود خدائے خلاصتم نمیدهد چون انکس پیش امام رفت و واقعه
باز نمود امام دیرا باز فرستاد و گفت بگو که امام خود خواهد آمد و الا بیا انشخص رفت
و گفت که امام اینچنین گفته است گفت از آمدن او فدا باشم اما بر فتن من رخصت
خدائی نیست چند کرت انکس در میان گشت آن مرید اجابت ننمود تا امام خود پیش
او آمد و از آمدن امام نیز برنخاست و جواب سلام نگفت امام گفت که اینطریق
از کجا بشمار رسید گفت که هم از طفیل شما بخدائے رسیدم امام گفت این راه کجا
باید تا واقعه راست باشد ناگاه تخت نورانی بالائے سر واصل آمد و استاد
چنانکه نور او نور آفتاب غالب شد و واصل بر بالائے آن تخت سوار میشد و باز فرود
مے آمد و آن تخت غائب شد امام گفت روز دیگر نیز باید نمود تا کارت
باتمام رسد قبول کرد روز دیگر از طرف ولایت بصره مردمان حاضر شدند روز
دویم چون امام رفت وی همچنان در خری و بے ادبی خویش بود امام گفت کرامت
دیروز ینه امروز باز پیدا باید کرد باز تخت پیدا شد و آمد امام گفت سوار شو هر چند
که قصد کرد نتوانست سوار شدن امام گفت ای بنده الله چرا راه مرید من نمیروی
آن تخت در هوا بماند دود سیاه و پراگنده شد و واصل خجل و شرمنده شده در پائے
امام افتاد و تائب شد گفت یا امام این چه بود گفت تخت شیطان بود دیروز
چون من بطرف او نگاه کردم زنجیرے در دست داشت دست دراز میکرد و

۵۱

وسوار میشد چون من امروز نظر کردم نتوانست زنجیر را پائین کردن از ترس من چون
لعنت کردش گم شد و گفته اند که بعد از وفات امام بغیر اذن و اصل خود را پیر و پیشوائے
خلق کرد و بسیار جهال را ازدین حق بر باطل انداخت و معتزل کرد و از ان جمله مریدان
عبد الواحد بن زید و حبیب عجمی را اذن داده بود که پنج خانواده از عبد الواحد بن زید
پیدا شد اول زیدیه دوم فضیلیه که تعلق بفضیل بن عیاض دارد سیوم ادهمیه
چهارم ابو هریریه پنجم چشتیه که تعلق بمشاد دارند و نه خانواده از حبیب عجمی پیدا
شده اند چون عجمیه دوم داؤدیه سیوم کرخیه چهارم سقطیه پنجم فردوسیه که تعلق بجنید
بغدادی دارند ششم عیاضیه که تعلق بخواجه عثمان مغربی دارد هفتم سهروردیه که تعلق
بشیخ ابو نجیب سهروردی دارند هشتم کبرویه که تعلق بشیخ نجم الدین کبیر دارند نهم ستاریه که تعلق
بعبد الله ستاری دارند نقلست از امام حسن بصری رضی الله عنه که هر که بغیر اذن پیر
کامل ارشاد کند ضال و مضل باشد و این چهارده خانواده بر حق اند و هر یکے بعضے یک
و بعضے تا چهار تا پنج کس را مرید میگیرند اینکه بهجوم و جماعتے مردمان میروند و پیر میگیرند
و پیر میگوید که شما را چیزی میدهیم از اطوار و انوار گویا که همان پیر اد همان نیست بلکه شیطان
است که ایشان را از راه حق بر باطل خواهد انداخت دور مضلت اند از دچنانکه روزی امام
حسن بصری رضی الله عنه مر اصحاب خود را گفت که شما مثل اصحاب رسول خدا هستید ایشان
خوشحال شدند امام گفت بریش و فش میگویم نه از روے عمل که اگر شما ایشان را دیده
بودید همه را دیوانه میدانستید بسبب آنکه از جمله تعلقات دنیاوی منقطع شده بودند و اگر
ایشان شما را میدیدند همه را کافر میدانستند و نیز روزے کسے امام را پرسید
که یا امام مسلمان کیست گفت مسلمانان در زیر خاک خفته اند و مسلمانی در کتاب
است نقلست که روزے امام رضی الله عنه بر قبر مرید خود نشسته بود و گریه میکرد
و گفت ای یاران هر کسے این گور را گور خود داند از میان کسے گفت که آرے
خواهد آمد امام گفت لابل هر چه آمدنی است آمده پندارید همه چندان گریستند
که آن خاک را گلابه کردند اینست طریق مریدان از ینجاست که —

سید جلال جہانیان بخاری ثانی کہ پیر ماست در روضۂ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ
علیہ وسلم نشستہ بود کہ بالا کبوتر سے آمد از روضۂ مبارک بیگشت حضرت ایشان
میگفتند ای درویش بے ادب بنشین چون بنشست شیخ فرید عطار بود از گفتہ
سادات دل تنگ شد حضرت گفت کہ یا شیخ شما علم کردہ اید یا نہ گفت من سفید
طلب دارم سید جلال بخاری رحمۃ اللہ گفت گاہے شیطان را دیدۂ شیخ فرید
گفت یک مرتبہ دیدہ ام اگر آن باشد باشد حضرت ایشان گفت چگونہ بود شیخ
عطار گفت کہ در البانور چہار ستورۂ سید زادہ خواہران بودند بی بی نور
و بی بی حور و بی بی تاج و بی بی شہباز دختران بی بی تاج در باب ہر سہ اولیا
بودند و بی بی نور در بیستم روز روزہ افطار میکردی من ہم کر ہمت مردانہ بستم
کہ من نیز بدارم چون نظر کردم از چہاردہ روز بیشتر رفتن نتوانستم روز چہاردہم
علی الصباح رو بمشرق افتادہ بودم و چون شعلۂ آفتاب برآمد در میان او چیزے
سفید بود در آمد و در دہانم رفت تشنگی و گرسنگی از من برفت اما در دلم چندان
کدورت و سیاہی نشست کہ آنچہ از علم بواطن و مراتب درویشان میدانستم از باطنم
جملہ رفت خواستم تا خود را در چاہے آویزان کنم چون خود را آویزان کردم آواز داد
کہ کار تو بر اد آمد بر آے چون برآمدم ہیچ سیاہی از دل من نرفتہ بود باز خود را
آویزان کردم باز آواز کرد کہ بر آے باز بدر آمدم باز از خاطرم سیاہی نرفتہ بود
ہمچنان مدت شش ماہ آویزان میشدم و مرا بیرون میکشید و بعد از شش ماہ چون
آویزان شدم باز آواز کرد کہ کار تو برآمد از ین چاہ بر آے گفتم ای ملعون تو
از من چہ میطلبی چون شما ختمش بار دیگر آواز نکرد و آن سفید از دہانم بیرون
شد و در خاطرم صفاے پدید شد و آنچہ از بواطن من چیزے رفتہ بود باز آمد پس
سید جلال گفت کہ سفیدی در عین سیاہی است زیرا کہ اگر شما را علمی بود
شیطان روزۂ شما نمی شکست و در مدت شش ماہ شما را فریب نمیداد
و از روضۂ مبارک بالا نمی پرید کہ پاے ہمایت بالاے روضہ بودے

پس شیخ عطار گفت که یا سید جلال شما که علم کرده اید شیطان را هم گهی دیده اید
گفت دو مرتبه یک کرت درین زمان دیدم زیرا که چون من درون روضه سر در آوردم از
عقب کسی فریاد کرد یا سید جلال بشما کاری دارم من بفراست علم دریافتم که در
اینچنین محل که من بزیارت روضهٔ حضرت میروم و مرا منع میکند نباشد مگر شیطان
گفتم ای لعنة الله چه کارداری و دیگر روزے دیدم که کلام الله در دست گرفته بود
گاهی پیدا می شد و گاهی غائب گفتم اے لعنة الله بکلام حق چه کارداری شیطان
کلام الله را از دست انداخت و رفت بعد ازان حضرت خواجه عطار در طلب علم مشغول
شد اے برادر خوف این مبلغ باید کردن که بهتر داؤد علیه السلام همیشه گریه میکرد و از
گریه کردن نمی آسود و چشمان مبارکش ورم گرفت بهتر جبرائیل علیه السلام آمد و گفت اے
داؤد گریه از برائے چیست گفت از برائے انکه اگر مارا از کار آخر بیاگاهانند بهتر جبرائیل
گفت که خدائیتعالی میفرماید که اگر چندان گریه کنی که سنگ خارا با آب چشم بگدازے
آگاهت نکنم و محمد آخر زمان آید که از طفیل او جمله موجودات در وجود آردم او را نه آگاهانم
مرا با دو لام کار است یا از جانب راست بعد از خروج ارواح آواز آید لا یخافون
و یا از جانب چپ آواز آید لا یشترون و نیز بهتر یحیی علیه السلام چون بنهایت جوانی
رسید چندان گریه میکرد که رخسارهٔ مبارک او ریش شد و چون افتاد بر روی طرف
استخوان هیمنود و بهتر ذکریا علیه السلام گفت که ای پسر من دعا کرده بودم که خداوندا
پسرے ده که پیغمبر مرسل باشد و پیش ازین نام بنام او کسے ننهاده باشد بفرمان
خدائے نام شما یحیی نهادم و شما چندان گریه میکنید که روز روشن بر من تاریک
شد حال چیست گفت ای پدر جبرائیل آمد و گفت که میان دوزخ و بهشت
وادی است که مسافت او قطع نشود مگر با آب چشم بهتر ذکریا علیه السلام گریه
کرد و گفت ای پسر گریه در ارشد مرا نیز گریه باید و رجا بیشتر از خوف باید لقوله تعالی
سبقت رحمتی علی غضبی چنانکه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم با خداوند خود التماس
کرد که یارب الغرة حساب امتی من بدیه تا در پیش پیغمبران دیگر

دیگر شرمنده نشود حق تعالی گفت یا محمد حضرت ما ارحم الراحمین است میخواهد که پیش تو
نیز شرمنده نشود **حکایت** آن جوان باد کن و آن چنان بود که روزی جوانی پیش
شما آمد و گفت که یا رسول الله گناهی عظیم دارم و بگو که مانند ما گناهکاری را در کدام
دوزخ درانداز د و شما فرمودید که چه گناه کرده جوان گفت عاشق دختر بودم و او
پارسا بود و بهیچ نوعی بما فعل ناشایسته نمیکرد و چون از دار الفنا بدار البقا رحلت
نمود بشب رفتم و او را از گور شیدم و خواستم که با و مجامعت کنم دست راست برابدام
نهانی خود نهاد هر چند که تکلیف کردم دور تتوانستم کرد کار دکشیدم و دستش را ببریدم باز
دست چپ برابدام نهانی خود نهاد آنرا نیز بریدم و کار ناشایسته بدو کردم و چون روان
شدم از عقب آوازی شنیدم که ای جوان مرا در این معرکه مردگان جنب و شرمنده
کردی برو در عرصات شرمنده شوی یا رسول الله پس جزای من چه باشد شما
فرمودید که از پیش من دور شو تا از شومیت تو بر من عذاب نازل نشود و آن جوان از
پیش شما برخواست و راه بیابان گرفت و گفت یا صمد احمد مرا از حضرت خویش براند
و در حضرت پاک تو آمده ام از پیش خود مرا مران بارے خجرم کن که مارا در کدام دوزخ
خواهی برد من از کرم خویش بر سرش نداکردم که ترا بخشیدم **و گفته اند** که در میان
یکی از عرب پیش حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم آمد و گفت یا رسول الله شنیده
شد که حساب امت خود بدست خود التماس کردی چه جواب یافتی پیغمبر علیه السلام
گفت هر چند که خواستم بدست من بنهادند آن شخص شادی کرده در رقص
در آمد و دست کوفتن گرفت حضرت رسالت پناه فرمود که سبب شادی چیست
گفت از انکه او ارحم الراحمین است و مهربان ترین است از حضرت شما و شفیق از پدر و
پدر بر بندگان است لقوله تعالی قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا
تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ
ابو هریره بصری گفت قدس الله روحه که خداوندا مرا از ان گناهکاران گردان
که اضافت ایشان بذات پاک خود کرده و یا عبادی گفته و چون نامت غفار است

رحمت شما امروز عاصیان را در کار است پس ما را چه غم از گنه بسیار است

آورده اند که وحی کرد حق تعالی بسوی پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم که یا محمد اگر تمامی
خلق پیش تخیل ترین مخلوقات باشند و خسته خرما از و طلبید بدهد یا نه پیغمبر گفت با خداوندا
خسته خرما بهیچ کار وے نیاید و بی تکلیف خواهد داد گفت منکه ارحم الراحمین ام
و کمال صفت غفاری من اگر گناه هر یک مقدار پری آسمان و زمین باشند چون در
مغفرت در آید آسان تر باشد از بخشیدن خسته خرما و اگر گناه بندگان نبود
پس صفت غفاری ما مهمل بودے و اینچنین بذات پاک من رو نیست یحیی ا
بن معاذ گفت خداوندا تو که بچندین عز و عظمت ما را بچندین ذلت و فجوری عبادی
میگوئی و اضافت بذات پاک میکنی ازین شرف و بزرگی ما را دیگر چه بهتر ما را
همین اضافت بسنده است و لا تقطوا اهنوز بجاے خود باشد و در تفسیر منیر
در بیان این آیت یا اَیُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِیْمِ الَّذِیْ
خَلَقَكَ فَسَوّٰىكَ بزرگوارے گفته است که اگر ما را خطاب شود که چه چیز ترا
کرده بود ترا جواب گوئیم که یارب کرم شما و کریم آنرا گویند که ببخشد و منت نه نهد
الاکرم الاکرمین آنرا گویند که چون شخصے گناه گار را خطاب شود که فلان گناه شما را
بخشیدم پس مانند آن گناه از تمام عالم به بخشد اے برادر هر چند گناهگاری باید
کرم او امیدوار باش که امن و ناامیدی بغایت هر دو کفر است و چون ایمان
را دانستی بکمال او را باید دانست در ذخیرة الملوک آورده است
که ایمان را چهار کمال است اقرار و تصدیق و عمل بالارکان و متابعت رسول الله
و هر که را اقرار نیست او کافر است و هر که را اقرار هست و تصدیق نیست او منا
است و منافق بدتر از کافر است کما قال الله تعالی اِنَّ الْمُنٰفِقِیْنَ فِی الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ
مِنَ النَّارِ و این هر دو طائفه را جاوید در دوزخ باید بود و بر این اعتقاد باید کردن و هر که
اقرار و تصدیق هست اما عمل بارکان نیست او را مومن عاصی گویند بقول
همه اهل سنت و جماعت که ایمان زیاده و کم نمی شود چنانکه فرض آفتاب

اسماء الرجال فی هذه الصفحة: ... فرعون ... نفسیر حسینی ... اول سورة ... است ... ۵۶ ... ۲ ... فا ... عه ...

هر چند گرد و غبار و کسوف میشود که او را سیاه کند اما قرص او را هیچ نقصان نمیشود
و هر چند که روشن شود قرص او نیز زیاده نمیشود پس ایمان بعمل زیاده نشود و بگناه
کمی و نقصان نپذیرد پس عمل حسنه بارکان کردن از کمالات اوست نه زیادتی و
نه نقصان و عمل نیک کمالیست ایمان است چنانکه صیقل مر آینه را و عمل سیئه
کدورت است مر ایمان را نه نقصان چنانکه زنگ آینه را و هر کرا اقرار و تصدیق
و عمل بالارکان است و متابعت رسول الله صلی الله علیه وسلم نیست او را مبتدع
گویند و مبتدع نیز همیشه در دوزخ باشد لقوله علیه السلام اهل البدعة
کلاب من اهل النار و بدعت کننده مانند کسیست که نان را آب تر بسازد و میخورد
و میگوید که نان خورش خود یافتم پس آنکه مبتدع احمق تر نباشد که متابعت حضرت رسول الله
را مانده و فعل خود کرده را دین دانسته هر که غیر عمل را مقصود داند بمقصود نرسد
که سیم گفت علیه السلام کل بدعة محدثة و کل محدثة ضلالة و کل ضلالة فی النار و گفته اند
المبتدع من یجعل طریقا غیر طریق الشرع و الشارع بایشان دشمنی دشمن یکی از اصول دین است
کما ستذکره انشاء الله تعالی و بایشان دوستی ترس زوال ایمانست هر که ایشان را در مجلس بد و یا
بزبان غیبت کند و یا بر کاندخداوند تبارک و تعالی از فزع اکبر که هر کسی را در قیامت در پیش است
او را امان نبخشد قوله علیه السلام من اهان اهل البدعة امنه الله من فزع الاکبر و نیز کسیکه
بایشان دوستی دارد و سخن نرم و چرب گوید و برادر سنة یاری دهد در تفسیر منیر سلطان
ابراهیم ادهم قدس سره گفته است که نور ایمان و حلاوت شریعت از دو برگیرند هر که اندو ناک شود
از جدایی یار اهل بدعت گویا که کوشش بخرابی عالم میکند لقوله علیه السلام من تدهن لاهل البدعة
سلب عنه نور الایمان و حلاوة الشریعة و ایکم من تبسم علی وجه البدعة فقد اعان علی
هدم الاسلام چنانکه در خبر است که مهتر داؤد علیه السلام زنده پوشیده در غاری رفت و از خلق
یکسو شده بحق مشغول شد و بحکم رب العزة جبرائیل علیه السلام آمد و گفت یا داؤد چرا در غار رفتی گفت
از قهار و جبار میترسم جبرائیل علیه السلام گفت که خداوند تعالی بعزة و جلال خود سوگند یاد کرده است
که اگر تمام عمل اولاد آدم بجا آری ذره از انها نپذیرم تا بدوستان من دوستی و دشمنان من دشمنی

صاحب شرع ۱۲
الی آخر
خدا تعالی از فزع اکبر
سلام ۱۲

نکنی چنانچه آورده اند که حضرت عیسی علیه السلام همچنین کرده رفته در غاری بنشست بر دوستی
همین خطاب آمد و بدوستان و دوستی کردن نیز یکی از اصول دین است قوله تعم یومئذ
لَا یُغْنِیْ مَنْ مَوْلًی عَنْ مَوْلًی شَیْئًا وَّلَا هُمْ یُنْصَرُوْنَ اِلَّا مَنْ رَّحِمَهُ اللّٰهُ در روز قیامت هیچ یاری کسی
مبتدع و خود رو باشد بی نیاز نسازد و یار را از عذاب و خلاص و شفاعت نتواند کرد
کسی که ایمان بخدای و رسول خدا آورده باشد و در متابعت رسول الله مستقیم شده
باشد بدیگری شفاعت کند و در ذخیرة الملوک مذکور است که هر مؤمن را باید که چهل
کس را از مؤمنان و مؤمنات برادر خوانده و خواهر خوانده گیرد که فردای قیامت بصفت
ستاری هر یکی را به بهشت چنان برد که هر یکی از ایشان پندارد که شفاعت و برکت
و دیگری را خلاص کردم نقلست که مردی بود هیچ عمل نافله چنانچه طریق اولیاست نداشته
اما هر جا که نام انبیا و اولیا و صلحا و علما شنودی نوشت تا بغایتی نوشته که یاد کرده
بر پشت خود میگشتاند قضارا روزی در آب غرق شد و از و دفترها آب برد و او خود
دست یازده بصد حیله بیرون آمد چون بر ساحل افتاد غمگین نشست که هیچ عمل
نداشتم مگر اینکه از جهة دوستی دوستان خدای تا مهای ایشان جمع کرده بودم این نیز
از دست رفت همبرین غم در خواب فت دید که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
بجمله انبیا و اولیا در چهارم آسمان نشسته است و خود را نیز در میان ایشان آورد و تعلقی
و پنهان نشسته بود ناگاه دید که فرشتگان آمدند و کوزه انداخته گرفتند و طبقهای پر از الوان
نعمت آوردند چون بقرب او رسیدند او را منع کردند و گفتند که شما از این جماعت
نیستید و بر خیزید ناگاه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را بر و نظر افتاد و گفت
که او را کوزه دست شستن بدهید و بهمراه این جماعة بخورد زیرا که دوست دارند
این جماعت است چون خوردنی را بایشان همراه خورد و بیدار شد تمام معانی ولایت
در و جمع شده بود و نیز نقلست که سلطان ابراهیم بن ادهم قدس سره العزیز
در وقتی که امیر بلخ بود خواب دید که دو شخص پیش او آمدند در دست یکی دوات
و در دست دیگری پارچه کاغذ گفت شما کیانید گفتند که ما یان هر دو فرشته ایم

دوستی کردن یکی از اصول دین است ۱۲

دوستی و شفاعت کسی بکار آید

روز قیامت کسی را ایمان بخدا و رسول او آورده باشد ۱۲

برادر دینی را در دنیا و آخرت شفاعت کرده

بسیار کار عمل دیگری را موجب شفاعت کرده

بود در دنیا و صلحا و علما که در پرتو ایشان بزرگ شده

بر دوستان خدا و دوستی کردن ایشان

بادوستان خدا و دوستی کردن ایشان

کہ نام ہمہ اولیاء اللہ را جمع میکنیم و بآسمان می بریم گفت نام من نیز بنویسید گفتند تو
از ایشان نہ گفت من اولیاء اللہ را دوست میدارم ازوی درگذشتند و بہمران
خواب بود کہ باز ہمان فرشتگان آمدند و آن کاغذ را نمودند کہ نام وے مقدم از ہمہ اولیا
بود گفتند چون از تو گذشتیم فرمان اللہ تعالی برین شد کہ نام او بنویسید کہ وے دوستدار
دوستان منست لقولہ علیہ السلام من احب قوما فہو منہم وجزاؤہ مجزاہم وحشرہ فی
زمرتہم وان لم یعمل باعمالہم **نقلست** کہ بزرگوارے بود گربہ داشت کہ در حرم
او میبود و خاصیت آن گربہ این بود کہ ہرگاہ در خانقاہ آن بزرگوار مہمانان می آمدند
گربہ نزدیک ایشان می رفت و تفحص میکرد کہ چند کسانند و در حرم می آمد و آوازی کشید
و ایشان خاصیت گربہ دانستہ بودند ہر چند کوشت کہ گربہ آواز میکشید آن مقدار
مہمانان را خوردنی سر انجام میکردند آوردہ اند کہ یک روز بمقدار آواز او خوردنی نخیتہ
بودند در وقتے کہ مائدہ حاضر آوردند کہ یک کس ازان زیادہ بود ایشان گفتند کہ
مگر گربہ غلط شدہ است چون گربہ در رسید دید کہ یک دبیگانہ است درین میان
گربہ آمد و انگس را بچنگال میزد چون تفحص کردند انگس از مہمانان نبود آوردہ اند
کہ روے دیگر بر اے مہمانان دیگ نشاندہ بودند و بر روے آن دیگ بر غولہ نبود ناگاہ
مارے عظیم اندران دیگ افتاد فی الحال گربہ در رسید و از ہر طرف آن دیگ میگشت و
فریاد میکرد و آن را بچنگال میزد ایشان گفتند کہ امروز نمیدانیم کہ این گربہ را چہ
حالست و قہر میکردند و او را از انجا میراندند آوردہ اند چون خوردنی پخت و دیگ
جوش میزد گربہ ناچار شدہ خود را در ان دیگ انداخت چون بروے او را کشیدند
طاقت نداشت مرد پس چون خوردنی مردار شد بکشیدند و می انداختند ناگاہ دیدند
کہ اندرون یک مار کلان پختہ شدہ بود چون دانستند کہ کار ے این بود آن بزرگوار
گفت کہ خود را فدائے درویشان ساخت باید کہ او را در کفن کردہ دفن کنید آوردہ
اند کہ چون مردمان بزیارت آن بزرگوار میروند اول زیارت گربہ میکنند بعدہ بہ
زیارت آن بزرگوار میروند اما روایت صحیح آنست کہ گربہ مہمانان را بچشم سر تفحص

نمیکرد بلکه از باطنش خبر داشت هنوز مهمان نرسیده بود که آن گربه آواز میکشید و شیخ
خود را خبر میکرد پس العزیز معلوم باد که از سبب دوستی اولیا الله گربه را چندان کرامت
حاصل شده بود پس هر که خدمت و متابعت و دوستی اولیا گزیند پس همه عجب که بدرجه
ولایت نرسد اما کار با خلاص و متابعت کسی است که مستقیم بوده باشد و او نیز تابع کسی
باشد که بکار رسیده در خدمت و متابعت هر آدم صورت و شیطانسیرت که در متابعت
او بجز ضلالت نتیجه نیابد از اینجاست که پیغمبر ما گفته است المحب لله والبغض لله
پس هر که اقرار و تصدیق و عمل بارکان و متابعت رسول الله است او را اولیا الله
گویند چنانکه بایزید بسطامی و ابو الحسن خرقانی و معروف کرخی قدس الله سرهم که ایشان در
قدم از شریعت تجاوز ننموده بودند و در جمع ملکی آورده است هر اولیا الله اگر یک سر
موی از شریعت تجاوز کند و حلال را نداند کافر گردد و اگر حرام داند پس او را مراتب حق و ولایت
دور افتاده باشد و اگر گوید که شریعت دیگر و طریقت و حقیقت دیگر و معرفت دیگر است
درین خوف کفر است زیرا که عوام الناس گمان برند که بغیر شریعت مصطفی راهی دیگر است
که سلف نهاده اند و بان لمن در فساد افتند اما اگر گوید که طریقت و حقیقت و معرفت زینتها
و کمال شریعت اند درست چنانکه آورده اند که روزی حضرت بایزید بسطامی همراه اصحاب چند
بزیارت بزرگواری رفت و گفته اند که کرامت او چنان بود که هر معیوب چنانکه کور و لنگ و غیر ذلک در
نظر او آمدی تندرست شدی چون حضرت بایزید در رسید وقت ضحی بود بیرون مسجد آمد استاد
چون شیخ برآمد نظر کرد همه معیوبان صحت یافتند ناگاه شیخ روی بقبله آورد و آب دهن انداخت
حضرت بایزید از انجا برگشت و زیارتش نکرد یاران گفتند که یا شیخ از راه درآمدی چرا زیارتش نکردی
گفت از یک مسئله شرعیه خبر ندارد که آب دهن رو بقبله انداختن مکروه است و آنچه از کرامات او ظاهر
میشود همه مکروه و استدراج شیطانست چنانکه صدیق اکبر ابی بکر الصدیق رضی الله عنه گفته اند که
در حالت نزع یکی از اصحاب نزدش رسید گفت آب دهن مبارک خود را چرا در دهان نگاه داشتی
گفت بر طرف چپ نمیتوانم نگشت که آب از دهن اندازم و اما بطرف دست راست ازان باز که من به پیغمبر
آورده ام آب از دهن نه انداخته ام و در وصیت نامه امام اعظم رضی الله عنه آورده است که در هر ولایت

خاص بجهت دوستی خاص بملاحظ خدا و عداوت دشمن خاص

مسئله در بیان اتحاد شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت

فصل در بیان آداب بول و غائط و آب دهن انداختن و مکروه است

کہ آثار بدعت و اہل بدعت ظاہر شوند قوم آن ولایت را خدائے تعالے بدست بادشاہ ظالم اندازد و سماع
است از مرشد محقق قطب الاقطاب سید السادات سید علے ترمذی قدس اللہ سرہ العزیز کہ روزے
خواجہ نجم الدین کبیری قدس سرہ بغیر وجد دست مبارک خود را بالا میکرد و در حالت سخن
کردن آوردہ اند کہ دران سال در تمامی بخارا چندان بلائے گوناگون پیدا شد
کہ خلق از مضرت ایشان اکثر ہلاک شدند و اکابر شہر پیش شیخ رفتند تا دعا کند کہ مضرت و بلا دفع
شود چون شب شد شیخ وضو جدید ساخت و بر بام برآمد و دعا کرد کہ خداوندا این بلا را دفع
گردان ہاتفے بر سرش آواز داد کہ این بلا از شومیت آن بود کہ دست را بغیر وجد بالا
کردہ بودی گفت خداوندا بدعت من کردم گناہ خلق چیست بلا بمن تعلق دارد
فرشتگان از بامش انداختند پائے مبارکش شکست دران زمان در شہر ہیچ دردے
ہم نماند علے الصباح خلق را معلوم شد بعیادت او رفتند و گفتند یا شیخ ما شما را
وسیلہ کجا میساختیم تا بلا از ما دفع شود از ما دفع شد و بشما رسید سبب چیست گفت
شومیت ما بود بما رسید شما خلاص شدید پس اے برادر چون ایمان باکمال دانستی باید
کہ اصول دین نیز بدانی و مجموع او درین حروف تہجی است تا عبارت از توحید
است یعنے یکے گفتن و یکے دانستن و یکے اعتقاد کردن است و نون عبارت
از نبوت است کہ اول ہمہ آدم صفی اللہ و آخر او ختم ہمہ محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم
عربے ہر کہ چنین نداند از امت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم نیست و عبارت
از الف امامت است یعنے کار دین را از کار دنیا مقدم باید داشت چنانکہ
آوردہ اند کہ داؤد طائی قدس اللہ روحہ را ہشتاد درم از میراث پدر
بدست آمد ہمہ را بپادشاہ آن زمانہ دادند گفتندش چرا تصرف فقرا و مساکین
نکردی گفت حق پادشاہ بود زیرا کہ پدرم قدری بود میراث کافر و ارثان مسلمان
حرام است و تعلق بہ بیت المال دارد و ہشتاد ہزار درم در خانہ داشت آن را
تصرف فقرا کرد گفتند چرا چندین خزائن را تلف کردی گفت فانی بود باقی کردم
گفتند چرا برائے فرزندان نماندی گفت فرزندانم اند و حال خالی نہ باشند

اگر دوستان حق باشند حق دوستان خود را ضایع نکند و اگر دشمنان حق باشند
غمخواری دشمنان حق نخواهم کرد و عبارت ازین عدل است یعنی انصاف هر یکے اندر خود در
خود بکار آوردن چنانکه بادشاهان را در رعیت عدل واجب است کما قال علیه السلام صنفان
من امتی ملعونون و تارک الورد ملعون چنانکه منقول است در فتاوی غرائب که
بادشاهی بزرگواری را پرسید که معنی این حدیث چه باشد گفت صاحب ورد شما منم و
تارک ورد من که بر شما بغیر فریضه ناغه انصاف و عدالتی خلق مقدم است که پیغمبر فرموده
است صلی الله علیه و آله و سلم العدل ساعة خیر من عبادة الثقلین ایم العدل ساعة کونی
عمل الثقلین و تارک ورد من که عمل را ترک دادیم گفته اند که خوف بے عدل خرابی و آفت
و قائل و اگر نه خانه را چاره نیست که خراب شود و در ذخیرة الملوک است که وقتے
بادشاه روم که نام او عیسے بود فوت شد و اتفاق کردند که هارون الرشید را خلیفه
گرفت که مرد فقیه و دوستدار علما و فقرا است چون هارون رشید خلیفه شد تمام ائمه
اسلام پیش او رفتند و همه را بفروضات خود قرار کرد مگر سفیان ثوری که پیش ازین
ایشان را در ایام طلب علمی و درویشی محبت و دوستی بسیار بود الحال از صحبت او
ابا نمود و حاضر نمیشد هارون رشید نوشته فرستاد که در دوستی ما و شما چه نقصان افتاد که
درین ایام حاضر نمیشوید اگر قدم شریف خود را ریخه فرمائی عنایتی کرده باشی شیخ نیز نوشته
فرستاد که در آن ایام که طلب علم میکردی به میراث محمد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم
نشسته بودیم کما قال علیه السلام العلماء ورثة الانبیاء و در شرح قصص آورده
است کما قاله علیه السلام العلماء ما ورثوا دینارا و لا درهما انما ورثوا العلم و الحال
میراث فرعون نشستی ما را بشما دوستی و آشنائی دیگر نشاید چون امیر این سخن بشنید در وقت
نیم شب آنقته براگرم کرد و در راه گذر شیخ سفیان استاد چون شیخ از در وا برآمد
هارون رشید کوزه پیش داشت شیخ روے ازوی گردانید هارون رشید به کدست
دامن او را گرفت و بدست دیگر کوزه بدست گرفته استاد شیخ گفت دست خود را از دامن
بدار که روے شما را نخواهم دید خلیفه گفت شما را باید که روے ما را نه بینید که روے

دنیا است دین دامن شما را نخواهم ماند که دامن شما دین است و دست از دین نمیکشم چون شیخ
این سخن از خلیفه بشنید روی بدو آورد و معانقه گردید و بگفت که شما را بخدا سپرده ام
باز از من طمع مجالست ندارید پس امرا و اعدل یکساعت بهتر است از ورد و
اوراد و درویشان را باید که ورد و اوراد خود را بهیچ حال ترک نکنند مگر بغیر از
ضرورت که بضرورت فرض نیز ساقط شود و اگر ورد را ترک کند ببلاء گرفتار شود
چنانکه آورده اند که نماز تهجد بر محمد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم در آغاز اسلام فرض بود
و بر اولیاء الله که در متابعت حضرت اند واجب است که بزرگواری را گفته اند که یک
شب نماز تهجد از و فوت شد و آن روز نشسته بود ناگاه اسپی از بالائی او در گذشت
و پائی او را شکست و بیچاره هنوز بمصیبت پا گرفتار بود و تاب و پیچ میکرد ناگاه
هاتفی آواز داد که باز نماز تهجد را فوت خواهی کرد چندان اندوه و غمخواری بود سید
و تاسف خورد که حضرت پای را فراموش کرد زیرا که هر که امر را در پیش گیرد ولافی
آن زند باید که بجا رساند و ترک ندهد که شرمندگی دو جهانست چنانکه نقلست
از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و اصحابه وسلم فرمود که من خواستم از غذائی خود که مرا از
گناه صغیره و کبیره آگاه کند خدای تعالی بمن نمود و حتی که از گناه ذره نیز آگاهم کرد پس هیچ
گناهی بدتر از ان ندیده ام که کسی یک آیت کلام الله را یاد داشته باشد باز فراموش
کند و در شرح مشارق آورده است که پیغمبر فرمود علیه السلام که بدترین مردمان
کسی است که آنچه بر وی فرض نباشد بر خود فرض گرداند یعنی نذر کند و عهد کند و وعده
وفا نکند و تا جائی نرساند و آورده اند که مهتر یوسف علیه السلام را طبیب پرسید
یا رسول الله در ایام که بادشاه مصر بودی و ترا غلام میگفتند و دوازده هزار مردمان
و دوازده هزار زنان و دوازده هزار دختران بکره از شوق محبت شما مرده بودند و
اکنون از ان جمال جهان آرائی شمه باقی نمانده است اگر گوئی هر ضعیفی شما که باشد
فقیر علاج کند مهتر یوسف علیه السلام فرمود که ای طبیب من محتاج علاج نه ام و رنج من ظاهر
است و رنج من آنست که مدت سی سال است که من بادشاه مصر گشتم و چندان

خزائن و اموال و اخراجات بیت المال که دارم همه صرف فقرا میکنم و در روز روزه میدار
وچون وقت افطار شود نان از مزدوری زنبیل باقی که بدست آورده باشم میخواهم که بخو
در خاطرم می آید که مبادا در ولایت من فقیرے گرسنه خفته باشد و من
احوال او خبر نباشم فردائے قیامت ماخوذ شوم پس بموافقت او من نیز گرس
خواهم خفت پس درین سال من بنان جوی یک وقت خود را سیر نکرده ام ای
ضعیفی ازین سبب است اے برادر ورد نفل هست و عدل بر سلاطین فرض
پس ترک نفل از برائے فرض اهم مهمات است ازینجهت که حج مکه اگرچه فرض
اما از بادشاه و امرا و سلاطین بسبب عدل و انصاف خلق ساقط گردانید
است زیرا که درین امر حق الناس از حق الله اسبق است زیرا که الله تعالے ارح
الراحمین است اگر خواهد ببخشد و اگر خواهد عقوبت کند و آدمی هرگز حق خود
نمی بخشد نقلست که سنجر ماضی بادشاهی بود از هر جائے قلعه رسنهائے بیرون
قلعه بزمین بسته بود و سرهائے آن رسنها را درون قلعه کشیده بسته بود و بهر
جا کرده بسته بود از هر طرف که فریاد خواه می آمد آن رسنها را می جنبانید بادشاه
او را در می آورد و کارش بانصاف میرسانید آورده اند که روزی مرکبی از
سوداگران آمد و بدان رسن پشت خود را خاریدن فرمود که گر فریاد خواه باشد بیاید
چون حاجیان رسیدند دیدند که خر بود پیش کرده بنزد بادشاه آوردند و گفتند که بغیر این
خر دیگر نبود چون دیدند که پشت آن خر افگار و زخمی بود فرمود تا پشت او بستند
و بکاهیدند زیرا که این خر نیز فریادی پشت خود بود که پشت او را کسے نمی شست و
مناقب آورده است که کبیری داشت از طلا و هر روز دو یک جانب یک یک
رامی انداخت و حکم کرده بود تا هر که بگیرد او را باشد روزے ناگاه این
کبیری بر شکم پسرک رسید و آن پسرک ببرد مادر و پدر ش گرفتند و پیش او
آوردند گفت مرا نیز قصاص بکنید همه مردم ازین ابا نمودند که کشتن بادشاه از
جهت یک پسرک در شرع روا نیست بعد ازان زر و خزائن بسیار به مادر و پدر ش

مسئله در بیان عدل

داد و راضی گردانید و بعد ازان ترک آن انداختن گرفت و بطریق دیگر مال بفقرا صرف
میکرد بدان اے برادر چون عدل را دانستی و بجا آوردی احسان را نیز بدان
و بجا آر کہ احسان از قبیلہ عدل است و احسان شفقت کردن است بر خلق خدائے
تعالے و خدائے را چنان پرستی گویا کہ او را می بینی و چون او را دیدی خود را در میان آوردن
و شمردن نشاید چنانکہ ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ را در وقت سجدہ بر پیشانی کژدمی
بگزید و تا تمام کردن آن نماز کژدم در پیشانی امیر المومنین آویختہ بود و دور نمیکرد
بعد از سلام دور کردش چون خبر بر رسول علیہ السلام رسید گفت اے صدیق
من فرمودہ بودم کہ اُقْتُلُوا الْاَسْوَدَیْنِ وَلَوْ کُنْتُمْ فِی الصَّلٰوۃِ و شما چرا کژدم را در
پیشانی آویختہ ماندید گفت حضرت شما این را فرمودہ بودید کہ خدائے را چنان پرستید
گویا کہ می بینید او را پس در مشاہدۂ حق دست جنبانیدن بے ادبی دیدم و نیز
این فقیر را حالتے پیش آمدہ بود چنانکہ در نیم شب در مسجد رفتم و تحریمۂ دوگانہ
بستم و آن شب از جہت بسیاری ابر بغائے تاریک بود ناگاہ برق جہید ن
گرفت بچشم سر دیدم کہ در میان من و سجدہ گاہ من ماری دراز کشیدہ افتادہ است
و چون نظر در عین الیقین کردم دست دادہ بودم خود را ندیدم و متابعت
صدیق کردم و چون سجدہ کردم او را خبر نشد و بار دیگر سجدہ کردم بفرمان خدائے
او بجائے من رسید کہ خبر باید و چون از نماز فارغ شدم او را بحکم حدیث اُقْتُلُوا الْاَسْوَدَیْنِ
قَبْلَ الْاِبْتِدَاءِ فرمودم تا کشتندش و اگر در ہنگام پرستیدن او را نمی
بینی او بیشک و بے شبہ ترا می بیند از ینجاست کہ سہل بن عبد اللہ
چہل سال خواب نکردہ بود کسے گفت کہ چرا پائے را دراز نمیکنی گفت
شما در نظر بادشاہ مجازی پائے را دراز نمیکنید من در نظر بادشاہ عالمین کہ
جباری و قہاری صفت اوست چگونہ پائے دراز خواہم کرد و نیز خواجہ ضیاء الدین
نقشبند ہمیشہ خواب نمیکرد و اگر خواب میکردے پیشانی خود را بر زانوے خود
می نہادے و گفتی کہ زانو را خدائے تعالے کے برائے پیشانی آفریدہ است

در بیان احسان ۱۲
در بیان مقام حضور ۱۲
۱۲ بگشید مارد کژدم ۱۲ اگر بگشید دو نخواند
۱۲ بگشید فرد را ساختہ ۱۲ پیش از فرد را بیاندان ۱۲

گفتند پای را چرا دراز نمیکنی گفت هر چه یافته ام از زانو یافته ام اما بکرامات مرا
پای را دراز کرده بودم پایم بر در دوزخ رسید و بشر حافی پای را برنهاد میگشت
گفتند چرا پای را نه پوشی گفت خداوند تبارک و تعالی زمین را بساط خود خوانده است شما را
بساط بادشاهان مجازی نعلین در پای کرده رفتن نمیتوانید پس من بر بساط رب العز
چگونه نعلین در پای گیرم و چون بشر حافی باین مراتب رسید حق تعالی چندان نیک
و نیک آوازی او در مخلوقات پراگنده کرد حتی که چهار پایان دران مدت عمر او در حصا
روم سرگین نمیکردند روزی دکان داری اندرون حصار سرگین دید فریاد کردن
گرفت که مگر بشر حافی در عالم نماند که سرگین اندرون حصار پیدا شد چون تفحص کردند
برحمت حق تعالی از دار الفنا بدار البقا رحلت کرده بود **آورده اند** که بادشاهی
روزی در باغ در آمد زن باغبان را یافت که بغایتی صاحب جمال بود چون جمالش دید
از دست رفت دست بدامنش زد که ترا من نخواهم گذاشت و آن زن فقیره و پارسا بو
گفت تحمل کن تا دروازهٔ باغ ببندم چون دروازه را بوشیدند در پیش او آمد و گفت
که دروازه ها را بوشیدم اما یک دروازه هست که بهیچ وجه پوشیده نمیشود گفت آن
کدام است عاجزه گفت که ای امیر خدائرا بشناخته که بنصف بینائی هیچ ذره در
نیست که در نظر حقتعالی درون و بیرون طول و عرض آن بقدر سپند دانه چیزی نیست
برو پوشیده باشد امیر چون اینجنین بشنید گفت ای معصومه تو خواهری منی و من برادر تو
من توبه کردم و بازگشتم بان خدای که دانا و بینا است **نقلست** که عتبه غلام قد
یکی از مریدان ذو النون مصری بود و در هفتم روز افطار میکرد و درین هفته یک
وضو می بود گفتند چرا اینچنین میکنی گفت شرم میدارم از دانا و بینا که در پیش ا
بول و غائط کردن بسی بی ادبی است **آورده اند** که روزی در بازار میگذشت
دکاندارے با عتبه گفت که یا عتبه گوشت فربه است و لائق شما است گفت که ا
گوشت لائق کسے است که درم دارد و من درم ندارم دکاندار گفت بشما چند روز نسیه
کرد گفت من نسیه نفس خود نکنم هرگاه که درم یابم نفس خود را گوشت خواهم داد د

گفت ازین است که در وجودت گوشت نمانده است و گفت برای گریان گور ریوست
هم نبود خوب بود اما استخوان در رو نگاه داشته اند و در رستان سر در یک پیراهن
میبود گاه گاه روی و رنگ او تغیر میشد و تمامی وجودش عرق میگرفت گفتند چرا گفت
در اول خودی گناه کرده ام اگرچه تائب شدم اما چون یاد می آید از ترس خدای
باین حالت میرسم **آورده اند** که روزی پیراهن نو پوشیده بود و آستین دراز کرده
بعیاری میرفت ذوالنون مصری را مع سهیل عبد الله باو ملاقات شد سهیل گفت
اے غلام بچه کرشمه میروی گفت چون مرا غلام خدا میگویند چرا بعیاری نروم
بمجرد گفتن شوق در وپیدا شد رقص زده بر زمین افتاد چون بنزدیکش رفتند
دیدند که جان بحق تسلیم کرده بود و بعد از دفن او را بخواب دیدند که یک جانب
روی او سیاه شده بود گفتند چرا گفت سیاه نیست روزی از مجلس امام حسن بصری
بخانه میرفتم کودکی امرد در پیش من آمد و بگوشهٔ چشم در و نگاه کردم باز تا شب شد چون
بر پلصراط با اولیا پران میرفتم از دوزخ مارے آمد و آن جانب که برای دیدن امرد نگریسته
بود در رویم گزید و گفت اگر تمام دیده بودے حال خود را می دیدے **بدان ای برادر**
احسان شفقت بر خلق خدا کردن است **آورده اند** که روزی بادشاه یکے
را بکشتن امر کرد و آنکس بادشاه را دشنام داد بادشاه گفت چه میگوید وزیر یک حاضر
گفت میگوید وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
بادشاه از سر خون او در گذشت **روزے** پیش مرتضی علی رضی الله عنه سخن مجتبا میرفت
که کیانند از افواه مبارک او بر آمد که محسن کیست که بر در وے مهمان نبسم کند و بامدادن
مهمان مرحبا گوید **آورده اند** که روزے در سر راهی فقیرے استاده بود گفت یا
مرتضی هم گرسنه ام یک وقتی نان مرا باید غلام خود گفت این فقیر را نان بده غلام
گفت نان در بار است گفت بار را نیز باو بده گفت بار بر شتر است گفت شتر
هم بده گفت شتر در قطار است جدا نمیشود گفت تمامی قطار را باو بده غلام گفت
من میرسم که مرا نیز باو خواهی بخشید که از خدمت تو محروم خواهم ماند **آورده اند**

که روزے عمر بن عبد العزیز بکشتن یکے جانی امر کرد و آنکس در وقت کشتن بادشاه
را دشنام کرد امیر از سر خون او در گذشت گفتند ش که این طور لایق قصاص را
چگونه بخشیدی گفت چون مرا دشنام کرد و مرا بد دشنام خود خشم شد از جهته دشنام
ترسیدم مبادا که از جهته دشنام خود کشته باشم یا از جهت جنایت حال آنکه از جهت دشنام
کشتن نیامده است بنا شد که فردا ما خود باشم بخشید مش و عبارات از الف امر معروف
و از ان نهی منکر بدانکه امر معروف و نهی منکر فرض است هر کس را اندر خور خود حاکمان
را بر دست است چنانکه سیاست و حدود و قصاص و غیر ذالک که بعضے را بزخم
دره و چوب و غیره امر معروف کنند و بعضے را بزخم تیر و شمشیر از نهی باز دارند حتی
که اگر فتنه را مردم از یک قبیله ترک دهند و یا تراویح را و یا اذان را ترک کنند بر حاکم
فرض است و لازم است که آن موضع را تاراج سازد و قاضی و مفتی را امر معروف
و نهی منکر بدره است و علما را بگفتار آورده اند که در روز قیامت بعضے علما را
بیارند و لجام آتشین در دهن ایشان باشد و منادی بر سر ایشان ندا دهد که این آن عالمان
اند که امر معروف و نهی منکر از خلق دریغ داشته اند و عمل بحدیث نبوی نکرده اند چنانکه
در عین العلم آورده است قال علیه السلام مَنْ کَتَمَ عِلْمًا اَلْجَمَ بِلِجَامِ النَّارِ یَوْمَ الْقِیَامَةِ عَنْ عَیْنِ الْعِلْمِ چنانکه
اذان گفتن یکے از جمله امر معروف است چنانکه در وقت رسول ما چون غافلان بسیار نبودند اذان نیز
اندک بود که اصحاب پیش از اذان جمع میشدند و در وقت تابعین اهل یمن حی علی الصلوة
و حی علی الفلاح در اصل اذان کردند از برے آگاهانیدن خلق برائے نماز و در وقت تبع
تابعین اهل کوفه الصلوة خیر من النوم در اذان بامداد افزودند برے آنکه غافلان و در
زمان متاخرین فتوے دادند که مؤذنان کوچه بکوچه بگردند که ای مسلمانان و ای امیران
ولے غافلان نشنا بید بسوے نماز که فلاح شما است که بغیر از نماز در روز قیامت نجات
نیابید از جهت اینکه خلق از طاعت حق روگردان و کاهل و کاسل و بے پروا گشته اند مگر
آنانکه دلهاے ایشان خدا ترسانیده است کما قال الله تعالی وَاِذَا ذُکِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوْبُهُمْ
و آن نادر اند پس مر علما را لازم است که در همه احوال امر معروف

را دهی منکر را از دست ندهند چنانکه در خبر است که رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمود که اگر کسے پیش امیر جابر امر معروف کند یا خود منبا شد و اگر بکند و کشته شود ثواب هفتاد و
شهیدان یابد و اگر از کشتن نجات یافت گناهے را بعد ازان در نامهٔ اعمال
او ننویسند و این فقیر نیز نیک چند روز در پیش امیر جابر نظر بند بود و
آن ظالم همیشه بخون ریختن مردم مشغول بود و هر روز هفت یا بیشتر را
میکشت بناحق روزے در پیش او دانشمندان نشسته بودند و تفسیر
حسینی میخواندند چون درین سخن رسیدند که روزے حضرت رسالت پناه
صلے الله علیه وسلم سوار استاده بود با جمع اصحاب ناگاه مرکب بول کرد
عبد الله بن عبید که منافق بود پیش حضرت استاده بود چون بول دید بینی خود را
گرفت و خود را پس کرد از جهت استخفاف مرکوب النبی علیه السلام حضرت
رسالت پناه فرمودند هذا اطیب من مسک عبد الله بن عباس چوب خرما
بر سرش زد و سرا و بشکست و جنگ بسیار در میان اصحاب و منافقان افتاد و فیما بین
بسیار سرها شکستند چون امیر جابر این سخن بشنید خاک در دهن آن سگ باد گفت
که پیغمبر بد گفته است و عبد الله هم بد کرده است که سرش را شکست و آن استادش
از ترس و هیبت او چیزے نگفت و خاموش شد این فقیر چنانکه رسم نظر بندان است
دور نشسته بودم و چون این سخن شنیدم آتش غیرت در دلم چنان شعله زد که از جان
خود در گذشتم و گفتم هر که قول پیغمبر را زشت پندارد و زشت گوید کافر گردد و
گفت که از جهت این گفتم که مسک حلال است و بول مردار پس بول را چون
بهتر از مسک فرمود فقیر گفت که حضرت در اینجا تخصیص کرده است که بجدے
پلیدی کافران بود که بول اگر بر زمین رسد بعد از سه روز آن زمین پاک میشود
و کافر همیشه پلید است و در نظام المومنین آورده است که دست کافر
نتوان گرفت بمصافحت زیرا که پلید است و اگر بگیرد باید که بشوئید کما قال الله تعالی
انما المشرکون نجس پس چون دست مومن و کافر هر دو خشک باشند و هر دو

بهم متلاحق شوند پلید شوند و دست مؤمن شستن واجب میشود پس بطریق اولے
پلید شود عبد الله که سر او شکست امر معروف بجا آورد بعد ازان ظالم الغائبی
خوشحال شد و قول بنده را پسندید و اگر این شخص خود فاسق و فاجر باشد پس لازم است
که امر معروف و نهی منکر کند و فتوی برین قول است زیرا که در حق خود اگر بد کند اما باید
که برادر مؤمن را نصیحت کند و او را از راه بد دور دارد و این همانند کسی است که در چاه
افتاده باشد پس او را شاید که فریاد کند دیگرے را که شما برین راه نیائید و اگر فریاد
نکند دیگران نیز در ان چاه افتند و وبال ان متعاقبان که بعد از و در چاه افتند بر ذمه
او شود چنانکه **آورده اند** که سه برادران بودند هر سه شب که چون شب شد
هر سه بجائے میرفتند آنکه اول میرفت در چاه افتاد و فریاد نکرد و آنکه عقب او آمد نیز
در چاه افتاد و فریاد نکرد ثالث نیز در ان چاه افتاد پس هر دو اول بمزاحمت آن
ثالث شریک شدند و **منقول است** که در عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم جوانی بود
فاسق و فاجر شنیدند که اصحاب رسول الله بر کافران ظفر یافتند و قتل کردند و اسیر ان کفار
و غنائم بسیار آوردند دل او شاد شد بحضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم ندا آمد
که فلان جوان فاجر را خدائے بسبب نیت نیک که بمسلمانان داشت بیامرزید ای پسر
بدانکه امر معروف را درجه اول آنست که قول او را قبول کند و از گناه باز گردد پس امر
معروف کردن واجب است و شاید ترک کردن و اگر میداند که قول او را نشنود
و دشنام داد پس ترک افضل است و نیز اگر او را بزنند بسبب امر معروف و او بر ان صبر
نخواهد کرد و کار میان ایشان بعداوت رسد پس ترک افضل است و اگر او را بزنند و صبر
میتواند کرد و شکایت هم در پیش کسی نکند پاک نیست که او را باز دارد و از نهی منکر
کردن باز دارد که آن کار انبیاء است **چنانکه** جرجیس پیغمبر علیه السلام که در طرف
هندوه بار میرفت و دعوت میکرد هندوان را بپرستیدن خدائے دعوت او خوش
نمی آمد هفت بار کشتندش باز زنده میشد بامر خدا تعالی چنانکه در پیش شیر انداختند
و بشمشیر زدند و در آب غرق کردند او باز زنده میشد آخر الامر او را با آتش سوختند

شهادت یافت و ایشان ایمان نیاوردند باز آن آتش بر ایشان نازل شد همه هلاک
شدند و اگر میدانند که قول او بقبول نمیکنند و از خدا میترسند مخیر است میان
ایشان ترک کردن و امر کردن و الا امر افضل است **و ابو سعید خدری**
روایت کرده است از رسول علیه الصلوة و السلام که آنحضرت گفت چون یکی گناهکار
بینی پس او را بضرب چوب وغیره باز دار. و اگر نتوانی بزبان پس اگر بزبان هم نتوانی بدل
بدل عداوت او نگاه دار که این خاصیت ضعیفان اهل ایمان است **و آورده اند** که امر معروف
بدست امرا است و بزبان مر علما را و بدل مر عامهٔ مومنان را گفته اند که اگر کسی بمسجد برای
ادای فریضه نمی آید و یا در حرب کافران و مبتدعان در لشکر مسلمانان شکست
اختیار کند و یا برای کافتن جوی که نفع مسلمانان است نرود باید که او را تعزیر
باخذ المال کنند و بحکم و روایت اخذ آن حلال باشد و اگر میدانی که اهل بدعت
و ضلالت است که امر معروف و نهی منکر را و مسئلهٔ شرعیه را طعن میکنند و بحجت در
پیش نمی آرند و علم و علما را دشمن میدارند و بگفتهٔ عالمان عمل نمیکنند و آتش امر معروف
در هیزم تر بدعت یشان اثر نمیکند پس ازان ترک اولی است و اگر قوت داشته باشی پس
پیغمبر گفته است مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ یتوان کشت و اگر قوت قتل و تعزیر ندارد
اگر میدانی که بملایمت و خوبی باز گردد پس لاچار است بدو ملایمت کردن چنانکه حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را گفته اند که روزی جوانی کافری پیش او آمد و حضرت
چادر خود را در زیر او انداخت و گفت بنشین جوان چادر را برداشت و بمردمک چشم
نهاد و گفت که ایمان آوردم و بگرویدم بآن خدای تو که ترا بپیغمبری بخلق فرستاده
است زیرا که شما دوست خدا باشید و با دشمنان خدای چندین ملایمت کنید که ایشان
شرمنده شوند و اگر بهیچ نوع بازنگردد بگذارش که تا در خری خود باشد چنانکه
گفته اند در رباعی آنکه محرم میست بر در بارش کو مدعی بی بال و بی پر بارش کو تو
بنادان پند دانای ندهد تا قیامت همچنان خر مانش کو کما قال علیه السلام لَا
تَطْرَحُوا الدُّرَّ فِي أَفْوَاهِ الْكِلَابِ و در وقتی که این فقیر در قدمبوسی شیخ المشایخ سید

السادات والاولیا محقق قطب زمان کهف امان سید علی ترمذی قدس الله
روحه بودم روزے قضارا در خانه تناسخی مهمان شدیم چون تفحص کردم از راه راست
مصطفوی بیرون آمده بود و مریدان خود را هم بدین ساخته به بند خوار کی
و بوزه خوراکی وغیره ذالک مبتلا کرده بود و میگفتند بر شمایان حلال است و پدرے
داشته بود که او را امیر نامیدند گهے دعوی کردی که من مرتضی علی ام و گهی گفتے که من
خود محمد ام و گهے گفتے که من خود خدایم و آن مرتد زندیق بدوزخ رحلت کرده بود و پسر
خود را وصیت کرده بود که بعد چند سال شمارا شاید که در دهلی بیائی و من پسر دوازده
ساله بادشاه دهلوی باشم و من شمارا خواهم شناخت و این قصه را آن سگ
پیش حضرت ایشان تقریر کرد و گفت که دو اسپ را گرفته برویم چون
حضرت این سخن بشنید تاکید بسیار کرد که شما زنهار صد زنهار بروید و
مانع نشوید و این تاکید باو حضرت چند کرت تکرار کرد که البته البته مانع نشوید
چون از خانه او بیرون رفتم فقیر گفت که یا بادشاه هم حکمت تاکید شما چیست
گفت که دانستم که نقش از سنگ بالماس برود و بدعت و رفض و
تناسخیت از دل مبتدع و رافضی و تناسخ نرود پس تاکید بر نقش ازان بسیار کردم
که برود و پدر انیابد روے سیاه و شرمنده و خجل شده برگشته بیاید و عقیدهٔ فاسد
او هنوز فاسد تر و تباه تر شود و از پدر خود بے اعتقاد گردد و کس را باید
که در هنگام امر معروف و نهی منکر کردن توکل بخدا ے کند و از خدا ے تعالے
بترسد و از دیگرے نه چنانکه آورده اند که روزے اولیا الله در گوچهٔ
میگذشت و از پیش او مشکهاے پر از شراب بادشاه می آمد درویش چون
نامشروع دید دست دراز کرد همه در زمین ریخت گرفتندش و در پیش
بادشاه بردندش پس بادشاه از روے غضب گفت که شما را چه کس
محتسب کرده بود که احتساب ناموجه کردید درویش گفت بادشاه اسلام
را بباید که از جهته شے خبیث بلکه ام الخبائث دل درویش را

بر بخاند و اگر حساب گوی فقیر احتساب یافته است بادشاه گفت از که یافته گفت از کسے
که ترا بادشاه کرده است او مرا محتسب کرده بادشاه از جرم او در گذشت و بهل کرد و اگر در
آوردن امر معروف و نهی منکر کردن خوف سر و مال او باشد باید که لاف حق بینی زند باز نگردد
چنانکه آورده اند که اولیا را الله را گذر بر کافران افتاد دیدند که همه ایشان پیش یک سنگ
گرد فراهم آمدند و او را بخدائی پرستیدند و آزابت و دیوی نامیدند گفت اے بدبختان
شما را چه حالت است که خدائے بے مثل و بے نظیر را مانده و سنگ را بخدائی
میگیرید و این بے دست و بے زبان را خدائے و معبود پندارید که اگر شما رخصت بدهید
من این را بشکنم و او دست من نگیرد و گفتند ش شما را رخصت دادیم اگر شکستید فبها والا
نه شما را بکشیم درویش تبر را گرفت و در پیش آن بت شد چون تبر بدست بالا کرد دست او
خشک شد و دانست که از سنگ چه می آید این نصیب من بود بدست چپ بر داشت آن نیز خشک
شد گفت هم نصیب من بود اما باید که یک لگت بزنم چون لگت بزد همچنان خشک شد بپائے
چپ زد آن نیز خشک شد و دانست که خدائے مرا میخواهد که مرا از دار فنا بدار بقا برد بسبب
این برد اما مرا باید که سر خود را بر همین بت زنم یا سرم شکنند یا بمیرم و یا بت شکنند درویش
چون اشارت کرد بت پارچه پارچه شد و بر زمین افتاد و همه اعضاء او صحیح شدند هاتفی آواز
داد که من صدق و یقین شما را امتحان کردم که در یگانگی من چگونه صدق دارید و الا نه
سنگ را به اول کرت پاره پاره میکردمی در معراجنامه حضرت رسالت پناه
صلے الله علیه وسلم خوانده ام که حضرت در شب معراج چون بکوه طور رسید بوے مشک
از جانب میر سید گفت یا جبرائیل این بوے مشک از کجا می آید گفت این بوے مشک از غلامان
فرعون می آید و آن چنان بود که زن فرعون را دایه بود مسلمان روزے سر آن زن را شانه
میکرد و شانه از دستش افتاد گفت لعنت بر فرعون و بر کسے که او را خدا گوید زنش گفت
مگر غیر فرعون خدائے آسمان و زمین دانسته کنیز ک گفت خدائے من از شش جهت منزه و مبرا است امامنت ربنا و رب
ورب فرعون رب السموات و رب الارض و رب العلمین گفت از منیخ باز گردی والا فرعون را
گویم تا ترا چنان عذاب کند که کسی را نه کرده باشد کنیز ک گفت اعوذ بالله آن خدائے من است که مانند

قصه
اولیا را الله را گذر بر کافران افتاد و دیدند که همه ایشان پیش یک سنگ گرد فراهم آمدند و او را بخدائی پرستیدند و آزابت و دیوی نامیدند

قصه
غلامان فرعون که بوے مشک بودند و در معراجنامه مذکور است

آیا بیان بنا و رده
و ذکر آنچه رب بایان راند
رب تراویح و رب فرعون که
رب هم آسمان ها و رب
هم زمینها و رب هم عالم
است ۱۲

عذاب او عذاب دیگر کسی نباشد و فرعون معلل بچهار علت است یکی آنکه در سر او
مانند گاو شاخی است دویم آنکه در عقب او ذنب مانند ذنب سگ است سیوم بوجود
نامرد است چهارم عذر زنان و پر اهمیشه جاریست و بقد یکنیم گز پس این کس
باینطور چگونه خدا باشد که اینچنین خدائی را شاید زن فرعون دوان شده پیش فرعون
رفت و در سجده افتاد و گفت یا الٰهی کنیزک شما غیر شما خدائے دیگر را امید اند و بخدائے
آسمان ایمان آورده است فرعون فرمود آتش بیارید و روغن تلخ در دیگ مسین کرد
و آن عاجزه را در دیگ بنشاندند و آتش در تحت او افروخت تا بغایتی که سخت جوشید
گرفت آن کنیزک لایق بهشت بود آورده اند که فرعون ملعون فرمود که تو گمان نبرده
که غیر من خدائے دیگر هست گفت آرے رَبُّنَا وَرَبُّكَ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ آن لعین
گفت از نیستی باز گردید والا نه چنان عذابت کنم که پیش از این بهیچکسی نکرده باشم کنیزک
گفت که تو خود عاجزی و بر ائل کردن علت خود قدرت نداری و آن خدائیست که مانند
عذاب او عذاب کسی نباشد فرعون شوهر او را طلب کرد و با تمامی عیال حاضر کردند گفت
که زن شما چه میگوید که بغیر من خدائے دیگر دانست شوهر آن زن گفت که راست گفته است
که خدائے او و خدائے تو و خدائے من آفریننده زمین و آسمان است فرعون گفت
باز گردید والا نه چنان عذابت کنم که کسی را نکرده باشم گفت از عذاب خدا باید
ترسید که مانند عذاب او هیچ عذاب سخت نباشد چون چنین گفت طفل شیر خواره
در کنارش بود او را از بالین گرفت و در دیگ انداخت آن طفل اندرون دیگ بزبان
فصیح آواز داد یَا اَبَاهُ یَا اَبَاهُ اِسْتَعْجَلُوْا اَنْتُمْ عَلَى الْحَيِّ وَاِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَى الْبَاطِلِ
و تمام خانه اش در آن دیگ انداخت و آن دیگ در زمین جائے غائب شد و آنجا روضه
از ریاض جنت گشته است و حلهاے بهشت پوشیده اند و خوانهاے بهشت
در پیش ایشان نهاده و این بوے از ایشان می آید پیغمبر گفت علیه السلام الحمد لله که اقرار
کننده بوحدانیت الله و برسالت رسول الله را اینچنین مراتب خواهند شد و باید که در
امر و نهی گفتن نیت خاصه لله و استقامت شریعت مصطفی کند و نه چنانکه عمر ضمش

قصه خوانی و خلق را گفتن و خود غافل بودن و محتاجی خبر از کس باشد القوله تعالی
آتامرون الناس بالبر و تنسون انفسکم و انتم تتلون الکتاب چنانکه آورده اند که در یک ولایتی درختی
بود که جمیع اهل آن ولایت بدان درخت معتقد بودند و اقتدا می آوردند و زیارتش
میکردند و در ان میان عالمی بود که بگفته او ایشان عمل میکردند چون شب در آمد آن
عالم تبر را بر گرفت و راهی شد که آن درخت را از بیخ بر کند قضارا شیطان در اثنای
راه با و ملاقی شد و گفت کجا میروی عالم گفت بروم قطع آن درخت پیروم شیطان
گفت من شما را نخواهم ماند هر دو در خود در آویختند و میان خود دست گیر آمدند عالم
بر شیطان نصرت یافت و زور شد و شیطان را برداشته بر زمین بر مثل
پشتاره زد و زیر گرفت بعد ازان شیطان بمکر بملایمت پیش آمد و گفت
هر روز در وقت بامداد زیر مصلی خود به بین که یک دینار از زیر سر خود انداخته باشم
و این درخت بر من بمان که بقطع کردن او چه خواهی کرد آن عالم برگشت دو سه روز
همچنان یافت بعد از چند روز دینار را نیافت باز آن عالم تبر در دست کرده روان شد
شیطان در اثنار راه با و ملاقی شد و گفت کجا خواهی رفت گفت بروم بریدن درخت
شیطان گفت شما را نخواهم ماند باز در خود با یکدیگر افتادند شیطان عالم را بر زمین زد
عالم گفت شیطان بما که این چه کاریست شیطان گفت ای عالم معقل اول مرا
رضا را خدا آمدی و الحال از جهت دینا پس ظفر نیافتی و آورده اند که پیره زنی در پیش
امام یوسف رحمة الله علیه آمد و پسر ک بیمار را آورد و گفت که این پسر ک کره بسیار
میخورد که کره اثر خاک دارد امام یوسف رحمة الله گفت بعد از هفت روز بیار تا دعا
کنم چون بعد از هفته باز آورد امام دعا کرد در بخش زائل شد و دلش از کره خوردن
باز ماند گفتند که یا امام اول چرا دعا نکردی گفت ما نیز کره خورده بودیم کره چربی دارد
و هر چیز که چربی دارد تا هفت روز اثر آن بما ماند و بعد از هفت روز اثر آن برود اگر
آن وقت دعا میکردم قبول نمیشد اکنون چون اثر کره نماند دعا مستجاب شد
پس امر و نهی بر بن جمله است تا هر که امر بجا آورد و از نواهی اجتناب نمود امر و نهی

ذکر درخت پرستان
این حکایت در بیان پاره اول و در سوره بقره
واقع است

پشتواره

۷۵

او دیگران را بهزار مرتبه باشد ازان کسے که میگوید وخود نمکند واز عالمی بے عمل امر و نہی
قبول باید کرد وصحبت بایشان نباید کرد که فائده نیابد و مبادا که بدان مبتلا شود
در شرح مشارق آورده است که سبب یک سخن راست گفتن به
بهشت رود اگرچه کلمه است واز سبب یک سخن دروغ به دوزخ رود اگرچه یک
کلمه است پس در سخن گفتن نیز امر و نهی آمده است که غیبت گوئی را منع کند که بزه کارے
از غیبت گوئنده بشنوند بسیار است که بر غیبت او میگوید و هزل گوئی را نیز منع کند
که **گفته اند** که اگر کسے سخن بے راه گوید که دران کفر باشد و عامهٔ خلق نخندند گوئنده
و شنونده همه کافر شوند **در تعریف اللغات آورده است** که سخن
بر پنج نوع است یکے اجرا گویند چون مسئلهٔ شرعیه و ذکر خدا و امر و نہی کردن که بر این اجر
و ثواب یابد و دیگر زجراً چون غیبت و غمزه و هزل که در حق هزل گو گفته اند که سرنگون
در دوزخ شود که زجر و عذاب یابد و یکی حلال چون سخن لابدی چنانکه طلب اکل و شرب و
بازن فرزند که گفته اند هر که فرزند طفل را سخن نرم و بخوشی دل گوید همه تسبیحات است
اگرچه لایعنی نماید کما قال علیه الصلوة والسلام من لم یرحم صغیرنا ولم یوقر کبیرنا
چنانکه روزے حضرتؐ در حجره با امیر حسن و حسین نشسته بود رضی الله عنهما و ایشان
هر دو بغایت خورد بودند حضرت را گفتند که شما اشتر شوید تا من سوار شویم حضرت
هر دو دست بر زمین نهاد و پشت راخم کرد و ایشان هر دو سوار شدند و گفتند که
مانند اشتران روان شو حضرت روان شد گفتند مانند اشتر فریاد کن حضرت
دو کرت عفو عفو کرد و گفت از بیرون حجره کسے گفت که درون حجرهٔ رسول اشتر است
حضرت صلے الله علیه وسلم شرم کرد و ایشان را از پشت فرود آورد و دران زمان مهتر
جبرائیل علیه السلام بحکم رب الجلیل بیامد و گفت یا رسول الله چون دو کرت
عفو کردی دو بجزه امت تو بخشیدم و اگر سه کرت کرده میبودی همه امت
تو بخشیدمی **آورده اند** هر که زن را لب و پسر را بوسه و دختر را ناصیه و مادر و پدر
را بقدم بوسه دهد این چهار بغایت شریف تر اند و بهر بوسه

ے کسی کہ بر حضرت رسالت پناہ درود نفرستد از بزرگان دور است من لم یرحم صغیرنا ولم یوقر کبیرنا یعنی کسیکہ بر خورد ما رحم نکند و بزرگ ما را توقیر نکند از ما نیست

هفتاد گناه از و محو شود و هفتاد نیکی در دیوان اعمال و بنویسند دیگر مباح و آن
آن بود اگر کسی ترا پرسد و سوال کند باید که جواب او را باختصار و اختصار گوئی
و دیگر فضول و آن آن است که کسی گوید که آب بده تا بخورم و هیزم میزم و طبق
مبق و ناری بری و غیر ذلک درین مختصر نه گنجد که فضولی فضولی نیز در جانب
زجر اورده که گفته اند از جهت یک سخن بیهوده تا نیم روز او را در ان زمین گرم روز
قیامت استاده کنند و آن نیم روز مقدار پانصد سال باشد و گویند که چرا گفتی
و از اینجاست که هر روز و هر شب بزبان حال این شخص را میگوید که ما را مهمل
مگذار زیرا که من رفتنی ام و آنچه فردا آید شب و روز دیگر باشد و من گواه شما
ام در روز قیامت بر اعمال حسنه و سیئه و در عجوبه است که روز و شب
بیست و چهار ساعت اند و بهر ساعت برای این کس یک صندوق راست
میکنند پس در روز و شب بیست و چهار صندوق راست میشود و در روز
قیامت در ترازو همه را حاضر کنند مثل کوهها نمایند بعضی پر نور و بعضی پر نار و
بعضی خالی باشند آنچه در وذکر و فکر و صوم و صلوة و غیر ذلک من افعال الصالحة
کرده باشد پر نور باشد و آنچه در و عمل سیئه کرده باشند پر نار باشند و آنچه
هیچ نکرده باشد آن خالی باشند بسیار تاسف و پشیمانی خورد که
کاشکی اینها را هم پر کرده بودم از نور و یحیی بن جبیل رضی الله عنه
روزی حضرت رسالت پناه را گفت که یا رسول الله مرا پند بده حضرت
صلی الله علیه وسلم فرمود زبان را نگاهدار سه کرت تکرار کرد حضرت همین جواب
گفت باز گفت باز حضرت فرمود پسر مادرت بمیرد بهتر ازین پندی دیگر نیست
که چون باد او کسی برخیزد تمامی جوارح بزبان حال میگوید که راست باشی که راستی ما
از راستی تست و کجی ما از کجی تست و در شرح مشارق آورده است که از جهت
یک سخن راست نجات یابی و از جهت یک سخن دروغ در هلاک افتی زیرا که ایمان و کفر
بجز از یک کلمه بیش نیست که سخن گفتن بزبان آسان است و در وزن دشوار

لقوله تعالے اِنَّا سَنُلْقِیْ عَلَیْکَ قَوْلًا ثَقِیْلًا ط اصحاب گفتند یا رسول اللہ ثقیل چیست
گفت کلمہ طیبہ و سخن راست مومنان را بر زبان آسان است و بروز ترازو گران کہ در
روز قیامت یکی را بیارند گناہان او در پلۂ بدی چون کوہہا نمایند و ویرا پرسند کہ ہیچ
عملی داری او گوید خداوندا تو عالم الغیوبی کہ من ہیچ علمی را یاد ندارم کہ نجات من باشد
مقدار دو انگشت کاغذے را بیارند کہ در و کلمہ طیبہ نوشتہ باشند در پلۂ نیکی او
اندازند ہمہ گناہان او بمانند نخیزہ بالا کنند و در حق کلمہ شہادت آوردہ اند
کہ در روز قیامت نود و نہ کتاب سیاہ بدی این کس بمقدار مد بصر بیارند و در پلۂ بدی
او اندازند و بمقدار کاغذے بیارند کہ در و کلمہ شہادت باشد و در پلۂ نیکی او
اندازند آن ہمہ کتاب را در ہوا بردارد و از جای نہ جنبد و کلمہ کفر و بہودہ
مر فاسقان را و فاجران را بر زبان آسان باشند اما بیک کلمہ کفر جملہ اعمال حسنہ
و ایمان او را چون کاہ خشک در آتش بسوزانند و حضرت رسالت پناہ صلی اللہ و
علیہ وسلم را پرسیدند یا رسول اللہ در قذف کردن حرہ را ہشتاد درہ لازم است
و در قذف کردن مملوک چیست در آنجہان حضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر کہ
بندۂ خود را دشنام دہد یا مادر فلان و یا خواہر فلان و یا صد ہزار کنیز ک را لعنت و خیانت
گوید اگر واقعہ راست باشد فبہا و الا او را در روز قیامت ہشتاد تازیانہ آتشین بزنند
و بعضی در حکمت گفتہ اند کہ زبان یک و گوش دو برائے این است تا دو بشنوی یعنی
دو سخن یک گوئی یعنی یک جواب اکثر او امر اند کہ در ین جہان حد و تعزیر و قصاص
او نیامدہ است اما در ان جہان ما خود خواہد شد چنانکہ لواطت کہ او را حد نیست
در ین جہان اما پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم گفت کہ خداوند تعالی بعزت و جلال خود
سوگند یاد کردہ است اگر ابراہیم خلیل اللہ و موسے کلیم اللہ و عیسی روح اللہ باشد او را
بغیر آتش نخواہم گداشت و گفتہ اند وقتیکہ او را در گور دفن کنند او را بالقالب بہم گرفتہ
بدوزخ ببرند و در بہیمہ آوردہ است قَالَ عَلَیْہِ السَّلَامُ نَاکِحُ الْیَدِ وَنَاکِحُ الْبَہِیْمَۃِ
مَلْعُوْنٌ و ہمیشہ ملعنت خدائے باشند اما اگر دست مال ندارد و در وقت

حذر از آنکه در حرام افتد و بکند باک نیست و همین تفصیل اگر پدر پسر را بکشد و یا صاحب
غلام را اور اقصاص نیست و اما اگر این را حلال داند کافر شود و در روز قیامت
بر ای این قتل ما خوذ با خونیان باشد و یا پدر کنیزک پسر را گرفت و زنا کرد او را حد
نیست اما عقر لازم آید اگرچه تکرار کرده است و اگر پسر کنیزک پدر را وطی کرد و گفتند
چرا کردی گفت حرام ندانستم حد ساقط شد و عقر لازم شود و بهر دخول عقر جدا گانه
است و کنیزک زن نیز ازین قبیله است و اما اگر کسی گمان برد که بسقوط حد این اشیاء
مذکوره دران جهان نیز عذاب نیست کافر شود که در زنا کردن با اجنبیه و بمحرمه
علی التابید فرقی نیست در وبال اگر کنیزک خود داده باشد و با او وطی کند و یا مادر و
خواهر زنا کند در میان ایشان فرق آرد کافر شود زیرا که فرق جز این نیست که اجنبیه
بنکاح حلال شود و مادر و خواهر هرگز حلال نشود اگر کسی تاسف خورد در نغا که اگر زنا حلال
بودے کافر شود زیرا که در هیچ عصر زنا حلال نبود لقوله تعالی وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰی اِنَّهٗ کَانَ
فَاحِشَةً و لفظ کان ماضی است یعنی در همه اعصار ماضیه زنا منع بود و اگر تاسف
خورد که کاشکی نکاح خواهر و یا خمر و یا فروختن فرزند و یا بیک دیگری کشتن حلال بودے
کافر نشود اما عاصی شود که دین پیغمبر ما افضل از همه ادیان است پس گویا که
تاسف آن ادیان منسوخه کرده باشد زیرا که در زمان ابو البشر تا وقت نوح
نکاح خواهر حلال بود و بعد ازان منسوخ شد و خمر در وقت اصحاب میخوردند و قتیکه
امیر المومنین عمر رضی الله عنه مست بود و در نماز مغرب امامت میکرد و سورة الکافرون
میخواند جمله لامها را گذاشت این آیت نازل شد بر حضرت رسالت پناه صلعم
یٰاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُکٰرٰی بعد ازان در وقت نماز
نمیخوردند و سائر اوقات میخوردند بعد ازان چون فتنه انگیزی بسبب خمر خوردن
پیدا شد حرام مطلق شد و آن چنان بود که روزے جمله اصحاب در خانه
بو علی نشسته بودند و خمر میخوردند امیر المومنین عمر چون مست شد صراحی را بر سر یکے
زد و سرش را بشکست بعد ازان این آیت نازل شد لقوله تعالی اِنَّمَا الْخَمْرُ

۷۹

ع اگر دران نکاح نگردید و حال
انگم شیاطان ستان پاشید
از فرودن غروب تا
سگرات ۱۲
ع این آیت در پاره
۵ و در ربع اول در سوره
نساء واقع است ۱۲

ع اگر دران نکاح نگردید و حال
انگم شیاطان ستان پاشید
از فرودن غروب تا
سگرات ۱۲
ع این آیت در پاره
۵ و در ربع اول در سوره
نساء واقع است ۱۲

وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝
اِنَّمَا يُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ اَنْ يُّوْقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ
ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْتَهُوْنَ ۝ یعنی حرامست هر چه عقل را بپوشد وجمله
قمارات اما اگر تیر اندا ختن که حلال است اگر گرد از یک جانب نباشد
تیر حلال ورواست واما اگر از جانبین باشد که تیر غیر ذلک میگیرند حرامست
که از قبیله قمار میشود وحرامست بت پرستی وبغیر خدا سوگند چون به پیغمبر
وکعبه وبکلام الله وبمذهب امام اعظم وباستانه وبه قبر پیغمبران واولیا
وغیر ذالک این همه حرام است ودور بودن ازین کارها فلاح هر دو جهانست
ودر بسیار اوقات شیطان لعین چو عداوت وبغض وجنگ وجدل
درمیان خلق می اندازد بسبب خمر ومیسر می اندازد واز ذکر الله تعالی
واز نماز باز میدارد کسے را که خمر میخورد وخمر را گفته اند که چند خاصیت او
بدتر از جمله گناهان است اول آنکه هیچ گناهگارے را حق تعالے از درخویش
نرانده است مگر خمر خوار را که فَلَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكٰرٰى آمده است
دوم ام الخبائث لقب کرد سیوم اینکه بدتر از نجاست است که سگ
اورا نمیخورد چهارم اینکه اورا بهمراه بت پرستی یاد کرد پنجم از پلیدی شیطان
یاد کرد ششم عداوت خلق را سبب است هفتم سبب زناست چنانکه در قصه
ابو شحم که پسر امیر المؤمنین عمر بود مشهور است هشتم سبب طلاق است که خمر خوار را
همیشه طلاق بر زبان میرود دو طلاق او واقعست واورا خبر نمیباشد وبزن خود
مجامعت میکند وحلال پندارد کافر گردد نهم باز میدارد کسے را از تلاوت کلام الله
وجمله ذکر الله دهم باز میدارد او را از ادا کردن نماز ونماز گذارنده با خدائے است
پس خمر باین آیت حرام شد اما از روم بیک درم میخریدند ودر بصره بده درم
میشد بفروختن پس این نیز حرام شد وفروختن فرزندان در وقت مهتر یعقوب
سر بت بچه را میفروختند در خبر است که چون عزیز را مهتر یوسف علم

اگر زره مومنان
جز این نیست که خمر و میسر و قمار و بت پرستی و تیر اندا ختن که حلال است و قمار و این
همه حرام است زود باشد که بمیرند و در بصره بده درم
میشد بفروختن پس این نیز حرام شد و فروختن فرزندان در وقت مهتر یعقوب
سر بت بچه را میفروختند در خبر است که چون عزیز را مهتر یوسف علم

بر یعقوب فرستاد چون بکنعان رسید کنیزک پیرے را دید که جامه می شست و
گفت ای مادر هیچ میدانی که خانه مهتر یعقوب کجاست گفت چه کار داری گفت خبر یوسف
آورده ام آن پیره زن فریاد بر آورد که خداوندا با مادر وغ وعده کرده بود که تا اول
پسر شما نیاید خبر پسر او بدو نرسانم گفت نام پسر تو چه بود گفت عزیز گفت برخیز
که منم و قتل در وقت قوم مهتر موسے علیه السلام چون گوساله را پرستیدند بر ایشان
حکم شد فاقتلوا انفسکم هفتاد هزار یک دیگر را کشتند بشرط اینکه هر که روے
از تیغ بگرداند کافر باشد باز حکم شد که یک بنشیند و دیگرے بگردنش بزند
اگر بطرف شمشیر به بیند ایمان او بنا شد و این دین را از جهت این
قبول میکردند که بمعجزه مهتر موسے کوهے بر سر مجالس ایشان فرود می آمد
و چون آواز شکستن قبر عنهائے ایشان میشنیدند دیگران دین را قبول
میکردند پس در زنا که و پیش فرق نیست چنانکه بعضے عوام بلک عالمان
جهال بزن بیوه زنا حلال داند کافر میشود اما کلمه طیبه بر کافران گرانست تا بغایتی
که اگر کسے کافر را بزور گیرد که کلمه گوئی والا بکشمت خود را میکشد اما کلمه را نمیگوید
و گفته اند هر که این توفیق دست داد که در آغاز سخن و تمام سخن کلمه طیبه گوید
اگر ده هزار سال عمر او باشد و در هر روز صد گناه کند گناه او ننویسند پس بر
دوستان او آسانست این ورد کردن و بر منافقان و کافران چنان گرانست
که سنگ را بدندان گزیدن و سخنهاے ناشائسته گویند و ازین بعد مینمائید گفته اند که اگر کسے
سخن با زن بیگانه بشهوت کند پانصد سال در دوزخ بماند و عبارت از تا تو لا است و
تا برائی تبرا و تو لا دوستی بدوستان خدا تا حدے کند که اگر چاه آتش باشد خود را بیندازد
از دوستی دوست چنانکه آورده اند که جهودے بود و زن او مخفی از و ایمان بحضرت رسالت
پناه آورده بود و هر روز آن زن پیش از اکل و شرب روے
بمبارک حضرت را میدید و بعد ازان بخانهٔ خود میرفت
روزے آن جهود گفت که تو هر روز بجا میروی

پسر گفت چگونه گفت
پسر مایعقوب فروخته بود
خداوندا با وعده کرده بود

این آیة در ربع اول و در ربع ثانی
در سورهٔ بقره واقع
است ۱۲

۸۱

گفت در دل من دوستی حضرت افتاده است جهود گفت اگر روی ترا کسے در
راه دید بر من حرام باشی منافقی بود این سخن را شنیدند روزے که آن مستوره
میرفت وی در پیش آمد آن زن نشنست تا وے بگذرد آن منافق استاد و گفت
روے بما آن زن آواز نکرد و روے خود را نمود آن منافق گفت ترا بدوستی
محمد رسول الله سوگند است که روے خود را بمن بنمائے آن بچاره روے خود را باو
نمود بعد ازان بزیارت رسول رفت چون باز بخانه خود آمد گونه روی مبارکش
بغایتی تغیر شده بود شوهرش گفت که چرا چنین مینمائی آن زن واقعه را باز گفت
آن جهود گفت خوب شد در خانه رفت چاه کاویدن گرفت و سه روز دران
آتش تافت چون گرم گشت او را دران خانه خواند و پسرک خورد در کنارش
بود ازو گرفت و گفت ترا بدوستی محمد رسول الله سوگند است که خود را درین
اندازی آن بچاره بی تکلف در رود بر رسول گفت و خود را دران چاه انداخت
جهود سرپوشش بران چاه نهاد چون چنان دید آتش فراق و صدق او در دلش
اثر کرد و گریه کنان آن پسرک را در کنار گرفت و پیش رسول الله صلی الله
علیه وسلم آمد و گفت یا رسول الله توئی دارنده شمارا با آتش سوختم و واقعه
باز نمود و حضرت دست مبارک خود بستار برد باز فرود آورد و گفت
یا الهی دوستدار محمد را با آتش مسوزانی هنوز دست بدستار نبرده بود که
جبرئیل علیه السلام آمد و گفت یا رسول الله اگر سر خود را برمنه کنی هفت
طبق آسمان تا عرش بهم زنم و ناچیز گردانم و خدا تعالی میگوید که من دوستان
شمارا بدوستی گرفته ام کما قال الله تعالی اَللّٰهُ وَلِیُّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا
او را با آتش نسوزانیده ام چون حضرت خود بر سر آن چاه رسید و سرپوش
باز کرد دید که آتش بر و گلزار گشته بود و آن مستوره در میانش چون
بلبل بر گلزار نشسته بود بعد ازان آن جهود نیز بر رسول خدا ایمان آورد
و مسلمان شد و نیز آورده اند که در بنی اسرائیل اولیا را الله بود که

۱۲

چهار صد سال در صومعه معتکف بود و عبادت الله میکرد فرشتگان گفتند که یا
رب بنده شما را در خدمت شما چیست و چالاک دیدیم اما امتحانش کنیم گفت
بکنید فرشتگان بحکم ربّ العزت پیش اولیا الله رفتند و گفتند که ای تنبده
چه مشقت بی فائده میبری و رنج بی حاصل میکشی عبادت تو بدرگاه حق مقبول
نیست گفت چون شما مرا بنده گفتید بندگان را خدمت می باید کرد بمقبول
و نامقبول مرا کاری نیست و ملایم این است رباعی و در بخوانی بنده معقول
توام ✤ ور کنی رد عبد معزول توام ✤ از رد و مقبول هیچ کار نیست
من بهر دو حال مشغول توام ✤ بعد ازان خطاب حضرت عزت در رسید که
ملائکه چگونه دیدید بندهٔ خاص مرا که در هیچ اوقات روی از من نمیگرداند گفتند یا
رب العالمین بندهٔ تو خاص خواص است و دوستان او را از جهت دوستی
او خود را در مجاهدات فراموش باید کرد چنانکه ابراهیم غواص قدس الله
سرّه العزیز دوازده سال در بیابان کشیده بود که برگ درختان قوت خود
میساخت روزی در بیابان درخت انار را دید بخود اندیشه کرد که ازین
انار بخورم اما نباید که ملک غیر باشد از انجا گذشت که حضرت خضر پیغمبر باو
ملاقات کرد و گفت بیا تا دوستان حق بتو بنمایم دستش گرفت و در
غاری رسید که دران غار یکی ژنده پوشی را دید که سر پوشیده بود و
مار و کژدم بر و جمع شده بودند و میخوردندش ابراهیم را گفت برو پایش
را بگیر چون ابراهیم پایش گرفت گفت ای ابراهیم بن غواص چه میطلبی گفت
از کجا دانی که من ابراهیم بن غواص ام تم گفت کسی که خود را در تصرفات
حق سپرده است از جمله ذرات مخلوقات خبر دارد و نه اینکه انار را از ترس
کسی نخوردی که ملک کسی باشد و الّا حظوظ نفس میگرفتی چون ازین در
گذشت خضر علیه السلام گفت ای ابراهیم در بیابان دوازده سال
برای چه میگذرانی گفت توکّل را در دست میکنم خضر علیه الصلوة والسلام

گفت توکل اینست که شما میگوئید توکل خود را سپردن است نه خط نفس طلب
کردن بیا تا متوکلان را بتو بنمایم چون رفتند دیدند کسی افتاده است سر خود را
بژنده پوشیده و تمام وجود او را از مور ان سوراخ گرفته و به نیش میزدند گفت این
اند متوکلان خدا و مردان خدا ابراهیم را پیش کرد و خود پس استاد چون ابراهیم بطرف
سر میرفت مهتر خضر پیامی مبارک بدو رساند گفت ای مهتر خضر چه میطلبی ابراهیم التفات
بوی کرد که همراه من خضر است و من نمیدانم آن اولیا از و غایب شد چون باز بدو
دید خضر نیز غایب شد بعد ازان ابراهیم از مجاهدات خود پشیمان شد لقوله علیه السلام

کُنْ عالِمًا اَوْ مُتَعَلِّمًا اَوْ سامِعًا اَوْ خادِمًا وَلا تَكُنْ مِنَ الْخامِسِ فَاِنْ تَكُنْ خامِسًا
فَتَهْلَكَ زیرا که دوستی جاهلان هلاکت است بیت سگے که تر شود از بول پاکتر باشد
ازان کسے که کند اختلاط با عامی و در رساله شاه قاسم بدر الدین کردری
آمده است که مامون خلیفه هفت روز در خدمت مجالس ابو حفص کبیر حاضر میشد چون
روز هفتم وداع میکرد شیخ گفت از نشستن خلیفه چه سود که درین ایام از من یک
مسئله هم نه آموخت گفت کدام اند گفت اینکه من از شما چهار مسئله آموخته ام و گفته
گفتید که این را حضرت رسالت پناه فرموده است من بهمه از در عمل می آرم شیخ گفت
کدام اند گفت اینکه شما گفتید که حضرت فرموده است نظر کردن بروے عالم بهتر است و
دنیا و هر چه در دنیا است و زایرانرا شاید که در هنگام زیارت در تسبیح و تهلیل مشغول شود
باز گفتید که رسول گفته است که یک ساعت نشستن با عالمان بهتر از آزاد کردن هزار
بنده و هزار اسپ که فی سبیل الله بغازیان داده باشد و هزار گرسنه را طعام داده
باشد و آب داده باشد و هزار برهنه را جامها داده باشد و حدیث سیوم گفتید
که هر که در حلقهٔ مذاکره عالمان بنشیند و یک مسئله شرعیه بداند بهتر است
از عبادات هزار ساله و هر مسئله که دران مجلس شود و سامع با قائل برابر باشد و حدیث
چهارم گفتید که چون کسے بزیارت علماء رود و روان شود صد فرشته بفرمان
حق تعالے می آیند بیست برابر مرادمیروند که در هر قدم درجهٔ او بلند میکنند

وبیست در پیش او میروند که در هر قدم نیکی در دفتر اعمال او بنویسند و بیست در عقب
او میروند که هر قدم بدی از نامهٔ اعمال او محو کنند و بیست برابر دست راست او میروند
که هر قدم کوشکهائے در بهشت راست میکنند و بیست برابر دست چپ او میروند
که در هر قدم میان او و میان دوزخ صد و قهار است میکنند پس چون بدیدار او
برسد خداوند تبارک و تعالے بیکام و بے زبان ندا دهد که گواه باشید ای فرشتگان
که در آسمان و زمین هستید که اِنّی قَد غَفَرتُ لَهُ وَ لَکُم بو بکر قبل ازین که قدم در راه میزد و
نیز در خبر است که چون مومن بزیارت مومن روان شود فرشتگان
گویند خداوند ندا آنکه او را زیارت کرده میشود مرد فقیه و پارسا است و این
زائر بگناه ملوث است پس چه کنیم فرمان رب العزت در رسد که گناه ازوے
بردارید و در دوزخ اندازید باز گویند آن عالم نیز بتعلقات دنیاوی در
مانده است حکم شود که گناه او نیز بردارید و در دوزخ اندازید تا هر دو پاک بهم رسند
و هر چند راه که زائر میرود آن زمین تا هفتم زمین در پیش او اعمال او نهند چنانکه
آورده اند که در بنی اسرائیل ظالمی بود که نود و نه کس را کشته بود روزے
پیش زاهد ترین بنی اسرائیل رفت و گفت که گناه بیحد دارم که نود و نه کس
را کشته ام اگر توبه کنم خداے تعالے قبول کند یا نکند زاهد گفت از من دور
شو تا از شومیت تو مرا بعذاب نگیرد تیغ را از نیام کشید و زاهد را بکشت
و بعد ازان بیکے از عالم ترین بنی اسرائیل رفت و گفت صد کس را کشته ام
که یکے ازان مجموعه فلان زاهد است اگر توبه کنم هیچ روے صلاحیت دارد
عالم گفت پیش اهل صلاح برو توبهٔ تو خدیتعالے بپذیرد از انجا روان شد
آورده اند که تا بمقصود نرسید و او را در راه مرده یافتند و دیدند که یکے خطی
از غیب بر او افتاده بود چون مطالعه کردند چنان نوشته بود که برین
کس فرشتگان رحمت بحث کردند فرشتگان عذاب گفتند که
فاسق و فاجر است مایان ارواحش قبض کنیم ٭

له بخشیدن بخشیدن او را
و او در پیش او را

و فرشتگان رحمت گفتند که زائر و تائب است چنانکه عزم توبه کرده بود ارواح
مایان قبض میکنیم بر ایشان حکم شد که هر دو طرف زمین را وزن کنید چون
وزن کردند دیدند که یک طرف زمین یک بهشت از خانهٔ خود بخانهٔ آن صالح
نزدیک شده بود حکم برین شد که فرشتگان رحمت جانش قبض کنند بسبب
برکت آن صالح آورده اند که مالک دینار را بادهر به منازعت افتاد هر یکی
همین گفتی که من برحقم چون در میان مردمان جهال بودند اتفاق کردند بقتل
هر یه که هر دو را دست بدست ببندند و در خانه در آرند و در ان خانه
آتش زنند چون چنان کردند خانه بسوخت و ایشان هر دو سلامت ماندند
مالک دینار مناجات کرد که یارب مرا با کافر برابر کردی خطاب حضرت عزت
در رسید که اے مالک دینار او را از برکت شما خلاص کردم اگر تنها می بود
بسوخت و خدمت و مودت بدوستان حق چنان باید کرد که قطب الاقطاب
معین الحق والدین حسن سنجری در کتاب خود آورده است که روزے در خدمت
مرشد خود شیخ المشائخ والاولیا شیخ عثمان هارونی در سفر بودم از افواهِ
مبارک خواجه برآمد که بقول امام اعظم رحمة الله چون دو کس در سفر روند
باید که یکے را بادشاه کنند تا خلاف سنت و جماعت نباشد پس
آفتابه و مصلی از و گرفتم و گفتم که بادشاهی لایق شما است چون شب شد
او در خواب رفت بیگ ناگاه بدان آب باریدن گرفت برخاستم و زنده خود را بر
سر او گرفتم تا بامداد بر وی ایستاده بودم چون شیخ بیدار شد حال چنان دید
گفت چرا نگفتم چون شما را بادشاه گرفتم پس خدمت بادشاهان چنان باید کرد شیخ
بنظر نیک در من نگاه کرد و مقصود رسیدم ای عزیز چنانکه دانستی بدوستان
حق دوستی کردن ثواب است پس بدشمنان او دشمنی کردن ثواب است
و نیز درجات رفیع است و اگر دشمنی بدست نشود بدل البته باید کرد
چنانکه در مفتاح الجنان است که جوانے بود فاجر و ظالم که در همه عمر خویش

بجز گناه نمیکرد و آن همه را باز در یک دفتر مینوشت و جمع میکرد روزی در خوردن
شراب نشسته بود که کسی به نزد یکش رسید او را گفت که یا خمر بخور چون این کس
ساغر بدست گرفت پاشاه گفت جوان فاجر دانست که این کس رافضی
است تبر بر دهنش زد چون مرد جوان بخود آمد و گفت که نادانسته قتل کرده ام
این را نیز در آن دفتر نویسم چون در آن دفتر رفت و کشاد دید در هر جای که خون
و زنا و خمر کرده بود در انجا چنان تبدیل یافته بود که این کس چندان بنده آزاد
کرده است و چندان ختم قرآن کرده است و چندان گرسنه را طعام داده است
پس همه اعمال سیئه او بسبب تمنی بد بتمنان حق به نیکی مبدل شد **و در**
رساله خوانده ام که آسمان و زمین و عرش و کرسی و لوح و قلم بنود که دل از
جان سوال کرد که اوّل کار چیست و آخر کار چیست و ثمره کار چیست گفت اول
کار فنا است و آخر کار بقا است و ثمره کار وفا است گفت فنا چیست و بقا
چیست و وفا چیست جان گفت فنا از خودی بیرون آمدن و بقا بدوست پیوستن و وفا
میان بخدمت دوستان بستن پس اگر سائلی گوید که چون هیچ نبود دل و جان
از کجا بودند **جواب** این فقیر میگوید که جان مفیض که او را فیض اقدس و وحدت
و حقیقت محمدی و قبلهٔ واحد میگویند و دل اسماء الله که هر یک بحسب استعداد اثر
خود وجود یافت گویا که یکی از دیگرے سوال کرد که اراده حق با ایجاد خلق مقصود
همین است و الا خلق در وجود نیامدے **و محاضرهٔ دوم** که جان اسماء الله
و دل اعیان ثابت که از علم و نور در شهود آمدند گویا که آن حقیقت قبلهٔ این
موجودات شد و از نجا است که پیغمبر ما را قبلهٔ واجد و موجود گویند که چون روی
ارادت بدو آورد قبلهٔ واجد شد و چون موجودات از طفیل خود یافتند قبلهٔ موجود
شد **محاضرهٔ سیوم** چون از علم و نور و شهود که اعیان ثابت معدهٔ ممکن
وجود ذهنی یافت عیان را جان گویند و چون بصورت خانه وحدت هر اسما
تجلی فاضله گردید که چنین و چنان ظهور باید کرد این را بمنزله ارواح سراجی

سوال دل از جان

۸۷

مسئله در بیان مغفرات

ودل توان گفت محاضره چهارم چون در محل کن وفعل آمدند که هر اسم
عقب فعل خود شدند و بحسب استعداد جمله ذرات ظهور شدند پس کن را که حقیقت
کیانی گویند جان توان گفت و موجودات ظهوری که آنرا هیولی و عرش کل و عقل
کل گویند دل توان گفت محاضره پنجم جمله ممکن و ظهورات چون در قبضهٔ الولیت
اسیر اند مغلوب و مقهور اند پس از برای رو حقیقات از اثر قطع نظر باید کرد و موثر را باید
دید پس مؤثر را جان و اثر را دل توان گفت که الا له الخلق والامر پس خلق
چون کثیفات و امر چون روح و ملکوت همه مر اوراست تو در میان میاش
اے عزیز این راه پس باریک و خون انابت ریختن است پس تابع کسے
باید بود و در خدمت او خود را باید سپرد که او خود را بحق سپرده است و در لباس
شریعت خود را چنان پوشیده که هیچکس از احوال او خبر ندارد اگرچه منصور
مشهور بود او ستور باشد تا بمقصود برسد چنانچه مورچه بپای خود بکعبه نرسد
تا خود را در پر کبوتر تیز رو ضم نکند ربا عی تو بدین رفتن بمنزل کے رسی ؛
تو بدین جستن بحاصل کے رسی ؛ پس گران جانی و بس اشتر دلی ؛ با سبک
روحان بدین دل کے رسی ؛ وچون نظر در عین الیقین و حقیقت کنی الوهیت
واحدیش نیست باختلاف خاصیت موجودات و استعداد ایشان
تعداد اسماء شد ازان جهت الله را ذات جمله اسماء گویند که ذات از
صفات ممتاز نیست و چون صفات قدیم اقتضاء ایجاد ممکنات کرد بنا ز روے
نامیدن و تعداد اسماء را اول و غیر ذات گویند اما چون همه ذات است که بمراتبه
تنزل کرده است و باطوارات سبعه و تکثیرات مختلفه ظهور شده صفات را
عین ذات توان گفت کقول الشاعر بر لوح خود هست فتنه نقاش ؛ کس نیست
که درین میان تو خوش باش ؛ فهم من فهم پس سوال دل از جان اقتضاء هر
مراتب به تنزلات خویش و جان که مسئول است فیض اقدس که بهر مرتبه
نزول بظهور آمده پس سایل و مسئول واحدے بیش نیست چنانکه

دل این شخص جملہ ضمیرست واز مراتب ارواح میباشد همچنین مراتب اسمائی را دل
سراہی وبکنہ وحقائق کیانی وغیر ذلک من کلام الصوفیہ میگویند وبحقیقت
گویا کہ مسائلند از وحدت کہ آنرا ابوالارواح وبرزخ کبرے وحقیقت محمدی
گویند قال اللہ تعالی وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ ای لیعرفون
ستر این معنی ست اما جملہ متابعت ہدائت ست وجملہ افترا وخود روی ضلالت
ست وسماعست از مرشد محقق طاب اللہ ثراہ وجعل الجنۃ مثواہ شنیدم
کہ کشتی در دریاے عمان شکستہ بود ومردے دو دست بتختہ برده وفریاد
کرد کہ یا حضرت خواجہ خضر فریادم رس مہتر خضر آمد واز دستش گرفت وبر روئے
آب می رفتند آن کس نام خضر بر زبان میراند وخضر نام اللہ بر زبان میراند
آن کس چون دید کہ خضر نام اللہ یاد میکند من نیز یاد کنم چون آن کس نیز نام
اللہ گفتن آغاز کرد پاہناش در آب غرق شد مہتر خضر گفت کہ شمارا بدرگاہ
او مجال نیست شما نام من گیرید ومن نام او وامام محمد غزالی را بر سیدند
کہ چندین علم وفضائل بچہ سبب یافتی گفت ہرچہ دانستم از کسی دریغ ندا شتم وبعام
وخاص میگفتم وبخیل نبودم وآنچہ ندانستم از دانستن او عار وننگ نکردم اگرچہ
یک مسئلہ بودے لقولہ علیہ السلام لَيْسَ مِنْ اَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِ التَّمَلُّقُ اِلَّا فِي
طَلَبِ الْعِلْمِ وآوردہ اند کہ روزی مہتر عیسی علیہ الصلوۃ والسلام در بیابان
میگذشت واکثر عمر در بیابان میگذاشت راعی را دید گفت ای راعی چرا طلب علم
نمیکنی تا بخدا نزدیکی بدست آری راعی گفت من پنج مسئلہ در علم دانستہ ام پنج دیگر
شما نمائید تا ہر ہمہ دہ مسئلہ شود مہتر عیسی علیہ السلام گفت آن کدامند راعی گفت
شمارا بائد اول بیان کردن مہتر عیسی گفت اول شما بگوئید تا من دانم راعی گفت اول
اینکہ حلال خوبست وحرام بد حلال میخورم وحرام نہ دوم راست خوبست ودروغ بد
راست میگویم ودروغ نہ سیوم اینکہ طاعت خوبست ومعصیت بد است
اطاعت میکنم ومعصیت نہ چہارم تا عیب خود دارم عیب دیگران نگویم

ع پیدا کردہ ام
پیدا کردہ ام
ازیہا سے ایکدیگر بشناسد
پروردگار وخالق خود
را ۱۲

ع این آیت
در پارۂ ۲۷ در ربع
اول در صورت ذاریات
واقعست ۱۲

قصہ
امام غزالی ۱۲

نیست از خصلتہاے
مومن چاپلوسی کردن
مگر در طلب علم ۱۲

پنجم آشنائی با خدا باید کرد و با خلق نے پس با خدا کنم و با خلق نکنم مهتر عیسی علیه السلام
گفت که علم اولین و آخرین همینست که شما را و ما را و همه خلق را بس ست که بجاء
آرد پس حاجت دیگر آموختن نیست زیرا که آموختن علم برای عملست تا عز دنیا و
شرف عقبی بدو دست دهد خوش گفت آنچه گفت بیت چو کسب علم کردی در عمل
کوش * که علم بے عمل زهریست بے نوش **فصل سیوم** در بیان
وضو و ملائم آن بدانکه وضو بر چهار نوعست وضوء ظاهر و وضوء باطن و وضوء
فرض و وضوء مستحب بدانکه وُضو بضم الواو مشتق از وضاءة ست و آن پاکی را
گویند و وَضوء بفتح الواو آب را گویند و وَضوء بفتح الواو و الهمزة روشنائی را
گویند و در اصطلاح غسل اعضاء ثلثه و مسح الراس را گویند و چون ظاهر را چنانکه
شرط ست پاک ساختی باطن نیز منور و روشن گردد که از نتیجهٔ وضوء ظاهری وضوء
باطنی دست دهد چنانکه از حسد و کینه و حقد و عجب و ریا خلاص یابی خوش گفت
آنچه گفت بیت چون بیاری طهارتِ ظاهر * باطنت نیز حق کند طاهر * از
جملهٔ نامشروعات ظاهر را طاهر باید داشت چنانکه آورده اند که شبی بی بی رابعه
بصری قدس روحها نشسته بود که چراغهاے بادشاهان افروختن گرفت بی بی را
خرقه پاره بود و بدان چراغ دوخت هر چه از انوار و اطوار و احوال اولیاء الله
بود از و رفت بخود اندیشید که چه نامرضی از من در وجود آمد که بمن این حال رسید
بعد مدت مدید در ضمیر منیرش آمد که خرقه را بدان چراغ دوخته بودم آن چراغ از
نامشروع بوده باشد بدر دم آن تار را از خرقه باز کشید آنچه از و رفته بود باز
بدو رسید **و از ینجاست** که مستورهٔ از بزرگواری پرسید که بمشعلهٔ
بادشاهان چیزی میتوان کرد یانه گفت شما کیستید که از ین احوال اولیاء الله
و متقیان خبر میجوئند گفت من خواهر بشر حافی ام گفت از شما باید پرسیدن
و حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم مربی بی فاطمه زهراء را گفت که خود را
همیشه خوشبوی داری گفت یا بابا بچه چیز گفت با وضو زیرا که همیشه در

مسئله در بیان وضو و کچند نوعست

فصله رابعه بصری

در وضو باشد تا عرش خوشبوئی او میرسد و نه بخوشبوئی مجازی که هر آن زنی که خود را بمشک وغیره خوشبوئی خوشبو کند و بوئی او باشوهر غیر برسد عذاب زنا در نامهٔ اعمال او نویسند زیرا که رنگ و ابریشم و زر بزنانست و خوشبوئی بمردانست و سرمه هر دو را سنتست **شیخ نجم الدین کبرے** را مریدے بود چنانکه شرط وضوست بجا آورده بود و در آن صومعه رفت چون برآمد گفت خدائے جهان را دیدم شیخ گفت غلط کردهٔ زیرا که این نور وضو بود و وضو را بحضور تمام باید کرد که هفتاد و دو نور سالکان را روئے نماید همه را از نتیجهٔ وضو تا آخر سلامست پس چون اول بحاجت انسانی رود باید که در آمدن خلا اول پائے چپ پیش نهد و بگوید اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الرِّجْسِ النَّجِسِ وَمِنَ الشَّرِّ الْخَبِيْثِ الْخَبِيْثَةِ وَمِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ آفَةٍ وَعَاهَةٍ وَحَيَّةٍ وَعَقَارِبَ وچون بنشیند روئی بجانبی آرد که پهلوئی چپ او بقبله باشد که روئی و پشت بقبله آوردن مکروهست و در طرف هندوستان نیز مکروهست که حضرت بابا آدم صلوات الله علیه در هندست و خود را بسیار برهنه نکند و زور بپای چپ کند و بول را آهسته رها کند تا رشحه باو نرسد و اگر پشت بقبله آرد بغیر برداشتن دامن باک نیست تا خلاف مردم هندوستان شود و چون برخیزد اول پای راست بر دارد و بگوید اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَخْرَجَ عَنِّیْ مَا یُؤْذِیْنِیْ وَاَمْسَکَ فِیَّ مَا یَنْفَعُنِیْ و سه کرت گوید غُفْرَانَکَ رَبَّنَا وَاِلَیْکَ الْمَصِیْرُ و چون پیش از خاستن خود را بسنگ و گلوخ چنان پاک کند که دل او یقین گیرد و شاید که تیمم نکند اگر میان او و آب مسافت باشد اگرچه اندک باشد چنانکه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم روزی بول کرد و چون برخاست تیمم زد یاران گفتند یا رسول الله آب نزدیکست گفت از آب مرگ نزدیکست و استنجا بنه نوعست چهار فرض ست و آن چون پلیدی از مخرج بمقدار درم شرعی تجاوز کند دوم از جنابت سیوم از حیض چهارم از نفاس و یکی واجب و آن چون مقدار درم شرعے

۴۱ بخدا تعالے از هر قسم پلیدی و نجاست و از شر پلیدی پلید و از شر شیطان رد کرده شده و از شر هر آفت و بلیت و از شر هر مار و کژدم ها ۱۲

مسئله در بیان رفتن بحاجت ۱۲

۴۲ جنس ثناء و همه ثنا بدست خاص خدای را گیرد و نمود از تن ما آن چیز که مزاحم رسیدن نور ما آن چیز را ۱۲

باشد و یکی سنتست و آن چون کم از درم شرعی باشد و یکی مستحبست و آن
از بولست و یکی احتیاط و آن چون بمانند پشک اشتر خشک افتد و آلائش
بمخ نشود و یکی بدعتست و آن چون از جهة باد و کرم خشک پس هر چه
فروضست بآب میتوان شست که فرضست و دیگران بسنگ و کلوخ و لته کهنه
کافیست و چنانکه بعضی عوام میگویند که بسه سنگ سنتست غلط کرده اند
زیراکه آن مذهب امام شافعی ست رحمة الله علیه **آورده اند** که در لیلة الجن
هفتاد هزار سرداران جن آمده بودند و بر سول ما بیعت میکردند و حضرت رسالت
پناه بحاجت انسانی میرفت از عبد الله مسعود سنگ طلب کرد وی دو سنگ و
یک سرگین داد حضرت سرگین را پرتاب کرد پس امام اعظم ابو حنیفه رح کوفی
میگوئد اگر سه سنگ سنت بودی حضرت سنگ دیگر را طلب میکردی و امام
شافعی رح میگوئد که اگر سنت نبودی عبد الله سنگ ندادی و متاخران برینند
که درین زمانه بآب باید شست زیراکه دیانت از مردان کم شده است و زیاد
رفته اند و عوام الناس کالبهائمند و ازینجاست که گفته اند الاستنجا چنانکه
مذکور شد و الاستفتاء تا حدیکه دل او قرار گیرد بپاکی او امانه چنانکه بمانند عوام
الناس که وسوسه کنند و آب بسیار برند که در کتابهای معتبر از هفت کرت
زیادت آب ریختن رخصت نداده اند و استبراء دست خود را بر دیوار یا
بر زمین بمالد تا از بوئے بیزار شود و شاید که استنجا باستخوان و چوب
و پنبه و جامهٔ نو و دست راست نکند که مکروهست و نیز بچیز غیرے نکند
چنانکه از دیوار و زمین غیر کلوخ گیرد نکند و اگر از زمین کسے کلوخ گیرد باز در آن زمین
اندازد **آورده اند** که چون امام شافعی مذهب خود را انتشار کرد و لافی از ذهن مبارک
او بر آمد که اگر من در عصر امام اعظم بودمے او را در اول مسئله الزام میدادم ارواح
سراج المؤمنین او را در خواب نمود و گفت که اول مسئله من اینست که
لا اله الا الله محمد رسول الله الزام بده چون از خواب بیدار شد

بعده فرمود که علم ده حصه است نه حصه مر امام را بود و یک حصه مایان را و از انجا
به یمن و روم و شام سیر کرد و بیشتر خلق را در مذهب خود در آورد تا بحدیکه ببلخ
رسید ابو اللیث سمرقندی در خانه نبود امام شافعی خود را یک روزه راه پس
مانده بمقداری شاگردان پیش آمد و مسئله در سواری از شاگردان ابو اللیث
پرسید ایشان بچهارده نوع جواب گفتند و او هفت نوع دانسته بود امام چون
جواب صعب شنید از همانجائے باز گشت و کوچ کرد و بطرف روم روان شد
چون ابو اللیث سمرقندی در خانه رسید واقعه را باز نمود ند ابو اللیث گفت که
فردائی قیامت جواب امام اعظم رح چگوئیم که تمام اهل مذهب او در مذهب خود آورد
اما باید که در عقب او برویم چون ابو اللیث سمرقندی روان شد منزل بمنزل او
میرسید امام شافعی یکمنزل پیشتر میرفت چون ابو اللیث بیرون حصار روم رسید
امام شافعی داخل مصر شد و امام شافعی در آنشب مناجات کرد که الٰهی مرا از دارِ فنا
بدار بقا رحلت بخش فی الحال جانش تسلیم شد چون علی الصباح حضرت ابو اللیث
بدروازه رسید دید که تابوت مبارکش پیش آمد که این تابوت امامِ شافعیست
او نیز وضوء جدید کرد و دو رکعت نماز گزارد و سر بسجده نهاد و گفت او نیز ازین
جهت خود را برحمت حق تسلیم کرده است الٰهی مرا نیز از دارِ فنا بدار بقا رحلت
بخش که تا پیش امام مباحثه بکنیم او نیز جان بحق تسلیم کرد الغرض ابو اللیث
سمرقندی درین سفر دو شتر از کلوخ از زمین سبیل بار کرده بود و بیشتر از
شاگردان این فقیر چون بسیر میرفتند کلوخ استنجا بهمراه خود میبردند و شاید
که در محل استنجا سخن نگوید که مکروهست و قبل از استنجا که هنوز تن خود را
برهنه نکرده است این دعا بگوید اَللّٰهُمَّ احْفَظْ فَرْجِیْ وَبَشَرِیْ مِنَ النَّارِ
وَالزِّنَاءِ وَالْحَرَامِ بِسْمِ اللّٰهِ الْعَظِیْمِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰی دِیْنِ
الْاِسْلَامِ اَلْاِسْلَامُ حَقٌّ وَالْکُفْرُ بَاطِلٌ وچون از استنجا
فارغ شود بجائے پاک رود که در خبر است که هر که وضوء غسل

۷ ای خدایا تو خاص مرا
از آتش دوزخ
و جمیع مرا از آتش دوزخ بنام
و حرام آزاد گردان بنام
خدائے که بلند ترست و
جنس شما در خدائی است
بدین اسلام اسلام
حقست و کفر باطلست

در جائے پاک کند آن جائی تا قیامت آنکس را از خدا میطلبد و شفاعت او
میکند روئی بقبلہ و سر برہنہ کردہ نشیند کہ پیغمبر گفت در حالت وضو سر
برہنہ کردن نزول رحمتست و دل را چنان حاضر دارد چنانکہ معیت و مشیت
او مشتملہ بر جملہ حرکت و سکونت خود داند بلکہ خود را در میان نہ بیند و بحضور
تمام بگوئد بِسْمِ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِيْنِ الْاِسْلَامِ نَوَيْتُ
اَنْ اَتَوَضَّاَ تَقَرُّبًا بِالصَّلٰوةِ فَرْضَ اللّٰهِ تَعَالٰى پس آفتابہ بدست چپ
گیرد سہ کرت بدست راست ریزد پس بعدہ بدست راست گیرد سہ
کرت بدست چپ ریزد کہ مسنون بر نیظر یقست و در حضوری چنان
باشد چنانکہ آوردہ اند کہ حضرت امام زین العابدین علی اصغر رضی اللہ عنہ
چون بوضو کردن میخاست رنگ رویش بغائتی متغیر میشد پرسیدندش یا امیر
چرا گفت ہیچ میدانید کہ در پیش کیکس حاضر خواہیم شد و چون آب در دہن کند
بگوئد اَللّٰهُمَّ لَقِّنْ حُجَّتِيْ وَنَعِّمْ بِهٖ ذُنُوْبِيْ وَبَيِّضْ وَجْهِيْ كَمَا بَيَّضْتَ
اَسْنَانِيْ و مسواک از درخت تلخ از توت و پلون باشد کہ پیغمبر گفتہ است
کہ بہشت بخرید بشاخچہ اراک و مراد از شاخچہ مسواکست و بدرازی یک
بلشت باید و اگر از بلشت زیادہ باشد شیطان بر و سوار میشود و سطبری او
بمقدار انگشت خنصر باشد و خرد تر از قبضہ نباشد و باید کہ سہ انگشت بالا و خنصر و
ابہام زیر او کند و در دہن زند اول بجانب راست دندان بالا باز زیرین آن جانب
باز بجانب چپ بدندان بالا باز زیرین و بر زبان نیز بمالد بعد ازان بہر جانب کہ
خواہد بزند و باید کہ مسواک را بزبان نہ کند اول بشوید بعدہ در دہن زند و آخر
نیز بشوید نگاہدارد و اگر در تمام قبضہ گیرد آفتی ناسور بدو رسد و مسواک را
بہ پہنائی دندان زند نہ بطول دندان و مسواک را بر زمین ننہد کہ خوف دیو
و پریست کہ بدو آفت رسانند و برابر گوش ننہد کہ جائے قلمست و
در سر استادہ کند کہ در خبرست کہ روزے اصحاب رسول قلعۂ

ل آغاز میکنیم بنام خدای جل جلالہ کہ بلند ترست و مطلق عدد و ثنا بایستہ حضرتش یعنی از را بر دین اسلام بر دین ابن سبب کرد امرا بر دین اسلام مشابہت گردانیدہ قصد کردہ امر کہ طہارت چیکنم برای نزدیکی یعنی کردن نماز کہ مقرر کردہ شدہ در شریعت ۱۲

ف در بیان وضو و مسواک

ع اے خدایا بخشای مجتمع را و پیشانی او و منا مہیا مرا و سفید گردانی روے مرا چنانچہ سفید کردہ روے مرا ۱۲

کفار را حصار کرده بودند و جاسوس کافران جاسوسی ایشان میکرد دید که ایشان
بر کنارهٔ جوی نشسته اند و مسواکها را از سر کشیده دندان خود را شسته اند و مسواک
را باز در سرها نهاده اند جاسوس خیال کرد که مگر ایشان سوهان با خود دارند که
دندان خود را بدان تیز میکنند و بدان نیز جنگ خواهند کرد جاسوس رفت و واقعه را
باز نمود که اگر ظفر یابند مایان را بدندان بکنند لشکر کفار گریخت پس این همه برکت
مسواک بود و مسواک را شریک میان دو کس نباید کرد شعر

ثَلٰثٌ لَیْسَ فِیْهِ اِشْتِرَاكٌ ۞ اَلنِّسَاءُ وَالْمَشَاطُ وَالسِّوَاكُ ۞ و نیز باید که بعد
از آب در دهن کردن زند که خشک بد عنتست و در وضوء زند نه بغیر وضوء و یک
رکعت بمسواک افضلست از هفتاد رکعت بغیر مسواک و مسواک سنتست
زنان و مردانرا این در صلوة ماچینی مذکورست و اما در صلوة مسعودی میگوید که زنان
را کند رو قائم مقام مسواکست در خمس اوقات زند و بقول شافعی در رمضان
در وقت ظهر و عصر نتوان زد زیرا که پیغمبر فرموده است رِیْحُ فَمِ الصَّائِمِ
اَطْیَبُ مِنَ الْمِسْكِ پس بزدن مسواک بوے او میرود و بقول امام اعظم رح
در رمضان نیز در خمس الاوقات زند زیرا که وقتیکه بوی بد عند الله خوش
باشد بوی خوش نیز خوشتر باشد آورده اند که مسواک پیغمبران علیهم السلام
از درخت زیتون بودے و اگر مسواک نباشد انگشت شهادت نیز قائم مقام
مسواک و چون دوم کرت و سوم کرت آب در دهن کند غرغره گرداند چون آب در
بینی کند بگوید اَللّٰهُمَّ اَرِحْنِیْ مِنْ اَرْوَاحِ الْجَنَّةِ وَاَرْزُقْنِیْ مِنْ نَعِیْمِهَا و آب
در بینی بدست راست کند و بدست چپ پاک کند که بر عکس این مکروهست
و مبالغه در استنشاق چنان کند که آب را بالا کشد تا نرمه و در مضمضه غرغره کند و
این غرغره سنتست هم در غسل و هم در وضوء مرغیر صائم را بعده روی شوید که
فرضیت وی از رستگاه موی پیشانی تا زیر زنخ و از نرمه گوش تا نرمه گوش
دیگر و آنرا که در سر موی نباشد پس حد پیشانی از چه کیست که در ایام طفولیت

۱ سیزدهم سنت کرنیست در بینا شرکت
اول زنان دوم مشاط یعنی
شانه ست سیوم مسواک ۱۲

۲ کند رو یعنی ضعیف و آن نخلیست
چهارم بمعنی ضعیفگی و آن نخلیست
که خانه ۱۲ شرح الوقایه

۳ چون شسته شد از مشک خوشبوتر
پاکیزه شد از مشک ۱۲

۴ ای خدایا بوی بهشت در مشام
مرا از نعمتهای بهشت ۱۲

در بالائے پیشانی او میباشد دریش تنگ را پوست باموئی باید شستن و
اما کلان ریش را پوست روئی را پوشیده باشد شستن پوست ساقط
ست وسفیدی که درمیان دوزلف وگوشت شستن او نیز فرضست بقول
امام اعظم رح وبعضی مبتدعان که زیر زنخ میتراشند اگر تیری زنخ تراشیده باشد و
در وقت وضو آنرا نشوید وبمسح کردن یا خشک ماندن نماز بگذارد کافر شود
زیرا که فرض بجائی نیاورده باشد وهر که یک تار موئی در غسل و وضو ازو
خشک ماند آن وضوء محسوب نباشد پس بے وضو نماز گزاردن کفرست وفرضیت
در مسح ریش در وقتی معلوم شود که رنگ کرده باشد وخلال ریش از جانب
چپ از فرود سوئے بالائے اوست ودر اوان شستن روے بگوید

اَللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِيْ بِنُوْرِكَ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوْهُ اَوْلِيَائِكَ وَلَا تُسَوِّدْ وَجْهِيْ يَوْمَ
تُسَوَّدُ وُجُوْهُ اَعْدَائِكَ اَللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِيْ وَشَرِّحْ قَلْبِيْ وَصَدْرِيْ وَطَهِّرْ
قَلْبِيْ وآب را بر روے سخت نزند وچشم را گشاده ندارد ودهنه سخت
بپوشد که مکروهست ودست تا آرنج بشوید وسنت اینست که سه کرت
بر کف دست ماریزد وتا جانب آرنج عنصر که روافض بر آرنج میریزند وجانب
کف دست میکشند ودر وقت دست راست شستن گوید اَللّٰهُمَّ اَعْطِنِيْ
كِتَابِيْ بِيَمِيْنِيْ وَحَاسِبْنِيْ حِسَابًا يَسِيْرًا ودر دست چپ گوید وَلَا تُعْطِنِيْ
كِتَابِيْ بِشِمَالِيْ وَلَا مِنْ وَّرَآءِ ظَهْرِيْ يَوْمَ يَدْعُوْا ثُبُوْرًا وَّيَصْلٰى سَعِيْرًا واز
سه کرت ریختن آب کم وزیاده مکروهست بر اندام اما یکبار فرضست وسه
بار سنتست وآب را روان باید کردن تا اگر جائی شستنی را مسح کند یعنی
تر کند روا نباشد واگر جائے مسح را بشوید روا باشد اما مکروه بعضی متکلمان
گفته اند اَنَّ مَنْ تَرَكَ الْمَكْرُوْهَ لَا يَسْتَحِقُّ حِرْمَانَ الشَّفَاعَةِ چهارم حصه مسح
سر فرضست وتمام سر مسح سنتست پس شاید که آب نو بگیرد واگر از جائے
شسته مانده باشد نیز روا ست ومسح سر را چنان مسح کند که خضر وبنصر

اے خدا سفید
سازروئے مرا بنور خود روز آن
روزکه سفید شود روئے سیاه
دوستان شما در آن روز
کن روئی مرا در آن روز
که سیاه شود روئے
دشمنان تو ای خدا یا سفید
سازدل مارا وسینه مارا او
پاک کن دل مارا ۱۲
ای خدا یا بروز کتاب
دار بدست راست ما و حساب
کن با ما سهل و آسان ۱۲
بخشنده
کار کرده را بحق و لائق
نیکو دهنده یافتن غنیمت
دانند ۱۲

ووسطی از ہر دو دست بہم رساند و سبابہ و ابہام را کشادہ دارد و این شش
انگشت را بر تارک سر بالا کشد تا قفا برد و بعدہ ہر دو کف دست از طرف قفا بہر دو جانب
سر بہ تا پیشانی آرد و سبابتین را در اذنین در آرد و ابہامین را از ہر دو طرفین ایشان
بگرداند و مسح گوش بآب سر سنت است و در مسح سر گوید اَللّٰھُمَّ احْفَظْ شَعْرِیْ
وَبَشَرِیْ مِنَ النَّارِ و در مسح گوش گوید اَللّٰھُمَّ لَا تُسْمِعْنِیْ غِلْیَانَ
اَھْلِ النَّارِ فِی النَّارِ و باز ہمان شش انگشت مذکورہ را بآب جدید تر کند و متصل کردہ
بر گردن نہد بہ پشت انگشتان و از سوی گردن مسح نگزارند کہ بدعتست زیرا کہ
روافض میگویند کہ کلہ امام المسلمین امیر حسین رضی اللہ عنہ از جانبین قفا بریدہ اند پس
مسح بر ینطریق نباید کرد و ایشان از طرف حلقوم مسح میکنند و تا موی گردن میرسانند
و نیت وضو و مسح گردن ہر دو مستحبست و در مسح گردن گوید اَللّٰھُمَّ اَعْتِقْ رَقَبَتِیْ
وَرَقَبَۃَ اٰبَائِیْ وَرَقَبَۃَ اُمَّۃِ مُحَمَّدٍ مِنَ النَّارِ وَالسَّلَاسِلِ وَالْاَغْلَالِ و در مسح ریش و
خلال ریش گوید اَللّٰھُمَّ ھَوِّنْ عَلَیْنَا سَکَرَاتِ الْمَوْتِ و باید کہ اندام را نیز تر بتر بشوید کہ اگر در
یک اندام مکث کند ترک سنت نباشد اما اگر یک بشوید و مکث بی مانع کند و بعد ازان دیگر بشوید
مکروہ باشد و نیز ترتیب چنانکہ خدا تعالی خبر دادہ است نگہدارد تا خلاف روافض باشد
کہ ایشان اول پای میشویند و بعدہ دست بعدہ روی بعدہ استنجا میکنند زیرا کہ ایشان
میگویند کہ چون اول استنجا بکنیم بعدہ دست را چگونہ بر روے بزنیم اما در فتاوی
سراجی آوردہ است اگر استنجا فراموش شود بعد از وضو باید کرد بلا اعادۂ وضو و
بقصد نتوان کرد چون پای راست بشوید بگوید اَللّٰھُمَّ ثَبِّتْ اَقْدَامِیْ عَلَی الصِّرَاطِ یَوْمَ تَزِلُّ
فِیْہِ الْاَقْدَامُ و چون پای چپ بشوید بگوید اَللّٰھُمَّ اجْعَلْ سَعْیِیْ سَعْیًا مَّشْکُوْرًا
وَّوُضُوْئِیْ مَقْبُوْلًا وَّتِجَارَتِیْ لَنْ تَبُوْرَ وَاجْعَلْنِیْ مِنَ التَّوَّابِیْنَ وَاجْعَلْنِیْ مِنَ
الْمُتَطَھِّرِیْنَ الَّذِیْنَ لَا خَوْفٌ عَلَیْھِمْ وَلَا ھُمْ یَحْزَنُوْنَ **مسئلہ در ترغیب الصلوۃ**
آوردہ است کہ خلال انگشتان پای بخنصر دست چپ از جانب پاے راست از
فرجہ کہ میان خنصر و بنصر است از زیر ببالا کشد و کف دست را در زیر پاے دارد

۱ ای خدایا مرا از ہیبت عذاب موقف قیامت ایمن گردان ۱۲
۲ ای خدایا مرا از آتش دوزخ ایمن گردان ۱۲
۳ ای خدایا مرا از جوش و زبانہ آتش دوزخ نگہدار ۱۲
۴ ای خدایا مرا از گردن زدن بہ شمشیر ایمن گردان ۱۲
۵ ای خدایا حکم گردان قدمہا را بر پل صراط روز قدمہا ۱۲
۶ ای خدایا بگردان کوشش و طہارت ما را قبول کردہ شدہ و سعی ما را مشکور
۷ ای خدایا ما را از جملہ توبہ کنندگان و پاکان گردان ۱۲
۸ ای خدایا ما را از زمرہ پاکان کامل آن پاکان گردان کہ نمی باشد ترسی بر ایشان و نہ ایشان غم و خفگان کنند ۱۲

وزیر در فرجه که میان سبابه و ابهام از پای چپ است آغاز کند و در فرجه خنصر و بصر چپ
ختم کند و آورده اند که امام اعظم رح از بالای پائے به پایان خلال میکرد و چون مسئله دید که
پایان میتوان کرد بیست ساله نماز را اعاده کرد چهار گانی را چهار گانه و دوگانی را دوگانه اما
نماز شام را چهار گانی کرد و چون نفل دیگر همه صلوة سوره با فاتحه قرین کرد و آورده اند
که منصور حلاج در یک وضو خلال انگشتان را فراموش کرده بود در آن شب جمال جهان آرائے
حضرت را در خواب دید که روے از وے گشانده بود و گفت یا رسول الله چرا
گفت شما را باید که سنت ما را ترک دهی یعنی نباید و شیخ معین الدین
سنجری چشتی قدس سره ترک کرده بود او نیز همین خواب دید و قدرے آب از
بقیه وضو باید آشامید که در ان شفاست و بر آن آب این دعا بخواند اللهم اشف
بشفائك وداوني بدوائك واعصمني من الامراض والاسقام وجاع برحمتك
يا ارحم الراحمين و نیز در هر اندام بعد از دعا کلمه شهادت تکرار کند و در شرح
اوراد سید علی همدانی آورده است هر که در هر اندام شستن اسم القادر تکرار کند
بجمله اعدائے ظاهری و باطنی ظفر یابد و چهار آب استاده خوردن افضل
آب وضو که باقی ماند و آب زمزم و آب پس خورده علماء و صلحا و آب که
سقاء در بازار میگرداند و بعد از وضو روے سوے آسمان کند و بگوید
اشهد ان لا اله الا انت وحدك لا شريك لك واشهد ان محمدا
عبدك ورسولك و نیز بسوے آسمان نظر کند و همین دعا کند حق سبحانه و تعالے
بنظر رحمت برو بنگرد و در اذان وضو سلام و کلام منع است تا اگر یکے کسے را
وضو یا در نماز و یا در وقت خواندن امام خطبه سلام داد بر ایشان جواب لازم نیاید
گوینده سلام آثم باشد و دل را چنین حاضر دارد که روزے امام محمد غزالی در
نشسته بود و در وقت پای شستن کفش خود را دید که کهنه است در خاطر شد
که بردم در بازار و کفش نخرم درین میان امام محمد غزالی رحمه الله دید که ابدال
دارسته و دیوانه که خبردار بود یعنی افعال ذمیمه او با افعال حمیده مبدل شد

بود آمد و سلام داد امام چون از وضو فارغ شد گفت دیوانه چرا اسلام کردی
ندانستی که در اوان وضو سلام بے ادبی است گفت شمار او در وضو ندیدم بلکه در
بازار دیدم **و در تفسیر کامل است** که اگر در میان وضو سخن کرد و یا نشسته خواب
کرد بغیر تکیه وضو نشکند اما اعاده وضو افضل است زیرا که متحه وضو که ثواب است
طهارت باطن از انبیا بدکه پیغمبر فرموده است اِسْبَاغُ الْوُضُوْءِ يُحْرِقُ الذُّنُوْبَ کما یُحرق النار
الحَشِیش و بعد از وضو سه کرت سورهٔ اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ بخواند که مهتر عزرائیل را بخشم نه بیند
و خداوند تبارک و تعالی بلطف خویش جان او قبض کند **و در شرح ابو اللیث**
سمرقندی آورده است پیغمبر گفت صلی الله علیه وسلم هر که بعد از وضو سه کرت سورهٔ
اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ بخواند ثواب ابراهیم خلیل الله و موسے کلیم الله و عیسی روح الله و
محمد رسول الله یابد اصحاب گفتند یا رسول الله چنانکه مراتب این پیغمبران است
تمام یابد با تمثال گفت به تمام یابد و ده کرت سورهٔ اخلاص بعد از وضو بخواند
آمرزیده شود و هر حاجتی که داشته باشد برآید و سه کرت اَنَا اَعْطَیْنَاکَ و سه کرت
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعِتْرَتِهٖ بِعَدَدِ کُلِّ مَعْلُوْمٍ لَّکَ واگر ده کرت این درود بگوید افضل
باشد و آیة الکرسی و آمَنَ الرَّسُوْلُ و سورهٔ اِذَا زُلْزِلَتِ و اَلَمْ تَرَ کَیْفَ و لِاِیْلٰفِ
یگان یگان بار خواند که در دم او هرگز نباشد **در خبر است** هر که بعد از هر وضو سه کرت گوید
اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِیْ مَحْبُوْبًا فِیْ قُلُوْبِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَبَلِّغْنِیْ عُمُرِیْ اِلٰی مِائَةٍ وَعَشْرِ سِنِیْنَ
مِنْ غَیْرِ عَاهَةٍ وَهَرَمٍ عمر او صد و بیست سالہ شود و نیز اگر پنج بار بگوید اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِیْ
مَحْبُوْبًا مَقْبُوْلًا فِیْ قُلُوْبِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَبَلِّغْنِیْ وَبَشِّرْنِیْ عُمُرِیْ اِلٰی مِائَةٍ وَسِتِّیْنَ
سَنَةً وَاجْعَلْنِیْ مَحْبُوْبًا وَمَقْبُوْلًا فِیْ قُلُوْبِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَمَلٰٓئِکَةِ الْمُقَرَّبِیْنَ وَالرُّوْحَانِیِّیْنَ
وَبَلِّغْنِیْ وَبَشِّرْنِیْ عُمُرِیْ اِلٰی مِائَةٍ وَسِتِّیْنَ سَنَةً وَاجْعَلْنِیْ مَحْبُوْبًا وَمَقْبُوْلًا فِیْ
قُلُوْبِ الْاَنْبِیَآءِ وَالْمُرْسَلِیْنَ وَبَلِّغْنِیْ وَبَشِّرْنِیْ عُمُرِیْ اِلٰی مِائَةٍ وَسِتِّیْنَ سَنَةً مِّنْ غَیْرِ عَاهَةٍ وَ
هَرَمٍ خداوند تبارک و تعالی عمر وصد و شصت ساله گرداند بعده متصل دو گانه
بگذارد دوشانه را اول بابروے راست راند و بار بابروے چپ راند و این دعا بخواند

اللّٰهُمَّ زَيِّنَّا بِزِينَةِ الرِّجَالِ در راست گوید و در چپ گوید اللّٰهُمَّ زَيِّنِ الرِّجَالَ بِاللِّحْيَةِ وَالنِّسَاءَ بِذَوَائِبِهَا واز جانب راست از طرف بالا و ریش شانه دارد و بهتر اینست که نشسته باشد و بگوید اللّٰهُمَّ سَرِّجْ لِحْيَتِي وَفَرِّجْنِي مِنَ الْهُمُومِ وَالْغُمُومِ واز جانب چپ از فرود به بالا یعنی زیر زنخ بسوی خد کشد و سورهٔ الهٰکم التکاثر نیز بخواند بعده هر دو جانبین از فرود و بالاے هر طور که بخواهد شانه کند و سورهٔ والضحیٰ و الم نشرح یکبار و انا اعطیناک سه بار بخواند و نیز سه کرت بگوید اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَعِتْرَتِهِ بِعَدَدِ كُلِّ مَعْلُومٍ لَكَ و در خمس الاوقات و هر گاه که وضو سازد شانه کند که در شرح ابو المکارم آورده است که حضرت رسالت پناه شانه از استخوان سلحواة در دست داشت و بعد از نماز شام استاده بود و ریش را شانه میکرد و گفت ایزا چیزی خوبی هست و بعد از نماز خفتن اگر وضو جدید کند فبها والا نه شانه را ترکند و ریش را شانه کند ثواب بیحد ست و مغفور گردد و نیز شاید که شانه منکسر نباشد که درویشی آرد و بعد از وضو آفتابه پر کند برای وضوء دیگر که مستحبست و سر او بپوشد و در اجتناب الفقر حدیث نبوی مذکورست که هر آوندی و هر مشکے که سر و دهن او پوشیده و بسته نباشد شیطان لعاب دهن خود در آن اندازد و هر آفت و درد که بانکس میرسد سبب آن لعاب شیطانست و نیز آفتابه شکسته نباشد که درویشی آرد و آفتابه را خاصه برای خود کردن بدعتست بدان ای عزیز که وضوء ظاهری صلاح مؤمنست بقوله علیه السلام اَلْوُضُوءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ و سالک را باید که بغیر سلاح نباشد از نیکه وی همیشه با نفس خود و شیطان محاربه دارد و در سلسلهٔ چشتیان مامریدرا مقدم از همه نصائح بدوام وضو فرمائند حتی که اگر از خواب بیدار شود بچیزے پاک از جنس زمین چون سنگ و کلوخ و سبو و غیر ذلک تیمم بزند و حضرت شیخ المشایخ و الاولیا فرد زمانه سید علی ترمذی که مرشد این فقیر بود قدس الله سره را خاصیت این بود که هرگاه تعلیم علم تصوف ذائقه می شد فی الحال

ع ای خدا بار آرایش ده ما را
ع ای خدا بار آرایش ده مردان را
ع ای خدا بار آرایش ده زنان را
ع ای خدا بار بیکو
ع ای خدا بار او خلاص کن ما را از بیهوده و غموم
ف استعمال شانه شکسته و هر آوندی منکسر سبب فقر است
ع ای خدا بار صلاح بفرست بر محمد صلی الله علیه وسلم و بر خویشان او و یکدیگر را
ع ای خدا بار صلاح مؤمنست

وضوی جدید میکرد و میگفت که الوضوء علی الوضوء کالنور علی النور و آن مشکلات را حل میکرد از برکت وضو و چون کسی در دوام وضو باشد باطنش همیشه بحق مشغول و حاضر باشد و در نظر آسمانیان همچون ستاره روشن مینماید چنانکه اهل زمین آرزوی ستارگان دارند ایشان نیز آرزوی آنکس دارند پس وضوء باطنی گویا که نتیجهٔ وضوء ظاهریست بدانکه در اجتناب الفقر آورده است که بعد از وضو روی را بدامن و آستین پاک نکند که درویشی هر دو جهانست باید که دستار را باخود نگهدارد تا بدان روی پاک کند در خبرست که فردای روز قیامت اگر بدی کسی بمانند کوهها باشد دستار چه را بطرف نیکی نهند آن پلهٔ بدی همه بالا شود و باید که بدستار چه غیر روی را پاک نکند که محبت میان ایشان منقطع شود حتی که اگر بحلال خود مجامعت کند هر یک به لته جداگانه اندام خود را پاک سازند والا عداوت میان ایشان میخیزد و شر می افتد و چون وضوی ظاهری را بجا آوردی باید که باطن را از غش و کدورات دنیاوی و از عقد و عجب و کینهٔ خلق و از هر چه ماسوی الله است پاک دارد چنانکه شیخ شبلی گفته است هر گاه که میل دنیاوی بخاطر رسد وضوء جدید لازم میشود و اگر میل عقبی بخاطر رسد غسل جدید لازم میشود پس هر دو را بجاء می آرم و غسل از بهجت لازم می آید که در عقبی خطر شش چیزست چنانکه در بنی اسرائیل پنجسال باران نبارید حتی که برگ درختان و بیخ گیاه را بمواشی میدادند و هر روز مهتر موسی علیه الصلوة والسلام را باستسقا بیرون می بردند روزی بخدای خود مناجات کرد که خداوندا مرا فضیحت کردی زیرا که مدت پنج سالست که دعا میکنم بدرگاه تو مستجاب نمیشود بی واسطه نداشتید که تو در میان خلق می باشی که خوردن و پوشیدن ایشان همه ناموجهات ست در بیابان برو و مردی سیاه باشد سر و پای برهنه و ژنده پوش و موی سر او تافته باشد و نام او بر قست او را بگو که دعا کند مستجاب شود

ل طهارت بالای طهارت مانند نورست بالا نور ۱۲

ف پاک کردن روی بعد وضو بدامن و آستین درویشی هر دو جهان ست ۱۲

ف اشتراک در روی مال موجب عداوتست ۱۲

چون مهتر موسے علیہ السلام در بیابان رفت آدمی موصوف را یافت و نام او
پرسید گفت نام من برق است گفت طلب باران کن که حکم است بمدران جا
استاده شد و گفت بطریق نماز که باد از حکم شما بیرون رفت که ابر را پراگنده میکند
و یا خزانهٔ رحمت تو خالی شد و یا گناهگاران را در ان جهان عذاب نتوانی کرد که دین
جهان میکنی چون همه بر جاست زود باشد باران بکن بمدران ساعت چنان
باران باریدن گرفت که بلندی و پستی همه را هموار کرد و بفرمان خدای
در یک روز گیاها تا ساق آمدند مهتر موسے علیہ السلام گفت خداوندا شمارا
چه خاصه بندگانند فرمان شد که خاص نیستند اگرچه دوازده سال در بیابان رفته
و از خلق علاقه بریده و بمن پیوسته است اما در باطن کدورت و حرکت دارد که
لائق خواصی من نیست که روزے در گرما سخت خرقه را باز کرد و شمال را بر سینهٔ خود گرفت
زیرا که در سینه که خیمهٔ محبت من زده باشد از ضرر و نفع دنیا و خبر نباشد پس وضو
باطن بسبب این میکند پیغمبر گفته است که اَلْاَعْمَالُ بِالنِّیَّاتِ و نیز فرموده است که حسد
و کینه در ریا عمل ظاهری را چون آتش گیاه خشک را میسوزاند در خبر است که
ذلت آدم از نفس و شهوت بود آمرزیده شد و لغزش ملعون از کبر و حسد
بود آمرزیده نشد پس چون عمل را به نیت بسته اند نیز نیت عمل را قبول نفرموده اند
لِقَوْلِهٖ عَلَیْهِ السَّلَامُ اِنَّ اللّٰهَ یَنْظُرُ اِلٰی نِیَّاتِکُمْ وَلَا یَنْظُرُ اِلٰی اَعْمَالِکُمْ که نسبا عمل باشد
که خاصهٔ تن نباشد الا بریا و نمایش خلق پس عمل بریا بمذهب امام اعظم رح کفر است
که اَلرِّیَاءُ مِنَ الْکُفْرِ و عمل او عند الناس عمل نماید و عند الله باطل پس نیت
که غیر الله است فاسد کنندهٔ وضوء او شد ای عزیز چون وضوء باطنی را دانستی
و میدانی باید که حکایتے چند از اولیاء الله نیز بشنوی که در خبر است که اَلَا اَوْلِیَاءُ
جُنُوْدُ اللّٰهِ و نیز فرموده است که عِنْدَ تَذَکُّرِ الْاَوْلِیَاءِ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ و در تسویدین
حکایتها غرض آنست که فرزند فقیر التماس آن دارد که احوال و اقوال اولیاء الله
را قریب بهر عمل بتوان آورد تا مگر از فضیلت و رتبت ایشان اثر بر دل

ل ثواب علما حسب
نیتها است اگر نیت کار
نیک بکند اجر نیکی یابد و
اگر نیت کار بد بکند او
بدے یابد ۱۲

ح در سنی که خدا تعالی
می نگرد و بهشتهای شتابان
فرو گرد و یا عمال شتابان ۱۲

س یا فضل گرداند
خدا تعالی است ۱۲

ع وقت یاد کردن
اولیاء الله سببی باشد

او شود چنانکه در تذکرة الاولیا است هر که در هر روز دو حکایت از اقوال و احوال
اولیاء الله مذکور سازد بی شک و شبه بمراتب ولایت برسد و ویشان گردد
که من احب شیئا اکثر ذکره منقول است که در پیش بی بی رابعه بصری نشسته
بود و بسیار بسیار دینار را بد میگفت و ذلیل میدانست بی بی گفت ای شیخ چرا این قدر
دینار را دوست میداری کسی گفت که بی بی او دشنام میدهد بی بی گفت که از ین
حدیث خبر نداری که من احب شیئا اکثر ذکره پس کثرت ذکر گویا که کثرت دوستی
است و بی بی رابعه را عدویه ازینها میگفتند که بغیر الله دشمنی داشت روزے
اورا پرسیدند که خدای را دوست میداری گفت آری پس گفتند
که شیطان را دشمن میداری گفت دل من چنان بدوستی او مستغرق است
که از دشمنی کسے خبر ندارم پس کم التفاتی بچیزے دشمنی باشد و نیز
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را در خواب دید که بدو میگفت ای رابعه
مرا دوست میداری بی بی گفت هر آن دل که در دوستی شما نیست ترقیده باد اما دلم
چنان دوستی حق گرفته است که از دوستی غیر خبر ندارد روزے از روی مکاشفه
بهشت را دید خوشحال شد هاتفی بر و آواز داد که ای رابعه نگفته بودے که بغیر
شما بهر دو سرا راضی نشوم و بدیدن بهشت دل شاد شدی رابعه را از هیبت
تب لرزه در وجود آمد روزے امام حسن بصری رض پیش او رفت دید که هارون
رشید خلیفه چهار هزار دینار آورده بود و پیش او استاده بود و او را
رخصت نمیداد چون امام را دید منت کرد و تضرع نمود که مگر بگفته شما فتوح را قبول
کند چون امام در صومعه در آمد گفت خلیفه از زمان تصدق آورده پیش
در استاده است اگر قبول شود بی بی گفت بمن در کار نیست باید که تصرف
فقرا کند که مرا روزے بمشاهده بهشت دل شاد شده بود خطاب عتاب
بر سرم آمد این پنج ماه است که از ان هیبت افتاده ام و گفته اند که هم ازان
هیبت بگور رسید روزے بی بی گفت که خداوندا هر چه نصیب من است ازین

دنیا کافرا بدہ و ہر چہ از آن بہشت ست مر مؤمنان را بدہ مرا درین دنیا در دہ و در
آن دیدار تقلست کہ سلطان العارفین ابراہیم ادہم قدس سرہ چہار دہ
سال در راہ کعبہ میرفت بہر قدم رکعتین میکرد تا بمکۃ اللہ رسید و بی بی رابعہ در
آخر قافلہ بود چون سلطان ابراہیم رسید مکہ را بر جا نیافت متحیر شد از بالا ہاتفی
آواز کرد کہ در آخر قافلہ مستورہ ایست کہ مکہ بزیارت او رفتہ ست چون مکہ
پیش بی بی رسید پشت داد و گفت مرا صاحب خانہ میباید چون برگشتہ بخانہ
رسید در خاطرش آمد کہ حرمت مکۃ اللہ بر من فرض بود نکردم وعدہ کرد کہ بہ پہلوے روم
پا بر زمین دراز میکشید و باز مے استاد و دو رکعت نماز میکرد ہمچنان محنت کشیدہ
بمدت ہفت سال از بصرہ بمکہ رسید چون بر عرفات بر آمد گفت خداوندا عشقم تمام
کن ہاتفی ندا کرد کہ عشق خشکسالی ست کہ ہیچ گیاہی در و نروید چون بطرف
آسمان نگاہ کرد دریاہاے خون دید گفت خداوندا اینچہ دریاہاست ندا آمد کہ این خون
عاشقان منست کہ خون ریختہ رفتہ اند گفت ادنے ترین مقام ایشان بمن بنما
در آن زمان بدو حیض رسید ندا آمد کہ کمترین منزل در راہ عشق اینست کہ
مدت ہفت سال از براے دوستی من بزیارت گلرخے آید و زیارت آن
گلرخ روزیش نگردانم و او محنت خود را در میان نہ آرد کہ من چیزے کردہ ام
گریان شدہ باز گشت و گفت ای وا ے بر بے نصیبی من چون کعبہ بمن آمد
قبول نہ کردم و چون من آمدم لائقش نشدم و از کرامت او گفتہ اند کہ شبے
مشائخان کبار در صومعہ او جمع شدہ بودند و چراغ نبود بانگشت خنصر خود
ف زد آتش در وافروخت و بمانند چراغ در گرفتہ بود آوردہ اند کہ روزے
بمکہ میرفت کسی گفت بی بی پشت مرکب شما زخمیست توشہ چگونہ خواہد برد
گفت ببین چون آن شخص تفحص کرد فرا دید کہ آن بار برابر پشت آن مرکب
بہوا میرفت آوردہ اند کہ ہمدر آن سفر از غائت بیطاقتی مرکب
لغزان شدہ بافتاد ہیچکس حمایت نکرد وے نیز ہمراہ مرکب در

بیابان ماند چون قافله بمکه رسید او را در مکه یافتند با مرکبش بهم گفتندش ترا چه
کس آورد گفت کسی که مرکب غلطانده بود در روزی ده درویش بزیارت در صومعهٔ
او رفتند پیش او دو نان جوی بود در پیش آورد ناگاه سائلی بر در رسید و یا الله کرد
از پیش ایشان گرفت بسایل داد ایشان متحیر شدند و دم نمی کشیدند که کنیزک
از در در آمد طبق پر نعمت در دست داشت و پیش بی بی آورد بی بی چون سر پوش
برداشت و دید که در و نان و حلوا ست آن نانها را بشمرد که هژده نانست
برگشانده بر کنیزک داد چون آن کنیزک در خانه رسید بی بی اش پرسید
چرا گفت رابعه گوید که غلط کرده گفت چرا گفت که چند نانست گفت هژده
نانست گفت دو نان دیگر بپز و ببر که من بست نان نذر کرده ام چون
بست نان برد کنیزک معذرت کرد که من غلط کرده بودم دو نان مانده بود
پیش هر یک در و پیش دو نان و مقدارے حلوا نهاد بعد از فراغ طعام
گفتندش که چرا در اول مرتبه این نان باز فرستادی گفت مناذر بیست
نان نذر کرده بود گفتند از کجا دانستی گفت چون شماره کس بود ید و دو
نان بخدائی خود سودا کردم که یکے را بده درین جهان وعده کرده است و
هفتصد در آنجهان پس ده نان مرا در اینجهان دست بدست بداد تا
بمهمانان بدهم که مهمان گرسنه نروند چون کنیزک هژده نان آورد
دانستم که وعدهٔ حق دروغ نیست اما کنیزک غلط کرده باشد برگشته
دادم کما قال الله تعالی مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا
آورده اند که امام حسن بصری و مالک دینار و شقیق بلخی پیش او
رفتند بی بی گفت که چیزے از عشق بگوئید ایشان گفتند که شما را سخن
ما خوش نمی آید خود بگوئید گفت بارے چیزی گوئید امام گفت لَمْ يَصْدُقْ
فِي دَعْوَاهُ مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَى ضَرْبِ مَوْلَاهُ گفت از سخن شما بوئی منی
می آید مالک گفت لَمْ يَصْدُقْ فِي دَعْوَاهُ مَنْ لَمْ يَشْكُرْ عَلَى ضَرْبِ مَوْلَاهُ

۱۲ هر که بیابان ماند آن یعنی نیکوئی پیش آرد و ثواب
۱۲ ده بارها ماند آن یعنی نیکوئی
۱۲ حسینی
۱۲ این آیتے در بارهٔ ده نان است
۱۲ خانی سورهٔ انعام دانست
۱۲ یک نیکوئی بیست در دعوی خود
۱۲ یک نیکی بیست در ترازو
۱۲ مولائے خود
۱۲ یک نیکوئی بیست در دعوی خود
۱۲ خود یک نیکی بیست در ترازو
۱۲ نزدن مولائے خود

گفت شما در کوچه دیگر رفته اید شیخ گفت لم یصدق فی دعواه من لم یتلذذ
علی ضرب مولاه گفت شما نیز طریقه او نیافته اید گفتندش که یا لی شما عنایت
فرمایید گفت لم یصدق فی دعواهم من لم یتلذذ الم الضرب فی مشاهدة مولاه وگفت
که بتصدیق قول من کلام الله ناطق است و آن آنست که چون زنان مصر در پیش زلیخا
رفتند و ملامت کردندش زلیخا بدست هر یکی یک ترنج و کارد داد و گفت وقتی که
بشما امر کنم بخورید و بیوسف ع فرمود تا جامه خوب پوشیده و آراسته برآید چون یوسف
برآمد گفت بخورید هر یکی چون روی یوسف دیدند کارد ها از ترنج غلط کرده بدست
میزدند و میگفتند کما قال الله تعالی فلما رأینه اکبرنه و قطعن ایدیهن
وقلن حاش لله ما هذا بشرا ان هذا الا ملک کریم پس
چون بمشاهده مخلوق زنان مصر از الم دست خبر نبودند کسی که بر عشق خالق عاشق باشد
او چگونه از خود خبر داشته باشد آورده اند که خون حیض نیز از ایشان پیدا شد
پس غرق خون شدند و بیهوش افتادند پس در مشاهدهٔ خالق چگونه کسی از خود
خبر داشته باشد نقلست که وقتی در مصر باران نمیشد و همه اهل آن
ولایت پیش ذو النون رفتند گفتند یا شیخ طلب باران کن شیخ بیست
روز از مصر بیرون رفت چون برگشته آمد دید که باران شده و مرغزارها
سبز شده و هر کس معمور شده مردمان پیش او رفتند و گفتند که ما از شما طلب باران
کرده بودیم شما کجا رفته بودید شیخ گفت در حدیث خوانده ام که اکثر اوقات باران سبب
بدکاران گرفته میشود پس از خود بدکارتر در میان مردمان کسی را ندیدم بیرون رفتم
و بر شما باران بارید ای عزیز سخن از وضو بود اما کلام اولیاء الله در خاطر
بسیار بسیار دلکش بود انداختم پس وضوی باطن پاک داشتن دل و نیت
است و دل را از هفت چیز که آنرا شر نفس گویند پاک توان کرد که طهارت باطنی
است اول از حرص که قناعت در وزاید دوم هوا که خوف و رجا در وزاید سوم کینه که حلم
در وزاید چهارم حسد که شفقت خلق در وزاید پنجم کبر که تواضع در وزاید ششم ایذا یعنی آزار

کردن که کم آزاری در وزاید و کم آزار را عارف گویند و عارف کسی است که خود را
از همه کس فروتر داند هفتم کذب یعنی دروغ گفتن که راستی در وزاید چون این صفت
نامرضیات را دور کردی و هفت مرضیات را در وجا دادی پس دل تو پر نور
گردد و مرباد حق را مهیا شود و کدورت ماسوی الله را بسوزاند و حق را بحق مشاهده
کند او در میان نه آما وضوی فرض از برای پنج وقت نماز و برای نماز جنازه
و تلاوت قرآن اگر از روی مصحف میخواند و برای سجدهٔ تلاوت
لقوله علیه الصلوة والسلام لا یمس القرآن الا طاهر فقد کفر وضوی
مستحب چون تلاوت قرآن بی مصحف و برای زیارت مشائخان و خوردن طعام
که گفته اند چون از استراحت خانه بیرون آید باید که تا وضو نکند بغیر وضو
و تیمم بطرف آفتاب و ماهتاب و ستارگان ننگرد و ایضاً بروی مادر
و پدر و پیر و استاد ننگرد و چیزی که از نام خدا و آیت کلام الله که در وقت
خلا از خود دور کرده بود بدست نگیرد و بی غلاف تا وضو نکند و یا تیمم زند که وضو برای
مس مصحف فرض است و در مسواک نیز مبالغه کردن مستحب است چنانکه بی
عائشه صدیقه رضی الله عنها روایت کرده است که حضرت رسالت پناه در هر شب یازده کرت
مسواک زدی و چندان مبالغه کردی که بدندان مبارک او می رسیدم گفتم مبالغه برای
چیست گفت یا عائشه در مسواک بیست خصلت محموده است یکی از آن اینست
که بن دندان محکم میشود و حرک دندان میبرد و بد بوی دندان میبرد و دندان سفید
کند و روشنائی چشم را پیدا کند و بلغم را کم کند و بر دشمنان دینی و دنیاوی ظفر یابد
و از خواب نشسته و از برای خواب و از خنده قهقه که بیرون نماز باشد و بعد از
غیبت و شعر که در وذکر زلف و خال باشد و از جمله سخنان لایعنی وضو کردن نیز
مستحب است بدانکه ناقض وضوی ظاهری نیز نه چیز است و مجموع او در بن چهر و فست
بغمو مس کنجر ذق ممید خق عبارت از ب بول است پس در وقت
حاجت بول را آهسته رها کند تا رسحه بدو نرسد و نیز بول را در سوراخ موش و غیر

۱۰۷

ف
ذکر نواقض وضو کرده شد

ذلک نکند که اگر ماریا کژدم بیرون آید زحمت رساند والا نه که دیو و پری اکثر اشیان
در سوراخ و شگاف میباشند اگر با بول تر شوند مضرت بدو رسانند و بعد از
فراغ ذکر خود را از حدا و تا احلیل بدو شد و پای چپ را بر راست و راست را بر چپ نهد
و به پیچد خود را و بمجون عوام الناس روی بخلق دست در ایزار ندارد و از زنان در
آنحال دور تر باشد که مکروهست و مکروه ترین مکروهست که کسی دست در ایزار دارد
و با کسی سخن کند و عبارت از غ غائط ست و عبارت از میم منی ست و
منی وقتی شکننده مروضو ست که بشهوت بنا شد چنانکه از گرسنگی و زحمت
و بعضی گفته اند که منی هرگز بغیر شهوت نباشد مگر وقتیکه او را بزور گرفته
باشند و پشتاره بار گران بر سر او باشد و کسی از عقب بچوب زند و از آن هیبت
منی آید آن بی شهوت باشد اما اصح قول اولست و عبارت از واو ودیست
و ودی چیز سفید ست که بعد از خروج بول برآید و صورت این مسئله
وقتی ظاهر شود که کسی را سلس بول باشد زیرا که او معذور ست و طهارت
معذور بخروج وقت ناقض میشود پس هرگاه که قبل از خروج وقت دران بول و
ودی ظاهر شود ناقض طهارت او باشد و طهارت او بدخول وقت ناقض نشود
چنانکه پیش از ظهر وضو ساخت و ظهر داخل شد وضوء او نشکند و عبارت
از میم دوم مذی ست و آن آب سیاهست که در وقت ملاعبت بزن و بنظر
تیز فرود می آید و عبارت از س سنگریزه که مرد انرا از راه بول می آید
و برابر سنگریزه زنان را استحاضه ست و عبارت از ک کرم ست که از
پس افتد تا اگر از راه بول افتد ناقض وضو نباشد و عبارت از ب بادکه از
دبر باشد اما اگر از قبل باشد ناقض وضو نباشد مگر گنده بوئی باشد و یا دو
راه زن یک شده باشد و عبارت از خ خواب بدانکه خواب بهر حال شکنندهٔ
وضو نیست اما اگر تکیه زده باشد بیک سرین و یا خفته باشد اندک و
بسیار شکنندهٔ وضو میباشد زیرا که توهم با در رفتن باشد والا نه مجرد

خواب شکننده نیست تا اگر زانو و سرین بزمین محکم داشته باشد و افتاد از غلبهٔ
خواب پس بیدار شد درین راه پیش از انکه پهلوئ او بزمین نرسیده باشد نمیشکند
واگر بعد از افتادن بزمین بیدار شود میشکند و عبارت از ز ریم ست که
بطبع وقوت خود بیرون آید واز سر جراحت بسوی اندامیکه پاک کرده میشود
در وضوء یا در غسل بگذرد واگر بر سر جراحت استاده باشد و بجامه و پایدست برداشته
شود وضو نشکند و نیز اگر دانه پخته باشد و بران انگشت نهند و ریم بیرون آید اگر
مادام که انگشت بر و نهاده است بیرون می آید و وقتیکه انگشت باز دارد بیرون
نمی آید پس بر بنطریق هر چند بر آید شکننده وضو نباشد و در زمانی که
این فقیر در قدمبوسی حضرت مرشد محقق پیر دستگیر شیخ المشائخ والاولیا
معدن الاسرار مفضل الاخیار سیادت پناه میر سید علی ترمذی بود روزی بر
جوئباری رسیدیم حضرت شیخ وضوء جدید نمود وجود متوجه نماز شدیم بپائش
دانه بود واو را بزور شپلیدیم ریم بر آمد از فقیر پرسید چگونه است گفتم وضو
بر جاست گفت اگر وضو جدید کنم گفتم مخیرید حضرت شیخ تا شط نهر رفت باز
برگشت که مبادا خلاف شریعت کرده باشم باز بطرف آب رفت وهکذا چند
کرت تا آب میرفت باز می آمد آخر گفت دو رکعت تحیّت وضو بکنم تا از بدعت
دور باشم زیرا که آورده اند هر که وضو کند و تحیت وضو نگذارد باز وضو را جدید
کند بدعتست بعده گفت که پیغمبر فرموده است الوضوء علی الوضوء کالنور
علی النور پس نور بر نور زیادت کند وعبارت از ز زرداب ست وحکم او
چون حکم ریمست اما اگر چشم کسی پخته باشد واز و آب زرد میرود نیز ناقض باشد
واین اکثر وقوعیاست والناس عنها غافلون وعبارت از ق قی پر دهن باشد
اگر چه آب تلخ یا طعام باشد واما اگر خون بسته باشد نیز حکم قی پر دهن باشد واگر خون
باریک باب دهن غالب نه آید نشکند واگر خون بر آب غالب بود وضو بشکند
واگر برابر ست از برائے احتیاط وضو میتوان کرد واگر خون در

ف واگر بیرون آورده شود نیز ناقض است

۱۲

ل عبارت بالا عبارت دیگر باشد نوشت بالا سے

۱۲ غور دیگر

م وحال اینست که آدمیان

۱۲ این غافلند

س سیلان قی شکننده وضو

۱۲ دریان قی شکننده وضو

چشم آمد و بیرون نه برآمد وضو نشکند زیرا که اندرون چشم را در غسل و وضو شستن
فرض نیست و اگر در سر چوب خلال دندان خون ظاهر شود و دیگر پیدا نشود وضو
نشکند آورده اند که چهار اولیاء الله در مجالسی باهم نشسته بودند شنیدند
که حاجبان هارون رشید میگردند و میگویند که یکی از این اولیاء الله را قاضی
بسازیم چون چنان شنیدند ایشان هر چهار در میان خود مشورت کردند که ما
هر یک بیک حال شویم یکی دیوانه شد و دیوانگی در پیش گرفت و یکی خود را مرده ساخت
و یکی گریخت امام اعظم رح هنوز بر جای بود که ایشان رسیدند آن مرده را برداشتند و بردند که
مرده افتاده است باز ماندند و امام اعظم رح و آن دیوانه را پیش بادشاه بردند بادشاه
گفت که مرده را ببرید و دفن کنید و دیوانه را پرسید که چرا قضا را قبول کن دیوانه گفت
بادشاه همه شتران شما کجا رفته اند و علی هذا بادشاه یکی میگفت دیوانه دگر میگفت
او را نیز ماندند و امام المسلمین را گفتند که قضا را قبول کن حضرت امام گفت که خواهمن
شما مرا قبول نخواهند کرد زیرا که من بنده زاده ام در دل گفت که بنده خدایم ایشان
گفتند که بهر حال قبول داریم باز امام المسلمین گفت که دروغ گفتم من بنده زاده نه ام ۱۱۰
بلکه پسر ثابت ام و دروغ گوی را قضا نشاید بادشاه او را پنج دره زدو گفت که
بعد ازین هیچ مسئله شرعیه نگویند و روی دختر امام خلال دندان میکرد و در سر چوب خون
آمد گفت یا بابا وضوی من شکست یا نه گفت مرا بادشاه منع کرده است از برادر خود پرس
این سخن بگوش بادشاه رسانیدند بر بادشاه بجایتی دشوار آمد و گفت یا امام المسلمین
اگر شما شرع را بیان نکنید شریعت مصطفی صلی الله علیه وسلم خراب خواهد شد
امام گفت امر شما فرض بود بجا آوردم و حالا چون امر کردید آن شکنندهٔ وضو
نبود اگر در عقب او خون دیگر پیدا شد او را پرسید که چرا قضا را قبول نکردی
گفت در روایتی خوانده ام که فردای قیامت سه علم نصب شوند یکی از
شیطان دوم از بادشاه عادل سیوم از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
پس قاضی راشی و بی علم و حکم کننده به ریا زیر علم شیطان باشد

وقاضی که بحکم کتاب وسنت وکتب فقه حکم کرده باشد در زیر علم بادشاه عادل باشند
وآن عالم که باعمل است وقضا نمیکند در زیر علم حضرت رسالت پناه باشد
پس من احتراز از علم شیطان وعلم بادشاه کردم وعلم حضرت اختیار کردم و
پرسیدندش که امام شما را چنان حالت دیدیم که گویا زخم دُره بشما نمیرسد هیچ بطرف دیگر
نگاه نمیکردید گفت مادرے داشتم در دلم آمد که مبادا از احوالم خبر شود و ناشکری کند
وکلمه کفر از وجود او صادر شود پس بغم او بودم وازان دُره خبر نشدم و امام هم
از زخم آن دُره وفات یافت ملایم این سخن آنکه آورده اند که بزرگوارے را
حجاج بن یوسف حکم کرد که پیش شیران اندازند تا خشمش وشیروان هر چند شیر را
در خشم وغضب آورد شیر بغیر از بو کردن او را دگر آسیب نمیرساند حجاج متحیر شد
واورا بماند وبعد ازان پرسیدند که شما بطرف شیران نگاه هم نکردید چرا گفت در خاطرم
آمد که لعاب شیران بجسدم میرسد پلید است یا نے وعلما دین مسئله چه خواهند فرمود درین
اندیشه رفتم واز خود خبر نداشتم وانگه خود را دیوانه کرده بود همیشه برنے سوار میگشت
گفته اند که یکی از جوانان وعده کرده بود که تا هفتاد ویک کس را نپرسم زن نکنم
آنجوان هفتاد کس را پرسیده بود وعده کرد که یکی مانده است هر که فردا ازین
دروازه درآید از آنکس خواهم پرسید پس فردا کسے که از دروازه درآمد گویند
آن دیوانه بود برنے سوار آمد جوان گفت که ازین دیوانه چه پرسم باز گفت که وعده
کرده ام پرسیدش که اے دیوانه زن چگونه باید کرد گفت باش تا اسپ را بربندم بعد
ازان گفت مرأة لك ومرأة لك ولغيرك ومرأة لا لك ولغيرك باز بآن نے سوار شد و
گریخت این کس در عقبش رفت وگفت نزدیک من بیا که اسپ ترا بلکه زن را جوان
گفت که بیان کنند که چگونه اند دیوانه گفت آنکه مرتر است بکر است که شوهر دیگر
ندیده باشد وآنکه ترا است وهم از دیگری آن زن بیوه است که از شوهر اول فرزند دارد که
اگر خوشدل باشد از تو والا نه اول را در خاطر آرد وانکه نه از تو ونه از غیر آن زن بیوه و
عقیمه است وآن جوان دانست که سخنش دانشمندانه وخودش دیوانه است این چگونه باشد

باز در عقبش رفت و گفت که احوال خود باز گو گفت که من فلان کسی بودم که از ترس
خدا قضا را قبول نکردم و از ترس بادشاه خود را دیوانه و چنان ساختم و عبارت از
هم سوئم مباشرت فاحشه چون مرد و زن هر دو بهم اندام را مساس کنند بلا انهاتری
و بے دخول نیز ناقض وضو باشد و عبارت از م چهارم مستی چون شراب و بنگ و
بوزه بخورد و حد مستی آنست که در رفتار او جنبش پیدا شود و درین زمانه فتوئے
برین نیز داده اند که طلاق بیجی واقعست و عبارت از ب دوم بیهوشی
چنانکه از خود خبر نباشد و اگر کسی رگ گردن کسی را بگیرد و بیهوش شود نیز ناقض
وضو باشد و یا جنبی باشد و بیهوش شود و یا در حالت درویشانه باشد و بیهوش
شود نیز ناقض وضو باشد و عبارت از د دیوانگی و عبارت از خ دوئم خون
و بیان او در بیان قے گفته شده است و عبارت از ق دوم قهقه خنده در
نماز یکه ذات الرکوع والسجود باشد پس اگر در نماز جنازه بخندد تباه نشود وضوئ
او و اگر کودکی در نماز بخندد وضو نشکند زیرا که خنده گناهست و کودک تا عاقل
و بالغ نباشد گناه او بر و نوشته نمیشود و در عمدة الاخبار آورده است
که چهار خنده تباه کنندهٔ وضو نیست یکی از کودک دوم در نماز جنازه سوئم
اگر در نماز خواب برد و خنده کرد چهارم هر آن وضوئه در جنب غسل حاصل باشد
نیز بخنده نشگند و خنده بر شش نوعست اول استبراق و آن چون روی و
پیشانی بدرخشد و دندان ننماید آن خندهٔ انبیاست دوم استکشاف و
آن چون دندان بنماید و آواز نباشد آن خندهٔ اولیاست برین هر دو نماز
نشکند و وضو هم نشکند سیوم تبسم ست و آن چون دل او بلرزد آواز نیائد
این نیز شکننده وضوئ نماز نیست چهارم ضحکست و آن چون خود بشنود و غیر
نشنود پس تبسم خندهٔ مومنان خفیست و ضحک خندهٔ عامهٔ مومنان و این
شکنندهٔ نمازست بغیر وضو پنجم قهقه و آن چون قاف دهنی ظاهر کند چنانکه
خود شنود و غیره نیز و این خندهٔ عاصیانست ششم استغراق و آن

مسئله در بیان خنده و اقسام او و حکم هر یک قسم

فصل
خندهٔ قهقهه بیرون نماز در سلک زنا شمرده اند ۱۲

چون تمام بدن بلرزد و آن خندهٔ کافر است درین هر دو هم نماز شکند و هم وضو و خندهٔ قهقهه بیرون نماز در سلک زنا شمرده اند احتراز باید کرد که گناه کبیره است و ابوذر غفاری گفت رضی الله عنه که من عجب میدانم از کسانیکه خندهٔ قهقهه میکنند و ده فرغ در پیشیست که از هیچ یک نگذشته است و هر فعلیکه از دست و زبان آید میکنند و نمیدانند که کرام کاتبین از و غافل نه اند و خانهاء وکاخهاء بزرگ رست میکنند و نمیدانند که منزل ایشان گورست در خبرست که در بنی اسرائیل اولیائی بود که خانه رست میکرد منجمی از قوم دانیال پیغمبر بدو گذشت و منجم را گفت که ببین عمر من چند سالست منجم گفت عمر شما سه صد سال باشد ولی الله دست از گل برداشت و راهی شد منجم گفتش چرا گفت عمر سه صد سال در زیر آسمان خواهم گذرانید و آورده اند که مهتر عیسی علیه السلام تمامی عمر در بیابان گذرانیده بود و بخلق نه آمیخت روزی در بیابان خفته بود و سنگی را در زیر سر نهاده بود شیطان از پایش گرفت تا بیدار شد گفت ای ملعون از من چه میخواهی گفت اینکه شما نگفته بودید که من تارک دنیا ام گفت ای ملعون در پیش من از دنیا چیست گفت این سنگ از دنیاست مهتر عیسی آن سنگ را از زیر سر خود انداخت و باز وی خود را در زیر سر نهاد در خبرست که مومن را هر چند که از دنیا افزاید در و نش نقصان نشود و در تنبیه ابواللیثست که پیغمبر گفت صلعم که خداوند تبارک و تعالی بغیر واسطه مرا گفته است که دوستانم را سه نشانست به تن بیماری و سر انجام کار دنیا او را بیش نکنم و دلش غمناک دارم و دشمنانم را نیز سه نشانست بتن تندرست و کار دنیا وی او باسر انجام و دلش بغم و نیز در خبرست که حضرت گفت علیه السلام که خداوند تعالی بر من وحی کرد که دوستان خود را چنان از دنیا نگاه دارم چون شما بیماران خود را از آب و نیز فرموده است علیه السلام

فصل
دوستان خدا را دشمنان نشانه است ۱۲

الدُّنْيَا شَيْنٌ عِنْدَ اللهِ وَزَيْنٌ عِنْدَ النَّاسِ وَالْفَقْرُ زَيْنٌ عِنْدَ اللهِ وَشَيْنٌ عِنْدَ النَّاسِ حضرت جبرئیل علیه السلام حدیث قدسی فرمود که فقیر را نیم روزی پیش از تونگران که زر بدامن افشانند به بهشت رسند و آن نیم روز پانصد ساله باشد

فصل
دنیا عیب و بیماریست و نزدیک خدا استغنای و بینیازیست و نزدیک بنی آدم و افلاس و خواری است نزدیک خدا استغنا و بی آدم ۱۲

حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم چنان بحسبت از خوشی که دستار مبارکش
باسمان رسید و گفت که من فقیرم و برادرم سلیمان تونگر پانصد سال پیش از و
بهشت رسم ای عزیز چنانچه تطهیر از نجاست فرض بود تطهیر از خباثت نیز
فرض است و در صلوة تا چنین آورده است که غسل از شش چیز لازم
اوّل انزال منی بشهوت و جهندگی در خواب و بیداری دوم غائب شدن حشفه
بغیر انزال و در مرده و بهائم اگر انزال نشود بدخول حشفه لازم نیاید سیوم
از انقطاع حیض که اقل او سه شبانه روز است و اکثر او ده شبانه روز است
و اگر سه شبان روز بمقدار تحریمه نماز نقص شود استحاضه باشد و اگر از ده روز
زیاده شد نیز استحاضه باشد و در فوز النجات آورده است
که الطُّهرُ المُتخلِّلُ بَینَ الدَّمَینِ دَمٌ بدین نوع است که اگر زنی یک روز خون دید
یک روز طهر و سیوم روز تمام خون دید پس حیض باشد و اگر یک روز خون دید
و سه روز طهر باز یک روز خون دید همچنین حیض باشد و اگر یک روز خون دید
و پنج روز طهر باز یک روز اندک و بیش خون دید همه حیض است که حیض او هفت
روز شد و اگر یک روز خون دید و هشت روز طهر باز یک روز خون دید
همه حیض باشد و شاید که این مدت حیض باشد پس معنی قوله الطُّهرُ المُتخلِّلُ بَینَ
الدَّمَینِ دَمٌ این است و باید که اگر مدت حیض او سه روز نباشد پس اگر
متخلل شد روز سیوم باید که تمامه خون باشد والا حیض نباشد مگر اینکه آخرین
روز او تمام خون باشد تا غروب این هنگام نیز حیض باشد و در دیگر روز
اگر اندک دید و یا بسیار حیض باشد و اقل طهر میان دو حیض پانزده
روز است و اکثر او را حدی نیست مگر در ایام استمرار و آن چنانست که اگر
ده روز حیض دید و منقطع نشد تا ده روز دیگر آن ده روز حیض باشد و
استحاضه پنج روز طهر دید پس این پانزده روز در میان حکم پاکی دارد و اگر بعد
از حیض دوازده روز طهر دید و سه روز خون این نیز حکم پاکی دارد

مسئله در بیان واجبات غسل

طهارت در میان دو خون خون است ۱۲

مسئله در بیان حیض و طهر متخلل

و اگر دوازده روز طهر دید و بخروز خون این نیز حکم پاکی دارد که حیض کم از سه روز نیست و اگر دوازده روز طهر دید و شش روز خون پانزده روز طهر باشد و آن سه روز حیض و استمرار آن باشد اگر در ابتدای استمرار شده ده روز از هر ماه حیض شمرد و بقیت روز پاکی و اگر معتده است ایام معروفه خود را نگهدارد که در ده اول یا آخر یا اوسط است و اگر ایام خود را گم کرد نداند که چند بود و در کدام ده بود برای هر نیج اوقات غسل کند و از فرائض قرار ده که سه آیت بوده باشد زیاده نخواند و روزه را تمام ماه دارد و بقیت دیگر روز قضا کند و بر دایمی ده روز قضا کند و اگر یک کرت خون دید و شش ماه ندید بعده خون استمرار شد و آن عادت معروفه را فراموش کرد پس عدت او نه ده ماه و سه ساعت کم باشد که طهر او شش ماه باشد یکساعت کم و ساعت کم از جهته آنکه مدت حمل او شش ماه است پس طهر او شش ماه است پس طهر او یکساعت کم باشد و

چهارم

بعد از منقطع شدن نفاس و آن خون است که بعد از زادن فرزند آید و خون که در حالت زادن پیش از بیرون شدن تمام سر ولد می آید استحاضه است و استاذ فقیر جمال الحق والدین را پرسیده شد که استحاضه گفتن این خون چه قید است گفت که هیچ فرض از و ساقط نشده است و نزد یکی شوهر با او روا است و اگر سر فرزند ظاهر شد سر او در دیگ بدارد و یا چهار در زمین بکاود و وگرنه به پهلو خفته نماز ادا کند و نفاس تمام این از اول است تا اگر یک روز بزاید و بعد از چهل روز دیگر بزاید اگر خون برود روا است که وطی بکند و نماز بگذارد و روزه بدارد و اقل نفاس را حدی نیست و اکثر او چهل شبانه روز است چون پاک شود وطی کند و ادای فرائض نیز کند و در **فوائد النجات** آورده است که اگر از فرزند اول تا چهل روز منتظر شود مستحب است و اگر زنی عادت معروفه در نفاس کم از چهل روز چون سی مثلاً داشت یک کرت از و زیاده شد و اگر در چهل استاد فهما و الا نه نماز ده روزینه

را قضا کند و حیض نیز همین حکم دارد اگر در چهل استادمن بعد عادت او چهل باشد
و اگر در چهل نه استاد آن ده روز استحاضه باشد که در حالت حیض و نفاس شاید که در
اوقات صلوة وضو سازد و رو بقبله نشیند و هفتاد بار بگوید استغفر الله ثواب
هفتاد نماز در دیوان او بنویسند و درین حالین و رای زیر ناف از بوسه و لمس منع
نیست و شاید که ایزار پوشیده همراه شوهر خود خواب کند و زن را درین دو حال از
خود جدا نکند همچون رسوم کافران **پنجم** غسل که کَثُرَ وُقُوعُهَا وَالنَّاسُ عَنْهَا غَافِلُونَ
اگر کسی خواب دید و تری ندید غسل واجب نشود و اگر خواب دید و تری یافت
و لذت یاد دارد غسل واجب شود اگرچه بول باشد و اگر خواب دید و یاد ندارد و لذت
اگر منی یابد غسل واجب شود و اگر چیزی دیگر یابد واجب نشود و بعضی گفته اند
اگر در حالت خواب انتشار آلت نشده بود غسل واجب شود زیرا که مگر بلذت
آن انتشار پیدا شده باشد والا مسئله در کفایت الاسلام آورده است
که عبد الله ابن عباس رضی الله عنه گفت هر که شب مستانه بخورد و مست بخسپد
پس دیو بچگان با وهمان کار کنند که با زن خود کسی میکند باید که علی الصباح غسل
کند و بنماز حاضر شود والا نه از جنابت بیرون نیامده باشد و **ششم** را نادر گویند
و آن گم شدن ایامست کما مر **بیت** هر زنی را که گم شود ایام * غسل باید بهر
نماز مدام * پس جمله غسلها سیزده وجه شد شش فریضهٔ مذکور و چهار سنت
اول برای نماز جمعه نه روز جمعه آورده اند که اگر بعد از غسل جمعه وضو کرد
غسل را باز اعاده کند که پیغمبر علیه السلام گفت زیر عرش زنده سری را دیدم که
او را صد هزار سر بود و در هر سری صد هزار روی داشت و در هر روی صد
هزار دهن داشت و در هر دهن صد هزار زبان داشت و با هر زبان بصد هزار لغت
خدائرا تسبیح و تهلیل میگفت یاران گفتند یا رسول الله ثواب آن کرا باشد
گفت هر کسی را باشد که در روز جمعه برای نماز جمعه غسل کند و در مسجد حاضر شود
و بگوید سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَکْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَ

لا قوة الا بالله العلي العظيم ثواب آن زنده سر و آن فرشتگان مر آن
کسے را باشد دویم غسل عیدین یا در آخر شب کند حین صبح صادق و یا حین ضحی
و بعد از غسل خود را معطر کند و جامهای خوب بپوشد و آورده اند هر که هر دم
مسجد را روز عیدین و غیر هما معطر سازد پس روز قیامت در تمامی عرصات بوئے
خوش او پریشان شود تا در مشام هر یک برسد سیوم روز عرفه که مر حاجیان
راست چهارم حین احرام بستن حاجیان و دیگر غسل میت و واجبست که اگر مردے
بمیرد و مردمان نباشند زن او را باید که غسل او را دهد زیرا که زن هنوز مدت چهار
ماه و ده روز با و تعلق دارد و اگر زن بمیرد و زنان نباشند مرد را نباید که زن
خود را بشوید زیرا که او را بزن بعد از وفات هیچ تعلقی نیست اگر دران حال نکاح
دیگر کند روا باشد بلکه چون زن را در قبر نهند باید که پدر آن زن و برادر آن و
غیر ذلک از اقربا او را در قبر نهند و شوهرش او را دست نکند و اگر مرد و زن
هر دو را در یک قبر نهند و دفن کنند باید که پیشتر مرد را نهند و رو بسوئے قبله
کنند و در میان ایشان پلوان باریک از خاک بگیرند پس از و زن بگیرند و بنهند
و اگر مرد در میان زنان که زن او نباشد مرد و یا زن در میان آن مردان که زن
آنان نباشند مرد باید که از زنان زن صالحه و از مردان مرد صالح آنان را غسل
دهد و سر و دستها را به پارهٔ لته بپیچد و بر زمین زند و به نیت تیمم بر موضع تیمم
بکشد زیرا که مرده را تا غسل و تیمم نکنند نماز جنازه برو روا نباشد و کافر چون در
حالت جنابت ایمان آرد غسل او نیز واجبست و مستحبست چون کافر در غیر حالت
جنابت ایمان آرد و یا کودکے بالغ شود و اگر کودک باحتلام و غیره بلوغت خود
شناخت باید که یک نماز پیش ازان که ادا کرده است قضا کند آورده اند
که شخصی از امام جعفر صادق رض پرسید که غسل طریقت چیست گفت
نصیحت پیر بجا آوردن هر پیر که نصیحت استقامت و مستقیم بودن
بر شریعت نکند و بمرید شرائع نه آموزاند او ضال و مضلست هر مریدی

ا ۹ خدا را او مطلق حرام
خدا را ست و فیست هیچ
معبود و برحق مگر هست
آن معبود و برحق که الله
نام دارد و خدا را تعالی
بلند تر ست از همه چیز و
نیست هیچ مر دین از
آن راه و هیچ دانائی و
توفیق بر کلمه خیر مگر
هست بتوفیق و دانائی و
خدا که بلند و برتر ست ۱۲

که نصیحت پیر بجا نه آرد و بمراد پیر نرود و مراد خود طلبد گویا که جنب در طریقت
است و در انیس العاشقین آورده است هر شخصی که مرید خود
را اول بار بدشتن روزه ایام بیض و بگذاردن نماز اوابین و به نماز تهجد و در خمس اوقات
بحضور مسجد و اعراض از نهی نصیحت نکند او ضال و مضل است چون مرید
در اشیاء مستقیم شد و مراد خود را بمراد پیر سپرد بعده او را خلوت دهد اگر داند
که او را از تجلیات شیطان نگاه خواهم کرد که اکثر جهال در خلوت دیو
و پری بینند و متابعت ایشان بکنند و کافر میشوند و بعضی دعوی سبع
اطوار بکنند و ندانند که سبع اطوار صیت اگر ذات گویند یا صفات کفر محض
است چنانکه سید علی همدانی در اوراد خود اورده است یا مَنْ تَقَدَّسَتْ
عَنِ الْاَشْبَاهِ ذَاتُهُ وَتَنَزَّهَتْ عَنْ مُشَابَهَةِ الْاَمْثَالِ صِفَاتُهُ زیرا که هرگز ذات
و صفات از مشابهت دور نیستند و بعد از خلوت اگر داند که حرارت ذکر را تحمل تواند
کرد ذکر اسم دهد اے عزیز محققان هرگاه که بمراد خود آیند و مراد حق را فراموش
کنند خود را جنب دانند که مراد محقق بشرک سد راه اوست چنانکه اورده اند
که امام احمد خضرویه در حالت نزع نوشته در پیش بایزید فرستاد و در ان نوشته
بود که اگر آسمان و زمین از روئین شدی که از و قطره باران نیامدے و از
زمین گیاه نروئیدے و تمام عالم عیال من بودے پس توکل من بحق چنان است
که ذره اندوه در خاطرم نیامدے حضرت بایزید گفت که مشرک ایدا از انکه تا این
غایت هنوز در بند نفس خود مانده ایدا ایشان باز نوشته فرستادند که شما را چه
جالت است حضرت بایزید بسم الله الرحمن الرحیم نوشته فرستاد چون خواجه احمد
خضرویه دید جان بحق تسلیم کرد و در تفسیر ملا یعقوب است که آنچه در همه
کتب نزول از و معنی در قران است و آنچه در قران است در سوره فاتحه است
و آنچه در فاتحه است در بسم الله الرحمن الرحیم و آنچه در بسم الله است در باست حیث قدس سره
بی کان ما کان و بی یکون ما یکون و الیه گفته اند که با الباء ظهر الوجود

۱ اے آنذات که پاکست از مانندان ذات او و پیراست از مثل صفات او ۱۲
۲ خاص بما بود آنچه بود و خاص بما بود برتر از ما بما شد آنچه ما بما شد ۱۲

۳ سبب بار نوشتن و بیرون نشدن بایزید

یعنی حق تعالی اضافت ماسوی اللہ را بہستی خود کرد کہ مقام واحدیت را حرف
باگفت و ازان چنانکہ حق تنزل است بارادت وحدت و مرتبہای مذکور را تا
مراتب ظہور خلق ظاہر گشت پس گویا کہ این زمان جملہ ممکن در کنار دایگان آسمان و
صفات اند پس سالک کہ اضافت بخود کند و خود را بخود متوکل گوید مشرک حقیقت
است برسر سخن باز آئیم کہ در وقت خلوت جملہ آدابہا بجا آوردن خود را از شر
دیو دور دارد تا فرزند بے ادب نزاید کہ اول تلقین کند منکوحہ را کہ میح سخن
درمیان نگوئیم کہ ملعون نشویم و نام خدا را بر زبان آرد یعنی بسم اللہ الرحمن الرحیم
بوقت دخول و در تفسیر خوانده ام کہ این دعا نیز بخواند اللھم جنبنا الشیطان
وجنب الشیطان ما رزقتنا و اول بدست راست پائی چپ او را در زیر نغل نہند و بدست
چپ پای راست او را در گردن آرد و باز بدست راست پای چپ در گردن آرد
و اگر در ان حالت لبش بدہان گیرد چنان از گناہ پاک شود گویا کہ آنحال از مادر
زاده است و چون جدا شود روبروے ساعتی در کنار گرفته خواب کند کہ در
خبر است کہ بعد از مجامعت اگر پشت بزن آرد از جہت خاطر زن آسمان بلرزد
شود و از حق حکم جوید کہ یارب فرمان ده تا برو افتم و نیز در حضور آفتاب
و ماہتاب و ستارگان و چراغ و باطلاع کس نکند تا گفته اند اگر غسل در جائے
کند کہ او را نہ بیند و یا آواز غرغرهٔ او نشنوند گویا کہ آنکس را بحلال خود شریک
کرده باشد و باید کہ در حالت مجامعت اسم یا مصور در باطن گوید تا کہ فرزند جمیل
و شایسته زاید و آورده اند کہ آب در وضو یک متیم من می باید و من دو رطل
است و ہر رطل سیست بہلولی و در غسل یک صاع است و صاع چہار من
است پس در وضو بہ نیم من استنجا کند و بہ نیم من دست و روے شوید و بہ نیم
من پای را شوید و اگر مسح موزه باشد یک من کافی است و اگر مسح نباشد
و استنجا کند نیز یک و نیم من کافی است و در غسل بہ نیم من استنجا و بہ نیم من دست
و روے شوید و دو نیم من را بر تمام اندام روان کند اول بر کتف راست

ای خدا یا در دو در ایشیطان
یا از ان سر خروج کنم ورود
یا از ان اول و لا و ۱۲

۱۱۹

مسئلہ
درمیان دخول با زن

مسئلہ
درمیان استعمال آب کم
در غسل و وضو چند باید
تا جواب تر باشد ۱۲

بعده بر کتف چپ بعده بر سر و اگر جائی گرد آمدن آب باشد از انجا یکسو شود و بدان نیم من باقی پائی بشوید و اگر بر تخته و سنگ باشد شاید که تقدیم غسل رجلین کند و اگر در حالت اضطراب و سرما باشد باید که آب در دهن و در بینی کند و بی ترتیب در آب در آید و در شرح او راد شیخ شیوخ آورده است که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمود مر اصحاب را که آب در غسل چهار من ست اصحاب گفتند یا رسول الله اگر کسی درشت اندام و بزرگ اعضا باشد چه کند حضرت گفت او را نیز همین چهار من ست اصحاب مبالغه نمودند که یا رسول الله بعضی کسان بغائت درشت و عظیم اندام میباشند ایشانرا چگونه چار من باشد حضرت اعراض کرد که فرمان حق بر من همین آمده است دیگر شما دانید حکایت آورده اند که رسول علیه السلام را پرسیدند که اسراف در آب هست یا نه گفت هست اگرچه در کنارهٔ جوی روان باشی و آنچه در ناحق گفته بیت ورتو ای خواجه بر لب جوئی * نیست اسراف هرچه میشوئی * یعنی اگر سه کرت دستها بغائتی پر کرد و بر اندام انداز د باکی نیست اما اگر زیاده از سه کرت انداز د آن اسرف ست و اسراف در لغت گذراندن چیزست از حد خود و مسرف اگرچه عبادت کند اما شایان دوستی خدای نباشد چنانکه بغیر زاد و راحله و امن طریق کسی را نیست که عزم بیت الله کند و یا بغیر جماعت و لشکر و شوکت خود را به نیت غازیگری بکافران کشد گویا که خود را خود کشته باشد و هر که خود را بخود کشد بوی بهشت نیابد لقوله تعالی وَلَا تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ نقلست که روزی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم با جمع اصحاب نشسته بود که جنازهٔ شهیدی میگذرانیدند حضرت ع گفت هر که دوزخی را درین جهان خواهد که به بیند باین کس نظر کند یاران متحیر شدند که این مرد صالح را چگونه دوزخی میتوان گفت ایشان همچنین متحیر بودند که کسی از احوال او خبر آورد و گفت آری انیکس زخمی یافته بود و از جهة کثرت درد و الم خود را کشت و چنانچه در اکثر احادیث واقع میشود که کشندهٔ خود بوی بهشت نیابد چنان گفته اند که بائع بشر و کسیکه خاک

دفع تعرض ع بین حدیث فالو صوا اسراف قال نعم

دلوکنت علی شط نهر جاریا و بین بیت نام حق

گر تو ای خواجه همه بر لب جوئی

نیست اسراف هرچه میشوئی

پارسائی خود بوزن

بهلاک دولت دنیا مباش دیوانه

این آیت در سورهٔ

و در ربع ثانی در سورهٔ ۱۲

خورد و کسیکه یکمشت از عشر نگاهدارد و کسیکه لوطت کند این تاویل دارد
که آورده اند که اگر حلال دانند کافر شوند والا عاصی پس این عاصی بوئی بهشت
نیابد و آن چنانست که چون مدت پنجاه هزار سال در عرصات بیکپای ایستاده باشند
هفتاد هزار سال راه بوی بهشت از ایشان دور میرود و بر هر که برسد از غایة
خوشبوی آن پنجاه هزار سال بر آنکس چون یکساعت بگذرد و برین طائفه مذکوره
نرسد و نیز باید که مال دنیا وی را در نام مرضیات و نامشروعات صرف نکند
که اسرافست چنانکه حضرت گفت بعضی از امتان من باشند که جنت را بدو
درم که برضا و فرمودهٔ حق باشد نه خرند و دوزخ را بصد و بیست هزار دم
بخرند که نافرمودهٔ حقست یاران گفتند یا رسول الله کدامند گفت آنکه بریا و
فسق و فجور و نام ننگ میدهند حتی که آورده اند که اگر چند نفر با خود
اتفاق کنند که نوبت بنوبت هر یکی مهمانی کنیم اینچنین نیز منهی و نامشروعست
آورده اند که خاک خورا در زمرهٔ خمر خواران حساب کرده اند و در اکل و
شرب نیز اسرافست که تا طعام و شراب در جوف باشد باید که بایستد
واز طعام دست باز دارد و اگر بالای سیری طعام و شراب خورد
بحرام خوار شمرده اند بعضی مشائخان گفته اند در هر روز یکبار باید
خورد و اما اگر از دو کرت زیاده خورد اسرافست کما قال الله تعالی

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ۞ و نیز
حضرت صلعم گفته است اگر آب را بیک نفس خورد بهتر آنست که قی کند
پس چون آب را بر لب می نهد بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ بگوید و چون باز
دارد الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ گوید باز تسمیه گوید حتی سه کرت و باید که
کار وضو و غسل چون مرد و زن را نا چارست دانستن او فرض عینست بیاموزد
و در فتاوی سراجی آورده است اگر زنی از برای
دانستن مسئله خود بیرون آید شوهر را ولایتی منع نیست و در دانستن

فصل
نوبت کردن چیزی نفرد
همان نوا ساختن نامشروعست ۱۲
۲ سجود یعنی در
ایام احرام گوشت و بیان طیبات
و غیر آن از ماکولات و بیان طیبات
خیر و سائر مشروبات بیچ حرام
واز عدد درگذرید بیچ حرام
حلال با باز اداء تمام مشروبات
در خوردن بیهوده بیکه خدا ایشان
دوست نمیدارد و اسراف
کردن کلان را اقتصار حسین

۳ این آیت در
پاره پنجم و در ربع ثالث
سورهٔ اعراف است ۱۲
۴ جنس نباتی مرد است
سه پیوسته بیکه عالمست ۱۲

او شرم نکند تا در عرصهٔ عرصات شرمسار نشود چنانکه آورده اند که روزی
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم نشسته بود که پیرزنی آمد و بر کنارهٔ مسجد رسید
و دست را بر بیرون لب زد و یک انگشت را درون برد حضرت انگشتان را بر
بیرون لب خود مالید او رفت اصحاب پرسیدند که یا رسول الله این چه بود گفت که
این را رموز گویند پیرزن از من سوال کرد که در استنجا زن انگشتان خود را درون
فرج برد یا بیرون من گفتم بیرون منقول است که حضرت علی مرتضی
کرم الله تعالی وجهه قوت بسیار داشت چنانکه چهل بار در یک شب غسل میکرد
و اگر در او ان صحبت آذان را می شنود می ایستاد و زن رحمت می یافت بی بی
زهرا رضی الله عنها پیش پدر رفت و گفت یا رسول الله اگر کسی جعبه پر از تیر دارد و
بر هدف می اندازد هر یکی را جدا جدا باز بیارد و یا همه را یکبار حضرت صلعم گفت
یک یا ر بیارد و این رموز بر صحبت است یعنی یک بار غسل کند و باز گفت
اگر کشتی در دریا میرود و ملاح آذان شنود کشتی را از جریان ایستاده کند
یا بماند بر هیئت خود حضرت گفت اگر بر کنارهٔ دریا است بایستد و اگر داخل دریا
است برود بعد ازان مرتضی علی یک غسل میکرد و در وقت اذان ایستاده نمیشد
و باید که غسل و وضو را تاخیر نکند زیرا که همه انفاس حیات آدمی محسوب اند نه که
کدام وقت حساب نفس تمام و منقطع شود و اگر در حین موت بر وضو و غسل باشد
از دوستان حق بود که ان الله یحب المتطهرین و در خبر است که اگر در شب با وضو
بخسپد ارواح او را فرشتگان زیر عرش برند و بخدای تبارک و تعالی روح را سجده
کنانند و با یشان تنزل رحمت شود و بوقت بیداری روح را باز می آرند و
اگر بیوضو و غسل خفته باشد ارواح را بالا راه ندهند پس ای عزیز
بحیات اعتماد نباید کرد و با وضو و غسل باید بود که حرز هر دو جهانی است حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم اصحاب را پرسیدند که شما را بر حیات خود اعتماد
است ابو بکر صدیق رضی الله عنه گفت که من چون نماز بامداد ادا کنم

مسئله حضرت علی مرتضی چهل بار غسل یک شب میکرد

۱۲۲

مسئله هر که دوست میدارد همسایگان را

این حدیث در ربیع نمانده است

نظم

امیدم نباشد که ظهر را ادا کنم یا نه و امیر المومنین عمر رضی الله عنه گفت که من چون نماز پیشین ادا کنم تا دیگر امید ندارم و ذی النورین رضی الله عنه گفت که من از عصر تا مغرب توقع ندارم و مرتضی علی رضی الله عنه گفت که من از مغرب تا عشا امید ندارم رسول صلی الله علیه وسلم گفت که ای یاران من که بجانب راست سلام دهم تا جانب چپ امید ندارم چنانکه برادرم سلیمان عصا را بر سینه گرفته استاده بود و خواست که بنشیند هم در قیام جان را بحق تسلیم کرد و مدت هزار سال مرده استاده بود و بعده ابلیس لعین خاک را بر تخت زرین او پاشید تا عصا را و را خاک رساند و بر آن راه کرمک چوب خوار رفتند و عصا را خوردند و مهتر جبرائیل او را خوابانید تا این زمان جلها پوشیده و انگشتری در دست خفته است و از هر طرف تخت دیوان و پریان استاده اند و می پندارند که مهتر سلیمان که در خواب رفته است مگر الحال بیدار خواهد شد و مایان منتظر ماشیم که مگر مایان را خدمت فرماید اگر هم ایشان بدانند که مهتر سلیمان عم مرده است جمله دیوان و پریان با دمیان نزاع کنند و تمام عالم را بدی و خرابی رسانند و چون مهتر عیسی صلوة الله علیه بر آبی بی مریم گرده بریان میکرد وی بخت که هر دو افطار کنیم گرده هنوز باقی ماند که بی بی مریم جان را بحق تسلیم کرد و آورده اند که روزی مهتر جبرئیل علیه السلام مر مهتر سلیمان علیه السلام را خبر داد که درین هفت روز عاصف وزیر را عنکبوت بجوزد و او بمیرد مهتر سلیمان زجاجه را بمقدار وسع خانه راست کرد که در و جای بول و غائط و اکل و شرب بود و عاصف را دران زجاجه درون کرده سرپوش کرد که راه سوزن هم نباشد و زنش درین روزها پاسبان او بود در روز هفتم عنکبوت آمد و بطرف شیشه میدوید و آن زن از نهایت شوهر چوبکی در دست پس او میکوبید و میزد بیک ناگاه شیشه از زخم آن چوب که در دست او بود شکسته شد و عنکبوت اندرون در آمد و زنش فریاد کرد که عاصف را خورد چون شیشه را شکستند او را مرده دیدند و ملایم این

سلیمان حال حضرت سلیمان علیه السلام و دیوان و پریان که خفته است ۱۲

دیوان و پریان مهتر سلیمان را بیدار نمیکنند

قصهٔ بلعم باعور

آورده اند که وقتی مهتر موسی علیه السلام قوم خود را از فرعون خلاص میکرد خواست که بروم برود و لشکر او در تیه بود چون رومیان شنیدند جمله کلانتران و سرهنگان پیش بلعم باعور که صوفی وقت اوشان بود آمدند و گفتند که پیش ازین خدمت شما نمیکردیم الحال بخدمت شما کوشیم اما باید که شما دعا کنید که مهتر موسی در روم نیاید او گفت که من در حق پیغمبر خدا دعای بد نکنم هر چند تضرع و زاری کردند قبول نمیکرد ایشان غمگین شده در جائی خود رفتند و گریه میکردند زنان ایشان خود را آراسته کردند و از دُر و لعل و جواهر طبقها پر کردند و نعمتهای گوناگون گرفتند و در پیش زن او رفتند فتوحات دادند و جامهای خوب پوشانیدند و نعمت خوراندند و الحاح کردند که شوهر از زن ناچار میباشد شما را باید که بشوهر خود بگوئید که دعا کند آن زن جامهای خوب پوشیده و خود را آراسته در پیش شوهر شد شوهرش متحیر شد که این چه فتنه باشد چون نزدیک رفت واقعه باز نمود و آنچه مکر زنانست از مالیدن اندام و دست اندازی و غیر ذلک آغاز کرد چون بر شیخ اشتها غالب شد دست انداخت زن منع کرد و بیرون رفت باز آمد و گفت باید که دعا کنید شیخ باز ابا نمود علی هذا القیاس چند کرت بیرون و اندرون میشد و میگفت اگر این بد باشد بعد از دعا توبه باید کرد شیخ ناچار شده قبول کرد و عهد کردند و مجامعت کردند بعد از غسل در صومعه رفته دعا کرد دعایش قبول شد مهتر موسی ع م هفتاد روز از تیه کوچ میکرد شبانگاه باز همانجا میبود مناجات کرد که خداوندا این چه کارست جبرئیل ع م آمد و گفت که در حق تو بلعم باعور دعا کرده است و اجابت شده است و شما را باید که الحال در تیه حصار رست کنید و اینجا باشید مهتر موسی ع م در حق او دعا کرد که خداوندا نتیجهٔ ایمان از و بستان پس حصاری رست کردند چون نوبت بمهتر داؤد ع م رسید روز شنبه جمعهٔ ایشان بود و حکم بود که در روز شنبه ماهی نگیرند و مال دنیا و را زیاده از یک روز ذخیره نکنند و در روز شنبه چندان ماهی مے آمدند که

روی آب ماهی میگرفتند و بعضی بدبختان روز شنبه ماهی گرفته در آنجا در آب
نگاه میکردند و روز دیگر می آوردند و در بازار میفروختند و ذخیره میکردند چون
چهل سال برین گذشت از جمله شش لکه خانه دوازده هزار خانه مسلمان شدند
و دیگر همه کافر شدند زیرا که میگفتند اگر او پیغمبر بودی بنافرمانی بران بلائی
میرسید و انکار نبوت او کفر بود و مهتر داؤد علیه السلام آن دوازده هزار
خانه را بیرون حصار آورد که زنان و کودکان و مسلمانان ایشانرا دیده
کافر شوند **از ینجاست** که حضرت صلی الله علیه وسلم منع کرده است که مسلمانان
با مشرکان و کافران در یک دهی نباشند تا زن و فرزندان کافر نشوند و
بعد از امضاء مدتی حضرت داؤد و سلیمان علیهما السلام همه آن مسلمانان
نیز کافر شدند و بادشاه ایشان دعوی خدائی میکرد و هفتصد سال در ایشان
موت پیدا نشد و کسی نمرد و پیغمبری حانظ نام بر ایشان مبعوث شد و دعوتش را
قبول نکردند و از حصار بیرون کردندش و یک کس امت او بود و بر سر کوه میبود
و مدت سه صد سال او را ایذا میرسانیدند روزی آن یک کس که امت او بود
گفت که اگر در حق ایشان دعائی بد کنید چه سود حانظ گفت از جهة خاطر شما سه صد
سال گذشته است چون صد سال دیگر بگذرد دعا کنم در آنشب هفتاد کس از
کلانتران شهر بمردند علی الصباح چون بیدار میکردند بیدار نمیشدند واقعه را
ببادشاه نمودند بادشاه فرمود تا بر آن آتش اندازند و گوشت ایشان را
با نبور کشند هیچ بیدار نمیشدند و بعد از سه روز بوئی بد از ایشان می آمد
فرمود تا در آب انداختندش بعد از آن در هر ساعت مردم میمردند بادشاه
نیز ترسید فرمود تا کوشکی راست کنند که او را چهار در بود و در هر در سه هزار
جوانان ناوک انداز و تیر انداز را نشاندند و درون کوشک گنبد راست کردند از زر
و یک ساله نفقه با خود اندرون برد و گنجی نیز اندرون برد که مقدار سر سوزن راه
نگذاشت در وقت سحر مهتر عزرائیل علیه السلام با هیبت تمام خود را با و نمود

فصل در بیان منع کردن پیغمبر مسلمانان را با کافران

وگفت کیستی گفت منم عزرائیل گفت ءَاَنْتَ اَمْ رَسُوْلُ اَمْ قَابِضًا گفت برائے قبض آمده ام
گفت امروز بگذار فردا همدرین وقت بیا سهر عزرائیل قبول کرد چراکه آن روز از
عمر او مانده بود چون او غائب شد بیرون آمد و جوانان را بد گفت و هیبت تمام کرد
که شما غافل بودید که او آمده بود و شما نمی دیدید ایشان گفتند که ما بیان تیر و تفنگ
و ناوک در دست گرفته استاده بودیم که هیچ از جاے نه جنبیده ایم گفت
حاضر باشید فردا در همین وقت خواهد آمد البته بکشید و باز درون رفت روز دیگر
نیز بر و گذاشتند و چون روز دوم جان او اندرون و جانهاے آن دوازده هزار
کس بیرون قبض شد و هیچ جا از مرگ خلاصی نیافت کما قال الله تعالی اَیْنَمَا تَکُوْنُوْا
یُدْرِکْکُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ کُنْتُمْ فِیْ بُرُوْجٍ مُّشَیَّدَةٍ بعد ازان در یاے عمان
برایشان برآمد و همه حصار تپه را فرو گرفت و کنگره هاے حصار تا این زمان غایب
اند و هر کشتی که بدانجا میرسد ضرر میابد و میشکند و آنچه باقی ماندند بگرفتند و
بجانب پیغمبر ایمان آوردند تا بلا از ایشان دفع شد و آنچه مقرر شد که متهر داؤد علیه
الصلوة والسلام با دوازده هزار خانه بیرون آمده بود آن باقی نیز بلا گرفتار شدند
چنانکه بعد از سه روز علی الصباح چون برخواستند هیچ آوازے از شهر نمی آمد
چون درون شهر تپه رفتند دیدند که همه و نه گشته بودند و یک بدیگرے می
شناختند اما سخن کردن نمی توانستند و بعد از سه روز آب و طعام نخوردند مرا
و باران بارید همه را برده در دریا انداختند چنانکه در تفسیر کامل آورده است
در حق اصحاب السبت کُوْنُوْا قِرَدَةً خَاسِئِیْنَ و معلوم باد که آنچه مسخ میشدند
از امم ماضی عمر ایشان اکثر از سه روز نمی بود و در روز قیامت کافر را بصورت
خوک آرد برائے عذاب و آنچه مومن بودند کفارت گناه ایشان باشد باز بصورت
خود آرند برائے راحت و آنچه عوام الناس میگویند که این صورتهاے مسوخ ازان
مانده است و با این حال قارون است محض دروغ است زیرا که صورت مسخه و
حال او در زمین رفت و نیز حضرت گفت چنانکه برادرم هارون در نبی با موسی در یابان

۱۲۶

۱ تقدیره اجئت نائبا ام قابضا
معناه ایا امدة زیارت
کننده یا قبض کننده
روح ۱۲

۲ هر کجا باشید خواه
در بیشه و خواه در کوه در
یا بر شما مرگ آید
باشید شما بان از حصار
محکم ۱۲ تفسیر حسینی
این آیت در پاره چهارم در
رکوع ثانی از سوره نساء
واقع است ۱۲

۳ بباشید بر لب دریا
خواننده گویان و نمایی
این قصه در سوره اعراف
مذکور است الا آنکه
این آیت در پاره اول
در رکوع ثانی از سوره
بقره واقع است ۱۲

میرفت درختی دید بے عظیم کہ تن او از زر سرخ و برگہای او از نقرہ و بر یک تخت
زرین استادہ بود کہ ہر طرف آن تخت مکلل بزر و جواہر بود و بران بساط از نور
گستردہ بود کہ استر آن بساطہا از استبرق بود ہارون گفت کہ ساعتی در زیر تخت
بیاسایم مہتر موسے گفت ندانم مگر ملک غیری باشد نخواہم رفت مہتر ہارون نشنید
و بالایش برآمد و خسپید مہتر عزرائیل جانش قبض کرد و آن تخت بہوا رفت مہتر
موسی علیہ السلام چون در خانہ آمد واقعہ باز نمود مجلس گفتہ او را قبول نکرد و تہمتش
کردند کہ از جہت میراث او را کشت روز دوم چون علی الصباح بر خاستند دیدند کہ
آن تخت موصوفہ در میان شہر استادہ است و مہتر ہارون بر وخفتہ تمامی عالم
شہر بدویدند باز تخت بہوا رفت و از چشم ایشان غائب شد اے عزیز
اعتبار بحیات نباید کرد و دل از دنیا بباید برید کہ دنیا جاے باشش نیست و ضو
و غسل را آخرین بیتوان دانست کہ بدست دیگران میتر شدن نامعلوم است
چنانکہ شاہ قاسم فرماید رباعی این دم کہ در رکاب تو ام جامن بستان
ترسم کہ مرگ امان ندہد تا دمی دگر ہا ہر بار من کہ مردم صد جان دگر بردم
احسان نتوان کردن اعجاز مسیحا را پس مراد از موت مُوتُوا قبل اَن تَمُوتُوا
است چون خود را ازان روے کہ واجب تصرف تو بتو نداده است لاف خودبینی
تصرف و طلاطم لجۂ وحدت کہ اسمار اضافی اند در دہن نہنگ الوہیت عاجز و
مغلوب بینی پس خود را زندہ مدان کہ زندگی عارضی است و نادرست النادر
کالمعدوم پس در ہر مراقبہ کہ خود را چنین دانستی گویا کہ صد مرتبہ از ولایت اولیاء
بدست آوردی کہ نبوت اشتہار است و ولایت استتار پس ازین جہت است
کہ پیغمبر علیہ السلام گفت وَلَایَتِی اَفْضَلُ مِنْ نُبُوَّتِی یعنی نبوت من بخلق پرداختن است و
ولایت من بدوست ساختن است ازین کہ گفت صلی اللہ علیہ وسلم اَنَا اَقَلُّ مِنْ رَبِّی بِسَنَتَیْنِ ای
بِصِفَتَیْنِ ای ھُوَ الْقَدِیْمُ وَاَنَا الْحَادِثُ وَھُوَ الْقَادِرُ وَاَنَا الْعَاجِزُ و سالکانرا
باین دو اسمار اضافی خود را باید سپرد یکے قابض کہ اسمار جلالیہ است

۱۲۷

دوم باسط که اضافتش بجمالست پس هرچه در عالم ظاهری بروصادر میشود جمله
مضرات از قابض و جمله منفعات از باسط داند و خود را درمیان نداند پس اورا
مراتب حاصل شود که اگرچه نبوت افضلست لاشبهه ولامحال اما شوق ولایت
چیزی دیگرست ایشان دانند که دانند آورده اند که جریر رضی الله عنه با
نفری چند از اصحاب رضوان الله علیهم میرفت شاعر عرب گفت که خاصیت
محبوب منست که اگر مرده در کنار گیرد زنده شود جریر فریاد برآورد که آن محبوب
منست که مرده را زنده کند فی الحال هر دو رگ شهرگ او بریده شد و بر زمین افتاد
و خون بیحد از وی میرفت یکی از اصحاب هر دو شهرگ او گرفت و پنبه در و نهاد و
برخاست و روان شد و مرتبه انبیا بچهل و چهار مرتبه افضل از مرتبهٔ اولیاست که
اورا معجزه باشد و این از کرامت اما انوار از روی شوق و اشتهار گفت که احسان توان
کردن اعجاز مسیحارانه از روی فضل چنانکه روزی امام جعفر صادق رض جامهٔ
ابریشمی پوشیده میرفت دکانداری در خاطر اندیشید که خاندان رسول الله را
باین جامه چه حاجتست امام الاولیا گفت کسیکه یک کرت بمیرد جامهٔ ابریشمی آنچنان
مراورا مباحست و منکه هر روز صد بار میمیرم چرا لازم نیست و دست دکاندار
گرفت و در آستین برد که پلاس درشت در آستر داشت که دست دکاندار را
خراشید و گفت هٰذَا لِلْحَقِّ وَهٰذَا لِلْخَلْقِ بیت مئی ناب وحدت کسے
نوش کرد * که دنیا و عقبیٰ فراموش کرد * و وضوی اولیاء الله فراموش کردن ما
سوی الله است تا آنکه از خود نیز خبر نباشد و آورده اند که در ایام ماضیه دیوانه
بود که هرچه از ماکولات دیدی میگرفتی و میخوردی و هرچه بر دهنش می آمدی
میگفتی اهل شریعت او را نه پسندیدند که سخن نامشروع بسیار از و صادر شدی
عالمان فرمودند تا تنور را گرم کردند و او را در و انداختند و سرپوش بر آن
نهادند و جوانان طالب حق رفتند و تفحص کردند دیدند که سلامت نشسته
است بجانب ایشان دید چندین گفت که ایشان هم چیزے کردند آن

این از نسخهٔ اصل ساقط است
و این از نسخهٔ دیگر نقل شد

آن هر دو مشورت کردند که شان خدمت است وسی سال در خدمت بودند او
همیشه بیخود بود بعد از سی سال از سکر بخود آمد بایشان گفت که شما را مقصود
چیست گفتند دیدار چنان بیهوش و مدهوش رفت که بدتر از اول شد بعده
ده سال دیگر در خدمت او بودند باز بهوش آمد گفت دیدار از گمشده گانست
واز انحال بدتر شد و آن جوانان دست از خدمت باز داشتند آورده
اند که خواجه کرک دیوانه بود که بدختر بنگ فروش عاشق شده بود اما در
آن مجاز بعین حقیقت رسیده بود و از خود بریده و بدوست پیوسته بود
واز خود وماسوی الله بیخبر واز حق باخبر روزی اولیاء الله
در پیش او استاده بود و او بنگ راست میکرد و قدح پر کرد و پیش آن
ولی ماند که زود باش این را بخور او از ترس دیوانه شدن در گریبان خود
بر سیخت وزود در خانه آمد و جامه را بکنیزک داد که زود بشوی کنیزک
جامه را بتمام بشست اما نقطهٔ از اثر خمر باقی ماند که زائل نمیشد و آن را
بدهن میگزید آن چرک از جامه رفت واز حلق آن کنیزک در گذشت
چندان علوم و اسرار ظاهری و باطنی بدو دست داد که یکی از دوستان
حق گشت چون بخانه آمد بحالتی دیگر بود صاحبش پرسید که حالت چگونه
بنماید واقعه را باز نمود که از برکت آن یک نقطهٔ بنگی یافتم آن ولی
دویده باز آمد و در پیش استاد و گفت ای برادر نصیب هر که بود برد
پس کسی گمان فاسد نکند که از دست هر ناقصی و ناتمامی منهیات
باید قبول کرد که این طائفه را لباس دگر گونست چنانکه طبیب حاذق
اگر کسی را زهر قاتل خوراند باید خورد که ایشان نیز طبیبان حاذق حقیقتند
که بهر کرشمه و جلوه کس را بحق میرسانند چنانکه خواجه حافظ شیرازی
قدس الله سره العزیز میفرماید بیت بمی سجاده رنگین کن گرت پیر
مغان گوید ✤ که سالک بیخبر نبود زراه و رسم منزلها ✤ وایضاً

یعنی آن کنیزک بحال دیگر بود

آورده اند که روزی جوانی بخدمت جنید بغدادی آمد و گفت ای خواجه شکایت
نمیکنم و نمایش عمل نمیکنم اما از نخبت بد چیزی در پیش شما میگویم اینکه مدت چهل سال
است قائم اللیل و صائم الدهر و قاری قرآن و چهل حج و چهل چله کشیدم
اما هیچ از احوال و حال اولیا را الله معاینه نمی شود شیخ امر کرد که امروز هیچ مکن
جوان فرض او اکرد و خفت آنچه مقصود او بود دید علی الصباح چون بازنجد مدش آمد
گفت دیدی گفت دیدم جنید گفت چه گفت گفت جنید را بگو که تا ان راه زن
چرا راه زدی که طالبان مرا از استقامت بسوی کشف و کرامت راهنمونی
میکنی زیرا که درگاه مراشان استقامت است نه کشف و کرامت جنید گفت عمل تو
سد راه تو بود چون از پندار عمل گذشتی بحق پیوستی و ایضاً آورده اند
که روزی شیخ بهاؤ الدین زکریا قرشی قدس سره خرقه خود را بخواجه کرک
فرستاد خواجه آن خرقه را در آتش انداخت روز دیگر باز شیخ کسی را فرستاد
که خرقه را بده خواجه او را در زیر دیگ بنگی سوخته بود اما باز در ان آتش میکرد
چون کس رسید و از و طلب کرد دست در دیگدان کرد خرقه را بر آورد و ۱۳۰
برهم زد از و غبار بر آمد و بر آنکس برگشته داد تا بشیخ بدهد و این رباعی
را بزبان شرح داد رباعی کرک پنبه شید گهی خرقه ٭ وز مو تراشید یکی
ذره ٭ خرقه چه پوشی چه تراشی ز سر ٭ این دو دکان است ازین در گذر ٭
ایضاً دیوانه زنی را پرسیدند که چرا نماز را نمیکنی گفت من همیشه در نمازم و
هیچ اشتهای هر دو جهانی در ضمیر انشکسته ام و علامتی از نماز دایم من بعد از
دفن در قبر معلوم شود آورده اند که بعد از وفات چون او را در تابوت نهادند
خواجه کرک رسید گفت ای زن رفتی این مقام را ماندی سر برآورد و گفت
نروم کرک گفت برو برو و بعد از دفن چون پهلوی راست رو بقبله نهادند دیدند
که سرش بجانب قبله و پایش بجانب مشرق برگشته بود و الحال در همه مجاوران
قبر او را راست میکنند باز همچنان میگردد و پیر دستگیر این تفسیر را گفت

که من زیارت قبرش را کردم که بطرف هندست **و ایضاً** دیوانه بود که خود را
برهنه میکرد و در مسجد بول و غایط میکرد روزی نشسته بود عالمی گفتش
که خود را بپوش گفت خاموش باش که پسر ترا کشتم کسی خبر آورد که
حضرتم پسر شما مرد گفت رَضِینَا بِقَضَائِكَ وَصَبَرْنَا بِبَلَائِكَ عالم باز گفتش
که خود را بپوش باز گفت پسر دیگر شما را کشتم باز کسی خبر آورد از وفات پسر
همچنان آن عالم را سه پسر بودند هر سه مردند و آن عالم باز گفتش خود را بپوش گفت
ملا هر سه پسر ترا زنده کردم کسی خبر آورد که پسران شما هر سه زنده شدند و ایضاً
وقتی بیست کس از مجذوبان در ولایت ماوراء النهر پیدا شدند که هر چه از
ماکولات میدیدند از حلال و حرام میخوردند و هر چه بزبان شان می آمد میگفتند عالمان
حکم کردند تا جاهها از ایشان بر گیرند هیچ نگفتند و چند چوب و سنگ زدند هیچ التفات
نکردند گفتند گوشهای ایشان ببرید هیچ یکی التفات به بریدهٔ گوش نکردند مگر یک
کس او را از ایشان جدا کردند و دیگران را مانده دادند **مسئله آورده اند**
که مسواک هر چند خوزدباشد استعمال کنند اما چون برابر انگشت شهادت
ماند باید که او را به لفه پیچیده دفن کنند که در روز قیامت در عرصه عرصات درخت
عظیم گردد بفرمان الله تعالی که او او قربار او را از گرما به روز قیامت در زیر
سایه خود گیرد **بعد ازین بدانکه** در وصیت نامه امام اعظم رحمة الله علیه آورده اند
که هر که خاک را در حق طهارت چون آب نداند کافر گردد زیرا که هر دو بآیت کلام
الله ثابت شده اند کما قال الله تعالی وَاِنْ لَّمْ تَجِدُوْا مَآءً فَتَيَمَّمُوْا صَعِيْدًا طَيِّبًا
قال علیه السلام اَلتَّيَمُّمُ طَهُوْرُ الْمُسْلِمِ وَلَوْ اِلٰى عَشْرِ حِجَجٍ × و این تیمم مر بیوضوء
جنب و حائضه و نفاسه را مساوی است و آنرا چهار فرض است فرض اول دو ضرب
است یکی برای روی دوم برای هر دو دست و سیوم نیت و چهارم خاک پاک
و چهار چیز سنت است انگشتان در وقت ضرب کشاده دارد و علی حالها
و استقبال و استدبار یعنی دست را بر زمین نهد و پیش و پس برد بعده بردارد و بفشاند

۱۳۱

۴ رضا مند شدن پیغمبر علیه السلام از صحابه و صابران بلیات تعزی خدای تعالی ۱۲

۵ حکم پیغمبر علیه السلام بآب و خاک و استعمال مسواک ۱۲

۶ اگر نیابد آب را پس قصد کنند خاک پاک را ۱۲ بقیهٔ حدیث این آیت در بارهٔ تیمم وارد است ۱۲

۷ تیمم باطل کننده کسی است که آنچه ناقض وضوء است ناقض تیمم باشد ۱۲

اگرچه دران گرد نباشد و استیعاب در تیمم شرطست و در فتاوی سراجی
آورده است الاستیعاب شرط فی التیمم هو المختار خلافا لما ذکره القاضی
الامام صدر الاسلام ولو ترک تخلیل الاصابع لا یجزیه کذا اذا لم یحرک الخاتم
پس آنچه در نام حق آورده است قول بعضی باشد و تیمم محدث و جنب را فرقی نکرده
اند بلکه همه یکسانند تا گمے ظن نبرد که جنب را در خاک غلطیدنست چنانکه
آورده اند روزی حضرت رسالت پناه با جمع اصحاب در بیابان رفته بود
و آب نیافت فرمود تا تیمم زنند عمار نام اصحاب بود خود را در خاک انداخت
حضرت فرمود یا عمار اضربت حمارا اما یکفیک الوجه والذراعان یعنی اے
عمار آنچه تو کردی فعل حمارست زیرا که بسنده بود شمارا مسح روے و دو دست
و اما این تنبیه ست و نیت در وضو و غسل فرض نیست پس اگر کسے در آب افتاد
و یا باران بر و بارید که تمام اندام او تر شد جائز باشد از غسل و وضو اگر
آب در دهن و بینی کند و اگر تیمم برای خواندن قرآن و یا زیارت بزرگان و یا
برای نماز جنازه و یا در مسجد جنب شد و از برای بیرون آمدن از مسجد تیمم
کرد باین تیمم نماز روا نباشد تا خاص نیت برای نماز نکند و خاک پاک اگر
جای پلید شود و سه روز آفتاب بر و برآید اگرچه در سایه باشد آفتاب نه بیند
در حق نماز پاکست و در حق تیمم پلید زیرا که در کلام الله در باب تیمم خاک پاک
یاد کرده است و بیک تیمم از فرضها و نفلها هر چند که گذارد روا باشد و تیمم
وقتی روا ست که اگر یک میل از آب دور باشد و میل چهار هزار گز ست بگز جریب
که هفت مشت باشد بقول اصح تا اگر کم ازین باشد روا نیست باید که نماز را
فوت کند چون بآب رسد قضا کند الا بعذر ضعف و بیماری که بوضو و غسل رنج
افزاید پس درین هنگام نیز تیمم کند و اگر بیم دده و یا دشمن و یا سرما سخت باشد
که بیم جدا شدن اندام باشد و یا چاه بے رسن باشد و یا ثمن آب ندارد اگرچه
آب موجود ست یا نزدیکست تیمم روا باشد و اگر مسافری آب دارد اما از

ترس نفس خود که از تشنگی هلاک خواهم شد او نیز تیمم کند و برای نماز جنازه غیر
ولی و امام را اداء و بناء روست و از برای نماز عید اداء روا نیست و بناء روا نیست
که این دو نماز خلیفه ندارند و از برای جمعه اداء و بناء روا نیست زیرا که او خلیفه
دارد که ظهر است و مسایل چند که از جهت شریعت آب حوض در محلش نه آورد م الحال
بشنو بدانکه آب استاده هر چند اندک باشد و یقین شود که پلیدی در و نیست و کسے
وضو و استنجا و غسل بطریق عوام الناس نکرده است باید که چندانکه کسی از کاسه
بدست گیرد و در جاے دیگر استعمال کند روا ست تا آب مستعمل بدو نرسد و اگر آب حوض
عشر در عشر باشد حکم جاری دارد اگر چه نجاست در و افتاده باشد مگر که تغیر کند یکی از
اوصاف ثلثه او را که طعم و لون و ریح او باشد دیگر آنکه مقصود ازده در ده آنست
که تمامی نفس آب صد گز شود تا اگر مربع باشد چهار گوشه او در ده باشد تا چهل شود و با
هر گزی تا ده تا دهی دیگر ده شود تا صد گز حاصل آید اگر مدور باشد باید که گرد او گرد
آب سی و شش باشد تا صد تمام شود و اگر مطول باشد باید که طولاً بیست و پنج
گز باشد و عرض او چهار گز باشد تا صد تمام شود و قس علی هذا پس بدانکه عمق او
اعتبار دیگر ندارد مگر اینکه گفته اند چون آب بغرفه گیرد باز همان زمین را
آب میگیرد و شتاب کافیست و بدانکه آب چاه پاکست در حق وضو
و غسل و شرب و آورده اند که اکثر عمر امام محمد رحمه الله بر سر چاه
گذشته بود پس از ینجهت امان در حق چاه فتوے بقول او قبول کرده اند
و سخن او معتبر گفته اند بلکه در جمله اشربه چنانکه در تحریم خمر و بوزه و
بنگے نیز فتوے بقول اوست و در مسایل حیض و نفاس فتوے
بقول امام ابو حنیفه کبیر ست پس اگر چاه بر سر راه باشد که کودکان بدست
آب او گیرند و بخورند پلید نشود مگر بدست و پاے ایشان نجاست حقیقی
باشد تا اگر جنب پاے در آب چاه در آورد پلید نشود و احتراز قول عوام
الناس که ایشان میگویند تا رسن را و دلو را ناشسته اند از د آب پلید شود

زیرا که در عرف رسن و دلو پلید نمیباشد و آنچه در وقت نزع آب لازم شود تا هر مقدار که باشد پس به نزع دلو آخرین دلو و رسن و چاه هر همه پاک شوند و اگر چاه چشمه دار باشد و استخراج جمله آب او لازم شده باشد و ممکن نمیشود پس باید دانست که نجس بقول امام محمد رح است که دویست دلو باید کشید بدلوی که یک صاع در و گنجد و دلو اصغر و اکبر را بدلو صاع حساب کنند

فصل چهارم در بیان نماز

کما قال الله تعالی وما کان الله لیضیع ایمانکم ای صلوتکم وانما یسمی الصلوة بالایمان لانه علامة الایمان پس معلوم باد که نماز عین ایمان نیست بلکه علامت ایمانست و اهل کتاب را عین ایمان بود و شان نزول آیت آنست که هفده ماه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بعد از پیغمبری بجانب بیت المقدس که قبله یهودان و ترسایان بود نماز میگذاردند و چون این آیت آمد فول وجهک شطر المسجد الحرام طروے بجانب مکه آوردو بیت المقدس منسوخ شد و بعضے اصحاب در وقت نزول آیت حاضر نبودند و بغزا رفته بودند چون برگشتند و مطلع احوال شدند غمگین گشتند که حال نمازهای ما که بعد از نزول آیت بجانب بیت المقدس کرده ایم چه باشد این آیت مذکور درشان نماز ایشان نازل شد و وجه تسمیه نماز بایمان این بود که یهودان نماز را ایمان میگفتند پس چون بیت المقدس منسوخ شد مجوسیان مفرح شدند که محمد روی بقبله ما آورد و یهودان غمگین پس چون میان هر دو طائفه کفار اختلاف شد از برای سرزنش ایشان این آیت آمد وللہ المشرق والمغرب فاینما تولوا فثم وجه الله یعنی قبله مشرق و مغرب هر دو از ان خدای است پس هر کجا که بامر خدای روے آرید همان امر خدا ایست و وشایان لقا و نعیم شوید و بدانکه امر را وجه گفت زیرا که امر کردن کسے بغیر جهت یعنی روی آوردن نمیشود تا اول کسے بکسی روے آرد بعد ازان امر کند که فلان کار بکن و کسے گوید که صفت روے آوردن بچیزے خدا را نشاید زیرا که روے آوردن بچیزے بر دو نوع است حقیقی و حکمی پس حقیقے در حیوانات است و

---

۱ نعمت خدا را کفران مکنید انکم ضائعه گردانند نعمای شما را باطرف کوه گذارده ۱۲ حسینی

۲ این آیت در پاره دوم و در رکوع اول از سوره بقره واقع است ۱۲

۳ و در این آیت نماز را ایمان مسمی کرده شد صلوة را بایمان مگر ازین سبب که نماز علامت ایمان است ۱۲

۴ پس بگردان روی خود را سوی جهت مسجد حرام ۱۲

۱۳۴

سر کردن بجانب امیر حسینی

بقیه نماز که در کوفه ۱۲ تفسیر حسینی

این آیت در پاره دوم و در رکوع اول از سوره بقره واقع است ۱۲

و در رکوع اول از سوره بقره واقع است ۱۲

مرحد ازان آفتاب وصحا

جای آمدن آن پس جای آن

فرود آمدن آن و صحاب

روی آوردن علامت است

یعنی حسینی

۱۲ تفسیر حسینی و در رکوع

این آیت در پاره دوم و در رکوع اول از سوره بقره واقع است ۱۲

و حکمی در اوصاف باری تعالی پس معلوم باد که وجه امر را گفته اند نه روی را چنانکه بعضی
صوفیان شیطان سیرت و آدم صورت گویند که بهر جانب و در هر جا با هر کس روی خدای
است و هر جا خدا است محض کفر است زیرا که جا را نسبت کردن بخدا محض کفر
است **بدان ای عزیز** که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرموده است که
مثال صلوة خمسه مثل پنج جوی هستند که در خانهٔ هر کسی برود و آن کس هر روز پنج
کرت دران جویها غسل کند پس هیچ اثر چرک بر بدن آن کس نماند پس همچنین مصلی
صلوة خمسه اگر کما حقه نماز است از رکوع و سجود و قیام و قرات و غیر ذلک بجا آرد
هیچ اثر گناه صغیره در دفتر او نماند **چنانکه آورده اند** که روزی یکی
از اصحاب در پیش امیر المومنین عمر فاروق آمد در ایام خلافت او مگر دست امیر
گفت که گریه چیست گفت یا امیر گناهی از من در وجود آمد گفت چگونه گفت روغن
در بازار سیفروختم زنی صاحب جمال بر من آمد و گفت روغن میخریم گفتم این روغن
لایق شما نیست اگر بدکان من آئی روغن خوب بشما فروشم چون بدکان خود
آوردمش اندرون بردم و بوسه کردمش زن گفت از خدا نمی ترسی از هیبت خدا
میگریم امیر المومنین عمر گفت که وقت خفتن بیا چون امیر خفتن ادا کرد و وعظ
آغاز کرد و الحق فریاد بر آورد و گفت یا امیر متکلم بکنای امیر گفت که نماز
پیشین و عصر و مغرب و خفتن را عقب من ادا کردی گفت آری امیر گفت
قال الله تعالی إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ بدانکه تو از گناه صغیره آزاد شدی
قال علیه السلام اَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَعْدَ التَّوْحِيدِ مِنَ الصَّلٰوةِ
پس اگر خلاص شود از حساب نماز خدا شود که بروی بنده چون در حساب نماز سوخت آید
دیگر حسابها بر تو آسان کنم و الا همه حسابها بر تو دشوار کنم ای عزیز پیغمبر گفته است که نماز نیاز بنده است
باید که بحضور دل باین ده خاصیت دانسته ادا کند تا نماز بنده
قبول افتد و الا هر دو رد شود و معنی آن ده خاصیت درین ده حرف است
سنت و واجب و فرض مراد از سنت سستی و کاهلی در نماز نکند که کار منافقان

است کما قال اللہ تعالیٰ فَوَیْلٌ لِّلْمُصَلِّیْنَ الَّذِیْنَ هُمْ عَنْ صَلٰوتِهِمْ سَاهُوْنَ الَّذِیْنَ هُمْ یُرَآءُوْنَ وَیَمْنَعُوْنَ الْمَاعُوْنَ یعنی وائی مرکسی راکه فراموش کند نماز را یعنی بگذراند نماز را از وقت خویش و تنها به سبکی گذارند و در روی خلق ثقیل پس ریاکرده باشند وَالرِّیَآءُ مِنَ الْکُفْرِ راند انسته اند و مراد از ن سرهای نفس ست که هفتند چون ریا و غیرت و کینه و حرص و هوا و آرزو باید که هر همه را در نماز ببرند یعنی در خاطر نه آرند تا قبول شود و مراد از ت از غیر خدا توبه کند و خدائرا چنان پرستد گویا که حق را می بیند و الا حق او را می بیند و مراد از و ویل ست یعنی در دوزخ چاهها اند که چهل هزار سال راه عمق دارند و از خون و زرداب عاصیان پرند و وعید برای مصلیان غافل ست پس مصلی را باید که در نماز آن چاهها را در خاطر آرد تا غافل نباشد و مراد از الف اللہ را شناسد که کارساز بندگانست از عدم در وجود آورد و قابل شهود گردد و مراد از ج آنکه جهد و کوشش تمام در نماز و عبادت خدا کند که بندهٔ مکلف فاعل مختار ست و مراد از ب بدی و خلاف بانفس کردن که در خبر ست بهر دشمنی که نیکی کنی بصلح آید الا نفس که هر چند در حق او نیکی کنی بخلاف پیش آید لقوله علیه السلام اَشَدُّ النَّفْسِ اَشَدُّ مِنْ شَرِّ الشَّیْطَانِ و مراد از ف دل را از ماسوی اللہ فارغ کند و چون تکبیر تحریمه حرام کنندهٔ هر فعل ظاهر ست همچنان هر خطرهٔ ماسوی اللہ حرام داند و مراد از ر راحت گرفتنست بیاد خدا چون نماز یاد خدا ست پس نیاز او راحت و مراد از ض ضائع کردن نماز ست یعنی نماز را ضائع نکند و نماز وقتی ضائع میشود که در اول نیت نماز مقارن تکبیر یا متصل و یا منفصل بجائی نیارد که فلان نماز ست و مقتدی گوید که خلف امام ست و در آخر حضور که فلان نماز را ادا کردم بجا نه آرد ضائع کرده باشد نماز را که رسول علیه السلام فرموده ست هر که این ده خاصیت در دل نه آرد و نداند منافق ست اگرچه نماز میگذارد دوزخی ست پس ای عزیز باید که در نماز

ع پس وای نمازگذارندگان از نماز خود بی خبر اند

یعنی از نماز خود بی خبر اند

ایشان ریا پیشه کنند و در گرد ذکر نگردند

ایشان ریا پیشه اند و در ذکر نمی گردند

ع این آیت در پاره ۳۰ ست ۱۲

ع ویل وادی ست در دوزخ ۱۲

ع فرو نفس سوخت ۱۲

جد وجهد بسیار بکنی که در روز قیامت از جهت نماز درماندگی وسختی بسیار ست
کما قال الله تعالی کُلُّ نَفْسٍ بِمَا کَسَبَتْ رَهِیْنَةٌ اِلَّا اَصْحٰبَ الْیَمِیْنِ فِیْ جَنّٰتٍ
یَتَسَآءَلُوْنَ عَنِ الْمُجْرِمِیْنَ مَا سَلَکَکُمْ فِیْ سَقَرَ قَالُوْا لَمْ نَکُ مِنَ الْمُصَلِّیْنَ در خبر
ست که مَنْ لَا صَلٰوةَ لَهٗ لَا زَکٰوةَ لَهٗ چون در شب معراج حضرت رسالت پناه از
رب العزة پرسید که یارب در قرآن هفتصد جا نماز با زکوة یاد کردی وجهش چه باشد
از انکه یک جائی نیز کافی بود ندا شنید که ای محمد برائی بندگان خود وامت تو هیچ
عمل بهتر ازین ندیدم تا شایان درگاه من باشد از ینجهت تکرار کردم واز جهت
یکی نماز که کسی بعمدا ترک کند شش هزار و پانصد سال در دوزخ محبوس
گردد اما اگر جمع را بینی وتمیز نتوانی کرد میان مسلم وکافر ببین که هر که نماز کند
آن مسلمست وهر که نماز نگذارد کافرست لقوله علیه السلام لَا فَرْقَ بَیْنَ
بَیْنَ الْمُسْلِمِ وَالْکَافِرِ اِلَّا بِالصَّلٰوةِ اما بترک نماز کافر وقتی شود که مستحل ترک
باشد چنانچه اگر در معرکهٔ مقتولان بیابی که تمیز میان مسلم وکافر نمیشود باید که ببیند
اگر سبلت پست کرده باشد مسلمست واگر دراز باشد کافرست واز جهة
مانع زکوة در روز قیامت مال اورا از زر ونقره تخته ها سازند وبروی آتش
گرم کنند در وی وپهلوی وپشت اورا بدان تخته ها داغ کنند
کما قال الله تعالی اِنَّ کَثِیْرًا مِّنَ الْاَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَیَاْکُلُوْنَ اَمْوَالَ النَّاسِ
بِالْبَاطِلِ وَیَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ وَالَّذِیْنَ یَکْنِزُوْنَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ
وَلَا یُنْفِقُوْنَهَا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِیْمٍ یَّوْمَ یُحْمٰی عَلَیْهَا
فِیْ نَارِ جَهَنَّمَ فَتُکْوٰی بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوْبُهُمْ وَظُهُوْرُهُمْ هٰذَا مَا
کَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِکُمْ فَذُوْقُوْا مَا کُنْتُمْ تَکْنِزُوْنَ ۝ و در مفتاح
الجنان آورده است که اگر یک درهم از زکوة در خانهٔ غنی مانده
باشد وبیست فرسخ ودوازده کروه فقیر از گرسنگی بمیرد آن غنی بخون
وی شریک باشد و در حق مواشی آورده اند که اگر زکوة از

از احوال مشرکان وبیچارگان ایشان در دنیا از نماز کردن در جواب گفتند ما از نمازگذارندگان نبودیم
یعنی بعضی از مؤمنان در آن وقت که در دوزخ اند ایشان را گویند که چه چیز شما را در دوزخ آورد
تفسیر حسینی در سورهٔ مدثر واقعست ۱۲
ع در حدیث صحیح آمده که هر که زکوة ادا نکند نمازش قبول نیست ۱۲
ع نماز مسلمان ترک نماز بسیار کافر ودر دوزخ بسیار ۱۲
ع از علماء ودیگر بزرگان دین شنیده ایم که هر که زکوة ندهد
نمازش قبول نیست

مواشی نکشیده باشد فردای قیامت در روزی که پنجاه هزار سال باشد غنی را
بران زمین گرم خسپانند و مواشی بروی جُغل بندند تا آنگه مواشی آخرین چون بر وی گذرد
مواشی اول باز بر سرش رسد و او را زیر سم و لگد خشخاشش سازند و هر مواشی
بمقدار کوهی کلان شده باشد **دوم** در خبر است که چند نفر گمان مسلمانند
والا کافر اند **اول** مانع زکوة لقوله علیه السلام مَنْ لَا زَکٰوةَ لَهٗ لَا صَلٰوةَ لَهٗ **دوم**
آکل الربوا **سیوم** آنکه بزن خود لواطت کند **چهارم** ساعی که کسی را بناحق بامیر
و حاکم گرفتار کند **پنجم** کسے که سلاح بدار حرب فروشد **ششم** آنکه بکسی
دعوی داشته باشد و بقضائے قاضی نه ایستد بلکه بر سوم جهال مائل باشد
هفتم مدمن خمر که همیشه در خانه خمر نگاهدارد **هشتم** باج گیرنده که از مالک نصاب
و غیر نصاب بی تفحص چیزے بگیرد **نهم** باغی که بادشاه اسلام ازو ناخشنود
باشد **دهم** تارک صلوة عمداً و از جهت خوردن یک روزه نه بلکه سال در
دوزخ محبوس گردد **و بدانکه** روزه را سه فرض است اول نیت دوم وقت
او از صبح صادق تا غروب آفتاب شناختن **سیوم** خود را از جماع و ماکولات
و مشروبات و هر چه غذا آرد و مداوے شود نگهداشتن **و بدانکه** در روزه سه
شادی است یکی در وقت شکستن روزه و آن وقت اجابت دعاست
دوم جُنّه است از آتش دوزخ **سیوم** جزاے او لقاے باریتعالی است باید
که افطار صوم بعد از غروب که آفتاب ننماید بکند **و در معرفة المذاهب** آورده
است که دوازده فریق روافض متفق برین اند که افطار وقتی بکنند که آسمان از
ستارگان پر شود و نماز مغرب نیز دران وقت ادا کنند پس تشبیه بافعال
ایشان نباید کرد و مقبولی او موقوف بدو چیز است اول بصدقه و ادا کردن
فطر و فطر واجب است بر کسی که مالک قدر نصاب باشد و مال نامی شرط نیست
چنانکه اگر کسے را دو شمشیر و دو ترکش و دو کمان و دو کتاب و دو خانه و دو سرائے
باشد یکی را برائے استعمال ماند و دیگرے را در حساب بیع در آرد تا اگر تمامی

جغل بالکسر کرگین فیل و بالفتح ابر سیاه آسمان موج دوست دور کردن و گل از زمین کشیدن و کرگین انداختن فیل و گوشت دور کردن از استخوان و امثال آن و رشوت بسیار دادن و ستدن و غیر معلوم الاختصاص

زکوة آنکس کرا نباشد نماز او را ۱۲

فصل در بیان صفت و فطر کردن صائم

مال بقدر دو لیت درم رسد صدقه فطر بر و لازم شود پس صدقه فطر او کند از
جهت بنده و آزاد و کودک و از هر کسی نیم صاع از گندم و نیم صاع دو من در من
چهل بهلولی در دین هشتاد پهلولی میشود و از جو چهار من و هر که صدقه فطر را منع کند برابر هر دانه مار و کژدم
در گور او پیدا شوند دویم تراویح بیست رکعت بده سلام و با جماعت گذاردن
سنت است و نیز ختم قرآن در وی سنت است باید که در هر رکعت ده آیت چون
سورهٔ والضحی بخواند تا ختم حاصل شود و در انیس الواعظین آورده است
که اگر کسی از سورهٔ فیل تا آخر قرآن بخواند سنت را بجا نیاورده باشد و فردای
قیامت ماخوذ شود و اگر جمعی از اهل قبله ترک تراویح متفق شوند بادشاه
اسلام را باید که همان دیهه را تبازد و تاراج کند بدان ای عزیز که چون وقت
نماز در آید با عتقاد درست ظاهر و باطن را از ماسوی الله پاک کن و غیر از الله
چیزی را در دل نیاورده چنانکه شیخ الشیوخ شیخ المشایخ والاولیاء رئیس سالکان غواص زمان
کهف امان شیخ عثمان هارونی قدس سره و پیر قطب الاقطاب شیخ جامی شریف
زندوسی هر دو روایت کرده اند که هر امامی که بداند که در پیش زید است و در بیار
عمر و نماز او نزد سالکان جوی نیرزد لقوله علیه السلام الصلوة معراج
المؤمنین من لا صلوة له لا معراج له چون نماز که معراج باطنی مصلی
است و زینه پایه است تقرب حق پس بحضور تمام باید کرد و خود را در آن وقت
او در میان نباید دید چنانکه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وآله وسلم در معراج
ظاهری از حجابات نور گذشت آوازی شنیدند که یا محمد این است خدای تو در نماز
است یعنی در سبوح و قدوس است و این را صفات سلبی گویند که پرواز عقل
و وهم و خیال را در این پر بسوزد پس حضرت رسول صلی الله علیه وسلم چون بالای
عرش رسید و در باطن او قطره از جزئیات الوهیت دمی وحدت بچکید و او را از شعور
مجرد در ربود اول هفتاد هزار مراتب نورهای کبود آسمان رنگ و نامحدود
که آن را سالکان پرده های نفس گویند از این در گذشت چون

از تن بدل شد مرتب مذکور دید و چون از دل بگذار سید که محل اخذ معرفتست
هفتاد هزار پرده هائی عقیق رنگ که آنرا مرتب قلبی گویند دید چون از فواد بگذشت
هفتاد هزار پرده هائی سرخ بغائت صاف دید و سر مراتبی هست میان فواد و روح
چون از سر بروح شد هفتاد هزار پرده هائی زرد دید چون از روح بخفی شد هفتاد
هزار پرده هائی سفید دید و چون از خفا با خفا رسید هفتاد هزار پرده هائی سبز دید و
از اینجا از نفی وجود خبر بود و چون از اخفاء بفردانیت صرف گذر کرد هفتاد هزار
پرده هائی سیاه در پیش بود که آنجا نشان نبوت و شعور انانیت و اشارات خالقیت
مخلوقیت مضمحل شد پس سبوح قدوس این معنی دارد که عبادت و اشارت را
در وراء نیست یعنی سرور انبیا و برهان اصفیا و تاج اتقیا محمد مصطفی صلی الله علیه
وسلم را چون اشارت شد که قربت حق کسی تصور تشخیص نکند و قربت جسم بجسم
کفر محضست بلکه قربت بمراتبست نه بجسم و حضرت بمراتب و پرده های مذکور که
معراج باطنی بود بعد از معراج ظاهری وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِیْنِ یعنی چون در
افق املاک رسید به تشخص مبارک خویش گویا که شخص او بالای عرش منع شد
از سر جسمیه پس سر بمراتب مذکور که نفس و دل و فواد و سر و روح و خفی و اخفاست
و سیر مع الله گرد این پرده ها را اطلاق بذات و صفات حق نتوان کرد که این را
عالمی نور و حجاب گویند اگر میان سالک مسلوک و نور محمدی و غیر ذلک من کلامهم
گویند و هر پرده ازین پرده ها چون هفتاد هزار مقدار این جهانست از روی نمایش
در افق املاک یعنی در جائیکه خارج از کثیفات نمایش دارند هر پرده چون هفتاد
هزار برابر این دنیا مینماید اما چون از روئے شمول ایشان کسے نظر کند که در کل
ایشان امتیاز و اتحاد مدار مذ پس نامتناهی اند زیرا که آنچه اولیاء الله را مینماید در عین
عالمی کثیفات مینماید نه خارج از کثیفات و معلوم باد که چنانکه ذات و صفات
باری نامتناهی و نامحدود و محیط جمله ممکنات بغیر اتصال و انفصالست این پرده ها
نیز همچنانست و بمراتب اطوارات حق تنزل کرده و یک بدیگرے نیز آمیزش

ندارند پس ای عزیز اول چون مستقبل قبله شوی شاید که بقبله آب
دهن نه اندازی که در شرح مشارق آورده است که دران ساعت
روی بخدا آوردن ست یعنی به امر او پس گویا که بوجه حق آب دهن انداخته باشی
واگر آب دهن بسیار گردد بر کتف چپ بر گرداند از که شیطان از عقب
وسوسه میکند پس گویا که بروی شیطان انداخته باشی وچون اِنِّیْ وَجَّهْتُ
وَجْهِیَ لِلَّذِیْ فَطَرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ حَنِیْفًا وَّمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِکِیْنَ
گوئی تحقیق چنان بدانی که باطن را از ماسوے الله شستم ومعراج باطنی
را باحق در پیوستم ودل را از غیر حق عاری باید کرد که تا معراج دلت بحق باشد
که بمراتب کسان برسی که سر را از غیر الله خالی کرده اند وبحق وبمراتب باطنی پیوسته
اند ودست برداشتن تحریمه اشارت بدانست که ماسوی را پس پشت انداختم و
چون دست را زیر ناف نهی اَللّٰهُ اَکْبَر گوئی زیرا که اگر در اوان دست برداشتن
گوئی پس نقیض نیت دل شود گویا که الله را پس پشت انداخته باشی وچون
در اوان دست نهادن گوئی گویا که ثبوت الله کرده باشی ونفی ماسوے الله
وباید که باحضور تمام باشی چنانکه سالک محقق خود را درمیان کعبه وحدت که
مولود ذات محمدست داند والا چون عوام الناس خود را بجهت کعبه که مولود
ذات محمدست داند وخواجه فرید الدین عراقی در معنی این حدیث فرموده
است وتاویل نموده که لِاَحَدِهِمْ رَکْعَةٌ مَعَ الْمِسْوَاکِ اَفْضَلُ مِنْ سَبْعِیْنَ رَکْعَاتٍ
بِغَیْرِ مِسْوَاکٍ پس او گفت که یک رکعت برائی حق او که تو درمیان نه باشی
افضلست از هفتاد رکعت که بخودی خود برائی او اداکنی وبدانکه نیت
شرعی مقررست بسه نوع اول متصل آنکه تکبیر با نیت پیوسته باشد که فلان
نمازست دویم مفصل آنکه نیت کند بعده شے منافی نماز درمیان
نه آرد وتکبیر گوید سیوم مقارن آنکه نیت با تحریمه باهم مطابق
باشد

ع یعنی بگوش چپ بر گرداند

ع پرستیدن من خالص کردم
این هر دو در قرآن مجید
از سوره انعام
در پنجاه و یکم پاره
ششم است

ع تفسیر حسینی

این آیت در پاره
هفتم و در ربع رابع
از سوره انعام
واقعست ۱۲

چون خاتم در اصبع و اگر نیت محققان که مبادے اوست ندانی باری خود را در فهم
کلمه که در صلوة آید بگمار که هر یک چه معنے دارد میخواستم که از جمیع کلمات آنچنی
تا سلام فهم سخن گویم اما چون در کتاب **ارشاد المریدین** آورده بودم سکوت
کردم و باید که بعد از افتتاح شروع در قرارت کنی و خود را در محراب حساب گا
حاضر دانی و قرارت یک بیک حساب با حق دانی و چون قرارت را غلط خوانی
گویا که حساب را غلط کرده باشی **و در رساله** شیخ المشائخ قطب الاقطاب
قطب الدین بختیار اوشی چشتی قدس الله سره العزیز گفته است که اگر غیر المغضوب
را بدال معجمه خواند گوسفندان را گفته باشد و اگر بظا گوید یا لان اشتران را
گفته باشد پس بهر دو تقدیر نماز فاسد شود **و در ترغیب الصلوة**
آورده است که اگر در اللهم صل بسین گوید نمازش تباه شود زیرا که السلسبیل
شیدن را گویند و خوف کفر است و در قنوت اگر بثنی بسین گوید نماز
تباه شود زیرا که بثا معنے ثنا است و بسین معنے فراموشی است و اگر بجای
ثم سم گوید نماز فاسد شود که ثم برای تعقیب است و سم سوفار را گویند و در
محافظت قرارت بحدے خواند که خود بشنود که قرارت و طلاق و عتاق و فی
و استثنا تا خود نشنود معتبر نیست و واقعه نشنوند پس چون قرارت کار صعب
ترین نماز است پاره از مخارج و طریق قرارت کلام الله بقدر امکان خود و با تمام
فرزند عبد الکریم اصلح الله شانه بیان کنم **بدانکه خلیل** ابن احمد قدس الله سره
العزیز مخارج حروف را شش بیان کرده اند و **همزه** از بن حلق قریب بسینه
وه قریب بحلق بالاتر از همزه و **عین** فروتر از می وح بالای می و ع
بالاتر از وح نزدیک کام این شش را حروف حلقی گویند **و در تجوید** آورده
است که مخصوص در فاتحه اگر کسے ها را بجا تبدیل دهد و یا بر عکس نمازش فاسد شود
و در اذان لا اله الا الله چنان گوید که حلق خبر نشود و الا کفر گفته اند و ح
را بتمام حلق نگوید **و در تذکرة الاولیاء** آورده است که رضی حبیب عجمی قدس الله

مسئله
اگر غیر المغضوب را بدال یا به ظا خواند نمازش تباه شود

۱۴۲

بیان مخارج و صفت حروف
و طریق قرارت

سر العزیز امامت میکرد و آن زمان امام حسن بصری رضی الله عنه از جانب روم
رسید و اقتدا کرد حبیب عجمی الحمد را الهمد گفت امام ازان نماز و شروع برگشت
و تنها نماز گذارد درویشی امام را وجد درویشان پیدا آمد و گفت یارب نزدیکی خود
بمن بنمای هاتفی بر آواز داد که نزدیکی من یافته بودی و ترک دادی امام گفت یارب
کدام بود گفت نماز خلف حبیب گذاردن زیرا که دل او از کدورات بشریت بصفی
شده بود و خود را بخود بپیوسته بود چنانکه در مناقب آورده اند که هرگاه که
کلام الله خوانده میشد حبیب را شوق و وجد پیدا می شد میگفتند ش که عجم را
چه شوق کلام الله که خواندن نمیدانند گفت لِسَانٌ عَجَمِیٌّ وَقَلْبِی عَرَبِیٌّ و معلوم
باد که این حکایت مفتی علیه نیست زیرا که اگر جایز بودی امام نماز بجماعت را
ترک ندادی و این حالت درویشان است که تعلق به باطنه دارد و نادر می افتد
و گفته اند که اَلنَّادِرُ کَالْمَعْدُوْمِ اما عامه خلق را فتوی برین است که ادای
حروف فرض است چنانکه اگر در اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَاِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ تشدید بگذارد ۱۴۳
نمازش فاسد شود و آورده اند که شبی قاضی حماد الدین ناگوری امام شد و شیخ
قطب عالم قطب الدین اوشی و معین الدین حسن سنجری و بهاء الدین ذکریا و قریشی
قدس الله سرهم اقتدا کردند و همه بیک پای استادند تا نیم شب قاضی قرآن را
در یک رکعت ختم کرد و جمله سجده های تلاوت و سجده های نماز بجا آوردند بعد
بر پای چپ استادند و در رکعت دوم نیز ختم قرآن کردند بطریق اول و بعد از
فراغ مناجات کردند که خداوندا چنانکه حق شناخت تست و حق عبادت تست
بجا نه آوردیم هاتفی آواز کرد که ای محبان کما حقه عبادت پرستیدید و کما حقه
معرفت شناختید شما را و شما را بخشیدم شما را و متابعان شما را نیز بخشیدم
نقلست که روزی قاضی شهاب الدین ناگوری وفات یافت و او را دفن
کردند منکر و نکیر در پیش او آمدند و سوال کردند که مَنْ رَبُّکَ قاضی گفت
این کدام من است چون فرشتگان را علم نحو و علم حقیقت نیست درماندند

وبرگشتند ومناجات کردند که خداوندا بندهٔ شما چنین میپرسد خطاب وعتاب از حق
برایشان شد که بروید وجواب گوئید زیرا که چندین هزار بندگان من که میپرسید
جواب میگوئند وشما یک بندهٔ ما را جواب نمیتوانید گفت چون تضرع وزاری
کردند حکم شد که بگذارید وپیش او نروید نقلست که روزی قاضی حامد الدین
ناگوری قدس سره را با شاگرد خود شیخ قطب الدین بختیار اوشی چشتی مباحثه
شد که در آخر کلمهٔ شهادت عبده ورسوله مطلقست شیخ قطب الدین گفت
نیست وبادشاه زمانه مرید شیخ قطب الدین بود نیز حاضر بود چون در کتب
دیدند حق بجانب قاضی بود اما شیخ لوح محفوظ را نمود که در وطاء مطلق نبود
قاضی قبول نکرد وگفت خدا ریا کرد واز جهت شما طا را در حال دور کرد زیرا که
در کتب دروغ واقع نشده است بادشاه اعراض کرد که عجب ازین قاضی که لوح
محفوظ را قبول ندارد قاضی را صفت جلالیه اثر کرد وچون شیر شرزه بغرید و
غضب تیز اثرش کرد چون برق بدرخشید وبپا خاست وشیخ کفش او
راست کرد ودر عقب او دویدن گرفت قاضی روئی در بیابان نهاد تا آب در
پیش آمد همراه کفش در آب رفت وچون برآمد شیخ قطب الدین دامن او را بالا
گرفت ودامن خودش بآب تر کرد وبگرد آلوده ماند چون مسافتی پیش رفت قاضی
گفت دست از دامنم بدار که تخت بادشاه را نثار کردم شیخ گفت بادشاه
فدائی سر تو باد بر فقیر رحم کن گفت شما نیز بعد از هفت روز خواهید رفت گفت
عمرم فدائی تو باد بر ایمان من نظر کن بعد ازان قاضی گفت که ایمان تو در
امان حق باشد چون شیخ بخانه آمد بادشاه را مرده یافت وبعد از هفت
روز شیخ نیز وفات یافت وغرض ازین حکائت اینکه تا هر کس را لازمست
که عین تلاوت در شد ومد ومطلق فهم تمام کند پس مخرج ق وک در بن
کام هر دو را البته گوئند ولهت بن کام را گوئند ج وش وی میان
زبان شجری گوئند وض معجمه ول را حافی گوئند وحافی کناره یعنی

کنارهٔ زبان را بدندان ضرس جانب چپ برساند ویازده حروف بر سر زبان
تعلق دارند ذ معجمه ث ظ این را شویه گویند بمعنی بموئت دندانهای
زیرین ط ت بموئت دندانهای علیا اینرا لطیعه گویند ص س ز
بموئت سر زبان ومیانهٔ دندان واین را سالیه گویند وسالیه نیز سر زبان باشد
ودو حروف ازان ذ ن بموئت سر زبان وبن دندان علیا واینرا لقیه گویند
وزلق تیزی دو کرانه زبان باشد واز لب پنج حروف خیزد ف والف وب
ومر و ق واینرا شفویه گویند واین شش مخرج بسه مجری باز آید مجری حلق و
مجری دهان ومجری لب وبدانکه اگر مخرج ومعنی هر دو حرف یک باشد اگر
تبدیل کند نمازش روا باشد واگر مخرج هر دو یک باشد ومعنی جداگانه نمازش
فاسد شود چنانکه الله الصمد را اسمد گوید ویا صراط را سراط گوید که هر دو لفظ
معنی بی نیاز وراه دارد پس نمازش روا باشد واگر لست علیهم بمصیطر مسیطر
گوید نماز فاسد شود زیرا که مخرج ومعنی هر دو یکی نیست وهر دو برگماشته شده را

گویند قال علیه السلام مَنْ قَرَءَ الْقُرْآنَ عَلَى رَأْيِهِ فَلْيَتَبَوَّءْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ
پس باید که کلام الله را در پیش استادی باید خواند که او نیز پیش استادی خوانده
باشد زیرا که اگر کسی صد ذلة القاری بخواند نمیتواند که کلام الله را ترتیب دهد
وآورده اند که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم در هر سالی یکبار
کرت بر مهتر جبرائیل میخواند ودران سال که وفات میکرد دو کرت خوانده بود
پس قرآن را باید خواند الحان مطربان وقاریان خود رو که غیر مدرا مد کشند برای
تحسین صوت نباید خواند که خوف کفرست واما باید که مزین بنیت اظهار و
اخفا واد غام ومد وشد وتفخیم وترقیق وقلقله وغنه باشد لقوله تعالی
وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ای زَيِّنُوا الْقُرْآنَ زِينَةً پس اظهار وآن شش حرفست
که نون ساکن وتنوین را اظهار کند نون ساکن که ما بعد او یکی از حروف
حلق آید مجموعهٔ او اخ هغه اظهار کند چون الا انت ان هذا من عین

ف کنند بتحریک همزه والصلوة والسلام ۱۲
ع کسی که خواند قرآن را بر خلاف
نشستن از نماز شش ۱۲
ع وبا بسیاری و
کردن چنانچه ۱۲ بیست شش ۲۶ در
این آیت دیباره ۲۹ در
سوره مزمل واقعست ۱۲
ع است خوب کردن ۱۲
قرآن را خوب کردن ۱۲

ومن حیث ومن غل انعمت علیهم ومن خوف ونظائر نون وتنوین سواء علیهم عذ
الیم ورغد احیت شتما محکمات من واجر عظیم وحروف ادغام که مجمع او یرملون است
یعمرون ادغام باغنه وغنه آوازی باریک راگویند وسماوی ادغام بے غنه
نظیر نون ساکن بے غنه چون بعد او سماک آید چنانکه من بعد من بلدنه وباغنه چون
بعد او چهار حرف مذکور آید چون من وراء ه ومن نعمه ومن یقول وادغام باغنه مقدا
پدید آرند تا حسن وجمال کلمه ظهور یابد چون ان شاء الله ان الله نظیر نون تنوین
بے غنه چون بدل للمتقین ومن ثمرة رزقا ونظائر تنوین باغنه ازواجا یتربصن ورع
وبرق وسرورة نظیر وآیة مکان وحروف اخفا پانزده اند وچون
ما بعد از نون ساکن وتنوین یکے ازیشان آید نون را اخفا باید کرد واخفا
باغنه ادا کنند حروف این است ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف
ق ک نظیر نون ساکن انفسهم من قبل ان کنتم فمن ثقلت من جاء من دون
الله من ذا الذی ان نداجه من شر من سبیل من قبل من ضل ان طلقتم
من ظهیر ونظیر تنوین چون دکا دکا صفا صفا قوم یجهلون ورزقا کریم وبدانکه
درعم یتسارلون درعما ونون ساکن است ادغام باغنه باید کرد در هر جاکه بعد از
نون ساکن وتنوین حرف باآید قلب بر میم باید کرد باغنه چون من بعد بصیر بما
یعملون **بدانکه** هر جاکه بعد از میم ساکن چون هم وکم ولم حروف آید اظهار باید
کرد ودیگر همه جا اخفا است چون الم یجعل کیدهم وبهم وبعدهم وترمیهم بحجارة وبعدهم فی طغیانهم
وبدانکه دال ساکن در هشت جا او ادغام باید کرد در ت چون قد تبین ودر
د آل چون قد دخلوا ودر ج چون قد جعل ودر س چون قد سمع الله ودر
ش چون قد شغفها حبا ودر ص او چون قد صدق ودر ط چون قد ظلم ودر ذ آل
چون قد ذهب **وبدانکه** در د آل ودر ذ آل ودر ظ او ادغام شود چون اذ ظلموا واذ ذهب
ودر ج چون اذ جعل وتا ر تانیث در د آل ودر ط وت او ادغام کنند چون اجیبت
دعوتکما فامنت طائفة وطارت ساکن ورت او ادغام کنند چون بسطت وان

فرقم و لام بل و هل و قل و لام و را ادغام کنند چون بل رفعه الله و بل لکم و هل
ترى و هر جا که دو حرف از یک جنس بهم آیند اوّل آن ساکن دوم متحرک اول را در دوم
ادغام کنند چون بید لکم الموت و انما یوجهه و من یکبر بهن و ما لم تسطع علیه و من قرائهم
محیط مگر در محلی که حرف اوّل آن ساکن و حرف علت باشد چون الذی یوسوس
و الذی یکذب و در کلمه الم نخلقکم قاف در کاف ادغام شود بالاتفاق فقط و ث در ت
ادغام کنند اگر ث ساکن باشد چون کم لبثتم قال و را مفتوح و مرفوع را تفخیم
باید خواند یعنی پر باید خواند و نیز اگر ما قبل او مفتوح و مرفوع باشد و او ساکن باشد تفخیم
باید خواند چون ربنا و ربکم خبیر خبیر و الم ترکیف و کنت ترابا و نظیر را ساکن چون
ارجلکم و قرآنا عربیا و اگر را مکسور و یا ساکن ما قبل او مکسور باشد ترقیق
باید خواند چون عسر یسرا و ساکن چون فرعون و ارجی مگر آنکه بعد را حرف
استعلا واقع شود و آن ط و ص و د و ق است چون قرطاس و مرصادا و فرقة
لفظ الله اگر ما قبل او مفتوح و یا مضموم یا ساکن تفخیم باشد چون و الله و کان الله
ان الله و اگر ما قبل او مکسور باشد ترقیق باید خواند چون الحمد لله و بسم الله و هر جا که
در آیت وقف متون و غیر متون قاری رسد اگر ما بعد ایشان الفی ساکن نباشد
اگر با حرکت مفخم بود اشمام کند و اگر کسره باشد روم کند چنانکه نستعین و اجر عظیم
اشمام بشارت لب اندکی رفع را بوی دهد چون قل هو الله احد و روم در کسره است
یعنی اظهار حرکت کند و با و از نرم چون مالک یوم الدین و در آیت مفتوح فتحه را بهیچ طریق
ظاهر نکند و در آیت بحر بوبیچ وجهی نیست نی مدولی اشمام مگر که انقطاع دم آسانی
کنند و بعده بیشتر بخوانند چنانکه فحدّث و توآبا و احدی

بیان وقوف منزل

ه لازم است و گذشتن از و کفر است و آن در قرآن نود جا است b مطلق
است گذشتن از و مطلق روا نیست زجایز است و مستوی بین طرفین است
اما وقف اولی و صلی مجوز هر دو جهت مساوی و مجبت ص علامت رخصت
است گذشتن از و اولی ق علامت قیل یعنی اختلاف قراء ٥ برای

مسئله بیان اوقاف قرآن

آیتست ومعلوم باد که وقف نفس کشیدنست امانه چنانکه ساکن شود بلکه چون طرفة العین نفس کشد وباز قراءة کند وبدانکه حروف قلقله پنجند وبروائتی شش اند وقلقله بطریق روم اظهار کردن حرکت راگویند اما البته اظهار کند اول ب چون وَالتَّرَائِبِ دوم ج چون بهیج سیوم د چون ویوم الوعد چهارم ط چون فی لوح محفوظ پنجم ق چون من علق ودر ض اختلاف وقلقله درکسره میباشد درحالت وقفی چون ب ط ج ط و ط ظ ط ق ط ض ط وبعد ازین معلوم باد که جمله مدات برهفت وجه اند اول مدمنفصل چون ماقبل همزه یکی ازحروف مد آید و حرکت ماقبل آن حرف علت موافق مدکنند چنانکه قَالُوا آمَنَّا بِمَا أُنْزِلَ و بِمَا أُنْزِلَ و فِي أَنْفُسِكُمْ ومدمتصل چون يَشَاءُ و مَاسْوَاءَ و جِيءَ و متصل آنرا گویند که حرف مدوهمزه دریک کلمه باشند کما مر ومدمشدد واین راضروری نیز گویند چون وَلَا الضَّالِّينَ و حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ و لَا تُحَاجُّونِّي و تُحَاجُّونِّي چنانکه پرنده درهوا باشد وبآهستگی بزمین فرود آید چنان نفس را بالابرد وفرود آرد چون وَمَامِنْ دَابَّةٍ و مُدْهَامَّتَانِ و نَضَّاخَتَانِ وضَارَّ وشاید که این مدضروری بغیر ازباب افعیلال نیامده باشد ولَا الضَّالِّينَ دومدست یکی ضروری دوم ازبرائی وقف آنست ودرحالت وقف آنست چون نزدیک طرف اخیر حرف علت ساکن واقع شود نیز باید کرد چون نَسْتَعِينُ والْمُؤْمِنِينَ . وأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ومدتبجی که دراول سورت از مقطعات واقع میشود اگر در لفظ او حرف علت آید چون الٓمٓ وصٓ وقٓ ونٓ و اگر در لفظ او حرف علت نباشد مدنکند نحو طٰهٰ ودرعین کهیعص وحم عسق دووجه است هم مدوهم قصر ومدضمیری چون مابعد ضمیری همزه باشد وماقبل او ساکن نباشد چون مَنْ يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ واگرماقبل او ساکن باشد مدنباید کرد چون انا انزلناه وعنه و فیه اگرمابعد ایشان همزه آید مدنباید کرد ومدمبدل آنرا گویند که بدل ازهمزه ویا ازتنوین باشد درحال وقف چنانکه آمَنُوا و آمَنَّا و بِنَاءً

وسَوَاءٌ و در بعض اقاویل چون دو حرف علت بهم آیند نیز مد کنند چون اِنَّ الَّذِیْنَ
اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اما اندک مد کنند مد منفصل و متصل چهار الفی اند و مد ساکن
سه الفی و مد مبدل همزه یک الفی و مد تهیجی باتفاق سه الفی ست و مد آئت و وقف
باتفاق قراء سه الفی ست و در فواید المسلمین و در فتاوی غرائب
آورده است که در آخر آئت که وقف میشود به بینم که آخر برای مدحست یا برای ذم
اگر از برای مدحست و فرحست شاید که نفس نکشد و تکبیر رکوع گوید و اگر نفس
کشد نمازش فاسد شود و کافر گردد چون کُفُوًا اَحَدٌ و مُؤْمِنِیْنَ و صَالِحِیْنَ و
فَادْخُلِیْ فِیْ عِبَادِیْ وَادْخُلِیْ جَنَّتِیْ و اگر آخر سورت برای ذم باشد شاید که
نفس کشد بعدهٔ تکبیر رکوع آغاز کند و اگر دم نکشد نمازش فاسد شود و او کافر گردد
چنانکه وَالْکَافِرُوْنَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ و کَافِرِیْنَ و ظَالِمِیْنَ و مُشْرِکِیْنَ علی هٰذا القیاس
آئت وعد تعلق بمدح دارد چون فَمَنْ کَانَ یَرْجُوْا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْیَعْمَلْ عَمَلًا
صَالِحًا وَّلَا یُشْرِکْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا وقوله تعالی وَاٰخِرُ دَعْوٰىهُمْ اَنِ
الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ و آئت وعید تعلق بذم دارد چون وَقُوْدُهَا النَّاسُ
وَالْحِجَارَةُ اُعِدَّتْ لِلْکٰفِرِیْنَ و ایضًا فِیْ عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ
وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا هِیَهْ نَارٌ حَامِیَةٌ وَفِیْ صُحُفِ اِبْرٰهِیْمَ وَمُوْسٰی وعلی هٰذا القیاس
و در اعراب نیز تصحیح بخواند زیرا که اگر اعراب از جای خود تغیر کند و معنی او نیز تغیر شود کافر
گردد لقوله تعالی وَقَتَلَ دَاوٗدُ جَالُوْتَ اگر داوود که فاعلست بفتح خواند و جالوت
که مفعولست برفع خواند نمازش فاسد شود و کافر گردد و در کُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِیْنَ
کنت بفتح تاء فوقانیه و یا ظَلَمْتُ نَفْسِیْ بفتح تاء فوقانیه گوید و یا خَشِیَ الرَّحْمٰنَ
بضم نون گوید نمازش فاسد شود و کافر گردد و اگر ما بینهما الرحمان را بکسر و یا ضم
خواند روست بدانکه حروف مشدد سیزده اند چون یکی از الف لام ایشان
ما بعد الف لام در میان میماند و مذکور نمیشوند چون ت ذ ر ز
س ش ص ض ط ظ ل ن چون اَلتَّآئِبُوْنَ اِنَّ الَّذِیْنَ فَتَنْفَعُهُ الذِّکْرٰی

و اگر در آخر سورت که وقف میشود به بینم که آخر برای مدحست یا برای ذم اگر از برای مدحست و فرحست شاید که نفس نکشد و تکبیر رکوع گوید و اگر نفس کشد نمازش فاسد شود و کافر گردد و اگر آخر سورت برای ذم باشد شاید که نفس کشد بعدهٔ تکبیر رکوع آغاز کند و اگر دم نکشد نمازش فاسد شود و او کافر گردد فتاوی غرائب

بسم الله الرحمن الرحیم الزوال که السلام الشکور الصبور والآل الصالحین
الطیبین الطاهرین والذیل والناس وبعد ازین معلوم باد که نماز را چهار رکن
است قیام و قرارت و رکوع و سجود و اما قرارت رکن اصلی نیست که از مقتدی
بردارد و آن تلثه دیگر برداشته نشود و نیز در نماز سه گانی و چهار گانی مکرر نمیشود و
این را رکن متصل میگویند و تکبیر اول را نه متصل و نه منفصل میگویند از جهت اختلاف او
در داخل صلوة و خارج صلوة تا اگر در عین تکبیر خنده قهقه کند وضو نشکند و قعدهٔ
آخره را رکن متصل گویند اما **در عمدة الاسلام** آورده است که تکبیر اول
و قعدهٔ آخیره فرض اند اما رکن نیستند و ترتیب را رکن بخاوی گوید چون رکوع
در هر رکعت یکبار ادا بجای خود باید کرد تا اگر قرارة را فراموش کرد بر رکوع آمد و
یادش آمد باز گردد و قرارت تمام کند و رکوع بار دیگر کند و اگر از رکوع بسجود آمد عمداً او
خطأً نمازش فاسد شود و در همه نماز آنچه یکبار میشود ترتیب او نیز فرض است
چون تکبیر اول تا اگر تکبیر در اوان قیام نگفت و تکبیر گویان برکوع آمد نمازش
درست نباشد و قعدهٔ آخر نیز ترتیب او فرض است تا اگر از جای خود تغیر
دهد و بر رکعت زاید شروع کند اگر آن زاید را تا برداشتن سر از سجدهٔ اول قید
قید نکرده است باز گردد و قعده بجا آرد والا نمازش فاسد شود و قرارة را حق
داند چنانکه مالک دینار را گفته اند که اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَاِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ را تا صد و بیشتر
میگفت گفتندش که تکرار برای چیست گفت که صیغه مخاطب است تا دل بحضور
مطلق مشغول نشود چگونه گذارم **و آورده اند** که بزرگوارے بود مالک یوم
الدین را مَلِکِ یومِ الدین گفت بحذف الف در آن شب حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم را در خواب دید که روی از وے گشانده بود گفت یا رسول الله
اعراض برای چیست گفت هر که در نماز معنے قرآن میداند برابر هر حرف که ذکر
میکند از برای او کوشکی در بهشت پیدا میشود و هزار نیکی در دیوان اعمال او نوشته
میشود و تو هزار نیکی و هزار کوشکی از اعمال خود کم کرده **و امام اعظم** رح ابو حنیفه

بیان بچهار رکن نماز

خنده قهقه در عین تکبیر اولی ناقض وضو نیست ۱۲

کوفی رحمة الله علیه گفته است که قراءة ختم قرآن را در ده روز تمام باید کرد تا در هر
کلمه قاری را پند و عبرت حاصل شود و در نماز عبرت گرفتن لازم داند که راز بحق
است **آورده اند** که ابوبکر صدیق رضی الله عنه در نماز بامداد سوره اذا جاءک المنافقون
بخواند تا بجای رسید که خذوه فغلوه ثم الجحیم صلوه بیهوش شده افتاد چهل روز بیهوش
شده افتاده بود چون بهوش آمد گفتند شکر که یا صدیق حال چه بود گفت چون
خطاب بود که بگیرید و زنجیر در گردن اندازید و آتش دوزخ بدو رسانید نیندیشم که مگر
زنجیر در گردنم کردند و با آتش انداختند **و ایضاً** امام حسن بصری رضی الله عنه را گفته اند
که در نماز بامداد سوره یا ایها المزمل میخواند چون بایجا رسید که وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَّ
عَذَابًا اَلِیْمًا آب در دهن در حلقش بایستاد که فرو دو بالا نمیرفت سه روز بیهوش افتاده بود
چون بهوش آمد گفتند که چه حال بود گفت چون وعید بود که میوه دوزخ در دهن
کند هزار سال در گلو ایستاده باشد که فرو دو بالا نرود چون بشکم رسد رودها پیش
بزمین افتد بار بر آ عذاب بر وید پنداشتم که در دهن من کردند گلوی من گرفته شد
آب دهن فرو نمیرفت چون قرارت را تمام کردی گویا که از جایگاه قیامت
فارغ شدی و از گرانی بار سر فرود کرده بسر کوع آئی که **امام اعظم** گفته
است که رکوع را چنان کند تا سر بر بین او برابر باشد تا اگر قدح آب پر کرده بر
پشت او نهند نه ریزد و اگر همچنان نکند خوف از زوال ایمان است و چون بقومه
رود سمع الله لمن حمده گوید و هارا در قیام تمام کند و باید که به جزم ها گوید و همو نگوید که
آن مذهب امام شافعی است زیرا که او قف بتفصیل الکلمتین و بقول باحمده گوید و چنانکه
بعضی عوام در قومه بعد از حمده نفس نمیکشند و بسجده میروند بزه گاری بسیار است
و بعضی گفته اند که خوف کفر است و باید که را اکبر را در سجده تمام کند و بعد
از آرام در رود در جلسه تمام کند و از سجدهٔ دوم چنان برخیزد گویا که در زیر پشانی
او انگشت سرخ بود و در رکعت دوم برین نسق **آورده اند** که
در آن روز که حکم شد بآدم علیه السلام سجده بکند اول هر اسرافیل ع م

مسئله در بیان سجده کردن در رکوع و سجود

کرد و در متابعت او همه فرشتگان سجده کردند بحکم قوله تعالی وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِکَةِ
اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِیْسَ اَبٰی وَاسْتَکْبَرَ وَکَانَ مِنَ الْکٰفِرِیْنَ مگر ابلیس نکرد
و بعضی فرشتگان متابعت ابلیس کردند چون مهتر اسرافیل سر از سجده برآورد
تمام کلام الله در پیشانی او ثابت شده بود و ابلیس را دید که تمام رویش سیاه شده
بود و آن فرشتگان که متابعت او کرده بودند همه با تش قهاری سوخته بودند
مهتر اسرافیل باز کرت دوم سجده شکر و توفیق بجا آورد از اینجهت بر بنده سجده
فرض شد و معلوم باد که سجده اول عبادت و آخر عیادتست اول آنکه
چون حکم اَلَسْتُ بِرَبِّکُمْ شد مومنان بلی گفتند و کافران هیچ نگفتند در آن ساعت
تجلی ذاتیه بر ایشان شد و امر سجده شد باز مومنان سجده کردند و کافران نکردند
و دران روز بعضی مومنان تاسف خوردند که کاشکی سجده نکرده بودمی الحال
از مومنان بزائند و کافر میشوند و بعضی کافران بر نکردن سجده تاسف کردند
الحال از کافران مے زائند و مسلمان میشوند و آخر آنکه چون در عرصات
قیامت خلق اولین و آخرین جمع شوند دوزخ را نزدیک کشند و بنمائند و
همه را حکم سجده شود که سجده کنید خلاص شوید و هر که نکند هلاک شود
آورده اند که سبلت درازداشته باشد و قصر نمیکند در آن روز
سبلت او نیزهٔ آهنین شود و او را بسجده کردن نماند و پیشانی او بزمین نرسد
و هر که در نماز رکوع و سجود خوب بجا نه آرد در آن روز سیخهای آهنین بر پشت
ایشان زنند تا بزمین رسند و ایشان را قدرت سجده حاصل نشود پس
ای عزیز بشنو که سجده سریست از اسرار الٰهی لقوله علیه السلام
لا کبر فی سجدة و اگر در حقیقت پنداشت انانیت ست میشاید که ساجد و
مسجود یکے داند بلکه عین مسجود داند بلا مساجد هر که بغیر از حلول و اتحاد از
اسرار معیت او اطلاع یابد از سر هُوَ مَعَکُمْ اَیْنَمَا کُنْتُمْ خبر باشد و ایضاً غیر را حاصل
که از مرشد کامل رسیده است که تا این سجده بجا نه آرد خود را در سلک بی نمازان

می شمارد و چون بقعده رسد پندارد که خدمت حق را بجا آوردم و بر من حکم شد
که بنشین زیرا که در طلوع شموس آورده است که چون بادشاه کسی را بنوازد و خطاب
قعود بدو میکند و بعد ازان زبان تحیت بکشاید و خود را بمعراج باطنی داند و آورده
اند که چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بدرگاه کبریا رسید آواز
آمد که یا احمد بنشین و بعد از قعود زبان تحیت بکشاد و آورده اند که قبل
ازان در امم ماضیه قعده نبود بلکه در قیام اتمام صلوة میکردند چون حضرت رسالت
پناه را حکم قعود شد بر ما فرض کردند بعد ازین معلوم باد که نماز بر چهار نوعست فرض و
واجب و سنت و مستحب و فرض هفده رکعتست و سنت مؤکده دوازده رکعتست
و واجب سه رکعت و مستحب لا الی نهایة و در معراجنامه عنبریه
دیدم که چون حضرت رسالت پناه در بیت المقدس رسید ارواحان جمیع انبیاء
بحضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم پیشوا آمدند جبرئیل ع گفت یا رسول الله برای
یگانگی حقتعالی یک رکعت نماز بگذار پس حضرت تحریمه بست و جمله انبیا اقتدا
کردند چون آن رکعت تمام کرد مهتر میکائیل با هفتاد هزار ملائکه نازل شد مهتر
جبرائیل گفت یا محمد یک رکعت نیز باین تحریمه بگذار حضرت باستاد مهتر
میکائیل اقتدا کرد بعد مهتر اسرافیل با هفتاد هزار ملائکه نازل شد باز مهتر جبرئیل
گفت که یا محمد خیز یک رکعت دیگر بگذار باز حضرت استاد مهتر اسرافیل
اقتدا کرد چون قرارت در رکعت ثالث تمام کرد مهتر عزرائیل با ملائکه بیشمار
رسید باز مهتر جبرائیل گفت که تکبیر برآور و دعاء قنوت بخوان حضرت همچنان کرد
و آن نماز بر ما واجب شد و دعاء قنوت اینست اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِيْنُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ وَنَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَ
نَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ وَاِلَيْكَ
نَسْعٰى وَنَحْفِدُ وَنَرْجُوا رَحْمَتَكَ وَنَخْشٰى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ
و ایزا بجهارده واو خواندن افضلست زیرا که ما بعد هر دو دعائے علیحده است

ع ای یار من خواجه ایم ارنو و آمرزیش
یارب ی خواجه ایم ارنو و آمرزیش
و توکل میکنیم بتو و ثنا میکنیم
و شکر میکنیم بتو و کفران نعمت
نمیکنیم و برداریم و جدا میکنیم
از دل خود و میکنیم ترا ای بار خدا
ای کسی که مستحق عبادتی
مر ترا خاص میدانیم و ترا میپرستیم
و میکنیم و در همه نمازها
بسوی تو سجده میکنیم و بجانب
تو میدویم و در خدمت تو حاضر میشویم
و امید رحمت تو داریم و میترسیم
از عذاب تو بیگمان عذاب تو
عذاب کافران پیوستنی است ۱۲

ع هضبا بالفتح
بفتحتین سنگ بزرگ
جمعش هضاب
غیاث اللغات

و در شرح مختصر آورده است هر که عالم بقنوت نباشد نمازش درست
نباشد و گواهی او قبول ندارند و اگر این را ندانسته باشد سه کرت یارب یارب
یارب گوید بنا بر ضرورت و اگر آیت رَبَّنَآ اٰتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَّ فِی الْاٰخِرَةِ
حَسَنَةً وَّ قِنَا عَذَابَ النَّارِ بخواند بهتر از قول ثانی باشد و آن نگفتند
چنانکه عوام الناس سه کرت سورهٔ اخلاص خوانند زیرا که قرائت بی محل لازم می آید و
واجب را ترک داده باشند پس ترک واجب حرام و فعل حرام در نماز آوردن مصلی اثم میشود
و نمازش منقصان بشود و بسجدهٔ سهو نمازش راست نشود که سجدهٔ سهو از سهو و خطا
لازم آید نه از عمد او بعد از فراغ وتر سر بسجده نهد و پنج بار سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ
رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلٰٓئِکَةِ وَالرُّوْحِ بگوید و سر بردارد و آیت الکرسی بخواند و سجدهٔ
دوم کند پس بخواند **در دستور القضاة آورده است** که حضرت رسالت
پناه صلی الله علیه وسلم بی بی فاطمه را گفت که این وظیفه بهتر است شما را از هزار
رکعت نماز و هزار ختم قرآن و هزار برده آزاد کردن و هزار اسپ بغازیان دادن
فی سبیل الله و هزار گرسنه را طعام دادن و هزار برهنه را جامه دادن و
بدانکه نماز جنازه فرض کفایه است تا اگر اهل قریه بجا نه آرند ایشان آثم شوند
و تا سه روز راه مردم بر دیگران فرض گردد چنانکه غازیان کافران که نزدیکان
بجا نه آرند ایشان آثم شوند و تا سه روز راه مردم بیایند و جنگ کنند
و فرض کفایت او این است که تمام اهل قریه بجا آرند و اگر بعضی نکنند و بعضی
نکنند آن نا کنندگان زه گار نشوند و نیت او انیست نیت کردم تا او اکنم
چهار تکبیر نماز جنازه فرض کفایت حمد و ثنا مر خدای را و درود مر محمد مصطفی ص
را ثواب چهار تکبیر این نو مرده را روی آوردم بجهت خانه کعبه که کعبه مؤمنان
است الله اکبر و مقتدی را شاید که لفظ اقتدیت بگوید و بعد ازین بخواند سُبْحَانَکَ
اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِکَ وَتَبَارَکَ اسْمُکَ وَتَعَالٰی جَدُّکَ وَلَآ اِلٰهَ غَیْرُکَ باز تکبیر
گوید بلا رفع یدین و بخواند اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰٓی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ وَسَلَّمْتَ وَبَارَکْتَ

وَرَحِمْتَ وَتَرَحَّمْتَ عَلَى اِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ باز تکبیر گوید و
بخواند اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَذَكَرِنَا وَاُنْثَانَا وَصَغِيرِنَا
وَكَبِيرِنَا اَللّٰهُمَّ مَنْ اَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَاَحْيِهِ عَلَى الْاِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْاِيمَانِ
واگر پسر نابالغ باشد بعد از تکبیر چهارم بگوید اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَاجْعَلْهُ لَنَا
اَجْرًا وَاجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا وَمُشَفَّعًا واگر دختر نابالغ باشد ضمیر را تانیث
بیارد چون بفتح الهار بخواند باز تکبیر گوید و باید که بعد از تکبیر آیت ربنا آتنا بخواند
وسلام بگرداند **مسئله** اگر کسی عالم باین ادعیه نباشد شاید که بعد از ثنا پس از
تکبیر سورهٔ فاتحه بخواند کافی است زیرا که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
در اکثر اوقات همچنان کردے واگر صد کس و یا بیشتر را واندک را به یک نوبت
صلوه جنازه بگذارد روا باشد **آورده اند** هر قدم که برای نماز جنازه ادا کردن
بردارد ثواب یک حج در نامه اعمال او بنویسند واگر صد کس بر نماز جنازه حاضر
شوند اگرچه آن میت مستحق عذاب باشد او را حق تعالی بکرم خویش ببخشد و
ذنوب او را عفو کند واگر صد نباشد پنجاه را نیز همین حکم است **و در مفتاح**
الجنان آورده است که مروی میت را لازم است که اگر پنجاه کس در دیهه پیدا
نشوند از دیهه دیگر طلب کرده بیارد و سه صف شوند تا اگر هفت کس باشند
سه کس برابر امام بایستند و دو خلف امام صف زنند و یک کس باز خلف این
دو بایستد تا ثواب ندکور بیابند و مردمان دیهه را لازم است که همگی حاضر شوند
والا از عهدهٔ فرضیت بیرون نیاده باشند زیرا که فرض کفایه بودن او بطریقی
است که اگر اهل یک دیهه بجا آرند از دیهه های دیگر ساقط میشود و باید که نماز جنازه
را تکرار نکنند که تکرار ممنوع است مگر بغیر ولی او کرده باشند ولی را حق اعاده
است **و آورده اند** که تکرار نماز جنازه خاصهٔ حضرت رسالت پناه بود صلی الله
علیه وسلم اول کرت نماز جنازه یاران کردند و امام ابو بکر صدیق رضی الله عنه بود و باز
آدم صفی الله جامه ابریشم از بهشت آورد و تن مبارک حضرت را بدو بپیچید

وبابا آدم امام شد وهمه ارواحان پیغمبران اقتدا کردند ونماز جنازه گذاردند و
کرت سوم مهتر جبرائیل امام شد وهمه فرشتگان آسمان وروئی زمین اقتدا
کردند ونماز جنازه گذاردند بعد ازان از هر دیهه که مردم می آمدند نماز جنازه میگذاردند
و آورده اند که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را هفت کفن بود از حریر
ونقلست از عبد الله ابن عباس رضی الله عنه که او گفت چونکه حضرت
رسالت پناه را در لحد نهادم وکفن را از روئی مبارکش باز کردم دیدم که لباسش
میجنبید گوش خود را بدو نهادم ونزدیک بردم وشنیدم که امتی امتی
میگفت **و آورده اند** که نماز جنازه بر بابا آدم صفی الله مهتر جبرائیل بجا آورد
ودر سر اندیپ نهاد **و بدانکه در خبرست** که چون مصلی مومن نماز را چنانچه
هست بجا آرد مع جمیع ارکان وشرائط آورده اند که آن نماز را در جامهٔ سفید
پیچند ودر زیر عرش برند وسر بسجده نهند وبی آرامی کنند وبگردند از حق تعالی
خطاب آید که ساکن شو گوید که ساکن نشوم تا آن مصلی را آمرزیده نگردانی
وعزیز نکنی چنانکه ما را عزیز کرده است امر شود که آمرزیدش پس آن نماز
دعا میکنند در حق آن مصلی که اَعَزَّكَ اللّٰهُ كَمَا اَعَزَّتَنِیْ وَحَفَظَكَ اللّٰهُ كَمَا
حَفَظْتَنِیْ وچون نماز را چنانچه هست بجا نه آرد او را در جامهٔ سیاه پیچند و
چون بالا رود او را راه ندهند باز گردد وبر روئی آن مصلی افتد بگذارد چند کرت بالا
رود وبر گردد وبعد ازان همیشه بدعاء بد یاد کند وگوید ضَیَّعَكَ اللّٰهُ كَمَا
ضَیَّعْتَنِیْ **بدانکه آورده است** که در تحت عرش مرغیست سفید رنگ که پایهای او
در بحر الحیوانست وبحر الحیوان نام دریائیست در بالای هفتم آسمان که برابر هفت آسمان
وهفت زمین است **آورده اند** که آب باران نیز ازان دریا می آید بطریق جوئے
فرشتگان از انجا می آرند وابر را بطریق سوراخ غربال راست میکنند ودرین ابر نقطه
شده میریزد که هیچ نقطه بنقطهٔ دیگر آمیزش نیابد بقدرت الله تعالی آورده اند اگر
بقدرت خدا نبودی وهمچنان آمدی از هفتم زمین بگذشتی از بعد مسافت او در زیر

ع حضرت دوم را
خدا تعالی چنانچه خود حضرت را دادی
در کعبه وموسی را در طور وعیسی را در فلک
بوجه خوبی بجا آوردی وبگذاردی
ع را یعنی وقت اول را درست بجا آوردی
وکلامی قضا بجا آوردی والله اعلم
ع صلوتهم یعنی چنانچه فرمان او بود
فی جنات مکرمون ۱۲

ع عبث کند را
خدا تعالی چنانچه خود عبث نیافرید
را یعنی بجا آوردی وگذاردی
فی الحوض ما حتی قال الله تعالی
فویل للمصلین الذین هم
عن صلوتهم ساهون آه
۱۲

عرش ستونیست از نور که بیخ او در تحت الثریست و آن مرغ سینه خود را بران ستون
نهاده است و ناخن شتالنگ آن مرغ هنوز بآب نرسیده از جهة کلانی او در روز و شب
هفتاد کرت باران مشک و عنبر بران مرغ میبارد و چون وقت نماز شود آن مرغ بالهای
خود را می افشاند و آن مشک و عنبر از وی ریزد و بدرخت طوبی میرسد و برگهای درخت
طوبی چون گوشهای فیل هستند و در میان آن برگها چون سرو دهن آدمی نقش راست
میشوند و ازان ثنای حق می آید پس در آن وقت ثناها ازان برگ و از جمله ملکوت
میخیزد که بندگان بنماز مشغول اند پس بنده را شاید که نماز را کما حقه بجا آرد تا در
نظر ملکوت شرمنده نشود و باید که نماز را بجماعت ادا کند و در مسجد بجا آرد چنانکه
در خبرست مَنْ شَذَّ شُذَّ فِی النَّارِ یعنی کسیکه تنها گذارد نماز را تنها رود
بدوزخ و در شرح مشارق آورده است که اگر کسی نباشد شاید که
زن و یا کودک و کنیزک را تعلیم بگمارند که وضو کند و از دور ایستاده باشند
تا ازین وعید خلاص یابد و در ترغیب الصلوة آورده است
که اگر عبادت تمام اولاد آدم را بجا آرد و نماز را جدا ادا کند جائی او در دوزخست
آورده اند هر که یک نماز تنها بگذارد چون چهل هزار کرت با منکر و نکیر سوال
کنند اینمقدار عذاب باو برسد که یک سوال ایشان چه دشواری دارد چنانچه
امیر المؤمنین عثمان ذی النورین رضی الله عنه گفت که من ایشان را دیدم که سرهای
ایشان مثل کوهند و روئهای ایشان سیاه تر از شب تار و آواز ایشان
بمانند آواز رعد و دندانهای ایشان مانند برق و چشمان سرخ که شراره آتشین
از چشمان و دندان ایشان میریزند و گرزها بدست گرفته که اگر تمام عالم باهم شوند
یک گرز ایشان بالا کرده نمیتوانند و امیر المؤمنین عمر فاروق گفت یا رسول الله
احوال مومنان چه باشد در هنگام سوال حضرت فرمود که بغیر عنایت الله کاری
نیست و معلوم باد اگر نماز خلف فاجر بکند از وعید جماعت خلاص شود اما آن مقدار
ثواب نیابد که خلف متقی موعود است زیرا که پیغمبر فرموده است کسی که خلف متقی

ادا کند پس گویا که خلف پیغمبران ادا کرده باشد و مقتدی اگر یک کس باشد بدست
راست امام ایستد و اگر زیادت بران باشد بهر دو دست بایستد و باید که کوشش
بطرف راست کند که اگر یک کس در یسار باشد و دیگران همه در یمین روا باشد زیرا که
اول رحمت بر امام نازل میشود و بعده بر کسانی که طرف دست راست امام استاده
باشند و بعده بر کسانیکه بطرف دست چپ اند **و در خبر است** که روزی یکی از اصحاب
بخدمت رسول الله صلی الله علیه وسلم آمد و گفت یا رسول الله اگر کسے همراه وقت نماز خلف
امام ادا کند و خفتن تنها ادا کند حال او چگونه باشد حضرت گفت هو فی النار پنجمین
سه کرت سوال کرد حضرت میگفت هو فی النار **بدانکه** در وقت نماز با فش
باشد که سنت موکده است **واعلم** ان السوم هو السال العلاقة من تحت العمامة
مما یلی القفاء من جانب الایسر ط ومن قوله تعالی هذا یمددکم ربکم بخمسة الاف
من الملئکة مسومین ط وهو من النبی علیه السلام من سنة الهدی ومن فضله
قال علیه الصلوة والسلام رکعتان معها افضل من سبعین رکعة بدونها وانه
علیه السلام ارسلها فی جمیع الاحوال الی حالة السیر وهی ثلثة انواع قبضة
وقبضتین وقبضات حتی الصدر الاول لضعیف الایمان والثانی المتوسط
الایمان والثالث لکامل الایمان کالامر بالمعروف والنهی عن المنکر والفضائل
فی حقها کثیرة لکن لو بسطنا فیما سبق الانوار وههنا نقول ممن شرح المشکوة فنقول
من شرح المسمی بالطیبی عن جابر بن جبیر قال سمعت عن استادی اسامة نزم
وهو قال رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم لف العمامة علی اربعة او جعل علاقة
سفل او علو وبعلاقتین سفل وعلو وبعدم العلاقتین ان یرید الصلوة وقراءة
القرآن سفل وان یرید القراءة علوا وان یرید احکام الشرع فبکلیهما وان یرید السیر
والصید بعدهما جامع الغرائب من مصنفات الامام محمد بن حسن الشیبانی ×
قال النبی علیه السلام رکعتان بعمامة خیر من سبعین رکعات بغیر عمامة
وگفته اند در دستار بستن ده سنت است اول آنکه سفید خالص بندد و فوطه

فش
در پاره پیغام در رکوع و
او ضرورت سن ایلک ۱۲

۱۵۱

در بیان دستار بستن
علامه است سنت است قضا
باشد جانب چپ و از قول
این است که سنت سوم
نماز را آخر فرض
سوم از فرض سکان
بخصوص از فرض سکان
سکان جوزدا ۱۲

بستن بدعت است دوم دستار دراز باید نه عریضه جهت آنکه بهر عقد ثواب یابد
سیوم آنکه بزرگ باید تا کفن شود **و ایضاً** اگر در حیات بپوشد دفع گرما و سرما
کند **و در ترغیب الصلوة** است که دستار حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
وسلم درمیان هفته می بست و هر روز هفت گز بود و آنکه در جمعه و عیدی بست دوازده
گز بود پس دستار که کمتر از هفت گز بود او را سنت نخند چهارم آنکه با طهارت
بندد و پنجم رو بے بقبله بندد ششم در هر عقدی صلوة فرستد بر محمد علیه الصلوة والسلام
هفتم استاده بندد **و در خبر است** که ان موجبات الفقر تکویر العمامة جالسا
هشتم هر جاکه خواهد که ویران کند و از سر بندد باید که عقده عقده کشاید چنانکه
بسته بود و دریک بار بر زمین نه اندازد نهم آنکه در آئینه بعد از بستن و باد در آب
بیند و راست بسازد دهم با فش بندد و در طیبی و در شرح مشکوة مذکور است
که فش ماندن از سنتهای موکده است و در ترک او وعید بسیار وارد است
هذه المسائل مذکورة فی تحفة الاخیار من مصنفات الامام الغزالی رح قال
صلی الله علیه وسلم البسوا من ثیابکم البیض وکفنوا فیها موتاکم وقال
علیه السلام ان الله خلق الجنة بیضاء وان احب الثیاب الی الله تعالی
البیض فلیلبسوا احیاکم وکفنوا موتاکم وچون وضع دستار بر سر این است که تا کفن
شود سفید بودن درست است اگرچه یک بار سیاه نیز منقول است و دستار
بستن سنت است و فضیلت او بسیار است **فضیلت مسجد بدانکه** پیغمبر
فرموده است علیه السلام هر که پیوسته در مسجد ادا کند نماز را یکی از شما به ثبوت ایمان او
گواهی دهید قال علیه الصلوة والسلام المؤمن فی المسجد کالسمک فی البحر و
المنافق فی المسجد کالطیر فی القفس چنانکه مکه الله همیشه در عصمت الله و اهل او
همچنین اهل مسجد آن همیشه در عصمت الله باشند حتی که چون دجال لعین و یاجوج
و ماجوج بیایند هر که در مکه الله و در مسجد داخل شود خلاص شود و ایضاً هر که عدس
سیاه در خانه داشته باشد آن نیز خلاص شود و از یک جهت عدس سیاه را در کفن

ابن مسئله مکمل بیان
نشده است در کتاب
که مسجد است و مخفف
الاخبار و الحفظات
امام غزالی از است کفته
است سیوطی و کاتبات
علیه افضل الصلوة
بنویسند برای سفیدی و کفن
سفید برده است سیوطی
الصلوة

بدرستی خواص جامه پنبه
نموده است خلق را
بپوشند و بروز بپوشند تا کفن از
جامه ها نازد او تعالی جامه
های سفید است پس خلق
ایشان از کفن خود را و
کفن پوشیدن از ان فهم
مردگان خود را ۱۲

مسئله در بیان نماز

۱۲ نماز در مسجد مانند ماهی
در دریا و منافق در مسجد مانند جانور
در قفس ۱۲

اندافتن ثواب بسیارست مرمیت را در عوارف المعارف ست که
چون حکم باری شد که آدم را پیدا کنم او دوست من باشد و من دوست او باشم
مهتر جبرائیل و میکائیل را فرستاد که تا از زمین خاک بگیرید از نفس مکة الله
آواز برآمد که شما را بخدا سوگندست که از من خاک نگیرید چون باز گشتند حکم
شد که چرا نگرفتید گفتند که یارب از امر شما سوگند بشمار شوار پنداشتم نگرفتم با
مهتر اسرافیل را فرستاد او نیز همچنان باز گشت باز مهتر عزرائیل را فرستاد
و زمین باز سوگند بخدا دادش قبول نکرد و گفت خاموش باش که من نخواهم گذاشت
و آورده اند که پوست روئی گرفت و جمع کرد آدم را ازان آدم گویند که
ادیم پوست را گویند چون مهتر عزرائیل بدرگاه حق آمد حکم شد که چرا گرفتی گفت
از سوگند شما امر شما را محکم دانستم و گرفتم حکم باری بر و شد که چون نارحمی کرد
قابض ارواح بندگان که ازین آفرینیم تو باش و چون بابا آدم را آفریدند
سر او در مکه بود و پای او در طائف که همگی سه صد فرسنگ بود و در عین
همانجا که الحال مکه است تودهٔ خاک باقی ماند و آن توده را بکه می نامیدند
الحال بار ابهیم بدل کردند مکه شد و آورده اند آنچه او آواز میکرد
و سوگند بملائکه میداد خاک حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بود و
سوگند از جهت این میداد که ازین خاک بندگان پیدا شوند و ایشان
بیفرمانی کنند خدائی را و مستحق عذاب شوند و چون بابا آدم از بهشت
برآمد در نماز روی خود بسجانب همان توده میکرد تا زمان ابراهیم خلیل الله
بعد ازان مهتر ابراهیم مکة الله را بر انجا راست کرد و بعد ازان در بنی اسرائیل
مهتر داؤد بیت المقدس را راست کرد و در زمان طوفان نوح علیه السلام
آن تودهٔ خاک در تمام عالم پریشان شد و آن خاک حضرت رسالت پناه
نیز از آنجا بمدینه آمد تا روضهٔ مبارکش در مدینه شد و در انجا که بابا آدم محراب
راست کرده بود و آن محراب را بجهارم آسمان بردند الحال در آنجا در چهار

آسمان ازان کعبه را ساخته اند که یک دانه مروارید ست و او را بیت المعمور نامند
و آنه کعبه فرشتگانست که هر روز هفتاد هزار صف ملائکه بطواف میرسند هر
صفی هفتاد هزار فرشته میباشد که تا قیامت هیچ فرشته نوبت دیگر نیاید و آن
خاک باقی در تمام عالم پراگنده شد تا هر جاکه مسجد راست میشود آن خاک درهمان
جاست **و آورده اند** که در روز قیامت مکه الله بمانند کشتی که تمام عالم حاجیان
در و گنجند و از پلصراط در گذرند و مسجد نیز همچنان شود و تمام اهل مسجد در و
گنجند و از پلصراط در گذرند **و در اجتناب الفقراء آورده است** که چون
کسے در بیابان رود پس در وقت نماز باید که مسجدے راست کند و در و
نماز گذارد و چون راست کند هفتاد هزار فرشتگان در و قیام می نمایند و عبادت
الله میکنند و تا روز قیامت همانجا میباشند و مغفرت آن شخص از الله
تعالی میخواهند و چون راست بکند شاید که زیاده از پنج سنگ باشد زیرا که
پنج سنگ و یا کمتر طریق بت پرستان میشود **و در مفتاح الجنان**
آورده است که شخصی عاصی و فاجر بود اما خاصیت داشت که چون جائی
خوب میدید در آنجا مسجد راست میکرد و بعد از وفات او را بدوزخ
بردند دید که آن سنگها همه جمع شدند و دریهائے دوزخ را گرفته بودند و
او را نمی ماندند و حکم شد که برگشته به بهشت برید **و ایضاً آورده**
اند که چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم در معراج
بآسمان چهارم رسید فرشته دید که یک پر او در زمین نمی گنجید
و چشمان او بمثل ستارهٔ آسمان بود و چندان گریسته بود و می گریست
که از هر چشم او جوئی روان میبود چون حضرت رسید و سلام گفت
او را هیچ خبر نبود از جهت اشتغال او بگریه مهتر جبرائیل خبر کردش که محمد
آخر الزمان بتو سلام کرد بعد ازان جواب سلام داد حضرت پرسید که گریه چرا است
گفت هر چه حق آفریده است و می آفریند حساب او بمن حواله کرده است

وحساب او میدهم اما چند چیز را هرگز حساب نمیتوانم کرد یکی ثواب کسی که بعد از
نماز ده بار درود بر محمد صلعم فرستد دوم ثواب کسیکه ازده مهمان زیاده در خانه
او آیند سیوم آنکه در نماز خلف امام ده یازده مقتدی استاده باشند ثواب
آن امام و آن مقتدیان نمیتوانم در حساب آورد و جائی دیگر آورده اند که خصوصاً
در نماز خفتن چهار کس غیر از امام همین حکم دارد و معلوم باد که چنانکه مکة الله از هفتم
آسمان در گذشته است مسجد نیز همچنان تا آنکه **آورده اند** که اگر کسی داخل مسجد
باشد و از درون مسجد آب دهن اندازد و تا بیرون رود روا نباشد اگرچه بیرون
افتد زیرا که این هوا نیز حکم مسجد دارد پس باید که بکنارهٔ مسجد ایستد و آب دهن اندازد
که ادب مسجد و مکة الله را نگهداشتن لازم دانند تا آنکه آب دهن جانب قبله و جانب
دست راست و جانب آسمان انداختن گویا که جانب رحمن جل جلاله انداخته باشد و
اگر جانب دست چپ و در زیر پای و پس پشت اندازد گویا که بر روی شیطان
انداخته باشد **و در ترغیب الصلوة منقولست** که در مسجد بر
بوریا مصلی افگندن مکروهست یکی آنکه بی ادبیست و دیگر آنکه سجده کردن بر
چیزی که متصل بزمین باشد افضلست چنانکه سجده کردن بر زمین افضلست
از همه سجده ها **حکایت** موافق این بشنو آورده اند که در زمانهٔ ماضی
بادشاهی بود یوسف نام چون وفات یافت دو پسر خلف او ماندند یکی
حجاج نام دوم منهاج جمله ارکان دولت پسندیدند که میان ایشان قرعه
اندازیم تا بر هر که بر آید بادشاهی ازو بود و هر دو را گفتند که شما نیت خود
را راست کنید که تا در بادشاهی چه خواهید کرد منهاج در نیت گرفت که اگر بادشاه
شوم عدل و احسان و شفقت و رحم بر مسکینان و مدرسهٔ عالمان و
خضوع و تواضع خواهم کرد و حجاج در نیت گرفت که اگر بادشاه شوم تمام سیدان
و اکابران اهل دین را بکشم و خرابی عالم کنم بعد ازان ارکان دولت دو سنگ
گرفتند یکی سیاه و یکی سفید و در آوندی آب انداختند گفتند هر دو شما

دست انداز ید بدست هر که سفید آمد با دشاهی او رسیت آورده اند که چند کرت
انداختند هر کرت سنگ سفید بدست حجاج می آمد پس ناچار شدند او را با دشاه گرفتند
در ایام سلطنت چندان ظلم کردی که اگر کسی نزدیک او نشستی اثر ظلم بروی شدی
و نود و نه هزار اولیاء الله را کشته بود که اکثر ایشان سیدان بودند خصوصًا
روزی امام جعفر صادق رضی الله عنه را طلبیدن گرفت و جلاد را گفت که چون
امام جعفر صادق اندرون در آید من دستار را از سرش بگیرم و تو از قفا گردنش
بزن چون امام داخل شد حجاج کرسی زرین خود در پیش امام انداخت و جلاد را
از شمشیر زدن منع کرد بعد ازان از و پرسید که شما علم کشتن کرده بودید این
قدر تعظیم من برای چه بود حجاج گفت چون داخل شدی ثعبانے دیدم دهان
باز کرده گفت اگر امام را بکشی ترا فرو خواهم برد و بار دیگر هزار و دو و یست
سیّد از اجمع کرد و کشتن فرمود چون هزار کشته شدند غباری پیدا شد که
هیچ احدی دیگر را نمیدید و آن دو و یست کس بجانب روم رفتند تا چهار روز
غباری بود بعد ازان خبر ایشان رسید که بجانب روم رفتند حجاج بد بخت
رومیان را گفت که ایشان را اگر بمن فرستادید فبها والا نه شما یان را خراب
خواهم ساخت پس رومیان بخود اندیشه کردند که اگر اولاد رسول صلعم را برای کشتن
بدهیم فردائی قیامت بحضور رسول ص چه جواب خواهیم داد و در ولائت روم دو و یشت
کس دزدان بودند پیش ایشان رفتند و گفتند که شما قائل شوید بسیّدی
و بروید که شما یان را حجاج طلبیده است و عیال شما را اینمقدار زر بدهیم که هفت
پشت بخورند والا نه شما را بنام دزدان کرده بکشیم و عیال شما را بکشیم ناچار
شده بیچارگان قبول کردند پس ایشان را راهی کردند چون ایشان در
دل خود فکر کردند که یارب العالمین مایان بعوض اولاد رسول صلی الله علیه وسلم
خود را بقتل دادیم که فردا از شفاعت رسول محروم نمانیم بدرگاه حقتعالی دعائی
بیچارگی ایشان قبول شد یک روزه راه درمیان مانده بود که خبر آمد که

حجاج درجهنم شد و مرایشان از طفیل رسول الله و از اولاد امجاد خلاص شدند
بازگشته بولایت خود آمدند و دست بوسی و تعظیم میکردند که سیدانند نعوذ
بالله منها چگونه خود را سیّدی قرار داده بودند و بدعتها را اظهار کردند از برای
حاصلات دنیاوی فریب ساختند و اقوال بقاء رفض از آنها صادر شدند
آورده اند که الحال اکثر مردمان که خود را سید میگیرند و خود را بر رفض میکشند
و سبّ اصحاب میکنند و خمر خوردن و زنا کردن بخود حلال میدانند و
سبلت رست نمیکنند و همراه علم و علماء دین که ثبوت شریعتست دشمنی
میکنند و خود را شاه خوانند و میرنامند ایشان اولاد همان دزدانند و صحیح
النسب نیستند بلکه نسب خود را تبدیل کرده اند و پیغمبر فرموده است که ایشان
بوی بهشت نیابند لقوله علیه السلام مَنْ بَدَّلَ اَبَاهُ بِغَیْرِ اَبَائِهِ فَالْجَنَّةُ
عَلَیْهِ حَرَامٌ **ایضاً** روزی امام حسن بصری را برای کشتن طلبید کسان او
رفتند امام حسن رض گریختن گرفت و در صومعهٔ خود در آمد چون ایشان رسیدند
حبیب عجمی که مرید امام بود بر روی صومعه استاده بود گفتند امام چه شد حبیب
گفت که درون صومعست چون در آمدند هر چند گردیدند امام را نیافتند برگشته
رفتند چون امام برآمد از حبیب پرسید که دیوانه چرا امر نمودی حبیب گفت یا امام این
برکت راستی بود که خلاص شدی والا نمیدانم که چه میشد **الغرض** چون حجاج
بمرد در خواب دیدندش با سند مشکی پر از آب افتاده بود گفتند که خدا با شما چه
کرد گفت مرا بیامرزید گفتند چرا گفت بد و خاصیت یکی آنکه هرگز بغیر از خاک
سجده نمیکردم حتی اگر در کشتی می بودمی و یا بر زلیچه میفرمودم که خاک را در
سجده گاه من اندازید و دیگر آنکه سنت نماز دیگر را فوت نکرده بودم و آن
سنت دیگر چهار رکعتست بیک فاتحه و یک اخلاص **مسئله** اگر زمین
پلید باشد و جامه بر او اندازد و دلق کرده اگر از طرف بالا اثر نکرده است نماز
روا است و اگر جامه بیکطرف پلید و بیکطرف پاک باشد اگر پیوسته نباشد چنانکه

پدران خود یعنی نسب خود را
بنسب غیر تبدیل کردند یعنی
جنت بر ایشان حرام است

قبا باید که همان طرف پلیدی بزمین کند وطرف پاک بالا کند **وبدانکه** اگر جامه
درزمین اندازد برای نماز چنان کند که گردن او از زیر قدم کند ودامنش را بسجده گاه
برد وهمچنان پوست حیوان را در زیر قدم اندازد واگر کله همراه باشد یا نه باشد
بهر طریق سر پوست حیوان را در زیر قدم اندازد وطرف ذنب را جانب قبله
کند **مسئله** اِذَا صُلِّیَ فِی جِلْدِ الْحَیَوَانِ فَشَرْطٌ اَنْ یَجْعَلَ رَقَبَتَهُ تَحْتَ قَدَمَیْهِ
فَاِنْ لَمْ یَجْعَلْ لَا یَجُوْزُ صَلٰوتُهُ در مضمر است **مسئله** بدانکه پنج بناء مسلمانی
بر دو گونه است بعضی بالفعلند وبعضی بالقوتند بالقوة چون حج وزکوة و
بالفعل چون نماز وکلمه وروزه پس اگر خواجه غلام را گوید که بر تو کار من فرضست
وکار حقرا باید گذاشت ویا غلام گوید که کار خواجه بر من فرضست وکار حق نیست کافر
گردند زیرا انچه فرض خدائرا انچه بالقوتست تا مستحق آن نگردد لازم نشود وانچه بالفعل است
لازم ست پس هر کس از آزاد وبنده ومرد وزن بر همه فرض عینست وفرض
عین آنست که هرگز از کسی ساقط نشود خوش گفت آنچه گفت **بیت**
طاعت اوست فرض عین شده ✤ بر همه خلق همچو دین شده ✤ **مسئله**
در بیان اوقات خمس صلوة اول وقت صلوة فجر طلوع فجر دوم
ست وآن سفیدی ست در افق آسمان از جانب مشرق لقوله علیه السلام
لَا یَغُرَّنَّکُمْ اَذَانُ بِلَالٍ وآن چنان بود که در زمان رسول علیه الصلوة والسلام
دو اذان بودی در شب اول اذان بلال میگفت برای انتباه خلق تا اکل و
شرب کنند در رمضان ویا تهجد کنند وغفلت نورزند در سائر ایام ودر وقت
بامداد اذان ابن مکتوم می بود پس حضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که باذان
بلال فریفته مشوید که آن هنوز شب ست واول وقت نماز پیشین نزدیک
برگشتن آفتابست وآخر وقت او دو چندان گشتن سایهٔ هر چیزی را
جز سایهٔ اصلی که جبرئیل علیه السلام امامتی رسول دوباره کرده است در اول
روز نزدیک برگشتن آفتاب بود ودر آخر روز نزدیک دو چندان بودن

وقتیکه قصد او کردن
نماز کرده شود پوست
حیوان یعنی جانور پس
لازمست که گردن آن پوست
بر دو پای او زیر قدم
پس اگر گردن او نیفتد نماز
چنین نماز نیست
آن معلی

در بیان

نوع پنجم

فرود و فریب بنا پدار
شما باین سا اذان حضرت
بلال رضی الله تعالی عنه

سایهٔ هر چیزی بود جز سایهٔ اصلی و اول وقت عصر بیرون رفتن ظهر ست
و آخر او غروب آفتاب ست و اول وقت نماز مغرب غروب آفتاب ست و توقف
میان غروب و مغرب چندان کند که کسی سه رکعت نماز بجا آرد حتی که اگر کسی شروع
کرده باشد در نماز دیگر و آفتاب غروب شد و او یک رکعت کرده باشد و سه رکعت
مانده است نمازش فاسد شود زیرا که بعد غروب این مقدار وقت بحساب عصر ست
و آخر وقت مغرب غائب شدن شفقست بقول ابو حنیفه رحمة الله علیه و آن شفق
سفیدیست در کنارهٔ آسمان و اول وقت عشا از غائب شدن شفقست و آخر
و آخر وقت او تا طلوع فجر ثانی که آنرا صبح صادق گویند **بدانکه** اصعب ترین اوقات
در حق معرفت وقت ظهر ست زیرا که تعلق بحسابات مشهور دارد پس شمهٔ
ازان بیان کنم انشاء الله تعالے چنان و چنان

اسد بهادرون	سنبله اسو	میزان کنک	عقرب کمر	قوس پهوه	جدی ها
۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	سرطان ساون
دلو پهاگن	حوت پیسر	حمل بیساکه	ثور جیٹهه	جوزا هاڑ	

بدان ای عزیز که این مقدار دانستن از حسابات فرض عینست
تا هر کسیکه بداند وقت نماز را شناخته باشد زیرا که شناختن وقت یکی از
فرض عین نماز ست **بدانکه** این دائره تمثال کوه قاف دارد زیرا که کوه قاف گرد
بیخست ازین زمین و آفتاب بر آسمان میرود و این شب سایهٔ اوست
و در زمستان آفتاب بکنارهٔ آسمان میرود زود میگذرد و در تابستان در
وسطی آسمان میرود روز کلان میشود و در کنارهٔ کوه قاف زود برگشته می آید
شب خرد میشود و در زمستان از کوه قاف دور تر میرود شب کلان می
شود **آورده اند** که هفت طبق زمین در نظر آسمان دنیا چون حلقه در
بیابانست و این آسمان در نظر آسمان ثانی چون حلقه در بیابان ست از کلانی
و همچنان تا هفتم آسمان و باز بالائی هفتم آسمان دریائیست که آنرا بحر الحیوان

نامند هفت برابر آسمان و زمینها است و اینهمه که مذکور شد در نظر کرسی چون حلقه در بیابانست از کلانی او و باز کرسی در نظر عرش چون حلقه در بیابانست ذکر عرش و کرسی و بهشت لقوله علیه السلام ارض الجنة کرسیی و سقفها عرش الرحمان و کرسی از زر سرخست و در و مرغزارهاست که هر روز مرغزار برابر این دنیا کلان میشود و دران مرغزار براقها اند که هفت برابر این زمین در زیر یک ستم ایشان میشود و عرش را شصت هزار پائی ست و از یکپای او تا پائی دیگر چهار هزار ساله راهست و در هر پائی او هفتاد هزار میدانست از میدانی تا بمیدان دیگر هفتاد هزار ساله راهست و در هر میدان هزار بستان اند نورانی و در هر بوستان هفتاد هزار شهرستان و در هر شهر هفتاد هزار سرائیست و در هر سرائی هفتاد هزار خانه است و در هر خانه هفتاد هزار زاویه است و در هر زاویه هفتاد هزار تخت و در هر تخت هفتاد هزار حور اند **آورده اند** که چون عرش عظیم از خدای عزوجل آفرید با او بهم فرشته را بیافرید که سر او بالای عرش و پای او در تحت الثری آن فرشته بحضرت عزوجل التماس کرد که ربنا فرمانم ده که تا بگرد عرش عظیم بگردم حق سبحانه و تعالی فرمان داد که بگرد گردیدن عرش گرد و آن فرشته همیشه گرد اگرد عرش تا روز قیامت میگردد و در هر قدم ده هزار ساله راهست که منقطع میکند تا ابد الآباد از انتهای عرش خبر نشود و از آن جایگاه که راهی شده است باز بهمانجا نرسد و پیغمبر علیه السلام فرموده است که حول العرش منابر من النور و فیها خلق من النور که همه چیزهای ایشان نورانی باشد و آن منابر از انبیا و شهیدان بنا شده بلکه انبیا و شهیدان نیز آرزو برند بآن منبرها یاران گفتند یا رسول الله از که باشند گفت آن کسی را باشد که خاصة لله خدمت عالمان کرده باشد و همیشه در صحبت ایشان باشد صدق رسول الله صلی الله علیه وسلم **الغرض** گرد اگرد زمین کوهیست قاف نام پنج مقدار این زمین بالای سر اوست و سر او نزدیک بمعنی متصل آسمانست اما اهل دیده گفته اند

۴۷ زمین چنین کرسیست و سقف او عرش خدای تعالی است ۱۲ جبل جلال است

۴۸ گرد اگرد عرش منبرهاست از نور و در آنها خلقست پیدا شده از نور ۱۲

که درمیان او و آسمان فرجه بهشت و گرد اگرد آن کوه ماری پیچیده است و مقدار
یک شبر ذنب خود را در دهن گرفته است و آورده اند که چون عالمے
در جهان وفات یابد چهل روز فرشتگان جامه های سیاه پوشیده
می آیند و ماتم میکنند که خرابی دین پیدا خواهد شد و تمام حیوانات روی زمین از
وفات او خبر میشوند و اندوهگین میشوند حتی که آن مار را نیز خبر میشود از هیبت
همان ذنب خود را میخورد و باز زور کرده مقدار شبر دیگر بدهن میکند
ازین جهتست که زمین خرد میشود و ولایتهای بعید بیکدیگر نزدیک میشوند
ورای کوه قاف زمین بست کثیف مقدار ده هزار برابر این دنیا که بر و یاجوج و
ماجوج می باشند و ایشان از اولاد یافث اند و هر یکی از ایشان نمیرد
تا اولاد ایشان چهار هزار پیدا نشوند و خوردنی ایشان ماهی میباشد چون سال
قحط باشد بر سر ایشان یک ماهی بارد و چون فراخی شود دو ماهی و همه ایشان
کافرند که بوی بهشت نیابند و قد ایشان بعضی از هر بلندی بلند و بعضی سه گز
بلند و یک و نیم گز صد را رند و صد من سنگ را صد گز دور می اندازند و بعضی بقدر
یک شبر و پوشاک ایشان گوش ایشانست یک گوش را در زیر می اندازند و
یک گوش بالائی خود میپوشند و تمام وجود ایشان بمانند خوکست و دران
هوا هشتاد زمین سفیدند که آنرا حواگویند و لطیفند و فرشتگان بران چند اند
که اگر سوزن از آسمان بیاید راه نیابد از کثرت ایشان و همگی ایشان لا اله
الا الله محمد رسول الله گویند و وراء ایشان هفتاد هزار زمین از نقره خام است
و هفتاد هزار از طلا و هفتاد هزار از مشک سفید و هفتاد هزار از مشک سیاه
و هفتاد هزار پرده کبود و هفتاد هزار از عقیق رنگ و هفتاد هزار از زر سرخ
خالص و هفتاد هزار زرد و هفتاد هزار سفید و هفتاد هزار سبز و هفتاد هزار
سیاه بعده پیغامبر علیه السلام گفت که املاک حق تعالی هیست اگر
بیان کنم زهره های بشر قد وراء ایشان جلال و جمال حقست که بیان نتوان کرد

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّیْ لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّیْ وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهٖ مَدَدًا ۲ واین آسمان دنیا از همه زمینها گذشته است وآفتاب صد وشصت برابر این دنیاست والحال بر آسمان چهارم ست وپانصد گوشه دارد وهر گوشه پانصد زمام دارد ودر هر زمام پانصد فرشته موکلند که او را بگردن میکشند وبسرعتی میگردانند **آورده اند** اگر اسپ تازی در دویدن از زمین پائی بگیرد آفتاب هزار ساله راه دور میرود چنانکه حضرت رسالتپناه روزی وقت پیشین از مهتر جبرئیل ع پرسید که هست یا نه جبرئیل گفت لا ونعم حضرت گفت واقعه باز گو گفت که چون گفتم لا هزار ساله را بگذشت وقت شد بعد ازان نعم گفتم **آورده اند** که در زمستان ازان جهت سرما میشود که بجهت شمال دریا بالا بسیارند وبعد ازین معلوم باد که نماز فجر را اول وقت تاخیر میتوان کرد ثواب بسیارست حتی که **آورده اند** که چندان تاخیر کند که میان طلوع شمس وفجر صد آیت خوانده شود واین بطریقیست که در نماز پنجاه آیت بخواند و نمازش فاسد شود تجدید وضو کند وتا باز پنجاه آیت خوانده شود لقوله علیه السلام اَسْفِرُوْا بِالْفَجْرِ فَاِنَّهٗ اَعْظَمُ لِلْاَجْرِ ودر نماز پیشین وعصر تعجیل افضلست تا بخلاف ادا شود ودر اختلاف امامان وصاحبان نیفتد ودر نماز مغرب تعجیل بکند **آورده اند** که روزی امیر المومنین عمر رضی الله عنه نماز مغرب ادا کرد واز مسجد برآمد ستاره دید یک برده را کفارت آزاد کرد وگفت که تاخیر کردم لقوله علیه السلام لَا یَزَالُ الْعَبْدُ بِالْخَیْرِ مَالَمْ یُصَلِّ الْمَغْرِبَ بِاشْتِبَاكِ النُّجُوْمِ ودوازده فریق روافض متفقند بر اینکه نماز شام را تاخیر کنند وافطار را بطلوع نجوم کنند پس سنی را باید که خلاف ایشان کند **ودر فتاوی نوادر آورده است** هر که نماز را از وقت خود تغیر دهد عذاب سی وشش برابر زنا در نامهٔ اعمال او نویسند ودر نماز خفتن تاخیر تا ثلث لیل اولی بود وپیغامبر فرمود که اگر بر دهقانان دشوار نبودی فرمودمی تا خفتن را بثلث لیل ادا کردندی والا جائز نباشد وماهتاب را

ف

در سوره یونس آیت ۲۲ هُوَ الَّذِیْ یُسَیِّرُكُمْ فِی الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتّٰۤی اِذَا كُنْتُمْ فِی الْفُلْكِ وَجَرَیْنَ بِهِمْ بِرِیْحٍ طَیِّبَةٍ وَّفَرِحُوْا بِهَا جَآءَتْهَا رِیْحٌ عَاصِفٌ وَّجَآءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَّظَنُّوْۤا اَنَّهُمْ اُحِیْطَ بِهِمْ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِیْنَ لَهُ الدِّیْنَ لَئِنْ اَنْجَیْتَنَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِیْنَ ۲۲ یعنی اوست آنکه میرساند شما را در خشکی ودریا تا چون باشید در کشتیها وروان شوند کشتیها بایشان بباد خوش وشاد شوند بدان باد ناگاه آید بدان کشتیها باد تند وآید بایشان موج از هر جانب وبدانند که فرو گرفته شدند بدان موجها بخوانند خدای را خالص کنند مر او را دین را که اگر ما را رهانی ازین بلا هر آینه باشیم از شکر کنندگان

ع

بگوای محمد اگر باشد دریاها مرکب کلمات پروردگار من را هر آینه فانی گردد دریاها پیش از انکه فانی شوند کلمات پروردگار من اگرچه بیاریم مثل دریاهای دیگر را بمدد

ع

دریاها بسیارند وبعد ازین معلوم باد که نماز فجر را اول وقت تاخیر میتوان کرد ثواب بسیارست حتی که آورده اند که چندان تاخیر کند که میان طلوع شمس وفجر صد آیت خوانده شود واین بطریقیست که در نماز پنجاه آیت بخواند و

ع

دریاها طلائی وشتابان آفتاب

ع

دریاها بسیارند وبعد ازین معلوم باد که نماز فجر را اول وقت تاخیر میتوان کرد ثواب بسیارست حتی که آورده اند که چندان تاخیر کند که میان طلوع شمس وفجر صد آیت خوانده شود واین بطریقیست که در نماز پنجاه آیت بخواند و

ع

یعنی بعد از نماز شام تا بانگ خفتن

ع

دریاها بسیارند وبعد ازین معلوم باد که نماز فجر را اول وقت تاخیر میتوان کرد ثواب بسیارست حتی که آورده اند که چندان تاخیر کند که میان طلوع شمس وفجر صد آیت خوانده شود واین بطریقیست که در نماز پنجاه آیت بخواند و

ع

یعنی بعد از نماز شام تا بانگ خفتن

گفته اند که نود و نه حصه ازین دنیا کلالنست و در آسمان چهارمست و او را
نیز برگردون میکشند **و آورده اند** که فرشتگان بغائت سرعت میکنند
در کشیدن آفتاب و مهتاب حتی که در آسمان چهارم دریاها اند گاه گاهی
گردون کجشده در آب می افتد هر چه بمقدار از ایشان در آب میرسد تاریک
میشوند و خسوف و کسوف می نامند و آن نیست که بعضی عوام الناس میگویند
که آنها از کثرت معصیت خلق و یا وفات بزرگی گرفته میشوند زیرا که ایشان
جمادات اند و از نیک و بد خبر ندارند **چنانکه آورده اند** که چون ابراهیم ع فرزند
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بود وفات شد در آن روز آفتاب
گرفته شد بعضی گمان بردند که مگر از وفات ابراهیم چنین شد حضرت فرمود که
نه چنانست که آفتاب و مهتاب بوفات کسی گرفته شوند و آن فرشتگان هیچ از شتاب
و کشش استاده نشوند تا آنکه باز بحکم باریتعالی راست گردند **و معلوم باد**
که شهور بعضی قمری اند و بعضی شمسیند و قمری بعضی سی روز باشند و بعضی
یک کم از سی و شهور شمسی نیز دوازده اند و سال بحساب شهور شمسی یازده روز
از حساب شهور قمری کلالنست چنانکه در نصاب صبیان گفته است **بیت**
لآ و لآ لب لآ و لآ لآ لآ شش مه است ✤ لل کط و کط لل شهور کوته است
حمل ثور سرطان اسد جوزا سنبله میزان عقرب قوس جدی دلو حوت
و بشنو که در زیر این زمین همه باد ست و برای قوم عاد چون از سر سوزن ازان
باد آمده بود که همهٔ ایشانرا از زیر و زبر ساخت و در روز قیامت آن باد بر می آید و
باد یکه از صور باشد نیز همراه میشود و این عالم را خراب خواهد کرد و این زمین
پانصد ساله راه درازی دارد و پانصد ساله راه پهنائی دارد **و قصهٔ**
عادیان آنست که ایشان کافر بودند و از هر بلندی بلند بودند حتی که
یکی از آن طرف کوه میرفت و دیگر اینطرف کوه میرفت و هر دو بهم سخن میکردند
در میان ایشان هود پیغمبر مبعوث شد و اینقوم را دعوت میکرد قبول نکردند

در بیان کسوف و خسوف

در بیان شهور شمسی و قمری

قصهٔ عادیان

پیغمبر فرمود که ای کمبختان شما از بت پرستی باز گردید والا شما را هلاک خواهد
کرد ایشان پرسیدند که هلاکی مایان بچه خواهد شد هود علیه السلام گفت شما را
باد هلاک خواهد کرد آن سگان بعقل در کوهها رفتند و بر سر آن کوهها دیوارها
مهیا کردند بغائت کلان و گفتند که ازین دیوارها باد نگذرد روزی جمع شده
به پیش هود آمدند که باران نمیشود اگر شما پیغمبر هستید باران از خدائے خود
بخواهید و ابر پیدا کنید هود علیه السلام گفت ابر چگونه پیدا شود گفتند ابر سیاه
باشد در انزمان بحکم باریتعالی ابر سیاه پیدا شد مقدار سر سوزن از ان باد بیرون
آمد که همه ایشانرا برهم زد **آورده اند** که یک بدیگری دست میگرفتند
و می استادند و سنگ و چوب و خاک بالائے ایشان می پاشید و در زیر
سنگ میشدند و در زیر زمین دوم خلق خدائ اند که قامت ایشان بمانند
قامت گوسفندست و سرهائے ایشان بمانند سر آدمی ست **آورده اند**
که از هر حیوان یک نشانی در ایشان هست حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
وسلم را پرسیدند که آدمی زادند گفت نه بلکه در روز قیامت فانی شوند و
الحال یکے از ایشان عاصی نشده است از ترس سنگهائے گرم دوزخ که در زمین
چهارمست و آن سنگها را کبریه نامند اگر یک از ان سنگها درین جهان آید همه
کوههائے روئے زمین چون موم بگدازند و آب از روانش خود بایستد و در زمین
پنجم مار دوزخند و در زمین ششم کژدمان دوزخند بمقدار شتران کلان
و در زمین هفتم تخت شیطانست و شیطان را گفته اند که یک اندام او
نرست و یک اندام او ماده چون یک اندام را بر دیگر اندام میزند بهر زدنی او
ده نفر زائند و تخت او را سجین نامند و آن سجین سنگیست که برابر این
دنیاست و میان کاواک و بالائے او سنگ دیگر بطرح سرپوش بر و نهاده اند
و ارواح رباخواران در انجا بند ست و این هفت زمین بدست یک فرشته است
که آن فرشته هفت برابر آسمان و زمینست و پائے او در هوا مانده بود

مسئله
در بیان شیطان مردود و
یک اندام او نرست و
یک ماده او ماده است

بفرمان حق از بهشت یک تخته آورده شد از یاقوت سرخ که هفت برابر آن فرشته
زمین و آسمان کلانی دارد و آن فرشته پای بر و نهاده و آن تخته بر پشت گاو نیست
از بهشت که کلانی او را خدا داند و چهار سر و هشت شاخ دارد و این تخته از بند
گردن او تا سر وے رسیده است **آورده اند** که روزے شیطان رفت
و بدو وسوسه کرد که چه بار را بر پشت گرفته اند از تا خلاص شوی چون عزم کرد
که اندازم پشه بحکم خدا تعالی آمد و در دماغ او در آمد و به نیش زد هفتاد سال
بیهوش افتاده بود چون بهوش آمد زود تر نگر یست که مگر عالم خراب شده باشد
اما چون همه بر جاء بودند خطاب حضرت عزت بر و آمد که اینقدر املاک من بچه چیز
استاده اند که تو گمان فاسد بخود بردی که مگر املاک خدا را من گرفته ام پس چون
این فکر شیطان را بخود راه داده جزائی تو آنست که فردا در روز قیامت بر اے بندگان
خود ترازو بچ کنم **آورده اند** که از ترس آن خطاب هیچگاه چشم بر چشم نزده است
و آن گاو بر ریگ نمناکست که آنرا ثری گویند هفت برابر گاو کلانست و آن
ریگ بر پشت ماهیست و آن ماهی ازان ریگ خبر ندارد **چنین آورده اند**
که روزی مهتر عیسی علیه السلام گفت که یارب آن ماهی بمن بنماء حکم شد که برو
نزدیک کوه قاف آنجا غار یست که آب تمام جهان در آنجا جمع میشود و در درون
غار سنگیست برابر این دنیا و از آتش دوزخ چون سر سوزن بدو تاب میرسد
و این دریا ہائی دنیا همه بران سنگ میرسند و چنان تافته است که کسی بر تابهٔ تافته
قطرهٔ آب اندازد بلکه زود تر از و خشک میشوند و اگر این آب نبودی تمام عالم از تاب
آن سنگ میسوختی و چون مهتر عیسیؑ بدانجا رسید ماهی دید که از تیر تیز تر میرفت
دیگموئی او سه روز میگذشت اما چون نگه کرد همه روز ها یک چشم او نگذشته
بود بعد ازان مهتر عیسیؑ گفت که آمنا آن ماهی همین ست از حضرت عزت
مذاشنید که لابل اینطور ماهیان هفتاد هزار ایشان یک لقمهٔ آن ماهی خواهد شد
و آن ماهی در دریاست که آن دریا ازان ماهی خبر ندارد و آن دریا را پشه در بر

در بیان آنکه زمین بر پشت گاو است و گاو بر پشت ماهی و ماهی بر آب

در بیان ماهی که بر پشت او دریا است و دریا بر پشت او عالم است

گرفته است و در زیر آن بیشه تاریکیست که انتهاء او خدا داند و در زیر آن تاریکی دریاست که ده هزار برابر این دنیاست که عرض و طول و عمق او برابرست و در زیر آن زمینست سفید رنگ که از کف دست هنوز سه واره ترست و در روز قیامت همان زمین را بیارند تا این مخلوقات در و گنجد و در زیر آن زمین نیز دریاییست که در زیر آن باز زمینست و علی هذا القیاس هفت دریا و هفت زمین **آورده** اند که دران زمینها مخلوقاتند که حسابات آنها خدا داند که سوزن دران زمین نگنجد **وعبد الله انصاری** رضی الله عنه از حضرت پرسید که آدمی زادند حضرت گفت از آفریدن آدم خبر ندارند **وایضاً** گفت که شیطان بایشان حرکت میکند گفت لا بلکه از خلقت شیطان خبر ندارند **الغرض** سال تمام بران مردمان دوازده روز میباشد یعنی سی روز اینجهان یک روز آن مخلوقات میشود بحکمت الهی و در زیر آن زمینها دریاییست که ده هزار برابر این دنیاست و عرض و طول و عمق او برابرست و آن دریا را جیم نامند که از خون و ریم و زرداب عاصیانست و سخت جوشیده است و ارواح آن خون کنندگان بناحق دران دریاست **آورده اند** که در روز قیامت نشانهٔ هر طائفه جدا باشد اما چهار طائفه را نشانها برابر باشد اول زناکنندگان و اصیل فروشان و خمر خواران و کسیکه بمزدوری مزدور ناحق کند هژده روز راه چرم ایشان درشت باشد و در میان هر دو کتف ایشان چون مانند کشتی جانهای ماران و کژدمان باشد و لبهای ایشان چون جبل احد کلان باشد و پیشانی چندان کلان شود که سه روزه راه اسپ تازی دوان دوان بران رود و سرهای رباخواران چون کوهها کلان شوند که طاقت استادن نداشته باشند بلکه بر سر خود بایستند و پایها بالا کنند و مانع زکوة را و کسی را که در تجارت مال خود را بکذب ستائش کند شکمهای ایشان چون کوهها کلان باشند و پر از ماران و کژدمان **نقلست** که یکی از اصحاب روزی اشتر فروخت

بسه صد درم چون این خبر بهشام که یکی از اصحاب بود رسید در عقب آن سوار
دویدن گرفت چون رسید گفت اشتر را برای کشتن خریدی یا برای بار گفت برای
بار گفت از بار نیست زیرا که سم او سوراخ دارد چون آن تاجر رد بیعه کرد که بر بائع
صد درم کم کرد بدو صد درم خرید صاحب شتر در پیش هشام رفت و شکایت کرد که چرا
صد درم مرا نقصان کردی هشام گفت که من خود را و شمار اواهل قریه را از عذاب
خدائی خلاص گردانیدم زیرا که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرموده است
که چون بیعه عیبناک باشد و صاحب مال آن عیب را بتاجر ننماید و مطلع نکند
عاصی شود و از هر که از اهل قریه بدان خبر باشد و خبر نکند همه ایشان عاصی شوند
پس من متابعت کردم **الغرض** در روز قیامت برای این طائفه های مذکور
و برای کفار و برای جمله عاصیان و جانی که بی توبه مرده باشند پیاله ها از ان
دریا بیارند و چون در پیش آرند از سختی و گرمی آن زرد آب گوشت روی ایشان
ریزد و در آن ساعت از برای عذاب آن گوشت باز بروید و چون فرو کشند
تمامی گوشت و پوست ایشان بریزند و باز بروئند و بخلاف این بدبختان در عرصات
مرتقیان را و تائبان را و جمله صلاح کاران را پیاله ها ئے از بهشت بیارند
که از مشک خوشبو تر باشد و از برف سفید تر و از مسکه نرم تر چون فرو کشند
آن پنجاه هزار سال چون یکساعت بر ایشان بگذرد و در زیر آن دریا زمینیست
از برف و ژاله و کلانی او را گفته اند که ده هزار سال کبوتر تیز رو بیکدم از طرف
تا طرف دیگر برسد که اگر آن زمین نبودی جمله املاک از گرمی دوزخ بسوختی و در
زیر آن سرپوش دوزخست که طول و عرض و عمق او خدا داند و در زیر آن هفت
دوزخست که اول ایشان جحیم نامست و دوم جهنم و سیوم لظی و چهارم سقر
و پنجم سعیر و ششم زمهریر و هفتم هاویه که همه دوزخیان بدان گرم میشوند و
در هاویه منافقان و برعمنان و کسیکه سوگند بخدا بکذب کند و رافضی و کسانیکه دین
حق را تبدیل دهنده باشد و در زیر ایشان هفتاد هزار پرده ها ی کبود ند که هر پرده

در دریا دو دهنا که هفتصد

هفتاد هزار برابر این دنیاست و در زیر ایشان هفتاد هزار پرده های عقیق رنگ
اند علی هذا المقدار در زیر ایشان هفتاد هزار پرده های سرخ خالصند علی هذا المقدار
در زیر ایشان هفتاد هزار پرده های زردند علی هذا المقدار و در زیر ایشان هفتاد هزار
پرده های سیاهند علی هذا المقدار و بعد ازان حضرت رسالت پناه فرمود که جلال
و جمال حقست که در حصر نه آید و نه در بیان آید و بپصراط راگفته اند که برپشت مارے
ست و آن مار دوزخست و نام او یلیخاست و در تمام سال دو نفس میکشد
چون باد در بینی راست او رود گرمی باشد و تابستان میشود و چون از بینی چپ رود
سردی باشد و زمستان میشود و معلوم باد که آفتاب درین جهان بحکمت
الهی یکسان نمیتابد چنانکه آورده اند که بطرف شمال ولائتیست که نماز
عشا برایشان نمی باشد زیرا که چون بامداد اکنند و ظهر و عصر و مغرب باز صبح
می دمد و نام آن ولائت سباست و مردمان آن ولائت بغائت ظریفند
و بطرف یمن شهریست که بلغان نامند که در تمام سال چهل روز برایشان
نماز عشا نمی باشد زیرا که ظرف نماز وقتست پس بعدم وقت عدم نماز لازم
آید و بطرف مشرق ولائتیست که شش ماه در آنجا شب میباشد و شش ماه
روز زیرا که اصل همه دریاها از آنجا راهی شده است و همه ولائت پر از برفست
حتی که آورده اند هر زنده سری از حیوانات که در آنجا رسد برف میشود
و در شش ماه تابستان چون آفتاب در میان آسمان میباشد بران ولائت روز
میباشد و برف میگدازد و دریاها کلان میشوند و شش ماه زمستان چون
آفتاب بر کنارهٔ آسمان رود بر آن ولائت شب باشد و برف میبارد بدانکه
حکم نماز ساقط گردانیدن اوست از ذمه خواه باداء خواه بقضاء یعنی اگر در وقت
آورده شود اداشود و اگر بعد از وقت آورده شود قضا شود پس مؤمن متقی را
باید که اوقات نگهدارد و اما آنچه معلق بوقت نیستند در آن شتاب تمام باید
کرد زیرا که هر نفس که برمی آید گویا که یک سنگ از دیوار عمر تو خراب گردد و هر شب

وهر شب که می آید میگوید که من فردائی قیامت گواه توام هر چه از عبادت میکنی بکن و هر روز نیز همچنان میگوید وهر قدم که گرفته میشود گویا که بجانب قبر میشود **چنانکه** بزرگواری را گفته اند که درون خانه قبری را کاویده بود علی الصباح غسل میکرد و ژنده می پوشید و دران خواب میکرد و میگفت یارب امروز مهلتم ده که توشهٔ اینجا بیارم تمامی روز و شب بعبادت الله صرف میکرد و میگفت که ای بدن کاهلی مکن که فردا ترا نخواهد ماند همچنان در تمام عمر چنان میکرد **حکائت بایزید بسطامی** در رسالهٔ خود آورده است که بلبلی در باغ آشیان داشت و در ایام بهار عمر خود را بخوشی و خرمی و ذوق و شوق گل میگذرانید اما چون باد خزان دست تظلم دراز کرد و تمامی باغ را بی برگ و گل ساخت و آشیان از انجا خراب شد و در زیر آن درخت خانه مورچه بود که در تمام ایام صیف توشه در زمین جمع کرده بود و در زمستان بفراغت شد و از خانه بیرون نمی آمد بلبل ناچار شده در پیش آن مورچه رفت و سوال کرد که ای یار قدیم مدت مدید در اینجا بهم گذرانیده ام الحال چون کم خرچم چیزے بمن بده تا غذا کنم مورچه گفت ای بلبل بعقل به بهار غره نمیتوان شد زیرا که باد خزان در پیش ست و نمیگذرد و بهار بخرمی خود میگذرد باید که سوسن چنان زیر کی کند که آن مورچه کرده بود که خزان آخرت در پیشیست **و ایضا حکائت** ملائم این گفته اند که غلام بخدمت خواجه چست بود چون خواجه را بر و رحم آمد او را آزاد کرد و پارهٔ زر بدو داد پس غلام راه کعبة الله گرفت چون در کشتی در آمد بقدرت الهی کشتی شکست و بر یک تخته ماند و آن تخته بر جزیره بیرون آمد چون چند روز در آنجا ماند بغائت گرسنگی و تشنگی کشیده ناگاه دید از طرفی جمع سواران پیدا شدند و او را لباس محوب پوشانیدند و طعام و شراب خوراندیدش و بر اسپ سوار کردند و راهی ساختند پس در شهری رسیدند بغائتی آبادان و زیبا تخت نقش و آراسته و او را بر تخت نشاندند و چند هزار لشکر بیعدد و چوبداران و غلامان پیش او استادند غلام بغایتی متحیر شد گاهی گفتی که مرده ام و بدین درجه

رسیده ام وگاهی گفتی که خواب دیده ام فی الجمله از ایشان سوال کردکه اینچه حالتست
گفتند که شمارا بادشاه ساختیم وشما بیدارید ومُرده نه اید ومعلوم شما باد که
خاصیت مایان چنانست که چون یکسال بگذرد در ولائت ما جائیست که
هرگز از تری آب نشان ندیده است ونه سایه ونه درخت دارد وبادشاه خودرا
برده در انجا اندازیم می میرد پس مایان قریب دریا میگردیم هرکه از بنی آدم خواه
مرد خواه زن بیابیم اورا بادشاه میکنیم غلام گفت که مرا نیز خواهید انداخت
گفتند آری گفت حکم من قبول میکنید یا نه گفتند اگر گوئی تمام مردم خودرا الحال
در آب اندازیم وخلاف امر شما نکنیم غلام گفت بروید وآن جائے را بمن
بنمائید رفتند چون آن جائی را بغائتی صعبناک دید غلام مرد حکیم بود فرمود
تا در انجا عمارتها وسرایها وخانه ها راست کردند ودرختان ازینجا مے بردند
ودر انجا نهال میکردند حتی که از خانه هائی ایشان غله میرد ودران خانه ها مے
انداخت ایشان ببادشاهی او دلگیر شدند وآن موسم را نگاه میداشتند
چون آن وقت شد غلام را برده در انجا ماندند وایشان برگشتند چون آمدند
دیدند که درین ولائت هیچ خوشی وخرمی نه مانده بود بلکه همه خراب وویران
بود باز ناچار شدند ونزدیک آن غلام رفتند ودر انجا اورا ببادشاهی قبول
کردند ودر انجا می باشیدند پس همین تمثالست کار دنیا وآخرت لقوله علیه
السلام اَلدُّنْیَا مَزْرَعَةُ الْاٰخِرَةِ پس بدان ای عزیز که تقریب الله ویافتن
نجات اخروی حاصل نشود مگر بجای آوردن اَوَامِر وبازدیادِ نوافل کَمَا
قَالَ حَدِیْثٌ قُدْسِیٌّ لَا یَزَالُ الْعَبْدُ یَتَقَرَّبُ اِلَیَّ بِالنَّوَافِلِ ومعلوم باد که
بعد از ایمان افضلترین عبادتها نمازست لقوله علیه السلام اَلصَّلٰوةُ مِعْرَاجُ
الْمُؤْمِنِ مَنْ لَا صَلٰوةَ لَهٗ لَا مِعْرَاجَ لَهٗ پس افضلترین درمیان سائر
نوافل نوافل نمازست الحال سخن چند از نوافل نماز وروزه بیان کنم تا هر مومن
را فائده حاصل شود باید که هر نماز نفل وروزه نفل کسیکه بجای آرد نیت

نیت آن تکمیلاً للفرایض کند و اگر خیر و صدقه بدهد نیت نقصان زکوة کند تا مگر
در فروض او نقص شده باشد باین درست شود و معلوم باد که نماز نفل را بقیام
ادا کردن دو چندان ثواب است که در قعود ادا کند و اگر نه مربع نیز رواست
و قرائت خواندن در نوافل در همه رکعات فرضست بعد ازین نوافل نماز و روزه
و ادعیات که اوراد فقیرست و از کتبهای رواسخ گرفته است چون منجیة الانوار و
مفتاح الجنان و اوراد شیخ الشیوخ و جنت الفردوس و غیر ذلک من الاحادیث
النبویة درین کتاب خواهد آورد آورده اند اول بعد از طلوع صبح صادق باید
که بغیر وضو بکار دنیاوی مشغول نشود که گفته اند هر که بغیر وضو بکار دنیا وی
اشتغال نماید بعد از طلوع صبح صادق در روز قیامت همان کار او را با تش دوزخ
گرم کند و بدو نزدیک کند و او را بدان بسوزاند و از کلام دنیاوی نیز احتراز کند
و سنت نماز فجر را باید که در خانه ادا کند و این دعا بخواند اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِیْ نُوْرًا
فِیْ قَلْبِیْ وَنُوْرًا فِیْ صَدْرِیْ وَنُوْرًا فِیْ لِسَانِیْ وَنُوْرًا فِیْ رَأْسِیْ وَنُوْرًا
فِیْ مَحْیَایَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِیْ نُوْرًا یَا صَاحِبَ النُّوْرِ فَاغْفِرْلِیْ ذُنُوْبِیْ وَاَعْتِقْنِیْ
مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ آورده اند که اورادِ چشتیان
اینست که سورهٔ یَا اَیُّهَا الْمُزَّمِّلُ بخواند ثواب بسیارست و هفت بار سورهٔ
اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ بخواند و نظر بکوهها کند آن کوهها فردای قیامت در پلهٔ
نیکی او انداخته شوند و یازده کرت این بخواند یَا حَبِیْبَ الْفُقَرَاءِ یَا اَنِیْسَ
الْغُرَبَاءِ وَیَا مُعِیْنَ الضُّعَفَاءِ وَیَا دَلِیْلَ الْمُتَحَیِّرِیْنَ یَا حَیُّ یَا قَیُّوْمُ یَا حَنَّانُ
یَا مَنَّانُ یَا بَدِیْعَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ یَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ
ثواب بسیارست و نیز اگر این دعائے مذکوره را بر پارهٔ خاک از قبر بدمد
و بران قبر اندازد مسیح عذاب بران گور نماند اگرچه مستحق عذاب باشد
و بیست کرت این بخواند یَا قَیُّوْمُ فَلَا یَفُوْتُ شَیْءٌ مِنْ عِلْمِهٖ وَلَا یَئُوْدُهٗ
و خاصیت این اسم مذکور اینست که بر هفت سنگ یگان

ای بسیار نگهدارنده
پس خلاصه نیست هیچ چیز
از علم او تعالی آن چیز ۱۲
بود تعالی آن چیز
در بیان اوراد اول ۱۲
ای خدای پاک بر دل ما
روشنائی و صفای در دل ما و
روشنائی ما در سینه ما و روشنائی
در زبان ما و روشنائی در سمع ما و
ما را از آتش دوزخ ایمن گردان
سپاس خدای را که پروردگار
رسیم تا روز قیامت ۱۲
ای خدای ما را بر دشمنان ما و
فرمان بردان ما و دوستان ما
دشمنان ما و دوستان ما
دوستان ما و دشمن

بار بخواند و در آب اندازد فی الحال گم کردهٔ خویش بیابد و اگر بعد از صبح صادق بیست و پنج کرت بخواند ثواب بسیار ست و چون بجانب مسجد رود برای ادای فرض فجر در راه آیت الکرسی بخواند و سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ صد بار بخواند و ایضاً صد کرت اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِیْمَ الَّذِیْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ وَاَسْاَلُهُ التَّوْبَةَ وهفتاد کرت وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ بخواند حقتعالی فرزندان او را محتاج کسی نکند و صد بار یا بَصِیْرُ بخواند و صد بار یا سَمِیْعُ بخواند و چهل بار یا عَزِیْزُ بخواند که حساب هیچ نعمت از و حقتعالے نخواهد و اگر صد بار بخواند عزیز هر دو سرای گردد و چهل و یکبار یا حَیُّ یا قَیُّوْمُ یا حَنَّانُ یا مَنَّانُ یا بَدِیْعَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ یَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ اَنْ تُحْیِیَ قَلْبِیْ بِنُوْرِ مَعْرِفَتِكَ یَا اَللّٰهُ یَا اَللّٰهُ یَا اَللّٰهُ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ

وپیغامبر صلی اللہ علیہ وسلم فرموده ست که خانه های خود را پر نور کنید یاران گفتند یا رسول اللہ چگونه باشد گفت بدو چیز یکی سنت بامداد در خانه ادا کنید و فرض در مسجد و دیگر فرض عشا در مسجد و وتر در خانه آورده اند هر که وضو کرده بجانب مسجد راهی شود ثواب حج قبول را برابر هر قدم میابد و ثواب مهاجران بیابد و بعد از ادائی فجر اگر امام باشد روی بجانب مشرق آرد و اگر مقتدی باشد روی بسمت قبله نشیند زیرا که پیغامبر صلی اللہ علیه وسلم فرموده ست هر که بعد از ادای فجر روئی بقبله نشیند و باوراد و تسبیح و تهلیل مشغول شود تا برامدن آفتاب حقتعالی ده کار بر و آسان کند اول در دنیا وام دار نگردد و در دل جمله مومنان و خلائق دوست گردد و تلخی جان کندن بر و آسان شود و سؤال منکر و نکیر را نیکو جواب دهد و از قبر او روضهٔ بهشت شود و از گرمابهٔ قیامت در سایهٔ عرش نجات یابد و نامهٔ اعمال او بدست راست او دهند و از پل صراط چون برق جهنده بگذرد و بنعیم بهشت بحساب برساند و دیدار بیچون خود روزی گرداند و در فواید بکری و مفتاح الجنان و جنت الفردوس آورده ست که هر که هفت کرت بعد از نماز فجر بگوید بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ هفت کار او بحق تعالی درست میشود اول تار
گور بروی آسان شود و مار ان و کژدمان بروی اثر نکنند در قبر و هفت در از شر
دوزخ بروی بیندند و حساب قیامت بروی آسان شود و کتاب اعمال او بدست
راست دهند و بر پلصراط چون برق بگذرد و نیز درین دنیا محتاج کس نگردد و دست
بردارد و این مناجات بخواند الٰهی ملکا بادشاها این عاصی و جافی را با همه مسلما
با ایمان داری و با ایمان بری و از شرمندگی در خلق اولین و آخرین در زیر پناه خ
نگهداری و بجماعت محمد علیه السلام حاضر گردانی و غائب نگردانی و بدیدار بیچون و بیچ
خود مشرف گردانی و از پلصراط بآسانی بگذرانی و بهشت خویش را کرامت گردا
و سکرات الموت و تلخی جان کندن و تاریکی گور و سوال منکر و نکیر آسان گردانی الٰهی م
بادشاها در ان زمان که ملک الموت قصد جان ما کند و ابلیس لعین قصد ایمان ما کند ای
ما را و پدر و مادر و همه مسلمانان را از غارت مردود در زیر پناه خود نگهداری الٰهی از جو
خلاصیت ده و دیدار بی منت ده و شوق بشارت ده و رضا با قلت ده و تنم بی عل
غازیان را فتح و نصرت ده و کافران را مغلوبی و هلاکت ده و حاجیان را سلامت ده
عالمان را علم و آخرت ده و عاصیان را مغفرت ده و زنان را شرم و عافیت ده و رنجوران
صحت ده و زندگانرا سنت ده و مردگانرا آمرزش و مغفرت ده ربنا لک الحمد

یا الٰه العٰلمین و یا خیر الناصرین برحمتک یا ارحم الراحمین

بعد ازین اگر کسی ورد او داده باشد و اجازت از شیخ خود داشته باشد
بکند زیرا که بی اجازت شیخ خود اگر کسی روزهٔ نفل و نماز نفل ادا کند روا نباشد
ثواب نیابد و در تفسیر **ملا یعقوب کابلی** آورده است که روزی
مریدان شیخ نجم الدین کبری بحضور شیخ رسیدند شیخ گفت مر خادمان را که آ
خوردن بیارید مگر یاران تشنه ماندند یکی ازان میان گفت که حضرتم من روزه دا
شیخ گفت که بی اجازت مرشد روا نیست روزهٔ نوافل را افطار کرد و ارسلسلهٔ
چشتیان و سلسلهٔ شطاری باین فقیر چند ورد و اوراد رسیده است

بیان کنم **اول** سه کرت اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِی لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ وَ
اَتُوبُ اِلَیْهِ وَاَسْاَلُهُ التَّوْبَةَ بگوید بعده سی ۳۳ وسه بار سبحان الله وسی ۳۳
وسه بار الحمد لله وسی ۳۳ وسه بار الله اکبر وسی ۳۳ وسه بار لا اله الا الله بعده حلقه
شده نشیند واسم الله را بر زبان راند تا برامدن آفتاب بعده سوره یٰسین
بخواند بعده سوره کافرون واخلاص ومعوذتین هریک سه گان بار بخواند و
سورهٔ والفجر ولیال عشر بخواند واز سلسلهٔ کبرویه از سید علی همدانی مرشد
محقق بخواجه اسحاق قتلانی واز وی بسید السادات سید احمد نوربخش واز و
بفرزند خود سید یوسف نور واز و بفرزند خود سید السادات شیخ المشایخ و
الاولیا قطب الاقطاب فرد زمانه سید علی ترمذی قدس الله سره العزیز اجازت
سلسله داور اد بسید علی همدانی رسیده بود واز و باین فقیر مصنف رساله
رسیده است تا اگر کسی اجازت این سلسله یافته باشد بعد از فجر بدو مشغول
شود واین اوراد از هزار و چهار صد مرشد گرفته است یعنی وردیکی را جمع ساخته
مجمل کرده است وامیر سید علی همدانی گفته است که چون اینرا جمع کردم بطواف
مکه و زیارت قبر حضرت رسول رفتم چون زیارت قبر کردم حضرت در خواب از
چادر خود این ورد کشیده بمن داد چون بیدار شدم در دستم بود **ودر روایت**
دیگر آورده است که لابن چون از ولایت خود برآمد بسبب آنکه آورده اند
که امیر هرگز روئی بمشرق نمی نشست بلکه همیشه روئی بقبله می بود روزی
خلیفه زمان اورا دعوت کرد دعوتش اجابت ننمود خلیفه خود آمد ودر پیش او
بنشست امیر روئی از قبله گردانید خلیفه گفت هرگز روئی از قبله نمیگردانید
الحال چرا گفت از روئی شما روئی گشناندم خلیفه گفت از ولائت من بدر شو
امیر گفت بوقت ظهر خواهم بولایت تو ظهر نمود چون وقت ظهر شد بوقت پیشین
امیر راهی شد همدران روز بزیارت قبر بابا آدم صلوات الله علیه رسید و در
زیارت قبر بابا آدم گفته اند که فی الحال خوبی درشتی کسی پیدا میشود زیرا که

صفحه ۱۸۲ ترجمه شیخ در

در انجا زمین شگاف میکنند و دست در آن می نهند اگر مردی خوب باشد طلا بدست او
میرسد و اگر زشت باشد آهن بدست او میرسد چون امیر در انجا رسید در خواب شد
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را در خواب دید که این او را از چادر خود
کشیده بدو داد و گفت ای فرزند هر که این را بخواند ثواب اولیا بیابد و هر که باخلاص
تمام این را بشنود ثواب انبیا یابد اگر در هر لفظ او نظر کند عبرت گیرد چون امام بیدار شد
در دست یافت و ازان طرف بکشمیر رسید و مدت مدید در کشمیر بود و از انجا با جمع
اصحاب راهی شد در ولایت پشت رسید مدتی چند در انجا متمکن بود که دران ولایت
برحمت حق از دار الفنا بدار البقا رحلت نمود چون این خبر بولایت ماوراء النهر رسید
مریدان انجای او آمدند و او را کشیدند میخواستند که ببرند میان مردم این ولایت و
آن لشکر نزاع شد آن لشکریان ظفر یافتند بعده امام در خواب نمودش که اندرون من
در اینجا دفن کنید و قالب من در آن ولایت برید همچنان کردند چون روز دیگر دیدند
هیچ اثر زخم و شق بر و نبود چون بولایت بلخ رسیدند مریدان بلخی او نزاع کردند باز
آن لشکر ظفر یافتند امام در خواب نمودش که مرا در همین جا دفن کنید دفن کردند چون
روز شد دیدند که بر سر تابوت نهاده بود و از انجا بولایت خود بردندش **معلوم باد**
که تسبیحات بانگشتان حساب کردن افضلست و آن نیست که بتمام انگشتان
حساب کنند که آن رسم یهود است و تسبیحات پیغمبر ما آنست که بسه انگشت میکنند
و بدو انگشت حساب نمیکنند یعنی بخنصر و بنصر و وسطی میکنند و بانگشت شهادت و
ابهام حساب نمیکنند و آن چنانست که اول خنصر در کف دست کج کند و بنهد بعده
بنصر بنهد بعده وسطی بنهد باز اول خنصر بردارد و باز بنصر بردارد و باز بنصر بنهد
و وسطی بردارد باز بنصر و خنصر بنهد و بردارد و همچنین میشود باز بنصر بنهد خنصر
بردارد باز وسطی بنهد باز خنصر بنهد تا ده شود و این هنگام انگشت سبابه بر
ابهام نهد یعنی بر سر ابهام نهد که این موضع ده است و چون علی هذا الحساب
ده دیگر زیاده شود سبابه را بر بن ناخن ابهام نهد تا بیست شود چون ده

تسبیح بانگشتان شیعه

دیگر زیاده شود سر انگشت ابهام در اول بند انگشت سبابه بنهد تا سنی شود و
بازده دیگر بر بند دویم بنهد تا چهل شود بعده سر انگشت ابهام در بند انگشت خنصر
بنهد تا پنجاه شود بعده باطن راس سبابه بر ظاهر راس ابهام بنهد تا شصت شود بعده
سر انگشت ابهام را بر بن سبابه بنهد تا هفتاد شود بعده باز سر سبابه در بن
ناخن ابهام بنهد که اول در حساب بیست بود الحال هشتاد شود بعده سبابه را
در اول بند ابهام بنهد تا نود شود بعده سر سبابه در بن ابهام بنهد تا صد شود علی
هذا المثال بانگشت ثلثه نزدیک نهادن غیر بر داشتن ایشان اما در اول بر داشتن
رفع خنصر چهار و رفع بنصر پنج میشود و این در حسابست و در سائر کرات نیست
مگر باز حساب ده دیگر شروع کند و همچنان هر کرت ده حساب کند و بگرداند تا ده در
ده صد شود و این تسبیحات بچیزیکه از چوب کردن و غیره گرفته باشد و در ایام
رسول الله نبود و نیز نزدیک امام شافعی روا نیست اما نزدیک علماء روا ست که این را
بدعت حسنه گویند **آورده اند** که جنید بغدادی ؒ از دست خود نمی انداخت
یکی از صاحبدلان پرسیدش که ظاهر را باید انداخت و بر باطن باید مشغول شد
گفت من از برکت این ظاهر بباطن رسیدم ازینجهت دوست دارمش بعد از
ادای بامداد ده گان یا رزّاق بخواند و بطرف مشرق بدمد **آورده اند** که
حقتعالی از آنجهت رزق دهندش که اورا از وهیچ خبر نباشد و دست رهت در
سینه بنهد و هفتاد بار اَلْعَلِیْمُ الَّذِیْ یَعْلَمُ السِّرَّ وَالْاَخْفٰی بگوید هر چه بشنود
یادش شود و صد کرت اسم یا فَتَّاحُ دست رهت بر سینه نهاده بخواند هر چند
کند ذهن باشد سینه اش روشن گردد و بعده مسبحات عشر بخواند کَمَا
سَنَذْکُرُهٗ اِنْشَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰی فِی الْاَدْعِیَاتِ صد بار لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْمَلِکُ
الْحَقُّ الْمُبِیْنُ بعده صد بار اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِکْ وَ
سَلِّمْ عَلَیْهِ و بعده صد بار سورهٔ اخلاص بخواند بعده صد بار عَالِمُ الْغَیْبِ
وَالشَّهَادَةِ بخواند باطن او چنان منور شود که هر چه بشنود یادش

۱ سبحه ازین جا تا آخر کلمه بر اول صفحه بعد در حاشیه
۲ رزق دهنده ۱۲ خلاص دانا ۱۲ پاک شنونده آگاه سمیع الدعوات ۱۲ مجیب
۳ موجود گردانده ۱۲ کفایت کند ۱۲ خفی یابد ای خدایا رحمت بفرست
۴ برآورده ۱۲ برآید او و برکت زاید

یادش آید و هفتاد بار لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ و پنجاه بار اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰی کُلِّ حَالٍ حساب جمله نعمتهای بر و آسان شود و صد بار یا رَحْمٰنُ و صد بار یا رَحِیْمُ بخواند وشک وحسد وکینه از دل او برود با هیچکس عداوتش نماند و صد بار یا وَارِثُ بخواند و صد بار یا وَهَّابُ و صد بار اسم اَلْبَارِئُ اگر بخواند آورده اند که از هفت روز بیشتر او را در قبر نماند و بقالب همراه در آسمان برند باید که عقب هر نماز بخواند و بعده از سلسله سهروردی که باین فقیر رسیده است سه هزار بار اسم الله بخواند و اگر در عقب هر نماز سه هزار کرت اسم الله بخواند تا پانزده هزار شود او را آسمانیان ذاکر اکبر گویند و بعده بعد از برآمدن تمام آفتاب نماز اشراق کند دو رکعت در هر رکعت بعد از فاتحه پنج کرت اخلاص بخواند بعده شکر روز بر همین تقریر بعده دو رکعت نماز شکر الله همین تقریر ادا کند یعنی بیک بار فاتحه پنج کرت اخلاص بعده دو رکعت نماز استخاره ادا کند در رکعت اول بعد از فاتحه یکبار سورهٔ کافرون بخواند دوئم بعد از فاتحه سه کرت اخلاص بخواند و دعاء او راد و ادعیات خواهم بیان کرد انشاء الله تعالی بعده دو رکعت نماز استخاره بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه سه کرت اخلاص **در عوارف المعارف** آورده است که در یک رکعت اول این نماز سورهٔ واقعه تمام کند و در رکعت دوم سورهٔ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى الَّذِیْ ادا کند بعده دو رکعت حقوق والدین ادا کند **آورده اند** که هر چند پدر و مادر را رنجانیده باشد خوشنود شوند و هر چند گنهکار باشد آمرزیده شود در رکعت اول بعد از فاتحه یکبار سورهٔ آیة الکرسی بخواند و سه کرت اخلاص و در رکعت ثانی علی هذا القیاس و هفت کرت این دعا اَللّٰهُمَّ یَا لَطِیْفُ اُلْطُفْ لِیْ وَلِوَالِدَیَّ بِلُطْفِكَ الْخَفِیِّ کَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰی بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ

نکته در سبب نزول این دعا گفته اند که روزی خطاب و عتاب حضرت عزت بر موسیٰ شد که ای موسیٰ در حضرت من سخنان دلاور نمیتوان گفت

که من قهار و جبار م مهتر موسی پیغمبر گفت یارب من که کلیم شما باشم مرا هم ترسی هست در
درگاه شما خطاب حضرت عزت شد که ای موسی مانند شما کلیم را چندان ترس ست که
کسی در شب تاریک رود و اسباب جنگ نداشته باشد و همراه هم نداشته باشد
و هفتاد جا بیکه شیران آدمی خوار راه او گرفته باشند حال او چگونه باشد مهتر موسی
سوال کرد که یارب مانند من کلیم را جان کندن چگونه باشد خطاب شد که ای موسی
مانند شما کلیم را چنان بود که کسی گوسفند زنده را از پوست بکشد و باز بر و یاند
و باز بکشد همچنان تا هفت کرت بروید و بکشد مهتر موسی از هول آن خطاب
چندان گریست که سینهٔ مبارکش گویا که ترقیدن گرفت و بعد ازان خطاب
حضرت عزت رسید که ای موسی هر که این دعای مذکور بخواند جان کندن او
چنان آسان کنم که چون کودک پستان مادر در دهن گرفته باشد و در خواب
رود بعد ازان پانصد کرت یا ظاهر بخواند و صد کرت یا باطن بعده چهار
رکعت نماز بگذارد که ثواب او از حد و عد بیرونست در رکعت اول بعد از
فاتحه آیة الکرسی یکبار و اخلاص هفت بار باز در دوم بعد از فاتحه والشمس و
ضحیها یکبار و چون از قعدهٔ اولی برخیزد در ثالث و رابع بعد از فاتحه یکان
کرت آیة الکرسی بخواند و سه کرت اخلاص بعده نماز هفته بگذارد و اگر روز یکشنبه
باشد چهار رکعت بیک سلام در رکعت اول بعد از فاتحه امن الرسول تا آخر
یکبار بخواند بعده صد بار این تسبیح بگوید لا اله الا الله العزیز الجلیل
یا عزیز یا جلیل و در روز دوشنبه دو رکعت اخلاص و معوذتین سه گان بار
بعد از سلام این تسبیح بگوید صد بار اللهم صل علی محمد نبی الامی و در
روز سه شنبه دو رکعت در هر رکعت بعد از فاتحه اذا جاء نصر الله سه گان بار و
بعد از سلام هفت بار سورهٔ فاتحه خواند و باز دو رکعت و در هر رکعت بعد از
فاتحه اخلاص سه گان بار بعد از سلام صد بار لا اله الا الله خالصا مخلصا
و در روز چهار شنبه دوازده رکعت در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص و معوذتین

سه گان بار و بعد از سلام صد بار لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَالِقُ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ و در روز
پنجشنبه دو رکعت بعد از فاتحه کَافِرُوْنَ پنجگان بار و اخلاص ده گان بار و صد بار بعد
از سلام این تسبیح بخواند سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکْبَرُ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ و در روز جمعه اول نماز اعرابی ادا کند
و آن چنان بود که روزی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمود هر که پنج جمعه مسجد
جامع حاضر نشود کافر گردد اعرابی دران میان حاضر بود گفت یا رسول الله فقیر
بغایتی دور ست از مسجد پیغمبر خدا فرمودش هر که بعد از اشراق روز جمعه این نماز
بکند اول دو رکعت در رکعت اول بعد از فاتحه سورة فلق یکبار و در دوم بعد
از فاتحه سورة خناس یکبار و بعد از سلام هفت بار سورهٔ فاتحه بخواند بعده
هشت رکعت بدو سلام در هر رکعت بعد از فاتحه اِذَا جَآءَ یکبار و اخلاص بیست
و پنجبار و بعد از سلام هفتاد بار لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ
پس حضرت علیه السلام فرمود که گذارندهٔ این نماز نمیرد تا جائی خود در بهشت نبیند
و باید بمقدار ثواب مقتدیان و امامان که نماز جمعه ادا میکنند او را اعطا کرده
شود آورده اند که چون ثواب این نماز حضرت رسالت پناه صلعم بمجد و بعد
فرمود جمله صحابه چنان خوشحال شدند و شتران و گوسفندان و متاع دنیاوی
که داشته بودند اکثر بآن اعرابی دادند که از سوال شما مایان را نعمتی عظیم بدست
آمد و خبر شدیم و بعد ازین نماز چهار رکعت حفظ ایمان بیک سلام ادا کند
در هر رکعتی بعد از فاتحه یازده بار اخلاص بخواند و بعد از سلام صد بار لَا حَوْلَ وَ
لَا قُوَّةَ تا آخر بخواند بهیچ گناه زوال ایمان نشود و بعده چهار رکعت
خوشنودی خصمان در رکعت اول بعد از فاتحه اخلاص یازده بار و در دوم قُلْ
یَا اَیُّهَا الْکَافِرُوْنَ سه بار و اخلاص یازده بار و در سیوم بعد از فاتحه اَلْهٰکُمُ
التَّکَاثُرُ سه بار و اخلاص پانزده بار و در چهارم بعد از فاتحه آیت الکرسی سه
بار و اخلاص بیست و پنجبار بعد از سلام لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَکَ

در پارهٔ هفدهم در رکوع نوزدهم واقع شده است ۱۲

ترجمه
صحیح معبود نیست
مگر خدا پاک کرده شده
بیچون است و توانا است ۱۲
حاشیه ۱۲ نماز پنجشنبه ۱۲
در بیان نماز جمعه
ترجمه
پاکی کرده ام خدا را پاکی کردنی و
جنس معبود و ثنا مر خدا را ست
و نیست هیچ معبود بر حق
مگر او تعالی و مر خدا تعالی
بزرگ ست از هر چه بوصف درآید
نیست بازگشت و روگردانی
و توفیق بطاعت مگر خدا
بلند و بزرگ ۱۲
در بیان نماز روز
ترجمه
صحیح معبود نیست
مگر او در هر چیز
پاکی از آن کرده شده
حاجت شوی ۱۲

اِنّی کُنتُ مِنَ الظّٰلِمِیْنَ جملہ خصمان و وام داران او را خدا تعالی خوشنود گرداند
و در رکعت دیگر بگذارد و در ہر رکعت بعد از فاتحہ سورۃ والناس بیست و پنج
بار بخواند دیدار ہیچون و بیچگون حقتعالی روزی او کند و بعد از سلام ہفتاد کرت
این تسبیح بخواند لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّۃَ تا آخر و در روز سہ شنبہ دو رکعت نماز بگذارد
در ہر رکعت بعد از فاتحہ سورۃ الکافرون یکبار و اخلاص سہ بار و بعد از سلام
سہ بار لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ الْمَلِکُ الْحَقُّ الْمُبِیْنُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰہِ
و بعد ازین نمازہای ہفتہ نماز ضحی ادا کند کہ اندک او دو رکعتست و در ہر رکعتے
بعد از فاتحہ اخلاص چار کرت بخواند و آوردہ اند کہ اگر در چہار رکعت اول بعد
از فاتحہ آیت الکرسی یکبار و اخلاص سہ بار بخواند و در رکعت دوم بعد از فاتحہ الم
نشرح یکبار و اخلاص سہ بار و اگر چہار رکعت آخرین در رکعت اول بعد از فاتحہ
والشمس وضحیہا یکبار و در دوم بعد از فاتحہ واللیل اذا یغشی یکبار و در سیوم
بعد از فاتحہ والضحی یکبار و در چہارم بعد از فاتحہ الم نشرح یکبار پیغمبر فرمودہ است
کہ ہرگز او را و فرزندان و عیال او را حقتعالی محتاج کس نگرداند و معلوم باد کہ اگر
کسی در سفر باشد دو رکعت ازین ضحی لازمست کہ ادا کند و ترک نکند زیرا کہ آوردہ
اند کہ چون صاحب این وظیفہ ترک کند بماند شتر بچہ در عقب او فریاد میکند و حضرت
رسالتمآب صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ مر موسی اشعری را کہ اگر بتمالہ نمیتوانی باری چہار
رکعت نماز ادا باید کرد در رکعت اول قُلْ یٰٓاَیُّہَا الْکٰفِرُوْنَ یکبار و در رکعت دوم
اخلاص یکبار و در رکعت سیوم فلق یکبار و در رکعت چہارم والناس یکبار و بعد از سلام
این سورتہای مذکورہ بخواند تا خلاف جہودان کردہ باشد زیرا کہ ایشان نماز ضحی
را روا نمیدارند و بعد از سلام سر بر زمین نہد و ہفت کرت یا وَہَّابُ بگوید
و مناجات بدرگاہ حقتعالی کند و بخواند آنچہ میخواہد و تسبیحات بعد او صد بار
اَللّٰھُمَّ اغْفِرْلِیْ وَارْحَمْنِیْ وَعَافِنِیْ وَتُبْ عَلَیَّ اِنَّکَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ
بعد ہ صد بار بگوید یَا حَامِدُ یَا فَاطِرُ یَا عَلِیُّ یَا مُحْسِنُ یَا اِحْسَانُ

هر چه بشنود فراموش نکند و قوهٔ حافظه بیگران حاصل شود و هر که هر روز چهل و یکبار
اَرَأَیْتَ الَّذِی بخواند سرخروی هر دو جهان گردد و او را و فرزندان او را احتعالی محتاج
کسی نکند و اگر از برای حاجت دو جهانی چهل و یکبار یَا حَیُّ یَا قَیُّومُ اَنْ تَقْضِیَ
حَاجَتِیْ وَاَغْنِنِیْ عَنْ مَنْ سِوَاكَ بخواند بر آورده خیر گردد و بعد ازین طالب حق را
باید که همیشه در پاس انفاس خود باشد تا اگر یکزمان از حق غافل شد نامهٔ وفات
او در تمام ملکوت غیر جن و انس پراگنده شود که فلان طالب وفات یافت
چنانکه آورده اند که روزی دو جوانان هم دل قصد زیارت امام حسن
نوری کردند یکی ازان دو کس عالم بود بجمیع السنهٔ حیوانات چون ایشان
نزدیک شهر او رسیدند دو گر به بهم سخن میکردند که امروز امام حسن نوری در
عالم نماند یکی از انجوانان که بجمیع السنه عالم بود دیگر را خبر کرد که واقعه چنین است
هر دو متحیر شدند بعد ازان گفتند که زیارت قبرش بکنیم چون بنزدیک خانهٔ
امام رسیدند امام زنداز خانه بر آمد تا که هر دو نیک متحیر شدند امام پرسید که حیرانی
چراست گفتند که واقع چنینست امام فریاد بر آورد و گفت که پیغمبر فرموده است کُلُّ نَفْسٍ
اِذَا سَرَحَ بِغَیْرِ ذِکْرِ اللّٰهِ فَهُوَ مَیِّتٌ من امروز ساعتی غافل بودم تا آوازهٔ وفات
من در تمام ملکوت پراگنده شد و راه صحرا را در پیش گرفت چون در بیابان رسید
بغائتی تشنه شد بر سر چاهی رسید گفت اگر رسن و دلو بودی آب میکشیدم
اندرین بود که آهوان رسیدند امام از سر چاه دور شد که تا آهوان چه کنند چون آهوان
بکنارهٔ چاه رسیدند آب چاه بیکبارگی بالا شد همه ایشان آب سیر خوردند
بعد ازان چون امام رسید که آب خورد آب بیکبارگی فرو رفت امام گفت
یارب به آهوان آب میدهی و به بندهٔ صادق خود نمیدهی هاتفی آواز داد که تو امید
بدلو و رسن کردهٔ و ایشان امید بمن کرده بودند از هول آن خطاب امام را
تشنگی فراموش شد و سر در بیابان نهاد جوان را دید و آن جوان چون به
نزدیکش رسید گفت اَلسَّلَامُ عَلَیْکُمْ یا حسن نوری امام بعد از جواب

گفت چه دانی که من حسن نامم و نام پدرم نور لیست گفت آنها که خود را بتصرف
حق سپرده اند از همه چیزها خبر ندهند و نه چون تو که توکل بر من و دل و کرده بعد ازان
آنجوان گفت که طریق ملازمت ما و شما میدانی که غرض چیست گفت لا گفت
من خواهم مرد و مرا دفن باید کرد گفت از غیب نمیتوان گفت جوان طهارت کرد
و سر بر زمین نهاد و وفات شد چون او را دفن کرد و بسر قبرش نشست و دعا خواند
گرفت جوان خنده کرد امام گفت زنده کسی در گور نشود و مرده آواز نکند جوان
گفت که ای امام نشنیده که اَنَّ اَوْلِیَاءَ اللّٰهِ لَا یَمُوْتُوْنَ وَلٰکِنْ یَنْقُلُوْنَ
مِنْ دَارٍ اِلٰی دَارٍ و هر که هر روز صد بار یا قَهَّارُ گوید دل او از محبت دنیا سرد
شود و هر که در وقت نیم شب و نیم روز صد بار یا رَافِعُ گوید درجهٔ او بلند شود و باید
که بعد از زوال وضو سازد و دو رکعت تحیت وضوء ادا کند و چهار رکعت
نماز زوال ادا کند در هر رکعتی بعد از فاتحه پنجاه بار اخلاص و اگر نتواند ده با اخلاص
والا بسه بار اخلاص بجای آرد و صد بار یا مَالِکُ گوید و در مسجد رود بنشیند
و برخیزد تحیت مسجد ادا کند کما ذکرنا فی فضل الایمان و بعد ازین چهار
رکعت سنت ظهر ادا کند در رکعت اول بعد از فاتحه سورة الکافرون بخواند و در
دوم رکعت بعد از فاتحه اخلاص و در سیوم بعد از فاتحه فلق و در چهارم بعد از فاتحه
سورة والناس و بعد از سلام صد کرت بگوید اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِیْمَ الَّذِیْ لَا اِلٰهَ
اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ وَاَسْئَلُهُ التَّوْبَةَ ط آورده اند که
اسباب دنیاوی چنان بدو توجه نمایند که اگر او گریزد خلاص نشود باید که میان
سنت و فرض ظهر و بامداد سخن نگوید که ناقض سنت نباشد و
بیک سخن و بدو سخن و بیک لقمه و بدو لقمه و بیک دو شرب نشکند و
در ثلثه و زیاده بشکنند و بعد ازان از ادائی فریضه دو رکعت سنت ادا کند
آورده اند هر که بعد از ادائی فریضه سه کرت کلمهٔ طیبه بگوید ثواب بسیار است
و امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه را پرسیدند که یا امیر چه ثواب باشد گفت

هر که یک کرت گوید جان کندن او چون جان کندن دوستان حق باشد و اگر دو کرت بخواند بمانند جان کندن خلیلان باشد اگر سه کرت بخواند هر فکر ما سوی الله که بر خاطر او گذشته باشد آنرا عفو فرماید و مهتر عزرائیل را بخشم نبیند و خواندن آیة الکرسی بعد از ادائی فریضه نیز همین حکم دارد و دست بردارد ربنا اتنا فی الدنیا حسنة و فی الآخرة حسنة و قنا عذاب النار و باید که در حالت دعا کردن دست برداشته باشد و الا بد عتست و در اخبار الملوک آورده است که در حالهٔ دعا دست برابر ابروی خود بالاتر نگیرد که مگر عوام الناس ظن برند که خدا تعالی بالاست باید که برابر سینه بردارد و بر زانو نیز ننهد که شیطان پای خود را بر آن دست او نهد و از رحمت حق محروم گردد و معلوم باد که درمیان فرض ظهر و سنتش و خفتن و سنتش دعا کردن واجب ست لقوله تعالی فاذا فرغت فانصب و الی ربک فارغب و آنچه بعضی گفته اند که میان فرض و سنت دعا نمیتوان کردن فاما آن قول صحیح نیست و دو رکعت سنت اخیره را باید که در رکعت اول بعد از فاتحه بقل تمام کند و دوم را به والناس ادا کند و چون از ادای فریضه خلاص شود باید که از آنجا یکسو شود و سنت و نوافل ادا کند و آورده اند که دو چیز اشد مکروهات نماز ست یکی آنکه در نماز باد آید چون الم استاده باشد و در صف یکی ادای سنت کند و دیگر آنکه چون امام از نماز فارغ شود و نوافل را در انجا ادا کند و چون یکسو شود اولا زمست که از انجا یکسو شود و نوافل ادا کند و چون فارغ شود اول دو رکعت نماز حفظ ایمان بگذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه آیت الکرسی یکبار و اخلاص سه بار و بعد ازین دو رکعتی دیگر ست که آنرا نیز حفظ ایمان گویند در رکعت اول بعد از فاتحه بخواند ان ربکم الله الذی خلق السموات و الارض تا قریب من المحسنین بخواند و در رکعت دوم ان الذین امنوا و عملوا الصالحات تا بعبادة ربه احدا بخواند و بعد از سلام سر بر زمین نهد و سه کرت یا حی یا قیوم برحمتک استغیث اللهم ثبتنی علی الایمان ایمان او از غارت کردن شیطان مردود در حفظ و امان حق باشد و بعد

ازین دو رکعت دیگر بگذارد و در هر رکعتی بعد از فاتحه اخلاص ده بار و بعد ازین ده رکعت نماز خضر بگذارد و این را نماز وصال نیز گویند یعنی هر که بجا آرد او را وصال حق روزی کناند و مهتر خضر علیه السلام را مشاهده کند در هر رکعت بعد از فاتحه هر چه خواند از قرآن بخواند اما افضل آنست که از سورهٔ فیل تا آخر قرآن در هر رکعت یکان سوره بخواند و بعد از سلام دست بردارد و دعای بدرقهٔ ایمان بخواند اینست لبیک لبیک اللهم لا شریک لک لبیک ان الحمد والنعمة لک والملک لک لا شریک لک واستغفرک واتوب الیک بانی نشهد انک لا الٰه الا انت وحدک لا شریک لک واستغفرک واتوب الیک واشهد انک لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفوا احد ط انک انت غفور رحیم برحمتک یا ارحم الراحمین و بعد ازین تسبیحات نماز پیشین خواندن گیرد آورده اند که حضرت بی بی فاطمه رض در خانهٔ خود دست باسیا نهاده بود و بدان غلهٔ خوردنی بدست خود آرد میکرد از کثرت استعمال دستهائی او آبله شده بود ند زیرا که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم کار را مناصفه کرده بود میان ایشان آنچه تعلق باندرون خانه داشتی بی بی زهرے بجا آوردی و آنچه بیرون خانه بودے آنرا مرتضی علی کرم الله وجهه بجا می آوردی روزی بخدمت حضرت رسالت پناه حاضر شد و چگونگی حال خود را بنمود حضرت فرمود که من وردی را بشما آموزانم که از خزائن دارین بهتر باشد بی در طلب شد گفت اول اینکه بعد هر پنج وقت نماز سی و سه بار سبحان الله و سی و سه بار الحمد لله و سی و سه بار الله اکبر و یکبار لا الٰه الا الله وحده لا شریک له له الملک وله الحمد یحیی ویمیت وهو علی کل شیء قدیر ط ایزا بگوئی تا هر که ورد کند اگر گناه او بعدد نجوم سموت و ریگ بیابان و برگ درختان باشد آمرزیده شود و دعاء اخیره گفته اند که اگر در بامداد ان و شبانگاه ده کرت بگوید برابر ثواب او ثواب کسی نباشد مگر آن کسی که او نیز گفته باشد و بعد ازین صد کرت درود گوید و صد کرت اخلاص و صد کرت یا عالم الغیب والشهادة و صد کرت یا رحمٰن و صد کرت یا رحیم و صد کرت یا باری و اینها را عقب هر نماز بگوید و یکان کرت سورهٔ

مسئله ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲ در بیان وظیفه فرموده حضرت صلعم مر ابان فاطمه رض را

۵۲ ترجمه

انا فتحنا بخواند و یکبار کرت سورهٔ نوح را بخواند و هر که بعد از نماز ظهر سه کرت این دعا بخواند الحمد
لله قبل کل احد الحمد لله بعد کل احد الحمد لله علی کل حال ثواب مهتر ابراهیم و
مهتر اسماعیل و مهتر اسحاق صلوات الله علیهم بیابد و بعد ازین پاس انفاس کند آورده اند
که در تحت معنی هر کلمه از نماز و تسبیحات لفظ الله را اراده داشته باشد تا خفتن و بعد از خفتن تا
صبح صادق در تحت معنی هر کلمه آهی اراده دارد نا ده کرت گفته شود آورده اند
هر که ده هزار کرت آهی آهی گوید کشف او را حاصل شود و چون وقت نماز دیگر در آید باید
که اول چهار رکعت نماز سنت عصر بگذارد و در رکعت اول بعد از فاتحه سورهٔ والعصر چهار
کرت و در رکعت دوم سه کرت و در سیوم دو کرت و در چهارم یک کرت و هر که نماز سنت
عصر را بجا آرد هیچ گناه زوال ایمان او نشود و در روز عرصات که پنجاه هزار سال میباشد
و بغیر از سایهٔ عرش سایهٔ دیگر نماند او را در تحت سایهٔ عرش دارند و اگر چهار رکعت نتواند
دو رکعت البته بخواند و هر چه خواهد بخواند و بعد از ادای فریضه سورهٔ عم یتساءلون بخواند
اگر یک کرت بخواند سوال منکر و نکیر بر او آسان شود و اگر پنج کرت بخواند محبت خدا روزی
اش گردد و سورهٔ والنازعات نیز بخواند که او را در زیر سایهٔ عرش دارند و تسبیحات
مذکور بعد ازین بخواند و بعد ازان صد کرت بگوید استغفر الله ربی من کل ذنب
و اتوب الیه و اسئله التوبة و هر که بعد از عصر تا غروب کلام دنیاوی نکند و بذکر و
فکر مشغول شود هر حاجتی که داشته باشد بر آورده شود و این را صبح عاشقان گویند
خاصیت بعد از عصر روز جمعه رو بقبله تا غروب آفتاب بنشیند و این اسما را تکرار
کند یا الله یا رحمان یا رحیم و سخن نگوید البته حاجت او بر آورده خیر گردد آورده
اند که روزی جمعی اصحاب در پیش حضرت ابو بکر صدیق رضی الله عنه شدند
و پرسیدند از آنچه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرموده است
که در جمعه یکساعتست اگر کسی آنرا بیابد ثواب روز جمعه و شب جمعه در آنساعتست
پس یافته باشد امیر المؤمنین رض گفت که بی بی فاطمه رضی الله عنها یافته است چون اصحاب در
پیش بی بی شدند بی بی گفت که حضرت ایشان دو کرت یافته بودند و من یک

یک کرت پرده ایشان نگهدارم و ایشان پرده من ندیدند و آنساعت میان عصر
و مغرب است و نیز پیغمبر فرموده است هر که بعد از هر نماز سه کرت بگوید اَسْتَغْفِرُ
اللّٰهَ رَبِّیْ مِنْ کُلِّ ذَنْبٍ تا آخر آمرزیده شود همه گناه او و قبولیت نماز او چون
قبولیت نماز من باشد و چون فریضهٔ نماز شام او اکند و سنتش را بتمام رساند
رکعت اولش را بسورهٔ کَافِرُوْنَ بعد از فاتحه در دوم اخلاص باید که پیوسته بدین سنت
اقدام نماید بعده نماز اوابین بگذارد که اکثر اوابین بیست رکعت است بیکفاتحه و یک اخلاص
و اقل او شش رکعت است در هر رکعت بعد از فاتحه سه کرت اخلاص و اوابین نام
دروازه بهشت است تا هر که این نماز را اداکند بران در درآید و آن در باز شود و تا مصلیان
این نماز پیش نشوند و بعد ازین دو رکعت نماز نور بخواند بعد از فاتحه شش آیت از سورهٔ
انعام بخواند در رکعت اول بعد از فاتحه بخواند اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ
تا مَا کَانُوْا بِهٖ یَسْتَهْزِءُوْنَ و در رکعت دوم بعد از فاتحه این آیت بخواند اَلَمْ یَرَوْا
کَمْ اَهْلَکْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ اِلٰی فَحَاقَ بِالَّذِیْنَ سَخِرُوْا مِنْهُمْ مَا کَانُوْا بِهٖ یَسْتَهْزِءُوْنَ و
پیغمبر فرموده است که گذارندهٔ این نماز شفاعت من بیابد اگرچه قاتل اولاد من
باشد آورده اند که یزید بدبخت همین تفکر بخود برد که اولاد او را بکشم و همین نماز
را اداکنم چون از نماز شام فارغ میشد خداوند تبارک و تعالی از شومیت آن
تفکر در دسر بر و مسلط میکرد تا نماز شام میگذشت و بعد ازین دو رکعت نماز
بروج بخواند در رکعت اول بعد از فاتحه سورهٔ وَالسَّمَآءِ ذَاتِ الْبُرُوْجِ بخواند و در دوم
سورهٔ الطَّارِقِ بخواند این را نیز نماز نور گویند و مصلی را ثواب مذکور باشد
و نیز دو رکعت دیگر نماز نور در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص پانزده کرت بخواند
آورده اند که چون مصلی این نماز روز محشر برانگیخته شود روی او چون ماه شب
چهاردهم تابان باشد و خلق اولین و آخرین در نظارهٔ او شوند و همه پندارند
که ولی الله هست و یا شهید هست و یا نبی هست و از همه درگذرد و در زیر سایهٔ عرش
ایستد و بیواسطه کلام حق شنود که این دوست منست زیرا که مصلی فلان

ترجمه
آنکه او را بیکی از اولاد من حاجتی باشد و خواهد که حاجتش بر آید باید که
در پارهٔ هفتم در رکوع الحمد لله الذی واقع است در اول سورهٔ انعام ۱۲

ترجمه
آنکه بیند یکی از اولاد من در شدت و بلا باید که پیش از آنکه حاجت خود
بگوید حاجت آن کس بر آرد تا ثواب بیابد ۱۲

نمازست وبعدازین دو رکعت شکر شب در رکعت اول بعد از فاتحه سورة الکافرون
پنجاه بار و در رکعت دوم بعد از فاتحه اخلاص پنجاه بار مصلی این نماز از پنج تاریکی خلاصی یابد اول تاریکی
ایمان در وقت نزع یعنی ایمان او سلب نشود دوم از تاریکی گور در وقت سوال منکر و نکیر سوم از تاریکی
عرصات در وقت نامه خواندن چهارم از تاریکی میزان یعنی میزان اینکی او سبک نشود پنجم از تاریکی پلصراط در
وقت گذشتن از و بعد ازین دو رکعت حفظ ایمان در هر رکعت بعد از فاتحه آیة الکرسی یکبار و
سورة انا اعطینا یازده کرت و ایضا دو رکعت دیگر حفظ ایمان در رکعت اول بعد از فاتحه اخلاص
هفت بار و فلق یکبار و در رکعت دوم بعد از فاتحه اخلاص هفت بار و سورة والناس یکبار و بعد از سلام
سر بسجده نهد و سه بار بگوید یا حی یا قیوم ثبتنی علی الایمان هیچ گناه زوال ایمان او نشود و بعد
ازان دو رکعت بنیت اوابین و ازجهة برآمدن حاجات دو جهانی بگذارد در رکعت اول بعد از فاتحه
پنج بار این آیت بخواند ربنا لا تزغ قلوبنا تا آخر بخواند و در رکعت دوم بعد از فاتحه پنجبار
این آیت را بخواند رب قد اتیتنی من الملک تا بالصالحین بخواند و ایضا پنجبار
کلمه تمجید بخواند و بعد ازین این دعا بخواند اللهم انی اسئلک ایمانا دائما و یقینا صادقا
وعملا خالصا و ولدا صالحا ولقاءک بلا حجاب وجنتک بلا حساب والله غنی عن
العلمین برحمتک یا ارحم الراحمین و بعد ازین دو رکعت ایضا بنیت اوابین بخواند در هر رکعت
بعد از فاتحه آیت الکرسی یکبار و آیة الذین یقولون ربنا تا آخر سریع الحساب بخواند
و چهار بار سورة اخلاص و معوذتین یگان بار و ثواب این نماز را گفته اند که از حد بیرونست
از آن در قلم نه آورد م و بعد ازین دو رکعت حقوق والدین در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص
سه بار آورده اند که مادر و پدرش آمرزیده شوند و هر چند گنهکار باشند و حسنهای
ایشان برجا شود و هر چند که رنجانیده باشد و بعد ازین دو رکعت نماز خوشنودی جمله
مشائخان در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص هفت کرت آورده اند که در روز قیامت
شفاعت جمله مشائخان در یابد و جمله از وی خوشنود شوند و بعد ازین دو رکعت
هدیه رسول مقبول صلی الله علیه وسلم بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص
هفت کرت بخواند آورده اند که در عرصات قیامت حضرت رسالت

ربیان حفظ ایمان ۱۲

ای زنده و قائم بذات خود و ثابت دارنده دیگران ۱۲

ایمان ۱۲

ربیان سبب نزول و واقعه ۱۲

ای پروردگار ۱۲

من زاد ای مرا زیاد بگردان ۱۲

ای مدبر امور ۱۲

ربیان ایمان بلا زوال

ربیان اینکه ایمان و عمل صالح از مقتضای رحمت و فضل الهی است

ربیان آنکه دیدار الهی در بهشت بی حساب است

ربیان آنکه حساب و عذاب از آن کسی است که الله تعالی از فضل خود بر او رحم نکند ۱۲

ربیان نماز خوشنودی جمله مشائخان ۱۲

پناه صلی الله علیه وسلم چنانچه کسی گمشدهٔ خود را بطلبد او را از میان مردمان طلبیده
بگشد و بعد ازین دو رکعت نماز هفته در شب شنبه بعد از فاتحه اخلاص یکبار و در شب
یکشنبه بعد از فاتحه اخلاص دو بار و در شب دوشنبه بعد از فاتحه اخلاص سه بار و در شب
سه شنبه بعد از فاتحه اخلاص چهار بار و در شب چهارشنبه بعد از فاتحه اخلاص پنجبار
و در شب پنجشنبه بعد از فاتحه اخلاص شش بار و در جمعه هفت بار آورده اند که
مصلی این نماز در هر شب ازین شبها که بمیرد این نماز شفیع او شود و از جملهٔ هولهای قبر
او را خلاص کند و بعد ازین دو رکعت هدیه منکر و نکیر بگذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه
اخلاص سه بار سوال منکر و نکیر حقتعالی بروی آسان کند و بعد ازین دو رکعت سراج القبر بگذارد
در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص و معوذتین سه گان بار و بروایت دیگر در هر رکعت
بعد از فاتحه اخلاص شش بار و بعد از سلام دست بردارد و سه کرت بگوید اَللّٰهُمَّ
اجْعَلْ صَلٰوتِیْ سِرَاجًا فِیْ قَبْرِیْ وَفِیْ قَبْرِ وَالِدَیَّ یَا اللّٰهُ و نیز شیخ المشایخ
حضرت محی الدین شیخ عبد القادر گیلانی قدس الله سره العزیز فرموده است هر که در میان شام و
خفتن دو رکعت نماز بگذارد در رکعت اول بعد از فاتحه قُلْ یٰٓاَیُّهَا الْکٰفِرُوْنَ یازده بار و در
دوم رکعت بعد از فاتحه اخلاص یازده بار بخواند روز قیامت من شفیع او باشم و اگر بعد از
نماز مذکور یازده بار درود و یازده گام بجانب عراق زند و در انجا بایستد و یازده کرت
درود بگوید و یازده بار یا الله بگوید و یکبار گوید الٰهی بحرمت شیخ میران محی الدین عبد
القادر جیلانی و بحرمت غوث محی الدین عبد القادر جیلانی الٰهی بحرمت شاه محی
الدین عبد القادر جیلانی الٰهی بحرمت این اسماء مکرم و معظم حاجت من برآورده
خیر گردانی بمنک و بحال کرمک بالنبی الامی و آله الامجاد برحمتک یا ارحم الراحمین
هر مقصود و حاجت که داشته باشد اگر برآورده خیر نگردد فردای قیامت چنگ دی
در دامن من باشد و این نماز ثانی بطریق مذکور مقید بوقت نیست بل فی کل حین
جائز است اما در حواشی ابو المکارم دیدم که این گام زدن ممنوع است و بعد
از آن یک رکعت بیک فاتحه بعد از سلام سر بر زمین نهد هفتاد بار گوید

در بیان نماز هفته ۱۲

در بیان هر شب نماز منکر و نکیر

و سراج القبر ۱۲

ام ترجمه

ای مفرد یا یگانه در نماز یا
مشغول در قبر یا در حشر
یا در دیدار ای مفرد یا ۱۲

حمدت سعتی فرحت برائی حاجت آزموده است دیگر چهار رکعت شپلیدن
گور دوکرت من عند الله نازل شده است **آورده اند** که چون مادر امیر المؤمنین
مرتضی علی کرم الله وجهه وفات یافت ونام او نیز فاطمه بود بر رسول خدا ایمان آورده
بود حضرت مصطفی را ایشان پرورش کرده بودند چون او را در گور نهادند حضرت
قمیص خود را بدو پوشانیدش وبیکدست بیکطرفش گرفت ودست دیگر بدیگر طرف
ساعتی برین بود چون دست بالا کرد یاران گفتند یا رسول الله دستها را برای
چه گرفتید گفت بشما معلوم بوده باشد که چون آدمی را در گور نهند اول از هر طرف
از زمین زور میکنند واو را چون نیشکر در جواز می پیچد وبعد ازان عذابهای دیگر
بیابد خواه مسلم باشد خواه کافر ودستهای خود را گرفتم تا او را بمن نبخشید
یاران چنان گریستند که گویا زهره های ایشان ترقیدن گرفت در آن زمان جبرئیل ؑ
بحکم رب الجلیل جل جلاله در آمد واین نماز را آورد وگفت یا رسول الله ﷺ هر که این نماز را بگذارد
از شپلیدن گور خلاص شود وکرت دیگر آنکه چون سعد بن عبد الله وفات یافت
حضرت میگفت مر یاران را که بر سر انگشتان پای روید وآهسته روید تا فرشتگان
را زیر پای خود نکنید زیرا که بسیار نازل شده اند چون او را در گور نهادند رنگ
روی مبارک حضرت تغیر گشت وگریه کرد یاران گفتند یا رسول الله چرا گفت
اگر کسی از شپلیدن گور خلاصی یافتی سعد بودی یاران چندان گریستند
که شرح نتوان کرد باز همین نازل شد پس یاران گفتند یا رسول الله سبب چه بود
مر عذاب او را گفت با اهل خویش بدگوء وتلخگوء بود ازان واسطه **آورده**
اند هر که مر کنیزک وغیره را دشنام دهد که چندان کس شمارا وطی کرده است اگر
راست گوید فبها والا بر سخن او را هشتاد تازیانه بزنند وموافق این **حکایت**
آورده اند که چون معاویه وفات یافت چندان فرشتگان منزل
شدند که گرد وغبار در زمین پیدا شد از کثرت ایشان یاران همه سلاح را گرفتند
که مگر لشکر کفار آمده است حضرت فرمود که لشکر نیست بلکه فرشتگانند

بزیارت معاویہ آمد مذیاران گفتند یارسول اللہ چہ فضیلت دہشت گفت سورۂ
اخلاص اکثر میخواند در ہمہ حال وترک نمیکرد ونماز اینست در رکعت اول ہفتاد کرت
اخلاص بخواند ودر رکعت دوم بعد از فاتحہ شصت کرت اخلاص بخواند ودر رکعت
سیوم چہل کرت ودر رکعت چہارم بیست کرت اخلاص بخواند آوردہ اند ہر
کہ بعد از نماز شام سورۃ واقعہ بخواند ہرگز درماندہ نشود چنانکہ آوردہ
اند کہ چون حضرت امیر المؤمنین عثمان ذی النورین رضی اللہ عنہ رحلت میکرد
دختران بسیار داشت کسی گفت بدختران خود وصیت ہیچ نمیکنی گفت من کردہ
ام وآن آنست کہ چون کسے عقب نماز شام سورۂ واقعہ بخواند ہرگز در دنیا
فقیر ودرماندہ نشود وذکر نماز وتسبیح نماز شام باید کہ بعد از ہر خمس صلوۃ سی وسہ
بار سبحان اللہ وسی وسہ بار الحمد للہ وسی وسہ بار اللہ اکبر بگوید ویک بار

لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَحْدَہٗ لَا شَرِیْکَ لَہٗ لَہُ الْمُلْکُ وَلَہُ الْحَمْدُ وَھُوَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ
قَدِیْرٌ بخواند واین تسبیح را پنج گنج از آن گویند کہ بی بی فاطمہؓ چند کرت شکایت
سختی دنیوی پیش حضرت کرد وہر کرت این میفرمود کہ بعد نماز این را بخوان کہ ترا
بہتر ست از جملہ خزائن دنیا وصد بار کلمہ طیبہ بخوان وصد بار درود بفرست وصد
بار اخلاص بخوان وصد بار یا رحمٰن وصد بار یا رحیم واین نامہا را ہر کہ بعد از ہر
نماز صد کرت بخواند کینۂ او بر دو ہفتاد بار بگوید سُبْحَانَ اللّٰہِ وَالْحَمْدُ لِلّٰہِ وَ
لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَاللّٰہُ اَکْبَرُ یَا غِیَاثَ الْمُسْتَغِیْثِیْنَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّۃَ
اِلَّا بِاللّٰہِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ وصد بار عَالِمَ الْغَیْبِ وَالشَّہَادَۃِ ومعلوم باد کہ
اینقدر تسبیحات عقب ہر نماز نمیتوان گفت آوردہ اند کہ روزی مہتر موسیٰؑ
از حضرت رب العزت سوال کرد کہ یارب من در تربیت خواندہ ام کہ قومے از
آدمیان باشند کہ چون چشمان بپوشند در بہشت در آیند ایشان را از امت
من گردان خطاب آمد کہ لا بلکہ ایشان از امت محمد مصطفی باشند مہتر موسیٰؑ
گفت یارب چہ خاصیت در شتہ باشند گفت بعد از نماز شام نوافل بگذارند

(دانا بر چیزی پنہان واشکارا)
(یعنی کہ گذشتہ است ۱۲)

وقت عشا داخل شود و خاصیت دیگر در شب تاریک در مسجد هر چند سختی باشد بروند یا موسی چون چشمان بپوشند و از مردم غائب شوند ایشانرا در حورانِ بهشت در آرم بعد ازین نمازهای هفته ادا کند در شب یکشنبه چهار رکعت بدو سلام در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص سه گاران بار بعد از سلام هفت کرت بگوید اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِیْمَ الَّذِیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ وَاَسْئَلُهُ التَّوْبَةَ واین را سید استغفار گویند و باید که هر کاتب این را بخط کلان نویسد تا مشهور شود و در شب دوشنبه دو رکعت ادا کند در هر رکعت بعد از فاتحه الکافرون و فلق و الناس هر یکی را پانزده بار بخواند بعد از سلام پانزده بار آیة الکرسی بخواند و ثواب این نماز مذکوره در خبر آورده اند که ثواب این نماز اگر دریاها مداد گردند و کاه و درخت قلم گردند و جمله انس و جن نویسنده گردند هرگز تمام نشود و در شب سه شنبه شش رکعت بسلام در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص و معوذتین یکان بار بخواند و در شب چهار شنبه چهار رکعت در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص چهل بار و در شب پنجشنبه هشت رکعت بچهار سلام در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص ده گان بار و بعد از سلام صد کرت بگوید لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِیْنُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ و نیز دو رکعت حقوق والدین در هر رکعت بعد از فاتحه آیت الکرسی و کافرون و اخلاص و معوذتین پنجگان بار و بعد از سلام پانزده بار درود و پانزده بار اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ وَاَسْئَلُهُ التَّوْبَةَ آورده اند که گذارنده این نماز را بمقدار هر حرفیکه ذکر کرده است در آن نماز گناه او یک یک کم شود و ثواب او یک یک نوشته شود و مادر و پدر او اگر زنده باشند خوشنود شوند و در دنیا مزاحم نشوند اگر مرده باشند فرشتگان بعید دبیایند و با هر یکی طبقهای نور باشند و بر قبر وی بفشانند و جمله اهل مقبره خوشنود شوند و در شب جمعه دو رکعت به نیت آسانی سوال منکر و نکیر در هر رکعت بعد از فاتحه آیت الکرسی

در بیان نماز هفته ۱۲

۱ معنی این دعا بالا گذشته است ۱۲

۲ معنی این دعا هم بالا گذشته است ۱۲

یکبار وَاِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ سہ بار و نیز دو رکعت بدین نیت مذکور در هر رکعت بعد
از فاتحه اخلاص صد بار و بعد ازین دو رکعت دیگر بار واح مادر و پدر و یا هر نو مُرده که باشد
در رکعتی اول بعد از فاتحه آیة الکرسی پنجبار و در رکعت دوم آیت الکرسی و کافرون
و اخلاص و معوذتین یکان یکان بار و بعد از سلام سر بر زمین نهند و سه کرت بگوید
وَاللّٰهُ غَالِبٌ فَوْقَ عِبَادِهٖ و ثواب این را بدان مُرده بخشد در حال او را حقتعالے
خوشنود گرداند و دو رکعت دیگر را گفته اند که اگر ما بین مغرب و عشا بخواند در شب
جمعه ازین جهان نرود تا جائے خود را در بهشت نه بیند در رکعت اول بعد از
فاتحه آیت الکرسی یکبار و اخلاص بیست و پنجبار و در رکعت دوم بعد از فاتحه
کافرون یکبار و اخلاص بیست و پنجبار و بعد از سلام هفت بار لَا حَوْلَ وَلَا
قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ بخواند دیگر دو رکعت در رکعت اول بعد از فاتحه
هفتاد بار اخلاص بخواند و بعد از سلام هفتاد بار سید الاستغفار بخواند حضرت
فرموده است اگر مصلی این نماز تمام امت من از الله تعالی بشفاعت خواهد خدائتعالی
بدو بخشد و دو رکعت دیگر در هر رکعت بعد از فاتحه رَبَّنَا اٰتِنَا تا آخر بخواند هفتاد بار
و بعد از سلام صد بار اَللّٰهُمَّ اَجِرْنِیْ مِنَ النَّارِ یَا مُجِیْرُ گوید پیغمبر فرموده است
که برابر هر حرفے که ذکر کرده است ثواب یک حج در نامهٔ اعمال او نوشته شود
و دو رکعت دیگر بعد از فاتحه آیت الکرسی پانزده بار و بعد از سلام سه صد بار
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ نَبِیِّ الْاُمِّیِّ حضرت رسالت پناه را در خواب بیند و
ایضاً اگر بغیر این نماز همین درود مذکور در شب جمعه هزار بار بخواند حضرت
را بخواب بیند و اگر کسے از برائے برآمدن حاجات در شب جمعه سه صد
بار بخواند حاجت او برآورده خیر گردد و دو رکعت دیگر در هر رکعت بعد از
فاتحه اخلاص هزار بار و اگر این نماز بعد از غسل کند حضرت را در خواب بیند
و مغیره ابن شعبه گفته است که هر که در شب جمعه این دعا را
چهل و یکبار بخواند هر حاجتے که داشته باشد تا جمعه آئنده دیگر درست آید

۱۲ ترجمه
خدائتعالی جل جلاله غالب است
بالائی بندگان خود ۱۲

۱۲ ترجمه
ای خدا را باخلاص کننده
مرا از آتش ای خلاص کننده
۱۲

ای دعای شب جمعه
برائے حاجت دو جهانی
و زیارت رسول اکرم ۱۲

واگر درست نه آید بر من لعنت گوید نعوذ باللہ منہا دعاء اینست سُبْحَانَ الْقَدِیْمِ
الَّذِیْ لَمْ یَزَلْ سُبْحَانَ الْعَلِیْمِ الَّذِیْ لَا یَجْهَلُ سُبْحَانَ الْجَوَادِ الَّذِیْ لَا یَبْخَلُ
سُبْحَانَ الْحَلِیْمِ الَّذِیْ لَا یَعْجَلُ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ نیز اکثر مشائخان گفته
اند هر که دم درویشی زند واین دعاء مذکور نداند لقمه فقیر بروحرام باشد وایضاً
دو رکعت برائی حاجت دینی ودنیاوی مجربست آورده اند که امام یوسف سیستانی
علیه الرحمة گفته است که من این نماز را بنیت علم میکردم هفتاد شاگردان من بدرجه
دانشمندی رسیدند واکثر مشائخان آزموده اند اینست در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص
ده بار وتسبیحات رکوع وسجود هفتگان بار وبعد از سلام سر بر زمین نهده بار گوید
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ عَلَیْهِ وده بار رَبَّنَا اٰتِنَا فِی
الدُّنْیَا الی اٰخر بخواند وحاجت بخدا تعالی عرضه کند برآورده خیر گردد ودو رکعت
پیش از وتر برائی کفایت جمله قضا از حضرت رسالت پناه صلعم منقولست که قضاهای
چهل پشت او یعنی پدر وکلان پدر وهر چند که بالا رود تا چهل پدر او برجائی شوند در
رکعت اول بعد از فاتحه کافرون هژده بار در دوم بعد از فاتحه اخلاص هژده بار معلوم
باد که اینهمه اوراد در شب جمعه است ودر شب شنبه شش رکعت بسه سلام در هر رکعت
بعد از فاتحه اخلاص سه بار ونیز چهار رکعت بیکسلام در رکعت اول بعد از فاتحه
کافرون یکبار در دوم بعد از فاتحه اخلاص یکبار در سیوم بعد از فاتحه فلق یکبار در رکعت
چهارم بعد از فاتحه والناس یکبار وچون خفتن در اید اول چهار رکعت سنت نماز
خفتن که ثواب او را بیحد وبیعد گفته اند ازان در قلم نیاوردیم که درین مختصر نگنجد بلکه از
قیام اللیل نیز ایزا بعضی افضل گفته اند در رکعت اول بعد از فاتحه آیت الکرسی
بخواند وبعد از آیت الکرسی این آیتها متصل بدو نیز بخواند لَا اِكْرَاهَ فِی الدِّیْنِ تا هُمْ
فِیْهَا خَالِدُوْنَ والَمْ تَرَ تا وَاللّٰهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظّٰلِمِیْنَ ودر رکعت
دوم بعد از فاتحه اٰمَنَ الرَّسُوْلُ تا آخر بخواند ودر سیوم آخر سورهٔ حشر بخواند
ودر رکعت چهارم بعد از فاتحه هُوَ اللّٰهُ الَّذِیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ تا هُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ بخواند

و بدانکه آورده اند که هر که تشدید مصوّر بگذارد کافر گردد و نمازش تباه شود
و بعد از ادائی فرض عشا دو رکعت سنت در رکعت اول بعد از فاتحه فلق یکبار و
در دوم بعد از فاتحه والناس یکبار بعده چهار رکعت سنت به نیت قیام اللیل و نماز
حاجات نیز گویند در رکعت اول بعد از فاتحه آیت الکرسی سه بار و در رکعت دوم بعد از
فاتحه اخلاص سه بار و معوذتین یکبار و بعد از تشهد رکعت سیوم چون اول و رکعت چهارم
چون ثانی و اگر در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص چهار بار بخواند نیز روا است و بعد از
سلام بیست کرت یا کریم بگوید و سر بسجده نهد و سه کرت این دعا بخواند سُبْحَانَ
الْقَدِيمِ الَّذِي لَمْ يَزَلْ سُبْحَانَ الْعَلِيمِ الَّذِي لَا يَجْهَلُ سُبْحَانَ الْجَوَادِ الَّذِي
لَا يَبْخَلُ سُبْحَانَ الْحَلِيمِ الَّذِي لَا يَعْجَلُ و حاجت خواهد و عرضه کند بر آورده شود
و نیز چهار رکعت برای قیام اللیل و حاجت در رکعت اول بعد از فاتحه کافرون
یکبار و در رکعت دوم بعد از اخلاص یکبار و در سیوم بعد از فاتحه فلق یکبار و در چهارم
بعد از فاتحه والناس یکبار و سر بسجده نهد صد بار یَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ
أَسْتَغِيثُ حاجت خود عرضه کند مجرب است که بر آورده خیر گردد و بعده دو
رکعت بارواح امّ المومنین عائشه رضی الله تعالی عنها در هر رکعت بعد از
فاتحه اخلاص سه بار **اورده اند** که بی بی عائشه رضی الله تعالی عنها از حضرت
رسالت پناه صلے الله علیه وسلم سوال کرد که یا رسول الله من فرزند ندارم چگونه
باشد فرمود هر که این نماز ادا کند او از فرزندان شما باشد و او را فردای قیامت
بتو بخشند **و ایضا** دو رکعت نقصان و تقصیر نماز در هر رکعت بعد از فاتحه
اخلاص سه بار بخواند جمله تقصیرات او برجا شود و کمال پذیرد و دو رکعت
دیگر در رکعت اول بعد از فاتحه آمَنَ الرَّسُولُ یکبار و اخلاص پانزده بار و
در رکعت دوم بعد از فاتحه آخر سورهٔ کهف از إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
تا آخر و اخلاص پانزده بار و این را نیز حفظ ایمان گویند و این چهار رکعت
نماز سعادت آورده اند که در هر شب ادا کند والّا در هفته والّا در هر ماه

مسئلہ در بیان نماز ہفت وضو

والّا در ہر سال والّا در تمام عمر کہ مرا در اکافی ہست و اگر این نماز را بعد از ہفت وضو ادا کند یعنی وضو کند و تحیت وضو بگزارد و باز وضو کند و باز تحیت وضو بکند ہکذا ہفت کرت ہر حاجتی کہ داشتہ باشد بیشک روا گردد امّا باید در جائی کند کہ کسی او را نہ بیند و فقیر در ہر شب این را ترک نمیکند در رکعت اول بعد از فاتحہ اخلاص دہ بار و در دوم بعد از فاتحہ بیست بار و در سوم بعد از فاتحہ سی بار و در چہارم بعد از فاتحہ چہل بار و بعد از سلام پنجاہ و یک بار صلوۃ فرستد و پنجاہ و یک بار سید الاستغفار گوید کما ذکرنا فی ہذا الفصل و پنجاہ و یک بار وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ بخواند و سر بسجدہ نہد و ہفتاد بار یا وَہَّابُ گوید و اگر سر بر ہنہ کند افضل ست و یکبار گوید

اَللّٰهُمَّ اَسْعِدْنِيْ سَعَادَةَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ **ذکر تسبیح نماز خفتن** - آوردہ اند کہ بعد از نماز عشا سورۃ تَبَارَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ بخواند چون در گور نہندش منکر از و سوال کند و نکیر او را منع کند کہ این شخص سورت تَبَارَكَ الَّذِيْ عقب نماز عشا میخواند نمیتوان پرسید و شاید کہ سورۃ فاتحہ نیز یکبار بخواند و شش آیۃ از اوّل کلام اللہ تا وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِيْنَ و آیۃ الکرسی تا خَالِدُوْنَ و اٰمَنَ الرَّسُوْلُ و آیۃ شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ تا سَرِيْعُ الْحِسَابِ و بعدہ قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تا بِغَيْرِ حِسَابٍ و این در سورت آل عمران ہست و شاید کہ اینقدار از کلام اللہ عقب ہر نماز بخواند و ایضا شاید کہ در عقب ہر خمس صلوۃ این آیتہا بخواند کہ ثواب ایشان از حد و عد بیرون ہست و در قلم تحریر و زبان تقریر نگنجد فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حِيْنَ تُمْسُوْنَ وَحِيْنَ تُصْبِحُوْنَ تا رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ بخواند و در خفتن شاید کہ بعد از پنج گنج صد بار کلمہ تمجید و صد بار درود و صد بار اخلاص و غیر ہذا من المذکورین بخواند ——

و در خبر است کہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم

ترجمہ ای خدا ایمانی بہ بخشت گردان مرا بہ نیکبختی دنیا و آخرت ۱۲

ترجمہ گردانی ہی دادہ است خدا ایشان را کہ نیست ہیچ معبود برحق

ترجمہ بگوید ای صاحب سلطنت و پادشاہی بہ کسی کہ خواہی سلطنت و پادشاہی میدہی و از کسی کہ خواہی پادشاہی میکشی

ترجمہ پس نماز گزارید ہنگامی کہ در شبانگاہ در آیید و ہنگامی کہ در بامداد در آیید

سنت و ہنگامی کہ بہ بامداد در آیید ۱۲ تفسیر حسینی

با امیر المؤمنین مرتضی علی کرّم اللہ وجہہ گفت کہ یا علی تا ختم قرآن نکنی و طواف خانۂ کعبہ نکنی و مہمانی جملہ پیغمبران بجا نیاری و بجملہ کافران و شیاطین غزا نکنی و جملۂ امت من از حق تعالیٰ نخواہی ہزار رکعت نماز ادا نکنی ترا لازم و واجب است کہ بخوابگاہ نروی آوردہ اند کہ مرتضی علی بغایتی عاجز نشد و گفت کہ یا رسول اللہ فقیر را این قدر امکان از کجا باشد حضرت فرمود صلی اللہ علیہ وسلم کہ من بیان کنم اول چہار رکعت فاتحہ خوانی ثواب حج یابی و چون دوازدہ رکعت اخلاص بخوانی ختم قرآن کردہ باشی و چون دہ رکعت کلمۂ تمجید بخوانی بجملہ کافران و شیاطین غزا کردہ باشی و چون دہ رکعت درود بخوانی جملہ پیغمبر ازا مہمان کردہ باشی و چون دہ رکعت اَللّٰھُمَّ اَجِرْنَا مِنَ النَّارِ گوئی تمام امتِ من از خدائی تعالیٰ خواستہ باشی و چون دہ رکعت سُبْحَانَ اللّٰہِ الْمُصَدِّرِ لِمَا یَشَاءُ بِقُدْرَتِہٖ فَعَّالٌ لِمَا یُرِیْدُ بِعِزَّتِہٖ بخوانی ہزار رکعت نماز گزاردہ باشی آوردہ اند کہ یکے از زنان نیکوکار بخود قسم یاد کردہ گفت کہ شوہر نگیرم مگر کسے را کہ ہر شب ہزار رکعت نماز بگزارد دران میان جوانی گفت کہ من میگزارم بعد از عقد چون نکاح کرد جوان بغیر از فریضہ نوافل بجا نمی آورد زن گفت چرا عہد را بیوفا کردی گفت بیوفا نکردہ ام بلکہ ہر شب میگزارم کہ در حدیث صحیح خواندہ ام کہ این آیت مذکورہ را کسی کہ ہر شب خواند ثواب ہزار رکعت نماز میابد و ایضا شاید کہ ہفت بار گوید حَسْبِیَ اللّٰہُ لَآ اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیْمِ و دہ کرت آیۃ الکرسی بخواند و دہ کرت اخلاص بخواند و علی ہذا القیاس شاید کہ نزدیک بامداد نیز این را بخواند آوردہ اند کہ از جملہ بلاہا و آفتہا و از شر ظالمان و از فتنۂ آخر زمان ایمن باشد **وایضا** در بامداد و شبانگاہ شاید کہ ہفت بار گوید یَا مَالِکَ یَوْمِ الدِّیْنِ بِحَقِّ اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَ اِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ ہر حاجتے کہ داشتہ باشد بر آوردہ خیر گردد گویا کہ او را بدوزخ کاری نیست **وایضا** از برائی کفایت مرادات ہر دو جہانی

ترجمہ ہمیں ہمیں میگوید ہر کہ خدائی کہ اندازہ کنندہ است ہر آنچہ کہ رضائش باشد بقدرت کاملۂ خود ہر آنچہ کہ اراد کردہ باشد بعزت خود ہر آنچہ کہ اراد آن دارد بسنده است مر او را خدائی تعالیٰ ہر آنچہ کہ ہیچ معبودے بحق نیست مگر او خداوند

الف از کلید است تفسیر حسینی ف پارۂ یازدہم در رکوع یا ایہا الذین آمنوا قاتلوا الذین واقع شدہ است

هفت بار بخواند یا اللّٰہُ یا رَحمٰنُ یا رَحِیمُ یا غَفُورُ یا حَنَّانُ یا مَنَّانُ
یا سُلطَانُ یا سُبحَانُ یا دَیَّانُ یا شَکُورُ یا ذَا الجَلَالِ وَالاِکرَامِ بِرَحمَتِکَ
یَا اَرحَمَ الرَّاحِمِینَ **ودیگر** بعد از نماز شام شاید کہ پیش از انکہ بکسی سخن بگوید
هفت بار گوید اَللّٰھُمَّ اَجِرنِی مِنَ النَّارِ اگر دران شب بمیرد از آتش دوزخ خلاص
یابد و اگر در روز گوید و دران روز بمیرد نیز خلاصی یابد و شاید کہ میان مغرب و
عشا خواب نکند **آورده اند** کہ در دوزخ آبی اند بغایت سیاہ و بدبوئی کہ اگر
قطرہ از ان آب در دنیا آید تمامی دریاہای عالم بدبوئی و تلخ شوند تا ہر کہ ازان دریاہا
بچشد بمیرد و آن آب نصیب کسے باشد کہ میان مغرب و عشا خواب کند
و ایضا فرشتگان بعد از عشا دفترہای اورا از نیک و بد بآسمان می برند و
عرضہ کنند پس چون کسی درین حالت خواب کند آن فرشتگان گویند
بلعنت خدا باشی و میان بہشت و دوزخ معلق گردی چنانکہ مایان را معلق
ساختی برخیز و عشا ادا کن تا مایان نیز راہی شویم **و ایضا** حضرت رسالت
پناہ صلے اللہ علیہ وسلم فرمودہ است ہر کہ درین حالت خواب کند آتش دوزخ
بمقدار یک گز بنزدیک او می رسد در زمین اما چون حکم خدا این نیست میگردد
آورده اند کہ دو جوانان ازین حدیث انکار نمودند و در خواب رفتند و چون
بیدار شدند گفتند کہ یک گز زمین را در زیر خود بکاہیم تا ببینیم آورده اند کہ چون
یک گز زمین بشگافتند آتش چنان شعلہ زد کہ ہر دو ایشان سوختہ و گداختہ
ناچیز گشتند **و** دو رکعت نماز بعد از قیام اللیل و این را نیز نماز حاجات
گویند و اگر در شب قدر بگزارد ثواب شب قدر بیابد و باید کہ ہر
شب را شب قدر داند و بگزارد در رکعت اول بعد از فاتحہ اخلاص ہفت
بار و در رکعت ثانی چون در اول ادا کند و چون کسے در خواب بمیرد شاید
کہ بطہارت باشد والا شاید کہ تجدید وضو بکند و الا تیمم را البتہ
ترک نکند و بعد از تحیت وضو بہ بستر رود و سہ کرت بگوید

عہ معنے ہر واحد ازین ہفت ظاہر است ۱۲

أَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ وپیغمبر علیه السلام
فرموده است هر که این سید استغفار درین حالت بخواند آمرزیده شود
وگناه او اگرچه بمانند کف دریا وبشمارهٔ ریگ عالج وبشمار ورق درختان
وبشمارهٔ روزهای دنیا بوده باشد وعالج نام ولایت است
که ریگ دران بسیار است وشاید که نزدیک بالین خود بالستد وآمَنَ
الرَّسُولُ بخواند وچون برلستر خود بنشیند اخلاص وفلق والناس را سه گاه بار
بخواند وبر دستهای خود بدمد وبمالد بر اندام خود از حرکت شیطان خلاص
باشد وباید که بر پهلوی راست خواب کند وروی بقبله دارد واگر زن
باشد پشت بقبله خواب بر پهلوی چپ وچون سر بالین برد سورهٔ
کافرون آغاز دو لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ در نهادن تمام کند وچون سر
ببالین نهد دست راست بر سینه نهد وصد بار اَلْبَاعِثُ گوید دل او زنده
باشد واگر باوضو خفته باشد زود تر بیدار خواهد شد اورده اند که
چون بندهٔ مومن باوضو خسپد ارواح او را فرشتگان بالا برند در
تحت عرش سجده میکنند ودر وقت بیداری برگشته بازمی آرند فاما چون
بیوضو خسپد ارواح او را بالا راه ندهند بلکه پایان فرستندش وباید
که پگاه تر بخیزد ونماز تهجد ادا کند وباز در خواب رود که پیغمبر فرموده است
صلی الله علیه وسلم اَلصَّلٰوةُ بَيْنَ النَّوْمَيْنِ واگر قوت این ندارد پس
پیش از طلوع صبح صادق بخیزد وپیغمبر فرموده است صلی الله علیه وسلم که اگر
مقدار دوشیدن بزی از صبح صادق کسی پیشتر برخیزد نیز افضل است و
چون کسی از خوابگاه میخیزد باید که به پهلوی راست بگردد وبعد ازان بنشیند
وبر دیوار خانه ویا کوزه ویا بستر تیمم زند وبگوید اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ
مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ الْبَعْثُ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ رَضِينَا بِاللّٰهِ تَعَالَى رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ
دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا وَرَسُولًا وضو کرت

مسئله

دربیان ثواب سحر خاستن

۱۵ ترجمه جنس حمد
خدائی را است که زنده نمایاند
مارا پس از انکه بمیرانید ما را
وبسوی او است برانگیختن
وبسوی او است زنده شدن
در روز رستخیز زراضی ایستیم
بهم بایان اهل اسلام بحق تعالی
از روی پروردگاریش و بدین
اسلام ازدین گذشته صلی
الله علیه وسلم از جهت نبوت
ورسالت او راضی ایستیم

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ و ده کرت کلمهٔ طیبه
گوید آورده اند که آدمی را سیصد و شصت رگ در دل اند و بر هر رگ
ده ده شیاطین آویخته است پس چون علی الصباح کسی کلمهٔ طیبه و شهادت گو
و سه کرت تمجید و سه کرت اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ اَنْ اُشْرِكَ بِكَ شَيْئًا وَّاَنَا اَعْ
بِهٖ وَاَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا اَعْلَمُ بِهٖ تُبْتُ عَنْهُ وَرَجَعْتُ عَنْهُ وَاَقُوْلُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّ
رَّسُوْلُ اللّٰهِ و سه کرت سید استغفار گوید و سه کرت رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَ
وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ و سه کرت رَبِّ اِنِّیْ ظَلَ
نَفْسِیْ فَاغْفِرْ لِیْ فَاِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ و در مفتاح الجنان آو
است که در خبر است از حضرت رسالت پناه صلے اللہ علیہ و س
که حق تعالی میگوید که قریب و نزدیکتر بمن از آنکس نیست که در سجده همی
آیت مذکور بخواند و ایضا هفت کرت گوید رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا
سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ رَبَّنَا اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ وَ
لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ رَبَّنَا اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْ
فَاٰمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ رَبَّنَ
وَاٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَا
آورده اند هر که این آیتها دران حالت بخواند هرگز فرزندان او را حق
تعالی محتاج کسی نکند و آیت آخرین الیشان اگر کسی در اوقات تکرا
کند فردای قیامت بهیچ گناه ماخوذ نشود این آیتها در سورهٔ آل عمران آ
نزدیک سورهٔ نساء و یک کرت بگوید رَبَّنَا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَّثَبِّتْ اَقْدَا
وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ و یکبار رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِيْ
سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِيْ قُلُوْبِنَا غِلًّا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا رَبَّنَا اِنَّكَ رَءُوْ
رَّحِيْمٌ و سه کرت لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّیْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْ
فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا مَا صَغِيْرَهَا وَكَبِيْرَهَا سِرَّهَا وَعَلَانِيَ

ترجمه ای پروردگار ما فرو ریز بر ما شکیبائی و نگهدار ثبات خود ما را و یاری ده ما را بر گروه ناگرویدگان ۱۲ حسینی.

عصم گناههای مایان خرد باشد یا بزرگ پوشیده باشد یا آشکارا ظاهر باشد یا باطن ۱۲ حسینی شریف

ظاهِرًا وَّ باطِنًا بعده بگوید الٰہی بحرمت توبه و استغفار محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم و بحرمت
توبه و استغفار مهتر آدم علیه السلام سه کرت بگوید صلوة الله علی آدم علیه السلام
آورده اند هر که هر روز سه کرت صلوة بر آدم ۴ فرستد هیچ گناه در وجود او نماند و بحرمت
توبه و استغفار مهتر موسی علیه السلام و بحرمت توبه و استغفار مهتر داؤد علیه السلام و بحرمت
توبه و استغفار مهتر ایوب علیه السلام الٰہی بحرمت توبه و استغفار جمیع انبیاء و رُسُل توبه و
استغفار این عاصی و جانی قبول کنی و سه کرت گوید رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ
الْعَلِيْمُ الٰہی بحرمت آنکه زلت و لغزش انبیاء عفو فرمودی گناهان صغیره و کبیره این عاصی و
جانی عفو فرمای و سه کرت گوید وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰنَا فَانْصُرْنَا
عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ الٰہی بحرمت انبیاء و رسل آنکه به زلت و لغزش نگرفتی این عاصی و
جانی را بگناه صغیره و کبیره نگیری و سه کرت گوید رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَّسِيْنَا اَوْ اَخْطَاْنَا
رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهٗ عَلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ
وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰنَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ و سه کرت گوید
اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِيْ مَحْبُوْبًا فِيْ قُلُوْبِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَبَلِّغْ عُمُرِيْ اِلٰى مِائَةِ عِشْرِيْنَ سَنَةً مِّنْ غَيْرِ
نَاهِيَةٍ وَّهَرَمٍ و اگر ده کرت گوید افضل باشد و پنج کرت همان دعای مذکور که در
فصل وضو عقب این دعا گفته ام بخواند وَاعْبُدْ رَبَّكَ وَاَنَّ عِيْسٰى عَبْدُ اللّٰهِ وَابْنُ
عَبْدِهٖ كَلِمَةٌ وَاَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ پس چون از
دعا بر خیزد اوّل کفش را بیفشاند تا مار و کژدم در و نباشد چون روان شود اوّل
پای چپ بردارد و سائر آداب او در فصل وضو گفته ام و چون از در بر آید بگوید اَللّٰهُمَّ
عَصِمْنِيْ فِيْ دِيْنِيْ وَدُنْيَايَ وَاٰخِرَتِيْ و چون از وضو فارغ شود در حال تحیّت وضو بگزارد
در رکعت اول بعد از فاتحه اخلاص سه بار و در رکعت ثانی چون اول بعد از ان دو رکعت دیگر در
هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص پنجبار و چون از وی فارغ شود هزار کرّت گوید یَا بَدِيْعَ الْعَجَائِبِ
و هزار و یک کرت یَا رَبِّ یَا رَبِّ و چهل کرت یَا کَرِيْمُ و سر بر زمین نهد و این دعا بخواند
اَللّٰهُمَّ یَا خَالِقَ النُّوْرِ نه خفته نه مشغول این غم کنی از دل ما دور و بحرمت

ای بار خدایا ای پدید آورنده نور و روشنائی ۱۲

آن پیری که درون غار است و پاسنه پائش در دهن مار است بشب و روز مشغول بطاعت
جبار است بحرمت یا الله یا الله یا الله یا رحمن یا رحمن یا رحیم یا رحیم یا ر
بحق لا الٰه الا الله محمد رسول الله برحمتك یا ارحم الراحمین اورده اند که مصلی این نما
وخواننده این دعا هر حاجتی که داشته باشد برآورده گردد و بعد ازان دو رکعت دوگانه بگزار
وثواب اورا در جنت الفردوس باید دید که از حد و عد بیرون است و از غایت در گذشته است
در رکعت اول بعد از فاتحه آیة الکرسی یکبار و کافرون چهار بار و در دوم بعد از فاتحه اخلاص د
بار اورده اند که چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم ثواب این بجد گفت
یاران گفتند یا رسول الله اگر فوت شود چه باید کرد گفت که سنت نماز فجر را بدین طریق گزا
همان ثواب روزیش گردد و بعده دوازده رکعت نماز تهجد بگزارد اما سبک دست بگز
و در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص یکبار و بعد از هر رکعتین درود گویند اند که مراقبه و
ذکر و فکر نیز بکند و بدانکه در نماز تهجد اقاویل بسیار است قدر بعضی در رکعت
اول بعد از فاتحه آیة الکرسی یکبار و در دوم آمن الرسول یکبار و در بعضی در هر رکع
بعد از فاتحه الم نشرح لك صدرك یکبار و اگر چهار رکعت بیک سلام میکند پس در هر رکع
بعد از فاتحه اخلاص سه بار بخواند و اگر خواهد در رکعت اول بعد از فاتحه یکبار اخلاص در دوم د
اخلاص در سوم سه بار اخلاص همچنین تا دوازدهم رکعت دوازده بار اخلاص شود و اگر خ
بدوازده ربنا مذکور بگزارد و در رکعت اول بعد از فاتحه ربنا تقبل منا انك انت
السمیع العلیم و در دوم ربنا اتنا فی الدنیا حسنة و فی الاخرة حسنة و قنا
عذاب النار و در سیوم ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا
من لدنك رحمة انك انت الوهاب و در چهارم ربنا انك جامع الناس
لیوم لا ریب فیه ان الله لا یخلف المیعاد و هر آنکه این آیت همیشه بخواند
هر روز یکبار بخواند همیشه ملاقاتش با صالحان باشد و در پنجم ربنا لا تؤاخذنا
الی آخره بخواند و در ششم ربنا امنا بما انزلت و اتبعنا الرسول فاکتبنا
مع الشاهدین و در چهار رکعت دیگر همان چهار ربنا مذکور که در آخر سور

ف ۵ در بارهٔ سوم در رکوع واذ قالت الملئکة واقع است ۱۲

ف ۴ در بارهٔ سوم در سورهٔ آل عمران در اواخر ۱۲

ف ۳ در بارهٔ دوم در الم نشرح صدرك

ف ۲ در بارهٔ اول در الم ترکیف

ف ۱ مبنی اسرائیل است ۱۲

ف ۴ الم واقع است ۱۲

ف ۳ در بارهٔ سوم در سورهٔ لقد در رکوع فقد ما فی السموات واقع است ۱۲

عه معنی این آیت بالا گذشت ۱۲

۱ ترجمه
ای پروردگار ما پیچان دلهای ما بان را از دین حق بعد از انکه ما را راه راست نمودی و ببخش ما را از نزد خود رحمتی بیشک تو توفیق بخشنده ۱۲

۲ ترجمه
ای پروردگار ما بدرستیکه تو جمع کننده مردمان را برای حساب روزی که هیچ شک نیست در آن بدرستیکه خدا خلاف نکند وعده را ۱۲

۳ ترجمه
ای پروردگار ما ایمان آوردیم بانچه فرود فرستادی تو یعنی انجیل و توریت و زبور و فرقان و پیروی کردیم پیغمبر را پس بنویس ما را با فرستاده تر الیعنی محمد صلعم تو تعلیم خود ما را بگیر بر زبان او ۱۲

عمران است گفته‌ام و در رکعت دیگر همان ربنا مذکور که بعد از ایشان گفته‌ام **و بدانکه** نماز تهجد را ثواب از حد بیرون است اما گفته‌اند که چون مصلی این نماز سراز لحد بردارد در روز حشر دوازده کس برابر این دوازده رکعت در پیش او استاده باشند چهار پیغمبران مرسل اول آدم صفی الله دوم ابراهیم خلیل الله ع سیوم موسی کلیم الله چهارم عیسی روح الله پنجم محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم و چهار فرشته مقرب اول ایشان جبرئیل ع دوم مهتر میکائیل ع سیوم مهتر اسرافیل ع چهارم مهتر عزرائیل ع صلوات الله علیهم اجمعین و چهار خلفای راشدین اول ایشان چون ابو بکر صدیق بن ابی قحافه دوم عمر بن خطاب سیوم عثمان چهارم علی بن ابی طالب رضوان الله تعالی علیهم اجمعین و ببرکت شرافت دیدار ایشان از جمله هولهای قیامت خلاص یابد و به بهشت برسد **آورده اند** که جنید بغدادی قدس سره را در خواب یک کسی دید پرسید که چه چیز بشما نفع کرد گفت نمازی که در شب میکردم **و بدانکه** نماز تهجد بر حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرض بود و برامت نفل اما بر طالبی که دم از طالبی و سالکی زند او را واجب ست و در ترک آثم بلکه **آورده اند** که کسی که وردی از اوراد خود را بعذر ترک دهد از شومیت او آن ولایت تمام خراب گردد والا اهل آن قریه والا آن خانه و الا خود ش مطلق ضرر یابد **چنانکه** شیخنا شیخ الاسلام والمسلمین شیخ سید ترمیذی قدس سره روزی از جانب مسجد وقت صبحی برخاست و بجانب خانهٔ خود میرفت و فرزندش میان مصطفی قدس سره با او همراه بود و مصلی او بر دست گرفته میرفت چون حضرت شیخ در تنگنائی رسید بحکم الهی میان دو گاومست جنگی افتاد تا که یکی را زبون کرده پیش راند و بر شیخ چنان زدش که تمام روی و پیشانی و بینی شیخ جراحت شد چون حضرت بخانه آمد یادش آمد و فریاد بر آورد که من دانستم که امروز بر من بلا خواهد رسید چون میان مصطفی پرسیدش که چه بود گفت ای جان پدر

فصل
در بیان آنکه ورد کسی سوای حضرت صلی الله علیه وسلم بهمراه ایشان بمسجد نمیشود

مسئله
در بیان آنکه ورد خود را بعذر ترک کردن

بدانکه من امشب از سبب نابیداری نماز تهجد رافوت کردم تا بچنین حال رسیدم و
ایضاً مادر این فقیر سقی الله ثراه وجعل الجنة مثواه را خاصیت این بود که دائم
المدام میگفت یارب فرزندانم را بسیرت نیک دار والاّ عمرشان کوتاه کن
و در کتبها نیز همچنان نوشته دیدم که مادر و پدر در حق فرزند چنان دعا کند پس
معلوم شد که آنچه برکت هر دو جهانی باین فقیر رسیده است از دعای مادر است
روزی علی الصباح چون برویش نگاه کردم دیدم که چشم راست او کبود محض بود
پرسیدم که ای مادر مشفق حال چیست گفت ای جان پدر چون معلوم شما هست
که پدر من مردی زاهد و سحر خیز بود از ایام طفولیت که بنماز ایستادم و با او همراه گردیدم
نماز تهجد میگزاردم تا این زمان ترک بغیر عذر نکردم اما درین شب دخترک شمارا در
بغل داشتم چون بوقت سحر میخواستم که برخیزم گربه کرد آهسته آهسته او را اقرار
میکردم و چشمان را می غنودم درین حالت انگشتی را دیدم و شخصی را ندیدم که
آمد و در چشمانم زد که چشمت برآید چه می پوشی برخیز که بعد از چهار سال وفات
خواهی یافت چون دران سال چهارم وفات شد همان چشمش هنوز کبود
بود و بعد از نماز تهجد سر بر زمین نهد و صد و پانزده بار یا صمد گوید حشر او با صدیقان
باشد و صد بار گوید سُبْحَانَ اللهِ الْعَزِیزِ الْعَلِیمِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُ اللهَ
رَبِّیْ مِنْ کُلِّ ذَنْبٍ وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ وصد بار اَسْتَغْفِرُ اللهَ الَّذِیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا
هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ وَاَسْاَلُهُ التَّوْبَةَ وصد بار کلمه طیبه و بعد
ازان دو رکعت نماز دیگر صلوة العاشقین در رکعت اول بعد از تکبیر ثنا تا لا آله غیرک
بگوید و به پنج دم الله الله بگوید هر چند که تواند و بعد از تعوذ و تسمیه فاتحه بخواند و بعد
از فاتحه پنجبار اخلاص بعده بسه دم الله الله بگوید که تکلیف تمام بکند در
نفس گرفتن و در رکوع بعد از تسبیح رکوع بسه دم الله الله گوید و بقومه آید بسه دم
الله الله گوید و بسجده رود و بعد از تسبیح سجده بسه دم الله الله گوید و بجلسه آید
بسه دم الله الله گوید و در سجدهٔ دوم بعد از تسبیح بسه دم الله الله

ف ایضاً مادر این فقیر ... صلوة العاشقین

گوید و در رکعت دوم قبل از فاتحه به پنج دم الله الله گوید و الباقی کالاولی و بعد از سلام سر بسجده نهد و این رباعی را بخواند رباعی عشق تو رفیق راز من باد ۔ زخمه تو چنگ نواز من باد ۔ از سرمه عشق تو سرمه ده مرا ۔ این سرمه مراده و مرا نواز من باد ۔ باید که چند کرت این را تکرار کند و محبت حق جوید و در اوان این نماز خود را و ماسوی الله را در فردانیت او مستغرق و اسیر داند و باوے و برائے او گذارد و بعد ازین چهار رکعت نماز محبین بگزارد در رکعت اول بعد از فاتحه صد بار یا الله و در دوم بعد از فاتحه صد بار یا رحمن و در سیوم بعد از فاتحه صد بار یا رحیم و در چهارم بعد از فاتحه صد بار یا ودود و بعد از سلام این درود بگوید اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَصَلِّ عَلٰى جَمِيعِ الْاَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلٰى مَلٰئِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ وَعَلٰى اَهْلِ طَاعَتِكَ اَجْمَعِينَ وَاَنْتَ مَعَهُمْ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعِتْرَتِهِ بِعَدَدِ كُلِّ مَعْلُومٍ لَكَ و این دعا بخواند بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اَللّٰهُمَّ اَحْيِنِي مُحِبًّا لَكَ وَاَمِتْنِي مُحِبًّا لَكَ وَاحْشُرْنِي تَحْتَ اَقْدَامِ اَحِبَّائِكَ وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ اَجْمَعِينَ و این نماز اگر بعد از عشا برائے حاجات بگزارد آزموده است و بدانکه این دو نماز مقید بوقت نه اند اما چون عادت فقیر بود که درین حالت میکرد بیان کردم و بعد از نماز محبین نیز این دعا بخواند اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِي حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ اَحَبَّكَ وَحُبَّ مُتَابَعَةِ اَحِبَّائِكَ و نیز صباحاً و مساءً این دعا را تکرار کند دعا این است اَللّٰهُمَّ اَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ وَاَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ آورده اند که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم این دعائی مذکوره را بسیار تکرار میکرد بدان ای عزیز که حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم همیشه در حقیقت بود و باطل را بر و کار نبود مگر اینکه هر چه ماسوی الله است باطل است پس حضرت از ماسوی الله او اجتناب طلب میکرد تا به یکے مَعَ اللّٰهِ وَقْتٌ لَا يَسَعُنِي فِيهَا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ همیشه باشد و از اینجا در اوان

استغراق گفتی اَدِرِ الْاَشْیَاءَ کَمَا هِیَ یعنے چنانکہ تو تولی و قیام ایشان بتو است و ہر چہ
ہست ہستے تو ست مرا بنمائی و نیز بگوید اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِیْ حَلَالًا طَیِّبًا وَّاسْتَعْمِلْنِیْ
عَمَلًا صَالِحًا بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ وبعد ازین بدانکہ در شرح مشارق
آوردہ است کہ عابدان را بانتباہ وثاق است وتر را بعد از تہجد ادا میکنند و عارفان را
بحیات اعتمادی نیست در اول شب میکنند آوردہ اند کہ حضرت رسالت پناہ
صلی اللہ علیہ وسلم وتر را سہ کرت میکرد اول بعد از عشا در مسجد میکرد و بعدہ در
خانہ میکرد و بعدہ در آخر شب بعد از تہجد میکرد چون در اول شب بعد از وتر فارغ شود
باید کہ دو رکعت نشستہ بگزارد کہ آنرا تکمیلاً للوتر گویند در رکعت اول بعد از فاتحہ
اذا زلزلت الارض یکبار و در دوم الہکم التکاثر یکبار و نیز در رکعت دیگر در رکعت
اول بعد از فاتحہ آیت الذین تا سریع الحساب و در رکعت دوم بعد از فاتحہ رَبَّنَا
اٰمَنَّا بِمَا اَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُوْلَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِیْنَ آوردہ اند ہر کہ
در شب ہزار بار یا اللہ گوید آمرزیدہ شود و اگر دو ہزار بار گوید مرد صالح گردد و اگر
سہ ہزار بار گوید واصل حق گردد و ایضا شیخ شہاب الدین قدس
سرہ گفتہ است ہر کہ سہ ہزار یا اللہ گوید ہر حاجتے کہ داشتہ باشد بر آوردہ
گردد و نیز ہر کہ بعد از ہر نمازے ہزار کرت بگوید استغفر اللہ ہر حاجتے کہ داشتہ
باشد بر آوردہ گردد و ذکر ہر نمازہائی کہ او را دفیراند و مقید بوقت نیستند بل
فی کل حین والساعات از روز و شب میتوان بجا آورد افضل این است
کہ در شب ادا کند اوّل چہار رکعت نماز ذاکرین در ہر رکعت بعد از فاتحہ
آیت الکرسی پنجبار و از شہد اللہ تا سریع الحساب نہ بار لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ سیصد
بار در رکوع بعد از تشہد لا الٰہ الا اللہ چہل بار و بعد از تسمیع و تحمید در قومہ نیز چہلبار
و در سجدہ بعد از تسبیح نیز چہلبار و در جلسہ نیز چہلبار و در سجدۂ دوم بعد
از تسبیح نیز چہلبار و مصلی این نماز را شایان است کہ دست از خود و ماسوے
اللہ بشوید و آنرا برائے او ادا کند و از زحمت بود خود را انجات دہد و نداند

۵ صلوم کنید
یا یاز اشیا چنانچہ
ہی باشند آن اشیاء
در واقع بآن حال ۱۲
۵۲ ترجمہ
ای خدا رزق پسند ما را
حلال لذیذ و عمل ما را اخلص
نیکو ۱۲
۵۳ ترجمہ
ای پروردگار ما ایمان
آوردیم پا بچہ فرو فرستادی
بعیسی یعنی انجیل و پیروی
کردیم فرستادہ تو را یعنی
عیسی علیہ السلام پس
۲۱۲
مسئلہ در بیان ثواب لفظ اللہ گفتن
بتوفیق یار اقصیر
الراجی الی رحمۃ ربہ
الصمد حسینی
۴ ترجمہ
نیست ہیچ معبود در ہیچ
موجود واجب الوجود
مگر ذات اللہ ۱۲

ادا کننده و ادا کرده شده برای او مگر یک در لا آله نفی کل داند و در الا الله اثبات
چیزی کند متکلمان گفته اند که لا معبود الا الله و صوفیان گفته اند که لا موجود الا
الله دیگر چهار رکعت نماز کن فیکون از برای مهمات دینی و دنیاوی در رکعت اول
بعد از فاتحه و افوض امری الی الله صد بار و در رکعت ثانی بعد از فاتحه لا الی الله تصیر
الامور صد بار و در سیوم بعد از فاتحه نصر من الله و فتح قریب صد بار و در چهارم
بعد از فاتحه انا فتحنا لک فتحا مبینا صد بار و بعد از سلام غفرانک ربنا و الیک
المصیر صد بار و سر بر زمین نهد و صد بار استغفر الله گوید و حاجت خود عرضه کند بر
آورده شود بحکم باریتعالی چهار رکعت نماز حاجات و در هر رکعت سوره فاتحه چهل و
یکبار و اخلاص یکبار بعد از سلام خد راست بر زمین نهد و چهل و یکبار گوید یا حی یا قیوم
باز خد چپ بر زمین نهد چهل و یکبار گوید و عنت الوجوه للحی القیوم و حاجت خود را
عرضه کند و دیگر چهار رکعت نماز اگر حاجت دنیاوی داشته باشد در روز ادا کند
و اگر حاجت دینی داشته باشد در شب ادا کند در هر رکعت بعد از فاتحه انا انزلناه
بیست بار تا آخر و تسبیح رکوع سبحان الله العظیم و بحمده بیست بار و در سجده سبحان
ربی الاعلی و بحمده بیست بار و بعد از سلام بیست بار استغفر الله الذی لا اله الا هو
الحی القیوم غافر الذنوب و ساتر العیوب و اتوب الیه من شرور انفسنا و من
سیئات اعمالنا و سر بر زمین نهد حاجت عرضه کند بر آورده گردد و دیگر چهار
رکعت نماز استغفار که کفایت گناهان صغیره و کبیره است در هر رکعت بعد از فاتحه
ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخسرین هفت بار و ده
بار انه غفور رحیم و بعد از تسبیح رکوع نیز ده بار انه غفور رحیم و بعد از تحمید و تسبیح در
قومه نیز ده بار گوید و در هر دو سجده بعد از تسبیح نیز ده بار و در جلسه نیز ده بار و بعد از
سلام بگوید استغفر الله الذی لا اله الا هو الحی القیوم و اتوب الیه و اسأله
التوبة صد بار و سر بر زمین نهد و ده بار گوید اللهم انی استغفر الله
ربی من کل ذنب اذنبته عمدا او خطأ سرا او علانیة و اتوب الیه من الذنب

۵ یتیم ۵

الَّذِي أَعْلَمُ وَمِنَ الذَّنْبِ الَّذِي لَا أَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ وَغَفَّارُ الذُّنُوبِ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ **و در خبر است** که حضرت رسالت
پناه صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ مر یاران را کہ نماز را می باید کہ بمانند ما گزارید
و بحضور دل ادا کنید والّا نہ درست نہ افتد یاران گفتند یا رسول اللہ بمانند
نماز شما نماز مایان چگونہ باشد حضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ ہر کہ بعد از ہر نماز
این دعائی مذکور را بخواند نماز او چون نماز من باشد در قبولیت و دیگر چہار رکعت
نماز عبہر و عبہر بوستان افروز را گویند پس **آوردہ اند** کہ چون مصلی این نماز
بمیرد فرشتگان طبقہائی نور با لوان نعمتہا در دست گرفتہ بر گور او حاضر شوند
و گل و ریحان و دُرّ و جواہر و مشک جنت بر گور او پاشند تا کہ از برکت او تمام اہل مقبرہ
خوشبوئی شوند در ہر رکعت بعد از فاتحہ انا انزلناہ دو بار و ده بار کلمۂ تمجید و
بعد ازان در رکوع و سجود و قومہ و جلسہ چون نماز استغفار ده کرت کلمۂ تمجید
بگوید و چون در قعدۂ اخیرہ تشہد تمام کند سر بر زمین نہد و ده بار سورۃ فاتحہ و
ده بار انا انزلناہ تا آخر و سی و سہ بار کلمۂ تمجید بخواند و سر بردارد و یکبار درود
گوید و سلام دہد و دیگر چہار رکعت نماز تسبیح در رکعت اول بعد از ثنا تا لا الٰہ غیرک
پانزده کرت کلمۂ تمجید گوید بعدہ تعوذ و تسمیہ گوید فاتحہ بخواند و اخلاص یکبار و بروایتی
ده بار بخواند یازده بار کلمۂ تمجید گوید پس بعد ازان چون عبہر در رکوع و سجود و قومہ
و جلسہ تمجید گفتہ باشد ده بار و ہر ہمہ سیصد تسبیح یعنے تمجید می شود
و بعد از تشہد اخیرہ و درود این دعا بخواند اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ تَوْفِيقَ أَهْلِ
الْهُدٰى وَأَعْمَالَ أَهْلِ الْيَقِينِ وَمُنَاصَحَةَ أَهْلِ التَّوْبَةِ وَعَزْمَ أَهْلِ الصَّبْرِ وَ
وَجْدَ أَهْلِ الْحَسَنَةِ وَطَلَبَ أَهْلِ الرَّغْبَةِ وَتَعَبُّدَ أَهْلِ الْوَرَعِ وَعِرْفَانَ أَهْلِ الْعِلْمِ
حَتّٰى أَخَافَكَ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مَخَافَةً تَحْجُزُنِي عَنْ مَعَاصِيكَ حَتّٰى أَعْمَلَ
بِطَاعَتِكَ عَمَلًا أَسْتَحِقُّ بِهِ رِضَاكَ حَتّٰى أُنَاصِحَكَ فِي التَّوْبَةِ خَوْفًا مِنْكَ وَحَتّٰى
أُخْلِصَ لَكَ النَّصِيحَةَ حُبًّا لَكَ وَحَتّٰى أَتَوَكَّلَ عَلَيْكَ فِي أُمُورِي حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ

صفات تو و نصیحت
خداوندان توبہ و
قصد خداوندان صبر
و توانگر خداوندان
نیکیہا و طلب خداوندان
شوق و بندگی کردن اہل
تقوی و معرفت خداوندان
علم تا کہ بترسم از تو
ترسی را کہ مرا
ترس مرا از معصیت کند آن
ترس برای آنکہ عمل کنم بطاعت
تو عملی کہ موجب رضای
تو میباشد تا کہ نصیحت

ای خدای من
بترا کی میخواہم از تو
توفیق اہل راہ بہشت
و عملہای صاحبان
یقین

کہ دین نیذارد
و نصیحت

۵ بزرگ تن آور و دلیر
آنکہ از چیزی
نترسد و شمشیر
زن

۵ افروز را گویند و چرخی
بہبہر نرگس و بوستان

سُبْحَانَ خَالِقِ النُّوْرِ بعده سلام دهد وبعد از سلام یکبار سُبْحَانَ ذِی الْمُلْکِ
وَالْمَلَکُوْتِ سُبْحَانَ ذِی الْعِزَّةِ وَالْعَظَمَةِ وَالْقُدْرَةِ وَالْهَیْبَةِ وَالْجَلَالِ وَالْجَمَالِ
وَالْکَمَالِ وَالْبَقَاءِ وَالثَّنَاءِ وَالضِّیَاءِ وَالْاَلَاءِ وَالنَّعْمَاءِ وَالْکِبْرِیَاءِ وَالْجَبَرُوْتِ
سُبْحَانَ الْمَلِکِ الْحَیِّ الَّذِیْ لَا یَنَامُ وَلَا یَمُوْتُ سُبُّوْحٌ قُدُّوْسٌ رَبُّنَا وَ
رَبُّ الْمَلَائِکَةِ وَالرُّوْحِ آورده اند که بر مومن لازم است که این نماز در
هر شب ادا کند والّا در هفته والّا در هر ماه والّا در هر سال والّا در تمام
عمر بجا آرد که حق تعالی از برکت این نماز او را و مادر و پدر او را و اولاد او را
آمرزیده گرداند و از آتش دوزخ نجات یابند و دیگر چهار رکعت نماز زرگشی
امیر المؤمنین عمر رضی الله تعالی عنه گفت که چون آرزو بدیدار خیر البشر میکنم در حال این نماز
را بجا می آرم حضرت رسالت پناه را در خواب می بینم و امیر المؤمنین ابو بکر صدیق رضی الله عنه
گفت که از حضرت پرسیدم یا رسول الله چون از دیدار شریف شما محروم بمانم بچه چیز
آسایم و دلاسائے ما بچه شود فرمود چون آرزوئے دیدار من کنید این نماز در
حال ادا کنید مرا بخواب بینید در هر رکعت بعد از فاتحه سورهٔ انا انزلناه ده بار و
کلمه تمجید تا اکبر پانزده بار چون سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ وَاللهُ اَکْبَرُ در رکوع
روید بعد از تسبیح رکوع تمام تمجید ده بار و بعد از تسمیع و تحمید در قومه تمجید تا اکبر
سه بار و در هر دو سجده پنجبار تسبیح سبحان ربی الاعلی و پنجبار تمجید تا اکبر
و دیگر رکعات علی هذا القیاس و بعد از سلام ده بار سورهٔ فاتحه و ده بار سورهٔ انا
انزلناه بخواند و سی و سه بار تمجید تا اکبر بعده یکبار این درود بگوید اَللّٰهُمَّ
صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدِ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ خَیْرِ اللهِ مُحَمَّدٍ عَدَدَ مَا هُوَ اَهْلُهٗ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ
الرَّاحِمِیْنَ و دیگر چهار رکعت نماز درود و معلوم باشد که نماز درود تمامه بنماز تسبیح می ماند
اما در آنجا کلمه تمجید میگفت و درین نماز این درود بخواند اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ
عَبْدِكَ وَنَبِیِّكَ وَحَبِیْبِكَ وَرَسُوْلِكَ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ و باید که در هر شب ادا کند والّا
در شب جمعه البته ادا کند که بغایت ثواب است و در خبر است که چون

۱ بیت یکی است ۲ ترجمه یکی ۳ ترجمه یکی ۴ ترجمه ای خدائی که نور آفریننده
رحمت و تسبیح و تحمید صلی الله علیه وسلم چون محمد نبی ناخواندهٔ
و نانوشته است یعنی بهر کمالات که بشر غیر از نبوت کسب او را حاصل شده است
و چون محمد که مختار الله است از جانب یا بان بدین وجه که
باشد آن ذات با صفات لائق آن ذات ۵ ترجمه یا آدمی درود و تسبیح
بر محمد صلی الله علیه وسلم چون محمد کرده است و

بندهٔ مومن درود فرستد در سائر ایام مهتر جبرئیل ع همین خبر او را بحضرت رسالت
پناه صلعم میرساند اگر بنده لائق باشد حضرت نیز میگوید که رحمت خدا بروی باد
چون از زبان مبارک رسول الله صلعم برکسی رحمت آید بآتش دوزخ نسوزد اما
چون در شب جمعه بگوید اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ حضرت
بگوش می شنود و بر و رحمت می فرستد دیگر نماز حاجات آزموده است در هر رکعت
فاتحه چهار بار بعده اذا جاء سه بار و اخلاص نیز سه بار و درود و بر وایت دیگر
خوانده ام که یکبار فاتحه و نه بار اذا جاء و یک بار اخلاص و تسبیح رکوع و سجود
هفت بار گوید و این فقیر روزی برای حاجتی کرده بود بقول اول در حال برآمد

ترجمہ
درود و سلام باد بر تو
ای رسول خدای جل
جلالہ

بعده دعای نور بخواند و اسناد دعای بزرگوار روزی حضرت رسالت
پناه مر جبرئیل ع را گفت که یا اخی جبرئیل چنانکه هیئت و صورت تست بمن بنمای
صورت خود را جبرئیل ع گفت یا رسول الله در بیابان بدر شو چون حضرت در بیابان
رفت مهتر جبرئیل ع هر دو بال خود را پریشان کرد از مشرق تا بمغرب رسیدند
حضرت بیهوش افتاد چون بهوش آمد گفت یا اخی از شما کسی کلان تر باشد
گفت از من مهتر میکائیل کلانتر است زیرا که او را هفتصد پر است و هر پر او چون
تمام جبرئیل کلانی دارد و مهتر جبرئیل گفت که اگر من بهمین هیکل که مرا هست هزار
سال در بینی او بپرم از طرف تا طرف دیگر او را خبر نشود حضرت فرمود یا اخی
از مهتر میکائیل کسی کلان تر باشد گفت از و مهتر اسرافیل کلان است که هفتصد
پر دارد و هر پر او چون تمام میکائیل است اگر مهتر میکائیل بعظمت خود در گوش
مهتر اسرافیل در رود هرگز از طرفی تا طرفی دیگر نرسد و او را خبر نشود
حضرت فرمود از مهتر اسرافیل کسی کلان باشد گفت مهتر عزرائیل چنانکه
مذکور بالای یکدیگر و از و عرش خدای کلان ست که شصت هزار پایه دارد
و از پای تا پای دیگر چهل هزار ساله راه است روزی از حضرت رب العالمین
مهتر اسرافیل سوال کرد که یارب اگر عرش خود را بمن بنمائی در حال

دربیان دعای نور

خطاب حضرت عزت بر وشد که بر و ببین آورده اند که هفت هزار سال بیک
نفس پرید امّا پر هائش کهنه و شکسته شده افتادند باز التماس کرد پر هائش نو
دمیدند باز هفت هزار سال پرید باز پر هائش افتادند باز التماس کرد باز پر هائش نو
دمیدند باز هفت هزار سال پرید پر هائش افتادند باز التماس کرد باز پر هائش نو دمیدند
میخواست که باز پرد خطاب حضرت عزت بر وشد که ببین که چند سال پریده گفت
هر همه بیست و یک هزار سال گفت پس ببین که چند بالا رفته چون نگاه کرد تا
ساق نرسیده بود پس خطاب حضرت عزت در رسید که اے اسرافیل
تو باین عظمت در مدت بیست و یکهزار سال پریدی امّا چند کرّت پر هائی تو افتادند
و تا ساق او نرسیدی پس بر مافوق او تا ابد الآباد نرسی الحال لائق تو این است
که فرود روی پس اسرافیل عاجز شده باز گشت حضرت رسالت پناه گفت یا اخی
جبرائیل از عرش چیزے کلانتر است گفت یا رسول الله چون عرش بعظمت
خود بنازید خداوند تبارک و تعالی مارے پیدا کرد دهن باز کرد که عرش در میان
دهان او چون سپند دانه می نمود خدائی تبارک و تعالے این اسماء
بدو نمود از هیبت این اسمائی معظم یکطرف دهان او بالا و یکطرف پایان ماند و
خشک شد و عرش چون سپند دانه در کام او می نمود و فضلیت این دعا
بسیار است امّا مختصر کرده شد بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَللّٰهُمَّ يَا
نُوْرُ نَوَّرْتَ بِالنُّوْرِ وَالنُّوْرُ فِيْ نُوْرِ نُوْرِكَ يَا نُوْرُ اَللّٰهُمَّ يَا عَزِيْزُ تَعَزَّزْتَ بِالْعِزَّةِ
وَالْعِزَّةُ وَالْعِزَّةُ فِيْ عِزَّةِ عِزِّكَ يَا عَزِيْزُ اَللّٰهُمَّ يَا جَلِيْلُ تَجَلَّلْتَ بِالْجَلَالِ وَالْجَلَالُ
فِيْ جَلَالِ جَلَالِكَ يَا جَلِيْلُ اَللّٰهُمَّ يَا جَمِيْلُ تَجَمَّلْتَ بِالْجَمَالِ وَالْجَمَالُ
فِيْ جَمَالِ جَمَالِكَ يَا جَمِيْلُ اَللّٰهُمَّ يَا وَاحِدُ تَوَحَّدْتَ بِالْوَحْدَانِيَّةِ وَالْوَحْدَانِيَّةُ
فِيْ وَحْدَانِيَّةِ وَحْدَانِيَّتِكَ يَا وَاحِدُ اَللّٰهُمَّ يَا فَرْدُ تَفَرَّدْتَ بِالْفَرْدَانِيَّةِ
وَالْفَرْدَانِيَّةُ فِيْ فَرْدَانِيَّةِ فَرْدَانِيَّتِكَ يَا فَرْدُ اَللّٰهُمَّ يَا عَلِيْمُ تَعَلَّمْتَ بِالْعِلْمِ
وَالْعِلْمُ فِيْ عِلْمِ عِلْمِكَ يَا عَلِيْمُ اَللّٰهُمَّ يَا رَفِيْعُ تَرَفَّعْتَ بِالرِّفْعَةِ وَالرِّفْعَةُ

فِي رِفْعَةِ رِفْعَتِكَ يَا رَفِيعُ اَللّٰهُمَّ يَا حَفِيظُ تَحَفَّظْتَ بِالْحِفْظِ وَالْحِفْظُ فِي حِفْظِ
حِفْظِكَ يَا حَفِيظُ اَللّٰهُمَّ يَا وَاصِلُ تَوَصَّلْتَ بِالْوَصْلِ وَالْوَصْلُ فِي وَصْلِ
وَصْلِكَ يَا وَاصِلُ اَللّٰهُمَّ يَا فَاعِلُ تَفَعَّلْتَ بِالْفِعْلِ وَالْفِعْلُ فِي فِعْلِ فِعْلِكَ
يَا فَاعِلُ اَللّٰهُمَّ يَا فَارِضُ تَفَرَّضْتَ بِالْفَرْضِ وَالْفَرْضُ فِي فَرْضِ فَرْضِكَ يَا فَارِضُ
اَللّٰهُمَّ يَا حَلِيمُ تَحَلَّمْتَ بِالْحِلْمِ وَالْحِلْمُ فِي حِلْمِ حِلْمِكَ يَا حَلِيمُ اَللّٰهُمَّ يَا عَظِيمُ تَعَظَّمْتَ
بِالْعَظَمَةِ وَالْعَظَمَةُ فِي عَظَمَةِ عَظَمَتِكَ يَا عَظِيمُ اَللّٰهُمَّ يَا مَالِكُ تَمَلَّكْتَ بِالْمُلْكِ
وَالْمُلْكُ فِي مُلْكِ مُلْكِكَ يَا مَالِكُ اَللّٰهُمَّ يَا قُدُّوسُ تَقَدَّسْتَ بِالْقُدْسِ وَالْقُدْسُ
فِي قُدْسِ قُدْسِكَ يَا قُدُّوسُ اَللّٰهُمَّ يَا رَحْمٰنُ تَرَحَّمْتَ بِالرَّحْمَةِ وَالرَّحْمَةُ فِي رَحْمَةِ
رَحْمَتِكَ يَا رَحْمٰنُ اَللّٰهُمَّ يَا رَحِيمُ تَرَحَّمْتَ بِالرَّحْمَةِ وَالرَّحْمَةُ فِي رَحْمَةِ رَحْمَتِكَ
يَا رَحِيمُ اَللّٰهُمَّ يَا حَنَّانُ تَحَنَّنْتَ بِالْحَنَانِ وَالْحَنَانُ فِي حَنَانِ حَنَانِكَ يَا
حَنَّانُ اَللّٰهُمَّ يَا مَنَّانُ تَمَنَّنْتَ بِالْمَنَانِ وَالْمَنَانُ فِي مَنَانِ مَنَانِكَ يَا مَنَّانُ
يَا لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُنِيبُ وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ
وَاٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ وَدَر اَوَان خواندن اين دعا دست بر داشته باشد
وچون تمام كند سر بر زمين نهد وحاجت خواهد روا گردد بفرمان الله تعالى وچهار
ركعت ديگر نماز حاجت در ركعت اول بعد از فاتحه اذا جاء نصر الله تا آخر
سيزده بار ودر دوم بعد از فاتحه اذا جاء تا آخر يازده بار ودر سيوم بعد از
فاتحه اذا جاء تا آخر نه بار ودر چهارم اذا جاء تا آخر هفت بار وبعد از تشهد درود
چهل ويكبار اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ
وچهل ويكبار حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ
وبجانب راست سلام دهد وسر بر زمين نهد چهل ويكبار يَا ذَا الْجَلَالِ
وَالْاِكْرَامِ ده بار يَا صَمَدُ ده بار يَا اَحَدُ گويد وسر بردارد وبجانب
چپ سلام دهد وحاجت عرض كند برآورده شود بحكم الله تعالى
ودیگر چهار رکعت نماز حاجات آورده اند که حدیث

مسئله نماز حاجات

حضرت قدسی حقتعالی چنان فرموده است که اگر حاجت مصلے این نماز برآورده نکنم پس آفرینندهٔ او نباشم پس بخواند در رکعت اول بعد از فاتحه آیت الکرسی ۳ بار و در دوم ۳ بار فاتحه متصل با تسمیه و ۳ بار اخلاص و معوذتین یگان بار و رکعت سیوم چون اول رکعت و چهارم چون ثانی و چهار رکعت دیگر در هر رکعت بعد از فاتحه آیة الکرسی یکبار و اذا جاء یکبار و اخلاص ده بار و بعد از سلام ۳ کرت درود بگوید و سر بر زمین نهد و حاجت عرض کند روا گردد بحکم الله تعالی بدان اے عزیز که این نماز هارا در شب بجا آوردن بهتر باشد زیرا که شب برای غفلت اکثر مردم است پس بر قصد غافلان شاید که بیدار باشی و بخواب اعتماد نکنی لقوله علیه الصلوٰة والسلام اَلنَّوْمُ اَخُ الْمَوْتِ چنانکه آورده اند در کفایت ولدان که چون وقت سحر شود حق تعالی بر آسمان دنیا می آید و ندا میکند که کیست که در این وقت از من حاجت خواهد تا روا کنمش و کیست که فریاد خود بمن آرد و بدرگاه من آید تا قبول کنمش آورده اند که چون کسی از صبح صادق پیشتر بیدار شود و برخیزد برحمت مستغرق میشود و چون تا صبح بیدار نشود میگوید علیک لعنتی یعنے لعنت من بر تو باد و چشمان تو همیشه خواب آلوده باد و خواب تو از چشمان تو نرود اکنون حل این معنی کنم که حق تعالی خود در آسمان می آید بدانکه حق تعالی از مکان و از جهت و جانب و رفتن و آمدن منزه است و گوینده این ندا فرشتگان است اما چون بحکم او میگویند اضافت بدو میکنند اما اهل حقیقت را جواب دیگر میگویم چنانکه می فرماید فرد ہمچی گرد سوالے که بگو حق بکجا است ؎ گفتم آخر ہمچی در ہمه جامی بینم ؎ یعنے از نیجهت که وجود نامنه و قیامنا به و هر چه ماسوے الله اگرچه ممکن نامند لاممکن است در نظر تحقیق پس جائے را نمیدانم مگر او زیرا که غیر و جائے و سوے جز نامے بیش نیست چنانکه گفته اند بیت کجا غیر کو غیر کو نقش غیر ؎ سوے الله و الله ما فے الوجود ؎ و چون باحاطت باهمه شیونات محیط است که وَاللّٰهُ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ مُّحِیْطٌ پس گوینده و شنونده و بیننده و ندا کننده و گفتن و شنیدن

خواب برادر مرگ است ۱۲ منه

عه ہمچی بفتحتین دیوانه ۱۲ منه شمس اللغات

۲ ترجمه خدای تعالی بهر چیزے محیط و فراگیرنده است ۱۲ حسینی

در پارهٔ بیست و پنجم در رکوع ولقد آتینا موسی الکتاب واقعشده است ۱۲

وشنیدن ودیدن وندا کردن نمیداند مگر از وکه خود بخود میگوید ومی شنود
ومی بیند وندا می کند اما این کار سر بازان است ؛ هر کسی را درین دخل نیست
مگر عارف حق ودرویشان عارفان گفته اند بیت اگر زکوه فرو افتد آسیا سنگ
نه عارف است که از جای سنگ برخیزد ؛ زیرا که لغزاننده وآزارنده این سنگ نیست
مگر حق پس هر چه از حق آید راضی باشد والا دعوی عارفی نکند الحال نماز ها را بیان
میکنیم که در هفته ادا کرده می شود اول در روز جمعه بعد از ظهر چهار رکعت در
هر رکعت ده کرت فاتحه وکافرون وفلق والناس نیزده گان بار وبعد از
سلام هفتاد بار استغفار خواند وهفتاد بار درود وهفتاد بار لَا حَوْلَ وَ
لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ وثواب این نماز بغایتے بسیار است و
آنچه در نظر فقیر آمده است در شان این نماز مقدار هشت ورق حدیث نبوی
صلی اللہ علیہ وسلم وارد است که در این مختصر نگنجد وپیش از ظهر چهار رکعت نماز
قضای عمری ونیت چنان کند نیت کردم تا ادا کنم چهار رکعت نماز کفایتے نماز ها که از
من فوت شده اند در همه عمر در هر رکعت بعد از فاتحه آیت الکرسی یکبار وانا
اعطینا تا آخر پانزده بار آورده اند که بعد از وفات در میان صحابه رض اختلاف
شد بعضے گفتند که از حضرت چنان شنوده ایم که بیست ساله قضا نماز او
بر جای شوند وبعضے گفتند که چهل ساله قضای او بر جای شوند بی بی فاطمه زهرا
رضی اللہ تعالے عنها گفت که من از حضرت چنان شنوده ام که چهل ساله قضای
بر جای شود پس پرسیدیم یا رسول اللہ اگر این مقدار از وفوت نشده باشد
گفت از پدر ومادر او بر جای شوند وتسبیح نماز جمعه بخواند یَا حَیُّ یَا قَیُّوْمُ
اَسْئَلُكَ اَنْ تَقْضِیَ حَاجَتِیْ وَاَغْنِنِیْ عَنْ مَّنْ سِوَاكَ صد بار بخواند وبرائے
کفایت مهمات هر دو جهان صد بار بگوید سَبِّبْ لَنَا سَبَبًا یَا مُسَبِّبَ الْاَسْبَابِ
وَافْتَحْ لَنَا بَابًا یَا مُفَتِّحَ الْاَبْوَابِ ودر شب جمعه باید که این دعای مذکور
بخواند ودر ترغیب الصلوٰة آورده است که اگر کسے را نماز ها بسیار فوت

سلام ۱۲ منه
سابق گذشته

مسئله
درمیان نمازهای هفته

مسئله
نماز قضای عمر

مسئله
اسے زنده وای نگاه دارنده
او کفایت حاجت مرا روا
پروا سازنده مرا از ما سوای
خود ۱۲ منه

مسئله
سبب سازنده مرا اسباب
سازنده اسباب کشاینده
درها درخانه ها کشاینده
درزنده کار مرا ۱۲ منه

فوت شده باشد در روز جمعه بعد از نماز ظهر دوازده رکعات نماز بگزارد بسه سلام
و بعد از فاتحه در هر رکعت اخلاص پانزده بار کفایت همه نماز های او شود و ایضا
در خبر است که عبد الله انصاری از حضرت رسالت پناه صلی الله
علیه وسلم پرسید که اگر کسے را نماز ها بسیار فوت شده باشد چگند حضرت گفت
باید که در روز دوشنبه نیت روزه کند بوقت ضحی و در بیابان رود غسل بکند
و دو رکعت تحیت وضو بگزارد و پنجاه رکعت نماز بگزارد و در هر رکعت بعد از
فاتحه اخلاص یکبار باید که همه را رکعتین بگزارد تا بیست و پنج سلام شود ایضا
آورده اند که شخصے بخدمت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم آمد و گفت یا رسول الله
گناهان بیحد دارم چه باید کرد حضرت فرمود توبه کن گفت یا حضرت گناهان من بغایت
بسیار اند حضرت هر چند میگفت توبه کن وی همان گفتی که گناه بیحد دارم بعد ازان حضرت
گفت که در بیابان برو و غسل کن و دو رکعت تحیت وضو بگزار و هر چند کرت که توانی
از ده تا بیست یا بیشتر کلمهٔ طیبه تکرار کن و توبه کن از گناهان گذشته و آینده
و چون در خانه بیائی چیزے تصدق کن همه گناهان تو بفرمان خدای تعالے
آمرزیده شوند و در نظر آمده است که پیغمبران ماضی که پیش از حضرت
رسالت پناه بودند هر روز امت ایشان در پیش ایشان می شد که در کتابها دیدم
که در شبهای دنیا یک شب است که در و همه گناهان اولین و آخرین بخشیده
میشوند اگر کسے دران شب بطاعت الله تعالے می باشد ایشان می گفتند که
آن شب از مایان پوشیده است و آن شب به پیغمبرے که بعد از ما می آید که
نام او محمد علیه السلام باشد بدو خواهد نمود زیرا که گناهان امت او بسیار باشند
تا دران شب آمرزیده شوند چون محمد آخر الزمان صلے الله علیه وسلم مبعوث شد
اصحاب در پیش او شدند و گفتند که آنشب را بایان نمائی که کدام است دران زمان
مهتر جبرئیل علیه السلام از رب الجلیل در رسید و گفت یا رسول الله خدای تعالی بر شما
تحفهٔ درود لطیف الورود فرستاد بعد ازان آنکه مژده و خوشے باد شما را

مسلم
در بیان شب برات که دران شب گناهان بسیار بخشیده میشوند و آن شب بیست و پنجم ماه شوال است و بعضے بیست و پنجم ماه رمضان شریف است ۱۲

وامت شمارا که آن شب را لیلة السرائر نامند و آن شب بیست و سیوم ماه شوال
است هر که از امت شما دران شب دو صد رکعت نماز بگزارد بصد سلام در هر رکعت
بعد از فاتحه اخلاص یکبار یا رسول الله برابر هر حرفی که مصلی این نماز درین نماز زیاد
کرده است نیکی او نوشته شود و برابر ایشان بدئے او دور شود و برابر ایشان برائی او
کوشکے در بهشت مهیا کنند و اگر جانور چون شتر و گاؤ و گوسپند و مرغ ذبح کند
برابر هر موئی که بران جانور است چندان نیکے او نوشته شود و چندان بدی
او دور شود و چندان کوشکے برائی او در جنت بنا کنند و اگر غلهٔ ناپخته را
تصدق کند نیز علی هذا القیاس ثواب دارد و اگر دران شب سورهٔ روم و سورت
عنکبوت بخواند خواننده و شنونده را آتش دوزخ کار نباشد و نیز این سورتها را
اگر در شب بیست و سیوم ماه رمضان بخواند نیز همین حکم دارد **و در رساله شیخ**
نور قطب عالم دیده ام هر که در هفته این نماز بخواند هر حاجتے که داشته باشد
در خواب بیند باید که در شب ادا کند پیش ازان که خواب کند شش رکعت نماز
در رکعت اول والشمس هفت بار و در دوم والیل اذا یغشی هفت بار و در سیوم
والضحی هفت بار و در چهارم هفت بار الم نشرح و در پنجم والتین هفت بار و در ششم
انا انزلناه هفت بار و بعده این دعا بخواند اَللّٰهُمَّ یَا رَبَّ اِبْرَاهِیْمَ
وَمُوْسٰی وَرَبَّ اِسْحَاقَ وَیَعْقُوْبَ وَاَنْتَ یَا رَبِّ مُنْزِلَ الصُّحُفِ وَ
مُنْزِلَ التَّوْرٰیةِ وَالْاِنْجِیْلِ وَالزَّبُوْرِ وَالْفُرْقَانِ اَرِنِیْ فِیْ مَنَامِیْ هٰذِهِ
اللَّیْلَةِ اَمْرًا اَنْتَ بِهٖ اَعْلَمُ ذکر نمازهائی که بعضے شبها و روزهائی بزرگ
ادا کرده میشود اول شب قدر بدانکه شب قدر را ازین جهت قدر گفته اند
که هر چیه دران سالها میشود از زائیدن و مردن کل مخلوقات و افعال ایشان
در آن شب مقدر میکنند و فرشتگان آسمان و زمین بتمامه در آن شب در
مکه معظمه جمع میشوند و آن کسان را از حق آمرزش میخواهند که دران شب بطاعت
و تصدق و غیر ذلک من عبادات الله مشغول باشند **و در خبر است** که حضرت

مسئله در بیان نماز فرموده شیخ نور قطب عالم برائی مطلب دین و دنیا

ترجمه یا الٰهی من بارو رندهٔ ابراهیم و موسی علیهما الصلوة والسلام و بارو رندهٔ اسحاق و یعقوب علیهما الصلوة والسلام و توای پروردگار صحیفها و توریت و انجیل و زبور و قرآن هستی بمن درین شب مراد در خواب نمودن بکار ما خاص تو دانائی

مسئله در بیان شب قدر

رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمود اگر کسی تمامی دنیا را پر کند از طلا و نقره و همه را در راه حق بدهد بهتر از ان این باشد که اگر در آن شب سه کرت انا انزلناه تا آخر بخواند قال الله تعالی لیلة القدر خیر من الف شهر آورده اند که چون از حضرت عزت خطاب چنان آمد که آن شب بهتر است از هزار ماه پس معلوم شد که طاعت و تصدق در وی نیز بهتر باشد از طاعت و تصدق هزار ماه و آورده اند که اگر کسی در هر ماه هزار حله و یا هزار اشتر و یا هزار گاو و یا هزار گوسفند و یا هزار مرغ و یا هزار نان و غیر ذلک من متاع الدنیا بهد یه بدهد و یا در هر ماه هزار رکعت نماز بگزارد این بهتر از ان این باشد که درین شب یک چیزی ازین چیزهای مذکور بدهد و یا یکرکعت نماز بگزارد و منقول است از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم که سه شب در سه ماه پوشیده شده اند اول شب معراج در رجب و شب برات در شعبان و شب قدر در رمضان پس بنده مومن را شاید که در هر شب از شبهائے ازین ماهها چیزی تصدق و عبادت بکند تا مگر شب قدر را یافته شد و یا شب برات و یا شب معراج را یافته باشد و فضیلت این شب از انست که اول کلام الله در و نازل شده است بر حضرت رسول علیه السلام و انس بن مالک رض و عبد الله بن مسعود رض چنان گفته اند که ما یان خادمان حضرت رسالت پناه بودیم و در ماه رمضان او را می دیدیم که بعد از گزشتن نوزده روز حضرت رسالت پناه در همه شبها بیدار می بود و بخوابگه نمی رفت تا بیست و نهم روز اتفاق همه صحابه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین بران است که شب قدر بیست و هفتم باشد و درین شب دوازده رکعت نماز در هر رکعت بعد از فاتحه انا انزلناه ده بار و اخلاص ده بار و بر ولیتے بیست رکعت و بر ولیتے صد رکعت همه بقرارت مذکور و اگر همه در یک شب دشوار شود پس باید که درین شبها که از نوزده تا بیست و نهم است چند چند رکعت ادا کند ذکر شب و روز عید فطر و عید بکسر عین چیزی را گویند که کسے را از اندیشه آفات و بلیات باز دارد و ایضا لشکر مسلمانان را نیز عید گویند و مهمانے را نیز عید گویند و فطر ازان جهت گویند که صائمان ماه شریف را در وقت افطار می شود و آن چنان بود که در ایام ماضیه سی و پنجبار درین زمین هم درین

۴ ترجمه
شب قدر در همه شبهاست از نوزدهم تا بیست و نهم آیت در بارهٔ آخر در سورهٔ انا انزلناه مرفوع شده است ۱۲ منه

۴ مسلمه
در بیان عید فطر

روز عید فطر بر ایشان قیامت صغری شده است و بروایتی پنجاه بار چون طوفان
نوح و مسخ قوم و غیر ذلک من آیاتهم پس چون محمد آخر زمان صلوات الله علیه مبعوث شد آن
غم واندوه از برکت او برطرف شد زیرا که جهودان و ترسایان تا این زمان که این شب و این
روز بیاید درست شب و روز در گریه و زاری و تضرع می باشند که مگر باز مبادا ابلا بر ایشان
نازل شود پس مهتر جبرئیل آمد که یا رسول الله حق تعالی تحفه درود میفرستد بعد ازان مژده
آنکه غم واندوه را من از امت تو بلکه از برکت امت تو از تمام عالم برگرفتم پس ترا شاید که بر
خلاف ایشان درین روز و شب شادی و طرب نمائی و باید که شما و امتان شما
درین روز چیزے تصدق بکنند تا از شر این روز خلاصی یابند و آنرا صدقهٔ فطر
گویند و در شب عید فطر دو رکعت نماز در رکعت اول بعد از فاتحه آیة الکرسی صد بار
و در دوم بعد از فاتحه اخلاص صد بار و دو رکعت دیگر در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص چهل بار
بخواند و این دو نماز باید که در شب عرفه که نهم ماه ذی الحجه است و در شب عید اضحی نیز بگذارد
و در روز عید فطر نیز غسل کند و خوشبوئی بر بدن بمالد و جامهٔ نو و پاکیزه بپوشد و اگر نو
موجود نباشد شسته بپوشد و غسل کرده بپوشد اول صدقه دهد بعد ازان بعیدگاه رود
و در شرح مختصر ابو علی رود باری دیده ام که نماز جمعه را بغیر از امام یعنی بادشاه
و امرا کسی را نشاید از روستایان و صحرانشینان که ادا کنند ما اگر نماز عید را
مردمان روستایان باتفاق جماعتی ادا کنند روا باشد زیرا که نفل است و
لهذا از جهت او تیمم زدن روا است که خلیفه ندارد و باید که پیش از نماز عید نوافل کند
از جهت وضو و اشراق و غیر ذلک زیرا که مکروه است و نماز هر دو عید ین دو رکعت است
در هر دو رکعت شش تکبیر باید بقول اصح نزد یک ابی حنیفه یک تکبیر تحریمه و دو تکبیر رکوع و شش
زائده و آن چنان است که بعد از تکبیر اول دست را لقان دارد و زیر ناف نبندد
و ثنا تا غیرک بخواند باز دست بردارد و تکبیر گوید دست لقان کند باز بردارد و
تکبیر گوید همچنین تا سه کرت و بعد از تکبیر سیوم دستها را زیر ناف بندد و تعوذ و
تسمیه بخواند و فاتحه با سوره بخواند پنجم تکبیر رکوع است بگوید در هر رکعت

مسئله در بیان نماز عیدین و تکبیرات آن

دوم اول ابتداء فاتحه باسورت کند و بعد از تمام قرات دست بردارد و دست را تا گوش دارد و بگذاتا سه تکبیر گوید و تکبیر نهم تکبیر رکوع است بگوید پس بمذهب ابیحنیفه نماز هر دو عیدین برین طریق ست و تکبیرات تشریق از بامداد عید فطر تا عصر اواخر عقب هر نماز گوید در راه برائے عیدگاه رفتن نیز تکبیر تشریق گفته باشد و تکبیر تشریق در اضحی از بامداد روز عرفه تا عصر روز نحر بقول امام اعظم بگوید تا هشت نماز شود و در روز عید فطر دو رکعت نماز دیگر بگذارد در هر رکعت بعد از فاتحه انا اعطیناه بار و اگر کسے را قوت قربانی نباشد در روز اضحی باید که همین نماز مذکور را ادا کند ثواب قربانی بیابد و نیز در هر دو عید چهار رکعت نماز بگذارد در هر رکعت اول بعد از فاتحه سبح اسم ربک الاعلی و در دوم بعد از فاتحه والشمس و در سیوم بعد از فاتحه والليل و در چهارم بعد از فاتحه والضحی و اگر این سورتها را نداند باید که در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص پانزده بار بخواند و چهار رکعت نماز خوشنودی خصمان کند در روز جمعه گفته شده باید که در هر دو عیدین و هفتم ماه ذی الحجه و ترویه که هشتم اوست و عرفه که نهم اوست و در آخر جمعه ماه رمضان وقت چاشت بگذارد هر چند که خصمان بسیار داشته باشد خوشنود شوند

مسئله
در بیان قصه عید اضحی

قصه عید اضحی و آن آنست که با با آدم علیه السلام در بهشت بنعمتهائی گوناگون پرورده شده روزی در پیش او حوری پدید با با آدم چون او را دید از شوق محبت او مست شد و در عقب او دوید هر چند با با آدم بدو پیشتر می شد او از وی گریخت تا که با با آدم بغایتی دلگیر شده افتاد و در خواب شد آورده اند که امنا حوا از پهلوئی چپ او پیدا شد چون با با آدم بیدار شد او را در پیش خود نشسته دید گفت منْ انتِ یعنی کیستی تو گفت انا حواک یعنی حوائی توام با با آدم خوشت تا دست بدو انداز د درین بود مهتر جبرائیل آمد که بغیر نکاح دست درازی نمی باید کرد خدائی عزوجل بخودی خود بے کام و بے زبان نکاح او را بست و فرمود الکبریاء ردائی و العظمة ازاری و الخلق کلهم عبیدی

وامائی اشهدوا یا ملائکتی سکان السموت والارض انی قد زوجت
آدم بدیع فطرتی وحوا امتی علی صداق ان لا الٰه الا انا وان محمدا عبدی
ورسولی یا آدم وحوا اسکنا جنتی وکلا من ثمرتی ولا تقربا هذه
الشجرة السلام علیکما ورحمتی واین روایت در دستور القضاة آورده
است وکذا فی التفسیر الدر وعمدة الابرار پس چون عقد میان ایشان بسته شد
فرشتگان تمام بهشت جمع شدند وطبقهای از بهشت پر از گل وریحان ودر وجواهر
آوردند وبر ایشان جمع شدند وپاشیدند وشادی کردند پس از حق تبارک وتعالی
ندا شنیدند که یا آدم هذا عیدک وعید اولادک الی یوم القیمة وبعد
از مدتهای مدید چون حکم خدا شد که ایشان را از بهشت بگذرند دران زمان ابلیس رفت
ودر زیر کرسی استاد ودران زمان ابلیس را قوت آن بود که بآسمانها میرفت و
الحال بعد از تولد محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بر آسمان نمیتواند برآمد چون ابلیس
در انجا استاد گریه آغاز کرد طاؤس بر کنگرهٔ بهشت نشسته بود چون دید گفت چه شخصی
وگریه برای چیست ابلیس گفت که من شنیده ام که حکم خدا برین ست که شما را
ومارا واو آدم وامناحوا را از بهشت میگذرند گفت چه باید کرد ابلیس گفت اگر مرا کسی در
بهشت در آوردمن کار کنم که شما را نرانند طاؤس غمگین شده رفت واین قصهٔ
را بمار گفت مار گفت که من اورا میتوانم در آورد مار آمد وابلیس را گفت که در دهن
من در آی اما چشمان را باز مکن که ترسیده شوی وزحمت یابی آورده اند
که ابلیس نصیحت او را قبول نکرد وچشم باز کرد تاریکی بغایت دشوار دید ترسید چون
عادت حیوانیت ست آب منی شیطان در وافتاد آورده اند که چون شیطان
ومارا از بهشت برآمدند مار درین زمان غایت کرد همان آب منی شیطان بیرون
افتاد واز و درخت بنج روئید ازین جهت حرام ست که آب منی شیطان ست
چون شیطان در بهشت در آمد در پیش امنا حوا شد وگفت ای بی بی حکم خدا
برین ست که شما را وبا آدم را ومار را وطاؤس را از بهشت بیرون کنند اما

انچه من

آنچه من گویم اگر قبول کنی شمارا نکشند امناحوا گفت بگو پس شیطان گفت اگر
ازین درخت که در دهلیز شماست بخورید شمارا بیرون نکشند و آن درخت گندم
بود و چون اماحوا دست برو انداخت درخت خود را بالا گرفت حتی که امناحوا از جا برخواست
درخت هنوز بالاتر شد امناحوا دست انداخت پنج دانه برید اما در هنگام دست
انداختن او دو دست او تا آرنج و پای او تا شتالنگ و سر او تا فرق منکشف شد
از اینجهت هست که این اندامها را در وضو شستن فرض کرده اند چون با با آدم
آمد از سبیل بهشت امناحوا بدو نمود با با آدم دلیل کرد که مگر این درخت که در دهلیز
من هست این حرام است و ندانست که این از نفی جنس هست و بعضی گفته اند که
فراموش کرد از اینجهت هست که او را انسان نامیدند که مشتق از نسیان است
و آن فراموشی را گویند سه دانه با با آدم خورد و دو دانه امناحوا در حال حله های
بهشت از ایشان ببریدند و هر دو برهنه محض ماندند حتی که اگر نزدیک خانه و درخت
میرفتند آن نیز از ایشان میگریختند ناگاه عیب انسانی که غایط باشد از ایشان
پیدا شد گرفتند و در بغل و شرمگاه خود پنهان میکردند از اینجهت موی زشت
برین جایگاه پیدا شد و چون بدرخت انجیر پناه گرفتند انجیر برگ خودش داد
اما پنج برگ بود سه امناحوا پوشید و دو با با آدم علیه السلام خطاب حضرت عزت
بر انجیر شد که این مقدار درختان بهشت با ایشان برگ ندادند تو چرا دادی انجیر
گفت یا رب آری همچنان هست اما من همان سخن قدیم شمارا یاد داشتم که شما گفته بودید
که در زمین دوستی را بیافرینم و او را خلیفه خود خوانم از جهت دوستی شما دادم
پس خطاب حضرت عزت در رسید که بارکت فیک که من در میان تو سنخوان را
پیدا کنم و هر سومن که از شما بخورد او دوست من هست اول در بهشت چهار نفر بودند
و بوقت برآمدن پنج نفر شدند اول شیطان برآمد بعده مار بعده طاؤس
بعده امناحوا بعده با با آدم پس حکم باریتعالی شد بر مار که برو تو دشمن فرزندان آدم
باشی و ایشان دشمنان تو باشند و طاؤس را نیز همچنان گفت پس میان

اشارت باندامهای که شستن او در وضو فرض شده ۱۲

برکت نهاده ۱۲

با با آدم و امناحوا فرقت افتاد با با آدم نه صد سال در سراندیب روئی بر خاک نهاد و
افتاده بود که هرگز درین مدت بالا نشده بود آورده اند که روزی دو کنجشکان
بر و گذر کردند آب چشمانش چون دو جوئی ..... روان شده بود آن کنجشکان ازان
آب خوردند با یکدیگر گفتند که چه خوش آبی و چه خوش بوئی و لطیف است با با آدم
گفت یارب کاربنده را چنان کردی که کنجشکان با حوال فقیر میخندند در حال مهتر
جبرئیل آمد و گفت ای آدم کنجشکان در روغ نمیگویند بلکه شما نعیم جنت خورده اید
آب چشم تو ازان خوشبوی است دران حالت سر بالا کرد وقت صبح صادق بود
چون نظرش بعرش رسید در و نوشته دید لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ
با با آدم گفت یارب این چه نامست که متصل بنام شما نوشته است گفت این
نام یکی از اولاد شماست که اگر او نمی بود شما را پیدا نمیکردم و نه جاه و دولت
پس از تو بیاید با با آدم گفت یارب بحرمت آن نام خطائی مرا بیامرز خطاب برو شد
که شفیع نیک آوردی جرم ترا بخشیدم وجود با با آدم درست سیاه بود اما سه
روزه داشت از ایام بیض چون اول روزه داشت سیوم حصه وجود او سفید شد
و در روزه دوم دو حصه و بروزه سیوم تمام وجود نیک سفید شد ازین جهت
ایام بیض خوانند و چون از سراندیپ بعرفات آمد امناحوا را یافت خوشحال شد
ازین جهت آن موضع را عرفات گویند فرشتگان طبقهای پر از دُر و جواهر و گل و ریحان
آوردند بر ایشان پاشیدند و گفتند هٰذَا عِيْدُكَ وَعِيْدُ اَوْلَادِكَ اِلٰى يَوْمِ
الدِّيْنِ یعنی تا قیامت پس عید اضحی ازان پس مانده است درین حکایت و قول
اباحتیان است که ایشان گویند دنیا بماند گلزار است و زنان بمانند گل هر که خواهد
گل را بوید زیرا که چون یک با با آدم و یک امناحوا بود که خاص برای او آفریده شده
بود نیز بی نکاح زن نکرد پس بدان اگر شهری باشد باید که بعد از ادای نماز اضحی
قربانی بکند و اگر روستائی باشد هر وقت که خواهد بکند و باید که اضحیه را بدست
خود ذبح کند و منقول است از بی بی فاطمه زهری رضی الله تعالی عنها

مسئله میان ایام بیض و عرفات

ترجمه

این روز روز عید است پس از ین شما است و عید اولاد تست تا بروز رستخیز

که حضرت رسالت پناه چون قربانی میکرد تمام اهل وعیال خود را حاضر میکرد و میگفت
هر که این خون را به بیند آمرزیده شود آورده اند که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
وسلم یکروز در قربانی صد شتر را خابانیده بود شصت وچهار را حضرت بدست خود
ذبح کرد و مابقی را مرتضی علی ذبح کرد حضرت رسالت پناه دو جانور قربانی میکرد
یکی از برائی خود و یکی از برائی امت خود و می گفت بهترین امتان آنکس است که دو جانور
قربانی بکند یکی برائی خود و یکی برائی مردمان و اضحیه را باید که سه روز بعد از عید نیز
میتوان ذبح کرد اما اگر خریده بود و ذبح نکرد تا گذشتن ایام بعد ازان همین را الفقیر تصدق
کند والا قیمتش تصدق کند آورده اند که اگر کسی مالک نصاب شود و زکواة
و مال او تلف شود بتمامه ذکواة از زمه او ساقط شود اگر مالک نصاب قادر شده
بود و صدقه و قربانی نکرده بود از زمه او ساقط نشود ذکر عاشوره که دهم
ماه محرم است باید که تمام شب را بذکر و فکر زنده دارد و خواب غفلت نه
ورزد و در شب میباید که یس را سه کرت بخواند یکی در اول شب باز در میانه شب
و آخر شب و چون روز شود در وقت ضحی غسل کند و بعد از تحیت وضو چهار رکعت نماز
بگذارد در هر رکعت بعد از فاتحه دوازده بار اخلاص بارواح امام حسن و امام حسین
شیخ سفیان ثوری گفت که من این نماز را در حق ایشان ادا کرده بودم ایشان
را در خواب دیدم که روی از من بگشتانیدند گفتم که یا امیرزاده گان گناه من چیست
گفتند شما را بر مایان حقی است که شما را به بهشت بریم از حق شما شرم داریم و معلوم باد
که این ده روزهٔ ماه محرم بر امم ماضیه فرض بود و بر ما نفل و در روز عاشوره حضرت
فرمود که روزه دارید که درین روز آهوان نیز به بچگان خود شیر نمیدهند و اگر یک
روز عاشوره تنهائی بدارد باید که یا نه دهم روز نیز روزه دارد که ثواب بسیار است
و آن غیبت که بعضی روافض میگویند که این ده روز روزه است از جهت جنگ و جدل
بودن صحابه است باید که بموافقت ایشان ما نیز گرسنه باشیم و بدانکه نوحه
داشتن درین نه روز که نی شب طعام خورد و نه روز عادت روافض است

در بیان نماز عاشوره

مسئله
روزه صایم الدهر آخر روز ذی الحجه و اول روز محرم

و در روز عاشورا چشم سیاه کردن نیز سنت است تا خلاف رفض شود که انسان میگویند که یزید چشمان خود را بخون امیر حسین سرخ کرده بود این محض دروغ است میباید که روز آخر ذی الحجه روزه داشته باشد و روزه دار باشد که ماه محرم را به بیند اول روز محرم را نیز روزه دارد آورده اند که این کس ثواب صیام الدهر یابد باید که سال گذشته او را هم بروزه نویسند و آئنده را هم بروزه نویسند که که درین دو روز دو سال تفرقه حاصل شود و در سال تمام شش روزه است که یک ثواب صد هزار ساله مینویسند یکی ازان روز ها میست و دوم ماه محرم است که اول حضرت رسالت پناه دران روز امامت میکرده و آورده اند که مهتر جبرئیل آمد و در پیش حضرت استاد و امامت کرد و گفت هر چه من کنم بهمان روش بکنید پس حضرت مر قوم را گفت که خلف من بایستید و هر چه من بکنم بهمان روش بکنید زیرا که قوم مهتر جبرئیل را نمی دید و معلوم باد که جبرئیل امام نبود بلکه معلم بود و الا نماز قوم بر او امام جایز نبودی

مسئله
بیرون ماه صفر

ذکر صفر بدانکه صفر او ازین جهت گویند که همه انبیا را درین ماه زحمت میرسید و رنگ ایشان زرد میشد و چون ماه صفر در آید شب اول او یکهزار بلائی نازل میگردد و در دوم دو هزار و در سیوم سه هزار و در چهارم چهار هزار و در پنجم پنج هزار و در ششم شش هزار پس باید که در اول شب شش رکعت نماز بگذارد بدو سلام اول چهار رکعت یک سلام و باز دو رکعت یک سلام در هر رکعت بعد از سلام فاتحه و اخلاص سه بار بخواند و منقول است که روزی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را در همین ماه صفر وجد پیدا شد و آرزو کرد که اگر از جانب حق رخصت میشود که از دار الفنا بدار البقا هر دم تا دیدار بچون و چگون او را به بینم دران زمان مهتر جبرئیل علیه السلام آمد و گفت یا رسول الله خدائے تعالی گفت که دلت شما در ماه ربیع الاول باشد حضرت خوشحال شد و گفت هر که آن ماه را بمن بنماید من او را مژده بهشت بدهم و آن ثواب تا این زمان باقی است هر که آن ماه را اول به بیند ثواب یابد و هر که در روز دوازدهم

ماه ربیع الاول چهار رکعت نماز بجا میتوان آورد در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص
سه بار که وفات حضرت رسالت پناه دران روز شده بود ذکر ماه رجب
ورجب در لغت خدائرا گویند چون اول ماه به بینند این دعا بگویند اَللّٰهُمَّ بَارِكْ
لَنَا الرَّجَبَ وَالشَّعْبَانَ وَبَلِّغْنَا شَهْرَ رَمَضَانَ و در شب اول بیست رکعت
نماز بگذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص یکبار پس چون حضرت رسالت پناه
ثواب این نماز را بغایت بسیار فرمود سلمان فارسی عرض کرد که یا حضرت من میخواهم
که این نماز را همیشه ادا کنم حضرت فرمود این خاصهٔ این ماه است والا باید که در اول
شب هر ماه بیتوان بگذارد سلمان همچنان کرد قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ اَدْرَكَ
الرَّجَبَ فَاغْتَسَلَ فِي اَوَّلِهِ وَاَوْسَطِهِ وَاٰخِرِهِ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ
وایضا در ماه رجب سی رکعت نماز بگذارد و ده رکعت در اول روز
بعد غسل در هر رکعتی بعد از فاتحه کافرون یکبار و اخلاص سه بار بخواند بعده این
تسبیح بخواند لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ
ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ و ده رکعت روز پانزدهم بگذارد و بعد از غسل بقدرت مذکور
بگوید لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ تا قدیرا الها واحدا صمدا لم يتخذ
صاحبة ولا ولدا و در روز آخرین بعد از غسل نیز ده رکعت بگذارد بقدرت مذکور
وبعده بگوید لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ تا قدیر وصلی الله تعالی علی
خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدِ نِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ وَعَلٰى اٰلِهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ
الْعَظِيمِ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ و در جمعهٔ اول ماه رجب که آنرا لیلة الرغائب
گویند باید که تمام شب بیدار زنده دارد **وایضا** آورده اند که دران شب تمامی
ملائکه آسمانها و زمینها بر مکه مبارکه جمع میشوند و آمرزش آنکسان از خدا میخواهند
که دران شب بیداری میکنند و بطاعت و عبادت حق مشغول باشند و در تمام
ماه رجب شب معراج پوشیده است باید که همه شبها را زنده دارد و بطاعت

مسئلہ دربیان علامت شناختن شب معراج

مسئلہ دربیان ماہ شعبان

وعبادت حق مشغول باشد اما اتفاق برانست کہ شب بیست وہفتم ماہ رجب است ویک نشانہ او آن باشد کہ آفتاب دران روز بوقت برآمدن شعلہ وشعاع نداشتہ باشد ونماز در لیلۃ الرغائب دو رکعت بگذارد ودر ہر رکعت بعد از فاتحہ اخلاص چہل بار بخواند ودر شب معراج صد رکعت نماز بگذارد ودر ہر رکعت بعد از فاتحہ اخلاص پنجاہ بار وبعد ازین بدانکہ درین سہ ماہ چون رجب وشعبان ورمضان این اوراد در بامداد و شبانگاہ بخواند اول سہ کرت فاتحہ وسہ کرت اخلاص وسہ بار سورۃ الفلق وسہ کرت سورۃ والناس وسہ کرت کافرون وسہ بار آیۃ الکرسی وسہ کرت

ترجمہ ۱ ای خدایا رحمت فرستد بر محمد صلی اللہ علیہ وسلم وبر آل او وبر ہر ملک دینی

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ وسہ کرت اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰٓى اٰلِ مُحَمَّدٍ وَعَلٰى كُلِّ

ترجمہ ۲ ای خدایا بیامرز مارا ومادر وپدر مارا وجملہ مسلمانان را

مَلَكٍ وَنَبِيٍّ وسہ کرت اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ كَمَا رَبَّيَانِيْ وسہ کرت اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وچہار صد کرت کلمۂ استغفر اللہ تکرار کند وثواب این از حد وعد بیرون است اما باید کہ در ہر ماہ داد وہر عصر خواندہ باشد **وایضا** ہر کہ در ماہ رجب سہ ہزار بار این دعا بخواند

ترجمہ ۳ ای خدا امرزش میخواہم از خدای بزرگ وبامرزش میخواہم از خدای بزرگ ومیخواہم از خدای بزرگ امرزش مر خود را ومادر وپدر مرا ومر همہ مسلمانان را

اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ + مِنْ جَمِيْعِ الذُّنُوْبِ وَالْاٰثَامِ + حضرت عزت قسم بخدائی خود یاد کردہ است کہ آنکس را اگر نہ آمرزم آفرینندۂ او نباشم وباید کہ در ہر روز صد بار بگوید سہ ہزار حاصل میشود **وایضا** در رجب ہفتاد ہزار بار این دعا بخواند ہستغفر اللہ وجمال محبوبی گویندۂ این دعا نیز آمرزیدہ گردد

ترجمہ ۴ طلب مغفرت میکنم از خدای بزرگ وبزرگوار از ہمہ گناہان وبدیہا

ذکر ماہ شعبان وشعبان در لغت شاہ زدن را گویند یکی آنکہ جملہ گناہان او در وشاخ میزند ودیگر آنکہ جملہ نیکیہائی او در وشاخ میزند یعنی پیدا میشود در اول شب شعبان دوازدہ رکعت نماز بگذارد ودر ہر رکعت بعد از فاتحہ پانزدہ بار اخلاص بخواند آوردہ اند کہ عطا کند خدا یتعالی او را ثواب دوازدہ ہزار شہیدان وبنویسد مر او را ثواب دوازدہ ہزار سال عبادت وبیرون آید از گناہان کلی کہ الحال از مادر زائیدہ باشد تا ہشتاد روز بر وہیچ گناہ ننویسند ودر شب

پانزدهم شعبان که آنرا برات گویند و برات در لغت بیزاری را گویند تا هر که حرمت این شب را بکند بنماز و وضو و صدقه و غیر ذلک من عبادة الله تعالی او از آتش دوزخ نجات یابد و برات بمعنی نجات است و بعضی مردم دران شب چراغها و مشعلها افروزند عین بدعت است و این روایت در انیس الواعظین بند کورست زیرا که پیغمبر فرموده است کُلُّ بِدْعَةٍ مُحْدَثٌ وَکُلُّ مُحْدَثٍ ضَلَالَةٌ وَکُلُّ ضَلَالَةٍ فِی النَّارِ وشاید که درین شب برنج بخورد با جغرات همراه که ثواب بسیار است واگر غسل با این جغرات آمیزد یک لذتی از لذات بهشت یابد و درین شب سه غسل بکند یک در اول شب و یک میانه شب و یک آخر شب چنان از گناهان پاک شده برآید گویا که الحال از مادر زائیده و سورهٔ یٰسٓ را نیز سه کرت بخواند علی هذا المثال وصد رکعت نماز بگذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص سه بار و در روز برات در وقت ضحی غسل بکند و سی رکعت نماز به پانزده سلام ادا کند در هر رکعت بعد از فاتحه سه بار اخلاص و این نماز در پانزدهم ماه رمضان نیز ادا کند و در ماه شعبان هر روز صد کرت گفته باشد این دعا لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَلَا نَعْبُدُ اِلَّآ اِیَّاهُ مُخْلِصِیْنَ لَهُ الدِّیْنَ وَلَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُوْنَ **ذکر ماه رمضان** و در عرب رمضان چیزی تافته را گویند چون سنگ وغیره پس آنچه بر سنگ تافته و آهن تافته بیفتد بسوزد و همچنان این ماه گناهان روزه داران را بسوزاند و درین ماه دروازهای بهشت کشاده شوند و دروازهای دوزخ بسته شوند و از مقبرهای مسلمانان عذاب برداشته میشود و چون وقت نماز شام میشود مهتر جبرئیل شراب طهور و آب بهشت را به پیش حضرت رسالت پناه محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم می آرد که بنوش حضرت میگوئید که امتان من تشنه اند من چون نخورم جبرئیل گوئید که شما بخورید و پس خورده شما را برده در شربت امتان شما اندازم تا ایشان بشربت روزه افطار کنند پس هر که انصیب از آن پس خورده حضرت شود بیشک آمرزیده گردد و از ظلمت گناهان خلاص گردد

سکاری را گویند که ترک شده و در دین مخالفان افعال و اقوال منقد مین ۱۲

نزد بعضی ابو بکر نوشیده شده است و نزد بعضی نوشیده شده است و نزد بعضی آب زمزم است و نزد بعضی آب کوثر است ۱۲

نزد بعضی ابو بکر نوشیده شده است و نزد بعضی نوشیده شده است و نزد بعضی آب زمزم است و نزد بعضی آب کوثر است ۱۲

جلاجل بزرگ که بر گردن شتر بندند

دین خود را اگرچه مکروه دیده میشد انیطور را مشرکان ۱۲

مسئله در بیان ماه رمضان

واگر در ماه رمضان دو رکعت نماز ادا کند در هر رکعت بعد از فاتحه انا فتحنا
بخواند تا سال دیگر ان کس را نگاهبان حق تعالی باشد و بعد از نماز ده بار انا انزلنا
بخواند و ده بار درود فرستد حق تعالی حساب بروی آسان کند و در تحفه
الممدکور این آورده است که امیر المؤمنین علی رضی الله عنه روایت میکند
که خواجه کائنات علیه افضل الصلوة فرموده است هر که بگذارد دو رکعت نماز
در هر شب ماه رمضان بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص سه بار حضرت
فرمود بدان خدائی که مرا براستی بخلق فرستاده است به پیغمبری هر که بگذارد
این نماز را بفرستد حق تعالی بسوی او بهر رکعتی از ان هفت صد فرشته که بنویسند
برائی او حسنات و دور دارند از و سیئات و برآرند برائے او درختان و
بنا کنند برائی او شهرهائی و قصرهائی در بهشت یاران بطریق تعجب گفتند
این قدر بباید فرمود آری و جز این هم بباید بهر رکعتی هفتاد حج پذیرفت
و این نماز را با مامت میگذارند بعد از تراویح اما در قرآن خوانی آمده است
که امامت جایز نباشد و در دستور القضاة آورده است
که میتوان با مامت کرد زیرا که حضرت رسالت پناه فرمود مر عبد الله مسعود
را این نماز را خلف امام بکن آورده اند که در روز قیامت ماه رمضان
صورتی پیدا کند و در زیر عرش بسجده افتد فرمان حق برو شود که ای ماه رمضان
چه میخواهی گوید یارب صایمان من بسیار محنت کشیده اند و طاقت دوزخ
ندارند الیشان را از دوزخ نجات ده حکم باریتعالی شود که نجات دادم صایمان
را بعد ازان گویند تشنه اند شراب طهور را بنوشانندش باز گویند گرسنه اند طعام
بهشت بخورنندش بعد ازان گویند برهنه اند حلهای بهشت بپوشانندش
ازان گویند پیاده اند براقهای بهشت پیش الیشان بیارند و سوار کنندش
گویند یارب دیدار بچون تو میخواهند گوید خوش که من دیدار خود را
کرده ام برالیشان بعد ازان راضی شده سر بردارد مسئله در

القضا

القضات آورده است که اگر مصلی در نماز نفل سهو شود سجدهٔ سهو بر وی لازم
گردد **ذکر چند نمازی** که مجلش از یاد رفته بود الحال بیان کنم و در عشره
مبشره آمده است هر که بگذارد در شب عاشوره دو رکعت نماز در هر رکعت بعد از
فاتحهٔ اخلاص سی بار و بعد از فراغ سبحان الله تا عظیم هفتاد بار بگوید پرگرداند
حق تعالی گوارا از نور تا نفخ صور و نیز گفته اند هر که بگذارد شب عاشوره چهار
رکعت نماز در هر رکعت بعد از فاتحه آیة الکرسی و اخلاص و معوذتین دو گان بار بخواند
بعد از فراغ صد بار اخلاص بخواند بنا فرماید خدای عزوجل او را در بهشت هزار در هزار
شهری و در هر شهری هزار در هزار کوشکی و در هر کوشکی هزار در هزار خانه و در هر خانه
هزار در هزار تخت و بر هر تخت هزار در هزار فرش و بر هر فرشی حور عین نشسته باشد
و مراد از هزار در هزار ضرب است یعنی هزار کرت هزار و امیر المؤمنین علی رضی الله عنه
گفت که پیغمبر علیه الصلوٰة والسلام فرمود هر که بگذارد شب عاشوره دوازده رکعت
در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص یکبار ثواب بسیار است **و ایضاً** نماز های لیلة
الرغائب و آن جمعه اول شب از رجب و ثواب آن در اوراد مذکور است که اول شب
پنجشنبه ماه رجب را حسن وقت گویند و در آن شب تصدق و خیرات بغایت
نیکو است و در روز پنجشنبه روزه دارد و بعد از نماز شام جمعهٔ اول که آنرا لیلة
الرغائب گویند دوازده رکعت بشش سلام بگذارد و بخواند در هر رکعت بعد
از فاتحه انا انزلناه سه بار و اخلاص دوازده بار بعد از فراغ هفتاد بار بگوید
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الْاُمِّيِّ وَعَلٰى اٰلِهٖ پس سجده کند و بعده هفتاد بار
بگوید سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوحِ
بعده سر بردارد هفتاد بار بگوید رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ
فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ بار دوم باز سجده کند باز هفتاد بار سُبُّوحٌ
قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوحِ بگوید بعده این دو عا در نماز
سنت بامداد بخواند اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ نُورًا فِي قَلْبِي وَنُورًا فِي سَمْعِي وَنُورًا فِي بَصَرِي

وَنُورًا فِي سِرِّي وَنُورًا فِي بَشَرِي وَنُورًا فِي لَحْمِي وَنُورًا فِي دَمِي وَنُورًا فِي عِظَامِي
وَنُورًا فِي بَيْنَ يَدَيَّ وَنُورًا خَلْفِي وَنُورًا عَنْ يَمِينِي وَنُورًا عَنْ شِمَالِي
وَنُورًا مِنْ فَوْقِي وَنُورًا فِي تَحْتِي اَللّٰهُمَّ زِدْنِي نُورًا وَاَعْطِنِي نُورًا وَاجْعَلْ لِي
نُورًا اِنَّكَ اَنْتَ صَاحِبُ النُّورِ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وحاجت خواهد
بیشک برآید بفرمان الله تعالی **ایضاً در اوراد مذکورست** که قبل از افطار
روز پنجشنبه باید که دو رکعت نماز بگذارد در هر رکعتی بعد از فاتحه آیة الکرسی و معوذتین
یکبار ثواب بسیارست **در بیابان** شب استفتاح در تحفه شامی مذکورست
هر که شب پانزدهم رجب بیست رکعات نماز بگذارد بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص
یکبار چندان ثوابست که در تحریر نگنجد و در برابر هر رکعت ثواب بی بی مریم و عیسی صلوات
الله علیه یابد و از گناهان پاک شود و در بیابان نماز شب معراج **و در تحفة المذکورین**
مذکورست هر که بگذارد شب بیست و هفتم ماه رجب شش رکعت در هر رکعت
بعد از فاتحه اخلاص هفت بار و از خدا یتعالی حاجت خواهد برآورده شود
و ثواب بیت حج یابد و ثواب ختم سنی و سه برده بیابد و گویا بمانند کوه زر صدقه
داده باشد و در روز قیامت با مان حق تعالی باشد **و در تحفه شامی**
آمده ست که رسول علیه السلام شب معراج برابر انبیاء علیهم السلام
دو رکعت نماز گذارد و در رکعت اول بعد از فاتحه الم ترکیف تا آخر و در دوم
لایلاف تا آخر خواند پس هر که این نماز بگذارد ثواب انبیاء یابد که در تحریر و
تقریر نگنجد **و در تحفة المذکورین** آمده ست که پیغمبر علیه السلام فرمود
هر که بگذارد در روز عرفه دو رکعت نماز و بخواند بعد از فاتحه هر چه خواهد حق تعالی
حاجت او را روا کند در روز قیامت او را نجات دهد و در او راد مذکورست که
همدرین شب چهار رکعت نماز بگذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص و معوذتین
یکبار بخواند و بعد از فراغ کلمهٔ تمجید بخواند ثواب بسیارست و در شب عید اضحی
در ریاحین مذکورست ابوهریره رضی الله تعالی عنه گفت

ترجمه
یا الٰهی بگردانید در اینده روشنی
در دل من و روشنی در قبر من
و روشنی در بینائی من
و روشنی در بیان من
و روشنی در ظاهر من
و روشنی در گوشت من
و روشنی در خون من
و روشنی در استخوان من
و روشنی در پیش من
و روشنی در پس من
و روشنی در طرف راست من
و روشنی در طرف چپ من
و روشنی از بالای من

ای خدا بگردان در زیر من
و روشنی در پیش من
و روشنی در پس من
و روشنی در طرف راست من
و روشنی در طرف چپ من
و روشنی از بالای من
و روشنی در نفس من
و روشنی در گوشت من
و روشنی در خون من
و روشنی در استخوان من
و روشنی در پیش من
و روشنی در پس من
و روشنی در طرف راست من
و روشنی در طرف چپ من
و روشنی از بالای من
و نور در دل من
و نور در قبر من
و نور در بینائی من
و نور در بیان من
و نور در ظاهر من
و نور در گوشت من
و نور در خون من
و نور در استخوان من
و نور در پیش من
و نور در پس من
و نور در طرف راست من
و نور در طرف چپ من
و نور از بالای من
و نور در نفس من
و نور در گوشت من
و نور در خون من
و نور در استخوان من
و نور در پیش من
و نور در پس من
و نور در طرف راست من
و نور در طرف چپ من
و نور از بالای من
و نور در نفس من
و نور در گوشت من
و نور در خون من
و نور در استخوان من
و نور در پیش من
و نور در پس من
و نور در طرف راست من
و نور در طرف چپ من
و نور از بالای من
و نور در نفس من
و نور در گوشت من
و نور در خون من
و نور در استخوان من
و نور در پیش من
و نور در پس من
و نور در طرف راست من
و نور در طرف چپ من
و نور از بالای من
و نور در نفس من
و نور در گوشت من
و نور در خون من
و نور در استخوان من
و نور در پیش من
و نور در پس من
و نور در طرف راست من
و نور در طرف چپ من
و نور از بالای من

که پیغمبر

که پیغمبر علیه السلام فرمود هر که بگذارد شب عید اضحی دوازده رکعت نماز در هر رکعتی
بعد از فاتحه آیة الکرسی یکبار و اخلاص پنجبار بیرون آید از گناهان چون مار
از پوست و نمیماند برای او هفتاد ساله عبادت و بنا فرماید مر او را در جنت
الفردوس هزار شهر و در هر شهر هزار خانه و روا گرداند خدا تعالی
او را هزار حاجت و ثواب نماز زوال که در اول نوافل گفته ام باید **در تحفة الاخیار**
مذکور است که عطائی کند خدا مر او را بهر موئی که در تن اوست قصری در بهشت از
مروارید سفید و از دنیا بیرون نرود تا جائی خود در بهشت نه بیند **ذکر احکام**
سفر اول چون کسی عزم سفر کند باید که چهار رکعت نماز بگذارد بعد از تحیت وضوء
در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص چهار بار و بعد از سلام صد بار درود فرستد
و سر بر زمین نهد و دعاء طیر بخواند و این دعاء طیر را امام اعظم رضی الله تعالی
عنه در هر شب میخواند و خواننده این دعاء را ثواب همان مرغ روزی شود
و ستذکره فی ادعیات و چون بسفر رود اهل بیت را بحق تعالی بسپارد حق
تعالی تا آمدن او اهل بیت او را سلامت دارد **حکایت** چنان آورده اند
که شخصی عزم سفر کرد و چون روان شد زن او حامله بود گفت حمل ترا بخدا سپردم
چون از سفر باز آمد زن خود را مرده یافت گفت بار خدایا پیغمبر شما دروغ نگفته
بود که هر که اهل بیت را بخدا سپارد سلامت یابد زن من وفات شد چگونه
است هاتفی بر او آواز داد که آری پیغمبر دروغ نفرموده است شما حمل را بخدا سپرده بودید
نه زن را برو گور او را شگاف کن چون آن شخص گور را شگاف کرد زنش مرده
و فرزندش زنده بود شیر میخورد و چون پای در رکاب نهد سورة کافرون و اخلاص
و فلق و الناس را بخواند و بجانب یمین بدمد باز بخواند بجانب شمال بدمد
باز بخواند بجانب مشرق بدمد باز بخواند بجانب مغرب بدمد **حکایت** آورده اند
که سوداگری هر شب همین چهار سورت میخواند و بچهار جانب میدمید یکی شب
فراموش کرد همدران شب دزدان بر و تاختند و مالش را غنیمت بردند

در بیان احکام سفر

وہمان سالار را گفتند کہ ای سالار کاروان شما را چہ قدرت بود کہ در ہر شب
در ہر مرحلہ منزل و قلعہ راست میکردی بیادش آمد گفت آری بدبختی من آن شب
ہمان او را از فراموش کردم کہ قلعۂ من ہمان بود و چون کس در سفر رود باید کہ تنہا نرود
و دو کس نیز نرود کہ ثالث ایشان شیطان میباشد باید کہ سہ کس برود کہ رابع ایشان
حق تعالی است و باید کہ در میان دو مسافر و سہ و بیشتر یکی را بادشاہ کنند و حکومت
او را قبول کنند **حکایت** آورده اند کہ روزی شیخ معین الدین سنجری چشتی
قدس اللہ سرہ العزیز با شیخ عثمان ہارونی کہ مرشد او بود در سفر بودند شیخ عثمان
ہارونی گفت کہ حدیث نبوی چنین است کہ دو کس در سفر روند یکی را بادشاہی قبول
کنند شیخ معین الدین گفت شما بادشاہ باشید و من خادم جای مصلا رو آفتابہ
او را گرفت و راہی شد چون شب شد باران باریدن گرفت شیخ ہارونی در خواب
رفت و شیخ معین الدین چادر خود را بر سرش گرفت و استاد چون علی الصباح
شیخ ہارونی بیدار شد حال چنان دید گفت شما را چہ بود کہ در تمام شب محنت
کشیدید گفت خدمت بادشاہ را چنان میتوان بجا آورد شیخ دعا کردش در
حال صاحب باطن و علوم اولین و آخرین شد و مسافر را باید کہ در سفر جای
مصلا و آفتابہ و مقراض و استره بخود ہمراہ داشتہ باشد و مسافر را باید کہ
در سفر نیک محضر و نیک خاصیت و حسن الظن بودہ باشد تا بہ نیت نیک خود
نگاہداشتہ حق تعالی شود چنانکہ آن سوداگر را کہ حسن الظن بآن دزد کردہ بود
و بر ویت نعمتہای بہشت مشرف شد و آن چنان بود **حکایت** کردہ اند
کہ در زمانۂ ماضی دزدی بود بدزدی مشہور کہ تمام آن ولایت از بدی او بجان
رسیدہ بودند شبی بدزدی میرفت گذرش بمقصورۂ بیوہ زنی افتاد کہ خود
بعبادت اللہ تعالی مشغول بود و فرزندانش بگریہ و فریاد کہ ای مادر از گرسنگی
مردیم و این شب شب سیوم است کہ ما یان گرسنہ ایم بیوہ زن گفت ای جان مادر
فردا انشاء اللہ تعالی در بازار بگردم اگر جائی مردار یابم بیارم برای شما بدہم

والا در رویزه وفکر کرده بیارم چیزی را چون دزد این سخن شنید آتش شفقت
در دلش اثر کرد که عاجزه باین عجز عبادت تبارک و تعالی میکند و من بوجود این
قوت عصیان میکنم اما چون در خانه چیزی ندارم فاما جائی دزدی کرده بیارم و باین
بیوه زن بدهم در حال رفت و در خانهٔ جهودی در آمد اول چیزی اندک آرد را گرفته
زود تر آمد و در خانهٔ آن بیوه زن رفت بیوه زن گفت کیستی گفت فقیر نذر شما
چیزی آورده است پس آرد را بداد و داد و در پیشش تو به کشید که من بعد دزدی
نکنم اما فکری یکدشت که زر آن جهود را نیز بیارم و باین بیوه زن بدهم و آن جهود
آگاه شده بود که دزد چیزی نبرده است باز خواهد آمد نشسته بود چون دزد آمد فی الحال
گرفتندش و کشتند و در دریا انداختند قضا را چون دزد در دریا بود ناگاه دریا
او را بر کنارهٔ انداختندش ناگاه کاروانی دران ناحیه بود فرود آمد سالار کاروان
مردی پارسا بود نماز جنازه بجا آورده و کفن کرده دفن کردند چون کاروان کوچ
نمود و دور تر رفت سالار کاروان گفت که صیرفی من یعنی همیان من بهمراه
مرده در گور دفن کرده شد بهمراه یک نفر برگشته آمد گورش را شگاف کردند
او را نیافتند اما بجانب مغرب روزنی شده بود دران قبر سالار گفت من درین
روزن در روم نفر منعش کرد منع نشد چون سر در روزن کرد سر او بر ولایتی
بر آمد و آن دزد را بر تختهای بهشت که مکلل بزر و یاقوت بود نشسته دید و مغنی
و سرودیان در پیشش نشسته و یک حور عین در پهلویش نشسته و کاسهٔ
شراب بر دست چون سالار را دید گفت مرحبا خوش آمدی بیا و این امانت خود را
بگیر همیان را بداد و گفت برو سالار گفت قصهٔ خود را بگو که بچه سبب بدین درجه
رسیدی دزد گفت روزها بر شما بسیار خواهد گذشت سالار گفت اندک بگو
در حال اندک چه دیر میشود دزد قصهٔ حال خود را از اول و آخر بگفت چون سالار
برخاست دزد گفت برای چه میروی دنیا اندک مانده است سالار گفت درین
ساعت در آمدم چه گذشته باشد دزد گفت اگر قدح را نوشیده میبودی

هرگز بیرون نرفتی چون سالار برآمد نه اسپ و نه نفر بود و دران ولایت همه ویرانی
و خرابی پیدا شده بود سالار ازان برآمد و چون مردمان را میدید از کاروان
میپرسید که کاروان فلانکس بکجا رفت یکیس خبر نداد و چون در شهر رسید
پرسید که کاروان فلانکس بکجا رفت گفتند ای مرد درین ولایت الحال
راه گذر کاروان نیست و آن فلان سالار را شنیده بودم که در قبر در
رفته بود و بیرون نیامد گفت آن سالار منم چون عالمان حساب کردند صید
و نه سال گذشته بود و چون مسافر از سفر باز آید باید که روز بیاید در خانه و در
شب نه آید و بهتر آنست که اول بمسجد رود و بعد ازان بخانه رود و چون در خانه
برسد اهل بیت را سلام دهد و ایضاً چون عروس را در خانه آرد باید که
پائینهای عروس را بشویند و آن آب را در چهار گوشهٔ بنیاد ازو برکت و افزونی
در ان خانه پیدا شود و باید که پیش از خواب رفتن طهارت بکند و یکطرف چادر
او بر زمین اندازد و دیگر طرف بر سر عروس باشد و بران تحیت وضو بگذارد
بعد ازان در خواب رود بعد ازین معلوم باد ای فرزند که نماز نمائی نفل و دعا و اوراد
بسیار هست اگر زیاده میخواهی در دیگر کتابها به بین اما این مقدار چون فرو
و اوراد فقیر بود بالتماس شما در تحریر آوردم و زیادت از اوراد خود ننوشتم
زیرا که آورده اند هر کارے که ناصح و واعظ خود نکند آن وعظ و نصیحت او
بکسی دیگر استقامت پیدا نمی کند کقول الشاعر أَمُرُكَ الْخَيْرَ لَيْلَكِنْ مَا أُتَمِّرُتَ بِهِ
وَمَا اسْتَقَمْتَ فَمَا قَوْلِي لَكَ اسْتَقِمِ : آورده اند که روزے زنے
کودک خود را در پیش امام یوسف آورد گفت یا امام فرزند من شکر میخورد
و از بسیاری شکر خوردن زحمت پیدا کرده هست در حق او دعا بکن
تا دلش ازان برگردد امام گفت که بعد از یک هفته او را در پیش من آور
چون بعد از هفته آورد دل کودک ازان برگشت یاران گفتند یا امام
روزا دل چرا دعا نکردید گفت دران روز تا من نیز شکر می خوردم

دعای من در واثر نمیکرد الحال چون از شکم من برآمد دعای من قبول شد
بدان ایعزیز در رسالهٔ شیخ فریدالدین عطار قدس سرّهٗ خوانده ام که شب و روز
خلیفه یکدیگر اند در حکم حتی که اگر اورادِ شب فوت شود در روز میتوان بجا آورد
اگر روز فوت شود در شب میتوان بجا اورد و باید که در وقت بیدار شدن از خواب
وقت صبحدم و در وقت رفتن در خواب وقت خفتن سر کلام خود را کلمهٔ طیبه و
غیره من الادعیات بکنی **آورده اند** چون کسی از خواب بیدار شود و زبان
خود بکلمه و دعا گویا دارد و درست روز بغفلت باشد باز بوقت
خفتن اسم الله بر زبان راند آنچه درمیان است همه آمرزیده شود
و اگر اوّل و آخر سخن زشت باشد همه ادعیات قبول نشود و اختلاف
دران است که اگر در اوراد زیاده و کم شود بقول امام شافعی هرچه شود
قبول شود و بقول امام ابوحنیفه رضی الله عنه باید که ازان مامور نه کم کند
و نه زیاده زیرا که اوراد بمثال آنست که کسی به کسی گنجینه نشان دهد که
در فلان موضع زیر فلان سنگ گنجینه است پس اگر آن کس بعین
همان سنگ را از جای بجای کند گنجینه نیابد و الا محروم ماند و اگر در
نماز زیاده و کم شود باید که سجدهٔ سهو بجا آرد **ذکر سجدهٔ سهو بدان العزیز**
که سجدهٔ سهو در نماز بسیار جای واقع میشود امّا عوام را ازینمعنی خبر نیست
و در قدوری آورده است که سجده سهو واجب میشود بزیاده کردن
در نماز چیزی را و یا به نقصان کردن در نماز چیزی را پس زیادت بر پنج
اسم مسمی است تقدیم رکن تاخیر رکن تکرار رکن تاخیر واجب قراءة بی محل و نقصان
را نیک نام است چون ترک واجب پس بوجود این اشیاء اگر بسهو واقع شود سجدهٔ سهو
بیارد و اگر بعمد بکند سجدهٔ سهو لازم نگردد و نماز درست باشد امّا بنقصان اگر
بار دیگر ادا کند نمازش روا باشد اوّل بیان تقدیم رکن چون تکبیر تحریمه گویان
برکوع آید باز گردد تحریمهٔ او باطل شد زیرا که وقت تحریمه تمام است

اما اگر تحریمه بست در حال قیام و قرارت فراموش کرد بر کوع آمد باید که برگردد قراءة
بخواند و رکوع بار دوم کند و سجدهٔ سهو بیارد و اگر رکوع را ترک آرد بسهو و بجود رود
نمازش فاسد شود زیرا که ترتیب او فرض است **بیان تاخیر رکن** چون قرارت تمام
کند و بمقدار سه بار گفتن تسبیح تاخیر کند بعد ازان بر کوع آید سجده سهو آرد و علی
هذا المقدار اگر از رکوع بالا شد و در قومه رفت و تاخیر کرد نیز سجدهٔ سهو آرد و علی
هذا المقدار اگر در جلسه تاخیر کند سجده سهو آرد و در قعده اول اگر اللهم صل گفت سجده
سهو لازم نیاید و اگر اللهم صل علی محمد و علی آل محمد گفت سجدهٔ سهو لازم شود که تاخیر رکن
حاصل میشود و چون از سجدهٔ اخیره باز گردد سجده دوم بجا آرد بقیام رود و اگر دانسته
رود و درین میان قرارت خواند اگر بفراموشی بخواند سجده سهو آرد و اگر عمداً
کند نمازش نقصان پذیرد **بیان تکرار رکن** چون رکوع را دو کرت کند سجده
سجده سهو لازم آید و اگر سجود را مکرر کند نیز سهو واجب آید **بیان تاخیر واجب**
چون بعد از ثنا و تعوذ بخواند اما بمقدار گفتن سه تسبیح تاخیر کند بعد ازان فاتحه
بخواند سجده سهو لازم آید و اگر میان فاتحه و سورة سکتی کند نیز سجده سهو لازم
آید و اگر تکرار کند فاتحه را بی تفصیل اگر در دو رکعت اول است سجده سهو لازم
شود که واجب یکبار خواندن است و اگر در دو رکعت آخر تکرار کند لازم نیاید زیرا که
متاخر است میان خواندن و ناخواندن و یا با تفصیل خواند در رکعتین اولین چون فاتحه
خواند و ضم سورة کرد باز فاتحه خواند و ضم سورة کرد سجدهٔ سهو لازم نیاید زیرا که گویا
طول قرارت کرده باشد و در تاخیر سلام چون قعدهٔ اخیره تمام کند و سلام زود تر ندهد
سجدهٔ سهو لازم آید و اگر قعدهٔ اخیر تمام کند و برخیزد پندارد که مگر قعدهٔ اول است تا رکعت
دوم را به سجدهٔ مقید نکرده است بنشیند و سلام دهد و سجدهٔ سهو آرد و اگر مقید کرد
بسجده باید که یک رکعت دیگر هم بکند که دو رکعت نفل شود و آن چهار اول
فرض و سجدهٔ سهو آرد و اگر در قعدهٔ اخیره بنشیند و برخیزد و اگر رکعت دیگر را قید
نکرده است بنشیند و قعده تمام کند و سجدهٔ سهو آرد که تاخیر رکن شده است

مسئله در بیان تاخیر رکن

مسئله در بیان تکرار رکن

اگر قید کرد بسجده باید که یک رکعت دیگر هم بگذارد تا مرحمه نفل شوند و فرض از سر

در بیان قراءت بی محل چون بجای تشهد فاتحه خواند و یا بجای قنوت

سورة خواند چون اخلاص وغیره ذلک و اگر تشهد تکرار کند و یا قنوت را تکرار کند

سجده سهو لازم نیاید زیرا که جای دعاست گویا که دعا را دراز کرده باشد اما چون تشهد

را بجای فاتحه خواند اگر در رکعت اول بخواند سجده سهو لازم نیاید که در و محل ثناست

پس این را هم ثنا گفته باشد و اگر در رکعت دوم بخواند سجده سهو لازم آید زیرا که

در و محل دعا نیست و اگر در رکعت سیوم و چهارم بخواند سجده سهو لازم

نیاید زیرا که مصلی دران دو رکعت مخیر است انشاء قرء و انشاء سکت

در بیان ترک واجب چون دو رکعت اول نخواند و در آخرین بخواند سجده سهو

لازم آید زیرا که قرارت در دو ے اوّل واجب بود بدانکه قرارت فاتحه هم فرض است و

هم واجب و فرض بدان معنے که سورة قرآن است و واجب بدان معنے که واجب است که

از تمام قرآن او را بخواند چنانکه تکبیر تحریمه را فرض آنست که شروع کند بیک نام از نام

ہاے خدا تعالے چون الله اجل و الله اعظم وغیر ذلک اما واجب آن است که الله اکبر

گوید که لفظ تکبیر واجب است پس اگر ترک کند فاتحه را و چیزی دیگر بخواند و یا لفظ تکبیر را

واسم دیگر بگوید سجده سهو لازم شود و اگر فاتحه پیش از سورة نخواند نیز سجده سهو لازم شود و اگر

ضم نکند سورة بدو نیز سجده سهو لازم شود و اگر ترک آرد قعده اول را نیز سجده سهو لازم شود

و اگر فراموش کرد و نزدیک بقعود است بنشیند و سجده سهو آرد و اگر نزدیک بقیام است باید که

بنشیند و اگر نشسته است هم سجده سهو لازم میشود و اگر نه نشسته است هم سجده سهو لازم

میشود و ترک تشهد در قعده اوّل یا در هر دو قعده نیز سجده سهو لازم می

شود و در تعدیل ارکان اختلاف است چون در رکوع و سجود ارام نگیرد

بقول امام اعظم رحمه الله سجده سهو لازم نمیشود و بقول امام محمد رحمه الله لازم

میشود و بقول امام ابو یوسف و شافعی رحمهما الله نماز را از سر گیرد که تعدیل بقول

ایشان فرض است **مسئله** ترک دعاء قنوت در وتر سجده سهو لازم نشود و در

در بیان قرارت بی محل

در بیان ترک واجب

ترک دعاء قنوت

ترک بلند خواندن امام در سه نماز سجدهٔ سهو لازم میشود و اما منفرد مخیر است و نیز
در ترک آهسته خواندن امام در دو نماز سجدهٔ سهو لازم میشود مر امام را و مقتدی را و سهو
مقتدی لازم کنندهٔ سهو نیست نه بر امام و نه بر وے بدانکه در تحفهٔ
الاسلام آورده است اگر کسے را در قعدهٔ اول شک شود که قعدهٔ
اول است یا آخر یا گوید آخر است باز گوید اول است پس گویا که بمثال مقدار
ثلث تسبیح شد سجدهٔ سهو لازم شود و در ترک تکبیرات عیدین از زوائد در رکوع
اختلاف است اما اصح آنست که سجدهٔ سهو لازم نشود از جهت بسیاری
مردمان و رسیدن محنت بامام و بایشان بدان العزیز اگر ازین بیست و شش
صور که بر هریک از ایشان سجدهٔ سهو لازم میشود یکی در نماز صادر شود یا همه
بباید بر اے همه همین دو سجدهٔ کافی است چنانکه کفارت رمضان اگر یک روزه
را افطار کرده است عمداً یا همه را ایک کفارت لازم میشود و معلوم باد که سجده
سهو از نماز است تا اگر در عین همین دو سجدهٔ کسے بدو اقتدا کند آنکس مقتدی
گردد و قال علیه السلام الانسان مرکب من الخطاء والنسیان
پس اگر کسے را در نماز نسیانی و سهوے واقع شود نماز او نقصان شود باید که آن نقصان
را بهمین دو سجدهٔ بر بندد و ازینجهت سجده را جبر نقصان گویند و جبر بستن را گویند
چنانکه جبیره شکسته بسته را گویند و حق را نیز جبروت گویند و جبروت آنرا گویند
که لاممکن را ممکن گرداند اگر معلومات قدیمهٔ حق بود اما در مقام احدیت چون
سایر صفات عین ذات یگانه اند پس لاممکن اند و ازان جا جبر کرده به ممکنیت
روی نمود پس جبروت نام یافت و چون مصلی از نماز فارغ شود دست بردارد و آنچه
داند از حاجات دینی و ایمانی بخواهد خاصیت آدمی آنست که از و چیزی خواهی
سخت گوید و خاصیت حق آنست که از و چیزی نخواهی قهر کند والله الغنی وانتم
الفقراء گفته اند که دعاء ان مقرونتان دعاء للایمان و دعاء للسلطان
..... و این مناجات را اکثر نخواند که دوازده اولیاء الله این را از عربی

عمل بنی آدم مرفوع است بغیر خمس نماز و صیام

خالی نیست از فراموشی و خطاء ۱۲

عمداً یعنی از روی قصد و اختیار و آگاهی نیتی است و نشانش آن فقهاء پیشتر ۱۲

دو سجده شده است بجای فرض کرده شده و بجای احتیاط ایمان

دعا برای حفظ ایمان و دیگر دعا برای بادشاه عادل ۱۲

در بیان دعائے مفروضتان

بفارسی آورده است چون بایزید بسطامی و ابوالحسن خرقانی و معروف کرخی و غیر
ذلک من ابناء جنسهم و ثواب این از حد و عد بیرون است بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اِلٰهِیْ
مَلِکًا بِاَیْنَاهَا برضا او رحمت ما را نگر خداوندا ظاهر و باطن ما را در رضای خویش جمع دار
الٰهی تفرقه و پریشانی و سرگردانی از راه ما دار از راه جمیع مسلمانان دور گردان
عفو و عافیت قرین وقت ما گردان الٰهی سعادت و رغبت سابق و قائد ما
گردان الٰهی ما را بما بگمار ما را از شر ما نگهدار هر چه به بنده بخشی دینی و بر رضاء
خودش قرینی بخشی الٰهی ما را از یاد خود معزول نکنی و بقهر خود مقهور نکنی و بغیر خود
مشغول نکنی اگر به پرسی حجت ندارم اگر بگیری طاقت ندارم و اگر به بخشی طاعت
ندارم از بنده خطا و ذلت از تو عطا و رحمت ای قدیم لم یزل العزیز لی بدل اَللّٰهُمَّ
اَصْلِحْ لَنَا وَاَصْلِحْ فَسَادَ اَقْوَالِنَا وَاَصْلِحْ فَسَادَ اَفْعَالِنَا وَاَصْلِحْ فَسَادَ اَعْمَالِنَا وَاَصْلِحْ
فَسَادَ قُلُوْبِنَا وَاَصْلِحْ فَسَادَ صُدُوْرِنَا وَاَصْلِحْ فَسَادَ وِلَایَةِ اُمُوْرِنَا
وَاَصْلِحْ فَسَادًا بَیْنَنَا وَبَیْنَكَ یَا مُصْلِحُ یَا مُصْلِحَ الصَّالِحِیْنَ الْمُخْلِصِیْنَ وَیَا خَیْرَ
النَّاصِرِیْنَ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ قَالَ عَلَیْهِ السَّلَامُ اَلدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ
یعنی دعا کردن مغز عبادت است آورده اند که چون بندهٔ مومن دو رکعت نماز بگذارد
واز حق تعالی حاجت تخواهد حق تعالی را غضب در کار میشود و میفرماید تا همان نماز
او را بر روی او زنند که مرا غنی و خود را فقیر ندانسته است و در لباب الاخبار
آورده است که پیغمبر علیه السلام فرمود که حقتعالی وحی کرد بسوی من که یا محمد
هر آن بنده مومن که از حاجت انسانی استنجا نکند مرا جفا کرده باشد و اگر استنجا کند
و وضو نکند نیز جفا کرده باشد و اگر وضو کند دو رکعت نماز نکند مرا جفا کرده باشد و اگر
نماز کند و دعا نکند و حاجت تخواهد مرا جفا کرده باشد و اگر حاجت بخواهد و مادر و پدر را
دران یاد نکند مرا جفا کرده باشد پس چون همه چیزها بجا آرد اگر من او را و مادر
و پدر او را نه آمرزم و حاجتش روا نکنم من جفا کرده باشم او را بعد ازین
بدان ای فرزند که کلمه طیبه عقب هر نماز گفتن سنت رسول است و بعضی مردم

مسئله
در بیان نقل پس از وضو کردن ۱۲

۹ یا آله من بصلاح و سازی اور ما بان رسد و اصلاح ده فساد و گفتار های ما بما نیز و اصلاح ده فساد کار های ما بما نیز و اصلاح ده فساد علمها و کلها ما بما نیز و اصلاح ده فساد و سینه های ما بما نیز و اصلاح ده فساد و تفرقه امور ما بما نیز و اصلاح ده فساد و میان او بجنبش که میان ما و بندگان تو گشته است بما نیز و اصلاح ده فساد بعملهای ما و بنده ای اصلاح و صلاح ده و بنده نیکو کار از ما تر و بنده نیکو کار تر از اخلاص من بنده گانش تر و بعمل خود ها و ای بهتر همه بندگان را قبول کردن و دعای ما را بر حمت خود با مهربان ترین مهربانان ۱۲

منع میکنند امام اعظم رحمة الله علیه فرموده است که وَيْلٌ كُلُّ الْوَيْلِ لَهُمْ وَلِمَنْ
تَبِعَهُمْ کہ ایشان روافض اند وَفِي شَامِلِ الْبَيْهَقِيِّ سُئِلَ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
عَنِ الَّذِينَ يَمْنَعُونَ عَنِ الْكَلِمَةِ الطَّيِّبَةِ بَعْدَ أَدَاءِ الْمَكْتُوبَةِ فَقَالَ هُمُ الرَّوَافِضُ
لِأَنَّ فِي هٰذَا شِرْكٌ لِأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ كَانَ يَجْهَرُ مَعَ الصَّحَابَةِ
بِالْكَلِمَةِ الطَّيِّبَةِ بَعْدَ أَدَاءِ الصَّلٰوةِ الْمَكْتُوبَةِ مُتَّصِلًا أَمَّا بَعْدَ أَدَاءِ الدُّعَاءِ فَهُوَ ضَعِيفٌ
وَفِي بُسْتَانِ النَّوَازِلِ فِي بَابِ الْأَذْكَارِ أَيْضًا كَذٰلِكَ وَفِي شَرْحِ الْكَرْخِيِّ مَنْ قَالَ
لَا إِلٰهَ ثُمَّ تَنَفَّسَ بِغَيْرِ عُذْرٍ ثُمَّ قَالَ إِلَّا اللهُ يَصِيرُ كَافِرًا أَيْضًا
فِي مُفِيدِ الْمُسْتَفِيدِ اما ایمنے راور تحفة الفقہ چنان گفتہ است کہ اگر الا اللہ
مطلق نگوید کافر شود والا کافر نمیتوان گفت وَفِي شَرْحِ النَّوَازِلِ الْبُرْهَانِيِّ
مِنْ بَابِ الْأَذْكَارِ سُئِلَ عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ
بَعْدَ أَدَاءِ الْمَكْتُوبَةِ مُتَّصِلَةً قَالَ بِمَرَّةٍ يَغْفِرُ اللهُ ذُنُوبَهُ وَبِمَرَّةٍ ثَانِيَةٍ
أَعْطَاهُ اللهُ تَعَالٰى ثَوَابَ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَبِمَرَّةٍ ثَالِثَةٍ أَعْطَاهُ اللهُ
ثَوَابَ الْمَلٰئِكَةِ وَفِي فَتَاوَى الْخَانِيَّةِ مَنْ قَالَ الْكَلِمَةَ الطَّيِّبَةَ
بَعْدَ أَدَاءِ الْمَكْتُوبَةِ فِي الرِّوَايَةِ يَكْفُرُ وَفِي رِوَايَةٍ لَا يَكْفُرُ وَلٰكِنْ يَأْثَمُ
هٰذَا اخْتِلَافُ اللِّسَانِ وَفِي فَتَاوَى الْعِبْرَانِيِّ فِي هٰذِهِ الرِّوَايَةِ مُخَالَفَةُ
الْأُصُولِ وَالْفُرُوعِ وَلَا يَقْبَلُهُ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ لِأَنَّ هٰذِهِ الْكَلِمَةَ لَوْ قَالَ
لَهَا كَافِرٌ يَصِيرُ مُسْلِمًا فَكَيْفَ يَصِيرُ الْمُسْلِمُ كَافِرًا بِهٰذِهِ الْكَلِمَةِ وازتفسیر محیط
نقلست کہ روزے رسول صلے اللہ علیہ وسلم یاران را فرمود کہ نماز نیاز است اگر بہ
حضور دل ادا کردہ شود قبول افتد والا مردود باشد لقولہ علیہ السلام لَا صَلٰوةَ إِلَّا
بِالْقِرَاءَةِ وَلَا صَلٰوةَ إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَلَا صَلٰوةَ إِلَّا بِالْجَمَاعَةِ وَلَا صَلٰوةَ إِلَّا بِحُضُورِ الْقَلْبِ
فَسَأَلَ أَبُو بَكْرٍ وَعَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَكَيْفَ حَالُ أُمَّتِكَ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ
لَا يُقْبَلُ الصَّلٰوةُ عِنْدَ اللهِ وَلَا يُوصَلُ إِلَى اللهِ أَبَدًا صَلٰوةُ أَحَدٍ مِنْ أُمَّتِي إِلَّا أَنْ يُؤَدِّيَهُ
بِحُضُورِ الْقَلْبِ أَوْ قَالَ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ الْكَلِمَةَ الطَّيِّبَةَ بِالتَّسْمِيَةِ مُتَّصِلَةً عُفِيَ عَنْهُ مَا فَاتَهُ

۵ وفیست سہ نماز افضل بغیر از احضور دل پس سوال کرد حضرت ابوبکر و حضرت علی رضی اللہ عنہما کہ چگونہ باشد حال امت تو یا رسول اللہ فرستادہ پروردگار پس

فِي قَلْبِهِ بِغَيْرِ الْحَقِّ قَبِلَ اللّٰهُ صَلٰوتَهُ كَصَلٰوتِي أَوْحَى اللّٰهُ تَعَالٰى إِلَيَّ يَا مُحَمَّدُ لَا أَقْبَلُ
الصَّلٰوةَ لِأَحَدٍ إِلَّا مَنْ قَالَ بَعْدَ كُلِّ فَرِيضَةٍ كَلِمَةَ التَّقْوٰى بِالتَّسْمِيَةِ مُتَّصِلَةً قَبْلَ
السُّنَّةِ أَيْضًا حَاكِيًا عَنِ اللّٰهِ تَعَالٰى يَا مُحَمَّدُ لَا قَوْلِي وَلَا أَمْرِي إِلَيْكَ إِلَّا بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ كَا
الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ وَالصَّلٰوةِ وَالصَّوْمِ وَالذَّبْحِ وَالطَّاعَاتِ وَالْعِبَادَاتِ وَالتَّعْلِيمِ وَالتَّلْقِينِ وَلَوْ
قَالَ بِالِابْتِدَاءِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُنَّ ثَبَتَ الْإِيمَانُ وَالْإِسْلَامُ پس امام اعظم فرمود رضی اللہ عنہ اگاہ
باشید کہ بی تسمیہ ہیچ طاعات و عبادات روا نیست عند اللہ و روا ست عند الناس پس شخصے
استادہ شد و گفت یا امام المسلمین کہ بعضے از طالبان و علماء میگویند کہ بعد از نماز کلمہ طیبہ
نگویند و دلیل الشان آنست کہ ہر کہ نماز را ادا کند از گناہان پاک گردد پس بگفتن کلمہ چہ
حاجت کہ کلمہ گفتن در آغاز اسلام فرض است در اوّل بار نہ در ہر بار پس یک عبادت
نماز است کلمہ را برائے چہ میگویند مگر چیزے شرک افتادہ باشد و نماز چہ شرکست
کہ کلمہ گویند و بسم اللہ الرحمن الرحیم ثبوت وحدانیت و ایمان است ہر گاہ کہ بعد از
ثبوت نفی کند کافر گردد یا امام ما بعد از نماز کلمہ گوئیم یا نہ و بر سر کلمہ بسم اللہ گوئیم یا نہ
ابو حنیفہ رضی اللہ عنہ باقہر سخت گفت ای مرد اگر تو بگفتہ الشان عمل کردہ تو نیز کافر شدہ
زیرا کہ الشان کافر شدہ اند و از امر خدا و رسول خدا بیرون شدہ اند پس برو بے شیطان
کشتہ اند تو از سر مسلمان شو و توبہ بکن کہ کلمہ گفتن در شب و روز فرض است غیر معین
و بعد از فریضہ فرض عین است لقولہ تعالیٰ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى و بسم اللہ گفتن بر سر
کلمہ فرض حکمی است و کلمہ تقوی سر ایمان است و بسم اللہ بر سر کلمہ ہر وقت جان ایمان است
لقولہ تعالیٰ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ و معنے تسبیح نماز
است و از اسم بسم اللہ ہر عبادت کہ با بسم اللہ است قبول افتد بی شک و بی بسم اللہ
در شک است و معنے کلمہ بے بسم اللہ این است کہ نیست خدائے موجود مگر معبود بحق و محمد
فرستادہ اوست و با بسم اللہ متصل اینست کہ آغاز کردم اسلام و ایمان را بنام خدائے
کہ انعام او عام است مومنان و کافران و جمیع خلائق را در ین جہان و بسیار
بخشائیدہ است در آنجہان مومنان را نہ کافر انرا و نیست خدائے

شایان عبادت مگر خدای معبود که اوست رحمن و رحیم و در قرآن هزار و چند جای
اوّل اثبات بعده نفی است چون اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اَللّٰهُ الَّذِیْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ
الرَّحِیْمُ و آنچه گفته بودند که نماز عبادتست و کلمه نیز عبادت چون بگذاردن نماز
پاک شود عبادت کلمه قبول افتد لقوله علیه السلام اِنَّ اللّٰهَ طَیِّبٌ لَا یَقْبَلُ اِلَّا
الطَّیِّبَ **مسائل شتی** بدانکه در عوارف المعارف آورده است که حضرت
رسالت پناه فرموده است صلے اللہ علیہ وسلم چون بیافتند هر یکی از شما را
حاجتے پس بگذارید دو رکعت نماز را در رکعت اوّل بعد از فاتحه قل یا ایها الکافرون
یکبار و در رکعت دوم اخلاص سه بار بعد از فراغ این دعا بخواند بشیک
برآورده گردد و دعاء استخاره این است اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْتَخِیْرُكَ بِعِلْمِكَ وَاَسْتَقْدِرُكَ
بِقُدْرَتِكَ وَاَسْاَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِیْمِ فَاِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا اَعْلَمُ
وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُیُوْبِ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ تَعْلَمُ اِنْ كَانَ هٰذَا الْاَمْرَ بایدکه آن حاجت
را بعینه بنامد خَیْرًا لِّیْ فِیْ دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ فَاقْدُرْهُ لِیْ ثُمَّ بَارِكْ لِیْ
فِیْهِ وَشَیْخ ضیاء الدین ابو النجیب سهروردی روایت
کرده که جابر گفت رضی اللہ عنہ که حضرت رسالت پناه صلے اللہ علیہ وسلم این دعا استخاره
بمایان چنان تعلیم میکرد چنانکه کسے سورة قرآن را بکسے تعلیم بکناند تا در زیر و زبر و ضم
کسے غلط نخواند ذکر احوال مرده بدانکه مرده را در لحد میتوان نهاد که امام اعظم
ابو حنیفه رح فرموده است اَللَّحْدُ لَنَا وَالشَّقُّ لِغَیْرِنَا و لحد آنست که بطرف
قبله یک جانب گور را پاره کنند و شق آنست که گور را در میان پاره کنند که آنرا
اسامی گویند پس بقول امام اعظم رح لحد میتوان کرد که سامی بقول امام شافعی رح
است و چون مرده را در قبر نهند باید که اوّل روئیش برهنه کنند و کفن دور کنند تا قبر خود
را ببیند بعد ازان بپوشند و روی حضرت رسالت پناه را عبد اللہ بن عباس برهنه
کرده بود گفت چون باز کردم لبان مبارکش می جنبیدند چون گوش خود را
نزدیکش بردم امتی امتی میگفت و دستهاے مرده بر سینه نهند بلکه دراز کنند

کشد و تمام مرده را به پهلوے راست بگرداند و اگر آیتے از کلام الله بخواند و بر خاک
بدمد و در لحد اندازد هر ذره ازان خاک چراغ نورانی شود و قبر او کشاده گردد و چون
او را دفن کنند باید که اوّل بطرف سر شش بنشیند و سورهٔ یٰسٓ بخواند و بطرف
پاے نشسته سوره تبارک الذی بخواند اگرچه مستحق عذاب باشد آمرزیده
گردد منقول است هر که این درود را یکبار بخواند از عذاب مرده آمرزیده
گردد و اگر دو کرت بخواند تمام اهل مقبره آمرزیده گردد و اگر سه کرت گوید
هر چند مردگان که بعد ازان بمیرند در ان مقبره دفن کنند همه آمرزیده
شوند و اگر از جهت مادر و پدر بخواند بیست بار هر چند ناخشنود باشند خوشنود
باشند و هر چند گناهگار باشند آمرزیده شوند درود این است بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ مَادَامَتِ الصَّلٰوةُ وَصَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ مَادَامَتِ الْبَرَكَاتُ
وَصَلِّ عَلٰى اِسْمِ مُحَمَّدٍ فِي الْاَسْمَاءِ وَصَلِّ عَلٰى رُوْحِ مُحَمَّدٍ فِي الْاَرْوَاحِ وَصَلِّ عَلٰى
نَفْسِ مُحَمَّدٍ فِي الْاَنْفَاسِ وَصَلِّ عَلٰى قَبْرِ مُحَمَّدٍ فِي الْقُبُوْرِ وَصَلِّ عَلٰى تُرْبَتِ مُحَمَّدٍ فِي
التُّرَابِ وَصَلِّ عَلٰى رَوْضَةِ مُحَمَّدٍ فِي الرِّيَاضِ وَصَلِّ عَلٰى نُوْرِ مُحَمَّدٍ فِي الْاَنْوَارِ وَصَلِّ عَلٰى
جَسَدِ مُحَمَّدٍ فِي الْاَجْسَادِ وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ اَجْمَعِيْنَ وفضل در
سورهٔ فاتحه اینست که چهار رکعت بخواند و در اخلاص دوازده بار که ثواب بسیار است
و ده کرت بسم الله الرحمن الرحیم بخواند آورده اند که روزے حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم
بر مقبره گذشت و دران مقبره یک کس را بغایت عذاب سخت بود حضرت رسالت پناه
غمگین شد مهتر جبرائیل ؑ آمد و گفت که یا حضرت ده کرت بسم الله الرحمن الرحیم بخوان چون
حضرت صلعم خواند در حال عذاب از قبر او گرفته شد و فی الحال ده حور در پیش او
نشستند حضرت مر آن حورانرا پرسید که شما کیانید گفتند مایان از برکت تسمیهٔ شما
آمده ایم تا روز قیامت با او همراه ایم و در عرصات و بر پلصراط نیز همراه ایم و چون از
پلصراط در گذرد او را به چشمهٔ رحیق بشوییم و بموهاے خویش او را بیفشانیم و ازان
موی مایان که قطرهٔ آب بچکد از قطره حورے پیدا شود آن همه از وے باشند

مسئله در بیان فضیلت بسم الله پیش کار

ای بار خدایا درود فرست بر محمد صلعم ... درود فرست بر محمد صلعم ... درود فرست بر محمد صلعم ...

والیضاً حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم بی بی خدیجہ را بخواب دید و گفت از جہت شما چہ عمل بکنم گفت بسم اللہ الرحمن الرحیم بسیار بخوان و دہ بار کلمہ طیبہ بگوید بر سر قبر بہتر است آوردہ اند کہ عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ را چنان حکم بود کہ چون کسے می مرد میفرمود تا تمام قرابات و عزیزان او جمع شوند و از جہت آن مردہ صد ہزار کلمہ طیبہ بخوانند کہ ہیچ سختی از سختیہاے آن جہان بر و سخت نماند بلکہ ہمہ آسان شوند۔ آوردہ اند ہر کہ این دعا را یک کرت بخواند تمام اہل مقبرہ از عذاب نجات یابند و تمام قبرہا پر نور گردند و ثواب گوینده گفته اند کہ برابر ہر حرفے کہ ذکر کند چندان نیکی او نوشتہ شود و چندان بدی او دور شود و چندان کوشک براے او در بہشت بنا شوند و اگر کسے در راہ رونده باشد فاتحہ بخواند و از جہت شتاب رفتن ہمین دعا خواند بسند است دعا اینست لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَحْدَہٗ لَا شَرِیْکَ لَہٗ لَہُ الْمُلْکُ وَلَہُ الْحَمْدُ یُحْیِیْ وَیُمِیْتُ وَھُوَ حَیٌّ لَا یَمُوْتُ اَبَدًا ذُو الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ بِیَدِہِ الْخَیْرُ وَھُوَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ واگر در راہ بنائیتی شتاب باشد بگوید بِسْمِ اللّٰہِ وَبِاللّٰہِ وَعَلٰی مِلَّۃِ رَسُوْلِ اللّٰہِ کافیست و ہر بار چون کسی بر قبر کسی گذرد اگر اندک خاک ازان قبر بگیرد و بر آن بخواند یَا حَبِیْبَ الْفُقَرَاءِ یَا اَنِیْسَ الْغُرَبَاءِ یَا مُعِیْنَ الضُّعَفَاءِ یَا دَلِیْلَ الْمُتَحَیِّرِیْنَ یَا حَیُّ یَا قَیُّوْمُ یَا حَنَّانُ یَا مَنَّانُ یَا بَدِیْعَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ یَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ بِرَحْمَتِکَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ واَن خاک را باز بران قبر باشد اہل آن مقبرہ را حق تعالی بیامرزد و ہمہ قبرہا پر نور گردند و اگر انگشت شہادت را بر ابر نماف میت بر قبر او نہد و سہ کرت بگوید اَللّٰھُمَّ لَا تُعَذِّبْ ھٰذَا الْمَیِّتَ بِحُرْمَۃِ النَّبِیِّ عَلَیْہِ السَّلَامُ ایضاً عذاب او برداشتہ شود و اگر سورۃ یٰسٓ را در حال نزع جان بخواند بر ابر ہر حرف نیکی میت نوشتہ شود و بر ابر حرف بدی او دور شود چون میت را دفن کنند و مردم بر گردند یکے با یشان و میت را تلقین دہد و بدانکہ تلقین داون میت را مستحب است بقول امام اعظم رضی اللہ عنہ وَفِی الْاِبْرَاھِیْمِ الشَّاھِیْ وَفِیْ خَزَانَۃِ الْجَلَالِیِّ وَفِیْ وَرَادِ الزَّاھِدِ الصَّغَارِ فِیْ کِتَابِہِ التَّلْخِیْصِ یَنْبَغِیْ اَنْ یُّلَقَّنَ الْمَیِّتُ عَلٰی مَذْھَبِ الْاِمَامِ الْاَعْظَمِ اَبُوْ حَنِیْفَۃَ رض فَمَنْ لَّمْ یُلَقِّنْ فَھُوَ عَلٰی مَذْھَبِ الْاِعْتِزَالِ وَبِیَارَ

ذاکر

ذٰلِكَ فِي التَّلْخِيصِ وَكَيْفِيَّةُ التَّلْقِينِ هٰذَا بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا
بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ يَا عَبْدَ اللّٰهِ أَوَامَتَ اللّٰهِ هٰذَا بَيْتُ الْوَحْشَةِ
وَهٰذَا بَيْتُ الْوَحْدَةِ وَهٰذَا بَيْتُ الْغُرْبَةِ وَهٰذَا بَيْتُ الْحَيْرَةِ وَالنَّدَامَةِ هٰذَا أَوَّلُ مَنْزِلٍ
مِنْ مَنَازِلِ الْآخِرَةِ وَآخِرُ مَنْزِلٍ مِنْ مَنَازِلِ الدُّنْيَا فَإِذَا أَتَاكَ الْمَلَكَانِ الْكَرِيمَانِ
الْمَخْلُوقَانِ الْمَأْمُورَانِ لَا يَنْفَعَانِكَ وَلَا يَضُرَّانِكَ إِلَّا بِإِذْنِ اللّٰهِ فَيَسْأَلَانِكَ عَنْ
رَبِّكَ وَعَنْ نَبِيِّكَ وَعَنْ دِينِكَ وَلَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ وَقُلْ لَهُمَا اللّٰهُ رَبِّي وَمُحَمَّدٌ
نَبِيِّي وَالْإِسْلَامُ دِينِي وَالْقُرْآنُ إِمَامِي وَالْكَعْبَةُ قِبْلَتِي وَالْمُؤْمِنُونَ إِخْوَانِي وَ
أَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ إِيمَانًا بِرُبُوبِيَّتِهِ وَاعْتِرَافًا بِوَحْدَانِيَّتِهِ
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَنَبِيُّهُ وَصَفِيُّهُ أَرْسَلَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ
لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ وَاین روایت در انیس الاتقیاء
مسطور است وچون مرده را دفن کنند ودر خانه بیایند همدران روز باید که چیزی
تصدق از جهت او بکنند که مطلق رسیدنیست وبدو میرسد وخلاف معتزله را که ایشان
قبول ندارند تصدق را قَالَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ مَا لَيْلٌ أَشَدَّ عَلَى الْمَيِّتِ مِنَ اللَّيْلِ
الْأَوَّلِ يَنْبَغِي لِأَوْلِيَائِهِ أَنْ يَتَصَدَّقُوا فِي ذٰلِكَ أَوْ يُصَلُّوا رَكْعَتَيْنِ بِأَوَّاخِرِ وَيَقْرَءُ
فِي كُلِّ رَكْعَةٍ فَاتِحَةُ الْكِتَابِ وَآيَةُ الْكُرْسِيِّ وَسُورَةُ أَلْهٰكُمُ التَّكَاثُرُ وَحَدَانًا وَعَشْرَ
مَرَّاتٍ سُورَةُ الْإِخْلَاصِ فَإِذَا فَرَغَ مِنَ الصَّلٰوةِ صَلّٰى عَلَيَّ سَبْعِينَ مَرَّةً وَيَقْرَءُ هٰذِهِ
الدُّعَاءَ اللّٰهُمَّ صَلَّيْنَا هٰذِهِ الصَّلٰوةَ وَأَنْتَ تَعْلَمُ وَنُرِيدُ أَنْ أَبْعَثَ ثَوَابَهَا إِلَى دُوحِهِ
بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ بَعَثَ اللّٰهُ تَعَالَى فِي سَاعَةٍ أَلْفَ مَلَكٍ فِي قَبْرِهِ وَبِيَدِ كُلِّ مَلَكٍ
نُورٌ وَهَدِيَّةٌ لِأَجْلِ ذٰلِكَ الْمَيِّتِ صَدَّقَ رَسُولُ اللّٰهِ منقولست که روزی پسر سفیان
ثوری قدس الله سره بجانب بازار برخاست تا خربوزه خریده بارواح پدر خود بدهد چون تمام بازار
گشت نیافت آنا پوست خربوزه در بازار افتاده یافت پیمانه اگرفت در پیش خر انداخت همدران
شب پدر خود را در خواب دید که بر تخت نشسته خربوزه بهشت میخورد گفت بابا از
کجا میخوری گفت آنچه شما تصدق کرده بودید اجر آن بمن رسید چون بیدار شد

دانست که همان پوست بکار شد ایضاً **اورده اند** که دو جوانان در زیر
سایهٔ بلندی که آنرا جریر گویند نشسته بودند ناگاه بقدرت الهی جریر بر ایشان
افتاد اما بایشان هیچ زحمتی نرسید هر دو در میان جریر سلامت ماندند
و بهیچ طرف راه نیافتند تا بدر شوند **آورده اند** که بعد از یک سالے بیرون شدند
و آثار از مردمان مرده پیدا شتند اما چون حکمت الهی شد همان جریر را
آب شگاف کرد ایشان روے آفتاب را دیدند بر آمدند چون بخانه
رسیدند مردمان نیک متحیر ماندند که چه چیز شمارا می پرورد گفتند حصیر یکی خورزنی
می آمد در هر وقت میخوردیم چون تفحص کردند زن آن یک کس همیشه از جهت
او تصدق میداد **حکایت** آورده اند که پیره زنے بخدمت رسولؑ
آمد و گفت دیر شده است که دختر من وفات یافته و او را بخواب نمی بینم
رسولؑ فرمود در شب جمعه چهار رکعت نماز بگذار و در رکعت اول بعد از
فاتحه و الشمس یکبار و در رکعت دوم و اللیل و در رکعت سیوم و الضحی و در
رکعت چهارم الم نشرح بعد از فاتحه یگان بار و اگر نداند در هر رکعت بعد از فاتحه
اخلاص چهار بار و چون نماز بگذاری سر بسجده بنه و درود بگو و بخوابگاه رو و
نیز درود بگو **اورده اند** که علی الصباح آن پیره زن گریه کنان بدرگاه
رسول الله صلے الله علیه وسلم حاضر شد و گفت یا رسول خدا دختر خود را بده
نوع عذاب گرفتار دیدم و گفته است تا زنان امت جمع شوند من بگویم
اول نگونسار در آتش میسوخت گفتم چرا گفت از موجب خواز نمازی که رکوع
و سجود بجائے نمی آورد م **دوم** آتش دوزخ بر سروے افتاده بود گفتم چرا گفت
همیشه سر خود را برهنه میداشتم و نامحرمان موے مرا میدیدند **سیوم**
سیخهاے آتشین از یک گوش میزدند از دیگر گوش می برآمد گفتم چرا گفت
سخن چینی میکردم یعنے سخن یکے بدیگرے میرساندم و پیغمبر فرموده است لَا یَدْخُلُ الْجَنَّةَ
یعنے تا عذاب نشود داخل نشود **چهارم** هر دو چشم

۱ سخن چینی حاصل نشود جنت را ۱۲

اورا بمیل آتشین میکشیدند گفتم چرا گفت نامحرم از نظر میکردم پنجم
روی اورا آبله های سیاه دیدم گفتم چرا گفت روی خود را بیارائستی و از
نامحرمان نپوشیدی ششم بانبور آتشین دو لب اورا می بریدند و زبانش
از پس پشت کشیدند گفتم چرا گفت شوہر را بد میگفتم و آزار میرساندم هفتم
بر نجیرهای آتشین بسته و بعمودهای آتشین بر سرش میزدند گفتم چرا گفت
مال شوہر را بے دستوری او بیجا میدادم هشتم دو مار سیاه میدم
در پستان او آویخته و میگزیدند گفتم چرا گفت پستان خود را بی دستوری شوہر
بجودکان بیگانه میدادم نهم شکم او چون طبل برآمده بود و از و آواز مے
برآمد گفتم چرا گفت حرام خورده بودم و آن آن بود که شکم من سیر بود خوردنی
دیگر میخوردم برائے فربہی دهم بندهای آتشین بر پائے او نهاده که نے
تواند جنبیدن گفتم چرا گفت بے دستوری شوہر از خانه بیرون می آمدم و مرا
گفت ای مادر رسول خدا را بگو که زنان را ازین خصلتها آگاهی کنند که دیگران
ترک کنند و شوہر مرا بگوئے تا مرا بجل کند چون پیره زن این بگفت چند کس
بیهوش شدند و رسول صلے اللہ علیہ وسلم از ان جوان بجل خواست جوان نداد که
مرا بسیار رنجانیده است رسول ع فرمود اگر بشفاعت من امیدواری آن فقیره را
بجل کن جوان بجل کرد شب دوم در خواب دید بر تختهائے بہشت نشسته
و تاج مرصع بر سر نهاده مادر را در کنار گرفت و گفت سلام بر رسول اللہ صلے اللہ علیہ
وسلم برسان و گفت چون چشم مبارک پر آب کرد سیلے آمد و عذاب مرا تخفیف کرد و
چون شوہر مرا بجل کرد باین درجه رسیدم و در اجتناب الفقر اورده
است که حضرت ع نمازهارا به شب در روشنی میگذارد و چون نماز را تمام میکرد
چراغ را میکشت آورده اند که ابراهیم خلیل اللہ علیہ الصلوٰۃ والسلام خواب دید که
پسر را بکش فهتر اسمعیل ع گفت این جزائے خواب ماست اگر خواب نمیکردمی
چرا همین طور میدیدمی ذکر صائمان بدانکه در حدیث صحیح وارد شده است

که پیغمبر فرموده است صلے اللہ علیہ ہر که در گرمای سخت یک روزه بدارد او را بگرماء دوزخ کاری نباشد و در انیس الواعظین مذکور است هر پیر و مرشد که مریدخود را اول باد اکردن نماز فرائض بجماعت و باز بودن از مناهی و باد اکردن نماز اوابین و بروزه داشتن ایام بیض نفرماید او ضال و مضل است و اگر داند که قبول نکند او را مرید نگیرد و الا در گناه مرید شریک است و در رسالهٔ امام جعفر صادق رضی اللہ عنه مذکور است که غسل طریقت پند پیر بجا آوردن است هر مرید که پند پیر را بجاے نیارد در طریقت جنب است و بعد ازان نصیحت مذکور اگر داند که مرید لایق است او را خلوت دهد و در خلوت هر کسی داخل نشود که پیغمبر فرموده است اَلْخَلْوَةُ هِدَایَةٌ وَالْخَلْوَةُ ضَلَالَةٌ واگر بعد از خلوت داند که مرید حرارت ذکر را تواند نگهداشت بعد ازان ذکر بدهد و این در ولیش علے ہذا الطریق استقامت دارد اول ایام بیض را نگاهدارد و ایام بیض را ازان بیض گویند که بابا آدم علیه السلام چون هر سه روزه نگاهداشت تمام وجود مبارکش بمانند بیضه سفید شد پس همچنان نگاهدارنده این روزه ها از گناه چون بیضه از موی پاک شود و در مفتاح الجنان آورده است که سیزدهم را بست هزار ساله عبادت را ثواب است و چهاردهم را ثواب سی هزار ساله عبادت است و پانزدهم را ثواب چهل هزار ساله عبادت است و در عرصات چون پنجاه هزار سال مردمان بیک پاے استاده شوند روزه داران ایام بیض و استغفار گویان وقت سحر بر اشتران بهشت سوار استاده باشند و در اول ماه رجب اگر تا هفت روز روزه دارد هفت دوزخ بر و حرام شود و بداشتن هشت روزه هشت بهشت بر و مباح گردد و حضرت رسالت پناه فرمود صلے اللہ علیه وسلم که درین ماه رجب و شعبان هر روزه را ثواب هزار ساله مینویسند سلمان فارسی گفت یا رسول اللہ من هر دو ماه را تمام نگهدارم حضرت فرمود شما را قوت آن نیست اما باید که سه روزه از اول ایشان و سه روزه در میان ایشان و سه روزه در آخر ایشان نگاهداری تا ثواب همه روزه ها روزی تو گردد و در ایام بیض اگر قوت روزه داشتن ندارد باید که درین سه روزه بجاے

مسح

فضیلت روزه ایام بیض

له یعنی خلوت پیر با مرید لایق رهنمای است و او را خلوت پیر با مرید نالایق گمراهی است ۱۲

او چهار رکعت نماز گذارد بعد از ظهر و در هر رکعت بعد از فاتحه آیة الکرسی یکبار و اخلاص
بیست پنجبار ثواب او را گفته اند که هنوز از جای برخاسته نباشد که آمرزیده گردد و اگر هم
روزه دارد و هم نماز را ادا کند افضل باشد و در مفتاح الجنان آورده است
که اگر کسی آیة الکرسی نداند باید که بجای آیة الکرسی سه کرت اخلاص بخواند در هر نمازی
که باشد بعد ازین بدانکه در سال تمام شش روزه است که روزه داشتن هر یک
ایشان را ثواب صد هزار سال است اول هفتم ماه رجب که اول مهتر جبرائیل بر محمد صلی الله
علیه وسلم در آن روز نازل شده بود و قصهٔ او آنست که حضرت رسالت پناه با دختران
بی بی حلیمه وغیره در ویرانها و خانهای ویران گوسفندان میچرانیدند مهتر جبرائیل و میکائیل
علیهما السلام هر دو بصورت دو جوانان در رسیدند و در دست جبرئیل مه کارد بود و
بدست مهتر میکائیل طشت بهشت پر از آب بهشت بود حضرت رسالت پناه را راستان
خوابانیدند و سینه اش پاره کردند و دلش را کشیدند دل را نیز پاره کردند و اندرون آن
دل را با آن آب شستند آنگاه اندرون دل یک قطره سیاه ماند پیچ نوع شسته نمیشد
آورده اند که آن رشک زنان بود زیرا که از جانب زنان هرگز دلش آرام نمی بود
چنانکه روزی حضرت رسالت پناه از جای بیامد چون به نزدیک دروازهٔ سرای
رسید غلام از سرای بیرون شد حضرت فرمود کجا بودی گفت اشتر می بستم
حضرت بشتاب در آمد و در پیش هر زن خود شد که فلان غلام بچه کار آمده بود
گفتند که ما خبر نداریم باز دلش آرام نکرد باز پس غلام بیرون رفت پرسید
که اشتر بکدام خانه و بچه رسن بسته گفت در فلان خانه و فلان ریسمان حضرت در
آمد و نشانی را تحقیق یافت دلش ارام شد و دختران بی بی حلیمه چون این را دیدند
گریخته در پیش مادر رسیدند بی بی حلیمه در حال پیش رفت او را نشسته یافت چون
نگاه کرد بر سینهٔ مبارکش نقش سرخ بود و حال خود را بدو نمود و غیر ازین چند معجزهٔ
دیگر بی بی حلیمه از و دیده بود چنانکه آورده اند که بی بی حلیمه شیر نداشت چون او را
گرفت چندان شیر پیدا شد که هفت کودک دیگر را هم شیر مبارک او بس میشد

مسئله
در بیان حضرت خیر البشر علیه

وچون اورا بخانه خود ببرد یوسف کاهن برسر راه نشسته بود گفت که محمد آخر الزمان
همین کودک است ایضاً بی بی حلیمه یک بزبود چون اورا در خانه آورد از برکت
او صد بز شدند وایضاً یک اشتر بود در خانه او از برکت او صد اشتر شدند
ورشک دیگر از ممرزنان آنکه شبی از حضرت رسالت پناه بکوچ همراه میرفت بی بی
عائشه برشتر سوار بود اشتر از راه برگشت از فاطمه جدا ماند حضرت چون
تفحص کرد بی بی را ندید پس برگشت که ازان طرف یک نفر حضرت صلے الله علیه
وسلم بود مهار اشتر بی بی را گرفته آمد منافقان بدبخت بدان سبب چند گوئے
سگ میخوردند در حق بی بی عائشه حضرت ازان تهمت کردن ایشان بغائتے
غمگین شد بیست آیت از حق تعالے آمد در شان پاکی بی بی عائشه کز هیچ زن
پیغمبران هرگز زناکار نبوده اما حضرت رسالت پناه را گاه گاهی در خاطرش
می آمد که کلام الله بیشک برحق است وراست است ولی یک نام خدا
ستار است مگر ستاری او میکند آورده اند که روزے رسالت پناه
با منکس همراه برائے خرما رفتند وآنکس را فرمود تا بر درخت سوار شود خرما را
بیفکند چون رسم عرب است که آزار ندارند بلکه لنگ زده بود ناگاه باد
پیدا شد خرما بباد افتاد حضرت گفت فرود آے چون حضرت بالا دیدند
بیک ناگاه چادر را که لنگ او بود باد برداشت آلت وذکر او را بنمود حضرت رسالت
پناه متحیر شد جبرائیل از رب الجلیل در رسید که یا محمد من بعلم قدیم خود ازین تهمت خبر داشتم
ازان آلت ذکر او را پیدا نکردم تا دل شما ارام گیرد دوم روزه بیست وهفتم روز
رجب که معراج حضرت ﷺ دران بود یعنے در شب آنروز اسویم شهر دهم ذی الحجه
که سنگ اول برائے عمارت مکه دران روز نهاده اند چهارم بیست ودوم
ماه محرم که اول امامت حضرت در آن روز بود پنجم دوازدهم ربیع الاول که حضرت
رسالت پناه صلعم دران روز از دار الفنا بدار البقا رحلت نمود واگر در شب
دوازدهم تصدق وخیر کند بهتر باشد ششم هفدهم جمادی الآخر که مولود حضرت

دران روز بود و گفته اند که مولود او در هفدهم ربیع الاول بود شش روز از اول ماه شوال
بعد از روز عید فطر اگر کسے نگهدارد ثواب صایم الدهر یابد و هر که صایم الدهر باشد او را در
قبر نمانند بلکه بصورت همراه بالا برند و دیگر اگر نه روز از اول ماه ذی الحجه نگاهدارد حضرت رسالت
پناه فرموده است که او را با آتش دوزخ کاری نیست و اگر همه را نگاه نکند باز هفتم و هشتم
و نهم را البته نگاهدارد و ایضا **آورده اند** که اگر روز نحر تا ضحی روزه دارد ثواب هزار
ساله عبادت می یابد **در بیان روزه هائے ممنوع** بدانکه در تمام سال
پنج روزه داشتن ممنوع است دو روز عیدین و سه روز بعد عید اضحی که آنرا ایام
تشریق گویند و گفته اند که اگر کسے ایام بیض را نگاهدارد پس سیزدهم عید اضحی را نگاه
کند محسوب بعید است و اگر درین روزهائے ممنوع کسے نیت روزه کند بر و لازم است
که افطار بکند اما قضاء او را میتوان نگاهداشت که به نیت کردن بر و لازم شده بود و اگر
کسے نذر کند صوم تمام سال را صوم بر و لازم شود و این پنج روز را افطار کند باز قضا نگاهدارد
مسئله اگر کسے نذر کند که تمام سال شمسی را روزه نگهدارد و حال آنکه او بسان قمری یعنی
دوازده ماه روزه داشت پس دوازده روز دیگر نیز بر و لازم است که نگاهدارد زیرا که
سال شمسی ده روز از سال قمری کلان است **و در تفسیر مدارک آورده است**
که روزه صمت در زمان مهتر عیسی علیه السلام بود اما الحال منسوخ شده است پس
معلوم میشود که الحال روزه صمت و روزه نیروز و مهرجان که هر دو عیدین کافرانست
کسے نگاه ندارد و اگر بمتابعت ایشان نگاهدارد کافر گردد و اگر از برائے حاجت نگهدارد
عاصی گردد **و ایضا** بعضے جهال در روز هفدهم روزه نگهدارند و بوقت برآمدن ماهتاب
افطار میکنند مکروه است زیرا که افطار را از وقت شام گذرانیدن مکروه است و اگر گویند
که پیش از برآمدن ماهتاب بشکنم حاجت مارا نشود این شرک محض است و اگر
به پیش ماهتاب سجده کنند کافر گردند و روزه داشتن روز شک مکروه است **اما در**
فتاوی قرآن خوانی آورده است که عاصی گردد لقوله علیه الصلوة والسلام
مَنْ صَامَ يَوْمَ الشَّكِّ فَقَدْ عَصَى و روزهٔ شک بیست و دهم شعبان است و

مسئله در بیان روزه هائے ممنوع

مسئله در بیان حکم روزه شک و در روز شک

اگر در شب او دیده شود فبها والا افطار کند زیرا که روزه داشتن دران روز مکروه است
و بدعت پس در هر عبادت که بدعت پیدا شود ترک آن اولی تر است و دیگر در روز
دوشنبه و پنجشنبه دفتر نیکی و بدی بندگان بر حضرت عزت عرضه میکنند پس
باید که درین دو روز بروزه باشد و هر که روز جمعه روزه دارد آتش دوزخ بر و حرام
گردد و ثواب بغایتی بسیار است و یک روزه تنها داشتن مکروه است باید که دو روز
روزه دارد تا از خلاف برآید آورده اند که زنی صائم الدهر هرگز روزه افطار
نمیکرد چون وفات یافت او را در قبر نهادند دران زمان تجلی نور پیدا شد
و چشمان همه مردم خیره شدند چون تجلی قرار شد آن زن را در قبر نیافتند نیک
متحیر شدند ناگاه هاتفی بر ایشان آواز کرد که این زن کار خدا را پیوسته میکرد و هر که
کار خدا را پیوسته میکند او را در قبر نخواهد ماند **فصل در بیان ادعیات**
منقول است از ائمه سلف رحمهم الله که اکثر ایشان را در ادا کردن حاجات دینی
و دنیاوی دعوات بود که ببرکت آن حاجت برآورده میشد اول هشت کرت فاتحه و صد بار
درود و هفتاد و نه بار الم نشرح تا آخر و هزار و یکبار اخلاص باز هشت کرت فاتحه و صد بار
درود و این فقیر در هر شب میکند از جهت آنکه گفته اند هر که هر شب هزار بار اخلاص بخواند
خدا تعالی را در خواب بیند بدان امید نمیکنم دیگر هر که را دشمن صعب در پیش آید باید که این
دعا را روبروی او بخواند و یا بر آن جهت خواند که دشمن او است در حال خراب شود
آورده اند که مهتر موسی علیه السلام را چون دشمن در پیش می آمد این دعا را
روبروی او میخواند در حال زمین شگاف میشد و او را فرو میبرد دعا این است بِسْمِ اللّٰهِ
الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ وَاِلَيْكَ الْمُشْتَكٰى وَبِكَ الْمُسْتَعَانُ وَلَا
حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ دیگر برای حاجات دینی و دنیاوی فاتحه را در
هفته بدین ترتیب بخواند در روز یکشنبه هفتاد بار بخواند و در روز دوشنبه شصت
بار و در روز سه شنبه پنجاه بار و در روز چهارشنبه چهل بار و در روز پنجشنبه سی بار
و در روز جمعه بیست بار و در روز شنبه ده بار بخواند بیشک حاجتش

برآورده

برآورده گردد وایضا آورده اند که فردائے قیامت مهتر جبرائیل علیہ السلام براق در دست گرفته بیاید و فریاد کند کجاست آنکسے که در عمر خود یازده بار این دعا گفته است اللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ تا او را برین براق سوار کنم و در پیش محمد مصطفے برمش دیگر هر که این دعا را بخواند و بجانب آسمان نگرد حق تعالے بنظر رحمت بدو نگرد دعا اینست أَشْهَدُ أَنَّ لَكَ رَبًّا وَخَالِقًا اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي دیگر هر که را درد چشم باشد باید که این افسون را بر خاکستر بخواند و خاکستر را بر گرد اگرد چشم خود بمالد دفع شود افسون اینست تربت نتو دیگر حضرت امام اعظم رضی الله عنه میفرماید هر که این دعا عقب هر نماز ده کرت بخواند جمله علم اولین و آخرین بدو روشن شود و من این علم را از برکت این دعا یافته ام اینست اَللّٰهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ عَلَى طَاعَتِكَ و دیگر آورده اند که سلطان سکندر ذوالقرنین چون بادشاه تمام عالم شد تمام عالمان زمانه را جمع کرد که برائے من چیزے پیدا کنید که مرا احتیاج قلعه نباشد آورده اند که همه عالمان متفق شدند برین اسم که هر که این اسم را هر روز هفت بار بخواند او را احتیاج بقلعه نباشد و حق تعالے فرمان میدهد هشتاد هزار فرشتگان را تا چهل هزار او را در روز نگاهدارد و چهل هزار در شب بعد ازان ذوالقرنین قلعه رست نمیکرد صَبْرًا صَبْرًا سَمْعًا سَمْعًا دیگر هر که را دیده تاریک شود هر روز این دعا را بخواند چشمان او روشن شوند دعا این است يَا قَرِيبُ يَا مُجِيبُ يَا سَمِيعَ الدُّعَاءِ يَا لَطِيفًا لِمَا يَشَاءُ اِحْفَظْ عَلَيَّ بَصَرِي دیگر هر که بوقت سحر یازده کرت اینده عا بخواند و نظر بسوے آسمان کند الله تعالے بنظر رحمت برو نگرد دعا این است اَللّٰهُ اَللّٰهُ اَللّٰهُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الْقَائِمُ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ دیگر هر که وقت سحر یازده کرت بگوید اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ضِيقِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْآخِرَةِ در دنیا به نیستی و همه آفات دنیا دی مزاحم نشود و در آخرت از عذاب سرمدی خلاصی یابد دیگر هر که هر بامداد یازده بار این اسم بگوید حاجتش برآورده گردد يَا إِلٰهَ الْآلِهَةِ الرَّفِيعَ جَلَالُهُ دیگر اگر کسے را دشمن صعب پیدا شود هزار غلوله آرد بمقدار حبه کند و بر هر غلو له

ای خدا یا ای پروردگار ۱۲ — بایمان خاتمت گردان ۱۲ — صفت دشمن ۱۲ — گرداب ۱۲ — بحق آن ایزد که او را آفرید ۱۲ — پروردگار ۱۲ — از خدا یاری میخواهم ۱۲ — مسئله — افسون دردچشم — دربیان حرز سلطان سکندر — از خدا یاری میخواهم ۱۲ — مسئله — دربیان طلب مرد بیقین از تو تو — بایمان طلب ۱۲ — برادر طاعت ۱۲ — مسئله — دربیان دعا روشنی چشم — مستجاب ۱۲ — مسئله — دربیان دعا که زود قبول — کننده ۱۲ — مسئله — مهربان بر آنکه ۱۲ — ثبات ۱۲ — همه مهربان — مسئله — دربیان دعا که دشمن — از خدا یا پناه میخواهم ۱۲ — ارتقی دنیا و عذاب آخرت ۱۲ — مسئله — دربیان دفع دشمن — خداوند ۱۲ — خداوندان چنین خداوند — که بلند همت بلندی او را

یکبار بخواند یا ملئ وآن آرد را در پیش مرغان اندازد در حال دشمنان هلاک شوند دیگر
اگر هر روز سه کرت بگوید اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لِيْ فِي الْمَوْتِ وَفِيْمَا بَعْدَ الْمَوْتِ اِلٰهِيْ هَوِّنْ عَلَيَّ
سَكَرَاتِ الْمَوْتِ مهتر عزرائیل را بچشم خود نه بیند وتلخی جان کندن نه چشد چنانکه طفل پستان مادر را
در دهن گرفته در خواب رود واگر هر روز اینده عار ا بیست وپنجبار بخواند ثواب شهیدان
یابد آورده اند که روز حضرت رسالت پناه صلعم مراتب شهیدان در پیش بی بی
عائشه بیان میکرد بی بی گفت برابر ثواب ایشان ثواب کسے باشد حضرت فرمود
آرے ثواب کسے که در روز وشب بیست وپنجبار موت را یاد کند دیگر هر که هر روز
بیست وپنجبار این دعا را بخواند ثواب تمام اولاد آدم را یافته باشد دعا اینست
اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ كَمَا رَبَّيَانِيْ صَغِيْرًا وَكَبِيْرًا وَلِجَمِيْعِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْاَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْاَمْوَاتِ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ ونیز باید
که در آخر قعده بعد تشهد وبعد درود خوانده باشد همین دعا اند کور او دیگر اگر در قعده
آخر بعد درود این دعا بخواند هیچ ظالم را بر او دستش نباشد انیست رَبِّ اِنِّيْ ظَلَمْتُ
نَفْسِيْ اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ فَاغْفِرْ لِيْ ذُنُوْبِيْ فَاِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ
ظُلْمًا كَثِيْرًا دیگر هر که را حاجت واقع شود پیغمبر فرموده است علیه الصلوٰة والسلام که در مقبره
مسلمانان رود روی بمشرق وپشت بمغرب بنشیند وفاتحه خواند وحاجت خواهد بیشک
برآورده گردد وآنچه بعضے مردمان خوردنی را بهمراه میت برائے گورکنندگان میبرند بعضے
گفته اند که جائز باشد از جهت عموم البلوے واگر شیرینی بکنند بارواح کسے ثواب
یابد اما باید که در خانه بفقیران تصدق کند ودر مقبره بردن مکروه باشد بلکه جائز
نباشد واثم گردد دیگر هر که را حاجت واقع شود باید که این اسماء را شفیع آرد حاجتش
برآورده گردد ودعایش مستجاب شود وهر که را مهمی در پیش آید بروح ایشان نذر کند
حاجت او برآید آورده اند که چون خاتون جنت بی بی فاطمه زهرا رضی الله عنها
وفات مییافت بامیر المؤمنین مرتضے علی کرم الله وجهه وصیت کرد که غیر مادر و
پدر وحسن وحسین وحضرت شما کسے دیگر را ندیده است باید که بدست خود

مرا غسل دہید و این امر خاص برائے بی بی فاطمہ بود زیرا کہ شوہر را نشاید کہ زن خود را ببیند کہ شوہر بعد از وفات زن اجنبی و بیگانہ شد و ازین سبب بے حال زن دیگر را میتواند گرفت اما اگر کسے دیگر نباشد زن را باید کہ شوہر خود را ببیند کہ چہار ماہ و دہ روز تعلق بدو دارد مرتضی رض غسل داد و حوران بہشتی حریر بہشت آوردند و دران کفن کردند و چہار فرشتہ مقرب آمدند و جنازہ اش پوشیدہ و حائل درمیان کردہ مرتضی علی امامت کرد و حسن و حسین رضی اللہ عنہما با جمیع ملائک اقتدا کردند و قبرش را فرشتگان کافتند و دفن کردند و اصحاب رضوان اللہ تعالے علیہم اجمعین ہر ہمہ گلہ و شکایت کردند در پیش مرتضے کہ چرا مایان را حضور نکردید تا از یادگار رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم بجلی میخواستیم مرتضی رض گفت او وصیت برین کردہ بود کہ قامتم کسے ندیدہ است قبرم نیز کسے نہ بیند گفتند بارے قبر مبارکش نمایے تا زیارت کنیم چون رفتند شش قبر دیگر در انجا شدہ بود نشناختند از قبر بی بی فاطمہ مرتضی علی آواز شنید کہ قبر مرا بکسے ننمایے مرتضی علی پرسید کہ این شش قبر دیگر کیانند بی بی فرمود کہ این شش عورتان را خدائے عزوجل مرتبۂ ابدالی دادہ بود اینہا دعا کردہ بودند کہ مایانرا بجوار بی بی فاطمہ برسان دعاء ایشان مستجاب شد اسامی ایشان این است فاطمہ عائشہ رقیہ حلیمہ غانہ و ریحانہ نیز گویند یعنے غانہ و ریحان ہم میگویند و این در انیس الواعظین مسطور است دیگر ہر کہ این اسمارا ہر روز بخواند سہ کرت جملہ حاجات دینی و دنیاوی برآورده گردد یَا مَنْ هُوَ دُنُوٌّ عِلْمُهٗ وَعَلِيًّا عُلُوُّهٗ وَقَرِيْبًا ذَاتُهٗ يَا مَنْ عِلْمُهٗ دَانٍ وَعُلُوُّهٗ عَالٍ وَذَاتُهٗ قَرِيْبٌ دیگر ہر کہ ہر روز این اسمارا سہ بار بخواند مرتبۂ او بلند شود يَا قَرِيْبُ الْمُتَعَالِ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ عُلُوًّا رِتِفَاعِهٖ دیگر ہر کرا از حمت و بیماری برسد این را ہفتاد کرت بخواند شفا یابد دعا این است اَلْمَجِيْدُ الَّذِيْ مَجَدَ نَفْسَهٗ تَمْجِيْدًا دیگر اگر بیمار صد کرت بگوید یَا سَلَامُ شفا یابد

۴ سلے آن ذات پاک کہ نزدیک است علمش بہ ہمہ چیز و بلند است ذات تو نزدیک است بہ ہمہ چیز و بلند است ذات تو نزدیک است ۱۲

۵ سلے نزدیک متعال با آلہ اے چیز بلندی بزرگی نشت ۱۲

۶ او آن بزرگوار است کہ بزرگوار ساختہ است خود را بچنو بزرگوار ساختنے ۱۲

مسئلہ علیہ السلام شفا خواہد از خدا دعا چہ خواند ۱۲

دیگر ہر کہ بر بیمار دست راست بنہد و بیست بار بگوید صلوٰۃ اللہ علی عیسیٰ السلام شفا یابد آوردہ اند کہ بر پیغمبری از پیغمبران خدائے ہر روز سہ کرت صلوٰۃ فرستد فردائے قیامت ہمان پیغمبر شفیع او شود دیگر ہر کہ وقت بامداد یکبار بخواند جملہ قضائے او برجا میشوند الحمد للہ الذی دنر قنا معرفتہ ولم یزل عمی القلب الحمد للہ الذی جعلنی من امۃ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ولم یجعلنی من امۃ سائر الانبیاء الحمد للہ الذی ستر علی عیوبی ولم یفضحنی علی رؤس الخلائق الحمد للہ الذی جعل الرزق فی یدہ ولا یجعلہ بید غیرہ برحمتک یا ارحم الراحمین آوردہ اند کہ روزی امام حسن بصری رضی اللہ عنہ از کنجشک شنید کہ این سمار ابر زبان خود راند بعد ازان سی سال از و فراموش شد بعد از سی سال بیادش آمد میخواست تا باز بخواند در ان زمان ہاتف بر سرش آواز داد کہ بار دیگر نگوئی زیرا کہ ہمان ثواب شمارا تا این زمان فرشتگان مینویسند ہنوز تمام نشدہ ہست و در ماندہ شدہ اند از نوشتن او این ہست یاھو یاھو یا من لیس لہ الا ھو دیگر ہر کہ ہر روز یک بار بگوید توفیق ذکر اللہ بیابد و خاطرش از ماسوی اللہ خالی گردد اللھم طھر قلبی عن الشک والریاء وزین لسانی بالذکر والثناء برحمتک یا ارحم الراحمین دیگر ہر کہ ہر روز سہ کرت این دعا بخواند تمام کار او خدا تعالیٰ بکند وافوض امری الی اللہ ان اللہ بصیر بالعباد دیگر در روز پنجشنبہ روزہ دارد و در شب جمعہ وضو جدید بکند و تحیت وضو بگذارد و در بستر خواب رود بر پہلوئے راست و این سمار اتکرار کند حضرت رسالت پناہ صلعم را بخواب بیند یا کریم العفو ذو العدل انت الذی ملاء کل شیء بعدلہ دیگر اگر کودک گریہ کند باید کہ این سمار انوشتہ در گہوارہ بندد و اگر کسے نوشتہ با خود نگہدارد ہیچ تیر و شمشیر بر و کار نکند و این فقیر وقتے نوشتہ بکسے دادہ بود چون در معرکہ شدہ شانزدہ تیر از سپر او در گذشت اما بوجودش ہیچ اثر نکرد دعا این ہست یا مشیخ مشیخینا فثلامون دیگر اگر ستور بول کردن نتواند بیارد ریسمان کودک نارسیدہ و تافتہ و بر آن سورہ

اخلاص

---

۱۲ دربیان دعائے کہ بر ہیچ خواندن کہ نصیب کردہ است و حوائج را بیان را معرفت خود و نگاہ داشتہ است و ما را از گمراہی دل شناخت و پیروان محمد صلی اللہ علیہ وسلم و گرداینیدہ است ما را از پیروان باقی انبیا شناخت عیوب ما در شوا نگردہ است ما را بر سر ہائے عالم شناخت و پیش ما ہیچ رزق بقدرت خود و گرداینیدہ است ہست در قدرت غیر ۱۲

۱۲ دربیان آنکہ حضرت رسالت پناہ صلعم را بخواب بیند

۱۲ ای یار خدا را یاد کردن دل ما از تنگ و ریاکاری و فوض ما بر کرم و ثنائے خود

۱۲ سپردہ ام کار ما خود بسنده

۱۲ خدا و جود حقیقی خدا بسنده است باحوال بندگان ۱۲

۱۲ ای بخشی کار ما در دنیا و عقبی

۱۲ خداوندا بعدل خاص خود

۱۲ ما را بعدل خود

اخلاص بخواند و بدمد و گره کند و همچنین هفت گره کند و بر پائے ستور بندد کشاده
گردد دیگر گفته اند اگر کسے صد زنا کرده باشد اینعمل را یکبار بخواند و بروے خود
بدمد آمرزیده گردد بفرمان خدا تعالے دعا این است بِسْمِ اللّٰهِ یَا سَتَّارُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا
جَبَّارُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا قَهَّارُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا عَزِیْزُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا اَوَّلُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا اٰخِرُ
بِسْمِ اللّٰهِ یَا ظَاهِرُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا بَاطِنُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا رَبِّ بِسْمِ اللّٰهِ یَا خَالِقُ بِسْمِ اللّٰهِ
یَا رَازِقُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا رَحْمٰنُ بِسْمِ اللّٰهِ یَا رَحِیْمُ یَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ وَلَا حَوْلَ وَلَا
قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ دیگر ہر کہ در تمام عمر یکبار
این درود بخواند بیشک بہ بہشت برسد این است اَللّٰهُمَّ لَا تُفَرِّقْ بَیْنِیْ وَبَیْنَ حَبِیْبِكَ
مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ دیگر ہر کہ این
نامہا بنزد گوارد رادر پیش خود نگہدارد ہیچ دشمن بروظفر نیابد و ہیچ جادو بر وکار نکند
و ہیچ دیو و پری بدو آسیب نرساند و ہیچ زہر بر وکار نکند و از دنیا بے ایمان نرود الٰہی
بحرمت عیسیٰ روح اللہ الٰہی بحرمت موسیٰ کلیم اللہ الٰہی بحرمت ابراہیم خلیل اللہ الٰہی بحرمت
محمد رسول اللہ برحمتک یا ارحم الراحمین دیگر برائے دفع تپ بنویسد و در گلو بندد
دفع شود بفرمان اللہ تعالے بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ حٰمٓ ۚ هٰذَا كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِیْزِ الْحَكِیْمِ
وَمِنْ عَبْدِهٖ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ الْهَاشِمِیِّ اِلَی الْحُمِّیِ اُلْفَ حَرَّهَا مِنْ حَمِیْمٍ
وَبَرْدُهَا مِنْ زَمْهَرِیْرٍ فَاِذَا جَآءَكِ كِتَابِیْ هٰذَا فَاخْرُجِیْ مِنْ جَسَدِ فلان بن فلان
وَلَا تَاْكُلِیْ لَحْمَهٗ وَلَا تَشْرَبِیْ دَمَهٗ حَسْبِیَ اللّٰهُ دیگر برائے دفع تپ لرزہ
باید کہ بر برگ بید بنویسد و صاحب تپ را بلیساند مجرب ست یَا مُحْیِیُ یَا شَعُوْثُ یَا شَعْلِیْثُ بِرَحْمَتِكَ
یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ دیگر برائے کاہلی نماز باید کہ نوشتہ در گلوئے آنکس بندد اَللّٰهُمَّ یَا غَافِرَ
الذَّنْبِ وَقَابِلَ التَّوْبِ شَدِیْدَ الْعِقَابِ ذِی الطَّوْلِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُخْلِصِیْنَ لَهُ
الدِّیْنَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُوْنَ در آخر او بنویسد بستم کاہلی فلان بن فلان بستم مسئلہ
در خبر صحیح وارد ست کہ اگر کسے صائم نوافل باشد و او را دعوت کند
رفیق او و یا حاضر شود بر ضیافت رفیق اگر داند کہ اگر افطار نکند رفیق رنجیدہ

۱ ای خواننده این اوراق
۲ این کتاب
۳ خون او بسنده کاه مار خطا ۱۲
گناه و قبول کننده توبه
۴ بیچ معبود برحق مگر الله
اخلاص کنندگان او را
دارندگان اخلاص را

شود میتوان افطار کرد حتی که اگر حال جانبین مهمانی باشد و معلوم نسازد
و افطار کند ثواب شصت هزار صوم یابد و اگر معلوم سازد و افطار کند ثواب
چهل صوم یابد و چون قضا این صوم بجائے آرد ثواب هزار ساله یابد و اگر
معلوم کند و افطار نکند ثواب یکروزه یابد بلکه عاصی شود که دل برادر مومن رنجانیده
است و اگر داند که بافطار کردن او منفرح نشود بهتر آنست که افطار کردن نباید و نشاید
و در اجتناب الفقر آورده است که اگر کسے بر ضیافت حاضر شود
و میداند که صاحب خانه بخوردن او نارضی است اما بطریق جهال کشش میکند
اگر این کس حاضر آمده صایم نباشد باید که بگوید که روزه دارم و باین گذب آثم
نشود چنانکه **آورده اند** که روزے حضرت رسالت پناه را یکی از اصحاب
دعوت نموده بود چون حضرت اجابت نمود یاران دیگر بے دعوت بسیار حاضر
شدند و آن صاحب خانه مرغ و نان حاضر نه داشت ولیکن دلگیر شد حضرت
این حدیث فرمود که هر که ناخوانده برود شکم او را از جبال آتش پر کنند و خبال خون
و ریم عاصیان را گویند **ایضا** روزے امیر المومنین عمر رض را کسے دعوت نموده
بود حاضر شد دستهائے مبارک را شست و چون طبق در پیش نهاد امیر گفت
بسم الله یعنے پیش آئید همه دست انداختند اما چون ضیافت خاص برائے امیر المومنین
عمر نبود دست خود را بر داشت و منع شد گفتند چرا فرمودند شما بخورید من روزه
دارم **مسئله** در آداب ضیافت گفته اند که اگر مهمان در خانه کسے حاضر
شود خدمت مهمان کردن بهتر باشد از نماز نفل ادا کردن فرموده اند که اگر
مهمان تا سه روز در خانه او باشد خدمت او بجا آرد و نوافل ترک دهد و اگر
بیشتر از سه روز ماند بعد ازان نوافل ادا کند که این زمان او را از اهل بیت
شمرده اند چنانکه **آورده اند** که وحی شد بسوئے ابراهیم خلیل الله که ای خلیل بر
تو باد که مهمانان خود را و مهمانان ما را کرامت بکنی خلیل الله عرضه نمود که یا رب
مهمان ما کیست و مهمان شما کیست حکم شد که مهمان شما آنکه او را دعوت

نمائی و مهمان ناآنکه بی دعوت تو حاضر شوند چون مهمان خود را خدمت بکنی درجهٔ بهشت
روزی گردانمت و چون مهمان مرا خدمت کنی دیدار دهمت آورده اند که روزی
کافری بضیافت مهتر ابراهیم خلیل الله حاضر شد گفت یا خلیل الله گرسنه ام
خلیل گفت خوردنی من لایق کافران نیست کافر برگشت دران زمان خطاب
عتاب رب الجلیل بر خلیل وارد شد که ای ابراهیم مدت هفتاد سال است که من این
کافر را پرورده ام که هیچ وقت او را از دربار خود نرانده م و چون برای قوت روزینه پیش
تو استاد زجرش کردی خلیل الله در عقب آن کافر دوید و او را بیاورد و
خدمت بسیار کرد گفت حال چیست که مرا اینمقدار کرامت میکنی و اول رانده بودی
خلیل گفت که چون ترا راندم عتاب حضرت عزت بر من چنان شد کافر گفت
پس وای بر من که از جهت اینچنین دشمنی که من باشم بر اینچنین خلیل که تو باشی عتاب
در رسد ایمان را عرضه کن در حال مسلمان شد و ایضا آورده اند که روزی
ابراهیم خلیل الله ع م ضیافت کرده بود جماعتی از جهودان حاضر شدند خلیل الله
خدمت ایشان بسیار کرد گفتند یا خلیل الله اینمقدار خدمت برای چیست گفت روزی
از جهت یک کافری چنان عتاب بر من شده بود ازان میترسم چون طعام خوردند
خلیل گفت بارے یک سجده بجهت خدای من بکنید چون سجده کردند خلیل دست
برداشت که یا آله العالمین سرها را بفرمان من فرود آوردند و قلوب ایشان بدست
تو است چون سر برداشتند همه مسلمان شدند ایضا آورده اند که روزی
مرتضی رضی الله عنه در راه میرفت از جهودی سفید ریش درگذشت
چون به پیش حضرت رسید گفت حضرتم مسئله میپرسیدم فاما فراموش شد
گفت در راه خطائی از تو در وجود آمده باشد مرتضی علی گفت از جهودی
درگذشتم حضرت فرمود برو خاطرش بدست آر مرتضی آمد و دلجوئیش نمود
جهود گفت مسلمان را چه کرامت جهود است واقعه باز نمود جهود در حال مسلمان
شد و ایضا آورده اند که ابراهیم خلیل الله هرگز بی مهمان

افطار نمیکرد سه روز در خانهٔ او مهمان نیامد هرگز سه روز افطار نکرد روز سیوم
مهمان آمد افطار کرد اما بعمل خود متعجب بود که مانند من کسے نکرده باشد دران
زمان مهتر جبرائیل علیه السلام آمد که چون این خطره را بخود راه دادی برو بندگان
خدائے را ببین چون سر در بیابان نهاد بدرویشی رسید که در غارے نشسته بود
و عبادت الله میکرد درویش گفت مرحبا که وقت افطار من ست تا بشما همراه
افطار کنم و این روز چهلم روز است که من روزه دارم در حال و اینا پیدا شدند
یکے را خود خورد و یکے را بخلیل داد و چون از انجا برآمد درویش دیگر یافت
که عبادت الله میکرد گفت مرحبا که وقت افطار من ست تا همراه تو افطار
بکنم و امروز شصت روز ست که روزه دارم در آنجا گیاهی بود خوشبوئی هر دو
ازان خوردند چون اول را پرسیده بود که از شما زاهد تر در عالم باشد او بدین
شخص فرستاده بود این را نیز پرسید این گفت که پیشتر بود دیگر را یافت
او نیز گفت مرحبا که افطار کنیم و این روز نود و روز ست که من روزه دارم دران
زمان رمهٔ آهوان میگذشت یکے ازان را فرمود که بیا آمد و گفت بسمل شو بسمل شد
گفت بریان شو بریان شد گفت درخوان شو درخوان شد گفت در پیش
من بے آمد هر دو ازان خوردند باز گفت برو آهوئے مرده زنده شد و رفت
خلیل گفت چون مستجاب الدعوات مینمائی در حق من نیز دعا بکن آنکس گفت
که چهل سال ست که دعا من قبول نمیشود خلیل گفت اینچنین کرامت را چه گوئی
گفت آرے یک دعا من مدت چهل سال ست که مستجاب نمیشود و آن آنست
که روزے در بیابان میگذشتم پانصد رمه دیدم که هر رمه را پانصد شبان نگاه
میداشتند و بدست هر شبانے چوب زرین بود و عقب هر شبان پانصد سگ
می بودند و بگردن هر سگ حلقهٔ زرین آویخته بود گفتم که مال از که باشد گفتند از
ابراهیم خلیل الله است عجب پنداشتم که این طور کس چگونه خلیل باشد
و او را بمن بنمائے ابراهیم گفت که دعائے تو مستجاب شد و آن منم گفت پس یک

زمان باش دو رکعت نماز ادا کرد و سر بزمین نهاد و وفات یافت آلتهائے کافتن
زمین از غیب پیدا شد قبرش کافتند و او را دفن کردند دران زمان ابراهیم خلیل الله
از اعمال خود پشیمان شد اے عزیز معلوم باد که این قصهٔ را کسے گمان نبرد
که عابدان از پیغمبران بهتر بودند کافر شود زیرا که هر انبیا از هر اولیا چهل و دو مرتبه
افضل است چنانکه اویس قرنی را تعریف بسیار میکنند کس توهم نکند که اویس
قرنی از خلفاء راشدین فضل داشت آورده اند که حق تعالے وحی کرد بسوئے
مهتر موسی علیه السلام که ای موسے چند چیز را من در چند چیز نهاده ام و مردمان
بیجائے طلب کنند نیابند اوّل بزرگی را در تواضع نهاده ام و اگر کسے در کبر
طلب کند نیابد دوم تونگری در قناعت نهاده ام اگر کسے در حرص طلب کند نیابد
سیوم علم در طلب و شکم خالی نهاده ام اگر کسے در بے طلبی و شکم سیر طلب کند
نیابد چهارم قبول ادعیات را در پرهیزگاری و لقمهٔ حلال نهاده ام اگر کسے بغیر این طلب
کند نیابد دیگر این دعا را بعد از صبح صادق بخواند بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا مِنْ
خَيْرِ الصَّبَاحِ وَخَيْرِ الْمَسَاءِ وَخَيْرِ الْقَضَاءِ وَخَيْرِ الْقَدَرِ وَخَيْرِ مَا جَرَى بِهِ الْقَلَمُ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ
مِنْ شَرِّ الصَّبَاحِ وَمِنْ شَرِّ الْمَسَاءِ وَمِنْ شَرِّ الْقَضَاءِ وَمِنْ شَرِّ الْقَدَرِ وَمِنْ شَرِّ مَا جَرَى
بِهِ الْقَلَمُ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْاَلُكَ عَيْشًا بِلَا بَلَاءٍ وَدَلِيْلًا بِلَا هَوَاءٍ وَرِزْقًا بِلَا عَنَاءٍ
وَعَمَلًا بِلَا خَطَاءٍ وَجَنَّةً بِلَا حِسَابٍ وَرُؤْيَةً بِلَا حِجَابٍ اَللّٰهُمَّ نَجِّنَا مِنَ النَّارِ سَالِمِيْنَ وَاَدْخِلْنَا
الْجَنَّةَ اٰمِنِيْنَ وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِيْنَ وَاَلْحِقْنَا بِالصَّالِحِيْنَ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً
وَّفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ كَمَا رَبَّيَانِيْ صَغِيْرًا وَاغْفِرْ
لِجَمِيْعِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ اَلْاَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْاَمْوَاتِ بِرَحْمَتِكَ
يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ دیگر اگر کسے را جزام و برص باشد باید که این دعا چهل روز بر و بخواند
هر روز هفتاد بار بخواند اَلْمَجِيْدُ الَّذِيْ مَجَّدَ نَفْسَهٗ تَمْجِيْدًا و نیز اگر چهار روز میان فرض
سنت بامداد هر روز چهل و یکبار فاتحه بر جزام و برص بخواند دفع شود دیگر الفاظ مبارک
سید السادات شیخ المشائخ فرد زمانه مرشد محقق شیخ علی بن قنبر علی قدس سره

مسئله
دربیان رکعتهای الصبح گذشته

مسئله
دربیان دفع جزام و برص و دیگر امراض موذیه
که بر وجه دوا باشد و غیر ذالک من
العلة و البلاء

ع
بزرگان آن کنند بزرگی
ساخت ذات قادر بذات
خود از رگ ساقی ۱۲

این آیت اذن کرده شده است که بر وغن تلخ هفت کرت بخوان و بدم و صاحب
جزام و برص و پیس هفت روز آنرا بوجود خود بمالد دفع شود بفرمان رب العزت آیت
این است بسم الله الرحمن الرحیم ففتحنا ابواب السماء بماء منهمر وفجرنا الارض عیونا فالتقی
الماء علی امر قد قدر انا ارسلنا علیهم ریحا صرصرا فی یوم نحس مستمر تنزع الناس
کانهم اعجاز نخل منقعر وما انزل الله من السماء من ماء فاحیا به الارض بعد موتها
وبث فیها من کل دابة وتصریف الریاح والسحاب المسخر بین السماء والارض لآیات لقوم
یعقلون برحمتک یا ارحم الراحمین دیگر از برای دفع جمله انواع دانه که بر وجود آدمی پیدا
شود این بخواند و بدمد بسم الله الرحمن الرحیم اللهم یا سامع النعم یا دافع النقم علیم
جمیع الامم من العرب والعجم ادفع کل بلاء وافة وعاهة ولائم من لا یخشیک
فسیکفیکهم الله وهو السمیع العلیم یا حی یا قیوم یا حنان یا منان یا دیان یا سبحان
یا سبحان بسم الله الله اکبر الله اکبر الله اکبر انت لا تکبر قدمات محمد صلعم
فمت یا نار یا دنبل بجمیع الاوجاع والاسواع والادواء بحق هذه الاسماء وصلی الله
علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین دیگر هر روز یکبار بخواند
از جمله آفات وبلیات دوران خلاصی یابد اینست الهی بحرمت ابوبکر الصدیق وخلافت
او وبحرمت عدل عمر وصلابت او وبحرمت حیاء عثمان وسخاوت او وبحرمت علم علی
وشجاعت او وبحرمت سخاوت حسن ورتبت او وبحرمت شهادت حسین وغربت
او ادفع عنی کل هم وغم وبلاء دیگر باید که برای ضرر دو جهانی هر روز یک بار
بخواند یا حافظ النوح فی الماء وابراهیم فی النار ویوسف فی البیر ویونس فی الیم
ومحمد صلعم فی الغار احفظنی من جمیع البلاء کما حفظتهم بحق ایاک نعبد وایاک نستعین
برحمتک یا ارحم الراحمین دیگر باید که صباح ومساء بگوید این را که ثواب بسیار است
واگر میان فرض وسنت بامداد نیچار بگوید هر حاجتی که داشته باشد برآورده گردد
الله الله الله الله العلی العظیم الله الله الله الله الله الاحد الصمد بحق نبی صلی الله
علیه وسلم برحمتک یا ارحم الراحمین ۳ ونیز ۳ بار بگوید برای حاجت یا علیم

مِنْ كُلِّ عَلِيمٍ وَيَا قَدِيمُ مِنْ كُلِّ قَدِيمٍ خَلِّصْنَا مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَدِيگر
برائے حاجت دوازده هزار بار بخواند يَا قَوِيُّ يَا وَلِيُّ يَا مَلِيُّ يَا وَفِيُّ يَا غَنِيُّ أَغْنِنِي ✤
حکایت آورده اند که فرشته ایست از فرشتگان خدا که او را ده لک سر است و در
هر سری ده لک روی و در هر روی ده لک دهن و در هر دهن ده لک زبان و در هر زبان بلفظ
دیگر تسبیح میگوید مر خدای عزوجل را روزی آن فرشته بدرگاه حق التماس کرد که یا
رب مانند من بنده شما باشد که از من بیشتر عبادت تو بجا مے آرد فرمان رب
العزت شد که مردے از فرزندان آدم علیه السلام آفریده ام که او بمانند
شما بلکه بیشتر از شما عبادت میکند فرشته دستوری خواست تا دیارتش بکنم
فرمان شد که برو چون فرود آمد دهقانے دید گفت ای دهقان من میخواهم که درین
شب با تو همراه باشم دهقان گفت هر چند خواهی باش چون شب شد طعام
پیشش آورد فرشته گفت من نذر کرده ام که ۳ روز طعام نخورم همچنین تا ۳ روز
در انجامی بود چون تحقیق کرد آنکس بجز فرائض دیگر چیزے بجا نیاورد امّا بعد از
نماز بامداد ساعتے می نشست باز بدهقانی میرفت فرشته بعد از سویم روز سوال
کرد که شما بعد از نماز بامداد چه میخوانید گفت این دعا را ده کرت میخوانم دعا این است

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ سُبْحَانَ اللهِ أَضْعَافَ مَا سَبَّحَ وَيُسَبِّحُ جَمِيعُ خَلْقِهِ كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا
وَيَرْضَى وَكَمَا يَنْبَغِي لِكَرَمِ وَجْهِ رَبِّنَا وَعِزِّ جَلَالِهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ أَضْعَافَ مَا حَمِدَهُ وَيَحْمَدُهُ
جَمِيعُ خَلْقِهِ كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى وَكَمَا يَنْبَغِي لِكَرَمِ وَجْهِ رَبِّنَا وَعِزِّ جَلَالِهِ وَ
لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ أَضْعَافَ مَا هَلَّلَهُ وَيُهَلِّلُهُ جَمِيعُ خَلْقِهِ كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى وَكَمَا
يَنْبَغِي لِكَرَمِ وَجْهِ رَبِّنَا وَعِزِّ جَلَالِهِ وَاللهُ أَكْبَرُ أَضْعَافَ مَا كَبَّرَهُ وَيُكَبِّرُهُ جَمِيعُ خَلْقِهِ
كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى وَكَمَا يَنْبَغِي وَجْهِ رَبِّنَا وَعِزِّ جَلَالِهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ
الْعَظِيمِ أَضْعَافَ مَا مَجَّدَهُ وَيُمَجِّدُهُ جَمِيعُ خَلْقِهِ كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى وَكَمَا يَنْبَغِي لِكَرَمِ
وَجْهِ رَبِّنَا وَعِزِّ جَلَالِهِ وَصَلَّى اللهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
هر که بخواند این اسمارا پس بنویساند خدا تعالے برائے او ثواب عبادت هشتاد ساله

ف حکایت فرشته

ف اسم اعظم و اسم منصرف و اسم تفکر و اسم تفکر و اسم نظام و اسم نیاز بدرگاه جهان یار ۱۲

ف دعا تسبیح فرشته

ف خدا در جمعه آنکه تسبیح گوید ۱۲
و بیگوید مقام آفرینش او
چنانچه دوست میدارد و پروردنده
چنانچه لایق میباشد بذات
بزرگوار او و بر وجه بزرگواری
ظاهر است بین قیاس باید
کرد ۱۲

ودیگر اورده اند که روزی حضرت رسالت پناه در مسجد حرام نشسته بود شیطان را دید
در انجا استاده دید حضرت رسالت پناه فرمود ای بدبخت این جا تو نیست برای چه استاده
شیطان گفت ای سرور کائنات من بدبخت نبوده ام زیرا که دعای گنجینه حق تعالی بیاد دارم هست که
از برکت آن به بهشت خواهم رفت حضرت رسالت پناه بغایت متحیر شد در آنزمان مهتر جبرائیل از
رب الجلیل در رسید گفت یا محمد علیه السلام شیطان راست میگوید باید که همان دعا از وی بیاموزد تا
پیش از وفات او که هنوز سی سال مانده باشد این دعا فراموش خواهم کرد تا بشومیت
لعنت بدوفرخ رود دعا معظم و مکرم اینست بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ یَا اِلٰهَ الْبَشَرِ وَیَا عَظِیْمَ
الْخَطَرِ وَیَا سَتَّارَ الْوَزَرِ وَیَا مَعْرُوْفَ الْاَثَرِ وَیَا عَزِیْزَ الْمَنِّ وَیَا مَالِکَ یَوْمِ الدِّیْنِ بِحَقِّ اِیَّاکَ نَعْبُدُ
وَاِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ بِرَحْمَتِکَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ دیگر هر که این استغفار را هر روز ۳ کرت
بخواند حق تعالی او را و ما در و پدر او را آمرزیده گرداند اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ
الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ وَاَسْتَعِیْنُهُ وَاَسْتَغْفِرُهُ وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ دیگر هر که بعد از
هر فریضه یکبار این آیته بخواند ثواب بیست ساله عبادت بیابد وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ
وَاَنْتَ خَیْرُ الرَّاحِمِیْنَ اسنا وسبع اسماء الله در خبر است که حضرت رسالت پناه صلعم
مر مرتضی علی را فرمود که یا علی مر الله تعالی را هفت نام است در گنج عرش که تسبیح
فرشتگان آسمان و زمین و حاملان عرش است و هر آن بنده موحد که این نامها بخواند
او را بیست پنج چیز کرامت شود اول از آفتها و بلاهای دینی و دنیا وی امان یابد دوم
در نظر بزرگان عزیز شود سیوم مطیع حق تعالی باشد چهارم بخت و دولت بدو روی
آرد پنجم در حرب کافران منصور باشد ششم در صف مردان سرخروئی باشد هفتم از
بلای ناگهان و از بیم سلطان و از بیم دشمنان و از تیغ بران و از تیر بران و از آتش
سوزان و از آب روان و از آسیب دیوان و پریان و از گناهان صغیره و کبیره
و از صحبت بدان و از حرکت همنشینان بد و از شر ظالمان باریتعالی خواننده و نگاهدارنده
این اسماء نگاهدار دهشتم دعای او مستجاب گرداند نهم مهمات او آسان
گردد دهم مغفرت نمیرد یازدهم گور بروی روضه بهشت گردد دوازدهم

۱ ای خدای ما بر آدم و حوا بسبب از رگواری او آشکارا بنده فتح و نصرت و آشکارا نشانه و غالب الاحسان و ما با برکت کلام تو پاک و منزه است بخش خداوندی و فضیلت نعمود و پاک نستین ۱۲

۲ طلب مغفرت میکنیم از آنکه جز او نیست خدای زنده و پاینده و طلب میکنم از او و توبه میکنم بسوی او و میگویم از روی طلب مغفرت میکنم از خدای که نیست خدای زنده و پاینده مگر او و توبه میکنم بسوی او ۱۲

سوال منکر و نکیر بروی آسان گردد سیزدهم بانیکان برانگیزد چهاردهم نامهٔ اعمال
بدست راست او دهند پانزدهم عذاب دوزخ بروی آسان گردانند شانزدهم ثواب چهار
پیغمبران مرسل یابد هفدهم از لقاء آن نازنین قاب قوسین محروم نماند هژدهم روز
قیامت روی او چون ماه شب چهاردهم تابان باشد نوزدهم او را شرابا طهورا
بخورانند بیستم ثواب چهل شهیدان و چهل علمای فاضل یابد بیست و یکم فرشتگان
شرافت دهند بیست و دوم هفتاد فرشته با طبقهای پر نور و حلها که بر سر هر حلهٔ این
نامها نوشته باشد در بر او نازل شوند بیست و سیوم بر پل صراط چون برق بگذرد
بیست و چهارم ثواب فرشتگان مقرب یابد بیست و پنجم هشت در بهشت بروی گشاده
گردد تا بهر دریکه خواهد در آید یا علی اگر بیمار بخواند و یا بر خود بدارد شفا یابد اگر بر کوه
و مدار جائی بخواند و اگر با عتقاد نیستی بخواند دفع شود و اگر غازی بخواند و بر خود
بندد اگر هفتاد و شبانروز با کافران جنگ کند یک تا رموی او بقدرت الهی کژ نشود و اگر
فضیلت این بتمامی نوشته شود زاهدان و عابدان دستها از زهد باز دارند و بخواندن
این مشغول شوند یا علی هر که در عمر خود یکبار بخواند جمله گناهان صغیره و کبیرهٔ او بیامرزد
یا علی اگر گیاهی روی زمین قلم گردند و برگ درختان کاغذ و همه آدمیان و پریان بنوشتن
ثواب این نامها مشغول گردند تمام نخواهند کرد حضرت رسالت پناه بدینجا رسید
ابوبکر صدیق رضی بپای خاست و گفت یا رسول الله جانمن فدای تو باد مرتضی علی را بفرما
تا این را بنویسد و بصحابه وصیت کند تا بخواندن و نوشتن این اسما تقصیر نورزند و ایضاً
چون از جهان فانی رحلت نماید با او در گور نهند که استخوان او برهنه نشود و بند از بندها
جدا نشوند و مشعلهای نور بدان گور فرود آید وصیت چنین کرد محمد مصطفی صلی الله
مر مرتضی علی را هر که شک آرد کافر گردد و اسناد این اسماء بسیار است اما مختصر
کرده شد اسم اوّل باید که در آغاز هر اسم بسم الله الرحمن الرحیم اللّٰهُمَّ یَا
جَلِیلُ تَجَلَّلْتَ بِالْجَلَالِ وَالْجَلَالُ فِی جَلَالِکَ یَا جَلِیلُ یَا دَائِمَ الْمَقْبُولِ[1] وَیَا مُنْعِمَ
الْمَنْصُورِ یَا مَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ یَا اَحْکَمَ الْحَاکِمِینَ اسم ثانی اللّٰهُمَّ بِاللَّطِیفِ یَا وَصَّافِ

باری کرده شده ۱۲۵

[1] مقبول کرده شده ۱۲۵

كَمَالِهِ بِاللَّطَائِفِ وَاللُّطَافَةِ فِي لَطَافَةِ لَطَافَتِكَ يَا لَطِيفُ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ يَا خَيْرَ الرَّازِقِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
اسم ثالث اَللّٰهُمَّ يَا سَمِيعَ الْبُرْهَانِ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ
تَسَمَّعَتْ بِالسَّمْعِ وَالسَّمْعُ فِي سَمْعِ سَمْعِكَ يَا سَمِيعُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ آمَنُوا
بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ الْيَقِينُ يَا أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
اسم رابع اَللّٰهُمَّ يَا مُعِزُّ مَنِ الْمُذِلُّ يَا عَلِيمُ الْعَظِيمُ تَعَظَّمْتَ بِالْعَظَمَةِ وَالْعَظَمَةُ
فِي عَظَمَةِ عَظَمَتِكَ يَا عَظِيمُ إِنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِي وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللّٰهُ
يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ وَيَا خَيْرَ النَّاصِرِينَ **اسم خامس** اَللّٰهُمَّ يَا رَحِيمُ
تَرَحَّمْتَ بِالرَّحْمَةِ وَالرَّحْمَةُ فِي رَحْمَةِ رَحْمَتِكَ يَا رَحِيمُ يَا حَفِيظُ تَحَفَّظْتَ بِالْحِفْظِ وَ
الْحِفْظُ فِي حِفْظِ حِفْظِكَ يَا حَفِيظَ الصَّادِقِينَ يَا مُنْعِمُ الْحَافِظِينَ **اسم سادس**
اَللّٰهُمَّ يَا كَرِيمُ تَكَرَّمْتَ بِالْكَرَامَةِ وَالْكَرَامَةُ فِي كَرَامَةِ كَرَامَتِكَ يَا كَرِيمُ إِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ غَيْبَ
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ يَا أَصْدَقَ الصَّادِقِينَ **اسم سابع**
يَا غَفُورُ تَغَفَّرْتَ بِالْمَغْفِرَةِ وَالْمَغْفِرَةُ فِي مَغْفِرَةِ مَغْفِرَتِكَ يَا غَفُورُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ
يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ دیگر دعائی بزرگوار
بهر نیت که بخواند حق تعالی جمله حاجات و مهمات دینی و دنیاوی بکفایت رساند
و رزق او فراخ گردد و عاقبت بخیر گردد و دشمنان مقهور گردند بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
يَا ذَا الْعَرْشِ الْعَظِيمِ وَالْمُلْكِ الْقَدِيمِ وَالصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ يَا مُرْسِلَ الرِّيَاحِ وَيَا ذَا الْجُودِ
وَالسَّمَاحِ يَا اللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا أَحَدُ يَا صَمَدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا فَرْدُ يَا وِتْرُ يَا ذَا
الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ارْحَمْ ذُلِّي وَانْفِرَادِي وَخُضُوعِي بَيْنَ يَدَيْكَ وَتَضَرُّعِي إِلَيْكَ سَهِّلْ
عَلَيَّ كُلَّ عَسِيرٍ وَامْنَعْ عَنِّي شَرَّ كُلِّ ظَالِمٍ مِنْ آفَةٍ وَعَاهَةٍ وَمَرَضٍ وَشِدَّةٍ وَبَلَاءٍ يَا سُبُّوحُ
يَا قُدُّوسُ رَبَّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ دیگر برای برآمدن حاجات از خواجه امام
حماد الدین یونس سجاوندی قدس سره روایت کرده اند هر کرا مهمی پیش آید این دعا را
بنویسد و در آب روان اندازد اگر دران هفته غرض او حاصل نشود فردای قیامت

۱ تحقیق بایان شنیدیم
کتاب را که نازل شده است
پس ازموسی موافق آن
کتاب که پیش ازوست بفرستاد
بمکند بسوی حق و بسوی
راه راست باقی ترجمه یابیم
ظاهر است ۱۲

۲ خداوند عرش بزرگ و بادشاه
پیشینه و راه راست و آفریننده
یاد کند و خداوند مخلوقات کرم
ترجمه اسماء ظاهر است ۱۲

۳ ای خداوند فرشتگان
و آفریدگان بر خواری دل ما
تنها گناه و شکستگی ما پیش
تو و حاجتهای ما بسوی تو
آسان کن بر ما آنچه تو خواهی
و منع کن از ما هر چه ظالم از
آفات و مرض و وحشی و بلا دهد

چنگ او در دامن من باشد اینست بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ
الْعَظِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الْمَلِكِ الْحَقِّ الْمُبِيْنِ مِنَ الْعَبْدِ الذَّلِيْلِ اِلَى الْمَوْلَى الْخَلِيْلِ مَسَّنِيَ
الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ دیگر هر که بعد از نماز بامداد صد کرت این دعا بخواند و در میان
خواندن سخن نگوید اسباب دینی و دنیاوی او را حق تعالی بسازد این است یَا مُسَبِّبَ الْاَسْبَابِ
یَا مُفَتِّحَ الْاَبْوَابِ وَیَا مُقَلِّبَ الْقُلُوْبِ وَالْاَبْصَارِ یَا دَلِيْلَ الْمُتَحَيِّرِيْنَ یَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيْثِيْنَ
تَوَكَّلْتُ عَلَيْكَ وَفَوَّضْتُ اَمْرِيْ اِلَيْكَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ دیگر
آورده اند که امام اعظم کوفی رض هزار کرت خدا را در خواب دید اما میگفت یا رب
وجه نزدیکی خود را بمن بنمای در هزار کرت همین جواب شنید که بگوی
سُبْحَانَ اللّٰهِ الْاَزَلِيِّ الْاَزَلِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْاَبَدِيِّ الْاَبَدِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْوَاحِدِ الْاَحَدِ سُبْحَانَ اللّٰهِ
الْفَرْدِ الصَّمَدِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الَّذِيْ رَفَعَ السَّمٰوٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ الَّذِيْ لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا
وَلَدًا سُبْحَانَ اللّٰهِ الَّذِيْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ دیگر دعای عهد نامه
آورده اند هر که در قبر با خود همراه نهد منکر و نکیر چون نوشته را ببینند برگردند و او را
نپرسند باید که عهد نامه حضرت رسالت پناه با خود دارد و سنا و بسیار ست در جای
دیگر نظر کنی بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَللّٰهُمَّ یَا فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعْهَدُ اِلَيْكَ فِيْ هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا بِاَنِّيْ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا
اَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيْكَ لَكَ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُوْلُكَ فَلَا تَكِلْنِيْ اِلٰى نَفْسِيْ فَاِنَّكَ
اِنْ تَكِلْنِيْ اِلَيْهَا تُقَرِّبْنِيْ مِنَ الشَّرِّ وَتُبَاعِدْنِيْ مِنَ الْخَيْرِ فَاِنِّيْ لَا اَثِقُ اِلَّا بِرَحْمَتِكَ فَاجْعَلْ
لِّيْ عِنْدَكَ عَهْدًا حَتّٰى تُوَفِّيَنِيْهِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَاِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ
يَا اَللّٰهُ يَا اَللّٰهُ يَا اَللّٰهُ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ
مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ اَجْمَعِيْنَ دیگر دعای حبیبه را ثواب بسیار ست اگر سناد
هر دعا را بیان کنم درین مختصر نگنجد بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَيْنَا وَادْفَعْ
عَنَّا بَلَاءَنَا یَا رَءُوْفُ لَبَّيْكَ وَارْحَمْ لَبَّيْكَ وَاشْفَعْ لَبَّيْكَ وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي
الْقُبُوْرِ جَمِيْعًا لَبَّيْكَ وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ

دیگر هر که این دعا را هر روز سه کرت بخواند و بر خود بدمد اگرچه تقدیر اجلش رسیده باشد بحکم الله تعالی عمر او زیاده گردد و اگر بر بیمار چهار کرت بخواند شفا یابد دعا
ابتدا بسم الله الرحمن الرحیم الله قدیما ازلیا یزیل العلل وهو قدیما ازلیا بالازلیة لم یزل ولا یزال برحمتك یا ارحم الراحمین وصلی الله علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین
دیگر هر که این دعا را هزار بار برای حاجات بخواند برآورده گردد سبحان الله القادر والقاهر والکافی مالك یوم الدین ایاك نعبد وایاك نستعین

دعای ماه نو و دین

دیگر چون ماه نو به بیند یازده کرت این دعا بخواند الباسط و بر سر انگشتان دستها بدمد و انگشتان را بر چشمان بنهد رزق حلالش ازان جانب گشاده گردد که او را خبر نباشد ازان وهطه وایضا چون ماه نو به بیند باید که چهار کرت فاتحه و چهار کرت سورة قدر و ده کرت درود و ده بار اخلاص بخواند تا ثواب جزیل یابد و آن ماه بخوشحالی بگذرد دیگر برای حاجت باید که در وقت سحر دوازده کرت الباسط و یازده کرت یا رحیم بخواند و یکبار یا رحیم برحمتك یا ارحم الراحمین بخواند برآورده گردد دیگر برای حاجات این اسما را بدین ترتیب ترتیب بخواند برآورده گردد اول هشت کرت یا الله و شش کرت یا جلیل و شش کرت یا رفیع و هشت کرت یا جلال و هشت کرت یا متین یا ذا الجلال والاکرام برحمتك یا ارحم الراحمین دیگر برای مهمات هر دو جهانی این دعا را یکبار بخواند کفایت شود و اگر کسی را جزام و برص و پیس باشد باید که این دعا را هفت کرت بر پاره آب ناخوانده و در افتابه سرخ که نو باشد اندازد و آن آب را آنکس هفت روز نوشیده باشد هر علت که داشته باشد دفع گردد اینست بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله العلی العظیم لا اله الا الله الحی القیوم لا اله الا الله الواسع الرحیم لا اله الا الله محمد رسول الله لا اله الا الله ملك یوم الدین بحق ایاك نعبد و ایاك نستعین. اللهم صل علی النبی الامی برحمتك یا ارحم الراحمین
دیگر در رؤس مجالس آورده است که وقتی ملاحان کشتی را در دریای عمان میراندند

ناگاه از اندرون دریا آوازے برآمد کہ کیست آنکہ صد درم بمن دہد تا او را چیزے
بیاموزانم کہ مراورا در ہر دو جہان بسندہ وکافی باشد ہکذا چند کرت این آواز
صادر میشد جوانے متوکل ازان میان برخاست وصد درم در ہمیانی داشت در آب
انداخت باز آن آواز صادر شد وگفت بگوی بسم اللہ الرحمن الرحیم بیاموز آنچہ من میگویم
وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا وَّيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَّتَوَكَّلْ عَلَى
اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهٗ ۚ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖ ۚ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۝ چون آموخت
اہل کشتی در زمان او را ملامت کردن گرفتند ہمدرین بودند کہ باد مخالف وزید
وکشتی را بشکست وآن جوان بریک تختہ ماند باد آن تختہ را بجزیرہ بردوے آن جزیرہ
برآمدہ میگشت دید کہ دخترے از جنس آدمیان نیز گرسنہ وتشنہ دران جزیرہ نشستہ
است کیفیت حال دختر پرسید کہ چگونہ بدینجا رسیدہ دختر گفت پدر من مردے سوداگر
وبازرگان بود ومرا بغایت دوست میداشت تا کہ بسفر مرا ہمراہ میبرد واین سیوم روز است
کہ کشتی شکست ومرا باد در اینجا رسانید واز احوال پدر خبر ندارم جوان گفت درین روزہا
بدین نواحی ہیچ کشتی را گذار ہست یا نہ گفت آری کشتی بسیار درین نواحی گذر ہست چنانچہ
چند کشتی آمدند چون میخواستم کہ فریاد کنم درمیان ما وکشتی کوہ کلان پیدا میشد تا کشتی
دور میرفت ومن نمیدیدم ہر دو دران محل صدف جمع میکردند وبدان مشغول میشدند
تا تسلی دل خود میکردند ناگاہ کشتی پیدا شد چون فریاد کردند باز ہمان کوہ
پیدا شد چون این آیت بخواند بمجرد خواندن کوہ ناچیز شد وباد کشتی را
بجزیرہ ایشان نزدیک آورد چون فریاد کردند ملاحان ہر دو ایشان را
سوار کردند وہمان صدف را کہ برائے بازرگی جمع کردہ بودند باخود
ہمراہ گرفتند چون بخشکی بیرون آمدند ہر دو بولایت بصرہ رجوع کردند
کہ وطن آن دختر در انجا بود چون در شہر شدند تمام شہر
پر آشوب وغوغا بود پرسیدند کہ حال چیست گفتند سردار این شہر
بازرگانی میکرد دخترے داشت در سفر ہمراہ خود میبرد در دریائے

در بارہ بیست وہشتم در
سورۂ طلاق وآن شش آیت
است ۲۸ وبرکت سورۂ
قدر در خواب دیدن
وبرکت سورۂ
بینا شدن
خلاصی یابد از اندوہ
وبیماری
بیمار
وبرکت
بخدا
بازگذارد پس خدا
است او را در کفایت
بالغ است کار خود را
یعنی آنچہ مراد حق
از فوت نشود وبدست
کردانیدہ است خدا
وبیدا
یا عدد ہا از زمان
پیش نہند ۱۲

عمان که کشتی بشکست و آن دختر ش غرق شد و آنکس بر یک تخته مانده بخانه رسید
جوان گفت آن دختر را من آورده ام و رحال خبر ببازرگان رسانیدند مادر و پدرش
از غایت فرحت پای برهنه بیرون دویدند دختر را بخانه بردند و آن جوان را نیز جائے
معین کرده بنشاندند و با نواع نعمت می پروردند و منتش بجای می آوردند چون روزے
چند بین بگذشت مادر و پدرش بدین متفق شدند که دختر از جوان چگونه خلاص
یافته باشد الحال نکاح کرده بدو سپاریم چون مادر از دختر کیفیت احوال پرسید
دختر قسم بخدائے یاد کرد که اے مادر ازین جوان پارساتر در عالم ندیده ام که بهر
زمان جز خواهر گفتن نام من بزبان نمیراند چون این شنیدند اعتقاد ایشان
بغایت محکم تر شد هر دو را بنکاح یکدیگر ساختند روزے در پرده زن و شوهر با
یکدیگر نشسته بودند و بدان صدف بازی میکردند گفتند که صدف را بشکنیم و ببینیم که
کرمان در میان ایشان چگونه میباشند چون بشکستند در هر یک چندان گوهر شب چراغ
بودند که تمام خانه پر نور شد و هر یک تمام عالم را قیمت داشت بسبب این آیت بدین
درجه رسید و اگر کسے را مهمی پیش آید سه کرت در دو سه بار تمجید و سه کرت
این آیت را بخواند و بآسمان بدمد بیشک حاجت او برآید مجرب است دیگر آورده
اند که گوشت و پوست حافظ قرآن هرگز نریزد و استخوان هم نریزد اما اگر تمام
کلام الله یاد نداشته باشد باید که سورهٔ یوسف را البته یاد باید کرد که نیز حکم او
اینست که استخوان و گوشت و پوست او نریزند و دیگر این را گفته اند که هر که این
آیت را یاد کند عذابش نباشد آورده اند که بزرگے را مریدے بود وفات
یافت بعضے ازان جماعت گفتند که ندانم حال او چه باشد شیخ گفت فلان کس از
نیکبختان است او را ترس نیست مریدان گفتند از کجا میدانی شیخ گفت در حدیث
صحیح دیده ام که حافظ این آیت را عذاب نباشد و این در آخر سورهٔ عمران است

ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشَىٰ طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ

تا بذات الصدور دیگر هر که این آیت را یاد کند ثواب بسیار است آیت

این ست لکن الراسخون فی العلم منهم ما قد ضلوا ضلالا بعیدا دیگر درین آیت
چندان پیغمبران مرسل ذکر کرده اند هر که این آیت را بار ها بخواند بعث او با پیغمبران
مذکورین باشد آیت این ست وتلک حجتنا آتیناها ابراهیم علی قومه تا الی صراط
مستقیم دیگر بعد از عید فطر تا عید اضحی باید که در وقت بامداد سورهٔ فجر یگان بار
خوانده باشد ثواب بسیار ست اما اگر در نماز فجر بخواند بهتر باشد تا همه اهل بهشت را
ثواب حاصل شود دیگر در بیان افسونهای سرخ باد در خبر ست که روزی
حضرت رسالت پناه فرمود که افسون حرام ست یکی ازان برخاست که یارسول
الله من افسون مار گزیده میدانم ترک دهم حضرت فرمود ان استطاع احدکم
ان ینفع اخاه فلیفعل یعنی اینمقدار که نفع برادر مسلم شود بکنید پس در نتیجه
الانوار آورده ست که سرخ باد دو هزار نوع میباشد هزارش را هیچ دارو
نیست و هزارش را این افسون درکار است که مشائخان کبار گفته اند که
بیشک دفع گردد بسم الله الرحمن الرحیم سلام علی موسی وهارون سلام
علیکم طبتم فادخلوها خالدین یا اذن الرحمن یا سرخ باد اخرج باذن
الرحمن یا سیاه باد اخرج باذن الرحمن یا سفید باد اخرج باذن الرحمن یا زرد باد
اخرج باذن الرحمن یا سبز باد اخرج باذن الرحمن یا خام باد اخرج باذن الرحمن یا پلید
باد اخرج باذن الرحمن یا هفت رنگ باد اخرج باذن الرحمن یا همه بادها بحق
وننزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة للمؤمنین ولا یزید الظالمین الا خسارا
وبحرمت جلاله وجماله واعز کبریائه اخرج باذن الرحمن وبحرمت توریت موسی وانجیل
عیسی وزبور داود وفرقان محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم وبحرمت طه ویس
دفع شو بفرمان خدائتعالی وبحرمة لا اله الا الله محمد رسول الله بحق اعوذ بکلمات
الله التامات من شر کل ما خلق ومن شر هامة ومن شر کل عین ولامة بحق
اهیا شراهیا ازونی اخیاوث یا غافر یا غفور یا غفار دفع شو بفرمان
لا اله الا الله محمد رسول الله برحمتک یا ارحم الراحمین ایضا افسون دیگر برای

بلاکت و ... فرزندان ... استاد ... فاکهی ... تعویذ ... آنست که ... شفا ... بیماری ... شفا باشد ...

زنگذیب میکنند وبدان نمیگروند ۱۲ حسینی

سرخ باد و اگر سرد و باشد نیز باید که بر پارچه سندهی که کسے آنرا گزیده نباشد و بندان نگرفته باشد بخواند و بدمد و آن سندهی را آس کرده در آب اندازد و آن آب را از چادر بکشد و در بینی اندازد درد دفع شود و بسر خباد در خمس اوقات بخواند این آیت ابر سرخ بیاید آب سرخ ببارید گیاه سرخ بروئید بزسرخ بیامد گیاه سرخ را بچرید قصاب سرخ بیامد کارد سرخ را بیاورد گلوئے سرخ بزرا ببرید این سرخ باد آن سرخ باد همه بادها دفع شوند بحرمت زبور داؤد و توریت موسے و انجیل عیسی و فرقان محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم برحمتک یا ارحم الراحمین **ایضاً** افسون از برائے سرخ باد در خمس اوقات بخواند دفع گردد

بسم اللہ کم بلا بسم اللہ کمتر بلا بسم اللہ شافی بسم اللہ کافی سرخ باد سوختہ شود باد هر باد هفتاد و دو فریق باد بیرون شوی بیرون شوی باز نشوی بحق سلیمان پیغمبر ابن داؤد علیہما السلام برحمتک یا ارحم الراحمین **دیگر** آورده اند که روزے حضرت رسالت پناه صلے اللہ علیہ وسلم بر کنارهٔ آبے رسید چون مدت مسح منقضی شده بود موزه کشید و دران جا گاه طهارت جدید ساخت و عبد اللہ بن مسعود با او همراه بود ناگاه زاغی از هوا فرود آمد و موزهٔ مبارک را بمنقار گرفت و بالا برد از میان موزه مارے افتاد عبد اللہ گفت یا رسول اللہ اگر این زاغ موزه را بالا نمی گرفت مار باندام مبارک شما گستاخی میکرد حضرت فرمود نمیکرد زیرا که مرا جبرائیل گفته است که هر که هر روز سه بار این دعا بخواند هیچ مار و کژدم و شیر و پلنگ و غیر ذلک بدو زحمت نرساند دعا اینست اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِکَ مِنْ شَرِّ مَنْ یَّمْشِیْ عَلٰی بَطْنِهٖ وَمِنْ شَرِّ مَنْ یَّمْشِیْ عَلٰی رِجْلَیْنِ وَمِنْ شَرِّ مَنْ یَّمْشِیْ عَلٰی اَرْبَعٍ اِنَّ اللّٰهَ یَخْلُقُ مَا یَشَآءُ وَاللّٰهُ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ **دیگر** آورده اند که در خانه شخصے آتش افتاد تمام کتب خانه او بسوخت بلکه کلام اللہ نیز بسوخت مگر یک سطر کبران این آیت نوشته بود ماند **آورده اند** که خواننده و نگاهدارنده بلکه بنظر بیننده این آیت حق تعالے از جمله آفات و بلیات نگاهدار د آیت اینست نَصْرٌ مِّنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِیْبٌ فَاللّٰهُ خَیْرٌ حَافِظًا وَّهُوَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ **دیگر** آورده اند برائے حاجات دو جهانی بخواند

برآورده شود این است بسم الله الرحمن الرحیم الهی بحرمت طٰه ومن تلاها الهی بحرمت یٰسٓ ومن قراها الهی بحرمت مکة ومن بناها برحمتك یا ارحم الراحمین **دیگر** آورده اند که دوزخ را نوزده دروازه اند هر که باخلاص بگوید بسم الله الرحمن الرحیم این نوزده حروف میشود حق تعالے به برکت این نوزده حروف آن نوزده دروازهٔ دوزخ بروے به بندد واگر بعد از تسمیه اعوذ بالله من الشیطان الرجیم بگوید شیطان چون رمه از گرگ از ظاهر و باطن او بگریزد **دیگر** آورده اند که در لا اله الا الله محمد رسول الله همه حروف بے نقط هستند پس گوینده این کلمه را باخلاص هیچ گناهے مانند نقطه در وجود نماند **دیگر** دعاے حفظ ایمان بر هر بندهٔ مومن لازم است که یاد کند و بعضے گفته اند که هر که این را یاد ندارد خوف کفر است این است لا اله الا الله الحی القیوم لا اله الا الله الواسع الرحیم لا اله الا الله محمد رسول الله ط **دیگر** هر که هر روز بخواند از دنیا با ایمان رود اللهم یا ولی الاسلام واهله سکنا بالایمان حتی تلقاك به لا اله الا الله محمد رسول الله **دیگر** هر که این درود یکبار بخواند ثواب یک لک درود بیابد اللهم صل علی محمد بعدد انفاس المخلوقات وصل علی محمد بعدد اشعار الموجودات وصل علی محمد بعدد سواکن الارضین والسموات وصل علی محمد بعدد حروف اللوح والدعوات وصل علی محمد بعدد کل المعدودات والمعلومات من اول ازله واوسط حشره واخر بقائه وآله الطیبین الطاهرین برحمتك یا ارحم الراحمین **دیگر** هر کار بسته شود باید که این اسم مکرر بخواند یا فتاح آن کار فی الحال کشاده گردد **دیگر** هر که این درود را یک بار بخواند ثواب هزار درود بیابد اللهم صل علی محمد بعدد ما احاط به علمك وما جری به قلمك وما نفذت به قدرتك ومشیتك **دیگر** افسون دانه ایست که در حلق پیدا میشود که آنرا بلفظ هندی گلتهی گویند واز دهن آنکس بغایت بدبوئے می آید باید که نی کاواک بگیرد یک طرف آن نی در دهن خود بگیرد و یک طرف آن در دهن بیمار نهد و این افسون بخواند دران بدم صحت شود افسون هندی

مسئله در بیان درود بزرگ

۴ اے خدایا رحمت فرست بر محمد صلعم بعدد آن چیزها که احاطه کرده از زاد علم تو و بعدد آنچیز که جاریست بران قلم تو و بعدد آنچیز که جاریست بران قلم تو و بعدد آنچیز که جاریست بران قل

این ست سکل سراهن تسکا چوک تسکا کوئی تنہ بوجھی لوک سگن ہارا کرسی بھوک
جرا دیاوے سر پر مہوک دمل گلتھی جاوے سوک تسکے اوپر پڑہ پڑہ پھوک دیگر این
افسون بلفظ ہندوی را خاصیت بغایت بسیار ست چنانکہ اگر ژالہ ببارد باید کہ
خاکستر را در غربال اندازد و این افسون را بران بخواند و آنرا از غربال بگشدد
ژالہ اندازد دفع شود و از برائے جملہ دانہ ہا کافیست کہ حساب آن دانہ ہا در حصر
نیاید و این افسون از گفتار شیخ یحیی منیر ست بدین طریق بخواند بسم اللہ الرحمن الرحیم
افسون شیخ یحیی منیر قدس سرہ اماسات سمند توکراہ بارہ راس چودہ
بھوت اھسس سات دندت تیس گردیوتا چوراسی سرش جوکنی ھشت
کالی ناگ ھرسی سکت پھجن دیودان بھون پلید راکھن جان بنان کیتا کرا والا
لکا وادینا واوا موند کو دپت پیت سرب اگ کرھکند پاکا قہر کا وجوت قھری
دتھوے کدی بنای نہر و واکنمورا کنکھورے بہا تبا تنبل لوت کوت دریا
کوت پیر پیدن بیک منتر بیک صاحب کنجاے دھائی انکا کارکس ایا تر بجر تاب
سہ سر اباجل بھوند تھومی بلاے جا بجراک بجر کوار بجر موند دس دیوار رکت رحت
رکت رحت رکت پت پنجی تا بسیج منتریان بکیاوان رکن پکن پالے چام ماس لہو
ھد کرھبا کلی منکریت اوت کنت جہ جہ کرنت ت ت مرنت الت بیدانہی اوپرہ پرنت
دوھائی سلیمان بن دوک دھائی جن ھس جوراند جومید جن سجر سر جاہ
جاہ پاف جن پرس سادات درم ک پاچاسد سیخر کروک سکت شیخ یحیی
کی بھگت بھید کس مہی بہت کال ھنس نریلی راھی سمندرے ستر بنک
سادے بھس برے نریس ھووے سریرہ **وایضاً** اگر کسے را باد اثر کردہ باشد نیز بران عضو
بدمد و یا سر درد باشد و یا کسے را مار گزیدہ باشد و یا شکم درد باشد و یا در گوش و دندان
باشد و یا را کھس دل آدمی را کشیدہ باشد بران کس بخواند دلش باز آید و برائے ہمہ
علتہا بخواند این افسون مذکور را ہمہ علتہا دفع شوند **دیگر** اگر کسے را مار بگزد
و افسون خوان نزدیک نباشد باز زہر سر او بدان جائے گزیدہ آرد باید کہ بالاتر

بالاتر از ان این افسون را بر خاک بخواند و بندد یعنی آنخاک را بر گرد اگرد آن عضو
بمالد زهر از ان نگردد لوه سنکر بحر مونکر اکر دین کها و جو سنک جو کو جو بسی
باسکهر اولینود هول دهفیو بندا برهندا سری کل سرے پری ترهند سرے
انبرت کند میرے نهانک نهاینی دیس وبدین نوع افسونها بلفظ هندوی بسیار است
اما از انکه کسے خواندن این نمیتواند و دشوار می آید ترک دادم و این افسونهائے
مذکور بغایتی مجرب بودند از بنجهت مذکور شدند که مگر بعضے عالمان هند بخوانند
ونفع اکثر مسلمانان حاصل شود دیگر بزرگوارے فرموده هرکه
این دعا علی الصباح بعد از نماز بامداد سه کرت بخواند اگر عمر او
صد و بیست سال نشود فردائے قیامت چنگ او در دامن من باشد
دعا اینست لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ بِعِزَّتِكَ وَقُدْرَتِكَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ بِحَقِّكَ وَ
بِحُرْمَتِكَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ فَرِّجْ هَمِّيْ وَغَمِّيْ دیگر هرکه بعد از نماز بامداد
یکبار این دعا بخواند همه قضاء او گذشته برجا شود لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اِلٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ
لَهٗ مُسْلِمُوْنَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اِلٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهٗ مُؤْمِنُوْنَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
اِلٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهٗ مُخْلِصُوْنَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اِلٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهٗ عَابِدُوْنَ
لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ دیگر باید که این دعا را پیوسته عقب هر نماز
بخواند مستجاب گردد و حشر او با ین طائفه گردد که ذکر میشود دعا اینست اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ
دِيْنَنَا دِيْنَ النَّبِيِّيْنَ وَاِيْمَانَنَا اِيْمَانَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَاِسْلَامَنَا اِسْلَامَ الْمُسْلِمِيْنَ وَ
صَلٰوتَنَا صَلٰوةَ الْخَاشِعِيْنَ وَرُكُوْعَنَا رُكُوْعَ الْمُتَوَاضِعِيْنَ وَسُجُوْدَنَا سُجُوْدَ الْخَائِفِيْنَ وَ
تَشَهُّدَنَا تَشَهُّدَ الْمَلٰٓئِكَةِ الْمُقَرَّبِيْنَ وَنِيَّاتَنَا نِيَّاتِ الْفَائِزِيْنَ وَاَعْمَالَنَا اَعْمَالَ الصَّالِحِيْنَ
وَذُنُوْبَنَا ذُنُوْبَ الْمُسْتَغْفِرِيْنَ فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ
دیگر دعا طیر و ایجاد او از مراتب احدیت و ایجاد سایر ممکنات قَالَ اللّٰهُ
تَعَالٰى يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ قَالَ عَلَيْهِ
الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ كَانَ اللّٰهُ وَلَمْ يَكُنْ مَعَهٗ شَيْءٌ وَهُوَ الْاٰنَ كَمَا كَانَ

و در تنبیه ابو اللیث سمرقندی آورده است که صدیق رضی الله عنه و قیل علی رضی الله عنه از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم سوال کرد یا رسول الله این کان ربنا قبل ایجاد السموات والارض قال عم کان فی العماء لا تحته ولا فوقه هواء اختلفوا فی العماء بعضے گفته اند که عماء کوری را گویند یعنے عقل و افهام از کنه آن حقیقت بجز کوری نصیبی ندارند لقوله عم ما تعلم تعقل وما لم تعلم تکل و این قول قریب بتجانست که عامهٔ خلق در ضلالت نیفتند و صوفیان گفته اند که عماء ندن و سحاب ابر را گویند اما مراد از ابر باریک است که اندک قرص آفتاب را بپوشد و آن مراتب را وحدت یعنے چون جلال و جمال هر دو بهم مصادمت داشتند جمال بطریق وحدت که حقایق ایمانی گویند مرا محبت مینمود و جلال و جمال را جمالیت بطریق احدیت که آنرا محبت و سازج و صرف و غیب الغیوب و ازل الازال نامند می ربود از آن رو که واجب تعالی ازل الازل و قدیم الاقدام است تا یقین وحدت همدرین بود پس چون جملهٔ اسماء و صفات قدیم اند اجملهٔ بمحبت و میل وحدت نزول کردند که احدیت را ذات صرف و سازج گویند که جملهٔ اسماء اگرچه قدیم اند اما در استقنایش فقد بوده اند ازین عراقی فرماید بیت بحق آنکه تو نامے نداری :: بهر نامے که خواهی سر برآری :: و وحدت را ذات باقتضاء صفات و حقایق ایمان نامند که در اینجا مصرع ثانی عمل بائید یعنے بهر نامے که خواهی سر برآری :: چنانکه در تفسیر جواهر افغانی آورده است التصادیت الجلال والجمال بنوا لا حقیقة الایمان و وحدت تجلی اول و مجمل است و از وحدت جملهٔ اسماء و صفات تنزل بمراتب واحدیت کردند که آنرا تجلی ثانی و مفصل گویند یعنے هر اسم اقتضاء بمقتضائے خود کرد چنانکه خالق مخلوق است که میتوان آفرینش کرد و رب بمربوبیت که متقیان پروردگار و مومن با ایمان و هادی هدایت و غیر ذلک من صفات الباری که وحدت حقیقة ایمان است و ازین اراده ایمان و مومن که المومن مرات المومن ازین ممر است و از بنجاست که حضرت رسالت پناه فرمود اتقوا من

فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله مراد ازين نور است و نور ديدن خود را و غير را
گويند چنانكه معلومات در باطن عالم و معلومات ما عارضي است كه نبا شد از جاے
دانسته شود و معلومات او ثبوتي است اما چون فقد بودند باقتضاء آورد ندو ازينجا
ست كه ميگويند كه حضرت رسالت پناه از نور خداے ست و بعضے گويند كه آن نور
نور يست مخلوق و اين قول اهل فقه است و صوفيان در مراتب واحديت
سه مراتب ديگر را نام ميبرند يكي علم و نور و شهود يعني چنانكه وحدت مراتب اسم
الله كه جمله اسماء و صفات تعلق بدو داشت چون بدين مراتب رسيد جمله اسماء
متكاثره و متعدده تعلق بعلم دارد و نور شهود ازين دو نامند كه معلومات در مراتب
احديت معلوم و معدوم بوده اند درين مراتب علم معلوم و مفهوم گشتند
يعني چنان و چنين ميتوان كرد ممكنات را چنانكه عزم در باطن قاصد و نيز
اين مراتب را عيان ثابت گويند يعني اگرچه ثبوت قديمي بود اما درين مراتب
چنان خود بخود ديد و مقيد كرد كه از ازل تا ابد الآباد پاي مورچه ازان كم و بيش
نشود و چون اصل جمله اشياء ثابت كرد و جمع كرد يعني از باطن علم بظاهر
علم آورد و جزو و كل در يك مراتب معين ديد و گرد آنرا توحيد و صور خانه وحدت
و حقايق كياني و غير ذلك من كلا مهم گويند و چون ازان بمراتب كن رسيد كه
آنرا علم كن فكان گويند و روح سراجي و نكته گويند گويا كه كاف تا نون نرسيده
است كه هرچه بودني و شدني است شدند و ميشوند و معلوم باد كه اين شش مراتب مذكور
از احديت تا روح سراجي هيچ يكے را از ديگرے امتياز نيست و صفات از ذات
استخراج نمود مگر به تعدد كه ذات بلا تعدد و منقطع الاشارات و العبارات و صفات
تعدد دارند از جهت اختلاف تاثير هر صفت را جدا ميناماند و از هيچ صفتي از
صفت ديگر نيز امتيازے ندارد پس چون از عالم باطن بعالم ظهور رسيد پرده
آفريد بغائيتي سياه كه چون ذات باريتعالي حد و حدودے ندارد كه ذات
و صفات باريتعالي محجوب بدان است و آنرا سراپردهٔ وحدت نامند و اين

پرده سياه را از نور است
و نزديك مومنين پيش
پرده است كه او نظر
بدان ميكند و مي بيند پس
نور خدا آيينه و دل
او ست ۱۲

نیست که ذات وصفات جهتے داشته باشند که بدان پرده محجوب شده اند بلکه محجوب
بافعال است که افعال او تمثیل و صورت دارند و او را مثال و صورت نیست
که حجت ذاته بصفاته و حجت وصفاته بافعاله ازین ممراست و این پرده را
نور تجلی محمدی گویند که نور اول نور ارادات که آنرا نور حقیقت محمدی گویند
و این نور را نور مخلوق محمدی آورده اند که روزے جبرائیل علیه السلام
در رسید که حضرت رسالت پناه در خواب بود مهتر جبرائیل از انگشت
بگرفت حضرت بیدار شد گفت یا اخی چه آورده باشی جبرائیل گفت که من
بسال از شما کلان بوده ام مرا اخی نگوئی حضرت رسالت پناه فرمود
از کجا یاد داری جبرائیل گفت ازان باز یاد دارم که هیچ شئی نام و
نشان نبود مگر ستارهٔ روشن و تابان در عین پرده سیاه میدیدم که نود هزار
سال بنمود و نود هزار سال غایب میشد و من نود هزار کرت او را دیده بودم
حضرت فرمود که اگر آن ستاره را الحال به بینی شناسی جبرائیل گفت آرے
حضرت رسالت پناه خود را بدان صفت بدو بنمود مهتر جبرائیل گفت صدقت
یا رسول الله که همان تو بودی جبرائیل گفت یا رسول الله چه میکردی حضرت فرمود
یا اخی نود هزار سال در قیام می بودم و نود هزار سال در سجود در قیام مرا میدیدی
و در سجود غایب میشدم دران سجده ها این دعا میخواندم که اسماء بزرگ باریتعالے اند

سُبْحَانَ الْقَدِيمِ الَّذِي لَمْ يَزَلْ سُبْحَانَ الْعَلِيمِ الَّذِي لَا يَجْهَلُ سُبْحَانَ الْجَوَادِ الَّذِي
لَا يَبْخَلُ سُبْحَانَ الْحَلِيمِ الَّذِي لَا يَعْجَلُ اما نود هزار سال پیش از انکه شما میدید
نور مرا همچنان مخلوق کرده بود و درین پرده ده هزار پرده هاے سیاه اند و بعد
ازین ده هزار پرده هاے سبز آفرید همچنان نامتناهی و درین مراتب انتهاے
انبیاست و بعد ازین ده هزار پرده هاے سفید آفرید همچنان نامتناهی و بعد ازین
ده هزار پرده ها سفید آفرید همچنان نامتناهی و بعد ازین ده هزار پرده ها احمر خالص آفرید
همچنان نامتناهی و بعد ازین ده هزار پرده هاے عقیق رنگ آفرید همچنان

لہ پاک است قدیم
آنکه همیشه باشد پاک است
و دانا بهر چیز آنکه چیزے
نیست چیزے که در علم او نباشد
پاک است بخشنده بلا عوض
و رغبت بخرم آنکه شتابی
نمیکند در عذاب کردن
گنهکاران ۱۲

نامتناهی بعد ازین ده هزار پرده هائے کبود آفرید همچنان نامتناهی و میان
آفرید یک پرده تا آفرینش پردهٔ دیگر دوازده لک سال میشود که اَلتَّائِی مِنَ الرَّحْمٰنِ
وَالتَّعْجِیْلُ مِنَ الشَّیْطَانِ ازینمعنی است بعد ازین هیولے آفرید که آنرا عرش کل و عقل
کل و ام الکتاب می نامند و بعده هرشئی که نمود دارد و بوندارد و یعنے لطیفه است که در حس
و لمس نیاید و کلام در انجا ثابت است هر حرف کلام الله بمنزله کوه قاف واقعه شده
و دیده میشود و بعضے گفته اند که لابل تمام ممکنات در دو دندان سین است و یک
دندان او خالی مانده است و بعد ازان عالم کشفات هشتاد شهر مانند و برابر
این دنیا آفرید و بعد ازان هزار شهر در هر شهرے یک آدم آفرید اما نورے
بودند و خاکی نبودند و آدم سیاه را گویند یعنے هر یکی را پیدا میکرد و بعد از
هزار سال در شهر دیگر آدمی دیگر آفرید تا هشتاد هزار سال شوند و درین
مدت هیچ یکی ازیشان عاصی نبودند پس درین میان یکے ازیشان عاصی
شد غضب الهی در کار شد آن شهرها را با آن آدمیان بهم فانی و مضمحل
ساختند اے فرزند سخن از سرعت و از تعجیل اقوال و احوال ازحد
درگذشت و بحکم این حدیث که اَلْاِنْسَانُ مُرَکَّبٌ مِنَ الْخَطَاءِ وَالنِّسْیَانِ حکایت
را فراموش کردم زیرا که اول درین شهر مرغ پیدا کرده بود و بعد از
مرغ هزار سال آدم را آفرید قصهٔ مرغ اینست که حق تعالی چون این شهرها را
آفرید همه را از سپندانه سفید طلوع پرساخت و دران میان مرغی پیدا کرد و حکم باریتعالے
شد که این سپندانه رزق است بعد از تمامی ایشان موت تو باشد آورده اند
که آن مرغ سپندانه را بغایت اندک اندک میخورد و در خوردن او تاخیر تمام
میکرد حتے که برخوردن هر دانه این دعاء میخواند و بعد ازان این دانه را فرو
می برد آورده اند که آن شهرها، مملو از سپندانه همه را تمام کرد و یکدانه باقی
ماند آنرا هزار سال در گلوی خود نگاه کرده بود و چون او را هم فرو برد مناجات
کرد که یارب اگر بار همچنان مرا تحیات مانی چندان ثنا تو گویم که در حصر نیاید

مسئله
در بیان آن مرغ که وقت
موت او بسیار دانه ها
بوده اند ۱۲

صفات سجانت و تعالیٰ از اعداد است و شیطان
است که عدد

فرمان حضرت عزت شد که ای مرغ هر چند که بحیات باقی مانی ازان سیر نگردی و
این عمر تو در حساب و عدد نیاید و لیکن تو مخلوقی و مخلوق را بیش ازین بقا نباشد
و چون جان میداد میگفت که هیهات هیهات جان کندن چه سخت است
و بعد ازان همان آدمیان مذکور قران شهرها می آفرید تبائی که بعد از هزار سال
دیگر را می آفرید و باز بغضب خود مضمحل کردندش دعا طیر نامه این است که حضرت
امام اعظم رضی الله عنه در هیچ شب نا غفه نمیکرد و ثواب این دعا بغایتی بسیار است
اما مختصر نموده شد بسم الله الرحمن الرحیم اللهم انا عبدك من عبادك وسؤلي من
سؤالك ورقيق من ارقائك وتعرف بمعروفك يرغب الخلائق اليك كرما
وجودا فانت موضع السائلين ومنتهى الراغبين لا تاخذنا بخطاءنا الكثيرة
ولا تفضحنا بسرائرنا القبيحة واستجب دعاءنا وارحم تضرعنا ووفقنا وارحم
لقلة حسابنا وجد بحلمك على جهلنا وباحسانك على ما فاتنا وبمعرفتك على
قلوبنا وقد استوجبنا العقوبة منك فقد نرى مكاننا وتسمع كلامنا ولا يخفى
عليك شيء من امورنا نسالك يا الله بالقران حرفا حرفا وآية آية وسورة سورة و
بالكتاب المكنون الذي لا يمسه الا المطهرون ونسالك بالتوراة والانجيل والزبور
حرفا حرفا وآية آية وسورة سورة ونسالك بما اوجبت للمؤمنين على نفسك
ان تدركنا برحمتك وتجعلنا في جوارك ولا تقتلنا بغضبك ولا تهلكنا
بعذابك وتجعل امواتنا مرحومة واعمالنا زكية مقبولة ان كنت
صديقين فاستجب دعاءنا وان لم نكن كذلك فاجعلنا صديقين واجعل
كلامنا خالصا لوجهك الكريم وزينا بزينة الاسلام واجعلنا هداية المهتدين
اللهم اني اسالك نجاتا من الزلات ومن حر السموم والفوز يوم القضاء و
النور يوم السواد والمغفرة يوم الحساب والجنة يوم النار والظل يوم لا
ظل الا ظل عرشك اللهم اعطني الامان من شدائد الاهوال اللهم اعطني
الامان يوم يخرجون اهل القبور وينفضون التراب من الهام اللهم اعطني الامان

إِذَا وُضِعَتِ الْأَعْمَالُ فِي كَفَّةِ الْمِيزَانِ وَيَقُولُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أُمَّتِي قُومُوا قَدْ
دُعِيتُمْ إِلَى حِسَابِ الْجَبَّارِ اللَّهُمَّ أَعْطِنِي الْأَمَانَ إِذَا فُرِّقَ بَيْنَ أَهْلِ الْمِيزَانِ اللَّهُمَّ
صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ وَسَلَّمْتَ وَرَحِمْتَ وَتَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ
عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ وَ
سَلَّمَ تَسْلِيمًا كَثِيرًا كَثِيرًا فصل در ایجاد سبع السموات والارضین بدان
ای فرزند که چون آنمرغ و آن شهر متفی گشتند مدت دوازده لکهه و سیزده
هزار سال همچنان در کبریای خود بی نیاز بود باز شیوهٔ جمالیت در کار
شد و بایجاد این دنیا آغاز نهاد اول دری را بیافرید و آن دُر سفید بود و در
عین مکة اللّٰه بود حق تعالی بنظر هیبت بدو نظر کرد از هیبت الله تعالی چون پشته
کوه برآمد و بگداخته شد و بجوشید و دودی سبز از ان برآمد و بالا رفت و آن
دود بماند تخته بهم متصل شد اما بقدرت الهی هفت تخته شد که هر تخته پانصد
سال راه پهنائی داشت و آن را هفت آسمان کردند و آنچه دروے
مانده بود نیز بماند تخته بود آن نیز بقدرت الهی هفت جایے شد و
آن هفت زمین شد که هر زمین پانصد سال راه درازی دارد و پانصد سال راه پهنائی
دارد و بر بالاے هفتم آسمان دریا است که آنرا بحر الحیوان نامند و درازی او و پهنائی او
برابر هفت طبق آسمان و زمین است و عرش باری تعالی بر آن آب از حق تو آفریده
شد و حکم شد مر تمام ملکوت را که بردارید همه جمع شدند نتوانستند دران
زمان مور چه بفرمان ایزد تعالے پیدا شد و حکم بر و شد که تو بردار مور چه بدان
در آویخت و گفت بسم الله الرحمن الرحیم در حال عرش بالا شد و حاملان عرش
از چهار طرف بر کتف نهادند و برداشتند و حاملان هر یک دو سر دارد و در تحت
عرش کرسی که أَرْضُ الْجَنَّةِ كُرْسِيِّي وَسَقْفُهَا عَرْشُ الرَّحْمٰنِ و این هشت بهشت
بر بالای کرسی موجود اند و لوح و قلم نیز بر بالاے کرسی است و آن لوح از یاقوت
سرخ است و قلم از نور است که هزار سال راه پهنائی دارد

فصل در بیان خلق آسمان و زمین و آنچه در ایشان است بقدرت خدای
تعالی و آن بر سه نوع است نوع اول آسمان و زمین و آنچه در ایشان است
بده مارا ایمان دران وقت
بچیزی و نگهداشته اند و بیاد آنرا
است کن برفزید تحقیق
فرستاده ایشان بسوے
حساب تکرگشته اختراعا
بده مرا امان دران وقت
که جدای کرده شود دریمن
اهل آتش و اهل نور ۱۲

فصل در بیان خلق آسمان و زمین و آنچه در ایشان است ۱۲

۱ زمین جنت است و سقف آن عرش خدا و سقف
آسمان است ۱۲

وسه هزار سال راه درازی دارد و اسرافیل نیز بر بالائے کرسی است و صور را
بدهن گرفته استاده است و صور را هفت شاخ است و طول و عرض او بمانند
قلم است و در وقت نفخ ثانی که برائے بعث بود ارواحان هفت قسم کنند در یک
شاخ صور ارواحان انبیا باشند و در دیگر ارواحان مؤمنان متقی و در دیگر
ارواحان عاصیان و در دیگر ارواحان کافران و در دیگر ارواحان دیوان
و پریان و در دیگر جمله مواشی چون خزنده و پرنده و بهایم هر همه را در ان شاخها
جمع کنند و چون نفخ کند هزار روحی بقالب خود بشتابد و چون قلم را بیافریدند فرمان
حضرت عزت در رسید که اُکْتُبْ مَا هُوَ کَائِنٌ آورده اند که چون قلم تقدیر
الٰہی روان شد از اول تا آخر هیچ ذره نیست که ننوشت و چون باحوال امتان
ماضی رسید که از شومیت گناه بعضے در آب غرق شوند و بر بعضے آتش بارد
و بعضے مسخ شود و غیر ذلک من القصص المشهورة قلم روان بود اما بر امت
نبینا محمد مصطفے صلے الله علیه وسلم در رسید دید که گناهان این امت از امتان ماضی
بسیار بودند نیک متحیر شد که یارب در حق این امت چه خواهی کرد از غایت ستر
ستر قید اما فرمان حضرت عزت برین شد که اُکْتُبْ بِاَنَّهُمْ عِبَادٌ مُذْنِبُونَ وَاَنَا الْمَلِکُ
الْغَفُورُ و درخت طوبی نیز بر بالائے کرسی است و بیخ او در صحن و ساحت
و حویلی رسول الله است اما هیچ حویلی در بهشت نباشد که شاخ درخت
طوبی دران حویلی نرسیده باشد و این چهار جوے که یکی از شیر و دیگر از عسل و
دیگر از شراب و دیگر از آب خالص از شکاف بیخ درخت طوبی برآمده است
و روزے جبرائیل گفت که در شکاف او رفتم در آن جاے که آغاز این جویها بود دیدم
بسم الله الرحمن الرحیم نوشته بود و این چهار جوے از سه میم و از چهارم ها الله روان
بود و طوبی را شصت شاخ کلان است که از بیخ جدا شده است و شاخ و شاخچه
دو صد نوع میوه باشد که هر یک بلون دیگر و طعمه هر یک متفاوت باشد
و سدرة المنتهی نیز بر بالائے کرسی است و آن درخت کنار است و هر

ورق او چندان طول دارد که اگر اسپ تازی سه روز پیاپی بتازد از زیر پایه یک
برگی بیرون نرود و آن مقام جبرائیل است علیه السلام و در مابین کرسی و آن دریا
بحر الحیوان آسمان است که آنرا فلک اطلس نامند و در میان آن دریا و کرسی
بیست هزار ساله راه است و مهتر عزرائیل علیه السلام بر آسمان چهارم است و تخته را
در زیر بغل خود گرفته نشسته است که طول و عرض او پانصد ساله راه است
حضرت رسالت پناه در شب معراج از او پرسید که هنگام موت چگونه خبری
یابی مهتر عزرائیل گفت که درین قریب من درختیست که آنرا شجرة الیقین
می نامند تا هر که در دنیا تولد شود او را در زیر او در برگ این درخت نوشته
میشود و چون اجل این شخص نزدیک برسد آن برگ زرد می شود
بفرشتگان میدهم تا آن برگ را شسته در طعام و شراب آنکس
بدهند که بخورد و بهیچ تداوی صحت نیابد **و ایضا** به برابری هر
شخصی دو وزن است درین قریب که از نیکی اعمال او برمی آید و از دیگری
رزق او در میرود چون نزدیک بموت شود هر دو بسته میگردند حضرت فرمود
که ارواح را می بینی گفت لابل دست من ثقالت و گرانی پذیرد و بفرمان
خدا اگر صالح باشد زیر عرش می مانم و اگر بدبخت باشد با سفل السافلین
میفرستم و از چگونگی حال او خبر نمیشوم که خدا تعالی با او چه میکند **و ایضا**
در آسمان چهارم حضرت صلی الله علیه وسلم بمعراج میرفت دید که قطار اشتران میرود
اما اول و آخر آن قطار دیده نمیشد از جبرائیل پرسید که یا اخی این چه
قطار باشد جبرائیل گفت ازان پس که آسمانها و زمینها آفریده شده
اند این قطار میرود من نیز از آمدن و رفتن او خبر ندارم که از کجا می آیند
و کجا میروند و بر هر شتر دو صندوق بسته بود فرمان رب العزت که یکی ازین
اشتران را بنشانید و یک صندوق را در باز کنید مهتر جبرائیل و حضرت رسالت
پناه بچنان کردند و در میان آن صندوق در آمدند هفت عالم بمانند این دنیا دیدند

همه نورانی حضرت فرمود که یا اخی بهشت این باشد جبرائیل گفت لا بلکه این از فردای
قیامت از برای امتان تو بگسترانند و در بالائی این آسمان دنیا فرشتگان
اند که همه از شدت گریه در سجود افتاده اند از جهت دیدن اعمال این بندگان
که یارب خدایا باین بندگان چه عذاب خواهی کرد اگر گریهٔ ایشان را این میان
بشنوند همه را زهره بترقد و در میان این زمین و آسمان دریائیست روان
و در میان آن دریا مرغان اند سفید رنگ و بیضه را بر بالائی دم خود میکنند
و ازان چوزه بیرون می آید و این چهار دریاهای دنیا و ے ازان اصل دارند
یکے رود نیل و سیحون و جیحون و ماموں بدان اے فرزند اگرچه از روئی ایجاد
اول سبع السموات بودند لیکن از ایشان عرش اما در اراده عرش مقدم بود
و سبع السموات طفیل بودند عرش را چنانکه فرشتگان و دیوان مقدم بودند
اما انسان در اراده مقدم بود و سائر چیز طفیل او بودند چنانکه از طفیل هیولے
عرش و کرسی و فلک اطلس و سبع السموات و این عالم را عالم علوی نامند و
از روئی سبع ارضین تا ثرے این را سفلی نامند و تا اسفل السافلین که
زیر ان سبع باشند همه سفلی اند و ایضاً چنانکه انسان از روئی مراتب تعلق
بوحدت دارد و تعلق باسم الله ذاتی است که مجتمع
جمیع صفاتست و خلیفه اسما صفات است همچنین انسان از لوازم اوست و از طفیل
انسان ملک و از طفیل ملک پری و از طفیل پری دیو و شیاطین و از بعد روئے انسان
مؤمن ایجاد کافر و از بعد روئی ایشان سائر حیوانات چون بهایم و خزنده و پرنده
و جمله در تصرفات الهی مستغرق اند قال الله تعالیٰ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِیْ سِتَّةِ
اَیَّامٍ آورده اند که چون زمین مهیا شد از کثرت آب آرام نمیگرفت کوه ها را
بدو آفرید تا میخ او باشند وَخَلَقَ الْاَرْضَ فِیْ یَوْمَیْنِ وَهُمَا الْاَحَدُ وَالْاِثْنَیْنِ وَخَلَقَ الْجِبَالَ
یَوْمَ الثُّلٰثَاءِ وَخَلَقَ یَوْمَ الْاَرْبِعَاءِ الشَّجَرَ وَالْمَاءَ وَالْعُمْرَانَ وَالْخَرَابَ وَخَلَقَ یَوْمَ الْخَمِیْسِ
السَّمَاءَ وَخَلَقَ یَوْمَ الْجُمُعَةِ النُّجُوْمَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالْمَلٰٓئِکَةَ وَخَلَقَ اٰدَمَ عَلَیْهِ السَّلَامُ

خداتعالیٰ زمین را در دو روز
و آن یکشنبه و دوشنبه است
و پیدا کرده است کوه ها را در سه
روز چهارشنبه و پنجشنبه و آدینه
و پیدا کرده است روز پنجشنبه
آسمان را و پیدا کرده است روز آدینه
بروز جمعه ستارگان و
آفتاب و ماه را و ملائکه
و پیدا کرده است آدم علیه
السلام را در آخر ساعت
از ساعات جمعه ۱۲

فصل
در بیان آنست که دریاها چند است
و در کوه آن و سبب آن چیست

فصل
در بیان خلقت آسمان و
زمین و کوه ها و دریاها و
آفتاب و ماه و ستارگان و
حضرت آدم علیه السلام را

فِي اٰخِرِ سَاعَةٍ مِنْ سَاعَاتِ الْجُمُعَةِ بدان ای فرزند که آنچه حق تعالی از برای ثواب
وعذاب آفریده است چهار طائفه اند فرشته و آدمی و دیو و پری اما از روی
آفرینش اگرچه انسان مقدم بود در ارادت بآفرینش مؤخر اند تا ختم وانتها و خلیفه
کل ممکن و افضل ایشان باشد چنانکه محمد رسول الله از روی مراتب مقدم بود اما
در آفرینش مؤخر آمد تا ختم انبیاء و اکمل ایشان باشد که بعد از وی کسی از نوع بشر
وچرا نباشد پس اول آغاز ایجاد بلائکه کرد چنانکه در حین خلق شدن عرش
حاملان او خلق شدند و در حین خلق کرسی کروبیان خلق شدند آورده اند
که چون حضرت رسالت پناه در شب معراج میرفت بر ایشان سلام کرد و ایشان
چنان گفتند لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ مشغول بودند که آواز آنحضرت نشنودند
مهتر جبرئیل گفتش که جواب سلام این شخص را باز گوئید گفتند که این کیست جبرئیل
گفت که این محمد آخر الزمانست که شما کلمهٔ او را میگوئید بعد ازان جواب دادند
وهمچنین تا سبع السّموات هر چه در ایشان است از فرشتگان آفرید و چون زمین را
مهیا کرد آنچه از وحوش و طیور است در و آفرید اما سیزده سال همچنان افتاده بود
و بعد ازین حکومت بادشاهی زمین را بفرشتگان تحویل نمود که میان سائر
حیوانات حاکمی و عدل کنند و تخت ایشان بر ملتان بود و نام ملتان را شام پور
نهاده بودند بادشاهی ایشان مدت شانزده لک و بیست و چهار هزار
سال بود و بعد از ایشان بادشاهی زمین را سلب کرده بدیوان پریان
داد قال الله تعالی خَلَقَ الْجَآنَّ مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ یعنی چون دوزخ بهم شراره زد از
سر آتش دو جانور آتشین آفرید یکی را نام مارجه و دیگری را مارج مارجه صورت پلنگ
داشت و ذنب او چون ذنب گردم و مارج بصورت گرگ بود و ذنب او چون ذنب
مار مارجه ماده بود و مارج نر بود هر دو مجامعت کردند از دل فرزندان ایشان که زائید
نام او را ابلیس کردند اما بقدرت الٰهی ابلیس را ازان بیرون کشیدند و چون او
فرود به بالای آمد بهر طبق زمین که میرسید مدت ده هزار سال عبادت الله میکرد

مسئله
آغاز بادشاهی دیوان و پریان از بلائکه و
این زمین را از دیوان و پریان ۱۲

مسئله
دیوان خلقت جن و ابلیس
از پسر جن است

مسئله
پیدا کردن جن
را از شعلهٔ آتش ۱۲

در هر زمین و چون بدین زمین رسید صوف اشتران را ببرید و نمد ساخت و مدت
ده هزار سال عبادت الله تعالی کرد نام او را ابلیس کردند و بعد ازان او را بر آسمان
برآوردند چون بهفتم آسمان رسید معلم فرشتگان گشت و درس میگفت نام او را
عزازیل کردند اما در متابعت او مادرش و پدرش را نیز بدین زمین رسانیدند
پدرش اسیر شد و نام مادرش بارتی گشت و ایشان را هفت پسر دیگر تولد
شدند تا که بادشاهی زمین بایشان شد و چون آن حاکم بدبخت بفرمانی کرد
و سجده نکرد او را از آسمانها انداختند تا نام او شیطان شد و شیطان انداختن را
گویند و چون پیغامبر ما تولد شد یعنی محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم او را از رفتن بآسمان
منع کردند نام او رجیم شد زیرا که پیش از پیغامبر ما سیر آسمانها میکرد و سکونت
مدت شانزده لک و سیزده هزار سال بادشاهی دیوان و پریان بود و
تخت ایشان بملتان بود و ایشان نام ملتان را هیکپور کرده بودند
و چون از ایشان سلب کردند بادشاهی زمین را باسپان دادو تخت ایشان
نیز بملتان بود و نام ملتان هنس پور کرده بودند و مدت شش لک و
هشتاد هزار سال بادشاهی اسپان بود و در بادشاهی اسپان آغاز ایجاد
آدم نهاد و خاک او را جمع کردو درمیان طائف و مکه دراز نهاد کما قال الله تعالی
خمرت طینت آدم اربعین صباحا پس معلوم باد که وجه شرافت آدم بسبو قتین
مذکورین ازینجا معلوم است که ایشان بمجرد کن شدند و آدم را بچهل روز تمانی
آدمی پیدا کرد تا سلسلهٔ یحبهم ویحبونه در وباشد آورده اند که فرشتگان خاک را کل
میکردند شیطان بدبخت درپیش بادشاه اسپان میرفت که ای اسپ
هیچ از احوال خود خبر داری که ازین خاک شخصی پیدا خواهد کرد و این را نسل پیدا
شود که بر نسل تو سواری بکنند و بر بهمه وحوش وطیور والی باشند و همگی از
دست ایشان بقتل روند و زحمت بینند خیز الحال این گل را خراب کن درین
زمان فرمود تا جمع وحوش وطیور جمع شدند و آن خاک را در زیر پای خود ها

آوردند و مالیدن گرفتند تا بمانند سفال که از زیر سم ایشان برآید سوخته و تافته میگشتند و آتش را در بالای آن سفالها می افروختند تا بغایتی سوخته و ناچیز میگشتند مگذا اعتماد بار بهچنان کردند کما قال الله تعالی ولقد خلقنا الانسان من صلصال من حماء وحماء گنده بوئی را گویند وایضا قال الله تعالی خلق الانسان من صلصال کالفخار وصلصال گلی را گویند که از میان دو سم جانور برآید و خشک شود یعنی گل همچنان خمیر میشد که گنده بوئی را پیدا میکرد و ایشان چنان مالیدند که مانند صلصال میگشت آن گل چون بعتاد کرت چنان کردند فرشتگان بغایتی درمانده شدند و گریه بنیاد نهادند و چندان گریستند که باب چشم فرشتگان آن سفال گل شدند گلی صعب ناک بهایم بعد ازان در آمدن نتوانستند زیرا که اگر در آیند در ان گل درمانند و بیرون آمدن نتوانند بعد ازان حق تعالی بید قدرت او را مهیا ساخت از گوشت و پوست و استخوان اما روح هنوز در وی داخل نبود اول شیطان در آن در آمد بعد از مدتی برآمد جمله ملکوت وحوش وطیور از و پرسیدند که شیخنا در وجه چیز دیدید شیطان گفت که او را عالم صغری می بینم سائر تن او چون زمین است و بر زمین او موئی است برابر گیاهی که بر زمین است و سر او مانند آسمان است و چشم و شنوای و گویائی او چون ستاره گان اند و عرق او چون جویهاروان اند اما در اندرون گنبدی دارد هر چند گردم راه در آمدن نیافتم پس معلوم میشود که آنچه وجه شرافت او بر مایان باشد دران گنبد مخفی است و چون مهیا شد حق تعالی قطرهٔ از رحمت خود بدو فرستاد و آن قطره را چهار جائی کرد یک قطره وجود او را فرین کرد و بقطرهٔ دوم بینائی چشم او را حاصل کرد و بقطرهٔ دیگر او را عاقل کرد تا حق را بشناسد و آن قطرهٔ دیگر همچنان معلق است که بوقت دعای مؤمنان نازل میشود و چون ارواح به نزد یکیش برند پندارد که این نیز جائی با فراحت است مگر در بنجا دیدار الهی تعالی به بینم چون در آمد در و حبس شد

گفت کاشکے بال و پر مرا شکستہ بودندی تا بدین جا نمی آمدیم حضرت بابا آدم در
حال از جای بجنبید و بنشست عطسہ آمد چون عطسہ کرد گفت الحمد للہ تعالی گفت
یرحمک ربک فرشتگان گفتند یارب ما در ین مدت مدید مایان سبوح قدوس تو میگوئیم
یک کرت بمایان رحمت نفرستادی و بر واز اول فطرت رحمت فرمودی فرمان شد
کہ ای ملائکہ کسی کہ در اول فطرت مرا شناسد و حمد من گوید بر و چگونہ رحمت نکنم و در میان
دو کتف بابا آدم ہنوز سوراخی ماندہ بود جملہ ارواحان بنی آدم را ازان سوراخ در بطن
آدم در آوردند تا بایشان عہد کنند و ایجاد ارواحان بیست ہزار سال قبل
از صورت بابا آدم علیہ الصلوٰۃ والسلام بود و قسمت و نصیب ہر شخصے از
خیر و شر پنجاہ ہزار سال پیش از ایجاد ارواحان بود کہ الحال بوقت میرسد
و حق تعالی سہ عہد کردہ است با ارواحان اول عہد استعداد یہ کہ در وحدت
بود کہ مومن ارادۂ مومنی کرد و مضل ارادۂ ضلالت و عہد دوم در بہشت
گنبد یست حصار العدس نام کہ مسکن ارواحان مومنان در آنجا باشد کہ
ہنوز نیامدہ اند الحال نیز در آنست و عہد سیوم در پشت بابا آدم تا او را بر فرزندان
خود شاہد گردانند اما چون در آمدند کافر از مومن و مومن از کافر خاصیت و مجاز گرفتند
تا الحال در مومن کبر و منی و بدی ازان اثر است و در کافر سخاوت و حلیمی و رحمی
ازان اثر مومنان است و چون ہر یکی بعد از استخراج بخود و بنی مشغول شدند
و در خود دیدند و تعجب کردند گویا کہ حق را فراموش کردند پس از اللہ تعالی ندا
آمد الست بربکم قالوا چون در رسید اول حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم
گفت بلی یعنی بلکہ ہستی خدائی مایان و در تمامی بعثت او جملہ انبیا و اولیا و مومنان
اما از گفتن کافران سکوت کردند یعنے ہیچ نگفتند دران زمان عہد نامہ را نوشتند
و در بہشت درے بود سفید رنگ دران بنہادند نوشتہ را و آن در را از برائے
بنائی کعبۃ اللہ فرود آوردند کہ الحال آنرا سنگ اسود می نامند لغایتی سفید بود
اما چون دست عاصیان بدو میرسد سیاہ شد و طول او ہشت در عہ است بہ بین

مسئلہ در بیان خلقت ارواحانے و قسمت کہ از ارواح پنجاہ ہزار سال پیش تر پیدا شدہ بود ۱۲

ف آیا نیستم پروردگار شما ۱۲

مسئلہ در بیان حقیقت حجر اسود

ای فرزند که حق تعالی سر زنش ملائکه چگونه کند فرمود مر ملائکه را که شما خود را از و بهتر
میدانید پس آنچیز من در دنیا آفریده ام نامهای ایشانرا بگوئید که هر چیز چه نام
دارد فرشتگان گفتند سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ پس
پس فرمان الله تعالی شد که ای ملائکه اگر شما نمیدانید از و بپرسید تا نامهای هر چیز
بشمایان بگوید و ازین معلوم میشود که فضیلت بعلم و ادب است نه بعبادت که اگر
فضیلت بعلم نبودی بابا آدم را بهتر از ملائکه نکردی که او عالم بود و ایشان عاجز پس
فرمان حق تعالی بر آدم شد که ای آدم تو بیاموزان هر یکی را کما قال الله تعالی
يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ بابا آدم بر عرفات ایستاد و تمام زمین مانند خرده بر کف
دست بدو نمود نام هر گیاهی و هر جانور را بهر زبان جدا جدا بایشان مینمود و بعد ازان
حکم سجده شد فرشتگان را که آدم بعالمی از شما افضل شد وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ
اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ
الْكَافِرِينَ بعد ازان بابا آدم را بر تخت بنشاندند و ملائکه برداشتند و به بهشت بردند
و چون قصد برآمدن از بهشت بالاسطوحست برآمد و در کوه نامی بلند و جای
دشواری باشید شیطان به پیش بادشاه اسپان میرفت و کیفیت احوال میگفت
که فرزندان این شخص اولاد ترا زیر پای خواهند آورد و الحال چون یک تنهاست
او را میباید کشت اسپان تمامی دوگان را چون شیر و پلنگ و سگ جمع میکرد و در
پیش بابا آدم علیه السلام می آمدند تا جنگ کنند بابا آدم هفت فیل مست را قوه داشت
هر سنگ و درخت و چوب که بدست می آمد بر ایشان میزد نزدیک نمیشدند آمادر
شب و روز خواب کردن حرام بود در روزی از روزهای همه دوگان اتفاق کردند
و سگ را پیشوا کردند که ای سگ تو دلیر تر دوگانی اول تو بدانش آویز بعد ازان
مایان از هر طرف بر و ریزیم اما چون سگ روی بابا آدم را دید دنب خود را بجنبانید
و بر پایش افتاد بابا آدم دست خود را بر پشت او مالید و گفت که تو پائی بند
فرزندان من باشی لشکر دوگان پریشان شد بعد ازان بابا آدم خواب

میکرد و سگ نگاهبانی میکرد آورده اند که امنا حوا پانصد کرت و قبیل چهارصد
کرت جفت جفت زائیده بود اول قابیل و اقلیمه در یک شکم تولد شدند
و در شکم دیگر هابیل و دمیمه تولد شدند پس حکم باریتعالی بر آن بود که دختر اول
را به پسر دوم و دختر دوم را به پسر اول داده باشند قابیل قبول نکرد که لایل
اقلیمه بمن همراه زائیده است از من باشد فرمان حق برین نیست بلکه شما
ریا میکنید میان ما و هابیل و اقلیمه بصورت امنا حوا بود با آدم ع گفت که
هر دو سوگند بخورید و سوگند ایشان آن بود که هر یک از مدعی و مدعا علیه
دو طبق آتشین میکشیدند یکی را بر صفای نهاد و دیگری را بر مروه کسیکه بر حق میبود
طبق او میسوخت و کسیکه ناحق میبود طبق او رمیشد و ایشان هر دو برابر
طبق گوسفندان ماندند گوسفند هابیل غائب شد و آن گوسفند را بهنگام ذبح
اسماعیل نازل کرد و گوسفند قابیل رمشد قابیل هنوز قبول نکرد و هابیل را
کشت اما بر پشت خود برداشته میگشت روزی دید که دو زاغان از آسمان
فرود آمدند و یکی را کشتند و در خاک دفن کردند ایشان نیز دفن کردن از ان
دانستند و هابیل را دفن کردند و چون با با آدم را بغایت هرم حاصل شد و کوزه پشت
گشت و از اولاد او چهل هزار خانه شده بودند نماز بامداد امیکرد تا بوقت
شام در آنجا افتاده بودی و طفلان در میان قبر غه و پهلوئی او میدویدند
و بزرگان در پیش او میشدند و طفلان را منع میکردند و میگفتند یا ابوالبشر خدای شما را دست
و پائی داده است طفلان را بگیر و از جائی بجائی شو تا ایشان دانند که زنده است
گفت در بهشت از جائی بجائی شدم از شومیت آن بدین جائی رسیدم واگر درین
دنیا از جائی بجائی شوم مباد اکه با سفل السافلین روم و نور حضرت رسول علیه السلام
در دُر سفید در زیر عرش بود روزی جبرئیل آن نور را از ان جا کشید و در پیشانی با با
آدم ماند و آن دُر از فراق دو پاره شد پاره در بیت المعمور افتاد و پاره دیگر
بر نج شد از اینجا پیغمبر علیه الصلوة والسلام فرمود که الا ذهبی یعنی برنج

از من است امناحوا گفت یا آدم امروز از پیشانی تو چنان نوری می تابد که من هرگز
در ایام جوانی ندیده بودم مهتر جبرائیل دران زمان نازل شد که ای آدم این نور از
محمد آخر الزمان است که در اولاد تو پیدا میشود و او ختم جملهٔ انبیاست بابا آدم گفت
که من حوا از قوت رفته ایم الحال کار مجامعت از ما یان نمیتواند بجائی آمد جبرائیل
سیبی از جنت بیاورد و نصفی ازان هر یکی بخورد در حال چون خمچهٔ خرما هر دو
را قوت پیدا شد باهم فراهم آمدند و سلوای نام چشمه است هر دو
دران غسل کردند باز ازان نور در پیشانی امناحوا می تابید و بعد از
تولد شیث آن نور در پیشانی شیث می تابید و قیل شیث بالتاء
والنقطتین تولد شد اما جفت نداشت و با او همراه دختر نزاد جفت
او را مهتر جبرائیل علیه السلام حوری بیاورد که نام او لبانه
بود و مهتر جبرائیل گفت مر بابا آدم را تا به شیث عهد کند که او نیز
با فرزند خود عهد کند تا زمان محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم که هیچ احدی
خواه در کفر خواه در اسلام چونکه این نور بخود همراه دارد بنا محرم دست
نه اندازد بابا آدم با شیث همچنان کرد و او با فرزندان تا رسید بزمان محمد
مصطفی صلی الله علیه وسلم از مهتر شیث اشمول زائید و آن نور در پیشانی
او می تابید و بروایتی نام اشمول انوس است و از وقتیان تولد شد که آن
نور در پیشانی او می تابید و از و مهدائیل تولد شد باز ان نور در پیشانی
او می تابید همچنین تا آخر فرزند میرفت و مهدائیل بغایتی خوبصورت بماند امناحوا
بود و یوسف پیغامبر نسبت بصورت امناحوا دهم حصه زیبائی داشت و در زمانهٔ
مهدائیل اولاد آدم پانصد لک خانه بودند همه مسلمان و ایمان به پیغمبری
مهدائیل می آوردند و در پیش او سجده میکردند و قیل سیم مهدائیل ماهائیل و چون
مهدائیل وفات یافت فرزندان او بغایت صغیر بودند شیطان بخاتم او آمد
بصورت پیر و فوت و نوحه آغاز کرد که سبحان سبحان خدائی

فوت مهدائیل

چگونه دوستان خود را بکشند و بمیرانند و فرزندانش صغیر بمانند همگی بر و غضب
کردند و سقطس گفتند که ای بدبخت تو مگر شیطانی ندیدی که قینان و شمول
و شیث و آدم همه رفتند ما نیز رفتنی ایم ازان رفت و بصورت فقیر صوف پوش
آمد و سر انجام خانه مهدائیل در پیش گرفت بغایتی که خانه از غم و اندوه دنیاوی
برآمدند اما آن ندر و هدیه که در زمان مهدائیل می آمد هنوز روزی مر این کودکان
را گفت که اگر کاری بکنم که باز تمام اولاد آدم در پیش شما بیایند و ندر و هدیه
بیارند شما رضا دارید کودکان از انجا که کودکی ایشان بود گفتند که کرم
کرده باشی سنگی تبر اشید و بت راست کرد و دستار و جامه مهدائیل در و پوشانید
اول اهل بیت او را به بت سجده کردن فرمود همچنان تا تمام ولایت خبر شدند
که مهدائیل زنده شد و چون مردمان در پیش بت می آمدند شیطان
برقعه بر دیش می نهاد و خود در دهن بت می نشست و سخن میکرد و علم تناسخ
بیان میکرد که آری من مهدائیل بوده ام اما مسخی نبوده ام بدین صورت آمده
ام و بهشت و دوزخ و بعث نیست اگر عمل نیک میکنید بصورت نیکی انگیخته شوید
و اگر عمل بد بکنید بصورت بدی انگیخته شوید پیش ازان نام و نشان کافری
نبود اما شیطان بدبخت آن پانصد لک خانه همه را کافر گردانید بعد ازان بهر یکی
از ایشان بت تراشیده داد که در خانه خود بدو سجده کرده باشید تا حاجت
شما بان روا گردد و چون اخنوخ کلان شد آن نور در پیشانی او می تابید و
اخنوخ مدرسه ها پیدا کرد از انجا نام او ادریس شد و سلاح حرب نیز او راست کرد و
بکافران نیز او جنگ میکرد و جامهای نیز اول او راست کرد و پیدا نمود و چون
ادریس بحق رفت شیطان باز بظاهر پیدا شد و در گوشه بنشست اهل مملکت بدو
رجوع کردند همچنان تمام اولاد آدم در پیش او شدند و این بدبخت مکار طعام
نمیخورد و شراب نمی آشامید گفتند ش که شما را چه حال است که طعام و
شراب نمیخوری شیطان گفت این حالت درویشانست و من درویش

بوده‌ام هر که بدین حالت میرسد از طعام و شراب باز ماند شما را باید که خانقاه
برای من راست بکنید و پانصد جوان مرد بمن بدهید تا ایشان را با تند خود بکنم
ایشان همچنان کردند چون بخانقاه در آمدند یعنی اسباب ملاهی چون چنگ و رباب
و غیر ذلک پیدا کرد و اعمال آن بجوانان آموخت حتی که بعضے چیز مکاشفات نیز
بدیشان نمود چنانکه حور و قصور و براق و طعام لذیذ و چراغها و باغها و جایها خوب
و بلند و میوه‌ای گوناگون و تختهای رفیع بلکه بر تخت دیو انشانده و میگفت
که این خدائی است ایشان سجده میکردند و همگی بدین نوع کافر شدند
و این احوال در میان صوفیان جاهل و عامی تا این غایت باقیست زیرا که
جاهلان را در خلوت دارند و رقص و سماع و سرود کنند بعضے گویند که ذات
خدا دیدیم و بعضے گویند صفات خدا دیدیم و بعضے گویند که حور و باغ دیدیم
پس پرهیز کنید از صوفیان جاهل که از شیطان بدتر اند بلکه خود شیطان
اند که حق تعالی در کلام الله شیطان و جن و انس یاد کرده است قال الله تعالی
مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ و چون بعد مدت مدید شیطان از خانقاه بر آمد تمام بر نغمه و
سرود شد و رقص و سماع گشت آن تمام اولاد او کافر شدند و متابع او گشتند و چون
کمل کلان شد آن نور در پیشانی او میتابید از و نوح نبی الله تولد شد باز آن
نور در پیشانی او می تابید و قیل نوح بن لامک بن متوشلخ بن ملک بن ملک ابن کمل و
این پیغامبران بودند از پشت به پشت آدم علیه السلام و چون نوح علیه السلام مبعوث
شد به پیغامبری جبرئیل رسید آمد که الحال نکاح کردن خواهر حرام شد و پیش ازین روا
بود چون نوح دعوت نمود کفار همه انکار آوردند که چند پیغامبران گذشتند نکاح
خواهر حرام نکردند و شما حرام کردید و هر روز نوح نبی الله را کافران می بستند و لقمان
میکردند و میزدند و چون نوح نبی الله آواز میکرد و دعوت مینمود آواز او از مشرق
تا بمغرب میگذشت و کافران پنبه را در گوش می نهادند پس از ان نوح علیه الصلوة
والسلام مناجات بحضرت ذو الجلال کرد که یا رب دشمنان تو مرا بغایت

فصل
این است در آخر زمان
مسلمان
میان امت نوح علیه السلام

هلاک رسانند مهتر جبرائیل دانه را از بهشت آورد و گفت که این را نهال کن
تا کلان شود از و کشتی بساز و تو در کشتی سوار شو و کافران در آب غرق شوند بعد
از سه صد سال درخت کلان شد و آن را پاره پاره کرد یک لک و بیست و چهار
هزار تخته برآمد اما کشتی مهیا نمیشد و بر هر تخته نام پیغامبرے نوشته بود بعد
ازان مهتر جبرائیل از دریا عمان درختی برآورد و پاره پاره کرد و ازان چهار تخته برآمد
و بر هر یکی نام این چهار یار نوشته بود کشتی بدان چهار تخته سر انجام یافت
آورده اند که چهل کس آدمیان بد و ایمان آورده بودند و چهل کس در کشتی
شدند و از حیوانات از هر چیز یک نر و یک ماده با خود همراه بگرفت چنانکه شیطان
آمد و دست خود را به پیشانی فیل مالید موش از بینی او افتاد و کشتی را سوراخ
کردن گرفت مهتر نوح دست را بر پیشانی شیر کشید عطسه زد گربه پیدا شد
و در کمین موش نشست کقول الشاعر مصراع گربه ما از عطسه شیر آورده +
و چون بر آمدند از کشتی همه آدمی زاد مردند مگر سه پسر نوح ماند و زن مهتر نوح
علیه السلام نیز کافره شد و نوح را آدم ثانی گویند که بعد از آدم علیه السلام
تمام مردمان از نسل نوح اند کقول الشاعر ابو الفرس ابو الترک و
ابو الهند مسمّی و آن سام و یافث و حام اند چنین مسطور است که
نوح نبی الله در خواب رفته بود و اندام نهانیش برهنه شد یافث رسید خنده
کرد و حام رسید خاکستر بر و انداخت سام رسید سر در و اسقط گفت و
اندامش را پوشید و پدر را بیدار کرد حضرت نوح علیه السلام در حق یافث بد دعا
کرد و یافث را هشت پسر بود مهتر جبرائیل ششش پسر یافث را در کوه قاف انداخت
و آن دو پسر را در دنیا ماند بالحال همه کافران و ترکان اند مگر بعضے غیر ترک
باشند و از اینجاست که در ترکان در هیچ زمانه پیغامبر مبعوث نشده بود
و بعضے گفته اند که ثمود پیغامبر ترک بود و مهتر نوح بجام فرمود که رویت سیاه
باد روئی او سیاه شد و الحال اولاد او سیاه روے میزایند در هند و در باب

سام دعا خیر کرد که در عالم تمام اولاد او بزرگتر شد و عمر نوح علیه السلام هزار و هفتصد
و پنجاه سال بود و ازو آن نور در گذشت و در پیشانی سام می تابید و ازو
ارفخشد تولد شد آن نور در پیشانی ارفخشد می تابید و ازو شالخ تولد شد و آن نور
در پیشانی شالخ می تابید و ازو عابد تولد شد و آن نور در پیشانی عابد می تابید
و ازو فالغ تولد شد و آن نور در پیشانی فالغ می تابید و ازو غومی تولد شد و آن
نور در پیشانی غومی می تابید و ازو اسرغ تولد شد و آن نور در پیشانی اسرغ می تابید
و ازو ناخور تولد شد و آن نور در پیشانی ناخور می تابید و ازو تارخ تولد شد و آن نور
در پیشانی تارخ می تابید و ازو آذر تولد شد و آن نور در پیشانی آذر می تابید و
آزر ابراهیم خلیل الرحمن تولد شد و آن نور در پیشانی خلیل می تابید و ازو آن نور در
گذشت و در پیشانی اسماعیل عم می تابید و ازو در گذشت و در پیشانی قیصار
می تابید آورده اند که ابراهیم عم را دو پسر بود یکی اسماعیل دوم اسحاق و از اسحاق
نیز دو پسر ماند یکی یعقوب علیه السلام و ثانی عیص و از مهتر یعقوب دوازده پسر ماند
مهتر یوسف و بنیامین از یک مادر بودند و آن ده از مادر دیگر و تا جک ازین مهتر
یوسف و بنیامین اند و درمیان تا جک هفتاد هزار ادیسار هفتاد هزار انبیا
مبعوث شد و ازین ده پسران سائر عجم اند و از نسل اسماعیل یکی محمد رسول الله پیغمبری
مبعوث شد و این بنابر عظمت قدر رسول بود که یک تنها با ایشان برابر بلکه افضل
بود و از قیصار قیدار تولد شد و آن نور در پیشانی قیداری می تابید و ازو حمل تولد
شد و آن نور در پیشانی حمل می تابید و ازو سلیمان تولد شد و آن نور در
پیشانی سلیمان می تابید و ازو نیب تولد شد و آن نور در پیشانی نیب می تابید
و ازو مسیع تولد شد و آن نور در پیشانی مسیع می تابید و ازو یسع تولد شد
و آن نور در پیشانی یسع می تابید و ازو اود تولد شد و آن نور در پیشانی مادر
می تابید و ازو عدنان تولد شد و آن نور در پیشانی عدنان می تابید
و ازو معد تولد شد و آن نور در پیشانی معد می تابید و ازو نذار تولد

شد و آن نور در پیشانی نذار می تابید و از و الیاس تولد شد و آن نور
در پیشانی الیاس می تابید و از و مدرکت تولد شد و آن نور در پیشانی مدرکت
می تابید و از و خزیمه تولد شد و آن نور در پیشانی خزیمه می تابید و از و کنانه تولد
تولد شد و آن نور در پیشانی کنانه می تابید آورده اند که حضرت رسالت
پناه صلے الله علیه وسلم گاه گاهی به کنانه سرفرازی میکرد که من از فرزندان
کنانه ام بغایتے مالدار و سخی بود و از و نضر تولد شد و آن نور در پیشانی
نضر می تابید و از و قصی تولد شد و آن نور در پیشانی قصی می تابید و از و
مناف تولد شد و آن نور در پیشانی مناف می تابید و از و هاشم تولد شد
و آن نور در پیشانی هاشم می تابید و از و عبد المطلب تولد شد و آن نور در
پیشانی او می تابید و از و عبد الله تولد شد و آن نور در پیشانی عبد الله می تابید
حکایت آورده اند که عبد المطلب نذر کرد که اگر مرا ده پسر تولد شود پسر
آخرین را در عمرانی کعبة الله بکشم نه پسر او از یک مادر بودند و عبد الله
از مادر دیگر که صغیر ترین همه پسران بود منجو است تا او را بکشد اما چون
فرزند بود پیش عالمان آن زمانه رفت و کیفیت حال پرسید ایشان گفتند
که در کتابهای ما چنان نوشته است که ده شتر را نذر کن و بر شتر و پسر
قرعه انداز تا بر هر که برآید آنرا ذبح کن عبد المطلب همچنان کرد قرعه بعبد الله برآمد
باز ده شتر دیگر را بر و افزود و باز قرعه بر عبد الله برآمد همچنان تا پانصد شتر ده ده
می افزود اما چون بپانصد رسید قرعه بر شتران آمد عبد المطلب قبول نکرد که
چندان کرت بر عبد الله آمد یک کرت بر شتران برآمده باشد چه شود همچنان
تا هفتاد کرت دیگر قرعه انداخت بر شتران برآمد بعد ازان پانصد شتر را ذبح
کرد از ینجاست که پیغامبر فرمود علیه السلام اَنَا ابْنُ الذَّبِیْحَیْنِ یعنی اسماعیل و عبد الله
که اسماعیل به کبش تا بیل نجات یافت و عبد الله به پانصد شتر بعد ازان چون
حضرت رسالت پناه شفیع روز جزا احمد مجتبے محمد مصطفے صلے الله علیه وسلم از

مطلب نهم در نسب و نشو و نما او

رحم مادر بر زمین آمد آن نور او که ودیعت بود نزدیک کافر و مسلمان بدو سلم شد و گفته اند که از عهد پشت آدم تا عهد عبد الله هیچ احدے نبود که بنا محرم دست اندازی کرده باشد خواه مسلم خواه کافر مرد و زن هر دو بعصمت الهی بودند و همگی این انبیاء که جد و برجد حضرت رسالت پناه بودند نجات از کافران بسرکت این نور یافتند و معلوم باد که این نور در پیشانی انبیاء بمنزله عاریت بود و در پیشانی کافران بمنزله ودیعت **قصهٔ ولادت حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم** در اثر است که زنان جمع آمده بر ولادت او گواهی میدادند که بجز و فرود آمدن او چنان نور پیدا نشد که مابان خانهائی شام میدیدیم و عبد المطلب گفت چون علی الصباح در آنخانه میرفتم دیدم که از روزنها نوری تابد کیفیت پرسیدم گفتند که ازان عبد الله پسر زائید درین خانه این نور ازان اوست و در زمان ولادت حضرت رسالت پناه در روم نوشیروان بادشاه بود و در اکثر اوقات حضرت رسالت پناه سرفرازی میکرد که من در زمانه بادشاه عادل تولد شده ام و نوشیروان را حصاری بود از سرب که بمقدار ده رسن دراز بود و هر رسن چون ده قدم مرد بود در شب ولادت چهارده برج آنحصار بر افتاد و ده میل آواز آن افتادن دور رفت و دلاوران لشکر چنان هیبت زده پریشان شدند که یکی بدیگری نه آمیخت و مادر و پدر را از احوال فرزند و فرزند را از احوال ایشان خبر نبود و میخواستند که آتش افروزند اما آتش بمنزله آب گشت از روئے سردی که دست در آتش میسوخت و آتش بکاه و هیزم اثر نمی کرد و ساوه نام دریا بود که درون حصار میرفت تمامی آب آن خشک شد و اندک آب در چقرها استاده بود چون کافران دست در آن آب میکردند آب چنان گرم بود که دستها میسوخت کقول الشاعر

بالنار ماء بالماء من بللٍ ✽ حزنا وبالماء ما بالنار من ضرم ✽ وخرم سوزش را میگوئید پس همگی عاجز شده در پیش کاهنان رفتند که کیفیت حال پرسند کاهنان گفتند

که معلم مایان نازل نشده بمیدانم که چه واقعه است و معلم ایشان شیطان بود زیرکه دران
ازمنه شیطان امور غیب را بمردمان بیان میکرد و کافران میان پیغمبران
و کاهنان فرق نمیکردند در اول ایجاد شیطان بدنجت تا بهشت گذر کرد که با با
آدم را از بهشت بیرون کشید اما چون مهتر ابراهیم خلیل الرحمن تولد شد تا آسمان
چهارم میرفت و چون مهتر عیسی علیه السلام تولد شد تا آسمان دنیا میرفت و می برآمد
و این اطلاع شیاطین بر غیب بر آن است که آنچه در زمین از نیک
و بد ظاهر میشود آوازه آن اول بحاملان عرش میرسد بعد ازان بر تمام ملکوت
و این شیاطین از فرشتگان می شنوند و بکاهنان میگویند اما درین زمان
نزدیک آسمان میروند و میان ملکوتیان سخن میکنند که از امور غیب
میشنوند و صد هزار کذب همراه کرده میگویند بکاهنان و چون حضرت رسالت
پناه تولد شد کاهنان چشم براه ایشان داشتند که شیاطین بیایند تا مایان
را خبر کنند ناگاه چون بجانب آسمان دیدند تمام روی آسمان شعله آتشین
گرفته بود که شیطان را بالشکر او از آسمان دنبال میکرد از هفتم زمین گذرانیدندش
بکاهنان هیچ نگفت حتی که نیک متحیر شدند و این شعله از ستارگان بود
و تا این غایت چون دیوان و پریان بر ذهبهای خود میشوند و بالا میروند
و هرگاه که نزدیک آسمان میروند از شاده شعله می خیزد اگر بر ایشان برسد بماند
خاکستر میگردند و بر زمین می آیند و اگر خلاص شوند صد هزار دروغ حاصل میکنند

قال الله تعالى وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ
وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ وچون روز شد دیدند که مرغان در هوا میگشتند و
میگفتند که ای بدبختان دین شما خراب شد که من بعد تقویم نباید و محمد آخر زمان
پیدا شد کقول الشاعر مِنْ بَعْدِ مَا أَخْبَرَ الْأَقْوَامَ كَاهِنُهُمْ ✦ بِأَنَّ دِينَهُمُ الْمُعْوَجَّ
لَهُ يَقُمْ ✦ وَالْجِنُّ تَهْتِفُ وَالْأَنْوَارُ سَاطِعَةٌ ✦ وَالْحَقُّ يَظْهَرُ مِنْ مَعْنًى وَمِنْ كَلِمِ ✦
وچون در پیش بتان شدند دیدند که بتان پارچه پارچه افتاده اند و چون هیبت تمام بر

کافران بگذشت بعد ازان یک نورے بتابید که مردمان شام اشتران بصرہ میدیدند
ونوشیروان عادل دو شتر بارزر بہ پیش عبد المطلب فرستاد که این
پسر پیغمبر شود من بدست او مسلمان شوم **و در قصص وارد است**
که چون مہتر عیسی نازل شود نوشیروان عادل را و والدین حضرت را و ابو
طالب را و حاتم زر ریز را و والدین خلیل اللہ را بفاتحہ گفتن زندہ کند و
ایمان آرند باز بمیرند در حال **و در بوستان ابو اللیث سمرقندی**
وارد است که چون مادر رسول اللہ حاملہ شد پدر وی عبد اللہ بمرد و جد او عبد
المطلب وفات یافت دران زمان که حضرت ہشت سالہ بود دنگاہ میکرد او را ابو طالب
پدر علی رضی اللہ عنہ وَاسْمُ أُمِّهِ آمِنَةُ بِنْتُ وَهْبٍ فَتُوُفِّيَتْ أُمُّهُ وَهُوَ ابْنُ سِتِّ
أَشْهُرٍ وَالظِّئْرُ الَّتِي أَرْضَعَتْهُ حَلِيمَةُ فَأَوْحَى اللهُ تَعَالَى إِلَيْهِ وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ سَنَةً
فَأَقَامَ بَعْدَ الْوَحْيِ بِمَكَّةَ ثَلَثَ عَشْرَ سَنَةً ثُمَّ هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَأَقَامَ بِهَا
عَشْرَ سِنِينَ فَتُوُفِّيَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً وآنچہ بخانہ آورده بود از زنان
نہ زن بود پنج زن او خواستہ بود وَجَمِيعُ مَا تَزَوَّجَ مِنَ النِّسَاءِ أَرْبَعَ عَشْرَةَ نِسْوَةً
أَوَّلُ امْرَأَةٍ تَزَوَّجَهَا خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَهِيَ سَيِّدَةُ النِّسَاءِ وَكَانَتْ أَسْبَقَ النِّسَاءِ
إِسْلَامًا وَدیگر زن او سودہ بنت زمعہ ثم عائشہ بنت ابو بکر تزوج ہو لار الثلثۃ
بمکۃ وتزوج بالمدینۃ حفصہ بنت عمر ام سلمہ بنت امیہ ام حبیبہ بنت ابی سفیان
واین شش زن قرشی بودند وجویریہ بنت الحارث المصطلقیہ بنت حیی بن اخطب
وزینب بنت جحش واین زن زید بن حارث بود ویقال لہا ام المساکین
لسخاوتہا وہی اول نسائہ ماتت بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ومیمونہ بنت
الحارث واین خالۂ ابن عباس بود وزینب بنت خزیمہ وامرأۃ من بنی ہلال
وامرأۃ من بنی کندۃ وہی التی طلقہا النبی وامرأۃ من بنی کلیب وحضرت رسالت
پناہ صلی اللہ علیہ وسلم را چہار دختر وسہ پسر بودند فاول اولادہ القاسم ثم ابنتہ زینب
ثم ابنہ طاہر واین طاہر بعد نزول وحی تولد شد ازان او را طاہر نامند

پس اول اولاد قاسم بود بعد ازان دختر او زینب پس ازان پسر او طاہر نام ۱۲

مسئلہ در بیان شمار زنان حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ چند بودند ۱۲

مسئلہ در بیان آنکہ زنے کہ بعد آنحضرت بخانہ آورده بود از زنان مسلمانان بود یا از زنان کافران ۱۲

مسئلہ در بیان آنکہ اول کسے کہ بحضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم ایمان آورد کیست ۱۲

ثُمَّ ابْنَتُهُ اُمُّ كُلْثُومٍ ثُمَّ ابْنَتُهُ فَاطِمَةُ ثُمَّ ابْنَتُهُ رُقَيَّةُ فَهٰؤُلَاءِ كُلُّهُمْ وُلِدُوا
مِنْ خَدِيجَةَ ثُمَّ وُلِدَ بِالْمَدِينَةِ ابْنُهُ اِبْرَاهِيمُ مِنْ سُرِّيَّتِهِ يُقَالُ لَهَا مَارِيَةُ
الْقِبْطِيَّةُ وَزَوَّجَ فَاطِمَةَ مِنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِيطَالِبٍ وَزَوَّجَ رُقَيَّةَ مِنْ عُثْمَانَ بْنِ
عَفَّانَ فَمَاتَتْ بَعْدَ مَا خَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى غَزْوَةِ بَدْرٍ فَلَمَّا
رَجَعَ مِنْ بَدْرٍ زَوَّجَهُ اُمَّ كُلْثُومٍ وَلِهٰذَا يُسَمّٰى عُثْمَانُ ذِي النُّورَيْنِ وَزَوَّجَ زَيْنَبَ
مِنْ اَبِي الْعَاصِ اَبِي الرَّبِيعِ وَمَاتَ اَوْلَادُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُمْ
قَبْلَهُ اِلَّا فَاطِمَةَ فَاِنَّهَا عَاشَتْ بَعْدَهُ سِتَّةَ اَشْهُرٍ ومعلوم باد که اگر پسران حضرت صلی
اللہ علیہ وسلم پیش از وفات نشدی قال او قیل مردمان پیدا میشد که این طور پیغمبر را پسران
چگونه پیغمبران نشوند وحال انکه پیغمبری بعد از و درست نبود که او ختم انبیا بود ازین جهت
وفات ایشان مقدم شد **آورده اند** که ابوجهل بدبخت وولیدی گفتند که محمد صلی اللہ
علیه وسلم را پسر نیست بمجرد مردن او دین او خراب خواهد شد و در عرب کسی را که
فرزند نشود او را ابتر گویند و میگفتند که محمد صلی اللہ علیه وسلم ابتر است ازجهت سرزنش
ایشان حق تعالی فرمود اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ اِنَّ
شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ یعنی ای محمد بدرستیکه ترا حوض کوثر عطا کردیم و بر تو باد که
نماز از برای پروردگار خود بجا آری و شتران را نحر کنی و بدرستیکه دشمنان تو
ابتر اند **و بروایتی آورده اند** که ابوجهل را اولاد نماند و بروایت دیگر آورده
اند که اگرچه ماند ولیکن نام و نشان ایشان معلوم نیست چنانچه حضرت را
معلوم است که هزار در هزار سیدان در عالم پراگنده اند وَكَانَتْ نِسَاؤُهُ كُلُّهُنَّ
ثَيِّبَاتٍ اِلَّا عَائِشَةَ فَاِنَّهَا بِكْرٌ فَتَزَوَّجَهَا وَهِيَ بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ وَبَنَى بِهَا
وَهِيَ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ وَكَانَتْ عِنْدَهُ تِسْعًا وَكَانَ فَتْحُ خَيْبَرَ بَعْدَ الْهِجْرَةِ بِسِتِّ
سِنِينَ وَفُتِحَتِ الْمَكَّةُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ بِثَمَانِ سِنِينَ وَكَانَتْ وَفَاتُهُ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ
فِي شَهْرِ رَبِيعٍ الْاَوَّلِ وَالتَّارِيخُ الَّذِي تُؤَرَّخُ بِالْكُتُبِ اِلَى يَوْمِنَا هٰذَا اِنَّمَا هُوَ تَارِيخُ
الْهِجْرَةِ اَمَرَ بِهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بِاَنْ يُجْعَلَ التَّارِيخُ مِنْ وَقْتِ الْهِجْرَةِ بِمُشَاوَرَةِ اَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ

صلی اللہ علیہ وسلم **بدانکہ** انسان بر چند نوع اند آنچہ بعذاب و ثواب کار دارند
چہار طائفہ اند ملک و جن و دیو و انس ہر ہمہ را دہ حصہ میتوان کرد آن نہ حصہ
ملک اند و آن یک حصہ این سہ طائفہ اند کہ مذکور اند باز این سہ طائفہ
را دہ حصہ کنند آن نہ حصہ جن اند و آن یک حصہ دیو و انس اند باز این دو را
دہ حصہ کنند آن نہ حصہ دیو اند و یک حصہ انس اند و انس صد و بیست و پنج
نوع اند صد نوع ہمہ بطرف ہند اند و ہمہ بالوان مختلف اند بعضے را ناقو گویند کہ
در سینہ چشم دارند و بعضے را مالوح گویند کہ گوش ایشان چون گوش فیل و بعضے
را لنگسار گویند کہ سرہائے ایشان چون سر سگ اند و بعضی را دوال پائی گویند
یعنے بہر طرف کہ پائے ایشان میرود می جنبند و اختیار دل ندارند و بعضے مانند
سگ اند و سرہائے ایشان چون مور چہ اند اما خوردن و شراب ندارند مگر
جماع کہ دائم المدام بجماع گرفتار اند و علی ہذا الالوان و این ہمہ الوان دوزخ
اند و دوازدہ نوع بطرف شمال اند چنانکہ عروس و مجوس و دنیکی و تنگ
چشمان و یہود و ترسا و شمال چون کسے روئی بقبلہ و پشت بمشرق بنشیند
بفتح شین دست راست را گویند و بکسر شین دست چپ و اینجا بفتح شین مراد است
و شش نوع بطرف شمال اند و اینجا بکسر شین مراد است کہ ایشانرا
زنگبار و برکات گویند بعضی در جزیرۂ عمان و بعضے در دریائے
عمان **آوردہ اند** کہ بادشاہ برکات مدت دوازدہ سال در سفر بود و در
بادشاہی خود میرفت کہ در جہان بغیر از من بادشاہے باشد تا من با او جنگ
کنم بعد از دوازدہ سال امرا و خواتین او عرضہ کردند کہ بغیر از شما بادشاہے
نیست و شش نوع در کوہ قاف اند کہ ایشانرا یاجوج و ماجوج و ترک خورد و ترک حرز
و غیر ذلک گویند و این ہمہ در دوزخ روند کہ بوئی بہشت نیابند و باقی ماند یک نوع
کہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ میگویند و این طائفہ ہفتاد و سہ فرقہ
گشتہ اند و امت مہتر موسیٰ ہفتاد و یک فرقہ بود و امت مہتر عیسیٰ

هفتاد و دو فرقه و یکی از ان میان بر حق میبود و امت محمد رسول الله هفتاد و سه
فرقه اند و یک فرقه ازین طائفه نجات یابند که بر سنت و جماعت باشند و دیگران همه
هلاک گردند و در دوزخ با کافران باقی مانند و این همه بسبب شیخی و درویشی و پیری
و پیشوائی گمراه گشته است در خبر است که پیغمبر فرموده است علیه السلام هر که در
آخر زمان بر سنت و جماعت ما نه بر ابر هر قدمی که در دنیا بر دارد از برای هر کاری
که باشد ثواب یک حج قبول یابد دیگر هر که این دعا را بخواند ثواب بغایت بسیار
است یا اجود الاجودین و یا اکرم الاکرمین و یا ارحم الراحمین و یا غیاث
المستغیثین آمن خلقنا ما خلقناه من طین لازب یا معشر الجن و الانس ان
استطعتم ان تنفذوا من اقطار السموت و الارض فانفذوا لا تنفذون الا
بسلطان فبای الاء ربکما تکذبان یرسل علیکما شواظ من نار و نحاس فلا
تنتصران دیگر برای کشادن کار بسته این را بخواند یا من لا یعلم الغیب الا هو
یا من لا یدبر الامر الا هو یا من لم یکشف الضر الا هو هو الاول و الاخر و
الظاهر و الباطن و هو بکل شیء علیم دیگر این دعا را ثواب بغایت بسیار است
یا کاشف کل کربة و یا مجیب کل دعوة و یا جابر کل کسیر و یا میسر کل عسیر و یا
صاحب کل غریب و یا مونس کل وحید یا لا اله الا انت امنع عنی کل بلاء
برحمتک یا ارحم الراحمین دیگر در بیان مسبعات عشر باید که در دو وقت کرده باشد
اول چون طلوع آفتاب نزدیک شود تا بر آمدن دوم بعد از عصر تا غروب و این را
خضر پیغمبر با ابراهیم تیمی تعلیم کرده است و خضر پیغمبر از محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم آموخته
بود و ابراهیم را گفت که چون محمد صلی الله علیه وسلم را در خواب بینی از و ثواب بپرس و هر که
مداومت برین کند هر پریشانی که در ذکر کرده دعا بیابد دفع شود و این دعا است
اول هفت کرت فاتحه و هفت کرت معوذتین و هفت کرت قل هو الله احد و
هفت کرت قل یا ایها الکافرون و هفت کرت آیت الکرسی و هفت کرت
کلمه تمجید و یک بار عدد ما علم الله و زنته ما علم الله و ملأ ما علم الله و هفت

کرت اللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ عَبْدِکَ وَنَبِیِّکَ وَرَسُوْلِکَ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَبَارِکْ
وَسَلِّمْ عَلَیْہِ وہفت کرت اَللّٰھُمَّ اغْفِرْ لِیْ وَلِوَالِدَیَّ وَلِمَنْ تَوَالَدَا وَارْحَمْھُمَا کَمَا
رَبَّیَانِیْ صَغِیْرًا اَللّٰھُمَّ اغْفِرْ لِجَمِیْعِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِیْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ اَلْاَحْیَاءِ مِنْھُمْ
وَالْاَمْوَاتِ بِرَحْمَتِکَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ وہفت کرت اَللّٰھُمَّ افْعَلْ بِیْ وَبِھِمْ عَاجِلًا وَ
اٰجِلًا فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃِ مَا اَنْتَ لَہٗ اَھْلٌ وَلَا تَفْعَلْ بِنَا مَا نَحْنُ لَہٗ اَھْلٌ اِنَّکَ اَنْتَ
غَفُوْرٌ حَلِیْمٌ جَوَادٌ کَرِیْمٌ مَلِکٌ بَرٌّ رَءُوْفٌ رَحِیْمٌ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم سوگند
یاد کردہ است کہ بدان خدائی کہ مرا بتحقیق فرستادہ است بدرستیکہ آن خدائے
می آمرزد گناہان کبیرہ او را کہ از وی در وجود آمدہ است وَیَدْفَعُ اللّٰہُ عَنْہُ
غَضَبَہٗ وَیَأْمُرُ صَاحِبَ الشِّمَالِ اَنْ لَّا یَکْتُبَ عَلَیْہِ شَیْئًا مِنَ السَّیِّئَاتِ اِلَی السَّنَۃِ
وَالَّذِیْ بَعَثَنِیْ مَا یَعْمَلُ بِھٰذَا اِلَّا مَنْ خَلَقَہُ اللّٰہُ سَعِیْدًا وترک نمی دہد او را اگر
کسے کہ آفریدہ باشد او را شقی من عوارف المعارف وفیہ
نقل من احیاء العلوم روایت کردہ اند کہ مہتر خضر ابراہیم را گفت کہ ای ابراہیم
باید کہ دو رکعت نماز بگذاری در رکعت اول بعد از فاتحہ قل یا ایہا الکافرون ہفت بار
و در رکعت دوم بعد از فاتحہ اخلاص یکبار و تسبیحات رکوع و سجود نیز ہفت بار گفتہ
باشی و بعد از سلام سر بسجدہ بنہ ہفت بار کلمہ تمجید و ہفت بار درود بخوان و چون
سر بسجدہ بردارے یکبار سُبْحَانَ اللّٰہِ حِیْنَ تُمْسُوْنَ وَحِیْنَ تُصْبِحُوْنَ
وَلَہُ الْحَمْدُ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِیًّا تا آخر بخوانی بعد ازان بخواب رود و کلام
دنیاوی نکنی و روی بقبلہ آوردہ خواب کنی و درود گفتہ باشی تا در خواب حضرت
رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم را ببینی ابراہیم تیمی ہمچنان کرد حضرت را در خواب دید کہ در
آسمان چہارم جملہ انبیا و اولیا جمع شدہ اند و او نیز در ان میان نشست و طعام بہشت با
ایشان خوردن گرفت و در اوان خوردن سوال کرد کہ یا رسول اللہ ثواب مسبحات عشر چہ
باشد حضرت فرمود کہ من از جبرائیل پرسیدم جبرائیل گفت واللہ اعلم ثواب او از حد بیرون
است اما تا بشما در خواب خوردنی بہشت نخورد از دنیا رحلت نکند

چون ابراهیم بید ارشد پوست آن میوه در دهن داشت و لذت او در دهنش
بود بعد ازان چهار ماه طعام و شراب دنیاوی نخورد در روایت کرده اند
که جوانی در بیابان میرفت ناگاه دزدان چند از کمینگاه برخاستند تا او را
بکشند هم درین بودند که ده قلندران پیدا شدند و دزدان را شکست دادند
و او را بنزدیک خانه اش رساندند و چون برمیگشتند جوان برسید که شما
کیانید گفتند همان ده دعاییم که تو میخواندی گفت سرهای شما چرا برهنه است
گفتند در سر هر دعا بسم الله الرحمن الرحیم نمیگوئی و دعای استخاره این است

اللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْتَخِیْرُكَ بِعِلْمِكَ وَاَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَاَسْاَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِیْمِ
فَاِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا اَعْلَمُ وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُیُوْبِ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ
كَانَ هٰذَا الْاَمْرُ خَیْرًا لِّیْ فِیْ دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَمَعَادِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ فَاقْدُرْهُ لِیْ وَیَسِّرْهُ
لِیْ ثُمَّ بَارِكْ لِیْ فِیْهِ وَاِنْ كَانَ غَیْرَ ذٰلِكَ خَیْرًا لِّیْ فِیْ دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَمَعَادِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ
فَاصْرِفْهُ عَنِّیْ وَاصْرِفْنِیْ عَنْهُ وَاقْدُرْ لِیَ الْخَیْرَ حَیْثُ كَانَ ثُمَّ اَرْضِنِیْ بِهٖ

باید که آن حاجت را بعینه نامد
دیگر آورده اند که مرمرگ را نود و نه جزو است و هر جزوی بدتر از گرت پوست کندن
گوسفند زنده است هر که این دعا را عقب خمس صلوات بخواند بفرمان الله تعالی
از ان ایمن گردد این است اُعِدْتُ لِكُلِّ هَوْلٍ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ لَا اِلٰهَ اِلَّا
اللّٰهُ وَلِكُلِّ هَمٍّ وَغَمٍّ مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ وَلِكُلِّ حَرْبٍ لَازِمٍ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ
الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ وَلِكُلِّ ذَنْبٍ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَلِكُلِّ ضِیْقٍ حَسْبِیَ اللّٰهُ وَ
لِكُلِّ مُصِیْبَةٍ اِنَّا لِلّٰهِ وَلِكُلِّ نِعْمَةٍ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ مَا اَصَابَ مِنْ نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَلِكُلِّ
رَجَاءٍ اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ وَلِكُلِّ اَعْجُوْبَةٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَلِكُلِّ قَضَاءٍ وَقَدَرٍ تَوَكَّلْتُ عَلَی اللّٰهِ وَ
لِكُلِّ طَاعَةٍ وَمَعْصِیَةٍ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ وَاَقُوْلُ لِكُلِّ رَغْبَةٍ وَرَهْبَةٍ اَللّٰهُمَّ
صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ

دیگر منقول است هر که این رباعی را به لفظ ترکی
برای هر حاجتی که باشد بخواند بیشک روا گردد رباعی پلدان کجین شمع شبستان
ایتکن ۞ بل لحظ دی عالم نی گلستان ایتکن ۞ بن متکلم البشم تشب ترسان ایتکن ۞ ای
برجنی مشکل نی آسان ایتکن ۞ دیگر طریق کشتن زهر باید که بوزن مساوی

مسئله در بیان ترکیب کشتن زهر قاتل و دارو ساختن هر مرض ۱۲

این ادویه را بگیرد و همه را آس کند زهر کشته شود عاقرقرحا و پیلامول و مرچ
و فلفل دراز و زنجبیل و تنه کار چون این مجموعه همراه آس کند تداوی هر مرض
باشد باید که میان دو انگشت یعنی سبابه و ابهام گرفته باشد و قبل از خوردنی
بخورد و درین دارو بقول حکیمان و بفرمان خدا یتعالی مطلق مریض شفا یابد

باب دوم مشتمل بر چهار فصل فصل اول در توبه

اعلم بأن التوبة علی اربعة اوجه توبة العام و توبة الخاص و توبة خاص الخاص و توبة خاص
الاخص و توبة عام قال الله تعالی یا ایها الذین امنوا توبوا الی الله توبة
نصوحا بدانکه بعضی از قصص گویان گویند که نصوحا نام شخصی بود کفن کش
و بیت المقدس خانهٔ او بود در آن زمان بر مهتر داؤد علیه السلام جبرئیل آمد که در
خانهٔ این شخص قبله گاه راست کن مهتر داؤد ع از و خانه خریدن خواست نصوحا منع
کرد که ای پیغمبر خدا تا توبه من قبول نشود خانه را بتو نفروشم توبهٔ او بدرگاه
خدا یتعالی قبول شد و این آیت در شان او می آرند و در
رسالهٔ شاه قاسم بدر الدین کروهی آورده است که
آنکس کافر شود این محض غلط است زیرا که اگر در شان او میبود مضاف و
مضاف الیه می بود یعنی توبه نصوح می بود و حال اینکه نصوحا ست و این حالست
پس معنی چنان می شود ای آنانکه ایمان آورده اید باز گشت کنید بسوی خدای
از کارهای ناشائسته و محرمات دران حالتیکه شما با خلاص باشید و در تفسیر
کامل آورده است که یا ایها الذین این ندائی عام است بهر سه طائفه
چون کافر و منافق و مؤمن پس تقدیر چنان می شود که یا ایها الذین کفروا امنوا
یعنی ای کافران بر شما باد که بوحدانیت الله و برسول الله ایمان آرید و یا ایها
المنافقون اخلصوا یعنی ای کسانیکه منافق اید بر شما باد که اخلاص کنید در عبادت
و ایمان و یا ایها الذین امنوا توبوا وای آنانکه ایمان آورده اید توبه کنید
از معاصی و علامت توبه نزدیک بعضی ندامت است که همیشه از

ع بدانکه توبه بر چهار قسم است یکی توبهٔ عام و دوم توبهٔ خاص
و سیوم توبهٔ خاص الخاص و چهارم توبهٔ خاص الاخص است

ف این آیت در پارهٔ بیست و هشتم در سورهٔ تحریمه

ع ای آنانکه ایمان آورده اید بخدا و رسول باز گشت خالص

گناهان ماضی نه رسوزش باشد اما اگر در هر ساعت گناه میکند و هر ساعت
توبه بی اخلاص میکند قبول نشود بلکه استهزا باشد و سبک داشتن گناه باشد
و آن کفر است **و در رسالهٔ شاه قاسم بدر الدین کروری**
مسطور است که اگر بنده در هر روز صد کرت گناه بکند و صد کرت با اخلاص
توبه کند چنانکه در دل او بازگشت بگناه نباشد حقتعالی میگوید که قبول کردم توبهٔ این بنده
را که بغیر از من فریادی ندارد و لازم نجاست که پیغمبر فرمود صلی الله علیه وسلم اَلتَّائِبُ مِنَ
الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ اَیْ مَنْ كَانَ مُخْلِصًا فِی التَّوْبَةِ فَلَا یَبْقٰی عَلَیْهِ اَثَرُ الذَّنْبِ
آورده اند که در ازمنهٔ ماضی اولیائی بود روزی گناهی ازو در وجود آمد چون
میخواست که توبه کند شیطان بدو وسوسه کرد که ای نفس نافرجام شرم نمیکنی از چنین
خدای که حاضر و ناظر است و تو در حضور او گناه کردی و باز بدو توبه و بازگشت آری
چون شیخ زمانی درین اندیشه شد هاتفی آواز داد که یَا عَبْدِیْ اَنْتَ لِیْ وَاَنَا لَكَ
یعنی ای بنده من از تو و تو از مائی در حق بازگشت و من از توام در حق اجابت
وقتی که تو بسوی من اجابت و بازگشت آری من دعوتت را اجابت نمایم و این شیطان
است که در باطن تو وسوسه میکند قال الله تعالٰی قُلْ یَا عِبَادِیَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا
عَلٰی اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا اِنَّهٗ هُوَ
الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ یحیی معاذ میگفت کاشکی من ازان بندگان می بودم که حقتعالی اضافت
بخود کرد که یا عبادی گفت و ابو هریرهٔ بصری گفتی که ازین شرف شریفتر مایان را
چه باشد که مایان را بدین وجود ملوث گناه گار حق تعالی عبادی گفت و فضیلت
لا تقنطوا هنوز برجا باشی گویند که بطرف مغرب دری است که آنرا در توبه گویند و طول او
پانصد سال راه است و آن همیشه بر عاصیان باز است مگر بعد از بر آمدن آفتاب از
جانب مغرب اما علامت توبه بقول علی رضی الله عنه گریه است تا اگر ازان گناه ملتفی
نرسد و گریه نکند او تائب نیست و توبه را سه شرط است گناهان ماضی را همیشه
به نزدیک خدای یاد کند و عذر تقصیرات کند **و در خبر است** که اگر گناه کبیره

ف
پارهٔ بیست و چهارم
در رکوع الله یتوفی
الانفس ۱۲ شه

ع
گریهٔ ی همزه

باشد واو ہمیشہ یاد کند تردیک خدائے نہ بتردیک مردمان آن صغیرہ گردد
واگر صغیرہ باشد واو فراموش کند شاید کہ کبیرہ گردد وآنچہ از گناہان در حال
باشد ہمانرا ترک دہد وآنچہ استقبال است ازان توفیق براجتناب آن جوید
قال اللہ تعالے التائبون العابدون بدان ای فرزند کہ توبہ مقدم آمد از عبادت
توبہ کنندگان عبادت کنندگان
زیراکہ ہیچ عبادت قبل از توبہ قبول نیست اما بعضے مفسران این را خاص
برائے نوافل کردہ اند کہ نوافل بغیر از توبہ قبول نشود زیراکہ نوافل چیزیست کہ
بر کسے لازم نیست ولازم میشود بشروع کردن پس اگرچہ بوجہ احسن
ادا کردہ شود قبول افتد والامردود باشد ونفس او بمنزلۂ زمین
غیر مکروبہ کہ بر و اجناس نبات منبت شدہ باشد وہمچنین
زمین شایان زراعت نباشد تا مکروبہ نگرداند وچون مکروبہ گرداند
باید کہ آن نبات لایعنی را از و بردارد تا بعد ازان صلاحیت زراعت
بکند وآنچہ فریضہ است بمنزلۂ دین است ودین از دوست ودشمن بہر تقدیر
قبول میتوان کرد وقبول توبہ وقتی باشد کہ خمس جوارح را ازان نامرضیات
نگاہدارد اول زبان را از شعرے کہ در و ذکر زلف وخط وخال باشد وکذب
وفحش وبنا محرمان سخن کردن واز سخنان لایعنی واز غیبت نگاہدارد
بدانکہ غیبت بر چند نوع است اول چنانکہ کسے افعال مذمومہ داشتہ
باشد ویا در عبادت تقصیر کند چنانکہ در نظر مردم بہتر او کند ودر نظر خدائے
گاہ خوب کند وگاہ نکند واین کس گناہ خود را پوشیدہ میدارد وغیبت کنندہ
آنرا در پیش مردمان اظہار بکند دوم چنانکہ کسے در وجود خود عیبے
داشتہ باشد ویا این کس بصورت وبالا ویا بہ توانائی ویا بجوانی ویا بہ
برادران ازان کس بہتر باشد وآن شے ناقص او را در میان مردمان ذکر
میکند تا مردم او را باستہزا میگیرند درین صورت گناہ غیبت کنندہ
وشنوندہ برابر باشد زیراکہ این کس بر غیبت سامع رغبت میکند

ومنقولست که روزے بی بی عایشه رضی الله عنها در خانه با حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم نشسته بود گفت یا رسول الله فلان زن را موئے گوتاه است حضرت فرمود نمیتوان گفت که غیبت است باز روز دیگر گفت که یا رسول الله فلان عورت را دهن بغایت دراز است حضرت در حال فرمود که آب از دهن بینداز چون انداخت گوشت خام وخون از دهن او افتاد بی بی عائشه رضی الله عنها گفت یا رسول الله این چه باشد حضرت فرمود هر که غیبت شخصے میکند گوشت او میخورد آورده اند که دو زنان در عهد رسول الله صایم الدهر بودند روزے از مروت ایشان سخن افتاد حضرت فرمود هیچ فائده ندارد که گوشت خام وخون میخورند روزهٔ ایشان باقی نمیماند یاران تعجب کردند حضرت فرمود در وقت نیم روز قدحی پر آب را پیش بردند تا هر دو ایشان دران آب دهن اندازند چون آب دهن انداختند گوشت خام وخون از دهن ایشان افتاد یاران گفتند یا رسول الله چه واقعه است حضرت فرمود غیبت میکنند وهر که را غیبت میکند گویا که گوشت او میخورد وعلی هذا القیاس دهن را از جمله ماکولات ومشروبات نامرضی نگهدارد واز بهتان وغمزه نگهدارد وبهتان آنرا گویند که آنچه دران کس نباشد این کس بناحق ازو گوید ودر خبر است که اِنَّ اللّٰهَ لَا یَغْفِرُ اَنْ یُّشْرَكَ بِهٖ وَیَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ یَّشَآءُ وچهار چیز را که غیبت بکند عذاب نباشد اوّل آنکه امیر جابر که بادشاه وامیر وحاکم جابر باشد از آنکس اگر کسے غیبت کند غیبت نباشد ودوم اهتمام چنانکه دو مصاحبان درمیان خود غم واندوه میکنند بر انکه فلان مصاحب ما یان چنین وچنان بدکاری میکند واگر نکردی خوب میشد این نیز غیبت نباشد بلکه غمخواری باشد سیوم چنانکه کسے گناهکار وبدکردار باشد که در اظهار ازو بدی در وجود آید آن نیز غیبت نباشد مثل رباخوار ومردارخوار وحرام خوار وشارب خمر وغیر ذلک اینطور غیبت نیست چهارم آنکه کسے مبتدع واهل ضلالت باشد وبدعت خود را مخفی دارد

واظهار

بدترین خلق آنست که خدا از آفرینش آنرا آرزو کرده باشد و دیدار مردمان آن گناهی را که غیر از شرک بود امید آنکس را که خواهد عفو میکند حسینی

فا بهتان آنرا گویند

فا چهار چیز را غیبت نگویند

فا این آیت در باره پیغمبر در رکوع ولولا واقع شده است

واظہار نمیکند و دگر کس آن بدعت او جائے دیگر ذکر بکند غیبت نباشد بلکہ ثواب
یابد لقولہ علیہ الصلوٰۃ والسلام من اھان لاھل البدعۃ امنہ اللہ من الفزع الاکبر
و در خبر است ہر کہ بعد از غیبت پشیمان شدہ این دعا بخواند ہر دو آمرزیدہ شوند
اللھم اغفر لنا ولمن اغتبناہ برحمتک یا ارحم الراحمین جوارح دویم آنکہ نظر را از
جملہ نادیدنیہا باز دارد و قال اللہ تعالیٰ قل للمؤمنین یغضوا من ابصارھم وقل للمؤمنات
یغضضن من ابصارھن قال علیہ الصلوٰۃ والسلام ذنا العیون نظر وایضاً قال علیہ السلام
النظر سہم مسمومۃ من سہام الشیطان جوارح سیوم آنکہ گوش را از جملہ
آواز ہا حرام نگاہدارد چنانکہ آواز زن بیگانہ لقولہ علیہ السلام اصوات النساء
لعنۃ و آواز نوحہ کہ نوحہ کنندہ و شنوندہ ہر دو بلعنت او مستغرق اند و آواز ملاہی
کہ حرام اتفاقی است لقولہ علیہ السلام الملاہی حرام والجلوس علیہا فسق و
التلذذ بہا کفر جوارح چہارم آنکہ دست را از گرفتن محرمات نگاہدارد چون
بس زن بیگانہ و یا آلت ملاہی مسطور است ہر کہ آلت ملاہی را در دست
گیرد چنانستے کہ ذکر سگ را بدست گرفتہ باشد پس بہتر آن باشد کہ دست را
بشوید و علی ہذا دست را در نجانیدن خلق نگاہدارد جوارح پنجم آنکہ پای را از رفتن بنا مرضیات
و از در آمدن بہ مجالس چنگ و رباب و سرود نگاہدارد کہ ہر قدم او دریلہ بدی باشد و بناء
شریعت پنج بناء اند و چون این پنج مذکور را کس نگاہدارد و بدو ہمراہ شود پس
ہمگی دہ چیز شوند و این را کمال شریعت میگویند و اینچنین کس را اگر کسے
طریقتے و حقیقتے و معرفتے گوید روا باشد زیرا کہ طریقت عین شریعت است و معرفت
عین طریقت و حقیقت عین معرفت کقول الشاعر بیت شریعت را مقدم دار اکنون
طریقت از شریعت نیست بیرون + بدانکہ نفس نیز بر چہار نوع است اول
نفس امارہ دوم لوامہ سیوم ملہمہ چہارم مطمئنہ دریاب اے فرزند بایزید بسطامی
قدس سرہ فرمودہ است کہ خاصیت است در وجود آدمی کہ طبیعت
او بدہ دکان درندہ میماند پس نفس امارہ آنرا

۴ کہ تخفیف خود در امن دارد
۴ قیامت
۴ رغیبت کردیم یا بان
۴ الصلوٰۃ والسلام نظر اینہاست
۵ آواز ملہی زنان
۵ لعنت است
۵ نشستن بر آنہا فسق

گویند که هر چه زیان بنده باشد او بدان رجوع میکند چون حسد و حقد و بغض و ریا
و فحش و حرام و زنا و غیر ذلک من الکبایر و همیشه بر کسی سستی پیدا میکند پس
لایق این نفس است که هوا را و را همیشه قطع و قمع میتوان کرد کقول الشاعر فَاصْرِفْ
هَوَاهَا وَحَاذِرْ اَنْ تُوَلِّيَهُ + اِنَّ الْهَوٰى مَا تَوَلّٰى يُصْمِ اَوْ يُصِمِ + یعنی بشکن هوا
آن نفس را و حاذر باش تا بر تو والی نشود بدرستیکه اگر هوائے او والی شود بر تو ترا
هلاک و عیبناک سازد و هر وقتی که نفس را از هوائے او منع کردے شیطان از تو دور تر
گردد زیرا که نفس بمنزلهٔ دعوے کننده است و شیطان قاضی هر وقتی که نفس
از تو چیزے طلب کند شیطان گوید میتوان داد که قوت آبادانی تو نفس است
اگر نفس را خراب کنی تو خراب شوی پس از دعوے نفس و از حکومت شیطان
اجتناب تمام حاصل کن کقول الشاعر وَلَا تُطِعْ مِنْهُمَا خَصْمًا وَّلَا حَكَمًا + فَاَنْتَ
تَعْرِفُ كَيْدَ الْخَصْمِ وَالْحَكَمِ + یعنے فرمان برداری مکن خصم را و حاکم را که بدی هر دو ظاهر
است نفس آرزو میکند که طعام و شراب میباید شیطان گوید بده چون کس بدهد نفس
رنج و بیماری آغاز دو شیطان میگوید که زبان تو چیزی دیگر میگوید و دل تو بجائے
دیگر یکساعت فراغت و بعد ازان عبادت الله بجا آر هکذا اگر حلال نباشد نفس
طلب حرام کند شیطان حکم بران کند که آرے قوت روح توست هنوز دیر توبه
باز هست توبه میتوان کشید آورده اند که اکثر درویشان نفس را میدیدند
بعضے بصورت سگ بچه و بعضے بصورت ماریچه و بعضے بصورت شغال بچه
چون از وے میپرسیدند که کیستی میگفت که من نفس توام درویش در حال
سنگ و چوب بیدرنگ بر و میکوفت اما هر چند که میزد کلانتر میشد و نمی مرد بعد
از رنج بسیار درویش میپرسید که بدبخت بچه خواهی مرد گفت باین نمیرم بلکه اگر
گفتهٔ مرا قبول نکنی بمیرم و عملی هذا مذکور است که شیخ احمد خضرویه در خلوت نشسته
بود که کوس غازیان کوفتن گرفت تا هر که بغزا میرود اسباب را مهیا کند نفس مر
شیخ را گفت که شما را نیز میباید که بغزائے کافران توجه نمائی شیخ گفت ای نفس

تو می پنداری که در خلوت طعام و شراب نمیدهم دران جا چیز نخواهم داد نفس
گفت قبول کردم ولے باید رفت گفت ای نفس در خلوت از مردمان جدائی در انجا نیز
جدا باشم گفت قبول کردم و علی هذا القیاس هر چند که میگفت نفس قبول میکرد شیخ
عاجز شده از دست نفس فریاد بر آورد و از خلوت بیرون دوید و مناجات کرد
که یارب نفس از من چه میخواهد هاتفی آواز داد که اندرون خلوت بنشین و از و
بپرس تا بتو راست بگوید نفس گفت یا شیخ دو غرض دارم اگر شمشیر میزدی و جنگ
خوب میکردی هر کسے تعریف تو میکرد من کلان میشدم و یا اینکه ترا میکشت
من خلاص میشدم زیرا که من هر روز ضد مگر پیدا میکنم و همه را تو قطع میکنی
اگر یک سر تو بریده شود خوب میشود پس هر که امید مغفرت کند متابعت نفس را
ترک دهد لقوله علیه الصلوٰة والسلام الاحمق الذی اتبع نفسه وهواها
وطمع المغفرة نفس و شیطان هر دو دزدان اند چون یک دزد را محکم به بندی دزد دیگر از
تو بترسد بدان ای فرزند که اینچنین نفس کشته نشود مگر بتوبه که توبه عام اول
ازین نفس میباید کرد و هر که برین مستقیم نبود سزاوار بهشت گردد قال الله تعالی
ونهی النفس عن الهوی فان الجنة هی المأوی نوع دیگر توبه خاص قال
الله تعالی یا ایها الذین امنوا توبوا الی الله توبة نصوحا یعنے توبه و بازگشت
کنید همگی ازینجاست که حضرت رسالت صلے الله علیه وسلم هر روز هفتاد کرت
توبه میکردیعنے از جمله حظوظات و لذات نعیم دنیاوی و ایضاً کفش حضرت م
پاره شده بود پاریده گی را دوختن گرفت بعد از دوختن باز پاره کرده ماند که
مبادا خاطر من از حظ دنیا جمع شود و بدین چیز مفرح شوم و ایضاً روزے حضرت
جامهٔ سیاه پوشیده بی بی عایشه گفت یا رسول الله بذات شریف شما این جامه بهتر
نماید از بر خود کشیده انداخت که این حظ دنیاست و ایضاً روزے حضرت رسالت
پناه در رسید دید که بی بی عایشه پارچهٔ نمد بر جیب خود میدوخت گفت این چه کار است
گفت یا رسول الله شما را جامهٔ دوخته خوش می آید از ان دوختم حضرت

ف
اصحش آن صورت است که نفس او هم خود را دفع
نفس امید مغفرت
دنگ امید شد ۱۲
ف
نفس خود را دفع کرده بهشت
پس بالضرور بهشت آن
آدم جای اوست ۱۲
حسنین

ف
این آیت درباره آخر سورة والنازعات ۱۲

ف
این آیت درباره یمین
دهشتم در سورة التحریم
واقع است ۱۲

چندان تبسم کرد که دندان ضرس او نمایان شد و گفت یا حمیرا الحال ارواح محمدرا قبض کردی که از لذات دنیا وی اورا باز داشتی بدان که توبهٔ عام از حرام است و توبهٔ خاص از حلال و این را انابه گویند لقوله علیه السلام مَنْ سَرَّدَ شَرَّبَهُ یعنی کسیکه کم خورد از نصیب خود شَرَّدَ نَوْمَهُ و رفع کرد خواب خود را فَاذْخَرَ بِهِ یعنی بخود بکشد کردهٔ خود را یعنی مصاحبان او بدو رجوع کنند سَادَ قَوْمَهُ پس بهتر و سرقوم خود شود و درین هنگام توبه از نفس لوامه بکند و لوامه آنرا گویند که ملامت آرد بنفس امارهٔ و خودش بار بردار شود و درین هنگام نفس بمنزلهٔ بهایم فرمان بردار میگردد پس نفس امارهٔ ازان عاصیان است و لوامه ازان مؤمنان مطیع است **نوع دیگر توبهٔ خاص الخاص** درین هنگام توبه از پندار عبادت است یَا اَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا اٰمِنُوْا یعنی ای منافقان از ایمان ریائی اخلاص در دل پیدا بکنید تا شمارا نفعی کند و اے مؤمنان از اعمال ریا باز گشت باخلاص کنید و حظوظ نفسانی شکنید و اے مخلصان اعمال خود را از عجب و پندار نگاهدارید و امام جعفر صادق رضی الله عنه فرموده است که عاصی بعذر قریب برحمت و مطیع بعجب بعید از رحمت و عاصی است و طالب را باید که از احوال آدم و شیطان خبردار باشد زیرا که گناه آدم از شهوت بود آمرزیده شد و گناه ابلیس از عجب و پندار عبادت بود که خَلَقْتَنِیْ مِنْ نَّارٍ وَّ خَلَقْتَهٗ مِنْ طِیْنٍ وَّ اَنَا خَیْرٌ مِّنْهُ تا بلعنت ابدی و عذاب سرمدی گرفتار شد و خطاب عَلَیْكَ لَعْنَتِیْ اِلٰی یَوْمِ الدِّیْنِ بر وفرود آمد و درین هنگام نفس را ملهمه گویند که هرگاه که نفس عجب و پندار عبادت پیدا کند ازان توبه و استغفار کند کما قال الله تعالیٰ فَاَلْهَمَهَا فُجُوْرَهَا وَتَقْوٰهَا یعنی طالب را باید که همیشه در غم و اندوه گناه آن نفس باشد هرگاه که نفس عجب آرد ازان بتقوی بکشد بلکه کشف و کرامت در خلوت نیز حظ نفس است ازین در گذرد و در عوارف المعارف مسطور است که هر که به نیت کشف و کرامت

ف آتشی را از آتش و آن جوهر لطیف علوی نورانی است و آدمیرا از گل که کثیف ظلمانی است ۱۲ حسینی

ف در بیان توبهٔ خاص الخاص

ف پس الهام داد نفس را دروغ و ناپاکی و بد کاری و پرهیزگاری و نیکوکاری ۱۲ تفسیر حسینی

ف تا ضرس او ظاهر شد و واقع است

ف این در تفسیر قرآن در سورهٔ والشمس واقع است

درخلوت درآید همان نیت او را به گمراهی میرساند و شیطان با او دستگیری
کند و این نفس از ان اولیاء الله است که همیشه در غمخواری استقبال میباشند
آورده اند که مالک دینار یکی از مریدان امام محمد واسع بود و در مناقب امام
محمد واسع گفته اند که روزے آتش در ده افتاد تا که تمام ده سوخته شد امام
نعلین را در پاے کرد و بے تکلف برسر کوه برآمد و بنظارهٔ این مردم مشغول شد
و گفت که گران باران هلاک شدند و سبکساران نجات یافتند پس همچنان
است کار ما و شما و ایشان در دنیا و آخرت اما بعد از وفات یکے از صاحبان
بخواب دیدش که امام محمد واسع در عقب مالک دینار میرفت مالک دینار
را پرسید که واقعه چیست که مرشد شما عقب تر و شما پیشتر میروید گفت من
همیشه یک جامه می پوشیدم و او در یک زمستان دو قمیص بالای یکدیگر
پوشیده بود ایضا نوعدیگر تو بخاص الاخص قَالَ قَائِلٌ وُجُودُكَ ذَنْبٌ لَا
يُقَاسُ بِهَا ذَنْبٌ آخَرُ وَقَالَ الشِّبْلِيُّ كُلُّ أُنَاسٍ يَتُوبُونَ مِنَ الذَّنْبِ وَأَنَا أَتُوبُ
مِنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ زیرا که لا برائے نفی است و نفی برائے شک است زیرا که نیت
گفتن بدرگاه جل و علی نیت را عیب است بهمین نیت گفتن اثبات می باید
آن نیت در وحدت او اثبات نیست و کلمهٔ لا برائے استثناست و در استثنا
مستثنے منه میباید این نیز عیب است پس شایان این است که نے
نفی گوید و نے اثبات بلکه الله را بر زبان رانده باشد و چون الوهیت
الله راست در کل احوال انبیا نمی دیدند غیر را مگر حق و آنچه بظاهر گفته اند
از برائے عوام الناس گفته اند و از برائے او کرده اند چنانکه آدم صفی الله
از جهت آواب بانی میگفت رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا و حضرت رسالت پناه چند
کرت استغفار میگفت از جهت اینکه عامهٔ خلق متابعت ایشان کنند و درین
هنگام نفس را مطمئنه گویند و این نفس پیغمبران است که در کل احوال
نفس ایشان چنان بحق اطمینان گرفته بود که در فراغت و مشقت

نمی دیدند مگر حق را چنانکه ذکریا پیغامبر را کافران در پیش انداخته بودند تا اورا بکشند ذکریا ازم درختی دید گفت اے درخت بمن امان دہ درخت دو نیمہ شد ذکریا دران میان آمد کافران ارہ را بر سر درخت نہادند تا او را دو جائے کنند خطاب حضرت عزت بر وشد کہ چون بغیر از من امان خواستہ حال تو این شد واگر آواز کشی مدعی کذاب باشی ازان ہیبت از بریدن وجود خبر نشد زیرا کہ اولیا را بمراتب خود و انبیا بمراتب خود ہر گاہ کہ در مشاہدۂ محبوب از خود خبر داشتہ باشند آن خبر حجاب اکبر است میان محب و محبوب کہ العلم حجاب الاکبر ازان ست و وجود ک ذنب لا یقاس بہا ذنب نیز عبارت ازانست واللہ اعلم بالصواب

فصل دوم در علامات پیر کامل و ملایم آن بدان اے فرزند کہ طلب حق در متابعت رسول اللہ ہست لقولہ تعالے قُلْ اِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰہَ فَاتَّبِعُوْنِیْ پس ہر کہ متابعت رسول اللہ بسبب شیخ زادہ گی و سید زادہ گی خود را پیر و پیشوا سازد او ضال و مضل ہست کما قال الجنید لِلشِّبْلِیِّ یَا شِبْلِیُّ اِذَا رَاَیْتَ صُوْفِیًّا وَلَمْ یَکُنْ بَیْنَ یَدَیْہِ تَفْسِیْرٌ وَعَلٰی یَمِیْنِہٖ اَحَادِیْثُ وَعَلٰی شِمَالِہٖ کُتُبُ الْفِقْہِ فَاعْلَمْ اَنَّہٗ شَیْطَانٌ وَمَا صَدَرَ مِنْہُ مَکْرٌ وَاسْتِدْرَاجٌ یعنی ہر گاہ کہ یک از افعال و احوال و اقوال او بر خلاف این مذکورین باشد آن صوفی را بشیطان منسوب کردہ اند و ازان اجتناب تمام می باید زیرا کہ پیر و پیشوا را نشاید کما قال اللہ تعالے وَاَعْرِضْ عَنِ الْجٰہِلِیْنَ و چہ خوش گفت آنکہ گفت فرد سگے کہ ترشود از بول پاکتر باشد ازان کسے کہ کند اختلاط با عامی * و در تفسیر منیر این آیت آوردہ ست مِنْ شَرِّ الْخَنَّاسِ الَّذِیْ یُوَسْوِسُ فِیْ صُدُوْرِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّۃِ وَالنَّاسِ یعنے شیطان بر دو نوع ہست شیطان جن مشہور ست و شیطان انس شیخ جاہل کہ بدی آن در خفی است و بدی این در اظہار پس پیر کامل را اول اعمال و اقوال او بطریق مذکور سوزون می باید بعد ازان او را لازم ست کہ از جہار علم آگاہ باشد و بعد ازان بر جائے آوردن این امور پیری او مقید بچہار شرط است اگر این شروط در و موجود

باشد

فصل در بیان پیر طریقت علیہ السلام

۱۲ چنانچہ شیخ شبلی این جنید شبلی وقتی کہ در پیری صوفی دعوی تفسیر در پیش او نبود کتب احادیث و بجانب چپ او کتب فقہ بود اینکہ این صوفی شیطانست و آنچہ صادر شود از و امور خارقہ کرد ہستدراج ہست ۱۲

فائدہ آیت مذکورہ بر ہر مسلمان واجب ست

فائدہ این آیت خناس را از شر وسوسہ کنندہ نہان شونده آنکہ کہ وسوسہ میکند در سینہ ہا مانند مردمان از جنیان و آدمیان ۱۲ تفسیر حسینی

پیری را شاید والا دست انابہ بکسے ندہد تا ضال و مضل نگردد اول علم تفسیر
و احادیث را تمامہ دانستہ باشد یعنی آیت ناسخ و منسوخ و معمول بہ را از یکدیگر
امتیاز نمیتوان کرد زیرا کہ ایمان آوردن بکلام اللہ فرض است و تمام کلام اللہ عالم فرض
نیست چنانکہ بعضے بد نجتان آیت قد افلح المصدقون و توجیہ برائی رواج الحوال خود می
آرند و فرار گاہ خود میسازند پس پیر آزاد دانستہ باشد کہ این آیت در فلان واقعہ
نازل شدہ است و این بدان شان است و این معمول بہ است تا مریدان
خود را در شک و ریب نیندازد و علم احادیث را نیز ہمچنان دانستہ باشد کہ این
حدیث در کتبہائے صحیح یافتہ است و یا ہمین حدیث در کتبہائے صحیح یافتہ
نشدہ است زیرا کہ بہر حدیث مطالبت نمیتوان کرد و حضرت امام یوسف را دہ ہزار
حدیث افتراء یاد بود ہر کہ زبان می جنبانید امام میگفت کہ فلان حدیث افتراست
و فلان صحیح است و علی ہذا قاضی شمس الدین از مرشد خود شیخ شرف الدین
ابو علی پانی پتی سوال کرد کہ چشتی چرا مرید خود گفت بگوئی لا الہ الا اللہ
چشتی رسول اللہ شیخ شرف الدین گفت این محض دروغ است زیرا کہ چشتی
مرد متقی و عالم بود از وی چگونہ این سخن در وجود آمدہ باشد این را
کسے افترا بر و گفتہ باشد و جائی گریز خود کردہ باشد و این دور نیست زیرا کہ بر
خدا و رسول خدا نیز میگویند کما قال اللہ تعالیٰ ومن اظلم ممن افتری علی اللہ کذبا
وقال علیہ السلام من حدث بحدیث ما احدث بہ فہو احد الکاذبین

نظم

سرور انبیا چنین فرمود ✤ معنی قول اگر شنوی بگوش ✤ ہر کہ عمدا دروغ بست بمن
جائی خود گو بگیر در آتش ✤ و این ظاہر است کہ اکثر مردمان آیت کلام اللہ العزیز محل
حجت میسازند و آن کفر محض است اگر اعتقاد بدان داشتہ باشند چنانکہ قصہ نوح بالا
گذشت و یا چنانکہ بعضی حشویان در باب تعویذ و فال گوئی آیت را می آرند این
نیز کفر است و یا بعضی صوفیان جہال این آیت را حجت میسازند فبشر عبادی الذین
یستمعون القول فیتبعون احسنہ و این را در باب سماع ملاہی می آرند

اگر اعتقاد بران داشته باشند کافر شوند زیرا که شان نزول این آیت بجائے
دیگر است پس پیر دانا باشد باین قصه تا مریدان او لغزش نیابند دوم علم
فقه را تمامه دانسته باشد حتی که اگر یک مسله فقه ندانسته باشد شاید که برخلاف
آن مسله کاری بکنند پس هر که اخلاف شریعت قلیل و کثیر ظاهر شود او را
مشائخان کبار در سلک پیران نشمرده اند چنانکه در زمنهٔ ماضی درویشی بود
بکرامت مشهور تا که اگر کور و لنگ و پیس در نظر او گذشتی صحت یافتے
بایزید بسطامی با جمع اصحاب بزیارتش روان شد اما چون بر در حجره اش رسید
آن شیخ از خانه برآمد و بطرف قبله آب دهن انداخت بایزید بسطامی بدو دلگیر
شکرد و از انجا برگشت یارانش گفتند چرا گفت از ادب شریعت خبر ندارد اینهمه
کرامات او مکر و استدراج است زیرا که پیر تا خود دانا نباشد و خود را نجات
ندهد پس مریدان را چگونه بیاگاهاند و نجات دهد قال علیه السلام لِكُلِّ شَيْءٍ عِمَادٌ
وَعِمَادُ الدِّيْنِ فِقْهٌ پس پیر عالم باشد باینکه اگر آیت کلام الله و حدیث نبوی
بهم مخالف باشند شاید که عمل باحادیث کند زیرا که ادراک او در کنه حقیقت
قرآن نمیرسد کقول الشاعر جَمِيْعُ الْعِلْمِ فِي الْقُرْاٰنِ لٰكِنْ ۔ تَقَاصَرَ عَنْهُ اَفْهَامُ
الرِّجَالِ ۔ و حضرت رسالت پناه را خود بیان بود و اگر احادیث نبوی در روایت
فقه اختلاف شوند عمل بروایت فقه میتوان کرد زیرا که احادیث نیز اشکال دارد
و عقول ما یان از ادراک آن معانی کوتاه است و اما مان ماضی
که قریب بحضرت بودند قریب برحمت بودند و عالم تر از ما یان
بودند عمل بگفتهٔ ایشان میتوان کرد سیوم علم مناظره را نیز دانسته باشد
تا عقیدهٔ خود را و عقیدهٔ مریدان را از فساد آن نگاه کند و هر که به بدمذهبی
با او بحث و مناظره کند بعلم مناظرهٔ او را رد کند و یا مرید او قولاً و اعتقاداً
لغزش یابد بدان باز آرد زیرا که اکثر مریدان بدبخت این زمان چنان
بقول پیر اعتقاد دارند که اگر ایشان را کلمهٔ کفر تلقین کنند یقین خواهند کرد

پس پیر را باید که اول ایشان را ازین بیاگاهاند که اگر من گمراه شوم شما از من باز گردید و متابعت من نورزید چنانکه بایزید بسطامی مریدان خود را میگفت که اگر من سخن ناموافق شرع گویم مرا گشتن دهید و باید که مرید نیز بالهام فریفته نشود که الحال الهام روایج نیست و الهام خاصهٔ پیغمبران بود و در عمدة العقاید آورده است اَلْاِلْهَامُ لَیْسَ سَبَبًا لِلْمَعْرِفَةِ وَکَذَا تَقْلِیْدُ الشَّیْخِ الْجَاهِلِ و اگر علم نحو و صرف را ندانند جملهٔ علوم ناقص باشند زیرا که هر ادعیه که درین زمانه ما باجابت مقرون نیست ازانست که اعراب غلط خوانده میشود و یا کلام الله را میخواند چند جائی در کلام الله باختلاف اعراب کفر لازم میشود و چهارم تعاط را دانسته باشد و آن سر نفس و روح را گویند تا ازان نیز خبر باشد زیرا که در اکثر اوقات چون کشف اطوار روح شود مرید آنرا صفات یا ذات داند کافر شود و یا چون ذات روح را به بیند گوید که ذات حق را دیدم کافر شود پیر حالم باین مراتب باشد تا مرید را لغزش ندهد که وُصُوْلٌ بَیْنَ الْحَقِّ وَالْعَبْدِ وصول بچشم نیست بلکه وصول مراتب است و حق تعالی بچون جسم و جوهر نیست ضد جسم و جوهر است که وصل و فصل ندارد و ازینجاست که وصول جسمین بهم ممکن که اَلضِّدَّانِ لَا یَجْتَمِعَانِ و شناسائی او ذات و صفات باشد زیرا که باری تعالی جسم نیست که وصول او بجسم فهم کرده باشد بلکه وصول او بصفات اوست و صفات او از ذات امتیازی ندارد و پس وصول او بی وصل و بی فصل باشد زیرا که اگر او را امکان وصول گوئی کفر محض است که اشارت بدو در جهت کرده باشی و اگر وصول او قید در مکان گوئی بدعت کرده باشی زیرا که مکان حادث است و او قدیم و قدیم را در حادث بقید آوردن کفر محض است و چون دو جسم باشد وصول او به جسمین باشد که ذات و صفات از یکدیگر امتیازی ندارند و جه عدم تسمیه صفات بعین و غیر ازانست که او تعدد دارد و ذات بالاتعدد والا خبر یکی پیش نیست بدان ای فرزند چون پیری یابی که بدین اوصاف

۱ اگر الهام نیست سبب شناختن نیست و اگر نیست سبب شناختن نیست و اگر الهام سبب شناختن حق است چرا فرمود که الهام سبب معرفت نیست و تقلید جاهل سبب معرفت نیست و اگر الهام سبب شناختن حق نیست چرا فرمود که الهام سبب معرفت نیست و تقلید جاهل سبب معرفت

مسئلہ

مذکورہ موصوف باشد پس اورا از چہار شرط کہ بین المشائخ متعارف است
بپرس اگر بر جائی دارد ہمہ شرط را پس او کامل و مکمل است و اگر یک شرط
ازین شرط ہا نداند پیشوائی را نشاید شرط اول آنست کہ بعد از علوم ریاضت بجائی
آوردن کہ اَلْعِلْمُ لِلْعَمَلِ کَالنَّہْرِ لِلْمَاءِ یعنے در بوتہ آتش مجاہدات نفس را گداختن
و در مصباح نظر حق بین ماسوی اللہ را سوختن شرط دوم آنکہ بعد از ریاضت
در پیش مرشدے رود کہ او نیز ہمچنان باشد و تربیت آن در حق این کس بانواع
بودہ باشد یعنے بانواع انواع خدمت فرماید و تربیت دہد تا پختگی پیدا کند شرط
سیوم عنایت یعنے چون این کس بغایت ریاضت و اکثر خدمت بحدے
رسد کہ عنایت اللہ بر و نازل گردد و آن مرشد باحوال او آگاہ شود کہ این
کس عنایتی گشت کہ من بعد خود لغزش نیابد و نہ کس را لغزندہ سازد و
اگر اجازت دادہ شود مرید را بجائی خواہد رساند شرط چہارم
اذن پیر کامل است و آن آنست کہ آن پیر اذن نیز از جائی آوردہ باشد
دست بدست تا زمان محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم و آن نیست کہ سید زادہ و یا
شیخ زادہ و یا ملا زادہ کامل و مکمل باشد بل کامل کسے است کہ از خدمت
اذن حاصل کردہ باشد و معلوم باد اے فرزند کہ بغیر این شروط اربعہ
کس پیری را نشاید و آن نقل کہ در اکثر جا مسطور است مَنْ لَا شَیْخَ لَہٗ فَشَیْخُہُ
الشَّیْطَانُ آن در شان کسے است کہ خود پیری و پیشوائی کند و اذن از کسے نہ آوردہ
باشد پس ایچنین کس را شیطان گمراہ خواہد کرد و اگر مشائخان کبار چون اویس
قرنی و غیرہ ملک اگرچہ ہستیم این جملہ شروط بودند از علوم و ریاضت اما چون اذن
شیخ بر ایشان نبود از ایشان خانوادہ نماند قال اللہ تعالیٰ فَاِذَا نُفِخَ فِی الصُّوْرِ فَلَا
اَنْسَابَ بَیْنَہُمْ یعنے در روز یکہ صور بدمند گفتہ نشود کہ فلان سید زادہ و یا فلان
شیخ زادہ و یا فلان عارف زادہ بیارید بلکہ گویند آنچہ عمل کردہ است
در حساب آرید قَالَ عَلَیْہِ السَّلَامُ مَنْ بَطَّاَ بِہٖ عَمَلُہٗ لَمْ یُسْرِعْ بِہٖ نَسَبُہٗ

یعنی هر کرا عمل از دست رفته نسب او را دستگیری نکند خصوصا درین زمانه
فساد که اکثر آدم صورت و شیطان سیرت بر سجاده پدر و پدر کلان خود نشسته اند و در پیرو
پیشوائی جهال ساخته اند و از جهت جمع کردن مال و ناموس دنیا دی دین خود را
در باخته اند و از جهت ازدیاد رغبت مریدان بعضی میگویند ما در پایم شما جامه دید چون
جامه بر پای رسد بیشک پاک گردد و هر گاه که گناه در وجود شما آید در روئی ما دیده پاک شوید
پس هر مریدی که بدین اعتقاد کند کافر گردد و علی هذا القیاس اکثر مشایخان جهال چهار رکن شریعت
را خراب میکنند و بعضی چون بادشاهان بر تخت می نشینند و مریدان بفوج فوج و هجوم در
پیش او میشوند و چون مریدی از ین جهال شود سائر پیران زمانه را بدشمنی گیرند و گاهی
انپیری دست بکشند و بمرید دیگر اعتقاد میکنند و ازان خبر ندارند که پیغمبر فرموده است
که هر که یک مسلمانی را منکر شود کافر گردد و ازین خبر ندارند که بایزید بسطامی هفتاد پیر را
خدمت کرده بود و در آخر امام جعفر صادق بدو ادن پیری داد و معلوم باد که
فوج فوج رفتن بدعت است که در هیچ ازمنه چنین نبود و این اولیای سلف بعضی
را دوازده و بعضی را بیست نفر مرید میبودند و ازینجا مشائخان سلف گفته اند که
هر پیری را که خلیفه بسیار باشند نشانی او اعتزال است پس ای فرزند اگر تو از
گناه خواهی کشید در جائی که دو مسلمانان در شسته باشند آنرا بر خود گواه کن
توبهٔ تو قبول شود و حاجت رفتن بپیر ندارد کما قال انتم شهداء الله فی الارض
و اگر عزم آن داری که من نیز پیر شوم پس اول این چهار علم نه کور بدست آر بعد
ازان در خدمت پیر کامل شود چنانکه بایزید بسطامی را پرسیدند که بچه رسیدی گفت
عارفان شدی که سلطان العارفین نام تو شد گفت آنچه از علوم است بتمامه دانستم بعد
ازان خود را بخدمت پیران کامل بپرورم تا بمقام عارفی رسیدم و ای فرزند
اگر دعوی پیش نظر پیر توبه بزبان گوئی و چون برگشته آئی آنچه الواح فرنوب و عصیان ما
از تو در وجود آید بجز ضلالت حاصل نه آری و بعضی خانقاه راست کنند و
مریدان را در خلوت در آرند که محض عامی و جاهل باشند یکی ازان جاهلان گویند

از خانقاه و دانست نفس
مرید این چنین استماع
بعضی از اصحاب را
صلوات علیه الرحمة والرضوان

حور و قصور و باغها و درختان گوناگون دیدم و بعضی ازان گویند پیغمبر و چهار یار
و سائر پیغمبران و پیرانرا دیدم و بعضی گویند که صفات حق را دیدم و بعضی گویند ذات
حق را دیدم و از مهتر موسی درگذشتم او صفات دیده بود و ما ذات را دیدم بلکه
درین زمانه بعضی سگ سیرتان گوه میخورند و عامیان جاهل که بدتر از کافران اند
باور میکنند که ما از مقام محمد مصطفی درگذشتیم و ازین خبر ندارند که بها نبیا چهل و
چهار مرتبه از اولیا فاضلتر است در جائی که انتهائی اولیاست ابتدائی انبیاست
و در جائی که ابتدائی محمد رسول الله است انتهائی سائر انبیا است
اے فرزند زنهار صد زنهار که از مرشدان این زمانه دور تر باش
تا ایمان خود را بهلاکت ندهی و گمراه نگردی و عادت این ناقصان اینست
که گفتار و کردار بر مخالف شرع میکنند و میگویند که کمینهٔ مرید ما بمرتبت منصور حلاج
رسیده است و از احوال منصور خبر ندارند که او را بسنگ و چوب میکوفتند بجز
تبسم و خنده چیزے نمیگفت و اگر ایشانرا کسے چیزے گوید که افعال شما نا موافق
است بجز قهر و غصه کارے ندارند و شمشیر را محکم میکنند و میگویند که اگر عالمان
کشته میشوند دین حق اظهار یابد پس این هنگام کافران باشند قصهٔ منصور
حلاج بشنو که نام او حسن بود و نام پدرش منصور بود اما چون حق تعالے
بدو یاری کرد نام او را نیز منصور کردند آورده اند که از اول استعداد این
اما در هشتاد و سالگی در طلب شد روزے گذرش بر ستوره قصاب که الدام لعبادالله
مشغول بود چون شب شد دید که جامی از غیب پیدا شد و آن ستوره
نوشیدن گرفت و منصور از عقب فریاد زد که فقیر را بے نصیب مکن قطره ازان
در کام او انداخت چنان بحالت استغراق رسید و در توحید مستغرق شد که
مگر حق را در حال انا الحق گفتن گرفت و بعد ازان پنجاه سال درین حال بود
و در پنجاه به پنجاه اقلیم رانده شده بود یعنے از یک اقلیم عالمان او را میراندند
با قلیم دیگر میرفت و چنان اثر توحید بر وے شده بود و سرایت کرده بود که روزے در بازار

فصل در منصور حلاج

میگذشت توده پنبه بنظر وید بمحض نظر پنبه جدا میشد و چون چوب خشک خرما را
میدید در حال سبز میشد و خرما پخته شده میریزید و مریدان میخوردند و گاهی
که مریدان گرسنه میشدند دامن او را میکوفتند خرما از ان می بارید بعضی را مریدان
میخوردند و بعضے را توده کرده بر جائی ماندند روزی مشتاد مریدان او بدو همراه بودند
یکی ازان میان گفت که آرزو میداریم که اگر سرگوسفند بریان میبود در حال
بعد دو هر شخصے دو نان و یک سر بریان از غیب پیدا شد گفت که من همراه شما
و شما گرسنه باشید و گامی دست را از کژدم پر کرده میگرفت و ریش را شانه می
کرد و دو سال مجاوری حضرت مکه مبارک کرده بود از شدت گرما پوست و گوشت
او میتر قید و از وریم میرفت و آورده اند که او در هیچ مذهب نبود بلکه هر کاری که
در هر جا پر مذهب گران میبود همان را در عمل می آورد و آورده اند که روزے
قاضی زمانه او را سیصد چوب زد از هر چوب آوازی آمد که لا تخف قاضی همچنان
بر یک قرار میزد خواجه عثمان یکی که مرشد او بود و پدر منکوحه او بود میگفت که من از
منصور بغایتے معتقد تر گشتم که از هر چوب آواز لا تخف میشنیدم و بدان کرامات
او التفات نمی کرد و همچنان بطریق شرع او را میکوفت روزی جنید بغدادی گفت که
ای منصور ازین سخنان برگرد والا بردار خواهی شد گفت وقتی که من بردار شوم
تو مفتی خواهی شد مسطور است که یک لک اولیاء الله جمع شده بودند
و جنگی فتوے بقتل او دادند دران زمان بادشاه هارون رشید بود قاضی امام
یوسف هم بود او را گرفته در بند خانه انداختند و دست و پائی او را بزنجیر و چوب محکم
بستند چون در آمد چهار صد کس در بند خانه بودند گفت ازین خانه برآئید ایشان
گفتند بسته ایم جنبیدن نمیتوانیم چون بنظر غضب دران دید همه آلات آهن گداخته
شدند گفتند راه نیست چهار صد جائی خانه سوراخ شد گفتند باز شناخته بیارند
رنگهائے همه ایشان مختلف شد که بهیچکس ایشان را نمیشناخت حتی که در
خانه آمدند بصد هزار علامت و نشانه اهلبیت ایشان را قبول میکردند ایشان

گفتند یا منصور مایان را خلاص میکنی تو چرا نمیروی گفت شما به شومیت نفس گرفتار
شده اید و من بواسطهٔ محبت از محبت کجا گریزم مدت سه ماه در بند بخانه بود
هر کس را که در بند بخانه میکردند در کل اوقات طبقهائے پر از الوان نعمت می آمدند و
بند یوانان میخوردند اگر حکم کشیدن میشد از جهت فراغت بیرون نمیشدند روزے
صاحب سجن در رسید دید که زنجیرهائی آنچنین بر جائی و منصور رفته واقعه را به بادشاه
باز نمود گفتند مگر کذاب بود اگر نیست بعد چند روز صاحب سجن رفت دید که آن بند بخانه
مضمحل شده است نه نام و نه نشان خانه واقعه را نیز به بادشاه
باز نمود هر چند تفحص کردند بند بخانه را بر جائی نیافتند بعد ازان چند روز صاحب
سجن رسید دید که منصور زنجیرهائی در دست و پائی نشسته است و عمارت نیز
بر جای است ایشان از و پرسیدند که دیوانه روز اول تو کجا بودی و روز دوم
عمارت کجا بود گفت روز اول به پیش خدائی رفته بودم و در روز دوم خدا آمده بود از غلبه
تجلی او بند بخانه غائب شده بود و همدران شب چون منصور حلاج در
خواب شد دید که خیمه است و سر آن خیمه قریب بآسمان است و دامن آن خیمه
تمام دنیا را گرفته است اما حضرت عم در ان خیمه نشسته است گفت یا رسول خدا
این چه خیمه است گفت این خیمه شریعت است گفت در سر این خیمه سوراخ مینماید
چرا است گفت چون مانند تو امت من از شریعت بگردد در سر این خیمه سوراخ میشود
گفت یا رسول الله این سوراخ بچه پوشیده شود فرمود هر که سر خود را در ان نهد
پوشیده شود منصور گفت سر من فدای این باد چون روز شد بایزید بسطامی برد
در آمد در حال پیش او سجده کرد منصور گفت مَنْ سَجَدَ لِغَيْرِ اللّٰهِ فَقَدْ كَفَرَ
چرا به پیش من سجده کردی بایزید گفت من به پیش تو سجده نکرده ام بلکه
تو آئینه بودی در تو حق را دیدم منصور گفت چرا قتل من فتوی نمیدهی گفت بکید
فتوی من چه باشد که یک کم صد هزار فتوے جمع شده اند کاغذ را از و گرفت و
فتوی بدست خود نوشت که مَنْ بَدَّلَ دِيْنَهُ فَاقْتُلُوْهُ بایزید در پیش امامان شد گفتند چه

حالت است گفت فتوای بخود نوشته داد صد هزار اولیاء الله بیک کرت روان
شدند بمجرد روان شدن همه انا الحق میگفتند چون نزدیک بند خانه رسیدند منصور
زنجیرهای آهنین شکسته بیرون آمد گفت مرغ نبوده ام مرا بسته بر بید او را به پنجاه رسن بستند
و هر رسن را دو سر ماندند تا صد کس او را گرفتند و چون نزدیک مدار رسید هر همه
ریسمان را بگسلانید و بر سر دار بنشست پیرش پرسید که من چکار کنم گفت همانکه تو
مِنْ عِلْمِ الْبَاطِنِ یُوَادِیْ عَمَلَ الثَّقَلَیْنِ وَهِیَ عِلْمٌ فِی الْحَقِیْقَةِ و مریدش پرسید که چکنم گفت بر
نفس خود زور آور باش و الا نفس بر تو زور آوری کند و دیگر کس از و پرسید که عشق چیست
گفت امروز و فردا و پس فردا خواهی دید یعنی امروز بردارم و فردا ریزه ریزه کنند و
پس فردا در آب اندازند پس هر که دعوی عشق و عاشقی کند تا بدین حال راضی نشود
کقول الشاعر مصراع هزار خدایی چون بر بردار میگویند + چون بردار شد جنید از و پرسید که هر شب
پانصد رکعت نماز میکردی و درین شب هزار رکعت چرا تو خود را بخدائی میپرستی گفت
درمیان ما و او سریست که شما را بدان اطلاع نیست یعنی برای او ادا میکردم بعد ازان
اول دستهای او را بریدند خنده کرد گفتند چرا گفت برای مناجات بودند
حق مناجات ساقط شد و چون پایش بریدند نیز خنده کرد گفتند چرا گفت
که این برای عبادت بودند حق عبادت ساقط شد و چون زبانش
بریدند هم خنده کرد گفتند که چرا گفت برین حق ثنا بود ساقط شد و
چون بر و سنگباران کردند هر سنگ انا الحق میگفت و آن دار انا الحق
میگفت و هر قطرهٔ خون که از وی افتاد صورت انا الحق نوشته میشد و هر
اندازهٔ سنگ و نظاره کننده گان نیز انا الحق میگفتند دران حال
دستهای را بروی مالید گفتند چرا گفت مرده زرد روئی میباشد
تا من زرد روئی نباشم و دستها را بر یکدیگر بمالید بمانند طهارت کردن
گفتند که چه میکنی گفت رَکْعَتَانِ فِی الْعِشْقِ لَا یَصِحُّ وُضُوْءُهُ اِلَّا بِالدَّمِ
نفسیه و روئی بقبله آورد و الله اکبر گفت جان بحق تسلیم کرد

نسخه دیگر از میان دو بیت
بر بیت علیه الرحمه الله صلی الله علیه وسلم است
و در واقعه ۱۲

و در رکعت دوم چیست
در دست نیست و در
آن سر خود بخود ۱۲

روز دوم اورا پارچه پارچه کرده در آتش انداختند آتش نیز انا الحق میگفت و نمیسوخت
روز سیوم اورا در آب انداختند و در یا بتمام برگشت که مرد مانرا هلاک کند اما چون پیش
ازین مرید خود را آگاه کرده بود که بر من چنان و چنین گذرد و بر تو باد که خرقه مرا در روی
دریا بری تا عامه حق را مضرت نرسد مریدان خرقه را بر روی دریا آوردند و دریا بر
گشت و گوشت باقی ماند بعد ازان بنماز جنازه اش بجائے آوردند و دفن کردند
بعضے از مشائخان در خواب دیدندش گفتند خدا با تو چه کرد گفت مرا بیامرزید گفت
اول در پیش تو که حاضر شد گفت اول شیطان آمد و گفت ای منصور من
نیز دعوی بهتری میکردم و تو دعوی خدائی من مردود و تو مقبول چرا گشتی
گفت ای ملعون تو در مشیت دوئی بودی خود را هم میدیدی و اورا هم الا من خود را نمیدیدم مگر او را
گفت کسانیکه ترا میزدند اشیانرا چه حال باشد و کسانیکه شمارا زدند حال اوشان
چه باشد گفت آنانیکه میزدند اوشان را دو بهره شد یکی از شریعت که شریعت من
کثر بود و دیگر از حقیقت که همگی انا الحق میگفتند و آنانکه نمیزدند اشیانرا یک بهره
شد از حقیقت و از شریعت لشد زیرا که ایشان حقیقت من میدیدند و از شریعت
محروم ماندند پس بدان اے فرزند این بدبختان که خود را بمنصور حلاج نسبت
میدهند منصور از سر دار سر نتافت و با این زشتی که بر وجود او میرفت آزار
خلقے را نمیخواست تا بدر یا هلاک نشوند و این بدبختانرا اگر کسی یک چوب زند اگر
قوت داشته باشند بمقابله آن زخم شمشیر کشند والا دو صد فرسنگ از دور تر
گریزند و منصور بندیان را میکشید و خود بیرون نمیشد و بعضے ازین بدبختان
سرود و ملاهی را حلال دانند و گویند که ما بان عاشقانیم این محض کفر است

لقوله علیه السلام اَلْمَلَاهِي حَرَامٌ وَالْجُلُوسُ عَلَيْهَا فِسْقٌ وَالتَّلَذُّذُ بِهَا كُفْرٌ
و ایشان استماع ملاهی دارند بلکه رقص کنند و شوریده حال پیدا کنند و گویند
که ما را حال دست داده است و درین میان ایشان را چیزے از غیب منکاشفه
میشود چنانکه بهشت و دوزخ و کرسی و عرش و این همه را اطوارات شیطانیست و در

و در شرح مشارق مسطور است که رقص حرام الاتفاقی است و در قالع البدعت آورده است که شیطان انگشت خود را در دبر آن کس میکند پس او مست میشود و بستی شیطان دگر به آغاز میکند و لعره میزند و بر زمین می افتد و عامهٔ خلق الیشانرا عاشق میدانند و حرام الاتفاقی را حلال میدانند کافر میشوند و بعضے ازین طائفه آلت ملاهی را در میان نه آرند بلکه جوانے امردے را در پیش خود می آرند و یا غلامرد و از وی غزل و خوش آوازی میشنوند این نیز حرام الاتفاقی است زیرا که اصحاب رسول رفع صوت را تلاوت قرآن و نزدیک حرب کافران منع میکردند چگونه برین جاهلان بدبخت روا باشد و وجه تحریم این در جمله و اکثر کتابهای فقه مسطور است نظر باید کرد چنانکه مختار الفتاوی و تفسیر کشاف و سائر تفاسیر و تحفة الفقه و بوستان ابو اللیث سمرقندی و غیر ذلک من الکتب المشهورة و در قالع البدعت آورده است که آنچه بعضے صوفیان جاهل در رسالها آورده اند که در پیش حضرت رسالت پناه دف زده اند و حضرت رقص کرده بود این لفظ محض کفر است و افترا و بهتان میگویند بر حضرت زیرا که اگر چادر مبارک حضرت از تن افتادی تا بسبع سموات سوخته میشد چنانکه در قصهٔ چهل تن قصهٔ این گفته شود انشاء الله تعالے و دیگر اگر رقص ما حضرت کرده میبود بر ما واجب و یا سنت میشد زیرا که آنچه پیغمبر علیه السلام کرده است از لمس و قبل و یا غیر ذلک بر ما سنت است یا مستحب پس رقص سنت میبود و حال آنکه در کتابهای فقه حرام الاتفاقی ست و آنچه در بعضے رساله ها نقل از کشف المحجوبین کرده اند که امام اعظم رح سماع را حلال داشته است و شیخ الاسلام لهانوری قدس سره میفرماید که تمام کشف المحجوبین را از اول تا آخر فصل بفصل بلکه بکلمه بکلمه و حرف بحرف در تحت نظر آوردم در و ندیدم اگر در و بوده باشد هم در و غ باشد زیرا که در صد هزار کتابهای فقه حرام نوشته اند و اگر در و ے حلال باشد آن

قال
در بیان رقص کردن و حکم آن که حرام الاتفاقی است

مصنف غلط گفته باشد و بر خلاف فقیهان مسئله آورده باشد و آن کذب محض
است و قصهٔ چهل تن این است که ایشان از امت مهتر عیسی بودند یک
است ازین پیشتر شنوده آورده اند که روزے مهتر عیسے بر کنارهٔ دریا میگذشت
بیت و نه کس قصاران در آن نواحی جامه می شستند چون مهتر عیسی را دیدند تمامه ایمان
آوردند و چون بر کنارهٔ دریا ثانی بگذشت ده قصاران از انجا مسلمان شدند این
همه یک کم چهل کس شدند و یک کس همان بود که چون مهتر عیسے در گهواره سخن
میکرد زنے با پسر در بغل در پیش او ایستاده بود گفت عجب مکر است مگر زنان
که پسر را در سخن در آرند و ایشان ساکت بنشینند فرزندش در حال گفت
لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ عِیسٰی رُوحُ اللّٰهِ اے مادر من که سحر کردی مادرش گفت چه خوب است
دران ساعت مسلمان شد و آن فرزندان نیز بهمراه عیسی علیه السلام نهاد بآن هم چهل
کس شدند و در گنبد دوارے بودند چون حضرت رسالت پناه در شب معراج
میرفت بدانجا رسید دران گنبد را کوفتن گرفت گفتند کیستی گفت منم محمد گفتند
درمیان ما منی نمیگنجد جبرئیل گفت بگوئے منم خادم الفقراء چون حضرت چنین
گفت در را باز کردند حضرت در آمد گفتند که چون خادم الفقراء باشی دانهٔ گنجد را
بمیان بخش کن جبرائیل حضرت را تعلیم کرد پارهٔ آب را گرفت و آن دانه را دران
آب مالید تا آب شد و آن آب هر یک را ذرهٔ ذره چشانید گفتند آمنا خادم الفقرا
بوده بعد ازان یکی از ایشان طاس را در پیش نهادند و رگ دست
گشاد و در حال از هر چهل کس همان رگ گشاده شد و خون همه در
طاس فرو میشد حضرت رسالت پناه را از یگانگی ایشان بغایتی شوق پیدا
شد سر را جنبانید حتی که دستار مبارکش بجانب قفا آمد و نیم سر او برهنه
شد بجرد برهنه شدن تارک سر آن گنبد بسوخت و مهتر جبرائیل آن در
را محکم گرفت نه افتاد گفت یا رسول الله اگر تمام سر شما برهنه شده میبود تا
سموات و عرش و کرسی همه سوختند و این تنبیه است بر آنکه هرگز سر حضرت از

مسئله
درمیان قصهٔ چهل تن

روی شوق و محبت برمنه نشده بود و نه جامه او زمین افتاده بود زیرا که رقص
کردن و سر برهنه ساختن و جامه را از تن بدر کردن خلاف شرع است و خلاف شرع
هرگز از حضرت در وجود نیامده است و آنچه ایشان حجت می آرند که فلان مشائخ رقص
و سماع را روا داشته است و ایشان قهرا ربدان مشائخان میکنند پس ایشان
را نیز حجت آن مشائخان میتوان بجای آورد که آن صاحبدلان ندیدند مگر
حق را چنانکه بایزید بسطامی را کار دار نمیکرد و ازان اولیاء الله منقولست
که سماع را چند شروط است اگر تمام برجای باشند متابعت ما بایان کند و الا
ضال و مضل باشد شرط اول آنکه همه مجالس اهل علم باشند حتی که مسطور است
کسیکه حافظ قرآن نباشد او را مرید نمیتوان گرفت و در عوارف
المعارف آورده است مرید وقتی مرید گردد که در بیست
سال هیچ گناه او نوشته نشود یعنی هیچ گناه از و در وجود نیاید
شرط دوم آنکه همه اهل آن مجالس فانی از خود باقی بحق باشند و
فنای ایشان وقتی معلوم میشود که هیچ تنغی بر و اثر نکند و هیچ بغض و
کینه در دل ایشان نباشد کقول الشاعر فرد رفت ز مسعود بگ جمله صفا بشر چونکه
همه ذات بود باز همان ذات شد یعنی چنانکه اکل و شرب و اثر تنغ بر و نماند پس
این هنگام اهل گردند و یا شیخ کامل دران میان داشته باشد که او بصفت
مذکور موصوف باشد پس ایشان متابعت او میکنند در مذهب درویشان
باک ندارد سیوم شرط آنکه قوال و نغمه گوئی نیز بمانند ایشان باشند که هیچ
طمع دنیاوی نداشته باشد و از حظوظ نفسانی خبر نباشد شرط چهارم آنکه همگی
ایشان باطهارت باشند که الوضوء سلاح المؤمن و بی سلاح شیطان با ایشان
کارزار بکند شرط پنجم آنکه درمیان ایشان جوانان مرد نباشند شرط ششم آنکه
دران میان نه زن باشد و نه در جائی که زنان ایشان را ببینند شرط هفتم آنکه در
جائی باشند که روزن نداشته و در پوشیده باشند بلکه آواز ایشان نیز کسی نشنود

و این بدبختان درمیان جمع مردم از زنان و مردان و صغیر و کبیر بجا می آرند
بلکه زن و مرد و کودک را در رقص میدارند چگونه از ریا خالی باشند و چگونه از ضلالت
نجات یابند شرط هشتم آنکه بردبار و حلیم باشند یعنی اگر کسی بر ایشان و بر افعال ایشان
بدگوید بآن کس خصومت نکنند بلکه گویند ناجائز است و مایان خود میدانیم که خلاف
شرع است و مایان را باین اختیاری نیست زیرا که اگر باهل شریعت دعوی
حلالیت کنند خوف کفر است و معلوم نیست که ایشان حجت قوی بیارند مگر در
رساله او بر رساله عمل نیامده است زیرا که بآیت کلام الله و بحدیث رسول الله
عمل کرده نشود و بکتب فقه بوجود اختلاف متنبه کرده شود پس چه جائی آنکه بر رساله
عمل کرده شود بکتب فقه نشود و هر که از کتب فقه باز گردد و قرار بر رساله
کند گویا که فقه را منکر شده باشد و منکر فقه کافر و منکر رساله مسلم و در
عوارف المعارف سری سقطی فرموده است که اگر رقص
کنند و بشمشیر بروی زنند و او را از آن خبر نشود پس این هنگام رقص و سماع
کند شرط نهم آنکه اگر مریدان و یا غیر ایشان از مردمان حالت او را انکار کنند
پس شیخ چنان قوت داشته باشد که در حال ایشان را از احوال خود بیاگاهاند
چنانکه حماد الدین ناگوری را گفته اند که در روم بمنزل مریدی فرود آمد گفت
ای مرید آنچه لایق حال من است پیدا کن گفت چه باشد گفت آلات ملاهی
گفت درین ولایت عالمان اکابر منع میدارند گفت من دانم حجت ایشان را
مرید در حال از شهر گوشه پیدا کرد و باین شرط مذکور در گوشه رفتند اما چون
فتنه پوشیده نمی ماند در حال این سخن را عالمان شنودند و به بادشاه زمانه
بردند بادشاه فرمود تا او را بیارند چون رسول آمد برخواست و هفت قدم روان
شد باز برگشت و بنشست گفت امر بادشاه فرض بود بجائی آوردم و رفتن
پیش بادشاه فرض نیست رسول رفت بادشاه با جمیع عالمان بزبردست
آمد همه مردمان ترسیدند عالمان گفتند شما را نشاید که خلاف شرع پیدا بگنید

گفت اگرچه خلاف شرع است ولیکن من مرض دارم که بغیر ازین صحت نمی یابم
و این در کتب فقه مشهور که از برای تداوی حرام حلال گردد اگر طبیب حاذق
فرماید گفتند ما یان از مرض شما خبر نداریم شیخ در حال قوالان را بیرون کشید
و آلات لاهی را بیک جائی جمع کرده نهاد و بر بالائی ایشان چادر انداخت
از زیر چادر چندان نغمهٔ گوناگون پیدا شد که بادشاه و عالمان جمع بیک کرت
در رقص شدند و بیهوش افتادند از ان حالت که شیخ را بود از وصول و مکاشفه خبر
شدند و چون بهوش آمدند گفتند که این کار خاصهٔ شما باشد و کسی دیگر نکند اما
همگی غسل کردند که در شریعت جنب شدیم که این خلاف شریعت است شرط دوم
اینکه از هفت مرتب خبر باشد که بدان مانند هفت ترکی جامه می پوشند و ترکی
پارهٔ جامه را گویند و آن چنانست که جامهٔ سفید را میپوشند و بران جامه شش
رنگ جامه را بدوزند اول پارچهٔ کبود و کبود مرتب نفس است که در مرتبه
و غیر مرتبه تکلیف کرده کل ما سوی الله را بیرقدرت داند دوم پارچهٔ عقیق
رنگ بدوزد که این مرتب دل میماند که در هر حال از اکثر دل برداشته دارد
و نظر بوحدت کند و در چار ناچار پاس نفاس کند کقول الشاعر فرد هر خیال
غیر حق را دور دان * این ریاضت سالکان را فرض دان * پارچهٔ سیوم
سرخ خالص دوزد که این بمراتب فوادی ماند و درین مرتب سالک چار ناچار
سبک بوده باشد زیرا که الصوفی صاحب الوقت که در کل احوال هر چه بیند
همان معلومات قدیم داند که بشور انگیزی عشق نام خیریت یافته است پارچهٔ
چهارم زرد باید و این بمراتب سر میماند که میان روح سراجی و روح انسانیت
و ایضاً درین فواد روح است و آن جامهٔ سفید که تمام وجود او گرفته است
بمراتب روح میماند هرگاه که سالک دران مراتب روح سراجی استغراق یابد علم
لدن بروکشاده گردد که هر دقیقه بر وفرد آید از مسائل مشکل فی الحال بگشاید
چنانکه امام اعظم میگفت که علم عطاست گاهی باشد گاهی نباشد پس

بر شما باد که هر یک بقدر امکان خود فتوی ورویت دهید و علم لدن آنرا گویند که
او را به نزدیک خدائی چنان مراتب پیدا شود که اگر مسئله شرعیه دشوار آید او فی
الحال ملکه یا رچه پنجم سبز میباید و آن بمراتب خفی میماند که کم شدن و ختم انبیا
در آنست یا رچه ششم سیاه باید و آن بمراتب اخفا مینماید که کم شدن حضرت
رسالت پناه در آنست که میگفت سُبْحَانَكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ
عَلَى نَفْسِكَ ازان جالت است شرط یازدهم آنکه ازین اسما خبر باشد و طریق نزول
و عروج او دانسته باشد که هر درویش که عالم باین مراتب باشد جمله ماسوی الله
را در خود بیند از طفیل این اسماء زیرا که هر چه هست ازین اسماء خارج نیست یعنی چنانکه
از ازل الازال از مراتب احدیت که آنرا اخفا گویند که این بود و نابود خود
خوش خفته بود بخفی رسید که آنرا مراتب وحدیت می نامند و ازان بواحدیت که
آنرا ذات با صفات می گویند و ازان بعلم نور و شهود که آنرا کثرت اسماء و عیان
ثابت و ظهور علم گویند و ازان بتوحید که آنرا خمخانه وحدت و حقیقت مختلف شیار
له مهیا شد برای ظهور باشد و ازان بمجل کن که آنرا مکتبد و سراجی و غیر ذلک
و ازان بروح انسانی و ازان بسر که میان روح و فواد است و ازان بفواد
که محل اخذ است که آنرا اخفا بنده میگویند و ازان بضمیر که آنرا سر بنده میگویند
و ازان بقلب که درین صفت مومنی و کافری می باید و ازان بصدر که دران
جا صفت اسلام می باید و ازان بتارک و ازان بدماغ و ازان اثر در
جوارح پیدا شود تا در عمل آیند و از دماغ بحواس خمس استعمال می یابد پس هر چه
سمع است الحال به معیت او سمیت دارد و بصر به معیت بصارت او بصیرت دارد
و کلام به معیت صفتی تکلمی او تکلم دارد پس چون سر و اخفا در علم او مبرهن است
در جائیکه علم است بصر است و در جائیکه بصر است سمع است و زندگی کل اشیاء
بزندگی اوست و قیام هر شئے بقیومی اوست و قیام و دوام هر شئی بقیام و
مومیت اوست پس چون بے سمع و بے بصر و بے علم بے بیشی بے بیطش و بے

پکیست ترا شمرده و گفته شود
شما بے لایق بجناب و آنرا
ان ثنای لایق ذات تست
کو تو نفس خود میگوئی ۱۲
ترجمه اورا و فتح

کُلَّ یَوْمٍ هُوَ فِی شَأْنٍ شود و چون به پانزده مراتب مذکور سمعیت و بصیرت نزول
یافته بدینطور ظهور ظاهر شده خود جهتی ندارد و بخود قیام ندارد و سالکان حق ازو
شنوند و ازو مشاهده و ازخود بدر روند و خود را و غیر را بالطال میکنند اگر بدینوجه
سماع کنند روا باشد و درین اشکال نظر کن تا اسرار را فهم کنی و این اشکال
مرغ بمنزلهٔ قلب تا در قلب خود این اسرار را گوش بگوشه چنانکه
نوشته شود به بینی و همه را از و بینی و خود درمیان نه دور گوشهای
دل بدین ترتیب بگردانی تا مَنِ اعْتَصَمَ بِاللّٰهِ فَقَدْ نَجَا نجات یابی
و اسیر شیطان نگردی و در حالت استغراق باوی نیز از دست
ندهد مگر خود رفته شود شرط دوازدهم آنکه امثال شخص را لازم است
که ذرّه از فروض و وجوب و سنت ازو در ترک نرود تا اگر ذرّه از شریعت
بجائی نیاورده باشد و در احوال بدین احوال باشد همه مکر و زبانی و استدراج
شیطانی بود چنانکه منصور و بایزید بسطامی و غیر ذلک اگرچه بسخنان ناموافق
در شرع میکردند اما در حال و غیر حال آداب شریعت را از دست
نمیدادند و در رسالهٔ ابو علی رودباری مسطور است که اگر سالک را این حالت
استغراق دست دهد فرض را ترک دهد یا نه گفت ذرّه آداب شریعت را از
دست ندهد زیرا که به برکت ظاهر به باطن رسید و دیگر نیکه متابعت حضرت
رسول لازم است اگر از یک کس بر داشته میشد از حضرت رسول لازم میشد و چون ازو
برداشته نشد و او ترک نکرد ما چگونه ترک دهیم که مایان را بهره از باطن
نمیشد مگر بمتابعت او پس بدان ای فرزند که از درویشان جاهل
و صوفیان جاهل دور باش تا دوست شیطان نگردی و با زمرهٔ عالمان متقی
و پرهیزگار نشینی تا دشمن شیطان و دوست رحمان شوی چنانکه در خبر صحیح
وارد است روزی شیطان موهائی ریش خود کنده و بریده بخدمت رسول
علیه السلام حاضر شد حضرت رسول گفت ای ملعون چرا ریش را کنده

گفت یارسول اللہ حق تعالی بر من خطاب کرد کہ برو در پیش حبیب من آنچہ از تو
پرسد بدرستی گوئی و درست گفتن بمن دشوار بود بنا بران ریش را کندم
رسول گفت بگوی اول انکہ دشمن تو کیست شیطان گفت دشمن من توئی و بعد
از تو عالمان امت تو اند حضرت از شادی چنان پرید کہ کلاہ مبارکش
بآسمان رسید و گفت کہ دشمنان تو دوستان خدائتعالے باشند
و دوستان من مبخمان و عیب گویان و برہمنان و آنچہ معلمان کفر اند و شیطان
گفت آرے درامت تو شیخان جاہل و صوفیان نارسیدہ کہ از حقیقت
درویشی و تصوف خبر نداشتہ باشند چیزے از مکاشفات بر ایشان نمایم و عقیدۂ
عقاید ایشان تباہ کنم حضرت گفت راست بگوئی کہ با امتان من چہ خواہی کرد
گفت متقیانرا در وقت نزع ایمان سلب کنم و اکثر عاصیانرا گفتا ے بدبخت
متقیانرا چگونہ فریب دہی گفت جاہل باشند بوقت نزع بعضے دیو
و پری را بصورت حور و براق و قصور و بہشت کنم و او را مبارکبادی گویانم آن
جاہل بعمل خود مغرہ شود و گوید چنان و چنین می بینم و بعضے را دیو و پری بصورت پیر
و مرشد و عزیزان او میدارم و ایمان درمیان خوف و رجاست خوف ازو
کم شود کافر گردد لقولہ تعالی وَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ و ایمان
عاصیانرا بدان سلب کنم کہ ایشان از غایت گناہان خود در ہیبت باشند
من دیو و پری را بصورت مار و کژدم و دوزخ و شرارہ کنم و امید او منقطع
میشود از رحمت خدا نا امید میشود کافر گردد لقولہ تعالی اِنَّهٗ لَا يَايْئَسُ مِنْ
رَوْحِ اللّٰهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكٰفِرُونَ بدان اے فرزند کہ شیخ زادہ شیخی
را نشاید و سید زادہ پیری را نشاید و در شرح مشارق آوردہ است ہر کہ
شیخ نادگی و سید نادگی پیری کند او ضال و مضل است و لہذا ہر پیری کہ
خلیفہ بسیار داشتہ باشد نیز نشانی گمراہی است و مشائخان کبار ازو احتراز
نمودہ اند و حضرت شاہ نامرخ سرور اہزار خلیفہ بود از ان او را

مشائخان

ف
پس من نشوند از کرد خدا
مگر قومی زیانکاران ۱۲

ف
چہ نیکو نہ نشوند از رحمت
و فرج خدا مگر گروہ ناگردیدہ
گان ۱۲

ف
آیت ہذا در پارہ نہم در رکوع
و ما ارسلنا ۱۲

ف
پارہ نہم رکوع فقال استغفروا

مشائخان قبول نمیدارند و یکی از جملهٔ خلیفهای او شیخ نصرالدین بود که تمام ولایت
ماوراالنهر را بهلاکت رسانده و قتل عالمان بجائی آورده بود پس پیری را
کسبی شاید که دست بدست تا عهد رسول الله از پیر کامل آورده باشد چنانکه
این فقیر خاکپای صغیر و کبیر را از سلسله اجازت از حضرت پیر خود رسیده
است و او را از مرشد خود همگی این مشائخان را از هر سلسله بطریق مناجات
در تحریر خواهم آورد تا هر که طالب این سلسله باشد شاید که اسماء شریف ایشان
را بیاد دارد تا در هنگام مضیقت احوال بعند الله تعالی شفیع آورد حاجتش
مبتیک برآید کما قال علیه الصلوة والسلام مَنْ اَحَبَّ شَیْئًا اَکْثَرَ ذِکْرَهُ آورده اند
هر که هر روز دو حکایت از اولیاء ماضی مذکور کند و یا بشنود مبتیک بر خاطر
او اثر الهی پیدا شود اول شجرهٔ پیشوای اهل بهشت که این فقیر حقیر مسمی
بلا در ویزهٔ تنگنهاری از حضرت شیخ المشائخ والاولیای پیشوای زمانه
شیخ یگانه فرد الزمان بمنزلت عین الانسان حضرت شیخ علی ترمذی
بن قنبر علی قدس سره آورده است و حضرت شیخنا را بیست نفر دانشمندان
مریدان بودند که بغیر از اهل علم شخصی را مرید نمیگرفت و تلقین ذکر نمیداد
اگرچه عامی محض در خدمت او روزے چند میگذرانید از برکت شیخ چنان
مؤثر میگشت که درین زمانهٔ فساد ذره از شریعت مصطفوی تجاوز نمی نمود
و نخواهد نمود انشاء الله العلی بحرمت راز دنیا شیخ الاسلام والمسلمین شیخ علی
بن قنبر علی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز دنیا شیخ الاسلام و
المسلمین شیخ سالار بد عطاء الله هبیة الله رومی قدس سره که باتو داشت مناقبات
او اینکه عوارف المعارف را چنان شرح فرموده است که یک کس تواند
برداشت و عالمان زمانه در علم فقه او را امام اعظم ثانی میگفتند و در علم نحو
او را شهاب الدین ناگوری میگفتند آورده اند که روزے دانشمندان از
ماوراالنهر در خدمت او حاضر شدند و میان ایشان مباحثه در مسئله افتاد

شیخ خزانچی را فرمود تا فلان کتاب را بیارند و کس برداشته آوردند
شیخ در حال بکشاد و انگشت را بر آن سطر نهاد و دانشمندان در حال عذر تقصیرات
بجای آوردند و مریدی او اختیار کردند و ایضاً آورده اند که چون همایون بادشاه
ولایت هند را مسلم کرد بعد مدتی لشکر افغانان بدو مقابله نمودند بادشاه از برای
استعانت دعای شیخ بجانب اجمیر متوجه شد وقت ضحی بود که در رسید چون
شیخ سر از مراقبه بالا کرد و اهل مجلس واقعه را باز نمود که بادشاه زمانه
قیامی دارد گفت که چه میخواهد بادشاه گفت ملک میخواهم شیخ در مراقبه
شد بگذاشت کرت سر بالا میگرفت و طریق حاجتش نرسید باز در
مراقبه شد بعد از مراقبه سیوم دست برآورد و گفت از برای سلامتی سر بادشاه
فاتحه خوانید حضرت همایون بسبب همان دعا از عدو نجات یافت بعد از نجات
از موضع لاهور دو اسپ را بهدیه شیخ فرستاد و ایضاً آورده اند که
روزی فرزندان ایشان شیخ حسین بهاء فرو بست و جولانی در سیر خرابات پیرون
شده بود و دزدان چند از هر طرف بدو ریختند و شیشیر چند بروی زدند اما
بوجودش اثر نمیکردند چون در خانه آمد شیخ بر وی قهر و غضب تمام فرمود
و گفت که فقیران را بسواری و سیر چه کار گفت ای پدر طریق اثر ناکردن
تیغ چه بود شیخ دست مبارک خود را بدو نمود که کبود شده بود بانه شیخ
را از انجا که عادت درویشانست از اظهار کرامات عار پیدا شد سر بزمین نهاد و
از دار الفنا بدار البقا رحلت نمود الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و
المسلمین شیخ بهاء الدین صاحب قدس سره که با تو داشت و او را از نجا صاحب
گویند که در هیچ احوال الخیر لا بدی تکلم نمیکرد روزی فرزند صغیرش را بنزد یکش
رها کردند تا مگر با این فرزند تکلم کند طفل او را بغایت مزاحمت رسانید چنانکه
از ریش و سبیل او را میگرفت و بد و ملاعبت میکرد شیخ دست را بطرف زمین
اشارت کرد فرزند سر بر ران او نهاد بعد از مدتی چون دیدند طفل جان را

صاحب قدس سره در خانقاه بهاء الدین

بحق تسلیم کرده بود آورده اند روزے از مریدان او انکار زد و مباحثه
کرد که فی زماننا کرامت نیست شیخ گفت هست کَرَامَاتُ الْوَلِیِّ فِي دَارِ الدُّنْیَا
لَهَا کَوْنٌ فَتَمَّ أَهْلُ التَّوَالِي + یعنے کرامات اولیا حق است مرید گفت اگر کسے
داشته باشد پیدا کند درین مبالغه تمام نمود شیخ دو رکعت نماز بعد از تجدید وضو
بجائی آورد و گفت از جان بهتر هیچ نیست و سر بر زمین نهاد و رحلت نمود
الٰهی بحرمت راز دنیا زشیخ الاسلام والمسلمین سید حامد الدین قدس سره
که با تو داشت الٰهی بحرمت راز دنیا زشیخ الاسلام والمسلمین شیخ حسام
الدین قدس سره که با تو داشت و بعد از بیعت ایشان را از خدمت منع میکرد
ازان که سادات بوده اند و ادب سیادت او نگاه میکردند اما حضرت
سید حامد الدین از عدم خدمت بغایت دلگیری بود و از عدم خدمت
پیر خود عدم سعادت خود را قیاس میکرد وجد بلا غایت و جهد بلا
نهایت مینمود که مگر وقتے از وقتها به یکان نوع خدمت مشرف شود
قضارا شبے حضرت شیخ حسام الدین قدس سره بر بام بود چون میخواست
که فرود آید حضرت سید حامد الدین قدس سره خود را در طاقچهٔ زینهٔ پایه پنهان
ساخت که مگر پای مبارک ایشان بر بدن ایشان برسد همدان بود که حضرت پای
را بر پشت ایشان نهاد اما چون دانست که آدمیست در حال جست زده فرود آمد
گفت کیستی گفت منم فرمود غرض چه بود گفت خدمت دیگر میسر نمیشد
این را هم نوعے از خدمت دانستم پس حضرت شیخ حسام الدین قدس
سره خواست که او را اذن ارشاد بدهد اما نمیدانست که
اگر قمیص خود بدهم در وقت پوشیدن دامن بالائی سر ایشان
خواهد آمد و اگر دستار بدهم نیز بر فرق او قرار یابد و این را بے ادبی میدانم
که لباس من بر فرق سادات قرار یابد اما بهتر آنست که سر اویل
خود را بدهم تا وقت پوشیدن در زیر پای ایشان در آید چون حضرت

شیخ حسام الدین سراویل را بدو گشیده داد حضرت سید حامد الدین از انجا
که صد چندان آداب مرشدے او را رعایت میداشت سراویل را گرفته بر سر
خود بست بعده چون حضرت شیخ حسام الدین دانست که در اخلاص بلند همت
است و در خدمت ثابت است شفقت بلانهایت در شان او پیدا کرد و در تب
او را از الله تعالے درخواست کرد و او را اذن ارشاد داد پس لایق حال طالب
این است که اگرچه سید زاده و شاه زاده و خان زاده باشد خدمت را از دست
ندهد الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ نور قطب عالم قدس
سره که با تو داشت در مناقب او آورده اند که وقتے بادشاه زمانه ناگور
را در تحت حکم آورد و در قریب شیخ ننے بیوه بود که خود را در حفظ او محفوظ
میداشت سپاهیان بدو مزاحمت میرساندند و اموال او را بے تکلف
میخوردند بیوه زن استعانت بحضرت شیخ برد شیخ در پیش ظالمان شد
که یتیمان را بغایت مظلوم نمیتوان ساخت ظالمان خنده آغاز کردند که قطب از
جائی نمیخیزد شما چگونه آمدید شیخ گفت مگر نخاسته باشم ایشان فی الحال
کس را بمنزلش دوانیدند گفت که در خانه هم نشسته است و در اینجا هم حاضر
است ظالمان ترسیدند و از انجا بیجا شدند و این احوال را بپادشاه نشان
دادند بادشاه را پانصد مردان خوانین بودند فرمود تا پانصد مسجد و پانصد
مهمانے مهیا کنید و بادشاه نیز مسجد و مهمانی تیار کرد و این هزار و دو کس
بیک کرت او را دعوت نمودند در یکساعت در هزار و دو جائے پیدا بود و بر
تخت خود نیز نشسته بود و در بعضے جا خوردنی میخورد و در بعضے جا نماز را امامت میکرد
پس هر که دعوی قطبی کند از و چنین طلب کن الهی بحرمت راز و نیاز شیخ
الاسلام و المسلمین شیخ علاء الدین اعد لها نورے قدس سره که با تو داشت
الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ سراج الدین قدس
سره که با تو داشت الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین

در مناقب شیخ نور قطب عالم

در مناقب شیخ علاء الدین

آن شیخ نظام الدین اولیاء احمد و محمد بدوانی قدس سره که با تو داشت و در مناقب
او آورده اند که روزی در تنگنای میرفت سگ بچگان را افتاده اید
که بطاقت شده فریاد میکردند گفت مادر ایشان چه شد گفتند که درین شب اورا
دد بخورد گفت فریاد بکنید مادر ایشانرا چون فریاد کردند در حال از کوه بیامد و
بران بچگان خود ایستاد ایضا آورده اند که شیخ را پانصد قوال بود که هر روز
بر قص و سماع میرفت روزی عالمان زمانه جمع شدند و شیخ رکن الدین قریشی
را در پیش کردند تا با او مباحثه بکنیم چون شیخ در رسید هر دو با هم مرحبا کردند
و شیخ در رقص شد قوالان را فرمود که چشتی قرار نمیباشد قوالان سرود نو خواندند
چون بجانب شیخ رکن الدین رسید از دامنش بگرفت و بنشاندش باز بر قص
شد همچنان تا شش کرت او را منع کرد چون بکرت هفتم بر قص شد شیخ رکن الدین
روان شد و جمله عالمان متابعت او کردند بعد از ساعتی پرسیدند
که یا شیخ چرا رها کردی گفت من با او چند سخن در باطن کردم که شما را بدان
اطلاع نشد اما درین شش کرت که میگرفتم در هر کرت بآسمان می برآمد
و در کرت هفتم بجائی رسید که مرا دران مجال نبود آورده اند که چون مفتاح
الجنان را تصنیف می کرد یک مسئله بر مصنف دشوار آمد مریدخود را فرمود
تا فلان وظیفه در کنارهٔ دریا بخوان که خضر علیه الصلوات والسلام تو بنماید و مشکل را
حل بکند مرید همچنان کرد خضر علیه السلام را دید گفت یا نبی الله بار دیگر کجا باشی گفت در
مجلس شیخ نظام الدین خواهی یافت آورده اند که بار دیگر مسئله مشکل افتاد همان
مرید بمجلس شیخ نظام الدین رجوع کرد چون پرسید دید که شیخ بر قص بود و مهتر خضر علیه السلام
موضع رقص او را بدامن پاک میکرد مرید در شک افتاد که شیطان باشد
یا حضرت خضر علیه السلام باز گفت که شیطان بصورت پیغمبران نشود و درین اندیشه بود که
خضر علیه السلام در پیش او آمد و مشکلش را بیان فرمود مرید گفت یا پیغمبر خدای
این چه حالت است گفت اگرچه ناموافق شرع میکند اما طالب مخلص است که طلب

باخلاص دارد مرید چون این شنید بیامد و در پیش شیخ نظام الدین ایستاد و بعد
از فراغ شیخ طلب انا به کرد و در طلب شجره شد شیخ گفت که استاد شما
متشرع است شجره مرا قبول نکند اما چون انکس الحاح بسیار کرد کلاه و شجره بدو
داد چون در پیش استاد شد واقعه باز نمود استاد بدو قهر و غضب تمام کرد و فرمود
که شجره را بدو برگشته بده مرید با نمود که من شرم دارم کبدازان هر دو
باهم روان شدند چون رسیدند دیدند که شیخ باز در رقص بود ایشان در مجلس او
استادند چون شیخ بطرف ایشان آمد هر دو استاد و شاگرد او را مصادمت کرد
اما رنگ و روئی مرید ش بغایتی تغیر شد شیخ گفت اگر چیزی بباطن داشت
باشید و الا کار شما بظاهر نیست و حضرت شیخ را گفته اند که چون بنظر تیز بکسی نگاه میکرد
در حال سرش از تن جدا میشد بعد از فراغ مریدان پرسیدند که یا شیخ ایشان
چندان تیر باران باطنی کردیم بر ایشان چرا اثر نکرد شیخ گفت که من چندان
تیر طریقت بر ایشان زدم اما جبه شریعت چنان پوشیده بودند که
تیر طریقت در جبه شریعت اثر نمیکرد ایشان شجره را بدو دادند
شیخ گفت من چه گفته بودم اما شاگرد شما بیطاقتی کرد و در بن حال
من مخیر نام اگر مرا بیابید بکشید بحر و این گفتن باز در رقص شد تمام
آن مجلس سبک گرت کارد زدند اما در وی هیچ اثر نه کرد بعد از فراغ معذرت
نمود ایشان گفتند که اینچنین کار خاصه تو باشد و کس دیگر را نشاید
مناقب دیگر آورده اند که بادشاه زمانه را در هر وقت پانصد طبق
تصدق می برآمد شیخ را نیز پانصد طبق می برآمد بادشاه را غیرت بکار شد
که تصدق او بمن برابر و مساوی میباشد آنچه از اموال و املاک شیخ داده
بود همه را ممانعت نمود اما شیخ بعد ازان دو چندان طبق میکشید بادشاه
چون دید که باین نمی ایستد مریدان او را کار بیکار میگرفت بزور بستم و
قلعه دهلی را راست میکرد روزی مریدان این واقعه را بشیخ باز گفتند شیخ گفت

این قلعه بر بادشاه حرام است او بمیرد و درین قلعه خران بچرند چون قلعه مهیا
شد و بادشاه بطرف قلعه سوار شد مریدان گفتند که یا شیخ شما چه گفته بودید
شیخ گفت دهلوی دور است بگذا چون بادشاه بدروازه رسید مریدان
تعجیل کردند که یا شیخ در آمد گفت هنوز دور است آورده اند که چون بادشاه
سر بدروازه می آورد از بالای دروازه بقدرت الله تعالی سنگ از دیوار جدا شد
چنانکه بر سر بادشاه رسید و مغز او بر آمد الحال تا این زمان هر کرا خرگم میشود در
قلعهٔ دهلوی می یابد الهی بحرمت رازدونیار شیخ الاسلام والمسلمین شیخ فرید
شکر گنج مسعود سلیمان چشتی قدس سره که با تو داشت و مناقب او آورده اند
اند که شیخ فرید و بهاء الدین ذکریا هر دو در پیش شیخ شهاب الدین سهروردی شدند
و سید جلال بخاری و شهباز قلندر هر دو نیز همراه بودند اما شیخ فرید را در
دل خطره آمد که شیخ را سینه بغایتی کلان است با تند زنان چه واقعه باشد
حضرت شیخ شهاب الدین دریافت اما هر چهار را یکان مرغ بداد و گفت این را
در جائی ذبح کنید که کسی نه بیند هر سه کس مرغ را کشتند اما شیخ فرید
برگشته آورد و گفت چرا گفت هیچ جائی نیست که او نمی بیند بعد ازان حضرت
شهاب الدین او را فرمود که برو مردان خدا را طلب کن که ترا ازین کاری نیست
واز عهدهٔ تو نخواهم برآمد شیخ فرید گفت که بارے کسی را بنامزد فرمود در پیش
قطب عالم شود و طلب او شد چون بنزدیک شهر قطب عالم رسید دید که با
کودکان بازی و لعب میکند و چون بنزدیک آمد دید که بر تخت نشسته است
اما چنان آگاه شد که یکی در ان میان کودکان همین شخصی بود زیرا که مراتب
قطبان است که در یکساعت بهزار کرشمه بنمایند قطب عالم او را بخدمت آفتابه
خود مسلط کرد شبی آتش گردن آفتابه از و ناچیز شد و در جائی بلند شمع را
دید که می سوزد در حال بدان جایگاه روان شد دید که دختر صاحب جمال
در سر غنهٔ قوم کلام الله را میخواند آتش طلب کرد ممانعت فرمود گفت

اگر چشم خود را کشیده بمن بدهی آتش بدم شیخ در حال کار دار برگرفت و
چشم مبارک را کشیده بدو داد و آتش را روان کرد بعد از گرم کردن آفتابه
قطب عالم بیرون آمد و طهارت بکرد فرمود فرید چشم تو چه حال دارد گفت حضرت
در و منگند گفت بکشائی که باز آمد چون بکشاد آمده بود اما گزی داشت تا نشانه
مردان کم نشود علی الصباح همان دختر جمله مال و زر را گرفته در پیش قطب عالم شد
شیخ آن اموال را بالفقرا تصدق کرد و او را بشیخ فرید تزویج کرد و از ان اراده
داد بجانب پٹنه فرستاد اما ولایت پٹنه را جپال جوگی گمراه ساخته
بود و قصهٔ او آن بود که روزے بادشاه پٹنه در شکار شد اما در بیابان
درخت گل بغایتی مصفا دید فرمود تا او را از بیخ برکشند چون زمین را کاویدند
درخت از خانه سر کشیده بود چون همان خانه را خراب کردند دیدند که جوگی در آن
خانه نشسته است و بیخ آن درخت در کاسهٔ او ست بادشاه بدو
معتقد شد جوگی چون برآمد علم تناسخ را بیان کرد تمام ولایت را گمراه ساخت
چون حضرت شیخ فرید در ان نواحی رسید گوشه را بخود قرار داد و در ان
زمان تمام نظر مردمان بدان جوگی میرفت آورده اند که شخصی را از ان محله ماده
گاؤ شیر دار نمی ایستاد در پیش شیخ رفت که اے گوشه نشین دعا کن تا ماده
گاو من شیر دهد شیخ دعا کرد همچنان شد همذا تا اهل آن محله بدو رجوع کردند چون
شهرت یافت سخن را بپادشاه رسانیدند بادشاه شیخ را دعوت نمود فرید
علیه الرحمة حاضر شد و گفت که اینچنین مسلمانان را شاید که دین محمد مصطفی
صلے الله علیه وسلم را تبدیل دهد بادشاه گفت که جوگی چنان و چنین کرامت
دارد اگر شما بدو برابری کنید از وی بگردیم شیخ فرمود خدا آسان خواهد کرد چون
در رسید شیخ را گفت تو که باشی شیخ فرمود صاحب این ولایت منم جوگی
گفت که مرا با شما کار مسله و صحبت نیست بلکه کار بکرامت است جوگی
بر مصلائی خود بنشست و در هوا شد شیخ هر دو گفش مبارک خود را بالا

انداخت

انداخت جوگی چنان رفته بود که دیده نمیشد و آن گفش او را برسر زده باز آورد
بعد ازان شیخ فرید بالا پرید جوگی نیز در عقب او بالا رفت بعد از ساعتی جوگی
فرود آمد بعده شیخ فرود آمد جوگی در اقدام شیخ افتاد و توبه کشید و مسلمان شد
گفتند چرا گفت مرا برکت عمل بود تا این آسمان رفتم و بالا راه نداد ند اما او را برکت
عمل و ایمان بود از من در گذشت و در کنگره بهشت رسید تمام عالم
مسلمان شدند و شیخ الحال در آنجا آسوده است و او را ازین جا شکر گنج
گویند که روزے بارهائے شکر از و میگذشت گفت چیست یکی از انیان
گفت خاک است فرمود خواهد شد بعد از مدتی چون دیدند همه خاک بود باز براه
آوردند گفت شیخنا شکر است گفت خواهد شد باز شکر شدند و آورده اند
که روزے بر مقبره نشسته بود و مرید خود را دفن میکرد چون دفن کردند
رنگ و ریش متغیر شد باز بر جائے شد گفتند یا شیخ چه حال بود گفت
گنهگار بود عذابش میکردند من بشفاعت استادم هنوز سخن تمام نکرده
بودم که قطب عالم در رسید و او هنوز در کلام بود که شیخ معین الدین در
رسید و او هنوز در کلام بود که آواز نعلین شیخ عثمان هارونی پیدا شد
هاتف بر ملائکه آواز کرد که بنظر دیوانه خواهید سوخت و الا بگریزید یاران گفتند
یا شیخ اگر بدو نمی بخشید فرمود تا حضرت رسالت پناه صلعم همه حاضر میشدند

مسئله
در مناقب قطب الاقطاب
قطب الدین بختیار اوشی چشتی
قدس سره

الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام والمسلمین شیخ قطب الاقطاب
قطب الدین بختیار اوشی چشتی قدس سره که با تو داشت در مناقب او آورده
اند که روزے شیخ فرید شکر گنج در وقت بامداد بعد از سنت فجر در خواب رفت
دران میان احتلام شد شیخ فرید متحیر شد قطب عالم آستین را در پیش او
داشت شیخ فرید دران میان در آمد و لایتے را دید که جایهائے لطیف و حوضهائے
گوناگون است شیخ فرید دران غسل کرد باز از ان آستین بر آمد و فرض بامداد
بجائے آورد و هکذا مناقب هر یک چند انست که در تحریر نیاید اما بعضے را که بیاد

مسئله در مناقب شیخ معین الدین حسن سنجری قدس سره

داشته بگویم الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ معین الدین حسن سنجری چشتی قدس سره که باتو داشت مناقب او آورده اند که روزے هندو راهندوان میسوختند بتمامه سوخت اما یکدست او هیچ وجه نمی سوخت مردم نیک متحیر شدند ناگاه از جانب قبر شیخ آواز بر آمد که این دست را نیز دیگ من دفن کنید زیرا که روزے من در وجد بودم دست را بالا کردم او نیز از برائی موافقت بطعنه دست را بالا کرده بود ازان نمیسوزد و مناقب شیخ اگر تمامه نویسیم درین مختصر نگنجد الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ عثمان هارونی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ حاجی شریف زندنی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ ناصر الدین ابو یوسف چشتی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین خواجه قدوة الدین ابو محمد چشتی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز خواجه ابو اسحاق شامی چشتی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز خواجه ناصر الدین چشتی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز خواجه ممشاد علو دینورے چشتی قدس سره که باتو داشت و بدانکه سلسلهٔ چشتیه از خواجه ممشاد ارتفاع یافته است الهی بحرمت راز و نیاز خواجه ابو هبیرهٔ بصری قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز خواجه ابو حفیظ مرعشی قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز خواجه ابراهیم بن ادهم قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز خواجه فضیل بن عیاض قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز خواجه عبد الواحد بن زید قدس سره که باتو داشت الهی بحرمت راز و نیاز خواجه امام حسن بصری رضی الله عنه که باتو داشت و بدانکه امام حسن

بصری پسر معتقه را مهمانی بود روزے در کنار مهمانی بود تشنه شد آفتابهٔ
حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم پر آب برائے طهارت بود ازان آب
بخورد حضرت گفت که این آب چه شد گفت این پسر بخورد حضرت فرمود حسن یعنے
نیکو کرد و گفت بمقدار این آب از من برکت هر دو جهانے برد چون بزرگ شد
سوداگری میکرد و نام او ابو سعید بود چون حضرت حسن گفت نامش حسن
کردند و مروارید میفروخت او را حسن لولوی میگفتند در سالے از کنار دریا
بارهائی مروارید حاصل کرد و در روم برد و با یک از کلانتران روم آشنائی
داشت بار ها را در خانهٔ او نهاد روزے آنکس گفت که بادشاه ما یان
را درین روز سیر بیابان است اگر میخواهید شما نیز با ما بروید امام
رفت در بیابان خیمه دید بغایتے کلان استاده او چهار هزار کنیزکان صاحب
جمال هر یکی با طبقهائی مروارید در دست ازان برگشتند روان شدند بعد ازان
چهار هزار سفید ریشان ازان گشت کردند روان شدند بعد ازان دو هزار طبیبان
و دبیران ازان خیمه گشتند روان شدند بعد ازان دوازده هزار لشکر ازان خیمه گشتند و
روان شدند بعد ازان بادشاه با دوازده کس خواص ازان خیمه در آمد و آن خان
که آشنائی او بود او را نیز در آورد بادشاه گفت ای فرزند اگر به کنیزان روز
و خزائن نجات می یافتی میدادم چنانکه دیدے و اگر بروداری
سفید ریشان نجات می یافتی آورده بودم و اگر بطبیبی طبیبان نجات
می یافتی آورده بودم و اگر بجنگ و حرب نجات می یافتی میکردم و اگر
بزاری ما و خواهین نجات می یافتی آمده ام اما کار بخدائے است که ازین
هیچ چیز قبول ندارد بعد از برآمدن امام از آنکس سوال کرد که این چه
کار است گفت بادشاه را پسر وفات یافته است در سال همچنان
میکنند امام هم ازان جائی روان شد گفت که بار ها مرا بر رضائی خدا
تصدق کن که همچنین خدائے قادر که ازین چیزها هیچ قبول ندارد

چگونه طلب او را ترک دهم و طالب دنیاوی فانی باشم و از انجا بمکه رجوع
کرد و بعد از طواف در طلب علم شد تا امام زمانه گشت اما چون اصحاب کم شدند و
در هر روز رحلت مینمودند مگر مرتضی علی رضی الله عنه مانده بود امام حسن
باتفاق صحابه در پیش مرتضی علی کرم الله وجهه شد و بیعت کردن خواست و
گفت که حضرت رسول فرموده است اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم
آنچه تو از حضرت آموخته باین فقیر تعلیم کن مرتضی فرمود که روزے در خدمت
رسول الله نشسته بودم حضرت فرمود چشمان مرا به بین که چگونه میپوشم چشم
پوشید و گفت لا اله الا الله باز مرا فرمود که چشمان بپوش و بگوئی گفتم حضرت
رسالت پناه فرمود دریافتی مرتضی علی کرم الله وجهه بهمان روش هر چه از
ذکر و فکر بود همه تعلیم کرد و تا این زمان همان روش در میان صوفیان رواست
و او را سه صد کس مرید بودند هر همه مانند او گشته بودند و از ان میان هر کس
اجازت داد یکی بعبد الواحد بن زید و دیگر به حبیب عجمی و نه خانواده از حبیب
عجمی ایجاد شد و پنج خانواده از عبد الواحد بن زید و از میان یک مرید امام
نگزیده بود و اصیل نام بن حارث و قصه او را در فصل ایمان مذکور کردم باز
او را براه آورده اند که روزے زنے سر برهنه میرفت امام گفتش
ای زن سر بپوش آن زن از خود خبر شد سر پوشید گفت ای امام من از محبت
آدمی چنان مستور عقل بودم که سر پوشیدن را فراموش کرده بودم و تو
دعوی محبت خدائی میکنی چگونه بر هنگی سر مرا دیدی امام واقعه باز پرسید
گفت شوهرے دارم که در چند سال محنت کشی او کرده ام اما چنان بمحبت او آشفته
ام که از محنت او خبر ندارم و لیکن درین ایام میخواهد که زن دیگر گیرد و هر چند
میکنم این محبت او را نمیتوانم صبر کرد امام فریاد برآورد که این قصه محبوب
من میگیرد و او در کلام مجید خود فرموده است ان الله لا یغفر ان یشرک به و
یغفر ما دون ذلک لمن یشاء الهی بحرمت راز و نیاز امیر المومنین

اصحاب ما مثل ستارگانند
بهر کی از انها اقتدا کنید روی
راه راست خواهید یافت

بدانستکه خداوند تعالی
بی بخشد کسے را که خواهد
و بی بخشد هر چه خواهد
از ین کسی را که خواهد او را

این آیت در پاره پنجم در
رکوع پنجاه و پنجم است

علی مرتضی کرم اللہ وجہہ کہ باتو داشت الٰہی بحرمت راز و نیاز سرور کائنات
خلاصۂ موجودات شفیع روز جزا محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم کہ باتو داشت الٰہی
بحرمت ذات مقدس و مطہر خویش کہ مرادات و مشروعات این بیچارہ بر
آوردہ خیر گردانی بِمَنِّكَ وَكَمَالِ كَرَمِكَ مَنْ خَوِيدَم فَقِيرَكَ فُلَانَ شجرۂ
دیگر از سلسلۂ سہروردیہ کہ تعلق بہ ابو النجیب سہروردی دارد
کہ حضرت شیخ ازو اذن داشت و ازو باین فقیر ملا در ویزۂ تنگنہاری رسید
الٰہی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ علی ترمذی
کہ باتو داشت بدان ای فرزند کہ ارواح جسمی است لطیفہ کہ تعلق دارد ببدن
انسانی تعلق تصرف و تدبیر و ارواح غیر نفس است و نفس غیر ارواح زیرا
کہ در ہنگام خواب بیرون می رود و نفس برجائی میباشد لقولہ علیہ
الصلوٰۃ والسلام اَلنَّوْمُ اَخُ الْمَوْتِ و در حدیث دیگر در مشارق آوردہ
است کہ اِنَّ اللّٰهَ يَقْبِضُ اَرْوَاحَكُمْ حَيْثُ يَشَاءُ وَيَرُدُّ عَلَيْكُمْ
حَيْثُ يَشَاءُ یعنی قبض میکند در خواب و باز میگرداند در بیداری چنانکہ روزی
این فقیر از حضرت شیخ پرسید کہ بدخشان چہ میگویند کہ ارواح صورت ندارد
حضرت شیخ فرمود کہ محض غلط میگویند و این در اکثر جایہا مسطور است
اما چون در رحم منزل میشدم ہمانرا یاد میدارم کہ ارواح مارا بمنزلۂ
مورچہ پردار بود و مصنف این رسالہ نیز نشانہ گفتہ بود بما در خود تصدیق
نکرد کہ لایل دران ایام من دختر بودم پس فقیر نیز از انمقام خبر دارد
و برادر فقیر ازان احوال خبر دارد کہ گفت چون من از رحم فرود آمدم
مرا در فلانجا خبر نہادہ بودند الٰہی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین
شیخ سالار بدہ عطاء اللہ ہبۃ اللہ رومی قدس سرہ کہ باتو داشت الٰہی بحرمت
راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ قطب الدین مہاجری قدس سرہ کہ باتو
داشت الٰہی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ نظام الدین

مهاجری قدس سره که با تو داشت الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و
المسلمین شیخ محی الدین محبوبی قدس سره که با تو داشت الهی بحرمت راز
و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ سید جلال الحسن الحسینی البخاری قدس
سره که با تو داشت و پسر سید جلال بخاری اول است که این چهانیان
گویند الهی بحرمت راز و نیاز شیخ رکن الدین قدس سره که با تو داشت
نقلست که شیخ پانزده ماه در رحم مادر بود بعد از ولادت جد او شیخ
بهاء الدین ذکریا از و در گوش پرسید که اینقدار چرا در رحم دیر ماندی
گفت در هر ماه دو سپاره از کلام الله یاد میکردم ازان دیر ماندم و او
از پدر خود اذن آورده بود الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و
المسلمین شیخ صدر الدین عارف قدس سره که با تو داشت و او نیز اذن
از پدر خود آورده بود الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین
شیخ بهاء الدین ذکریا قریشی قدس سره که با تو داشت و ذکریا نام پدر او
بود منقول است که شیخ را حضرت شهاب الدین دعا کرده بود که هر که ترا ببیند
ببیند و بعد از تو جنازهٔ تو به بیند و هر که بعد از جنازهٔ تو منارهٔ ترا به بیند یعنی
گنبد ترا او را بد و زخ کاری نباشد چون این سخن شیخ فرید شکر گنج رسید
در خاطر گذرانید که مرا شیخ قطب عالم بشیخ دعا نکرد قطب عالم دریافت
در حق او دعا کرد که هر که مرید تو شود و مرید مرید تو تا روز قیامت هر که
درین سلسلهٔ تو اقتدا کند او را از آتش دوزخ خلاصی باشد و شیخ
رکن الدین آورده است که در شب حق تعالی را در خواب دیدم بمن چنان نمود
و گفت هر که سه کرت این بانگ را کند او را بتو بخشیدم از برکت این اسما یعنی
شیخ رکن الدین شیخ صدر الدین شیخ بهاء الدین باید که این سه کرت
تکرار کند الهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ شهاب الدین
سهروردی قدس سره که با تو داشت منقولست که معراج حضرت شیخ

سال بود اما چون برگشته آمد جائی خراب هنوز گرم بود و این را طلسمات الهی گویند
که بر بعضی یکساعت میباشد و بر بعضی چند سال شیخ شهاب الدین را مریدے
بود مؤذن هر روز در همین التماس میبود که اگر من طلسمات الهی را میدیدم روز
جمعه در مسجد دمشق که آنرا معاویه بنیاد نموده است در رسید و در زیر آن مسجد
جوئی آب میرفت در حال جامه کشید بعد ازان در آب در آمد چون سر بالا
کرد در ولایتی بیرون شد که نام آن ولایت نمی شناخت همچنان برهنه
بر سر آب نشسته بود ناگاه یکدرویش نیک محضر بر وی پیش آمد گفت
چه شخصی واقعه باز نمود او را در خانه برد بعد از مدت دختر بدو نکاح کرد
فرزندان چند از دو تولد شدند بعد ازان روزے نیز برائی غسل در ان
جایگاه جامه کشید چون در آب در آمد سر بالا کرد دید که باز در همان مسجد بیرون شد
و جامهائی او همچنان نهاده بود و مردمان هنوز بمسجد حاضر نشده مؤذن جامه
پوشید و در مسجد متحیر شده نشست بعد از آمدن شیخ بمسجد چون نماز ادا کردند
شیخ بدو تبسم کرد که متحیر مباش میخواستی دیدی که آن مقام را بدو معاینه کرد
توشه گرفته روان شد بعد از سه ماه در انجا رسید زن و فرزندان خود را بیافت
الهی بجرمت رازو نیاز شیخ الاسلام والمسلمین شیخ ضیاء الدین ابو النجیب
عبد القاهر سهروردی قدس سره که باتو داشت الهی بجرمت رازو نیاز
شیخ الاسلام والمسلمین وجیه الدین ابو عمر سهروردی قدس سره که باتو داشت الهی بجرمت
رازو نیاز شیخ الاسلام والمسلمین شیخ محمد بن عبد الله معروف
بعبودیه سهروردی قدس سره که باتو داشت الهی بجرمت رازو
نیاز شیخ الاسلام والمسلمین شیخ احمد اسود علود نیوری قدس سره
که باتو داشت الهی بجرمت رازو نیاز شیخ الاسلام والمسلمین شیخ
مشاد علود نیوری قدس سره که باتو داشت الهی بجرمت رازو نیاز
شیخ الاسلام والمسلمین شیخ جنید بغدادی قدس سره که باتو داشت

در قالع البدعت شیخ الاسلام لهانوری آورده است
که آنچه بعضی صوفیان گویند که شیخ جنید رقص میکرد و سماع میکرد راست
است اما در آخر عمر تائب شد و توبه کرد و آورده اند که شیخ خواهر زاده
حضرت سری سقطی بود و در پنج سالگی نماز میگذارد و اما سر را از دیگ
نهاد روزی سری سقطی گفتش که اے پسر سر را دور تر میباید نهاد گفت
آری روایت همچنان است اما سر من از مکه الله میگذرد و از آن نزدیک می نهم روزی
همراه سری سقطی بطواف کعبة الله میرفت در مسجد حرام چهار صد اولیا، الله
را یافتند که همگی در بیان شکر بودند چون سری سقطی را دیدند مفرح شدند
که از وجواب احسن شنویم سری سقطی اشارت بجنید کرد که از و پرسید شیخ
جنید گفت شکر گفتار زبانی نیست بلکه شکر آن بود که چون بنعمت منعم را صرف
خود کردی پیش قوت آنرا در عبادت او صرف کن نه بنعمت دیگر طلب تا شکر
بجا آورده باشی همگی پسندیدند روزے در بازار میگذشت کودکان او را
به سنگ و کلوخ میزدند گفت بسنگ نزنید که پائی من میشکند و از شکستگی پائے
نمیترسم بلکه از عبادت محروم مانم الهی بحرمت را زو نیاز شیخ الاسلام
و المسلمین سری سقطی قدس سره که با تو داشت الهی بحرمت را زو نیاز شیخ
معروف کرخی قدس سره که با تو داشت منقول است که روزے
سر بمراقبه نشسته بود سر برآورد تبسم کرد باز بمراقبه شد باز سر برآورد و در گریه
شد مریدان پرسیدند که چه حال است گفت در هر زمانه چهار هزار مردان غیب
میباشند و غیب آنرا گویند که هیچ ذره از شریعت در افعال و در اقوال تجاوز
نکرده باشند و لیکن از مراتب خود نیز خبر نداشته باشند و نه مردان دیگر خبر
داشته باشند و نزدیک خدائی صاحب مراتب باشند و در هر زمانه چهار صد ابدال
میباشند و امام شافعی ابدال بود و مظفر دریا را کسی پرسید که امام شافعی از کیان
است گفت ابدال است و از مالک دینار پرسید که چه حال دارد گفت بعد ازو

مسئله
در بیان مناقب
بغدادی قدس سره

بماند او کسی نباشد و ابدال آنرا گویند که صاحب مراتب و صاحب علم باشند که از جمله
لغزیدنی خبردار باشد و نیز قیام زمین بایشانست که گفته اند لولا الابدال
لخسفت الارض وما فیها و در هر زمانه چهل اوتاد میباشند و مراتب ایشان
اعلی است از مراتب کرفی کل شئی انتباه دارند و در هر زمانه چهار نقبا میباشند که
هر چهار گوشهٔ دنیا وی بر ایشان ابادان میباشند و ایشانرا نقیبان حق گویند
و خاصیت ایشان آنست که هر چه خواهند شود اگر آفتاب را در شب باز آرند
برگشته باز آید زیرا که وجود ایشان از خود فانی و بحق باقی چنانکه آهن را کسی
با آتش گرم کند تا سرخ شود و بعد ازان هر چه با آتش میسوزند بدان آهن سوخته
میشود از خشک و تر در هر زمانه دو نقیب نجیب میباشند که ایشان را
نجبا گویند و معنی نجیب در صراح بیان کرده است نجیب پوست
پیراسته و میوهٔ راگویند چنانکه میوهٔ چهار مغز پس گویا که پوست اول ایشان شریعت
است و پوست دوم بمنزلهٔ طریقت و مغز بمنزلهٔ حقیقت پس معلوم باد که تا
کسی بشریعت آراسته نباشد بحقیقت نرسد زیرا که ابتداء و انتهاء هر چیز شریعت
است که متابعت حضرت رسالت پناه است چنانکه اول پوست پیدا میشود
و بعده مغز و ایضا نجیب گرامی شده راگویند و نجبا جماعه و انتخاب
برگزیدن راگویند و معنی نقیب نیز بیان فرموده است نقیب ستوده مردم
در نیکی افعال و اقوال و داننده و مهتر قوم و نقبا جماعه و ایضا نقیب نفس را
گویند که محمودهٔ صفات باشد چنانکه سگی که بر در صاحب خفته باشد و مردم
را به بانگ کردن نه آزارد و ایشرا نقیب گویند و بر دری بندرا گویند مرد
نیک دانا و نگاه نگذارد با کسی و نقیب در شهر ها گشتن راگویند و اوتاد
میخ راگویند و ایضا کسی راکه ذکر خود را همیشه از دست خود ندهد و ابدال دیگر
کردن راگویند قوله تعالی امنا یعنی از خوف بسوی امن برآمد و ایضا

الابدال قوم من الصلحین لا یخلو الدنیا منهم اذا مات واحد بدل الله تعالی

۴ اگر نشنیده و دیده باشد از آنچه نوشته شده بود دیگر نمیتواند نوشت و از خود نمیتواند نوشت ۱۲ منه

۵ اول گروهی را ازینان که خالی نمیباشد دنیا ازینها یک گاه کم و بیش دیگر اینکه گروه اند ۱۲ منه

مکانیه باخر یعنی چون یکی بمیرد برجائی او دیگری را می نشانند و در زمانه یک نفر
قطب میباشد و قطب آنرا گویند که جمله ذرات دنیا وی را چون خرد و اکبر دانا
باشد و در هر زمانه یک نفر غوث میباشد که از احوال این جمله خبر دارد و ایشان
از مراتب و احوال او خبر ندارند و غوث فریاد رس را گویند هر گاه که مراتب قطب
نقصان یابد غوث از حق تعالی میخواهد و نزدیک بعضی محققان پیری و پیشوائی
را نشاید مگر قطب پس شیخ فرمود که هر گاه که یکی از ایشان بمیرد بجائے
او دیگری را می نشاند چنانکه غوث بمیرد برجائی او قطب را می نشاند و چون
قطب بمیرد بجائی او نجیب را می نشاند و چون یکی از نجبا بمیرد برجائی او نقیب را
می نشاند و چون یکی از نقبا بمیرد برجائی او اوتاد را می نشاند و چون اوتاد
بمیرد برجائی او ابدال را می نشاند و چون یکی از ابدال بمیرد برجائے او یکی
از مردان غیب را می نشاند و علی هذا القیاس مراتب همچنان از یکی بدیگری میرسد
یعنی چون غوث بمیرد برجائی او قطب را نشاند پس جائی قطب خالی ماند بعد ازان
یکی از نجبا را بجائی قطب میبرد پس نجیب یک کس کم میشود یکی از نقبا را بجائی
نجیب میبرد پس نجیب سه کس میشوند یکی از اوتاد را بجائی نقیب میبرد یعنی
بمراتب ایشان میرساند پس اوتاد از چهل یک کم میشود یکی از ابدال را بمراتب
اوتاد میرساند پس ابدال یک کم میشود از چهار هزار یکی از مردان غیب را بمراتب
او میرساند پس مردان از چهار هزار یک کم میشود یکی از عامهٔ خلق را
بمراتب او میرساند درین زمان یکی از مردان غیب را بمراتب ابدال برد
در خاطر داشتم که مگر مرا بجائی او خواهد برد اما هندوئی زنار دار را زنار
برید و بمراتب او رساند ترسیدم که مبادا آن زنار را در گردن من اندازد
ازان در گریه شدم بدان ای فرزند که شیخ از نجبیان بود و عادت درویشان
است که خود را از هر چیز فرو تر می بیند و در خوف میباشند از اینجهت گفت
درمیان یکی از مریدان سوال کرد که قطب در کجا وفات یافت که این او یار

مذکورین بمراتب یکدیگر رسیدند گفت قطب در روم بود و ابدال در گجرات
بود و من در دکن بوده ام گفت میان روم و گجرات چه مقدار مسافت باشد
گفت سه ماه مرید سوال کرد که از اطراف عالم چون خبر داری ازین سه
مسله نیز جواب بده که مرد تمام و نیم مرد و ناقص کیانند گفت فردا بیا
چون آمد شیخ رحلت نموده بود او متحیر شد اما بسر قبرش رفت فریاد کرد
که ایخواجه آواز بگشید باز گفت ای پسر خواجگی شایان کسی است
که زوال ندارد گفت جواب دیگی میخواهم گفت دیرینه روز نگفتم
که هنوز متحیر بودم اما امروز از حیرت خلاص شدم و مرد تمام منم که ایمان را
بسلامت آوردم و نیم مرد توئی که ایمان تو در خطر است
و مرد ناقص کسی است که هیچ بلاهای قیامت نگذشته ولاف میزند
چنانکه ابوبکر الصدیق رضی الله عنه میگفت من حیرانم بدانکسان که از
احوال قیامت نگذشته اند و خنده قهقهه میکنند یعنی مرد ناقص آنست که
از سهولها نگذشته باشد ولاف مشاهده و دوروی و شیخی میزند و بعضی گفته
اند که مرد تمام آنست که کار را بکسی اظهار نکند که فلان بکنم اما بموت خود
او را موجود آرد و مرد نیم آنست که اظهار کند که میکنم و از و در وجود آید و
ناقص آنست که اظهار کند که میکنم ولیکن از و در وجود نیاید و شرمنده شود
که اَلْمُنَافِقُ اِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ درین ترکیب مکرر است الهی بحرمت
راز و نیاز شیخ الاسلام و المسلمین شیخ داؤد طائی قدس سره که با تو
داشت آورده اند که روزی تشنه شد در صحن شخص در آمد و طلب آب
کرد کنیزک آب آورد و بخورد گفتند چرا گفت بخواجه این کنیزک روزی تعلیم
کتاب گرده بودم مباد اکه این باجر آن تعلیم برسد و از ثواب محروم مانم
روزی در گرمای سخت عراق نشسته بود مادرش در رسید گفت چرا در
سایه نمی نشستی گفت در عراق ناشالستیها میدیدم دعا کردم

یا شیخ م

۱۵ در منافق و فتکله دهه کنه
تخالف کنه ازان
مسئله
و منافق ترک داود
طائی قدس
۱۲

که خداوندا پایم بستان تا از جمعه و جماعت باز نمانم و این ناشائستیها نه بینم الحال
نمیتوانم جنبید و بعضی گفته اند که بوقت آمدن او در مسجد خلق چنان بدو استقبال او توجه
مینمودند که بعضی مر بعضی را زیر پای میکردند شیخ دعا کرد الهی کثرت خلق نوعی از
انواع دنیاوی است مرا از من کن تا بر ایشان زودم زمن شد دیگر آورده اند
در هر خانه که میبود تا آن خانه خراب نمیشد بخانهٔ دیگر نمیرفت و تا در سرای
یک خانه میبود برای دیگر نمیرفت و باز راست نمیکرد گفتند چرا گفتند بخدای عهد
کرده ام که از من در دنیا آبادانی نماند و چون وفات شد خانهٔ آخرینش خراب شد
دیگر آورده اند که روزی هارون رشید و امام یوسف هر دو بخلوت در رفتند
اذن بدخول نکرد مادر را شفیع آوردند مادر بستان بالا کرد که بحق همان
شیری که از پستان من خوردهٔ که ایشانرا اذن ده گفت یارب رضائی
تو در رضای مادر است والا اذن نمیدادم بعد از دخول چون نصیحت شنیدند وقت
برآمدن مبلغ زر بدو پیش کرد قبول نکرد گفت من از میراث پدر خانه فروخته ام
و دعا کرده ام که یارب هر گاه که این نفقه حلال من صرف شود روح قبض کن هارون
رشید از مادرش پرسید که نفقهٔ شیخ کجا باشد گفت در دکان فلان
بقال هارون رشید از آن بقال پرسید که نفقهٔ شیخ چند مانده باشد گفت دو
یا دوازده درم مانده است و هر روز نیم دانگ میخورد خلیفه آنرا حساب کرد
که این مقدار روزعمر او باشد چون روز آخر شد بعد از سلام بامداد پشت بقبله آورد و
گفت که ای یاران داود طائی نماند که من میدانم که دعائی او مستجاب باشد چون
کسی را فرستادند مادرش گفت درست شب نماز میگذارد در وقت سحر بعد از در
سر بزمین نهاد وقت بامداد بیدار میکردم دیدم که مرغ روحش پریده بود و او از شاگردان
امام اعظم بود رضی الله عنه الهی بحرمت رازونیاز شیخ الاسلام والمسلمین
شیخ حبیب عجمی قدس سره که با تو داشت آورده اند که در اول حال ریاخوار
بود و او را حبیب ریاخوار میگفتند مال را بقرضداران میداد و هر چیز که

از و میتافت از بیزم و طعام و شراب و گوشت بریان میگرفت روزی از خانه قرضدار
سر گاؤ بیاور و بریان خانه قرضدار دیگر بیزم بریان بیاور دو سر را در دو دیگ پارچه
پارچه کرده اند خجت ناگاه فقیری از در در آمد یا الله گفت مرزن خود را فرمود
تا از ان گوشت بدهد زن چون سر پوش باز کرد دید که سر گاؤ بتمام مهیا شده
و پوستش برو گسترده است زن بگریخت حبیب پیش آمد دید که همچنان است
سر فریاد کرد که از خدا شرم نمیکنی چند گرفتار نفس باشی حبیب از انحال
بیطاقت شده بجانب حسن بصری دوید چون در راه میرفت کودکان از و
بگریختند که از شومیت او مایان خواهیم سوخت چون توبه کشید در الساعت
صیت و آوازهٔ او در تمام عالم پراگنده شد که حبیب از تائبان رو صلاحست
چون ازان طرف برگشته آمد طفلان بدو نزدیک شدند تا سایهٔ او بر ایشان
افتد و برکت او آموزیده شوند و آن اموال را بتمامه بقرضداران بخشید و دران
خانه هیچ چیزے نماند روزی زنش فرستاد که جائے مزدوری کرده بیا شیخ
رفت جائے دید که آب و سبزه بغایتی خوش بودند در انجا درست روز عبادت الله
کرد وقت شام بخانه آمد زنش گفت چه کردی گفت وعده کرده است که فردا
بیکجا بدهم همچنین دو سه روز میرفت و خالی آمد روز چهارم زنش انبان بدستش
داد که فرزندان تو از گرسنگی مردند باید که امروز خالی نیائی باز دران جا عبادت
الله کرد بوقت شام انبان را از سنگریزه پر کرده از جهت اینکه دل زن آزرده
نگردد چون بخانه رسید بوی طعامش بمشامش رسید و رنگ و روئی خانه
بلباس دیگر دید گفت چه حال است زنش گفت کسی را که تو مزدور شده
چه مرد با مروت بوده است و نیکو کار و نیک محضر و سخی بوده است امروز شتر
را با طعام و لباس و بار و زر بار کرده آورد و گفت که حبیب را بگو آنچه تو میکنی ترک
مدهی که من مزد تو هم چنان میدهم حبیب قصهٔ حال باز نمود و چون آن سنگریزه
ریختند همه دُرّ و مروارید بودند و الیضا روزی دزدی را بر سر دار بالا کشیده

مسئله در مناقب حسن بصری رضی الله عنه

دید پایهای وی می بوسید گفتند چرا گفت در طلب خود رفت من در طلب خود روم یا نه الهی بحرمت راز دینان شیخ الاسلام والمسلمین شیخ حسن بصری رضی الله عنه که با تو داشت آورده اند که روزی جوانی بد کار که هیچ از نیکی را زود روجود نیامده بود و بحالت نزع رسید امام بر وحاضر بود و نطق زبانش بسته بود ناگاه امام تبسم کرد گفتند که چه جای تبسم است گفت این جوان در خاطر آورد که ای پروردگار انس و جان افعال من بد و اقوال من زشت خصوصاً درین هنگام جمله اعتقاد باین دارند که فلان بد کرد او را بدوزخ رفت و من نیز میدانم که جای من در دوزخ است زیرا که دیده و دانسته بدی میکردم اگر صفت رحیمی تو در کار شود که گمان مردم بجائی دیگر ماند و مرا بجائی دیگر بارے هیچ از رحمت تو کم نشود الله تعالی بجود و خطره او را بخشید از ان تبسم کردم دران شب چهل کس اولیاء الله او را بخواب دیدند که آمرزیدهٔ حق شده است آورده اند که در قریب شیخ مجوسی آتش پرست بود روزے بحالت نزع رسید امام بر وحاضر شد گفت اے شمنون چونی گفت چنانکه داند گفت چنانکه رضاء اوست گفت چونست رضائی او گفت چنانکه سزائے ماست شیخ گفت که ازین سخن بوئی آشنائی می آید و شمار اچرا بیگانه می گردید گفت مرا خاصیت شما مسلمانان بیگانه کرده است میگوئید که دوزخ هست و گناه میکنید و میگوئید که بهشت است و تصدقات نمیکنید و میگوئید که دیدار حق است و لیکن او دوستی میکنید امام گفت بقدر گناه عذاب کرده شویم و ببرکت ایمان بگذریم شمنون گفت من نیز هفتاد سال عبادت آتش کرده ام مرا نخواهد سوخت امام آتش طلب کرد و دست در آتش زد هیچ نسوخت گفت تو نیز انداز قبول نکرد و گفت من عبادت الله کرده ام از آتش نمیترسم و تو عبادت آتش کرده از و میترسے شمنون گفت ایمان آرم بسه شرط اگر ضامن شوی اول نابودن عذاب

قبر

قبر و نجات از دوزخ دوم رسیدن ببهشت سیوم دیدار باریتعالی امام فرمود قبول
کردم گفت نوشته بمن بده تا باخود در گور برم همچنان کرد شمنون مسلمان
شد چون مرد بعد از دفن کردن امام بغایتے دلگیر شد و از وجد بیرون آمد که بدکار
کرده ام بدرگاه لم یزل ضامنیت نوشته فرستادم از کثرت غم واندوه در خواب
رفت دید که شمنون حلهای پوشیده در بهشت امام متحیر آمد و گفت ای
شمنون چونی گفت چنانکه می بینی فرمود خدای تعالی با تو چه کرد گفت از برکت
ایمان وضامنیت شما عذاب قبر نکرد و از دوزخ خلاص شدم و بجنت رسیدم
و وعدهٔ دیدار کرد و تو الحال از ضامنیت خلاص شدی نوشتهٔ خود را بگیر
امام چون بیدار شد نوشته را در دست خود یافت و بطرف دیگر آن
نوشته بود بطریق مذکور که نَجَّاكَ اللّٰهُ كَمَا نَجَّيْتَنِي مِنَ الْهَمِّ وَالْغَمِّ
الٰهی بحرمت راز و نیاز شیخ الاسلام والمسلمین امیر المؤمنین مرتضے
علی بن ابی طالب کرّم الله وجهه که با تو داشت و درین شجره صوفیان را
همه شیخ مینویسند الٰهی بحرمت راز و نیاز خواجهٔ کائنات و خلاصهٔ موجودات
زبدهٔ ممکنات شفیع روز جزا حضرت محمد مصطفی احمد مجتبی صلی الله علیه وسلم که با تو داشت
الٰهی بحرمت ذات مقدس و مطهر خویش که مرادات و مشروعات
این بیچاره برآورده خیر گردانی بمنک و کمال کرمک **شجرهٔ سیوم از**
سلسلهٔ کبرویه از آغاز و بعث و بیان رسول الله کنم تا آخر نهایت قال علیه
السلام کُنْتُ نَبِيًّا وَآدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ بدان ای فرزند که او قبل از
ولادت و بعد از ولادت همیشه پیغمبر بود چنانکه هر سنگ و درخت بدو سلام میکرد
از ایام طفولیت باز آورده اند که اول سلام بدو درخت بازنجان کرده بود
ازان خوردن بازنجان ثواب است اما جبرائیل ع در چهل سالگی بر او نازل شد و پیش از
چهل سالگی همیشه ژنده پوشیده در کوه حرا درون غار میبود که یا ایها المدثر در شان او
است روزے جبرائیل ع بصورت آدمی دران غار بدو در آمد و گفت

۴ خلاصی شمنون از دوزخ
۵ آدم میان آب و گل بود

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ بمجرد گفتن این آیت لوح قلب او چون لوح محفوظ چون ذرّة از فضائل او بود همه کلام الله از اوّل تا آخر بیادش شد و بعد ازان بهر حادثه آیت را فرود می آورد و آنچه حضرت رسالت پناه یک کرّت از جبرائیل میشنود هرگز او را فراموش نمیکرد لقوله تعالی سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰى در شان او است و آنچه در کتب مسطور است که قرآن در لیلة القدر نازل شد آن از لوح محفوظ بآسمان دنیا نازل شد و فرشتگان او را ببرگ درختان یاقوت نوشته و آن قبل از ایجاد آدم علیه السلام بود جبرائیل ازو غایب شد حضرت رسالت پناه فرمود که این چه باشد که بیاد من شد مبادا که من شاعر گشتم ازان اندوه خواست تا خود را از کوه اندازد سلطان آواز کشید که ای محمد از تو نشاید که شاعر گردی موت تو به که شاعری تو حضرت چون نزدیک بکوه رسید جبرائیل را دید در هوا بصورت اشتر که پای راست را بر پای چپ نهاد و میگفت که یا مُحَمَّدُ رَسُولُ اللّٰهِ اَنْتَ وَاَنَا جِبْرَائِيلُ وَهٰذَا عَدُوُّكَ الَّذِي اَخْرَجَ اَبَاكَ مِنَ الْجَنَّةِ واین فریاد کننده دشمن تو است بآواز او فریفته مشو بعد ازان حضرت رسالت پناه بطرف خانهٔ خود آمد بی بی خدیجه رض کبری رضی الله عنها منتظر وحی او بود چون این بشنید گفت صدقت که در پیغمبری تو هیچ شک نباشد مایان پیش ازین دانسته بودیم بی بی گفت باش تا نوفل را بپرسیم و نوفل عم خدیجه بود و عالم زمانه بود که هر سه کتاب مسبوقین را در حفظ داشت خدیجه چون قصهٔ حال بدو گفت نوفل گفت صدقت که در پیغمبری او شک نباشد اما چون او بگوید که جبرئیل آمد در انحال تو سر خود را برهنه کن اگر جبرئیل باشد شرم کند و بیرون رود و اگر شیطان باشد بیرون نرود بی بی چون بخانه رسید مهتر جبرئیل از روزن خانه در آمد حضرت گفت باز آمد گفت درون ست یا بیرون گفت اندرون ست بی بی سر را برهنه کرد مهتر جبرئیل بشتاب از خانه بیرون شد گفت چه شد گفت بیرون شد چون سر بپوشید باز در آمد خدیجه گفت آمنا که تو پیغمبر گشتهٔ

ای محمد صلی الله علیه وسلم او نفرستادهٔ خدا است و دشمن جبرئیل است و این دشمن است و او نفرستادهٔ خدا است علیه السلام

من نوفل چنان گفته بود بعد ازان چون خدیجه ایمان آورد دران شب هفتاد هزار
سرداران قوم جن آمدند و ایمان آوردند بعد ازان مرتضی علی رض کودک بود اکثر اوقات
در خانهٔ حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم میبود روزی چون بخانه او میرسید وقت ضحی بود
که حضرت با خدیجه هر دو نماز ضحی میگزاردند بعد از سلام حضرت مرتضی سوال کرد که این چه
امر است حضرت گفت یا علی من پیغمبر گشتم گفت چند سال است که مایان چشم بنبوت
تو داشتیم راست باشد گفت ایمان بیار گفت باش تا مادر و پدر را بپرسم بر وایتے
گویند که مادر را پرسید اما اصح آنست که چهار قدم بجانب خانه برداشت باز تفکر
کرد محمد علیه الصلوة والسلام هرگز دروغگوی نبود برگشته ایمان آورد ازانست
که او را در چهارم جاذکر میکنند و مراتب او سه مراتب از دیگران کم شد روز
سیوم ابو طالب از مادرش سوال کرد و مادر مرتضی نیز فاطمه نام داشت و
بعد از مرتضی او ایمان آورده بود اما به ابی طالب نمیگفت از ترس که مرتضی علی رض
کجا باشد گفت ندانم مگر در خانهٔ محمد صلی الله علیه وسلم بوده باشد چون ابو طالب بپرسید وقت
ضحی بود باز رسول الله صلی الله علیه وسلم در نماز بود بعد از سلام پرسید که ای جگر گوشه این چه امر
است گفت یا عم من رسول گشتم گفت راست باشد چند سال شد که منتظر وحی تو بودیم
اما چرا اظهار نمیکنی گفت از فتنه و غوغائی قریش میترسم گفت از مرگ من
شنیدهٔ چه گفت پس ایمان آر گفت اخذت النار علی العار یعنی از جهت ننگ
کافری آتش را قبول دارم لیکن از جهت تو شمشیر بزنم بعد ازان بمرتضی گفت که چه
میکنی گفت پاسبانی میکنم تا کافران نیایند گفت از مرگ ابی طالب مگر شنیدی که از
قریش میترسی ایمان بر پیغمبری آور گفت من آورده ام تو نیز آر گفت اخذت النار
علی العار ولیکن شمشیر از برای شما خواهم زد بعد ازان چون رسم عرب است که در حین
فرح و شادی آواز بلند میکنند ابو طالب آواز کشید مردمان گفتند که در قبیلهٔ عبد
المطلب چه آواز شادی است خبر یافتند که محمد علیه السلام بپیغمبری مبعوث شد ابو جهل و
پدرش و سائر قریش لشکر کشی کردند اما حضرت صلے الله علیه وسلم را نه او در بودند هر همه برو

مسئله
در بیان ایمان آوردن
حضرت علی کرم الله تعالی
وجهه

استادند و هر همه بمنزله شیران بودند که هیچکس بصدمت ایشان نمی استاد آورده
اند که ابو بکر الصدیق رض را در ایام جاهلیت چنان عادت بود که هرگز از زبان او
دروغ نمی آمد و تمام عرب بر سخن او استواری داشتند صدیق رض در ان زمان
کفار را نصیحت داد که ای بدبختان پیش ازین که یک حمزه بود هیچ کفر بر میکنند
الحال نه شیران غران استاده اند هیچ قریش را خواهند گذاشت غرض اینکه
من در پیش او روم اگر او پیغمبر بود خواهم شناخت قریش معقول داشتند
قول او را چون ابو بکر الصدیق رض بجانب رسول الله می آمد در تنگنائی با حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم پیش آمد حضرت فرمود انا رسول الله گفت صدقت صدقت
صدقت و ایمان آورد تمام لشکر کفار بر هم زد بعضے مسلمانان شدند و بعضی
در دشمنی ماندند بعد ازان لشکر امیر المؤمنین عثمان بن عفان و زبیر بن
عبد الله هر دو طفل نابالغ در سفر بسوداگری رفته بودند چون از سفر باز آمدند
اموال دنیاوی چون اسپ و ستور و اشتر و غیر ذلک من نعیم الدنیا
هر یک بمقدار کاروانے تحصیل کرده می آوردند ابو بکر الصدیق رض بقدوم
ایشان پیشتر شد گفت مژده شما را که محمد علیه السلام به پیغمبری مبعوث شد
هر دو بر اشتران سوار بودند و اشتر را بخوابانیدند و از پشت اشتر جستند بفرح و
شادی آواز بلند کشیدند اما امیر المؤمنین عثمان فرمود که این اموال من همه تعلق
بفقرا دارد در حال فقیران آن اموال را غنیمت کردند و در پیش حضرت شدند
و ایمان آوردند پس درین هنگام سه صد و سیزده کس اصحاب پیدا شدند
اما در زمین چاه کاویدند و نماز در انجا میکردند از جهت اینکه کافران بر ایشان
مکر نکنند زیرا که چون ایشان بنماز می استادند از خود خبر نمی بودند پس درین
هنگام اکثر کافران بر ایشان دغل میکردند و بتو انستند و حکما گفته اند که سه چیز
از سه کس هرگز نمیرود اول مکر از کافران دوم ظلم از سپاهے سیوم
جهل از افغانان و حضرت نماز بجانب بیت المقدس میکردند و در کعبه الله

کافران بتان نهاده بودند روزی ابوجهل در پیش امیرالمؤمنین عمر رض شد و گفت
یا عمر از غم واندوه محمد بر خاطرم چنان بار نشسته است که شرح نمیتوانم کردن بغیر از
شما پهلوان و معتقد در روی زمین نمی بینم اگر کلمهٔ محمد بگوید بالله منه خاک در دهن او باد
بیاری صد اشتر سرخ و یک دختر خود بتو بدهم و دختر او صاحب جمال بود امیرالمؤمنین
عمر قبول کرد ابوجهل او را شراب خورانید و مستش کرد و گفت بیا سوگند بتان بخور
که خلاف نخواهی کرد چون در پیش بتان شدند جمله بتان گفتند لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ ابوجهل در پای امیر افتاد که این سخن را در پیش کس مگو روز
دوم نیز شراب خورانید اما بتان همچنان کلمهٔ طیبه میگفتند که اگر تمام عالم برهم زنند یک
سر موی او نقصان ندهد همچنان روز سیوم چون شراب خورانید و مست شد
سوگند بلات و عزی یاد کرد و از انجا شمشیر آهیخت و علم کرده روان شد که
درین زمان کلمهٔ محمد را خواهم آورد در راه دو دیده میرفت اما دو فرشتگان بصورت
گوساله شدند و دو بصورت آدمی همان گوسالها را میگرفتند نمیتوانستند
چون امیرالمؤمنین عمر رسید گفتند یا امیر اگر گوساله را گرفته بدهی کرامت کرده باشی
امیر در عقب ایشان دویدن گرفت حتی که بغایتی مانده شد و قوتش از دست رفت
بعد ازان یکی ازان گوساله گفتندش یا عمر تو ما را گرفته نمیتوانی و او را که معصوم حق
است چگونه ضرر خواهی رسانید ازین سخن دل مانده شد اما از جهت همان عهد
ابوجهل آهسته آهسته میرفت از پیش دو جوانان رسیدند و غرضش پرسیدند که
عزم تا کجا داری واقعه باز نمود گفتندش ازین عزم برگرد که او معصوم بعصمت الله
است و دین او در تمام عالم پراگنده شد و ما در و خواهر تو نیز مسلمان شدند امیر
گفت مسلمان نباشند گفتندش شما بدست خود مرغ بکشید ایشان بدان دخل نکنند
مسلمان شدند والا کافر باشند امیر چون بخانه رسید مرغ را بشمشیر زد و بخواهر داد که این را
برای خوردن مهیا کن او دست نکرد که این مرد از است در دین محمد علیه السلام شمشیر بر سرش
زد سرش شکست و از کثرت اندوه در خواب شد

آورده اند که دران زمان حضرت رسالت پناه کلام الله را ورق ورق کرده بمسلمانان میفرستادند مادرش گفت ای دختر همان ورق را بیار تا بخوانیم که تا دین محمد صلی الله علیه وسلم پوشیده نماند هر دو چون کلام الله آغاز کردند او بیدار شد ایشان هیبت زده گشتند و تغافل ورزیدند امیر المؤمنین عمر فاروق رضی الله تعالی عنه گفت که ای خواهر قفل کفر از خزانهٔ دل من دور شد ریسمان در گردنم انداز و در پیش محمد صلی الله علیه وسلم روان کن که در حق او بے ادبی بسیار کرده ام خواهرش گفت یا عمر در سینهٔ پاک او کینه نمی باشد دست بدست گرفته روان شدند آورده اند که امیر المؤمنین عمر فاروق رضی الله تعالی عنه چون در قهر می شد زمین از قهر او میترقید کقول الشاعر نظم ابو بکر صدیق شیخ صحاب ٭ کز و بود اسلام را فتح باب ٭ دوم دان تو فاروق را فرق دین ٭ ز قهرش بترقید روئ زمین ٭ حضرت رسول صلی الله علیه وسلم همیشه میگفتی که اگر عمر مسلمان شود دین حق اظهار یابد دران زمان مهتر جبرائیل نازل شد گفت مژده شما را باد یا محمد آنچه میگفتی گفته تو قبول شد و عمر بسلمانی آمد حضرت از کثرت فرحت استقبال نمود و معانقت کرد و امیر را نزدیک خود بنشاند و اسلام عرض کرد بعد از عرض اسلام امیر گفت یا محمد پیش ازین از شما دشمن ترکسی را ندانستم و الحال از شما دوست ترکسی را ندارم چون ابو جهل منتظر کلهٔ تو است بیا تا از جهت شما کلهٔ او را ببرم دران زمان بیک کرت روان شدند بهفتاد کس کافران را کشتند و لشکر کفار شکست یافتند و هزیمت شدند امیر المؤمنین عمر همچنان شمشیر آهیخته در بیت الله آمد و بتان را گفت که ناچیز شوید و کلمهٔ رسول من بگوئید و من نمیتوانم بدست خود شکست در حال ریزه ریزه شدند و باد پیدا شد بماند خاک ایشان را بیرون برد و کعبة الله را از بتان خالی کردند بعد ازان نماز ما در مسجد میگزاردند و بانگ را بلند کردند القصه ابو جهل بدجهل کس را بجانب بادشاه یمن روان کرد که اگر تو به نمائید فبها والا دین پدر کلان و پدر شما خراب گردد بادشاه هفتاد هزار سوار

مسئله ایمان آوردن عمر بن خطاب رضی الله تعالی عنه ۱۲

توجه نمود و بر کنارهٔ مکة اللہ فرود آمد حضرت رسالت پناه و اصحاب از انجا که خلقت
انسان است هیبت خوردند مهتر جبرئیل با هفت هزار فرشتگان فرود آمد و بر کتف جبرئیل
نیزه بود که یک کنارهٔ او مشرق و شاخ دیگرش بر مغرب بود گفت یا رسول اللہ حق تعالے
میفرماید که یا محمد ابو جهل لشکرهای روی زمین جمع میکند و بنصرت تو لشکرهای آسمان
فرستادم اگر میگوئی دشمنان تو هلاک شوند بشاخهای این نیزه بعضی را بطرف
مشرق و بعضی را بطرف مغرب اندازم و الا من میدانم که همگی مسلمان خواهند شد
و از تو معجزهٔ شگافتن ماهتاب طلب کنند هنوز ماهتاب را آفریده نبودم که معجزهٔ
تو در وهاده ام حضرت مفرح شده بادشاه بوقت ضحی رسول اللہ را طلب کرد
ابو بکر صدیق و عمر خطاب بدو همراه روان شدند و بی بی خدیجه بر در خود ایستاده
بود میگریست و میگفت که یا الٰه العالمین محمد را بتو سپرده ام از شکم او آواز بر آمد که
محمد معصوم خدا است اگر تمام عالم بر هم زند یک سر موی او کسر نکند بعد از آمدن حضرت
بخانه بی بی خدیجه رضی اللہ عنها از و سوال کرد که این چه آواز بود مهتر جبرئیل ع
گفت ترا دختر باشد نام او فاطمه است که در روز قیامت شفاعت مردان بتو
باشد و شفاعت زنان باد آورده اند که در دنیا سه نور و روشنائی
چنان تابیده اند که روشنائی آفتاب را ناچیز کرده اند اول آنکه چون مهتر
ابراهیم خلیل اللہ بطرف روم میرفت و کافران بدو دخل کردند چون بی بی
سائره را از صندوق کشیدند چنان نور تابید که روشنائی آفتاب را ناچیز
کرد دوم آنکه چون بوقت طلب کردن کافران معجزه را از موسی ع خواستند
او دست بالا کرد سیم آنکه چون حضرت بطرف این بادشاه روان شد از
پیشانی او چنان نور تابید که روشنائی آفتاب را ناچیز ساخت و حضرت رسالت
پناه را در اکثر جا چنان میشد مسطور است که ابو جهل بادشاه را چنان گفته
بود که در پیش او استاده مشو و او را سخن نرم مگوی و او ساحر است خاک در دهن او
تا بر تو سحر نکند نعوذ باللہ منها چون روی حضرت را دید گفت این روی خالی

از رحمت و برکت نباشد فی الحال قیام نمود و کرسی زرین را بدو پیش کرد خود بر
کرسی دیگر بنشست دل ابوجهل بمثل موم گداخته شد از غم گفت تو محمد آخر الزمانی
گفت آری گفتند پیش از تو ابراهیم بود که آتش بر او گلزار شد و مهتر موسی بود که عصای
او همه چیزها را فرو دمیبرد اوّل معجزهٔ همه انبیا را بیان کرد بعد ازان گفت گفتِ ترا
نیز معجزه می باید نمود تا ایمان آریم گفت هر مشکل بر خدای آسان است گفت
اول این بگوئی که در دل من چیست جبرائیل آمد گفت دخترے دارد بلا موزون
که مردم از دو میتر سند او میخواهد تا در حق او دعا بکنی حضرت رسالت پناه صلی الله
علیه وسلم همچنان تقریر کرد و دعا کرد منقول است که چنان صاحب جمال گشت که تمام
خانه از وی تابید بادشاه گفت معجزهٔ دوم اینکه امروز از ماه بیست و نهم است و ماه
غائب است در وقت اظهار ماه و شگافتن او از تو میخواهم حضرت صلی الله علیه وسلم
قبول کرد گفت بمنزل خویشتن و در خانه شو چون حضرت روان شد ابوجهل گفت
ای محمد بر زمین سحر تو میرود ببینم که بر آسمان چگونه رود حضرت صلی الله علیه وسلم توقف
کرد تا بادی چیزی گوید ابو بکر الصدیق رضی الله عنه منعش کرد که باین سگ حاجت سخن نیست چون
وقت شام شد بادشاه گفت چنان تاریکی پیدا کن که کسی ندیده باشد بعد ازان
چنان روشنائی پیدا کن که کسی ندیده باشد از تاریکی دوزخ مقدار آنکه از سوراخ
سوزن بیرون شد جهان چنان تاریک شد که کافران فریاد بر آوردند که زهرهٔ مایان
ترقید یا رسول الله دفع کن بعد ازان بمقدار سوراخ سوزن نور بهشت بتابید
روشنائی پیدا شد که تا مشرق و مغرب دیده می شد دیدنیها بعد ازان گفت
ماهتاب را حاضر کن تا معجزهٔ آن از تو میخواهم از طرف مشرق بر آید و تا نیمهٔ آسمان
بالا آید بعد ازان فرود آید و هفت شروط از مکة الله بگردد و بر تو درود فرستد
بعد ازان ماهتاب دو نیمه شود نیمه در جیب تو در آید از آستین تو
بر آید و نیمهٔ دیگر از طرف دامن در آید و از جانب جیب تو بر آید بعد ازان
باز بهم متصل شود و بطرف مغرب فرود آید باز از آنجا طلوع شود

وچون به نیمهٔ آسمان برسد چنان گردانی پذیرد یعنی از میان بشگافد که تمام کنارهٔ آسمان
حلقه گیرد یعنی گرداگرد آسمان بگیرد و آسمان خالی باشد باز یکجا شود و بطرف
مشرق فرود رود ابوجهل یعین خوشحال شد که اینچنین نتواند کرد اما از
جهت سرزنش ابوجهل و باز گشت ملامت بسوی کفار حقتعالی درحال
این معجزه را بسر راند و اظهار یافت تمام کافران شرمنده و متحیر شدند اما بادشاه
گفت اے بدبختان چه سخت دل دارید که این چنین کس را به پیغمبری قبول
نمیکنید هفتاد هزار لشکر تمامه مسلمان گشتند ابوجهل گفت اے محمد من
پند اشتم که سحر تو بر زمین روان ست و ندانستم که ساحرئے تو به ازین بر
آسمان است بعد ازان مسلمانی روز بروز افزون گرفت اما کافران نیز
هر طرف هجوم کردند حتی کنند شهر مکة الله یک بدیگرے جنگ میکردند بجده
حکم باری تعالی بدان شد که یا محمد ترا میباید که بطرف یثرب روان شوے
و یثرب قبیح و زشتی را میگویند یعنے جمله عصیان در وپیدا میشد چون ازنکه الله
بیرون شد مهتر جبرائیل فرمود که درین نواحی مکة الله سه روز برجای باش و بر تخت
خود مرتضے علی را بنشان و تو درین سه روز بطرف کوه برو و پنهان شو که کفار بتو
مکر خواهند کرد حضرت رسالت پناه و ابوبکر الصدیق هر دو روان شدند و صدیق شبان
خود را فرمود که در فلان غار هر روز شیر را آورده باش چون حضرت با صدیق
در غار شد کافران در پئے او شدند اما بحکم آلهی عنکبوت بر در آن غار بافنده شد
و کبوتر بر آن در بیضه نهاد و سینهٔ خود را بران مالیدن گرفت تا چوزه بیرون کند
کافران گفتند که درین غار کسی نباشد اگر بودی بافش خراب میشد و کبوتر
ازان برخاسته میبود ابوبکر الصدیق گفت که پایهائے کفار بر سر ما می رسید
یا رسول الله اگر نظر کنند ما را خواهند دید و ما دو کسیم حضرت فرمود ما
دو کس نیستیم بلکه سیوم ما خدا است **منقول است** که دران غار هفتاد سوراخ
و حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم در خواب شد ابوبکر صدیق خرقهٔ خود را پاره پاره

کرده دران سوراخها مینهاد تا ازان مار بیرون نیاید و حضرت را زحمت نرساند
و یک سوراخ باقی ماند دران انگشت خود را بنهاد چنانچه مار آمد و انگشت او را گزید
چون حضرت بیدار شد حال چنان دید انگشت او را در دهن گرفت و زهر را بیرون نمود
حضرت فرمود ای بی ادب یار غار مرا چرا گزیدی گفت یا رسول الله مدت سی
صد سال هست که من درین غار گذرانیده ام زیرا که در ازمنهٔ ماضی در مکتب خانه
بودم طالب علمی دران صفت شما میکرد و مناجات بدرگاه لم یزل کردم که
محمد را بمن بنمای حکم شد که درین غار ساکن باش همه را بهما گرفت عاجز شده
انگشت او را گزیدم تا شما را ببینم روز سیم حضرت برگشته آمد و بطرف یثرب
روان شد بعد از فتح مدینه و باصلاح آوردن اهل او نام او را مدینه نهادند و
ابوجهل همیشه لشکر کفار جمع میکرد و در مدینه بحضرت رسول الله جنگ میکرد و
بیست و پنج جنگ کرده بعد ازان هفت نفر از سرداران افغانان بحضرت رسول ص
پیش آمدند حضرت فرمود بیائید ملکان از آنست که افغان را ملک میگویند
چون ایشان اسلام آوردند بتمامهٔ لشکر خود را مسلمان ساختند آورده اند
که در جنگ کفار زنان افغانان میرفتند و تیرها را جمع کرده باصحاب میدادند حضرت
منع نمیکرد در جنگ بست و ششم چون ابوجهل حاضر شد دران روز لشکر
آسمان به نصرت آلهی نازل شد و لشکر افغانان جمع بود آورده اند که سر
از تن کافر جدا میشد و تیغ دیده نمیشد کافران شکست خوردند ابوجهل بگریخت
و این بدبخت را قوت و زور هفت پهلوان بود هیچکس او را گرفته نمیتوانست
مهتر اسرافیل بر پنجه سرش زد بیطاقت شده افتاد چون انس بن مالک در
رسید او را افتاده یافت چند شمشیر زد هیچ بر او اثر نکرد گفت ای انس شمشیر
کشته نشوم بلکه شمشیر من بگیر انس چون شمشیرش را گرفت از نیام کشیدن
نتوانست گفت قبضه اش بدست من ده و نیامش بدست خود بکش تا کشیده شود
انس دریافت که برما مکر میکند قبضه اش بدست خود گرفت و نیامش بر و داد

۱ در اصل نخل ۲ صحیح بخاری و در صحیح مسلم آمده ۳ در اصل سی
۴ ابن مسعود ۵ در اصل ابن جهل ۶ صحیح بخاری ۷ در اصل ابن جهل
۸ در اصل ابن مالک

چون شمشیر بکشید بنیامش بپای زد پای انس را بشکست انس خواست تا اورا
بکشد گفت سه سخن مرا بشنو بعد ازان بکش اوّل کلهٔ مرا نزدیک بکتف ببر چون
در پیش رسول الله ببری بر زمین سخت بزن تا او بترسد و بگوید که دشمن من ازان
حال درین حال هنوز بیشتر است چون انس کله او را بیاورد حضرت فرمود از که باشد
گفت ازان سگ است پیغمبر گفت شکر الحمد لله که ازین بلا خلاص یافتیم و منقول
است که چون حضرت بطرف مدینه میرفت گنده پیری بیمار بود گفت مرا در چادر
بگیرید و از هجرت رسول الله مرا بی نصیب نسازید تا از مهاجران باشم چون او را
بیرون کشیدند وفات شد در شان او این آیت آمد وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ
مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ الحمد از قتل ابوجهل
حضرت را دوازده هزار اصحاب پیدا شدند باز حکم باری شد که بفتح مکه الله بیرون
شود در مکه الله باز کافران بتان را نهاده بودند و بالای بام مکه نیز بتان بودند
و همگی ایشان سه صد بت بودند چون حضرت بولایت مکه در آمد در نواحی او فرود
آمد تا سر انجام کرده بر کافران ریزد بادشاه مکه سفیان نام داشت روزے
به تجسس خود در آمد یک تنها اما اسپی داشت بادپای که بباد برابری میکرد چون از
خانه برآمد اسپ سرکشی کرد او را قوت منع کردن نبود بجانب رسول الله روان
شد چون اصحاب دیدند سر انجام تیر و کمان کردند تا او را بکشند حضرت منع کرد
چون سفیان نزدیک رسول الله آمد در دل کرد که او را به شمشیر بزنم و بگذرم اما چون
اسپ روی حضرت را دید چنان برجای ایستاد که پای را از پای نگرفت سفیان فرود آمد
و بحضرت مصافحت کرد حضرت فرمود ایمان بیار گفت می آرم بچند شرط اوّل اینکه
سبب آمدن من بیان کنی که چه بود قصهٔ حال باز نمود که اسپ سرکشی کرد درین قریب
عزم شمشیر کردی اما اسپ یاری نکرد گفت صد قنادیگر آنکه شب در خانه من چه
کار میکردم گفت دیگچهٔ پُر زر تو مادر تو دفن میکرد ید که مگر بادشاهی از دست
بر دین را قوت خود سازیم گفت صد قنادیگر آنکه الحال ایمان آرم

ننگ و عار میکنم اما شرط دیگر آنکه فردا جنگ میکنیم اگر ظفر مایافتیم هم ایمان آرم و اگر ظفر
تو یافتی هم ایمان آرم اما باید که آنچه در خانهٔ من بیاید و آنچه در مکّة الله در آید همانرا
امن ده حضرت قبول نمود علی الصباح ابو بکر الصدیق رضی الله تعالی بچهار هزار سوار
از شهر در گذشت و دو هزار سوار بفاروق همراه بود و دو هزار سوار بذی النورین
و دو هزار سوار بمرتضی علی این هشت هزار سوار روبروی دشمن روان شدند
و حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم با دو هزار سوار بمیدان استادند اصحاب ثلثه
چون جنگ کردند قوت کفار بسیار بود ایشانرا اندک شکست دادند اما ابو بکر صدیق
ازان طرف بیکبارگی تاختند کفار را شکست دادند آورده اند که اسپانرا
بمردگان میدوانیدند و زنان کفار بر خانها جمع شده می استادند و مدح و ثنای
حضرت می گفتند و دران مدح بعضے یاد میکردند که حضرت خواهرزادهٔ من است
و یا عم زاده و یا خاله زاده و غیر ذلک من الانساب ما است معلوم باد که
در نواحی مکّة الله تیغ کشیدن حرام است اما دران روز حلال شده بود از جهت
ضرورت سلیمان پارسی که بالای بام کعبه می آمد بتان را در زیری انداخت
و ابو بکر الصدیق او را می شکست بعد از فتح برای جنگ حنین روان شدند
درین هنگام پانزده هزار اصحاب بودند و حنین ۳ سه میل از مکه دور است کقول
الشاعر فَسَلْ حُنَیْنًا وَسَلْ بَدْرًا وَسَلْ اُحُدًا ۞ فُصُوْلَ حَتْفٍ لَهُمْ اَدْهٰی مِنَ
الْوَخَمِ ۞ بعد ازین روز بروز و ماه بماه و سال بسال دین حضرت رسالت پناه استکمال
مینمود و در چهل غزا حضرت خود همراه بود و دیگران را اصحاب میکردند و در حج
وداع چون حضرت رسالت پناه بر عرفات برآمد مهتر جبرائیل نازل شد و
این آیت آورد که اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِیْ وَ
رَضِیْتُ لَکُمُ الْاِسْلَامَ دِیْنًا حضرت رسالت پناه دانست که نعمت الٰهی
کلام الله بود و چون کلام الله تمام شد عمر من در دنیا نباشد زیرا که من بغیر از
کلام الله یک سخن نگفتم پس بنا بودن کلام الله نابودن سخن من باشد

۱ آیه ۳ از پاره ششم در رکوع یا ایها الذین آمنوا وفواقعست ۱۲

ترجمه امروز کامل گردانیدم برای شما دین شما را و تمام کردم بر شما نعمت خود را و راضی شدم برای شما اسلام را دین پس هر که مضطر شود در گرسنگی نه مایل گناه پس بدرستی که الله آمرزنده مهربان است ۱۲

از زبدهٔ حسینی تفسیر

وبنا بودن سخن نا بودن عمر من باشد هفتاد شتر بجا وران مکه داد که این امتان
ضعیف واین عاصیان نحیف که در دنیا و آخرت از اند وه وغم ایشان بیغم نبوده ام
الحال وقت رحلت من است از جملهٔ اصحاب بلکه از سنگ وچوب بیت الله
غریو و ناله بر آمد بعد ازان رخ بمدینه نهاد چون در پرا سامت رسید تحقیق
اورا پیدا شد سیصد کس اصحاب را در ان محل ذکر و فکر تلقین
میکرد و فرمود اَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمْ اقْتَدَيْتُمْ اِهْتَدَيْتُمْ كَمَا
قال الله تعالى اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ و معجزه های سرور کائنات صلی الله
علیه وسلم بحد لیست که در حصر نه آید بعد ازین بدان ای فرزند که افضل ترین
بشر بعد از انبیا و رسل ابو بکر صدیق است رضی الله تعالی عنه چنانکه حضرت رسالت پناه
میفرماید درشان او که تا طلوع و غروب شمس نیست افضل بشر بعد از انبیا مگر ابو بکر
صدیق رضی الله تعالی عنه زیرا که مرتضی رض به پرسیدن مادر و پدر چهار قدم برداشته
بود ازان بچهارم مرتبه ذکر میشود و بعد از ایمان او دین نبوی مخفی بود و
بمجرد دیدن رسول صلی الله علیه وسلم ایمان نیاورده بود و ابو بکر صدیق رضی الله
تعالی عنه مظهر دین بود بعد از رسول الله صلی الله علیه وسلم زیرا که بمجرد گفتن
رسول که انا رسول الله او تصدیق کرد و بسبب ایمان او اکثر ایمان آوردند
منقول است که چون جبرائیل ع بخدمت رسول الله صلی الله علیه وسلم
نشسته میبود که اگر اصحاب ثلاثه می آمدند بر قرار میبود و چون ابو بکر صدیق رضی
الله تعالی عنه می آمد جبرائیل علیه السلام قیام تمام مینمود حضرت رسول صلی
الله صلی الله علیه وسلم از و پرسید که وجه قیام تو خاصه برای ابو بکر صدیق چیست
گفت در وقتی که حق تعالی فرمود اِنِّي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيفَةً و فرشتگان
گفتند اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ من نیز خواستم تا بگویم اما
روح صدیق اکبر بمن باز نمود که گوی سزای ایشان آنست که دیدار حق تعالی
نه بینند و تو خواهی دید پس ازان باز او استاذ من است

دیگر آنکه در روز قیامت بر پای ایستد و بگوید که یارب امت محمد رسول الله را بمن
بخش والّا از جهت ایشان مرا بدوزخ روان کن خطاب حضرت عزّت بر وشود که ای
صدیق تو در دنیا جان و مال را از برای رسول در باخته بودی و الحال نیز جان خود را
از امت او می بازی بر و آنچه دوستان محمد و دوستان تو باشد تو بخشیدم
آورده اند که ابو بکر صدیق در ایام جاهلیت نیز عبادت الله میکرد و محروم نبود زیرا که
حق تعالی از برای او فرشته را آفریده بود تا عبادت او را بجای میکرد مذکور است
که جبرائیل علیه السلام گفت یا رسول الله از ابو بکر صدیق بپرس که چهار
چیز در ایام جاهلیت از و در وجود نیامده است و نه بکسی اظهار کرده است حضرت
از و سوال کرد گفت اگر سائل رسول الله نمی بود بدیگر کس نمیگفتم اوّل اینکه
دروغ نگفته بودم زیرا که مرد بدروغ گفتن انگشت نما میشود دوّم آنکه غمز نکرده
بودم که نیز سبب شهرت است که فلان غماز است سیوم خمر نخورده ام زیرا که
شرف آدمی بعقل است و این زائل کنندهٔ عقل بود چهارم آنکه زنا نکرده بودم
زیرا که بخود اندیشیدم که اگر کسی بخواهر و دختر من زنا کند او را چگونه عذاب کنم پس
خواهر و دختر هر کسی را همچنان میدیدم و این چیزها در کافری حرام نبود بلکه من بسبب
عقل از ینها باز مانده بودم **و در شرح مشارق مسطور است** که
پیغمبر علیه السلام فرمود هر که خدای را دوست میدارد مرا دوست دارد لقوله تعالی
قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي و هر که مرا بدوستی میگیرد بر وی لازم است
که ابو بکر صدیق را دوست دارد که خلیفهٔ من است و دوست من است
اگرچه اصحاب همه دوستان من اند اما ابو بکر دوستر بمن است چنانکه امیر المؤمنین عمر در وقت
خلافت خود گفت مر سائر اصحاب را که ابو بکر صدیق را خلیفه میگفتند که او خلیفهٔ رسول بود
مرا خلیفهٔ خلیفه گویید و یا بلقب دیگر خواهید ملقب کرد دران زمان عبد الله مسعود
گفتش هَلْ أَنْتَ أَمِيرُنَا قَالَ نَعَمْ قَالَ هَلْ نَحْنُ مُؤْمِنُونَ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَنْتَ أَمِيرُ
الْمُؤْمِنِينَ فقبل قولهٔ عمر و سائر اصحابه و آنچه بعضی روافض گویند که مرتضی علی

لہ آیت مذکورہ بارہ ان کنتم واقعہ ۱۲
سوم در رکوع ۱۶ ۱۲
ترجمہ اگر تم ایمان رکھتے ہو
سوار ہونے خدا اور اس کے رسول پر
تفسیر ۱۲ تفسیر حسینی

ع

ترجمہ حصہ
کہ ابو بکر صدیق ہمیشہ
کافر ہوئے حضرت عمر رضی
کہ گفت حضرت عبد اللہ را
ہاں مومنان گفت حضرت عبد اللہ
عمر رضی گفت امیر المومنین
پس شرف قبول ... رسول
عبد اللہ را حضرت عمر رضی
و باقی اصحاب او ۱۲

شمشیر زن بود حضرت رسالت پناه در حق او فرمود که تیغ صدیق زبان اوست که
جملهٔ مهاجر و انصار بعد از صدق او ایمان آوردند و آنچه که مرتضی علی اول ایمان آورده
بود بعضے دانشمندان گفته اند که ایمان او مظهر دین نشد و صدیق اکبر مستکمل دین شد
در زمین و آسمان و گفته اند که اَوَّلُ مَنْ اٰمَنَ مِنَ الرِّجَالِ اَبُوْبَکْرٍ وَاَوَّلُ مَنْ اٰمَنَ مِنَ الصِّبْیَانِ
عَلِیٌّ وَاَوَّلُ مَنْ اٰمَنَ مِنَ النِّسَآءِ خَدِیْجَةُ وَاَوَّلُ مَنْ اٰمَنَ مِنَ الْمُتَّقِیْنَ زَیْدُ بْنُ ثَابِتٍ
وَاَوَّلُ مَنْ اٰمَنَ مِنَ الْعَبِیْدِ بِلَالٌ وچون ابوبکر صدیق رضی الله عنه برحمت رب العالمین
رحلت نمود امیر المؤمنین عمر فاروق بر خلافت بنشست و او را دو چندان علم بود
زیرا که یک حصه از حضرت حاصل کرده بود و یک حصه از صدیق حاصل کرده بود بعد از
مراتب ابوبکر بر سائر بشر بعد از انبیا مراتب فاروق فضل دارد اگرچه امیر المؤمنین عثمان
در ایمان سابق بود اما در حین ایمان ایشان نماز را درون غار میگزاردند و بوقت
ایمان فاروق بتا نزا از بیت الله بیرون کردند و اذان را با آواز بلند خواندند و
از جملهٔ عدل او یکی آنست که ابوشحمه را که فرزند او بود چگونه بحد رسانید و قصهٔ او
مشهور ست و او را از انجا فاروق گویند که روزی دو نفر بهم دعوی کرده میرفتند
امیر المؤمنین از ایشان پرسید که چه حالت ست یکی از ان گفت که این شخص را در پیش
حضرت ملزم کردم و او از ان دعوی خود باز نمی ایستد فاروق گفت چرا توقف
نمیکنی گفت اگرچه حضرت گفته است اما باد دیگر شما میان ما قضا بکنید گفت خوب
بنزدیک بیا چون بنزدیک شد بشمشیر چنان بر سرش زد که مرده بر زمین افتاد و گفت
هر که سخن رسول را قبول نکند قضای من اینست و او را ازان فاروق نامیدند
که فرق کرد میان حق و باطل و قتل آنکس در شرع روا بود لقوله علیه السلام مَنْ بَدَّلَ
دِیْنَهٗ فَاقْتُلُوْهُ هر که درین زمانه سخن قاضی و عالم را قبول نکند کافر گردد و
قتل او در شریعت روا باشد پس چگونه باشد حال کسی که قول صاحب شرع را قبول
نکند و چون بر خلافت نشست شخصی را نامزد کرده باهتمامی بکوفه فرستاد آن
شخص چون بکوفه رسید بعد چند روز لشکر را مانده تنها بخانه آمد خبر بفاروق رسید که فلان کس

اول از ان
مردان کرا ایمان
آورده بود حضرت ابوبکر
صدیق رضه بود و اول از
اطفال کرا ایمان آورده بود
حضرت علی کرم الله وجهه بود
و اول از زنان کرا ایمان آورده بود
بود خدیجه رضی الله عنها
عنها بود و اول از
کرا ایمان آورده بود رضه بود و اول
بن ثابت رضه بود و اول
از غلامان کرا ایمان آورده
بود حضرت بلال رضی الله
عنه بود ۱۲

بی لشکر آمد او را طلب کرد گفت چرا گفت من بادشاهی شما را قبول ندارم از جهت
اینکه دو کار را بر خلاف سنت مطبق کردهٔ یکی آنکه حضرت را میدیدے که چون
ما در پیش او میرفتیم از بوریا میخواست که بر پهلوی او اثر نئے بوریا بودے و تو
بر بالائی بوریا چیزے نرم انداخته بودی گفت واللہ باللہ ثم باللہ ازان باز که
من بر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ایمان آورده ام هرگز بدو چیز ننشسته ام گفت
دیگر آنکه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دو چیز را از قبیل یکجا نخورده بود و تو خبزات و روغن
و بریخ را بیکجا کرده میخوری گفت قول اول محض دروغ است و قول ثانی گمان است
زیرا که روز پنجشنبه مرا باد اثر کرده بود گفتم روز جمعه خطبه چگونه خواهم خواند
طبیب فرمود که بیضهٔ مرغ را بشکن زردی او را جدا کن و هر دو را نان با نمک بپز
باز هر دو را همراه کرده بخور اثر باد دفع شود همان را کسی روغن و خبزات خیال
کرده است **منقول است** که روزی علی مرتضی کرم اللہ تعالٰی وجهه در پیش
بی بی فاطمه لاف میزد که درین زمانه هیچکس بازوی مرا بقوت نخواهد گرفت
بی بی در دل گذرانید که چرا رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم را استثنا نکرد حتی که این
سخن را بحضرت رسالت پناه صلی اللہ علیه وسلم رساند که مرتضی شما را استثنا نکرد حضرت
توقف کرد روزی مرتضی رضی اللہ عنه از شهر بر آمد چون بر لب جوی آب رسید
شخصی را بغایت مهیب استاده دید گفت چه شخصی و چه خواهی گفت مرتضی علی را
میخواهم گفت منم مرتضی گفت از جوی بگذر ولیکن همان کفش مرا گرفته بیا
مرتضی دو انگشت در و کرد و جنبیدن نتوانست مرتضی علے را غضب و قهر
در کار شد فریاد بر آورد و بر هر دو دست بالا کرده تا زانو در زمین رفت
اما کفشها را جنبانید پای را از زمین کشید و بجانب خانه روان شد بمسجد
رسید رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم را نشسته یافت هیبت زده در پیش او شد گفت
یا رسول اللہ واقعه چنان دیدم اگر آن شخص کافر باشد دین حق ما مبطل گرداند
حضرت گفت یا علی آن شخص بود که قوام دین با دست مرتضی رضی اللہ تعالٰی عنه

دانست که حضرت بود دلگیر شده بنشست حضرت فرمود یا علی حق تعالی تمام قوت
زبیر را در نعلین من نهاده بود و تو نعلین را جنبانیدی مرتضی ازان مفخر شده فخر میکرد
بر سائر اصحاب امیر المومنین عمر فاروق گفت قوت و زور مردان در قبر معلوم خواهد
شد چون فاروق وفات یافت گفت گرز مرا بمن همراه بنهید بعد از دفن اصحاب
برگشتند و مرتضی برای تلقین بر فرش ایستاده دید که زمین از هر طرف پیچید
تا او را بشکند و بشپلد امیر چنان زور کرد که از هر طرف سر بر گرفت و از هر دو
جانب پهلو گرفت و از طرف پائے را به پائے گرفت ساعتی برین بود تا زمین بیاساید
باز منکر و نکیر آمدند و در ترسیادند و گفتند من یک فاروق گفت من نمی شنوم
نزدیک بیایید اما ایشان گرز را دیده می ترسیدند نزدیکتر نمیشدند امیر گرز را
بگرفت و بنشست تا بر ایشان زند قبر چند فرسخ کشاده شد و ایشان بگریختند
گفت شما که در تمام عمر در زمین میگردید خدا را می شناسید و من بمقدار یک گز
از زمین فرو شدم خدا را فراموش کردم مرتضی چون این را بدید آن شهزادگانرا
فرمود تا او را دفن نکنند و در ایام خلافت فاروق در پیش خود کسے را
استاده نمے ماندی خواه آزاد خواه بنده و میگفت که پیغمبر فرموده است
هر که اهل دوزخ را در دنیا دیدن خواهد پس گو بر بیند شخصی را که او سردار
دنیا وی باشد و شخصی دیگر از جهت دنیا در پیش او استاده باشد
و او نشسته باشد و چون تیر میزد پای بر سینه خود میرفت و می آورد چون
فاروق برحمت حق پیوست امیر المومنین عثمان بن عفان معدن حیا
بر خلافت نشست و از کثرت حیا هرگز اندام خود را ندیده بود چنانکه روزی
رسول الله با اصحاب ثلثه یک چادر پوشیده نشسته بود خبر یافت که عثمان آمد
در حال جامه طلب کرده بپوشید بی بی عائشه رض از و پرسید که با اصحاب ثلثه
همچنان بودی و بحین آمدن او جامه چرا پوشیدی فرمود ثلثه همه می نشستند
و او از غایت حیا هرگز همچنان نشسته بود ازان پوشیدم و ایضا

وجه شرافت او بر مرتضی آن بود که بمجرد شنیدن خبر نبوت خود را از شتر انداخت
و تمام اموال خود را از فرح بتصدق داد و مرتضی را او مرده اند که بعد ایمان
چون پدرش آمد امتحاناً یا اعتقاداً از و پرسید که من ایمان آرم یا نه پدرش گفت
آری ایمان بر پیغمبری او بیار و دیگر معلوم باد که چنانکه ایشان بمراتب است
مرتبهٔ ایشان ببالای مرتبهٔ یکدیگر است هر که چنان نداند که مرتبهٔ اعلی ایشان
اعلی و اسفل ایشان اسفل او کافر است و او را ازان ذوالنورین گویند
که مرتضی یک دختر رسول الله آورده بود و او دو دختر رضی الله عنهما آورده اند
و منقول است که روزی رسول الله را با سی و سه هزار اصحاب ذو
النورین دعوت کرد حضرت اجابت نمود و غلامان را فرمود که قدمهای حضرت را
درین راه در شمار آرید جمله هفتاد قدم شد به برابری هر قدم یک بنده را آزاد
کرد و همه اصحاب را بالوان نعمت خوشنود کرد ازین ممر مرتضی غمگین شد فاطمهٔ زهرا
گفتش یا علی چرا غمگین بودهٔ گفت یک داماد رسول منم و یک داماد عثمان چون او
چنان مهمانی کرد من شرم میکنم بی بی گفت برو رسول الله را با همه اصحاب او دعوت
نمای گفت در خانه هیچ نیست گفت ترا بنا بودن کاری نیست چون مرتضی
بطرف رسول الله روان شد بی بی سر را برهنه کرد بر سجده افتاد که یا الهی مرا از
مرتضی و مرتضی را از رسول الله شرمنده مکن بکفایت ایشان طعام بفرست در حال
خوانی فرود آمد چون مرتضی بخدمت رسول حاضر شد گفت یا رسول الله در خانه
هیچ ندارم ولیکن دختر شما چنان میگوید حضرت با تمامی صحابه اجابت نمود
آن خوان چنان کفایت کرد که از تمامی اصحاب بگذشت جبرائیل فرود آمد که ای محمد
از جهت خاطر علی عثمان نعمت دنیا خورانیده بود و من طعام بهشت خورانیدم قدمهای
تو درین راه نیز هفتاد شد چون او غلامان آزاد کردمن به برابر هر قدم هفتاد هزار
عاصیان را آزاد کردم و دیگر بدان ای فرزند که حضرت رسالت پناه را شصت و
سه سال عمر بود در بیست و سه سال پیغمبری کرده بود پس درین بیست و سه سال

یک سخن را بغیر نزول جبرائیل و بغیر آیت سماویه نمیگفت و اکثر آیتهای مخصوص در آن
وقت بودند که عمل بدان درین زمانه نمی بود و چون جبرائیل آیت می آورد حضرت
رسول هژده کاتب را میفرمود تا هژده جای بنویسند بعد از رحلت رسول الله ابوبکر صدیق
و فاروق هژده کلام الله را یکجا جمع میکردند و روایت را دران میدیدند و چون
بخلافت عثمان آمد هژده را یکجا جمع میکرد آنچه ماحصل بود ند از وعد و وعید و
حلال و حرام جمع کرد و آنچه مخصوص دران زمانه بود ند آنرا همه بآتش سوختند و کاغذ را
از پوست آهوان بگرفت و این کلام را بران پوست بنوشت و پیش ازین در عهد
رسول الله یک مصحف را رسول الله سوخته بود و آن چنان بود که یکی از کاتبان
آن مصحفها در عهد رسول الله عبد الرحمن بود چون آیت از رسول می شنود
چیزے در آنمیان از خود می در آورد چون تحقیق کردند زیادتی نوشته بود حضرت
خواست تا او را بکشد اما گریخته در مسکن عثمان در آمد و عثمان را بشفاعت بستاده
کرد رسول فرمود صلی الله علیه وسلم مَنْ بَدَّلَ دِینَہٗ فَاقْتُلُوْہُ عبد الرحمن
گفت توبه کردم او را بخشید و مصحف را حضرت خود بسوخت چون این خبر بفرزندان
ابوبکر صدیق رسید کلانتر از ایشان محمد نام از انجا بیامد و عثمان را از ریش گرفت گفت
اگر صدیق اکبر زنده می بود تو مرا از ریش نمیگرفتی محمد بیهوش شده افتاد بعد ازان گفت
که از شما سه خطا واقع شده است ازان گرفتم گفت پس مرتضی علی را در میان آریم تا در میان
ما و شما مناصفت و عدل کند چون مرتضی آمد محمد گفت یکے آنکه در فلان مرحله
تو مسافر بودی و نماز را مقیمانه گزردی چرا گفت من صاحب لشکر بودم
فرمودم تا درین منزل پانزده روز مقیم باشم چون نماز بجا آوردم واقعهٔ دیگر
افتاد روان شدیم مرتضی قبول کرد گفت دیگر آنکه پیغمبر فرموده بود که بر جای
من بر نشینند و شما بر منبر رسول بر آمدید گفت آری بد و دلیل یکے آنکه اول حضرت
را یک منبر بود و صدیق را دو شد و فاروق سه کرد اگر من هم منبر راست میکردم
مرتضی همه راست میکرد و بعد ازان هر بادشاه منبر راست میکرد پس منبر از مشرق

تا مغرب دراز میکشید و دیگر آنکه من خود را لائق آن هیچ ندیدم که مرا نیز بوده باشد
و دلیل دیگر آنکه حضرت فرموده است که بر جای من کسی ننشیند مراد ازان تزویج
منکوحهٔ اوست زیرا که زنان پیغمبران بعد از ایشان بر سائر ناس حرام اند مرتضی
این را نیز قبول کرد گفت دیگر آنکه مصحفهای سوخته ازین بدتر چه باشد گفت
شما خود رسول الله را دیده بودید که مصحف غلط را بدست خود سوخته بود
مایانکه اصحابیم میدانیم که فلان آیت ناسخ و فلان منسوخ و فلان خاص درین
زمانه و فلان عام در کلام ما اگر این مصحفها بعد از ما باشد در دین خلل واقع
شود یکے گوید که من در مصحف چنان دیدم و دیگر میگوید که من چنان دیدم
و همه مخصوص درین زمانه بودند آنچه فوائد بود گرفتم و آنچه خاص و زوائد بود
سوختاندم مرتضی همه را بوجه احسن قبول کرد مدتها ازان پشیمان شد و عذر
تقصیر کرده برگشت و آنچه از حلال و حرام در کار است پانصد آیت باشد
و مابقی همه وعد و وعید است کقول الشاعر **مثنویات**

یا الٰهی رهنمای دستگیر — شرح این آمد در تفسیر منیر
ای برادر بشنو از قرآن بیان — تا بگویم شرح هر یک را عیان
جملهٔ قرآن ششصد هزار آیت کلام — ششصد و شصت و شش آیت دان تمام
یکهزارش امر آمد گوشدار — یکهزارش نهی شد از کردگار
یکهزارش وعده شد بر مومنان — یکهزارش وعده شد بر کافران
مومنان را سر بسر باشد ثواب — کافران را سر بسر باشد عذاب
یکهزارش قصهٔ پیغمبران — یکهزارش عبرتی بر کافران
پانصد آیت از حلال و از حرام — جمع کرده کردگار اندر کلام
لایق صد بهر تسبیح و دعا — تا بدانند اینچنین گفته خدا

آورده اند که مروان حکم نام شخصے بود کربوزیر ذوالنورین و به نگین دار امیر یاری و
محبت داشت و همیشه در میان صحابه فتنه انگیزی میکرد روزی خط نوشت بطرف کفار

که ازان جانب شما هجوم کنید و از یطرف من تا فرزندان ابوبکر صدیق را بکشیم و بر نگین
عثمان بران خط مهر کرد و بکسی داد که در مسجد ایشان برود و مکر و مکاری کند تا ایشان
او را جاسوس خیال کنند و چون ترا محکم گیرد خط را بده که من رسول عثمان ام اما بدی
شما نمیخواستم و ابوبکر صدیق را فرزندان بسیار بودند باز محمد از انجا لشکر کشید
چون نزدیک آمد ذوالنورین را با هفتصد غلامان سلاحدار بودند همه مهیا بجنگ
شدند امیر منع کرد و همه را آزاد کرد و گفت مرا بکشتن کاری نیست چون محمد
در رسید امیر کلام الله میخواند و سر بالا نکرد محمد شمشیر کشید و بر گردنش بزد امیر
درین آیت بود که صِبْغَةَ اللّٰهِ چون سرش بر زمین افتاد آن سر بر میم
آیت را تمام کرد وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً و او را سه حصه علم بود یکی از رسول صلی الله علیه وسلم
و دو حصه از شیخین رضی الله تعالی عنهما ازان جامع کلام شد و چون ذوالنون برحمت رب
العالمین رحلت کرد امیر المؤمنین و حیدر المسلمین اسد الله الغالب علی بن ابی طالب کرم الله
وجهه بر خلافت بنشست و او را چهار حصه علم بود یک حصه از رسول و سه حصه از ثلثه
و او را ازان حیدر نامند که چون تولد شد انتهانی او را در کنار میگرفت و نگاه میکرد
در اکثر اوقات روزے دست دراز کرد تا بگیرد امیر دست انداخت و دست
او را بناخن کند انتهانی گفت هذا حیدر و حیدر شیر بچه را گویند و بعد
از انبیا و اصحاب ثلثه افضلترین بشر امیر المؤمنین علی مرتضی بود رضی الله
عنه منقول است که چون بر خلافت بنشست سلمان فارس را
با جمع لشکر بحکومت مکه فرستاد بعد مدتی کسی خبر کرد که سلمان سه پشتاره نی را
به بیت المال خرید و از ان خانه عمارت کرد چون تحقیق کردند او را از سرداری اخراج
نمود و گفت که خانهای کفار اندک مانده بودند که تو بیت المال را تلف میکردے
بعد ازان شخصے دیگر را فرستاد بحکومت مکه از و نیز کسی خبر کرد که او بر دعوتهاے
حاضر میشود که تو انگران خوردنے مے خورند و فقیران
استاده مے باشند او را نیز اخراج کرد

در بیان خلافت حضرت علی رضی الله عنه

روزی در خانهٔ امیر حسن مهمانی فرود آمده بود بعد از نماز شام چون مردم
از مسجد پراگنده شدند آن شخص آخر همه برآمد دید که در گوشهٔ مسجد فقیری ژنده پوش
نشسته است و یک مشت آرد جو در دست دارد و میخورد چون این شخص برآمد پارهٔ
او را داد او گرفته در خانه آورد چون امیر حسن او را انواع نعمت در پیش آورد
واقعه باز نمود که در مسجد چنان فقیری نشسته است که آرد جو از غربال ناکشیده
میخورد و افطار صوم میکند امیر حسن تبسم کرد که آن خلیفهٔ زمان ست که این همه تعلق
بدو دارد و بر رضای خود ترک داده ست و آن امیر المؤمنین علی ست رضی الله تعالی عنه
و صحابه بیت المال را و اخراج را بر خود حرام گردانیده بودند چنانکه روزی فاروق را
دستش بر دوغن چراغ چرب بود آنرا بر سر فرزند مالید باز بخاطرش رسید سرش را
بتراشید که مبادا ازین نفع گرفته باشم و امیر المومنین مرتضی را ازان باب العلم
میگویند که بعد از امضای ثلثه اعلم اهل زمانه بود و هیچ بسخن او فهم نمی شد
چنانکه او میگفت که حضرت رسالت پناه چند علوم را بخود همراه برداز جهة آنکه کسی را
نه میدید تا از سخن او فهم داشته باشد و من نیز هزار مسله از رسول صلی الله علیه وسلم
شنیده ام بکسی نخواهم گفت مرا که کسی را فهم آن نیست ابو الحسن خرقانی از ملا روم
سوال کرد که منصور ذرهٔ از جام محبت نوشیده بگفتن انا الحق کوشید
و حضرت رسالت پناه را هر چند بیش میشد بیش طلب میکرد که هل من مزید گفت
چه عجب ست که آوند منصور اصغر ترین آوندها بود و آوند او اکبر ترین آوندها که دریاها
بیکدم فرو دمی برد بلکه خود دریا بود چنانکه در روز و شب چند هزار دریاها در دریای
عمان میرود اما او نه ازان بزرگ شود و نه ازان خرد شود بعد ازین بدان
که ده نفر از اصحاب را بشارت جنت ست اول ابو بکر صدیق دوم عمر فاروق رض
سیوم عثمان ذو النورین رض چهارم علی مرتضی رض پنجم طلحه ششم زبیر هفتم ابو عبیده هشتم
سعد نهم سعید دهم عبد الرحمن و منقول است که هر که رسول الله را بخواب بیند
آتش دوزخ بر و حرام گردد پس چه شک است در آنکه او را بصورت

دیده بودند و ایمان آورده بودند که ایشان مطلق بهشتی نباشند اما چون بنص ثابت
شده از سکوت کرده اند اورده اند که چون صدیق مسلمان شد والدین را
گفت که من صدیق اکبرم نزدیک خدای پس مانند مرا چگونه مادر و پدر بدوزخ روند
بیائید مسلمان شوید مادرش از اول مسلمان شد اما پدرش از دیگر بخت در خانهٔ دیگر
رسیده در آن خانه در آمد صدیق اکبر بحق مناجات کرد و رسول خدا نیز دعا کرد بعد
ازان چون صدیق بر در آنخانه رسید پدرش قحافه از خانه بیرون شد و بی تکلف
کلمه گفت و مسلمان شد و فاروق را مادر و خواهر مسلمانان بودند و مرتضی را نیز
مادر مسلمان بود و معلوم باد که چون کسے نام پیغمبر ذکر کند رود میتوان
گفت و چون نام اصحاب ذکر کند رضی الله عنه میتوان گفت و چون نام اولیاء
ذکر کند رحمة الله علیه میتوان گفت پس اگر شخصے بر یک کس از آل رسول یا اولیاء
درود فرستد منهی بود مثلاً شخصی گوید زین العابدین سامع گوید اللهم صل علی محمد
و علی آل محمد و بارک وسلم علیه تو تیم رفض ست زیرا که درود وقتی روا بود
که نام پیغمبر ذکر شود و این نام پیغمبر ذکر نشد و لهذا اورده اند که اگر
بزاز از برای رواج دادن سود او یا فقهاء از برای رواج دادن فقه و رغبت خلق
و یا بر آینده بر بلندی درود گوید کروه ست زیرا که بغیر ذکر پیغمبر درود شایان
نیست و فقهاء آنرا گویند که خوشبوئی را در آتش بسوزاند و یا بر کسی انداز د و بمالد
و بدانکه این اصحاب اربعه را نسبت نیز بحضرت رسالت پناه ست و
یزید نیز با ایشان نسبت دارد چنانکه ابو بکر صدیق بن قحافه بن عامر بن عمر
بن کعب بن روح بن عبد المناف و عمر بن خطاب بن رفیل بن عبد العزیز
بن روح بن عبد المناف صدیق بن قحافه و عمر بن خطاب در روح یکجا میشوند
و عثمان بن عفان بن ابی العاص بن ابی امیه بن عبد الشمس بن عبد المناف
و علی بن ابی طالب بن مطلب بن هاشم بن عبد المناف و یزید بن معاویه بن ابو سفیان
بن حرب بن عبد الشمس بن عبد المناف و یزید بعثمان در عبد الشمس

یکجا میشوند واز جملهٔ او دران رسول الله دو مسلمان بودند یکی حمزه که از اول آغاز مسلمان بود و عباس رض آخر عمر مسلمان شد **منقول است** که چون حمزه را کافران کشتند او را هفتاد جای کرده بودند و دلش را عبد الله کبی نام منافق بود کشید و بدندان گزید که ازین دل چه بلا دیده ایم گفته اند که حضرت همیشه انگشت را بدندان میگزید که اگر هفتاد کافر انرا زنده جدا جدا میکردم دل من قرار میشد مهتر جبرائیل فرود آمد که حق تعالی زنده را نهی کرده است اگر دل تو قرار نشود مرده را هفتاد جای بکن **چنانکه** بی بی عائشه رض افضلترین نسا بود در نسار حضرت صلی الله علیه وسلم بغیر از بی بی خدیجهٔ کبری رضی الله عنها و بر بعضی خاصیتهای بی بی فاطمه زهرا رض نیز افضل داشت و بر زنان فضل او ازان بود که اول دختر صدیق رض بود که او را صدیقه گویند بلقب پدر و دیگر آنکه دیگر زنان همه بیوه بودند و دیگر عقد نکاح او مهتر جبرائیل ع در شب معراج بر آسمان چهارم بسته بود **آورده اند** که حضرت صلی الله علیه وسلم میفرمود یا علی ذکر جلی چنان کن که هر گس ترا بیند دیوانه پندارد تا ترا حضور دست دهد **الحال بیان شجره کبرویه بشنوای** فرزند که حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم مر اصحاب اربعه را تلقین ذکر و فکر داده بود اما چون حضرت صلی الله علیه وسلم رحلت نمود ابو بکر صدیق رض که چون خلیفهٔ رسول بود با میر المؤمنین فاروق آنچیز که از ذکر و فکر میدانست آموخت و چون صدیق رض رحلت نمود امیر المؤمنین عثمان رض ذکر و فکر از فاروق آموخت آنچه آموختنی بود چون عثمان رض رحلت نمود مرتضی انابت ذکر و فکر از ذی النورین آموخت آنچه آموختنی بود و این بنا بر رعایت ادب یکدیگر ایشان بود که دست بدست بر رسول الله صلی الله علیه وسلم بر سید و چون همه اصحاب رفتند مرتضی رض تلقین و اجازت را بحسن رض و حسین رض داد و امیر حسین رض اجازت بفرزند خود داد و علی اصغر بلقب زین العابدین رض داد و او بفرزند خود امام محمد باقر رضی الله عنه و آو بفرزند خود امام جعفر صادق رضی الله عنه و آزود و سلسله پیدا شد ند یک اذن بابا یزید بسطامی داد و یک و یک اذن بفرزند خود موسی کاظم قدس سره داد و آو به

برادرزادهٔ خود داد و او بابو علی بن موسی رضا داد و او به شیخ معروف داد قدس سرّه
و او بسرّی سقطی داد قدس سره و او بجنید بغدادی قدس سره و او بابو علی رودباری داد قدس سره
و او بابو علی کاتب داد قدس سرّه و او بعثمان مغربی داد قدس سرّه و او بابو القاسم
گرمانی داد قدس سره و او بابو بکر النسّاج داد قدس سره و او بامام احمد غزالی داد
قدس سره و ازو دو سلسله پیدا شد یکی اذن بخواجه فرید الدین عراقی داده بود
و دیگر بابو النجیب سهروردی داده بود قدس سره داد و او بشیخ عماد الدین یادبوسی داده
قدس سره و او بشیخ نجم الدین کبری قدس سره داد و او بسید علی بن لالا قدس سره
و او بشیخ مجد الدین بغدادی قدس سره و او بشیخ احمد سرخانی قدس سره
و او بشیخ نور الدین عبد الرحمن اسفرائنی قدس سره و او بعلاء الدولة قدس سره
و او بشیخ محمود فرقانی قدس سره و او بشیخ الاسلام و المسلمین علی الثانی
سید علی همدانی قدس سره و او بابو اسحاق ختانی قدس سره و او بسیّدان داده است
بسید احمد نوربخش قدس سره داد و او بفرزند خود یوسف نور داد قدس سره و او بنبیرهٔ
خود یعنی فرزند فرزند حضرت شیخ علی بن قنبر علی قدس سره و ازو باین خادم
الفقراء و المساکین بندهٔ ناچیز که نیز زد بیک پشیز در ویزهٔ ننگنهاری قدس سره

روزی در خدمت شیخ پارهٔ میوه آوردم بمثال قرة قند حضرت شیخ
دانه ازان میخورد و بانگشت وسطی شکم خود را زیر میکرد گفتم شیخنا باین کسی
سیر نمیشود گفت اگرچه سیر نشود اما اشتهای نفس بجانب میوه بسیار است پس هوای
نفس را برجای آورده باشم حضرت شیخ میفرمود که پیر بمثال خیچهٔ بوستان می باید
که اگر یکی خیچه بشکند کس فی الحال دست در دیگر آویزد یعنی کامل العلم بود که مگر مرید او
بلغزد بدلیل واضح راه او را بگیرد و او مرید صاحب علم باشد که دلیل او را نقض دهد او
در حال دلیل دیگر بیارد تا بهیچوجه او را حجت و دلیل نماند و تا شخصی از آلایش دنیاوی
نرسته باشد باید که معرفت الله بیان نکند زیرا که تا غایت نخواهد رساند و گمراهی
خواهد افتاد حضرت مولانا جامی قدس سره نصیحت لطیف مے فرماید

مسئله — در بیان ابیات پنجه و نصیحت از مولوی جامی قدس سره

نخست از کسب دانش بهره ور شو — ز جهل آباد نادانی بدر شو
بود معلوم هر آزاد و بنده — که نادان مرده و دانا است زنده
نیابد هیچکس عمری دوباره — بعمری رو کزانت نیست چاره
چو کسب علم کردی در عمل کوش — که علمے بی عمل زهریست بی نوش
چه حاصل زانکه دانی کیمیا را — مس خود را نکردی زر سارا
عمل کز معنئ اخلاص عاریست — بنزد پخته کاران خامکاریست
ز کار خام کس سودی ندارد — چو حلوا خام باشد علت آرد
بکن زین کارخانه با کتب روے — خیال خویش را ده با کتب خوے
ز دانایان بود این نکته مشهور — که دانش در کتب دانا است در گور
بود بی مزد و منت اوستادی — ز دانش بخشدت هر دم کشادے
گهی اسرار قرآن باز گوید — گه از قول پیمبر راز گوید
درون تیره از میل ز خارف — زبان بکشائی از جنس معارف
معارف گر چو مو باریک باشد — چه حاصل چونکه دل تاریک باشد
مکن با صوفیان خام یارے — که باشد کار خامان خامکاری
طریق پخته کاری را ندانند — بخامی میوهٔ باغت فشانند

در بیان چهار علم — مسئله

اگر این شجره را کسی بطریق مناجات خواند باید که تا شیخ معروف کرخی شیخ الاسلام گفته باشد و مافوق را امام و مرتضی را امیر و حضرت را خواجه

فصل سیوم
در بیان چهار علم و ملائمان

ان بدان ای فرزند که چهار علم بطریق اختصار بیان کرده شد اما آنچه باقی مانده که از دانستن آن لابد است بطریق مختصر بیان کنم تا این مختصر بتطویل نه انجامد اول علم توحید پس نزدیک بعضے اهل تصوف توحید بر پنج نوع است اول توحید ایمان دوم توحید علم سیوم توحید تکلیفی چهارم توحید یقین پنجم توحید عزیزی بدانک در عمدهٔ اورده است که ایمان و توحید نزدیک بعضے یکست و آن بعضی اهل اعتزال اند و وجه صریح

ناگفتن ایشان از برای مشهور بودن قول ایشان ست زیرا که اگر توحید و شناخت
خدا یتعالی ایمان بودی پس اهل کتاب را ایمان بهتر از ایمان مسلمانان بودی زیرا که
ایشان خدا و رسول خدا را میشناسند و ایمان نمی آرند در حق ایشان کلام الله تعالی
ناطق است یَعْرِفُونَهُ کَمَا یَعْرِفُونَ اَبْنَآءَهُمْ و این قول شیخ صحیح است
که سه صد رساله بدین طریق انشا کرده است بلکه ایمان گرویدن ست چنانک
در عمده آورده است اول چیزی که بر بنده واجب ست بعد از بلوغ
پیش از جملهٔ فریضها شناختن خدا است و ایمان آوردن بدو تا اگر
کسی ایمان نه آرد بشناخت مسلمان نشود دوم توحید علمی قال الله تعالی
اِنَّمَا یَخْشَی اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا بدان ای فرزند عالم آنرا گویند که
صد هزار مسئلهٔ شرعیه بیاد داشته باشد بلکه عالم آنست که سعی بلیغ کند بجانب خیرات
از جهت وعد موعود و باز ماند از معاصی از جهت وعید مذکور که کلام رسول بدان
ناطق است کما قال علیه السلام اَلسَّعْیُ اِلَی الْخَیْرَاتِ دَلِیْلُ الْمَعْرِفَةِ وَالنَّهْیُ
عَنِ السَّیِّاٰتِ دَلِیْلُ الْمَعْرِفَةِ وایضا قال علیه السلام حَرَکَةُ الطَّاعَةِ
دَلِیْلُ الْمَعْرِفَةِ کَحَرَکَةِ الْجِسْمِ دَلِیْلُ الْحَیَاةِ یعنی هر کسی بقدر باور و اعتقاد خود
عمل میکند و اگر یقین صحیح داشته باشد پس عمل او ساعت بساعت می افزاید و اگر یقین
او ناقص باشد عمل او روز بروز نقصان پذیرد قالت الرابعة العدویة اگر آخرت از خاک
میبودی حکم او بر بقا می بودی و دنیا از طلا بودی و حکم او بر فنا بودی پس عاقلان را بایستی
که باقی را بگرفتی و فانی را ترک دادی که فانی دلبستگی را نشاید و من عجب میدارم
این مردمان را که آخرت از طلا و دنیا از خاک و فانی را بسبب آن
ترک نمیدهند ابو وسیط نام شخصی بود روزی غلامی را بخرید و گفت
ای غلام چه خوری گفت هر چه خورانی گفت چه پوشی گفت هر چه پوشانی گفت
چه کار کنی گفت هر چه فرمائی گفت چه خواهی گفت غلامی خود سپردن آنست
و غلام را اختیار نمیباشد ابو وسیط فریاد بر آورد که من حق را

چنان نشناخته ام و بر زمین افتاد و جان را بحق تسلیم کرد و در تفسیر منیر
در بیان آیت ایاک نعبد و ایاک نستعین آورده است که مومن را دو حال است یکی بندگی
کردن و بنده شدن بندگی کردن آنرا گویند که عبادت الله را از برای ثواب و ترس از
عذاب بجا آرد و بنده شدن آنرا گویند که راضی باشد یعنی هر چه بر و آید از خوب و
زشت از شتش نداند قال علیه السلام الناس کلهم اموات الا العالمون
والعالمون کلهم اموات الا العاملون والعاملون کلهم اموات الا
المخلصون والمخلصون کلهم اموات الا المقربون والمقربون فی خطر عظیم
اگر مقرب یک ذره برضای خود رود از صحن قربت بیرون شود پس ازین خطره مهلکتر چه باشد
سیوم توحید تکلیفی قال الله تعالی والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا
پس اولیاء الله از جهت بشارت این اجتهاد را در عبادت الله بر خود لازم میکنند و در
هر شبی تکلیف تام مینمایند چنانکه نفس را اول از نام رضیات نگاه دارد بعد ازان هر خطره که
ماسوی الله بوده باشد و هر لذت دنیاوی و کل حظوظ نفسانی را بتکلیف دفع کند بلکه نفی از
وجود نیز بتکلیف میکند تا آنرا که خبر به الوهیت در رسد تا تکلیف از و در یابد و در
ربابد و آنساعت در نظر ظاهری طرفة العین مینماید اما بر سالک هزار اندر هزار
میگذرد چهارم توحید یقین و آن ضروری را گویند و آن خاصهٔ پیغمبران است
که از حین خلقت ارواح ایشان تا رحلت شباح ایشان پیغمبری از ان یقین معزول
نگشته که در ایام طفولیت بلکه در حین ولادت از رسوم کفر اعراض نمودند و بر صفا
او راضی بودند منقول است که چون حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم تولد شد
دستها بر چشم نهاده تا مادر را نه بیند برهنه و چنانکه خلیل از آتش بجهت کمال الیقین
استبعاد نمی نمود و زکریا از اره سر باز نزد و همچنین احوال انبیاء را علیهم السلام پنجم
توحید عزیزی و آن توحید شیطان و سائر کافران معتدین است که اگرچه شیطان
دعوی معرفت الله میکند و فرعون در اکثر جا گفتی که خدا حق است و بیقین
میدانستند که مایان خدائرا می شناسیم و از جهت ننگ

---

۴ دیگر
۱ گفته است صلی الله علیه وسلم در کلمات
صلی الله علیه وسلم انبیاء را علیهم السلام
بعضی از اولیاء را رضی الله عنهم
و عالمان را بعضی از اولیاء را رضی الله عنهم
عالمان و عاملان را بعضی از اولیاء را رضی الله عنهم
مخلصان را بعضی از اولیاء را رضی الله عنهم
مقربان را بعضی از اولیاء را رضی الله عنهم
خطر عظیم اند از قرب جبار
و خطر عظیم تر از قرب قهار
۲ این آیت در باره
پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم در کتب و ما
در ترجمه آنانکه جهاد کردند
در راه ما البته دلالت
کنیم ایشانرا براههای
خود ۱۲

کافری از سخن خود باز نمیگشتند آن توحید بر ایشان عزیز بود یعنی دشوار بود
که اگر ایشان به تحقیق خدای را می شناختند هرگز سرکشی نه می نمودند -
رو مزی از حضرت شیخ پرسیدم که شیطان را در حقیقت چه گناه بود
گفت لا بلکه در حقیقت گنهکار بود زیرا که چون کاتب عزم کتابت کند
پس الف اقتضای این میکند که من در از کشیده بلا کسرے واقع شوم
و دل اقتضا برین میکند که من بهر دو طرف کسری داشته باشم پس اگر کاتب
دال را دراز کشد نام دالیت از و میرود و در حق او ظلم کرده باشد و اگر
الف را کسر کند نام الفیت از و میرود و در حق او نیز ظلم کرده باشد و برین
بدبختان آنچه عزیز تر است تصدیق رسل است **ابو جهل** را گفته اند
که در دوزخ بانگ و اویلا کند و میگوید که کارهای خدایتعالے همه حق بود ند اما محمد
رسول الله نبود نعوذ بالله منه و نمرود لعنه الله گوید همه حق بود اما ابراهیم خلیل الله
نبود **دوم علم نماز است** بدانکه آنچه در نماز فرض است دانستن آن
نیز فرض است و دانستن سنت نیز سنت است و دانستن واجب نیز
واجب ست و دانستن مستحب نیز مستحب است و دانستن مباح نیز مباح
است و نا دانستن مکروه نیز مکروه است و نا دانستن حرام نیز حرام است
باید که مکروه و حرام را بداند تا بدان نا دانستگی دران نیفتد و دانستن مفسد نیز
فرض است زیرا که بسا وقت نماز جهال فاسد شود و ایشان بدان خبیر نباشند
بدان ای فرزند که آنچه در بعض نسخها گویند که هر که احکام و ارکان نماز
نداند کافر است آن بنا بر انکار است یعنی اگر کسی منکر شود کافر گردد و اگر کسی هرگز
نماز نکند و روزه ندارد اما اقرار و تصدیق دارد مسلمان است زیرا که عمل غیر ایمان
است و ایمان غیر عمل و آنچه گفته اند هر که احکام و ارکان ایمان نداند کافر است
راست است زیرا که حکم ایمان میان خوف و رجا بودن است
و آن مر هر کسے از مؤمنان را است و رکن ایمان دو است

اقرار بزبان و تصدیق بدل و این نیز در مومن موجود است الحال بشنو که از احکام نماز
گفته است و آنچه مانقی باشد در سائر کتب فقه بیاموز اما از اذان چیزی خواهم گفت
که از دانستن اذان لابد یست زیرا که چند جا در اذان کفر لازم میشود و مؤذن
جاهل ازان خبر ندارد منقول است که ابو وسیط حضرت را در خواب دید
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم او را از دست بگرفت و بر کنار دوزخ
رساند دید که دوزخ پر از آدمیان است گفت یا رسول الله ایشان کیانند گفت
ایشان مؤذنان امت من اند که اذان را نادانسته غلط می گفتند گفت یا رسول الله
تو از ایشان راضی شوی و شفاعت ایشان خواهی کرد فرمودنی گفت خدایتعالی
از ایشان راضی شود فرمودنی وایضا گفت کسی که در مسجد او اذان غلط گفته
میشود و او منع نکند بلکه تمام اهل آن مسجد از شفاعت من محروم مانند نعوذ بالله
منها وصفت اذان این است اَللّٰهُ اَکْبَرُ اَللّٰهُ اَکْبَرُ اَللّٰهُ اَکْبَرُ اَللّٰهُ اَکْبَرُ
اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ
اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ
حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ اَللّٰهُ اَکْبَرُ اَللّٰهُ اَکْبَرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
بدان که در اذان چند جا کفر لازم میشود که اکثر مؤذنان بسبب آن در دوزخ روند و به دانستن
آن عار کنند و اگر کسی گوید که اذان را خوب ندانسته بسلسلهٔ خصومت او را بزنند و اگر ایشان از
از ثواب و عذاب در غلط و صحیح باخبر میبودند هر اینه سالی تمام در طلب دانستن او میبودند که مؤذن
مصحح یعنی صحیح خوان را گفته اند که هر چیز از نباتات و حیوانات و جمادات که آواز او را
می شنوند فردای قیامت بر ایمان او گواهی دهند و دیگر آنکه در عرصات زیر سایهٔ عرش
باشد که یوم لا ظل الا ظله منقول است که روز جمعه جمله ملکوت بر بیت المعمور
جمع میشوند و مهتر جبرئیل علیه السلام اذان میگوید و مهتر اسرافیل ع امامت میکند
و سائر ملکوت اقتدا میکنند بعد از فراغ مهتر اسرافیل میگوید من ثواب
امامت را بامان امت محمد صلعم دادم مهتر جبرئیل ع گوید من ثواب اذان

مسئله در بیان اذان

کله حیّ اسم فعل بمعنی اقبل یعنی بیا
کذا فی الغیاث بمعناه
بیاید بسوی نماز
وبجای خلاصی کرد عبارت
از مسجد است ۱۲

بمؤذنان امت محمد صلعم دادم ومقتديان گويند مايان ثواب اقتدا بمقتديان امت محمد صلے الله عليه وسلم داديم وشايد كه مؤذن مرد صالح ومتشرع بوده باشد زيرا كه اذان امر معروف است وامر معروف اثر نميكند مگر از مرد صالح ودرين زمانه فساد شايد كه كوچه بكوچه بگردد ومرد مانرا دعوت نمايد واز براى مقتديان تحمل تمام بكند حتى كه اورده اند كه اگر امام در ركوع آيد واز پس آواز نعلين كسى را شنود وآن شخص را نميداند كه كيست مهلت بكند تا او در نماز او شريك شود واگر ميداند كه فلانكس ست مهلت نكند كه خالى از ريا نباشد واين روايت در تهذيب مسطور است وشايد كه مؤذن وقت شناخته باشد حتى كه اگر قبل از اذان بگويد اعاده لازم شود وشايد كه مؤذن يكى باشد وامام ديگر اما اگر مؤذن وامام يك شخص بود بايد كه در وقت اقامت گفتن از موضع امامت دورتر رود وبعد از اقامت بموضع امامت آيد وسنت اين ست كه در وقت صلوة وفلاح روى را بگرداند يميناً وشمالاً وانگشتان را در هر دو گوش خود سخت كند يعنى سبّابتين واگر مسجد روزن داشته باشد سر از روزن بكشد وبايد كه بلا ترجيع بخواند امّا اگر بغير تبديل كلمه الحان بكند روا است لقوله عليه السلام زَيِّنُوا الْحَانَكُمْ منقول است كه دختری از اهل ذمه همیشه در آرزوی همین بود كه اگر از مادر وپدر خلاصی یابم مسلمان خواهم شد بلكه از ایشان فرار بكنم ومسلمان شوم روزی مؤذن بدر آواز اذان بگفت دختر پرسید كه این چه باشد كافران گفتند كه بهترین كارهای مسلمانان همین است دختر ازان آرزو مانده شد ومسلمانی نرسید ومنقول است كه در اوایل آغاز اسلام از برای طلب كردن مسلمانان بنماز اصحاب مختلف شدند كه چگونه میتوان خبر كرد وطلب كرد بعضے گفتند كه در وقت نماز علم استاده بكنیم باز گفتند كه این رسم یهودان است نمیتوان كرد بعضے گفتند كه شاخ سوراخ كرده میتوان دمید باز گفتند كه این رسم ملحدان است همدران شب امیر المؤمنین عمر با چهل نفر از اصحاب رض اذان را در خواب دیدند كه همچنان میتوان گفت قصه را بر رسول الله علیه السلام

ص از وقت

ل یعنی خوش كنند آوازهای خود را

رساندند حضرت فرمود آری در شب معراج مهتر جبرئیل ع مرا همچنان تعلیم کرده بود
اما در آنزمان افان اندک بود چون غفلت و غافلی درمیان مردمان شائع گشت
عالمان کوفه حیّ علی الصلوة وحیّ علی الفلاح بران افزودند بعد ازان چون شائعتر
گشت الصلوة خیر من النوم بران افزودند و آنچه در اذان مؤذن کافر
میشود این است اول اینکه در آغاز الله اکبر الف را مدّ کشد و یا الف استفهام
در اول او بیارد دوم چون اکبر را اکبار گوید که اکبار نام شیطان است
سیوم اینکه اشهد را مدّ کشد بمدّ ما، یعنے اشهاد گوید و یا بحذف الف یعنی
شهد گوید زیرا که صیغهٔ ماضی است و اشهاد گواه گردانیدن را گویند پس معنی چنین
میشود که کسے گواهی داده است و یا شما گواه باشید پس گویا که خود
ازینقول استبعاد می نماید که اشهد صیغهٔ متکلم است و یا در اشهد
های دو چشم را بجای حلقی تبدیل دهد یعنی اشحد گوید که این از معنے می برآید پس گویا
که سخن لغو گفته باشد و یا اینکه دو کلمه میشود چنانکه اش خویش را میگویند. و حد باز
گردانیدن و مخالفت را گویند کما قال الله تعالے اِنَّ الَّذِیْنَ یُحَآدُّوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ
ای یخالفون پس چنان گفته باشد که خوش مخالفت کنید توحید باری تعالے را
چهارم آنکه لا اله الا الله بے تشدید گوید زیرا که الّا از برای اثبات ما بعد و
نفی ما قبل است و بی تشدید بمنزلهٔ الی غایت که سرت من البصرة الی الکوفة واقع
میشود پس معنے چنان میشود که نیست الله باطل تا آنکه آله حق نیز نیست و از
این صریحتر کفر نمیباشد پنجم اینکه محامد رسول الله گوید زیرا که نام حضرت محمدﷺ
و محمّد کسی را گویند که خصائل پسندیدهٔ او بسیار باشد و حمد
ستایش را گویند و محمد بالفتح همچنان است محمد بکسر المیم الثانی خلاف
قاعده پس ازینچنین نام شریف را تغیر داده باشد بنام دیگر و دیگر اینکه محمد ستوده شده
را گویند و محامد ستایندهٔ را گویند نیز معنی تغیر میشود و یا اینکه محمد را احمد
گوید بهای دو چشم زیرا که احمد فرومیراندن آتش را گویند وایضا جامهٔ

ع مسئله در بیان آنکه در اذان کافر میشود

ع آیه ۱۳ سوره مجادله

ع آیه ۱۰۶ سوره یونس

کهنه وکسی که در راه تیز رود و چیزی خشک را گویند پس معنی بسیار تغیر میشود ششم اینکه حی را بد گویند یعنی حیا گویند که حیا بمعنی شرم میشود و یا بی تشدید زیرا که معنی حی زندگی است و معنی حی بی تشدید داشتن چیزے بر پاے چیزی را گویند و در تمام اذان سه مد اند هر سه در لا اله الا الله و بعضی مؤذنان الا الله را الا الاح گویند نیز درین کذا است زیرا که بهای دو چشم حق تعالے را گویند و بجای حلقیه روشنی را گویند و ایضا ناقهٔ گریزنده را گویند و در نیمعنی بغایت تغیر مے یابد بیان احوال سامع مقرر است که هر که در حین اذان سخن کند در عرصهٔ عرصات حین خواندن کتابت در مانده شود و هر که در حین اقامت سخن کند در وقت نزع زبان او بسته میشود که کلمه گفتن از و صادر نشود و بعضی گفته اند که این مراد از مؤذن است نه سامع و اگر کسی استبعاد نماید که در حین اذان کسی چگونه تکلم خواهد کرد این فقیر بچشم خود دیده است که افغانی اذان می گفت ناگاه رونده از اهل آن دیه بروے بگذشت در میان اذان برگشت و احوالش پرسید که بکجا میروی و بعد از ان مابقیهٔ اذان تمام کرد و در ترغیب الصلوة مذکور است که اگر سامع رونده باشد بایستد و اگر ایستاده باشد باید که بنشیند و اگر نشسته باشد باید که ایستاده شود اما همچنین از حالی بحالی گردد تمام گناه او عفو میشود پس چنانستے که در آنروز از مادر تولد شده است و در حین اذان و اقامت باید که سامع هر کلمه را با مؤذن موافقت کرده باشد و بعد از تمام شدن حاجت خواهد و دعا کند بیشک برآید و در چند جاے دعا بیشک مستجاب میشود اول حین افطار صوم و دیگر بوقت سحر و سیوم بوقت باریدن باران چهارم بوقت اضطرار و در ماندگی که دلش رنجه شود از هر ممر که باشد و این لغات مذکورین از صراح استخراج نموده شد و ایضا چون مؤذن بگوید الله اکبر سامع گوید مَرْحَبًا بِالْقَائِلِينَ عَدْلًا وَبِالصَّلٰوةِ اَهْلًا كَبَّرْتَ كَبِيرًا وَعَظَّمْتَ عَظِيمًا سُبْحَانَ اللّٰهِ بُكْرَةً وَاَصِيلًا

۱۲ جای تو در اخیر است بسبب ناز از روی الفت آفتی باد در از گی دامنگیر تو باد باقی بسلامتی خدا یا باقی گفتن مصلح ۱۲

وچون اشهدان لا آله الا الله گوید سامع گوید رَضِیْنَا بِاللهِ تَعَالٰی رَبًّا وَّ بِالْاِسْلَامِ
دِیْنًا وَّ بِمُحَمَّدٍ نَبِیًّا وَّ بِالْقُرْاٰنِ اِمَامًا وَّ بِالْکَعْبَةِ قِبْلَةً وَّ بِالصَّلٰوةِ فَرِیْضَةً وَّ بِالْمُؤْمِنِیْنَ
اِخْوَانًا وَّ بِالصِّدِّیْقِ وَالْفَارُوْقِ وَذِی النُّوْرَیْنِ وَالْمُرْتَضٰی اَئِمَّةً رِضْوَانُ اللهِ تَعَالٰی
عَلَیْهِمْ اَجْمَعِیْنَ و در اشهدان لا آله الا الله شاید که ادغام بی غنه گوید یعنی اثر نون
پیدا نکند بلکه الف را با تشدید لازند وچون اشهدان محمدا رسول الله گوید سامع
هر دو انگشت ابهام را بر هر دو چشم نهد یعنی ناخن ایشان دیده بردارد و بدان
ناخن نظر کند حق تعالی چهار هزار گناه کبیره او را عفو کند **و در قرآن خوانی**
مسطور است که این انگشت نهادن سنت است ترک نمیتوان کرد و هر که بجای آرد
در عرصهٔ عرصات حضرت رسالت پناه او را چنان طلب کند که کسی گم شدهٔ خود را طلب
و بگوید قرة عینی بک سیدی و مولائی و یا این گوید که صدق رسول الله و بعضے
گفته اند که سنت با با آدم ع است که روزی آرزوی کرد که اگر جمال محمد آخر الزمان
میدمی چه خوش بودی فرمان حضرت عزت شد که بر هر دو ناخن خود نظر کن چون نظر
نمود جمال جهان آرائی حضرت در ان دید ناخن را بر چشم نهاد و گفت صدق رسول الله
قرة عینی بک سیدی و مولائی و چون حی علی الصلوة گوید سامع گوید لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
اِلَّا بِاللهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ و اگر حی راهی گوید بهای دو چشمه نیز خوف کفر است زیرا که
حی مقرر شده و معنی هی خواندن اشتر بسوی علف را گویند و چون حی علی الفلاح
گوید سامع گوید مَا شَاءَ اللهُ کَانَ وَمَا لَمْ یَشَأْ لَمْ یَکُنْ و چون الصلوة خیر من النوم
گوید سامع گوید صَدَقْتَ وَبَرِرْتَ اَللّٰهُمَّ نَبِّهْنَا عَنْ نَوْمِ الْغَافِلِیْنَ وَلَا تُوَفِّقْ
اِلَّا بِاللهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ و اگر سامع این ادعیات نداند باید که بهر کلمه موافقت کرده باشد
کافیست و چون اذان را تمام کند باید که مؤذن و سامع اینده عا بخواند حَقًّا یَقِیْنًا
صَادِقًا خَالِصًا مُخْلِصًا لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَ
مَا بَیْنَهُمَا الْعَزِیْزُ الْغَفَّارُ وَرَبُّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلٰوةِ الْقَائِمَةِ اٰتِ مُحَمَّدًا
الْوَسِیْلَةَ وَالْفَضِیْلَةَ وَالدَّرَجَةَ الرَّفِیْعَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَّحْمُوْدَنِ الَّذِیْ وَعَدْتَّهٗ وَارْزُقْنَا

شفاعته یوم القیامة انک لا تخلف المیعاد و در شرح مشارق مسطور است
که بعدات همه را منصوب خواند و چون مؤذن قد قامت الصلوة گوید سامع گوید
اقامه الله مادامت السموات والارض اللهم انی اعوذ بک من شر الشیطان
الذی یوسوس فی الصلوة سیوم علم روزه و آن نیز بطریق اختصار بیان کرده شد
و اگر بیشتر بران خواهد در کتب فقه به بیند اما آنچه در کفارت او گفته اند که کفارة الصوم
ککفارة الظهار بعضی عوام الناس تشبیه تام میکنند یعنی چنانکه در ظهار کس بزن
وطی نمیکند در کفارت صوم نیز نکند آن محض غلط است زیرا که در کفارت ظهار
نیز وطی منع نیست مگر ازان زن که ازو ظهار کرده باشد پس اگر کسی را دو زن
باشد ازان که ظهار کرده است وطی نکند و بدان زن دیگر حلال است و این
تشبیه برای آنست که کفارات بسیار اند چنانچه کفارت قتل یمین و ظهار و صوم
پس کفارت کنندهٔ یمین مخیر است میان اینکه یا بنده آزاد کند و یا ده درویش را طعام
خوراند و یا جامه پوشاند که اکثر بدن ایشان پوشیده شود و طعام میانگی خوراند که
جفرات و برنج باشد و اگر قوت این اشیای ثلاثه نداشته باشد باید که سه روزه بدارد
و چون اضافت کفارت صوم بکفارت ظهار کرد ازانست که در کفارت قتل بندهٔ
مومن می باید که آزاد کند و در ظهار خواه مومن خواه کافر خواه اندک معیوب باشد
روا است پس کفارت صوم در حق کفارت چون کفارت ظهار است **علم**
چهارم علم حیض و نفاس و ازان نیز شمه گفته شده است اگر اکثر بران خواهد در
کتب فقه نظر کند و لیکن از صاحبدلان در وجوب این علم گفتار خوش میفرماید کقول
الشاعر **مثنویات** ای ترا دل دلیل نفس نفیس ؛ غم دینت همیشه
بود انیس ؛ گر ندانی کم و زیاده نفاس ؛ اکثرش چل شبانه روز شناس ؛
تا بدین علم آشنا نشوی ؛ ای پسر به که کد خدا نشوی ؛ از سر جاهلی و نادانی ؛
پا درین ره منه که درمانی ؛ و این علم بغایت صعب ترین علوم است پس هر شخصی را
لازم است که بقدری ازین بداند **بعد ازین بدان ای فرزند** که هر چهار مذهب

مسئله در بیان کفارات

۱ استاده و ضابط
سر دیدار او را خدای تعالی تا
میاشد که سه خصلت است هر یکی
از خدا بپرستی تن بلا بگریزد
جوانمردی شیطان از دل بستیزد
می اندازد در نماز ۱۲
۲ کفارت خوردن روزه
مثل کفارهٔ ظهار است ۱۲

مسئله در بیان حیض و نفاس

برحق اند و دانستن ایشان فرض است و اختلاف درمیان ایشان اختلاف برحمت است نه اختلاف بعداوت که الاختلاف رحمة گفته اند و حنفی مذهب را نشاید که گوید مرا بشافعی چه کار است زیرا که درهنگام ضرورت از مذهبی بمذهبی انتقال کرده می شود چنانکه بحج رفتن پیاده بمذهب امام حنیفه روا نیست پس عالمان حاجی مائی را بمذهب مالک میبرند که در مذهب او زکوة شرط نیست و چون بعرفات حاضر شد باز بمذهب ابوحنیفه رح میگردد و ایضاً چون کسی مطلقه ثلثه را حیله بکند باید که او را از احکام وارکان ایمان بپرسد اگر بدان عالم باشد باید که احکام وارکان نماز به پرسد تا بی تحلیل نکاح جدید کند و اگر همان را نیز میداند باید که او را در مذهب امام احمد رح در آرد که در مذهب او حق تعالی را بذات وصفات شناختن فرض است اگر آنرا نمیداند نکاح جدید کند و اگر آنرا نیز میداند این هنگام تحلیل باید کرد ایضا چون کسی جنس را بغیر جنس از غله بفروشد اگر یدا بید باشد روا است اگرچه زیاده بگیرد و نسیه روا نیست اگر تودهٔ گندم درون خانه و تودهٔ جو بیرون خانه باشد نیز نسیه است و اگر جنس مع الجنس بفروشد چون یدا بید باشد روا است و درین زیاده گرفتن روا نیست اگر نیم سوخته باشد چنانکه اگر کسی مثقال را بمثقال میفروشد اگرچه در یک مثقال ذر بسیار باشد و یا در یک اندک غش باشد باید که برابر بگیرد و زیاده روا نیست پس اگر این را نسیه میدهد بقول ابوحنیفه مطلق روا نیست اما متاخران فتوی داده اند بر جواز نسیه و این مسله را از مذهب امام مالک پسندیده اند و ایضا چنانکه اسپ بقول ابوحنیفه رح روا نیست اما بقول شافعی رح روا است و اصحاب ابوحنیفه رح بنا بر ضرورت فتوی بر حلالیت آن داده اند و در شامل بیهقی آورده است که ابوحنیفه رح قبل از موت خود بسه روز از قول خود برگشت و گوشت اسپ را حلال گفت و همچنین از مذهب بمذهب انتقال کرده می شود بدان ای فرزند که دوستی

رحمة

مسئله در بیان تحلیل مطلقه ثلثه

چهار مذهب چون دوستی چهار یار از دست مده زیرا که شجرهٔ شریفهٔ شریعت بباغبان
ایشان کمال یافت کقول الشاعر بیت ایکه سرو سر فرازی دین حقت راست شد ؛
چار تن هم از ره تحقیق هر یک باغبان ؛ ابو حنیفه رح نامش نعمان بو کقول الشاعر شعر
اُعْدُ ذِکْرَ نُعْمَانٍ لَنَا اِنَّ ذِکْرَہٗ ؛ ھُوَ الْمِسْکُ مَا کَرَّرْتَہٗ یَتَضَوَّعُ ؛
و نام پدرش ثابت بود و در شرح مختصر امام محمد کوهستانی آورده است که پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرموده است
که از بعد من شخصی پیدا شود که نام او نعمان بن ثابت باشد اگر من به پیغمبری مبعوث شده نمی بودم
او را پیغمبر میکرد پس اگر شخصی گوید که بکدام دلیل مذهب همچنان بوده میباشد گفته شود که اگر این
آیت را در شان او آورده شود هیچ عجب نیست قال الله تعالی کَشَجَرَةٍ طَیِّبَةٍ اَصْلُهَا
ثَابِتٌ وَّفَرْعُهَا فِی السَّمَآءِ زیرا که اصل او ثابت است که در زمین ست و فرع او با سمان است
که او را بصورت همراه با سمان بردند و ثابت بن زوطی بن مذربان و چون عمر مرتضی با خر
رسید ثابت نعمان را در کنار گرفته در پیش او برد مرتضی در حق او دعا کرد و او علم از هفت کس
اصحاب گرفته است یکی از انس بن مالک و عبد الله بن حسن زیرک و عبد الله بن
جزع زبیدی و عبد الله بن ابی اوفی و عبد الله بن ابی اوف و ثالث الاقصع
و جابر بن عبد الله رضی الله عنهم اجمعین و از بعضی زنان صحابه نیز گرفته است
چون عائشه بنت عجوز و ابو حنیفه رح علم را از بیشتر اصحاب گرفته است اما او را
نسبت در فقه بسوی حماد میکنند و او از شاگردان ابراهیم بن یزید بود و او
شاگرد علقمه بود و او از اسود و از شریح قاضی گرفته بود و ایشان هر دو از
فاروق گرفته بودند علم را و فاروق از رسول صلی الله علیه وسلم قیل مات ابو حنیفه رح
و هو ابن سبعین سنة بتاریخ سنة خمسین و مائة مناقب ابی حنیفه کوفی رح روایت
کرده شده است که امام اعظم ابو حنیفه کوفی رح چون حج وداع کرد در کعبه در آمد و دو رکعت نماز گزارد
در میان دو ستون در رکعت اول بر پای راست استاده تا نصف قرآن بخواند و
رکوع و سجود کرد و در رکعت ثانی بر پای چپ استاد تا قرآن شریف را ختم
کرد و چون سلام داد بگریست و مناجات کرد و گفت الٰهی

مرزبان

ملا ایشان از پاره پسر ابلیس
در رکوع و قال الشیطان
واقع است ترجمه
مانند درختی پاکیزه
زیرا که ثابت او در
آسمان است و شاخ
او در بلندی ۱۲ تفسیر حسینی

مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ وَلٰكِنْ عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ فَهَبْ نُقْصَانَ عَمَلِي بِكَمَالِ
مَعْرِفَتِي فَهَتَفَ هَاتِفٌ مِنْ جَانِبِ الْبَيْتِ يَا اَبَا حَنِيفَةَ قَدْ عَرَفْتَ وَاَخْلَصْتَ الْمَعْرِفَةَ
وَخَدَمْتَ وَاَحْسَنْتَ الْخِدْمَةَ فَقَدْ غَفَرْنَاكَ وَلِمَنْ تَبِعَكَ وَكَانَ عَلٰى مَذْهَبِكَ اِلٰى
قِيَامِ السَّاعَةِ معناه بالفارسية يعنى اى آله ذو الجلال واى بادشاه باكمال واى موجود
لايزال نپرستيد اين بندهٔ ضعيف واين وجود نحيف ترا اى ذات لطف اللطيف چنانكه
حقيقت وسزاوارئ پرستيدن توست وليكن بشناخت ترا چنانكه حق شناختن تو
است پس ببخشائ نقصان خدمت را بكمال معرفت بردى هاتفى آواز داد از گوشهٔ
خانه كه اى ابو حنيفه ما را بشناختى وخدمت كردى آمرزيدم ترا او كسى را كه متابعت
تو كرد وبود بر مذهب تو تا روز قيامت وايضا مسطور است كه روزى مهتر عالم صلى الله عليه
وسلم در مسجد نشسته بود اعرابى در آمد وكاسهٔ خرما پيشش نهاد وگفت ازراه دور در آورده
ام چون رسول الله صلى الله عليه وسلم نيمهٔ خرما بخورد عبد الله بن مسعود رض بر پائ خاست وگفت
يا رسول الله دوش خوابى ديده ام عجب تعبير فرمائ گفت چنان ديدم كه ستارهٔ از آسمان بر
زمين فرود آمد از نور آن ستاره تمام عالم منور شد رسول صلى الله عليه وسلم متفكر شد
مهتر جبرائيل بفرمان رب الجليل در رسيد وگفت اى رسول اوّلين وآخرين واى
سرور دنيا ودين تعبير خواب ابن مسعود آنست كه بعد از رحلت تو بدار الفنا
بهشتاد سال وهشت روز مردى بيرون آيد از كوفه كنيت او ابو حنيفه همه دنيا
را بنور علم او منور كند وسنتهائ ترا بكمال برساند رسول عليه السلام خوشدل شد
وانس بن مالك را رضى الله عنه پيش خود خواند وقدرى از آب دهن خود بر كام او
يخ بست واو را گفت كه ترا عمر دراز خواهد بود وتو ابو حنيفه را خواهى ديد سلام من
بدو رسان وبگو كه عطائ تحفهٔ محمد ترا مبارك باد ونيم خرما كه در دست داشت در
حرير كرد وبعبد الله مسعود داد وگفت دست بدست تو اين خرما را بكسان ده تا بابو حنيفه
برسانند چون رسول عليه السلام بدار الآخرت خراميد عبد الله مسعود رض امانت را نگهداشت
تا آخر عمر خود آنگاه بشاگرد خود علقمه رضى الله تعالى عنه داد وقصهٔ آن بگفت

وچون علقمه را وفات نزدیک آمد بشاگرد خود ابراهیم نخعی داد وقصهٔ آن بگفت و
چون ابراهیم را وفات نزدیک آمد بشاگرد خود حمّاد داد وقصهٔ آن بگفت ودر ین وقت
ابوحنیفه رح هفت ساله بود وشاگردی حماد میکرد وهشتاد سال عمر او بود وآنچه او
میدانست ابوحنیفه رح در یک سال از وی بیاموخت وحمّاد هر روز آن خرمای
نیم را از صندوق بیرون کردی وبردست نهادی وگفتی بحرمت عطا دهندهٔ
این خرما که او را بمن بنمای روزی ابوحنیفه رح نزدیک او آمد وگفت آن امانت
را بمن ده وکسی آنرا نمیتوانست خورد حماد بوی داد در حال بخورد وحماد سر او را
در کنار گرفت وگفت من میدانم که نیم خرمای رسول الله امانت تو خواهد بود ودر
تو میدمم ترا مبارک باد وقصهٔ خواب عبد الله مسعود با وی بگفت وچون حماد وفات
یافت پدر ابوحنیفه رح که ثابت نام بوده است قصد حج کرد وابوحنیفه را با خود برد
در مکه خیمه دیدند زده وگرد آن خیمه آدمی انبوه در آمده ابوحنیفه رح گفت بدانجای
رفتم پیری را دیدم سالخورده ونورانی گفتم این کیست گفتند انس بن مالک رض است
در آمدم وبروی سلام کردم چون آواز من شنید گفت این آواز آشنا می آید
ومرا گفت از کجا می آئی گفتم از کوفه گفت کنیت تو چیست گفتم ابوحنیفه انس بن مالک
رضی الله عنه ابروان مرا بگیرید وبالا کنید تا من او را به بینم که صاحب
مذهب بزرگست آنگاه مرا گفت نزدیک من آی تا امانتی که دارم تسلیم تو کنم
چون نزدیک او رفتم قدری آب دهن در دهن من کرد وگفت این آب دهن
مصطفی است صلی الله علیه وسلم چون آن آب دهن خوردم حلاوت عظیم
یافتم انس بن مالک رض گفت اکنون چون آب دهن مصطفی علیه الصلوة والسلام
خوردی خود را چگونه می بینی نشان آن با من بگوی ابوحنیفه رح بر پای خاست و
زبان برکشاد وگفت ای انس این ساعت خود را چنان می بینم که اگر انواع
حکمت وانواع علوم در هر یک دانایان روی زمین جمع شوند وهر یک از
من هزار مسئله بامتحان به پرسند بتوفیق حق تعالی

آنهمه را جوابهای باصواب ما بگویم واز هیچکس نمیترسم واندیشه نمیکنم واز همه زیاده ام ومذهب من بهمه آفاق برسد و دیگر در مناقب او خوانده ام که جمعی از جهودان ببغداد آمدند از وی سوالات کردند واز جمله سوالات یکی این بود که در عالم شهریست وآن شهر شصت ۶۰ محله دارد وسی ۳۰ محله از وی روشن است وسی محله تاریک ودران سی محله تاریک یک محله بهتر از هزار شهر است آن شهر کدام است وآن محله کدام جواب فرمود که آن شهر ماه رمضان ست که سی محله روز روشن است وسی محله او شب تاریک وآن یک محله تاریک که بهتر از هزار شهر است شب قدر است که لیلة القدر خیر من الف شهر چون این بیان کرد بسیار از جهودان مسلمان شدند دیگر در فوائد ظهریه آورده است که روزی شخصی بمسجد در آمد وسوال کرد که چه میگوئید در حق مردی که میگوید که از بهشت امید نمیدارم واز آتش دوزخ نمیترسم ومرده وخون میخورم و بدانچه ندیده ام گواهی میدهم واز خدا نمیترسم وزن را نکاح نمیکنم وصحبت کردن باوی حلال میدارم ونماز بارکوع وسجود نمیگزارم وفتنه را دوست میدارم وحق را دشمن میدارم واز رحمت خدا میگریزم وجهود ونرسارا راستگوی میدارم واز جنابت غسل نمیکنم امام رحمه الله تعالی فرمود ای یاران در مسله امتحان چه میگوئید گفتند که این شخص کافر باشد امام اعظم گفت ای یاران این شخص مسلمان باشد وتبسم کرد وگفت آنچه گفته است راست است از بهشت امید نمیدارم واز آتش دوزخ نمیترسم از خدا امید میدارد واز وی میترسد آنچه مرده وخون میخورد گوشت ماهی وسپرز وجگر میخورد وآنچه گفته است بدانچه ندیده ام گواهی میدهم یعنی کلمه شهادت میگوید وخدا ئرا جل جلاله ورسول خدا را ندیده است وآنچه گفته که از خدا نمیترسم یعنی ظلم نمیکنم وآنچه میگوید که زن را نکاح نمیکنم وصحبت باوی حلال میدانم یعنی کنیزک داشته باشد وآنچه گفته است که فتنه را دوست

میدارم یعنے فرزند و مال را دوست میدارد و آنچہ گفتہ است کہ حق را دشمن میدارم
مرگ را گفتہ است و آنچہ گفتہ است کہ از رحمت خدائی تعالی میگریزم باران را
گفتہ است و آنچہ گفتہ است کہ جہود و ترسا را راستگو میدارم یعنے
درین قول وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصٰرٰى عَلٰى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصٰرٰى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلٰى
شَيْءٍ و آنچہ گفتہ است از جنابت غسل نمیکنم یعنے تیمم میکند وقتی کہ آب نباشد و
دیگر از مقامات او رحمۃ اللہ علیہ آنست کہ روزے جہودے با او ہمراہ شد جہود را
گفت چرا بدین محمد در نہ آئی گفت یا امام مسلمانان من گر سنہ ام اگر دین
محمد حق است دعا کن تا خوانے از آسمان فرود آید و ہر دو از ان طعام سیر بخوریم
آنگاہ بدین محمد در آئیم برین جملہ عہد کردند ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ دو رکعت نماز
گزارد و روی بزمین نہاد و گفت یارب مرا در پیش این بیگانہ خجل مگردان
خوانے فرود آمد جہود گفت سر بر آر کہ کارت بر آمد و طعام سیر خوردند امام گفت
بعہد خود وفا کن و ایمان بیار گفت ای امام صبر کن تا من نیز دعا کنم
اگر مثل تو نتوانم کہ خوان فرود آورم مسلمان شوم و اگر نہ نشوم و جہود
دانا بود سر و قدم خود بر قدمگاہ امام اعظم نہ و ہر دو دست خود بجای دستہای
او نہاد و گفت یارب بحق این امام کہ ہمچنان خوانی فرست آراستہ در حال
خوانی دیگر فرود آمد ابو حنیفہ متحیر شد جہود گفت ای امام از تو دو کرامت دیدم
یکے آنکہ تو نمودی و دیگر اینکہ من نمودم ہم ترا شفیع آوردم تا کارم بر آمد و در
حال مسلمان شد و دیگر آنکہ از مقامات او این است کہ چہل سال شب
نخفت و بوضوئی نماز خفتن نماز بامداد گزارد و سہ صد و ہشتاد ہزار مسئلہ را
جواب فرمودہ است و چہار مسئلہ را جواب در توقف داشتہ است اوّل مسئلہ
دہر است دوم خنثی مشکل سیم مسئلہ محل اطفال کافران است کہ در بہشت باشند
یا در دوزخ زیرا کہ عمل صالح ندارند کہ گویم ببہشت روند و عمل بدے ندارند
کہ گویم بدوزخ پس توقف کردن بہتر باشد چہارم

ف

آیت ہذا در بارہ اول و ثانی
وقالت الیہود الخ
گفتند جہودان نیستند
گروہ ترسایان بر چیزی نیستند
دین و گفتند ترسایان نیستند
جہودان بر چیزی از دین ۱۲ تفسیر حسینی

وقتِ ختنه کردن زیرا که اگر گویم بخورده گی ختنه کنند نارسیده را سبب درد
رسانیدن باشم و اگر گویم به بزرگی ختنه کنند عورتِ اورا دیدن روا نیست که
ناظر و منظور هر دو لعنت الله میباشند و بعضے علما گفته اند که ختنه در خورده گی
باید کرد اما موئی لب را زدن در مسلمانے ثواب زیاده از ختنه کردن است و
علامتِ مسلمانی است و دیگر از فضل و بزرگی امام اعظم آنست که چهار هزار
شاگردان را بدرجهٔ فتوی رسانید **ایضا رزمی** از بدبختان آن زمانه بایکی از
اصحاب امام مباحثه کرد که امام قهر داشته باشد اصحاب گفت نداشته باش
آن بدبخت گفت پس من بامتحان بروم رفت بنزدیک دروازهٔ امام و در کوفتن
گرفت که امام را بیاگاهانید تا بیرون آید چون بیرون شد گفت ترا نطلبیده ام باز
درون رفت همچنان تا سه کرت بیرون شد بعد ازان گفت که من طلبیده ام ترا
پرسیدنے دارم گفت اینکه مزهٔ پلیدیِ آدم چگونه است امام فرمود چون در
شکم بود ترش باشد و چون بیرون آید تلخ گردد گفت یا امام تو ازان چشیده
نعوذ بالله من هذا القول الشدید امام گفت لابل در روایت چنان دیده ام بعد
ازان گفت یا امام من شنیده ام که تو مادرے داری فرمود آری بعد ازیں
صاحب حسن است که روئی او چنان زیبائی دارد و پائی او چنان و دستِ او
چنان و موئی او چنان و دندان و لب و دهن او چنان زیبائی دارد حتی که آن بدبخت
اندام نهانے را نیز یاد کرد که چنانست امام فرمود هر چه هست آفریدهٔ خدا است
گفت غرض اینکه من میخواهم تا بنکاح خود در آرم امام فرمود حاکم نفس است
باش تا او را بپرسم چون برگشت سر آن بدبخت از تن جدا شده و بر زمین
افتاد همه عالم متحیر شدند گفتند یا امام این چه بود فرمود تیغ صبر من گردن
بزد **ایضا آورده اند** که در قریب او جهودے متوطن بود هر روز صحن خانه
خود را میرفت و آن روفته را در صحن امام می انداخت امام از انجا میگرفت
و بیرون میکرد روزے امام محمد بادشاه زاده بود و در مدرسه نشسته

بود که آن جهود آن روفته را باز در صحن امام انداخت امام محمد علیه الرحمة سقطش
گفت وقهر و غضب تمام نمود خواست تا او را تعزیر کند اما چون امام ابو حنیفه
رضی الله عنه از ان خبر یافت گفت ای فرزند مدت هفتاد سال است که او
همچنان میکند و من تحمل میکنم زیرا که حق همسایه همچنان است و شما در یک روز دل او را
رنجه نمودید چون جهود از ان احوال خبر شد در حال مسلمانی را قبول کرد و ایضا
آورده اند که قریب او دخترے بود مستوره که بغیر از شب در روز بیرون
نمیشد اما در هر شب که بیرون میشد بر بام امام ستون استاده میدید و نمیدانست
که آدمی باشد بعد از وفات امام چون بیرون شد آن ستون را ندید از
پدر خود سوال کرد که در ایام امام ستون می بود اما درین شب نیست چه شده
باشد پدرش گفت ای جان پدر آن ستون دین بود افتاد یعنے امام اعظم رح
بود که هر شب نماز میگزارد **دیگر** از مناقب او اینکه در ماه رمضان شصت و یک
کرّت قرآن میخواند یک کرّت در روز میخواند و یک بار در شب میخواند و یک کرّت
در تراویح ختم میکرد **و دیگر** اینکه هرگز با آسمان و آفتاب نیز نظر نمیکرد و میگفت
که تاسف از ان عمر گذشته که با آفتاب و آسمان تیز نگریستم روایت
ندیده بودم که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم هرگز با آفتاب و آسمان نمی نگریست
زیرا که هر دو مؤنث معنوی اند و آسمان مزیّن است بزینت کواکب **و دیگر**
آنکه از مناقب او این است **در خبر است** که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
وسلم فرموده است هر که سراویل خود را بنا محرم نکشاده باشد اگر عورت بدرد
زه گرفتار شود همان شخصے از روزن خانه در نظر دارد فی الحال خلاص شود پس
امام را حق تعالی چنان پاک آفریده که نظرش بنا محرم نمی افتاد چون عورت
را در دزه میشد او را از روزن خانه می دید خلاصی می یافت **و دیگر آورده**
اند که روزے در راه میگذشت طفل در ان راه میرفت پا او همراه شد امام
گفت ای طفل پای را محکم بنه و واقف باش که راه خلیس است تا نه افتے

طفل گفت اے امام اگر من بفتیم باز برخیزم تو واقف باش کہ اگر بفتی سائر مردمان
بر تو افتند و زیر خواہی شد و ہمہ مردم ہلاک شوند امام دانست کہ طفل دانا است
زیرا کہ پیغمبر فرمودہ است ذَلَّ عَالِمٍ ضَلَّ عَالَمٌ یعنے لغزیدن عالم گمراہے را
سبب است تا تمام عالم گمراہ شود پس امام در گریہ شد و چون ماتم زدہ
باصحاب خود پیش آمد کیفیت احوال پرسیدند باز نمود امام گفت بر شما باد کہ
ہر یکے بقدر علم و دانش خود علم بیان کنید و فتوے دہید کہ راہ شریعت راہ
سخت است و دور و دراز است بعد ازان اختلاف پیدا شد **دوم** مذہب امام
شافعی رحمۃ اللہ علیہ ہو ابن عبد اللہ بن محمد بن ادریس بن عباس بن عثمان بن
شافعی بن شاہب بن عبید بن یزید بن ہاشم بن عبد اللہ بن عبد المطلب بن عبد
المناف و ولد بقرب من ست و خمسین و مائۃ و عاش اربعۃ و خمسین و مات یوم الجمعۃ
و دفن بمصر رحمۃ اللہ علیہ و انہ قد اخذ العلم من مالک بن انس و محمد بن الحسن
و بشر بن عباس و اصحابہ یصفون الی مسلم بن خالد بن مسلم الزنجی عن خلف بن
ایوب و اللہ تعالی جعل العلم بعد نبیہ فی اصحابہ ثم بعدہم
فی التابعین ثم بعدہم
فی ابی حنیفۃ رح و اصحابہ من شاء فلیرض و من شاء فلیسخط **منقول است**
کہ حضرت امام شافعی رح چنان ذاکر بود کہ در ہیچ احوال سر از جنبانیدن قرار نمیکرد
روزے حجام سبلت او را پست میکرد گفت یا امام سر را باز دار تا لبہائی تو بریدہ
نشوند گفت لب بریدہ بہ کہ ذکر خدائی فراموش کردہ **اورده اند** کہ مدت سہ سال
در رحم مادر بود در حالت ولادت مادرش قریب نزع شد زیرا کہ طفل سہ سالہ
دندانش روئیدہ بود اما در ان زمان امام اعظم رح از دار الفنا بدار البقا رحلت نمود
جنازۂ او را از روزن خانہ بمادرش بنمائیدند در حال خلاص شد ازان شافعی نامیدند
کہ بشفاعت ابو حنیفہ رح تولد شد **مناقب دیگر امام شافعی اورده اند** کہ امام
احمد حنبل رح را سہ لک احادیث نبوی یاد بود اما در اکثر اوقات در پیش امام شافعی رح
میرفت و مسئلہ سوال میکرد و امام احمد رح پیر بود و امام شافعی رح ہنوز طفل بود

مسئلہ
در بیان مذہب و مناقب امام
شافعی رحمہ اللہ تعالی ۱۲

اصحاب امام احمدؒ ننگ و عار کردند و گفتند یا امام شمارا سه لک احادیث در یاد است
در پیش این کودک برای چه میروید گفت چنانست ای اصحاب آنچه میدانم پوست
مسئله میدانم او مغز آن مسئله میداند **و دیگر آورده اند** که روایت امام شافعیؒ را
چرا در جایها متصل بروایت امام اعظمؒ می آرند و روایت امام مالکؒ و امام احمدؒ را گاه گاهے
می آرند گفته اند که مادر امام شافعیؒ بغایت صاحب جمال بود و در ایام جوانی بیوه شد خواست
تا امام یوسفؒ را شوہر کند چون امام را از کار خیر عار نبود روزی امام شافعیؒ خود با مام یوسفؒ
گفت که مادرم چنان اختیار دارد امام یوسفؒ خود اگر او را میدید بهتر میبود از روزن خانه
بدو نمود امام یوسفؒ قبول کرد چون تزویج کرده بدو سپرد در ان شب امام شافعیؒ
دعا کرد که یارب این شب را کلان کن **آورده اند** که آن شب دوازده ساله
شد اما بر سائر مردمان یکشب بود امام شافعیؒ در کتب خانهٔ امام اعظمؒ در آمد
و کتب امام اعظمؒ در پیش امام یوسفؒ بود و کتب را مطالعه کرد در هر روایت که
مخالفت میدانست مخالفت انداخت ازان مشهور عالم گشت **دیگر**
انکه بعد از امام ابو حنیفهؒ بود و در اطراف عالم میگشت مردم را بمذهب خود می آورد

مسئله
در مناقب امام مالکؒ

سیوم مذهب امام مالک رحمة الله علیه و او ابن انس بود و انس بن مالک
بود دیگر آنکه انس در ایام طفلی مدت هشت سال در عیال رسول بود ازان مفتیٔ
صحاب گشته است انس گفت روزے در زیر درخت خرما افتاده یافتم
ذان میخوردم که رسول الله صلی الله علیه وسلم در رسید گفتم یا رسول الله از ان خرما
خورم یا نه حضرت صلی الله علیه وسلم تبسم کرد و دست مبارک بر شکم من نهاد
گفت اشبع بطنک یعنی سیر کن شکم خود را که بدین ما خو ذ نشوی از درخت میفشاند
تان میگفتی و بخوری و ایضا روزی رسول الله صلی الله علیه وسلم سوار می آمد و بی بی
طمهؓ چنانکه عادت طفلان است هر دو استقبال نمودیم حضرتؐ مرا پس پست سوار
و بی بی فاطمهؓ را در پیش خود بگرفت **چهارم مذهب امام احمد بن حنبل** آورده
ت که امام احمدؒ مردی گوشه نشین بود که بغیر از ضرورت بیرون نمی شد بدان

مسئله
در بیان امام احمد بن حنبل رحمة الله تعالی

ای فرزند که هر چهار مذهب را برحق دانی و در حقیقت ایشان شک نداری حتے که اگر شخص
از یک مذهب منکر شود کافر گردد و گفته اند که شرع را چهار رکن است همین
چهار مذهب اند هر که ازین خارج است خوارج است **پس بدان که**
ایمان بقول ابی حنیفه رحمة الله علیه ایمان مجمل بسنده است که گوید قبول کردم دین
مسلمانی را و آنچه در رویست و بیزارم از کفر و کافری و آنچه در رویست و گفته اند که
اَلْاِیْمَانُ اِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ وَتَصْدِیْقٌ بِالْقَلْبِ وَالْاِعْتِقَادُ بِالْجَنَانِ جنان میانه
دل را گویند زیرا که او هرگز از جائے خود تغیر نمی یابد و آنچه گفته اند که اصل
تصدیق است و آن تصدیق مختص بجنانست چنانکه اگر بر زبان و دل سخن
ناشائسته بگذرد تا جنان او بر جائی باشد کافر نگردد و قلب گردنده را گویند
یعنے در اکثر اوقات بر دل اندیشهٔ ناموافق می آید امّا باور ے جنان اندیشه
را دخل نمیدهد امّا کافران را همان اصل که جنان باشد نیست اگر بر دل ایشان اندیشهٔ
مسلمانی آید چون اصل نیت غلط میشود و ایمان بقول شافعی ع اقرار باللسان و
تصدیق بالقلب و اعتقاد بالجنان و عمل بالارکان است که بقول او نماز جنازهٔ
بے نماز درست نمیدارند اما عالمان متاخران او و اصحاب او فتوی بر جواز جنازه
کرده اند تا سنت و جماعت خلاف نشود و الله اعلم **فصل چهارم** در ذکر
قال الله تعالی فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَّقُعُودًا وَّعَلٰى جُنُوْبِهِمْ اگرچه این آیت در شان
نماز است در حین حرب امّا کلام الله اصل است بهر طرف که عالمان را سخ میکشند
معنے او میرود مگر وقتی که معنی او محض غلط کند این هنگام توهم کفر است کقول
الشاعر **شعر** حَسْبُ جَمِيْعِ الْعِلْمِ فِي الْقُرْاٰنِ لٰكِنْ ۞ تَقَاصَرَ عَنْهُ اَفْهَامُ الرِّجَالِ ۞
قال الله تعالی اَلْخَنَّاسِ الَّذِيْ يُوَسْوِسُ فِيْ صُدُوْرِ النَّاسِ **و در تفسیر منیر**
در شان این آیت آورده است که خناس نام شیطان است که سر قلب آدمی را در
دهن خود گرفته است و می مکد از ان لعاب پلید او در دل مؤمن جمله انواع معاصی می افزاید
امّا چون الله تعالی را بر زبان راند خناس از وی میگریزد پس چون ذکر

ف ایمان اقرار است و تصدیق بر دل و اعتقاد بیازار دل ۱۲

ع پس باور نکند خدا را پس بیاور ۱۲ صحت

ف آیت کریمه بذا در پاره چهارم در رکوع واذا ضربتم ۱۲

نام اللہ سبب نجات از دیو است و بر ہر بندہ مومن لازم است کہ نام شریف
را فراموش نکند اما خاصہ کسے کہ دم از شیخی و سالکی زند بر و فرض است کہ نام
شریف اللہ را در نفس فراموش نکند کہ کُلُّ نَفَسٍ اِذَا خَرَجَ بِغَیْرِ ذِکْرِ اللّٰہِ فَھُوَ مَیِّتٌ
زیرا کہ چون نام شریف را فراموش کند شیطان انواع معاصی و بدی و کینہ
و حرص و ہوا در دل او فرود می آرد پس از مراتب مشائخان پس افکندہ باشد بسبب
این معاصی قال اللہ تعالی مَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِکْرِیْ ای عن القران فَاِنَّ لَہٗ مَعِیْشَۃً
ضَنْکًا ای ضَیِّقًا وَعَنْ اَبِیْ جُبَیْرٍ ای نَسْلُبُہُ الْقَنَاعَۃَ حَتّٰی لَا یَشْبَعُ مَعَ الدِّیْنِ التَّسْلِیْمُ
وَالْقَنَاعَۃُ وَالتَّوَکُّلُ فَیَکُوْنُ حَیٰوتُہٗ طَیِّبَۃً وَمَعَ الْاِعْرَاضِ الْحِرْصُ وَالشُّحُّ وَمَعِیْشَتُہٗ
ضَنْکٌ وَحَالُہٗ مُظْلِمَۃٌ کَمَا قَالَ بَعْضُ الْمُتَصَوِّفَۃِ لَا یَعْرِضُ اَحَدٌ عَنْ ذِکْرِ رَبِّہٖ
اِلَّا اُظْلِمَ عَلَیْہِ وَقْتُہٗ وَتَشَوَّشَ عَلَیْہِ رِزْقُہٗ **و در تفسیر مدارک** من عینہ التشویش
شوریدہ شدن پس ازین جا معلوم میشود کہ اگر صاحب ذکر ذکر را ترک دہد از رزق محروم
ماند و از احوال مشائخان باز ماند پس سالکی را نشاید و ایضا قال اللہ تعالی وَاذْکُرْ رَبَّکَ
اِذَا نَسِیْتَ یعنے چون طرفۃ العین ذکر از سالک و طالب فراموش شود در حال بدان طرفہ تاسف
خورد و بیاد آرد و تکلیف کنندہ باشد در یاد کردن ذکر بعد ازین بدان کہ ذکر نیز بر چہار نوع
است اوّل ذکر عام دوم ذکر خاص سیوم ذکر خاص الخاص چہارم ذکر خاص الاخص اوّل ذکر عام
و آن موافقت شرع را گویند کما قال اللہ تعالی فَاذْکُرُوا اللّٰہَ قِیَامًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰی جُنُوْبِھِمْ
و در تفسیر حسینی در معنی این آیت آوردہ است کہ ہر قیامی و ہر قعودی و ہر حرکتی
و ہر نظرے و ہر قدمی کہ موافق شرع جاری باشد ہمہ ذکر خدا ایست زیرا کہ اگر او خدای
را فراموش کردہ می بود پس خلاف شرع از و در وجود می آمد و چون خلاف
نمی آید پس گویا کہ در ہیچ احوال فراموش نکردہ است پس مومن اگر تلاوت قرآن
کند و یا صوم دارد و یا نماز گزارد و یا از نہی باز ماند گویا کہ ہمیشہ در ذکر است
زیرا کہ او حق شناس است کہ خلاف امر او نمیکند قَالَ عَلَیْہِ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ
حَرَکَۃُ الطَّاعَۃِ دَلِیْلُ الْمَعْرِفَۃِ کَحَرَکَۃِ الْجِسْمِ دَلِیْلُ الْحَیَاتِ دوم ذکر خاص ہم آنکہ

طائفہ مشغول بطلب لذت دنیاوی مراتب اند کما قال اللہ تعالیٰ وَالَّذِیْنَ جَاهَدُوْا فِیْنَا لَنَهْدِیَنَّهُمْ سُبُلَنَا پس ایشان اول شریعت را مستقیم میدارند بعد ازان ہر لذت دنیاوی چون مال و فرزند بدو پیش می آید تکلیف کردہ ازان میگذرند کما قال اللہ تعالیٰ اَلْمَالُ وَالْبَنُوْنَ زِیْنَةُ الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا وَالْبَاقِیٰتُ الصّٰلِحٰتُ الآیۃ زیرا کہ ایشان ہر حظوظ نفسانی و دنیاوی را گویا کہ فراموش کردہ اند زیرا کہ اگر باین جیفہ علایق دارند حضوری را نشاید پس ذکر کہ بغیر حضور باشد فائدہ و نتیجہ ندہد کما قال اللہ تعالیٰ وَاذْکُرْ رَّبَّكَ اِذَا نَسِیْتَ یعنے ذاکر باش حق را چون فراموش بکنی ماسوی اللہ را و الا ذاکری را نشائی و ذاکر آنرا گویند کہ ظاہر و باطن او در ذکر مساوی باشند چنانکہ شیخ الاسلام والمسلمین حضرت شیخ علی ترمذی قدس سرہٗ میگفت کہ ذِکْرُ اللِّسَانِ بِغَیْرِ ذِکْرِ الْقَلْبِ لَقْلَقَةٌ وَذِکْرُ الْقَلْبِ بِغَیْرِ حُضُوْرِ الرَّبِّ وَسْوَسَةٌ اگرچہ ذکر لسانے را ثواب بسیار است چنانکہ منقول است کہ مردگان میگویند اگر باز خدا تعالیٰ ما را زندگی میداد در تمام عمر اگر یک کرت کلمہ اللہ را میگفتیم بسندہ بود اما در مذہب صاحبدلان تا دل ذکر را بخود مسلم و لازم نگیرد نتیجہ ندہد و باز گفتہ اند کہ اگر نہ ہزار کرت ذکر را بزبان گوید و یک کرت بدل ثواب این افضل است و آنکہ دایم حضور اند ذکر قلب را بے حضور چیزے نمیدارند زیرا کہ آنچہ نتیجہ و مقصود باشد حاصل نشود پس صاحبدلان ذکر لسان را قبول ندارند و حاضران ذکر قلب را قبول ندارند و ایضاً شیخ میگفت کہ در ایام جوانی در ولایت ہند در طلب علم بودم در نواحی مانکپور شیخ سیلونی را مدرس و محقق یافتم تا کافیہ و ہدایہ و وقایہ در پیش او گذراندم بعد ازان شیخ را ذاکر دیدم خواستم تا از و تلقین ذکر و فکر بگیرم شیخ التفات نکرد گفت من از ممر دست انابت بدادن بسیار استبعاد مینمایم زیرا کہ درین راہ خطرہاے عظیم است ماہم پیرے دارم بیا تا ترا در پیش او برم شیخ فرمود کہ بعد ازان مرا بشیخ سالار بدہ سپارید تا بدین درجہ رسیدم و از مرتبہ شیخ سیلونی میگفت کہ چنان ذاکر بود روزے بر بام نشستہ بود ذکر بر و غلبہ شد و از بام

ف آنکہ بنا کوشش میکنند در معرفت باید زیرا کہ ما بالقصد راہ نمی خواہیم ۱۲

ف آیت مذکور در سورہ کہف در رکوع دہم واقع است ۱۲

ف آیت مذکور در سورہ الذاریات در رکوع دہم واقع است ۱۲

ف آیت مذکور در سورہ الانفطار در رکوع دہم واقع است ۱۲

ف مال و پسران گل زندگانی دنیا اند و کارہاے نمایان باقیات صالحات بہتر است ۱۲ حسینی

ف یاد کن پروردگار خود را وقتیکہ فراموش کنی ۱۲

ف یعنے خالی از فائدہ نیست ۱۲

افتاد امّا بوجودش هیچ زحمت نرسید و ایضاً فرمود اگر درس میگفت و یا خواب میکرد همیشه
انگشتان تمثه بطریق تسبیح می جنبید روزی در بیان مسائل بود و بخلق امر معروف
میگفت یکے از همنشینانش اندیشه کرد که الحال شیخ غافل باشد در حال گفت که من غافل نیستم مرید
خجل شد و ایضاً روزی در خواب بود باز مرید اندیشید که مگر غافل باشد باز شیخ گفت
غافل نیستم سیوم ذکر خاص الخاص بدانکه در بدن آدمی سه چیز راست نوع رزق مقدر
است چنانکه نفس را اکل و شرب سر را مشاهده و قلب را ذکر پس چون طالب بکمال استغراق
رسد نفس از اکل و شرب و سر از مشاهده و قلب از ذکر باز میماند که وَاذْکُرْ رَبَّکَ اِذَا نَسِیْتَ
و در مذهب ایشان اَیْ نَسِیْتَ الْاَکْلَ وَالشُّرْبَ وَالْمُشَاهَدَةَ وَالذِّکْرَ
پس این هنگام بحقیقت مذکور رسیده باشی والا مهجوری ذاکری حضور را نشاید و
چون ناگاه ازین مراتب باز آید تکلیف کرده باز همانرا جوید و فقیر را برادری بود در
زمستان سخت عرق عرق میگشت از احوالش پرسیدم که هرگاه چگونه بدست
می آید ای برادر نشنیده که الصوفی صاحب الوقت این مراتب بتکلیف من است
اگر تمام عمر در وباشم چهارم ذکر خاص الاخص و این ذکر را حد و نهایت نمیباشد و
این گم شدن از خود است **بیت** تو در وگم شو که توحید آن بود ۞ گم شدن گم کن که
تفرید آن بود ۞ واذکر ربّک اذا نسیت در مذهب ایشان این تا خطابیه است یعنے
چون فراموش کنی تو نفس خود را پس این هنگام ذاکر و مذکور نباشد مگر واجب تعالی که
اِذَا انْکَسَرَتِ السَّفِیْنَةُ یَرْکَبُهُ الْبَحْرُ که او را بحر بر داشته است منقول است
که مجنون در عشق لیلی منتهی شد روزی لیلی را بر وگذری افتاد گاهی سرش را در
کنار میگرفت و گاهے پایش را میمالید و گاهے دستهایش را پیش میکشید هکذا تا او را
بسیار از حالی بحالی بگردانید مجنون تو کیستی که مرا تشویش میدهی گفت منم لیلی
گفت لیلی کیست گفت معشوقهٔ مجنون گفت کیست مجنون گفت توئی گفت من
خود لیلی شده ام مجنون و لیلی را نمیدانم پس این هنگام که العلم حجاب الاکبر است ازین
شان برخاست که علم دانش انانیت را گویند **بعد ازین**

مسئله
در بیان ذکر خاص الخاص

مسئله
در بیان ذکر خاص الاخص

وقتیکه کشتی سوار میشود دریا او را

ای فرزند که اسمای حق تعالی آنچه بر پیغمبر ما نازل شده اند جملگی نود و نُه اند و حضرت رسالت پناه صلے اللہ علیہ وسلم همارا باصحاب بطریق ذکر و فکر تلقین کرده بود بعد از اصحاب مشائخان کبار در هر اسمی که نتیجه می یافتند همارا پیش میگرفتند و بدان روش می ماندند ازان چهارده خانواده موجود شد و این مشائخان کبار اسمی را برای نتیجهٔ خود تخصیص کرده اند اما اشتراک هم دارند در همه اسما که همه را بذکر میگویند تا صافیت دل حاصل شود خصوصًا لا آله الا اللہ در همه سلسله مشترک است که از آغاز حال مرید را تلقین میکنند از جهت بسیاری برکت او بدان ای فرزند که اول مرید را از جمله معاصی باز دارد و از معروفات در آرد بعد ازان اگر مرید را از تجلیات شیطانی باز خواهی کرد و نگاه خواهی داشت و مرید نیز مشروع باشد او را بخلوت در آرد چون از احوالات خلوت نجات یافت بعد ازان که قوت حرارت ذکر دارد او را ذکر دهد و معلوم باد ای فرزند که ذکر امانت است و دُر است و دُر را در دهان هر سگ نمیتوان انداخت وَلَا تَطْرُدُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ زنهار صد زنهار که ذکر خاص است و عام نیست هر کس نمیتوان داد که طاقت ذکر نخواهد آورد و آیات سماویه بر این جمله ناطق است که اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰى اَهْلِهَا و باید که ذکر را در گوشهٔ تاریک که هیچکس نباشد باید داد و سخن تصوف را نیز در جائی بگو که هیچ مخلوقی نشود منقول است که عبد اللہ شطاری مریدی را از مریدان خود ذکر تلقین میکرد اما در ان جای اسپ استاده بود از تلقین باز ماند و گفت این نیز حیوان است مبادا که طاقت شنودن ذکر نیارد فریاد بر آورد و ایضا روزی این فقیر در قدمبوسی شیخ المشایخ والاولیا سید السادات میان سید علی ترمذی در بیابان میرفت سخن از تصوف افتاد شیخ دهن مبارک را بگوش فقیر نزدیک رسانده مقصود باز گفت اگرچه دران میان جز من و او شخصے نبود اما ادب مشایخان بجای می آورد و مرشد فقیر آنچه ذکر داده بود بزبان خود بنج یا شش نفر از دانشمندان که کمینهٔ ایشان این فقیر است و الامر سائر مریدان

لہ سیفگنید دُر را در زبان سگان ۱۲

مہ کرار را کنید ۱۲ ایشان بسوی اہل آن ۱۲

فہ آیت ہذا در پارهٔ پنجم در رکوع ام ترَ الی الذین ۱۲

را برای تلقین این فقیر را اذن میداد هر چند ممانعت مینمودیم قبول نکرد و میگفت که قبول
کردن امر مرشد واجب است و بعد از وفات اذن مصلی و سجاده بغیر از فقیر بدیگر کس نکرد
و فرزندان را نیز اذن نداد که قوت آن نداشته بر خلاف این زمانه فساد که چون
پدر بگذرد پسر پیشوای جهان میگردد و چنانکه بادشاهی از پدر به پسر میماند
محض ضلالت است و ذکر نیز بر خلاف این طائفه میتوان بمرید تلقین کرد زیرا که
بحر در رسیدن جاهل به پسر ناقص که بمیراث نشسته باشد بمرید تلقین ذکر
میکنند و پیش هر جای آوردن آداب مشائخان او را مرید و ذکر میگویند و
او هنوز در معاصی مستغرق زمزمه و حالت او را در تمام پراگنده میکنند و ازان
خبر ندارند که در **عوارف المعارف** آورده است مرید آنرا گویند که
تا بیست سال کرامًا کاتبین هیچ ذره گناه او را ننویسند والّا مریدی را
نشاید بعد ازان چون بکسی تلقین ذکر کند اوّل نیت و ارادهٔ هر کلمه بدو بیاموزد
و ریا را بدو بنمای که فلان خطرهٔ ریا است و فلان صفا است و فلان تجلی رحمان است
و فلان شیطان است الحال چون فقیر معروف بسلسلهٔ چشتیه است سخن چندی
که از حضرت شیخ در رسیده است بیان خواهم کرد امّا بدان شرط که هیچ احدی
بغیر از تلقین کامل در وخوضی ننماید والّا گمراه گردد و نیز بدین شرط که این کلمات را
بدست شخصی و شیخی و هر عالمی که از احوال این حال نادان باشد نمیتوان داد
حضرت خواجه حافظ درین بیت خوش میفرماید **بیت** بیا تا در می صافت زیر
از دهر بنمایم ؛ بشرط آنکه ننمائی بکس طبعان دل کورش ؛ زیرا که ایشان درین مراتب
چون طفل شیر خوارند اوّل مرید را بفرمائی تا سه روز روزه دارد و درین روز
یک لک کلمهٔ استغفر الله تکرار کند بعد ازان غسل و یا وضوئی جدید کرده در
پیش آید امّا شرط این است که غسل بکند شرط دوم روی بقبله مرید را بنشاند یا مربع
یا بدو زانو و بهتر آنست که مربع بنشیند و رگی پای چپ با نگشتان سبابه
و ابهام بگیرد و دست چپ را بر دست راست بنهد یعنی

مسئله
در بیان آداب و کردار و اوراد و غیره

دست راست را بر ران راست بنهد باطن انگشت ابهام دست چپ را بر ظاهر ابهام
راست بنهد و باطن انگشتان اربعه چپ را بر ظاهر انگشتان اربعهٔ راست بنهد شرط
سیوم چشمان را پوشیده دارد و این پوشیدنی پوشیدنی دل است از ماسوی الله که
دل را از حرص و هوا و کینه و حسد و حقد و بغض خالی دارد شرط چهارم اینکه مرید را جزم
باشد و یقین محض بدانکه این ذکر لیست که مرشد من دست بدست از اصحاب و اصحاب از
رسول الله صلی الله علیه وسلم آورده است و من متابع ایشان میروم تا مگر بشرف ایشان مدد
باطنی و وصالت برسم که در هیچ احوال ازین برنگردم شرط پنجم آنکه لا از پستان چپ
آغاز دو در کتف راست های آله تمام بکند و از انجا بغزدم و نفس کشیدن برگردد و
الا آغاز دو های الله را بر پستان چپ برساند و دم را دریغا بکشد شرط ششم اینکه فهم در معنی
وارادهٔ دارد چون لا مقصود الا الله لا مطلوب الا الله شرط هفتم اینکه معلوم باد که حواس
باطنی نیز پنج اند هر پنج را بسه چیز ببندد اوّل اینکه دل را بگوید زبان حواله کند که بغیر از
بسم الله چیزی در نگیرد و در دل و زبان نیارد دوّم اینکه آنچه دل را خطرهٔ ماسوی الله
و اندیشهٔ غیریت پیدا شود آنرا بارادهٔ ذکر دفع کند یعنی فهم بمعنی آن کلمهٔ مذکور بگمارد
تا خود را سیر آن معنی سازد سیوم اینکه دل را مشاهده حاصل میشود اگر تجلّی رحمانیه است
نیز در ان او ان ذکر را از دست ندهد اگر ملک و ملکوت چون بهشت و دوزخ باشد
ازان نیز برگردد که آن سدّ راه او اند که بدان سبب امتحان بنده است از بازماندن
ذکر باید که ترک ندهد و اگر شیطانی و دنیاویست صورت مرشد را در دل گذراند
تا بهمان دفع شوند و بمدد شیخ نور ذکر در باطن او بیفزاید شرط هشتم اینکه ذکر را
در شب و روز چار نا چار آورده باشد خصوصاً بعد از خمس صلوة البته
میتوان ذکر جلی کرد که صافیت دل و محو شدن نام و ننگ در طلب خدای حاصل میشود
حضرت شیخنا را مریدی بود که در قیام و قعود و مشی و اقدام و رکوب سر را می جنبانید
گاه جلی گاه خفی چون پیک اجل در رسید شنیدم که جان میداد و میگفت که
بغیر از دو چیز در دنیا آرزو نماندم یکی اینکه اگر درین حالت بلقای

شریف حضرت شیخ مشرف میشدم چه خوش بودے تاسف برین مہجوری میخورم دیگر آنکہ حیف
ازان عمر ماضی کہ بی ذکر و فکر گذرانیدہ ام چون شرائط ذکر دانستی باید غسل ہر وقت نکنی کہ
آن محض برائے تلقین بود امّا بقیہ شرائط را ذاکر در ہیچ حال ترک ندہد و اگر آب برائے
وضو موجود نباشد تیمم کند و چون ذکر را خواہد بگزیدہ اوّل بفرماید تا سہ کرّت بگوید

اَسْتَغْفِرُ اللّٰہَ الَّذِیْ لَآ اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَیْہِ وَاَسْأَلُہُ التَّوْبَۃَ

و سہ کرّت درود امّا درود را صد بار مکرر کند بہتر باشد و یکبار

یَا جَلِیْلُ مِنْ کُلِّ جَلِیْلٍ وَیَا عَزِیْزُ مِنْ کُلِّ عَزِیْزٍ وَیَا قَدِیْمُ مِنْ کُلِّ قَدِیْمٍ خَلِّصْنَا
مِنَ النَّارِ و سہ کرّت کلمہ طیبہ بعد ازان بطریق مذکور لا الٰہ الّا اللہ بیاموزانند
امّا اوّل پیر چشمان بپوشد تا مرید او را بہ بیند و ذکر آغاز د بعد
ازان مرید چشمان بپوشد و آغاز کند تا طریق را دانستہ باشد و چون
ذاکر خواہد کہ ذکر این کلمات مذکور را مکرر کند و اگر بعد از خمس صلوۃ ذکر میکند
باید کہ بعد پنج گنج ذکر جلی آغاز د پنج گنج را چنان بکند اول سے و سہ کرّت
سبحان اللہ و سی و سہ بار الحمد للہ و سی و سہ بار اللہ اکبر و سی و سہ
بار استغفر اللہ بعد ازان لا الٰہ الا اللہ را آغاز د بدان ای فرزند کہ آنچہ
بعضے عالمان ظاہر میگویند کہ درین نفی کدام اللہ مقصود دارید اگر نفی اللہ باطل
دارید کذب لازم آید لانہم موجودون و اگر نفی اللہ مطلق دارید کفر لازم آید لان خالق
الخلق موجود و اگر نفی اللہ حق دارید استثناء الشیٔ من نفسہ لازم آید جواب آنکہ اگر
نفی اللہ حق داریم استثناء الشیٔ من نفسہ لازم نمی آید زیرا کہ این نفی جنس است
چنانکہ گوید کہ نیست در سرائے جنس انسان مگر زید و تناقض نیز لازم نمیشود زیرا کہ
اوّل بودن زید دران دیدیم بعد ازان چون غیر او ہیچ احدے نبود جنس را نفی فرمودیم
باز او را مؤخر آن آوردیم تا فائدہ حصر دہد و در نفی اللہ مطلق کفر محض است و
و این خود مظہر است و اگر نفی اللہ باطل کند نیز کذب لازم نہ آید زیرا کہ ایشان
مستحق است نیستند و در مملکت او تصرف ندارند پس

گو پاکه نیستند امّا در نظر محققان لا موجود الّا الله مراد است یعنے ہر وجودی که جز او
خیال کنی آن نیست که او نیست ہر چه ہست ہستی اوست مگر نیست که آن نیست
پس چون وجود سوائی او باطل بلکه معدوم است وجود الله باطل چگونه موجود باشد
زیرا که وجود ایشان از خود نیست کما قال الله تعالی بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ
فَيَدْمَغُهُ یعنی میزنم حقیقت را بر باطل پس میشکنم او را در جائی که حقیقت موجود
شود باطلیت نابود گردد پس نیست موجود مگر حق و اگر شخصی گوید که الله را مطلق نفی
میکنم بقول صوفیه نیز کفر لازم نمیشود زیرا که تاویل دارد و در تفسیر فاتحه
آورده است که اَلْاِلٰهُ مِنْ اَسْمَاءِ الْاَجْنَاسِ کَالرَّجُلِ وَالْفَرَسِ اِسْمٌ یَقَعُ عَلَى الْکُلِّ
مَعْبُوْدٍ بِحَقٍّ اَوْ بَاطِلٍ پس مقصود ذاکر نیست که چون الله اجتماع دارد میان حق
و باطل پس من مطلق کلمه او را نفی میکنم تا کلمه الله اثبات یابد که بهیچ احدے
شرکیت ندارد و ایضا صوفیان گفته اند که کُلُّ مَا شَغَلَكَ عَنِ اللهِ فَهُوَ الْمُهْلِكُ
پس غیر آنداز تا از الله خلاص یابی وَاَمَّا اللهُ مُخْتَصٌّ بِالْمَعْبُوْدِ بِالْحَقِّ لَمْ یُطْلَقْ عَلٰى
غَیْرِهٖ اما اگر جواب ما حضرت دہی که خود را از طلاطم این امواج بحر نجات دہی گوئی که
ما نفی ہیچ یکے مراد نداریم بلکه میگوئیم لا آله مستحق بالعبادة الّا الله بدانکه لا کلمه نفی
است و آله اسم منفی است یعنے نفی کرده شده و لا حرف استثنا و مستثنے منه محذوف است
و آن نزد یک اہل شریعت معبود است یعنے نیست چنین معبود بحق مگر ذاتیکه که نام
آن ذات الله است و در نفی سه چیز لازم است نفی و نافی و منفی حرف لا نفی
است و آله اسم منفی است و نافی گوینده این کلمه است و در اثبات نیز سه
چیز است اثبات و مثبت و ثابت اثبات لفظ الّا است و ثابت ذات باریتعالے
است و مثبت گوینده این کلمه است و نزد یک طائفه صوفیه الّا بمعنے غیر است
یعنے نیست جنس معبود بحق غیر خدا از روئے ذات و صفات چنانکه میفرماید لَوْ کَانَ
فِیْهِمَا اٰلِهَةٌ اِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا و نزد یک اہل طریقت مستثنے منه موجود است که
اثبات دو موجود نزد یک ایشان کفر است و شرک است و نزد یک اہل حقیقت

لفظ الٰه از اسمائے اجناس است مثل
لفظ رجل و لفظ فرس اسم است
اطلاق او کرده میشود بر ہر معبود
کرده شده بحق مثل و بر الٰه موجود
یا بباطل مثل بتہائے کفار ۱۲

در بیان اسم ذات

مشغول و منع میکند ترا از
یاد خدا پس آنچیز گمشده
تست ۱۲

و ہر چه بلفظ الله
است خاص شده است
اطلاقش بر معبود بحق و
درست نیست اطلاق او بر غیر
از معبودات باطله ۱۲

اگر بود در بین زمین
و آسمان معبودان غیر از معبود
برحق ہر آینه خراب شده بود
و از نظام عجیب هیئت خلل
ویران شده بود ۱۲

مستثنی منه محبوب است زیرا که نزد یک ایشان اثبات دو محبوب کفر و شرک است
لِیْ مَعَ اللّٰہِ وَقْتٌ لَا یَسَعُنِیْ فِیْہِ مَلَکٌ مُقَرَّبٌ وَّلَا نَبِیٌّ مُرْسَلٌ شاہد حال است و نزد یک
اہل معرفت مستثنی مطلوبست اثبات دو مطلوب نزد یک ایشان شرک است یعنی لا الٰہ
معبود لنا ولا الموجود لنا ولا المحبوب لنا ولا المطلوب لنا الا الفرد الذی
علمہ اللہ وھو الجامع لجمیع الصفات الکامل المنزہ عن النقصان والزوال الخالق
للبریات المکون للکائنات امّا در بال فقیر میرسد کہ نافی و مثبت خود اوست کما قال
اللہ تعالیٰ شَہِدَ اللّٰہُ اَنَّہٗ لَآ اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ وایضا قال اللہ تعالیٰ اِنَّمَا اللّٰہُ اِلٰہٌ وَّاحِدٌ و گفتہ اند کہ
اللہ تعالیٰ ہم شاہد او است و ہم مشہود زیرا کہ او خود بخود گفت من یگانہ ام بعبدہ عباد
متابعت او نافی کردہ اند تا مشہود شد و رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نیز ہم شاہد است و ہم مشہود
پس چون نافی و مثبت او است در او ان ذکر خود را نہ بینی و در نفی خودی بی تکلیف کنے
تا تجلّی مقصودیت در رسد و ترا از تو برباید و خود بخود گوید کما قال اللہ تعالیٰ وَ
اُعْبُدْ رَبَّکَ حَتّٰی یَاْتِیَکَ الْیَقِیْنُ یعنی وَاذْکُرْ رَبَّکَ حَتّٰی یَاْتِیَکَ الْمَوْتُ کما قال علیہ
السلام مُوْتُوْا قَبْلَ اَنْ تَمُوْتُوْا تا بموت حکمی بمیری و از میان برآئی و در او باو بگمارے
کما قال علیہ السلام فی حق الصدیق مَنْ اَرَادَ اَنْ یَّنْظُرَ اِلَی الْمَیِّتِ فِیْ وَجْہِ الْاَرْضِ
فَلْیَنْظُرْ اِلٰی اَبِیْ قُحَافَۃَ زیرا کہ او از خود رفتہ بود و بدوست پیوستہ الغرض چون
ذکر در گفتن لا الٰہ الا اللہ در ماندہ شود بایستد و سہ کرت کلمہ طیبہ تمام کند باز
پیوستہ بدان الا اللہ آغاز د تا آنکہ استطاعت داشتہ باشد در نفی و اثبات ارادۂ
دل اگر دانا باین احوال باشد لا موجود الا اللہ دارد و در آنجا اگر فہم نداشتہ باشد
ارادۂ انت المقصود دارد و الا خود را در دہن نہنگ اثبات ندارد پس ارادۂ انت
الموجود دارد بعدہ متصل بدین شوق کلمہ اللہ را بر زبان راند بدان ای فرزند
کہ اللہ آنرا گویند کہ از عدم وجود کند و آن وجود را قابل شہود کند و ایضا کارساز
را گویند یعنی چون اللہ اسم ذاتی است کہ الوہیت دارد بر جملہ اسماء و صفات و تاثیرات
ایشان چنانکہ این تاثیرات در ظلمت آباد عدم منکتم بودند و بہدایت و راہنمائے

۱ صحت و تندرستی ۲ مخفف بجالت ۳ فرزند ۴ پارہ ہفتم در رکوع انا اوحینا ۵ پارہ ہشتم در رکوع ولقد کذبت ۶ گواہی خدای بحق یا حکم کردن با اعلام خود یا بسبب فرمودن ۷ ارادۂ او است خدائی بحق کہ از روی تحقیق ہیچ پیوستگی ندارد ۸ عبادت کن پروردگار ۹ یعنی بر برکت علمی و عبادت

مظہر شدند پس سالک را شایان آنست کہ باز ہدایت و نصرت از وجوید تا از خود بدر
پوید تا مگر طرفۃ العین بہمین برکت این اسم بدان ظلمت آباد عدم بپیوندد و بیند کین جملہ
مخلوقات از یک اصل است بلکہ نیست مختلف مگر واحد فیحیندز ارادتہ انت الہادی
انت الرشید **وایضا** منقول است کہ طالب را از دانستن نود و نہ نام چارہ
نیست و چون اللہ را بمد کشد ہر ہمہ را بہوش دران مد بیند و چون این گفتن این اسم
باز ماند چند کرت کہ تواند این را تکرار کند جل جلالہ و عم نوالہ و جل ثناؤہ و تقدست اسماؤہ
و عظم شانہ و لا الہ غیرہ و در ثواب این لفظ گفتہ اند قال علیہ السلام مَنْ سَمِعَ اِسْمًا
مِنْ اَسْمَاءِ اللّٰہِ تَعَالٰی فَقَالَ جَلَّ جَلَالُہٗ غَفَرَ اللّٰہُ ذُنُوْبَہٗ کَیَوْمٍ وَلَدَتْہُ اُمُّہٗ وَلَوْ قَالَ
بِشَوْقٍ بَعَثَ اللّٰہُ بَیْنَہٗ وَبَیْنَ النَّارِ سَبْعِیْنَ خَنْدَقٍ وَکُلُّ خَنْدَقٍ مِثْلُ سَبْعَۃِ ھٰذَا الدُّنْیَا
بعد ازین معلوم باد کہ ذکر جلی را در ہمہ احوال کردہ باشد و چون از جلی فارغ شود
پاس انفاس کند کہ خفی از ہوش دور نکند زیرا کہ جلی بران تاثیر است تا تاثیر
او در دل نیفتد کہ دل بخفی آرام گیرد چنانکہ لا الہ را بانفس مستخرج بیرون کشد
و الا اللہ را در اندرون در آرد و نفس را بر ہم چنان خود ماند نہ اینکہ بزور بکشد
و در آرد و در رسالہ شیخ سالار بدہ قدس سرہ دیدہ ام کہ اگر مردے ہزار سال
مستقبل قبلہ نشستہ باذکر و فکر باشد اما یکبار ترتیب را خطا کرد یعنی لا الہ را اندرون کرد
و الا اللہ را بیرون کشید آن عبادت ہباءً منثورًا گردد یعنے نتیجہ باطنی ازان نیاید
مگر آنکہ تجدید عبادات کند و صوفیان گفتہ اند کہ اَلْعِبَادَاتُ اِخْتِلَافُ الْعَادَاتِ گاہے
در نفس اسم اللہ را نگاہ دارد و در بیرون شدن و در آمدن و گاہے این اسم را حبس در
یک نفس کند کہ آنرا محاربہ اکبر گویند و ہر چند کہ تواند یاد کند حرارت اسم تمام وجود
او را در گیرد و در تحت نام گفتہ باشد تا آنکہ خود در شکم آواز ذکر جاری میشود و او
بطرف دیگر باز نگذارد گاہے چون آواز از فریشم کہ بر کبد یگر رسند میشود و گاہے
بمانند آواز کبوتر و گاہے بمانند آواز ماکیان و برادر فقیر در یک نفس شش
بار میگفت دیگر ذکر چہار ضربی کہ آن نیز مشترک است

ذکر کبد بشنید نامی از ثنا مہای خدائتعالے
پس گفت جل جلالہ بخشد خدائتعالے
گناہان او را پس پاک ماند مثل
روز کہ او را مادر او را زاید و اگر گفت جل جلالہ الشہود
تمام و نشاط ما لا کلام بر انگیزد

ضرورتہای میان ہمیں و
آرامش خفی اند و خفی فرع
برابر ہفت کرت این و بیان
عبادت مخالفت
عادت است

است در اکثر سلسلها باید که بشرائط مذکوره مربع بنشیند لارا از زانوئے
چپ آغاز دوهائی الٰہ را بکتف راست برساند واز آنجا لا آغاز دبجانب زانوی راست
فرود برد وہمان الّا را باز بالا کشد تا برابر بنشیند والّا از کتف راست
اللہ را آغاز د تا برابر پستان چپ آرد وہائی او را برزانوئے چپ
تمام کند باز لا آغاز د بطریق مذکور در خفی ہر چند کہ تواند یکند چون لا از زانوئی
چپ آغاز د تا کتف راست نفی نفس وشیطان ارادہ دارد وچون لا را برزانوئے
راست فرود برد نفی ماسوے اللہ وحظوظ ہر دو جہانے کند وچون الله آغاز د
ثبوتی او را ثبوت سازد اما منتہی را شایان این است کہ ارادہ دارد کہ ذات
ماسوی اللہ از وجود واجب است ومعلوم باد کہ اسمائی اللہ را اگر کسے
بزبان عربی استعمال کند چنانکہ مشائخان کردہ اند نتیجہ یابد واگر معنی آن
اسما بزبانہائی دیگر کہ مشائخان مقرر کردہ اند استعمال کند نیز نتیجہ
یابد چنانکہ ذکرے چند از الفاظ شیخ بدین فقیر رسیدہ
بلفظ ہندوی بیان خواہد کرد کہ گاہے در پاس انفاس این نگاہ دارد
اُھی ھَے واگر بوقت سحر نظر بجانب آسمان کند وفرود نہ آرد و
بدان ہیئت دہ ہزار بار این تکرار کند کشف دست دہد واگر بطریق
چہار ضربی کند باید کہ از زانوئے چپ تا کتف راست اھی ھے
تمام کند واز کتف تا زانوئے راست باز تا سر بالا کردن کلمۂ اھی ھے
تمام کند واز کتف راست تا پستان چپ اھی ھے تمام کند باید
کہ در خفی کردہ باشد واین اثبات است باید کہ فہم در معنی او داشتہ
باشد ومعلوم باد کہ این کلمات سہ اند وچہار ضرب از ہمہ چہار
اندام نامند دو کتف ودو زانو چنانکہ از زانوئے چپ بکتف میرساند
وانرا بجانب زانوئی راست میرساند باز بالا بطرف کتف راست میکشد
وازان بہ پستان چپ میرساند تا باز بزانوئی چپ میرساند

واگر این اسمائی ہندوی را بجلی ذکر کند باید کہ چند کرت اُھی اُھی و چند کرت اہی اہی
اُہی اُہی و چند کرت اُہی ہی و چند کرت توئی ہے و چند کرت توتو و چند کرت بہی تو
تو این ہمہ را تکرار کند ہر چند کہ استطاعت داشتہ باشد بدانکہ گفتہ اند کہ حق تعالی
را ۳ ہزار نام است ہزار نام فرشتگان میدانند و ہزار نام ہمہ انبیا را بود یعنے
آنچہ انبیائی ماضی حق تعالی را بآں نامیدند بیشتر از ہزار نام نبود بعضے اندک و
بعضے بسیار میدانستند چنانکہ بعضے صد و بعضی دو صد و بعضی ۳ صد
و بعضے چہل و علی ہذا القیاس و ۳ صد نام او در توریت منزل بود و ۳ صد در
انجیل منزل بود و ۳ صد در زبور منزل بود و نود و نہ نام در فرقان نازل شدہ
اند و یک نام غائب است کہ آنرا اسم اعظم خوانند کہ بی حق تعالی او را شخصے دیگر
نداند پس اشرفترین ہمہ اسما اسم اللہ است زیرا کہ او بمنزلہ ذات مر سائر صفات
را است کہ اسم اعظم در جنب او ست بلکہ بعضے گفتہ اند کہ خود او است و بعضی گفتہ
اند کہ اسم یا حیّ یا قیّوم است امّا بروایت صحیح بمذہب امام ابو حنیفہ آنست کہ اسم
اعظم در جنب اسم اللہ است زیرا کہ از اسمائے دیگر اگر یک حرف خواہ مقدم خواہ مؤخر گرفتہ
شود معنیٔ او تغیر می یابد و تسمیۂ حق بدان نشاید چنانکہ قدوس اگر قاف را حذف کند
دوس اسمیّت را نشاید و اگر سین را حذف کند قدو اسمیّت را نشاید و علی ہذا القیاس
رحمن و رحیم و ملک و غفور و قہار و جبار کہ چون یک حرف ازین حذف شود
اسمیّت را نشاید امّا اسم اللہ بنائی او بر یک حرف است چون ہو کہ عبارت
از بحت دارد و چون موحدان اضافت کل شئی ہالک الّا وجہہ بدو کردند و
ہویّت بدان متصل کردند ہو شد کہ عبارت از وحدت است و چون للہ
ملک السّموات والارض کہ ہمہ اشیا مر او را دیدند لام تملیک در اول در آوردند
و او را حذف کردند لہ شد و چون لام مماثلت بدو متصل کردند للہ شد کہ
عبارت از وحدیت است و چون الف تعریف در آوردند اللہ شد و ہر گاہ الف حذف شود
لہ نیز اسمیّت را شاید و اگر لام مماثلت را حذف کنی لہ نیز اسمیت را شاید

و اگر لام تملیک را نیز حذف کنی پس ہ ہ ہ نیز اسمیت را شاید باید که مربع یا دوزانو بنشیند
و آواز را درین جلی بغایتے پست کند از پستان ہ آغاز دبجانب پستان چپ
فرود برد و اراده همین دارد که ذات همه چیز از وجود خدا است یعنے چنانکه در ذات
بحث در طلاطم جلال و جمال مستغرق بودند الحال این گوے از ضرب این ید
بیرون نرفته است مگر اینکه نام ممکن بدو داده شده است و از سلسله فردوسیه
نیز این ذکر و فکر باین فقیر رسیده است که خروج و دخول نفس اسے بحیثیتیکه
مقرر شد نگاهدارد و گفته اند که اهم اعظم است زیرا که در خروج و دخول نفس
حیوانات خارج و داخل میشود اما چون ایشان از و خبر ندارند فائده نمیدهد
و نیز درین اسمای باریتعالی اهل صفا چشتیه و نیز روان شطاری و اهل ذوق
کبرویه و اهل شوق سهروردیه اشتراک دارند منقول است از نظام الدین
اولیا قدس الله سره هر که این با فهم در معنی پنجبار بگوید بعد از سحر او را خواب
نیاید و اگر پانزده بار بگوید تمام شب خواب نیاید او را و ایضا شاکمخان کبار
گفته اند هر که این اسما را ندانند مشایخی را نشاید و دم از طالبی نزنند منقول است
که ابو الحسن قدوری بسبب خدمت مادر از طلب علم محروم مانده بود و برادر
دیگر او در طلب علم رفته بود روزے در بیابان هیزم کشی میکرد تا نفقهٔ مادر ازان
پیدا کند دید که سفید ریشی دران نواحی در زیر درخت نشسته است در
پیش او شد آن سفید ریش گفت که چرا در علم سعی نمیکنی واقعهٔ خدمت باز نمود
گفت غسل کرده بیا تا ترا چیزے آموزانم فهم در معنی این بدار تا چگونه پی بری
و هر روز در زیر این درخت بمن پیش آئی امام حسن ع تا سه روز معنی ظاهری
میدانست و در روز چهارم چون پیش آمد گفت که دانستم اینکه ذات نامتناهی او
از گوش و بصارت چشم و از ناظری نظر و از تکلم لسان و از بویائی و از جویائے
نفس و از اخذ ید و از حرکت رجل و از ضمائر دل بمن نزدیکتر است و در معیت
این ما را از نظر برداشتم و ندیدم مگر او را گفت اے فرزند بمراد رسیدی

دران زمان علم اولین وآخرین در وموجود نشد وَالْاَسْمَاءُ بِهٰذَا ال مرا لاح
ض سری ال الا الاه ان اظ سری ال الاه ش اه دی ال الاه م ع ی
وایضا ذکرے چند از سلسلہ شطاریہ کہ خواجہ ممشاد علو دینوری از عبداللہ
شطاری آوردہ است ودست بدست بدین فقیر رسیدہ است وہشت رکن
دارد اص ب ت ش م د واسم ذات اسم صفات بررخ تصویر مرشد شدہ ملاحظہ
معنی داد کل نفس واحد ومدد اسم ذات باید کرد در حالۂ نزول یعنی مدرا تا زیر
ناف کشد وآنچہ تلقین کامل ازین مقدمات اربعہ آوردہ است درین یاد آرد
وباز عروج نیز فہم دارد ومعکوس یاد کند وچون باسمی کہ قریب اللہ است برسد
یا زاللہ را بہ نزول بردو ہمگی را یاد کند وکل نفس واحد عبارت ازین معنی است
وایضا کل نفس واحد آنکہ مقید را خروج نشدہ است از مطلق بطریق کہ امتیاز
حقیقی یافتہ باشد پس مطلق ومقید را نداند الّا واحد ومراد از شدّ اینکہ بشدت
تام مدرا بزیر ناف برد وَلِذَا کَرِهَ اَنْ یُّلَاحِظَ الْمَعْنٰی حَتّٰی لَا یَسْکُنَ غَیْرُ اللّٰهِ فِیْ
قَلْبِهٖ طَرْفَةَ عَیْنٍ واگر کدورات شیطانی ونفسانی پیدا آید فَلَهٗ اَنْ یُّلَاحِظَ صُوْرَةَ
الْمُرْشِدِ حَتّٰی تَضْمَحِلَّ تِلْکَ الْمَکْدُوْرَاتُ وچون سد عظیم سالک بَیْنَهٗ وَبَیْنَ اللّٰهِ اَنَانِیَّةُ است
بتکلیف تمام آنرا دفع کند تا آنکہ توحید برو تابد پس آن ہنگام نہ از و نام ماند ونہ نشان
ماند کہ خدا اوست مقدمۂ اول اس ب ع اللہ سمیع بصیر علیم
نزول وعروج فہم دارد عند الدخول والخروج دوم مقدمۂ خاص ش ب
د ق ح ن ش شتوا بینا دانا دائم قائم حاضر ناظر شاہد نزول وعروج فہم
دارد مقدمۂ سیوم ملفوفات ع ع ک ق ل علی الاعلی عظیم الاعظم کریم الاکرم
قریب الاقرب لطیف الالطف نزول کند ودر عروج بعینہ حرف اخرے اول
کلمۂ مؤخر آرد یعنے کلمۂ ثانیہ را مقدم دارد ومقدم را مؤخر دارد کقولک اعلی الاعلی
واعظم العظیم واکرم الکریم وعلی ہذا القیاس امّا لطیف لطیف الالطف لبن باریک
است باید کہ در خدمت مرشد کامل ازان آگاہ شوے تا در حلول

لہ لائق است ذاکر را
کہ ملاحظہ کند معنی را تا کہ
قرار نگیرد در غیر از خدا در
دل او بمقدار یک بار
چشم بر ہم زدن ۱۲

لہ پس لائق است سالک را
کہ ملاحظہ کند کامل را تا کہ
صورت او تا کہ کدورات آن
صورت را تا کہ کدورات وتاریکیہا

واتحاد نیفتی کقولہ تعالی وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَمَا كُنْتُمْ بدانید ای مومنان که او باحاطت علم وقدرت باشما است هر جاکه هستید ودرین لطیفه که صفات از ذات امتیازی ندارد کسی را زهرهٔ بیان نیست واگر بیان کند بجز ضلالت بضاعت نیارد ودر تمثیل روح انسانی که جسم لطیف است فهم باید کرد که جسم لطیف باجسم کثیفه که قالب است داخل وخارج واتصال وانفصال مقسوم نمیشود واگر عضوی از اعضای انسان بریده شود اگرچه ذرّه از ذرّات قالب نیست که روح بذات بدن نیست امّا ببریدن عضو بریده نشود وتغیّر وتبدّل نیاید پس چه جای آنکه ذات باریتعالی که لطیف الالطف است وبشیونات نه اتصال ونه انفصال دارد کسی در بیان آرد و اشارت بدان کند وعبارت ازان گویند درینجا جز گنگی نشاید والّا گمراهی باشد

بیت زبان بریده به کنجی نشسته صم وبکم ؛ به از کسیکه نباشد زبانش اندر حکم ؛

شاید که باریتعالی همه باشد واین دقیقه را جز اسیران دریای وحدت کسے نداند واز باخرد ولے خرد در حیز بسیار سختی بلکه ضلالت دارد که آن محتجب است واین محجوب فهم سن مقدمه چهارم اورا زیر رك ب ب هدن مرغ ظ ب وح ق ق بدیع باقی هادی نور رؤف غفور ظاهر باطن ودود حیّ قیوم قدوس باید که نزول وعروج فهم دارد ومدهمین معنے دارد یعنے اگر این مقدمات اربعه را بتمامه باوزن کامل یاد دارد اسم ذات در هوش آرد همه را وچون عروج کند از اسم اخیره چون قدوس بگیرد وتا تمام نفس همه را تا سمیع برساند بعد ازین چون قلب بذکر انس گرفت ذکر را باید که چار تا چار پاس انفاس کرده باشد حتی که در تلاوت وتسبیح ودعا هوش را نماند **منقول** است که چون مرتضی علی کرّم الله تعالی وجهه یک پائی بر رکاب می نهاد تا پائے دیگر بر رکاب رسانیدن تمام کلام الله را میخواند وآن هوش بود نه تلاوت ودر سلسلهٔ چشتیه آنست که در نهاد ودر تحت هر کلمه که باشد اسم ذات در هوش آرد

ودلیل در تحت ہر کلمہ اُبی ہے بہوش آرد حتی کہ اگر از خواب بیدار شود نیز گوید تا دہ
ہزار در شب گفتہ شود وہکذا ہر جوارح را بذکر دارد چون دست و پائی و انگشت باید
کہ انگشت را بطریق تسبیحات گردانیدہ باشد و یا چیزے را کہ از چوب وغیرہ
برائی تسبیح گرفتہ باشد اگرچہ ہیچ نگوید یک یک بدست بگرداند تا عادت گیرد
و آوردہ اند کہ چون کسی خس و خاشاک را بدست بشکند و یا بدہن بگیرد و یا بسنگریزہ
بازی کند اینہمہ تسبیح شیطان است ازان دور باید بودن **و ایضاً**
در حین اکل و شرب از ذکر غافل نباشد چنانکہ در براری ہر مصنع اسم
الواحد را در ہوش آرد و چہار چیز را بر خود واجب گردانیدن از لوازم چشتیہ
است کہ چشتی بدان امر کردہ است اوّل خلوت در انجمن دوم نظر در قدم سیوم
فہم در دم چہارم سفر در وطن و خلوت در انجمن آن باشد کہ ظاہر صورت او
بخلق باشد و باطن او بحق کہ ہیچ احدے از احوال او خبر ندارد کما قال الاولیاء
اَخفیاءُ اَذلیاءُ چون ذاکر از خواب بیدار شود و بیند کہ اسم مقصود ہمچنان بنفس جاری
است پس این ہنگام ذاکری را شاید و حضوری را باید گویا کہ در حین خواب نیز از و
نرفتہ بود چون ذاکر را وسوسہ پیدا شود باید کہ این نماز دائم را ادا کند تا حضوری
حاصل شود خواہ بہ تیمم و خواہ بر وضو و نیتش چنان کند نَوَیْتُ اَنْ اُؤَدِّیَ رَکْعَةً
لِوَجْهِ الْکَرِیْمِ الْبَاقِی الَّذِیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ الْبَاقِیْ و تحریمہ بندد خواہ در قیام خواہ
در قعود خواہ در اضطجاع خواہ در مشی خواہ در رکوب و بہر جہت کہ روئی داشتہ باشد
اما روئی باطنی بجہت واحد دارد و بعد از تحریمہ ہر چہ داند از کلام اللہ بخواند در ہوش
و بے تشہد در ہوش سلام دہد و تحریمہ را نیز در ہوش بندد و بلا رفع الیدین و ہمین را
نماز دائم گویند **و ایضاً** دو رکعت نماز قلب ادا کند باید کہ درین روئے بقبلہ
داشتہ باشد و نیت او بر ضائے خدا کند و تحریمہ بندد در ہر رکعت بعد از فاتحہ
اخلاص سہ بار در رکوع و سجود با شارت دل بجای آرد و تشہد بخواند
و سلام دہد و اینہمہ بہوش کند **و ایضاً** چہار رکعت دیگر نماز قلب بطریق مذکور

مسئلہ در بیان آنکہ اگر کسی حین تغافل را بدست بشکند تسبیح شیطان است ۱۲ ۴۲

۴ دلیل نیز بیان نشدہ و تطبیق نیز بیان نشدہ

۵ قصد کردہ ام کہ بگزارم یک رکعت برائی ذات کریم پائندہ آنکہ نیست ہیچ معبود بحق مگر او کہ پائندہ ہستی تا ابد الآبدین

مسئله در بیان فضیلت کلمه طیبه

بخواند ذکر فضیلت کلمه طیبه بدانکه در خبر صحیح وارد شده است که چون بنده مومن سخن را آغاز کردن میخواهد در اول کلمه طیبه گوید بعد از تمام نیز طیبه گوید اگر ده هزار سال عمر داشته در هر روز صد گناه ازو در وجود آید هیچ نوشته نشود **ایضاً آورده اند** که هر که هفت لک کلمه طیبه در تمام عمر خود بخواند بعد ازان دفتر معاصی او از دست فرشتگان افتد و ننویسند زیرا که هیچ گناه با این هفت لک نگنجد و برابر نشود و در ترازو ثقیل باشد و کس نگوید که من این گویم و گناه بکنم تا نوشته نشود زیرا که در مشروق المشارق آورده است که گناه کردن راه کفر است به بسیاری گناه کس در کفر می افتد پس شاید که بعد از خواندن هفت لک کلمه بسبب گناه در کفر افتد و آن کلمه او را فائده ندهد و بسبب کفر تمام اعمال او حبط می شود کما قال الله تعالی وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ **و در عقاید آورده است** که فردای قیامت نود و نه نوشته گناه بمقدار مد البصر بیارند در یک پله ترازو نهند بنده متحیر شود از جانب دیگر بمقدار انگشت کاغذی بیارند و بران کلمه نوشته باشد در پله دیگر نهند آن گناهان را چون پخته بالا کند **و ایضاً منقول است** که چون شخصی وفات میشد عبد الله بن عمر رض اهل و عیال او را میفرمودند تا یک لک کلمه طیبه با ارواح او بخواند اگرچه مستحق عذاب باشد آمرزیده شود **و ایضاً** در حواشی خوانده ام که هر که کلمه طیبه بسیار بگوید چهار هزار گناهان کبیره او آمرزیده شود یعنی لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ گوید **منقول است** که روزی در حضور حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم گواه گواهی داد اما بکذب میداد حضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که کلمه بگو آن شخص بغایتی بد کشید جبرائیل علیه السلام نازل شد و گفت این شخص بکذب است قبول نیست اما بسبب این مد این گناه او با چهار هزار دیگر آمرزیده شد **و ایضاً آورده اند** که شخصی فاجر و عاصی بود روزی بر عرفات برآمد و هفت سنگ را بگرفت و بر هر سنگ یکبار کلمه گفت بعد از وفات حکم باری تعالی شد که او را بدوزخ برند و دوزخ را هفت دروازه

فصل

این شش فصل در پاره ششم در رکوع یا انتهاالدین آمنوا

است بهر دروازه که میبرندش آن سنگ دروازه رامی پوشید که من گواه توام
نخواهم ماند بعد ازان به بهشت برندش پس شاید که هر مومن متقی را نزدیک
هر کوه و بلندی و هر سنگ و نبات کلمهٔ طیبه را با آواز بلند گویند تا گواه ایمان او
شوند و در خلاصة الملوک آورده است که ازان باز که حق تعالی آسمانها
و زمینها بیافرید فرشتهٔ پیدا کرد و بدو فرمود که کلمهٔ بگو آن فرشته لا الٰه را
بمدّ کشیده است آن مدّ تمام نشود تا آنکه قیامت قائم شود و کلمهٔ طیّب
بسیار گفتن نشان حضور دل است و معنے نظر در قدم آن است که در کل افعال و
اقوال از شریعت ذرّه تجاوز ننماید و اگر قدم بکسر القاف گوئی پس چنان بود
که هیچ شئی استخراج ننموده زیرا که قدم وابد از خود امتیازے ندارند و
ایضا چنانکه در ازل بر ایجاد خود قدرت نداشتند الحال بر حرکت و سکونت
و تکلم قدرت ندارند و سیر اندامی عزیز تو برائے او کنی همه بعد در بعد است
و آنچه تو پی تو بادی او کنی همه قرب است یعنے اول قدم برخود و ماسوی الله
بنهی انگاه بمقصود رسی کقول السعدی علیه الرّحمت بیت قدم باید اندر
طریقت ندم ؛ که اصلے ندارد دم بے قدم ؛ و معنی فهم در دم آنست که
حضرت سیّد علی همدانی قدّس سرّه میفرماید که واجب تعالی بکمال عظمت خود
به بنده نزدیکتر است از نفس او و بدل از خطرهٔ او و بدیده از بینائی او و بگوش
از شنوائی او و بزبان از گویائی او یعنے محول کل حال و مبیّن کل اقوال
اوست بلکه خود او است پس ازچنین حاضر و ناظر و شاهد شرم باید داشت یعنے
شرم ازانکه اینچنین حاضر را چگونه فراموش کند و از دم اسم شریف بیرون کشد
و معنی خلوت در انجمن آنست که بندی را شاپانست که هزار اندر هزار عدد لشکر
هرگز اسم مقصود را از دست ندهد و دل را از حق خالی ندارد و منتهی را شایان است
که ماسوے الله نابود مطلق داند پس چون چنان دانست گویا که خلق را
مضمحل کرد و در عین خلوتش بحق دست داد زیرا که دانست که

که نیست محرک و محل این خلق مگر او و معنی سفر در وطن آنست که بجانب منزل اصلی خود رجوع کند و وطن اصلی در ظاهر امور آخرت است زیرا که ازان هیچ احدی از مؤمن و کافر را خلاصی نیست پس غمخواری آن کند چنانکه پیغمبر فرموده است علیه السلام عجب دارم از چند نفر اول از طالب دنیا که مرگ در طلب اوست و او غافل از و دوم طالب قصور که منزل او قبر است و او ازان غافل سیوم خندهٔ قهقهه کننده که هنوز از حساب گاه نگذشته است چهارم شخصی که در اکثر احوال اقوال و افعال او خلاف شرع واقع میشود و او خبر ندارد از انکه کراما کاتبین هیچ ذره نمانده که در مکتوب آرد ای فرزند کسی که در سفر رود همیشه در غم این باشد که بدن و مال خود را از دزدان نگهدارد دست و پای را از رنجش و کوفت راه نگهدارد و این مردمان غافل که بخروج و دخول هر نفس سفر ایشان است پس ایشان چگونه غافل باشند و نزدیک بعضی صوفیان وطن اصلی وحدت است و سعی بجانب آن وطن فرض عین است و آن حاصل نشود مگر به بیرون آمدن توانه میان و بیرون آمدن نه کار زبان گفتن است بلکه جذبهٔ الهی است که سالک را ازان خبر نباشد و آن هزار در هزار که یک شخصی را حاصل شود و حاضر باش تا در حلول و اتحاد نیفتی که ملحدان خود رو مقید اند بقید اکل و شرب و جماع و سخن از وصالت گویند **روزی** بر گنبدی گذرم افتاد شنودم که سیزده بادشاهان آن ولایت دران گنبد دفن کرده شده اند چون بر ایوان گنبد نگاه کردم دیدم که این نوشته بود

قطعه گر گور نه گور بین ؛ این عالم پر فتنه و پر شور بین ؛ شاهان جهان و سرداران عالم را ؛ در زیر زمین در دهن مور بین ؛ و این احوال خاصهٔ ذوق این درویشی است که در حین و تا نفس دیگر بغایتی ندارد و الله اعلم

باب سیوم در سیر سلوک

قال الله تعالی وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا اما جهدی باید که بمتابعت سرور کونین صلعم باشد نه بطریق ملحدان که لهو و لایعنی را جهد دانند چنانکه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم در اکثر اوقات مهار استر

بتعجب از چهار نفر

در گردن انداختے و گفتے یارب امتی امتی بر قول او آیت سماویہ ہست کہ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ یعنے چون حجاب بین العبد و الرب حیات بندہ ہست پس سالکانرا ہر دم تمنای مرگ میباشد زیراکہ برفع این حجاب ایشانرا مطلوب حاصل میشود کما قال علیہ السلام اَلْمَوْتُ جِسْرٌ يُوْصِلُ الْحَبِيْبَ اِلَى الْحَبِيْبِ و چون مرگ صوری حاصل نمیشود پس ایشان در طلب مرگ معنوی سعی بلیغ مینمایند مگر شمہ ازان احوال بر ایشان روشن گردد کقول الشاعر **فرد** فردا کہ ہست وعدۂ دیدار با خدای ۔ یا لیت کہ امروز بود روز قیامت ۔ **بدان ای فرزند** کہ در مرگ معنوی خطای عظیم ہست عبور ازان نتوان کرد مگر بہ ہمسائگی مرشد کامل و غرض و مقصود او جز اللہ تعالی نباشد زیراکہ اگر مقصود او طلب کشف و کرامت باشد ہمان گمان فاسد او را گمراہ سازد و متابع شیطان گردد روزے در خدمت شیخ نشستہ بودم سر از مراقبہ بر آورد و گفت کہ بعضے کسانرا در ہر دم حالت منصور میرسد باز بمراقبہ شد خواستم تا در جنب سیر او ملکوت را بہ بینم در حال سر بالا کرد و اعراض بنمود کہ در دیدہ ہیچ نیست و این حاصل نمیشود مگر بہ نفی وجود و نفی وجود حاصل نشود مگر بچہار سیر و این چہار سیر تعلق بہفت قدم دارد فہو المراد و این ہمہ تعلق بجذبۂ الٰہی دارد اگر جذبہ در رسید کہ او را از خود و ماسوے اللہ بربود فہو المراد و اگر در دنیا دست نداد در حالت نزع البتہ دست دہد و او را چنان مشاہدہ حاصل شود کہ در نظر و مثال نیاید چنانکہ عوام الناس را در بہشت مشاہدہ باشد او را در قبر بہتر ازان باشد و قبرش روضۂ بہشت گردد بروے بیان

سیر اول سیر من اللہ بدانکہ صوفیان گفتہ اند ہر چہ در بند آنی بندۂ آنی پس ہر چہ سوی و غیر و جز و گمان و شک و نفس نام دارد و ازان راہے شو تا ہمان اللہ تو نشود و الا بحقیقت او را نشناختہ باشے و قدم اول بر سر مار ہفت سرہ بنہ کہ آنرا نفس نامند کہ درین احوال ہزار مرضیات در پیش آید بہمت قدم شریعت و ریاضت و ذکر و فکر و تلقین آنرا پائمال کن تا سالک

۵ پس آنروی را گم کنید اگر با شید شما یان ما و آنان را

۶ مگر بر ما دوست را بدوست خود را

مسئلہ دربیان سیر من اللہ

و استقامت را شایان باشی و چون درین قدم مستقیم آمدی نفس و شیطان
اطوارات مکدره و طورهای نفس مذمیه تو پیش آید و چون نقطهای باران
و سیلاب و سراب و گرد و غبار و چون گرمای نیمروز تابستان ناگهان درمیان
رنگهای زشت لوناگون پیدا شود که همگی ده هزار پردهٔ نفس و شیطان اند تو
پیش آیند گاهی رنگ های بد و گاهی باغها گوناگون و دختران و جوانان لطیف
وجوههای لطیف بلکه حور و عرش و کرسی و آن بحقیقت عرش و کرسی نباشد
وران زمان اگر چیزے نامرضی و کاهلی از تو در وجود آید عرش و کرسی شیطانی
بتو روئے نماید بدانکه آن محض غلط است پس باید که صورت مرشد در قلب
بگردان تا آن کدورات و تجلیات شیطانی بعین همت او مضمحل شوند
و قدم دوم بهمین اطوارات مذکورین باید نهاد یعنی بدیدن تجلیات شیطانی
غره نشود تا گمراه نگردد و پس منفے درین قدمین هر مرادی ماسوی الله باشد
چون مراد نفس و شیطان بتو پیش آید ازان درگذر و به تیغ دوسره لا اله الا الله
ماسوی الله را قطع کن یعنی نفے نامرضیات و اثبات مرضیات باید کرد زیرا که
هرچه نامرضی است ماسوے الله است **سیر دوم** سیرے الی الله بدانکه قبله بردو
گونه است صورے و حقیقی قبله صوری آنکه مولود شریف ذات پاک حضرت رسالت
پناه صلے الله علیه وسلم دران است و قبلهٔ حقیقی آنکه ایجاد و آغاز مراتب
محمد مصطفےٰ ازان است که آنرا حقیقت محمدے گویند لقول الصوفیة وهو
قبلة الواجد والموجود یعنے ازان ذاتے که واجب تعالی اظهار ربوبیت بسبب شرافت
او کرد که لولاک لما خلقت الافلاک قبله واجد شد و ازان روئے که کلی ماسوی وجود
حقیقے از طفیل او یافتند پس قبله موجود شد پس سالک راشایان این است
که اول بر خدمت قبله صوری بطریق شریعت و متابعت مستقیم آید بعد ازان در
طلب قبله حقیقی پرواز دتا بمقصود برسد و بقبله مقصود اگر موچه هزار سال
بپای خود رود نرسد مگر آنکه خود را در پرکبوتر تیز رو که مرشد کامل باشد ضم کند

مسئله در بیان سیر الی الله

له او قبله پیدا کننده و پیدا کرده شده ست تعالی

عه اگر نبودے تو پیدا نکردم اشیاء را

کقول الشاعر قطعه تو بدین رفتن بمنزل کی رسی ؛ تو باین خامی بحاصل کے رسی ؛
پس گران جانی و بس آشتر دلی ؛ با سبک روحان بدین دل کی رسی ؛ و درین
مقام سالک را انواع مغائبات چون ملک و ملکوت و نور و نار و انواع الهام
روئی نماید و چون سالک مرشد کامل داشته باشد بیمن همت او لغزش نیابد و بدین
اطوارات قدم نهد و بگذرد زیرا که اینهمه ممانعت است از طرف واجب تعالی اگر
درین مقام ماند سالکی را نشاید و ادا از کذابان باشد بلکه گمراه گردد و این قدم سیم بود
و باید که در هر هفته و یا در هر ماه و یا در هر سال البته تجدید توبه در نظر مرشد کند
و اگر نه از مرشد طلب کند مرشد او را بدو زانو بنشاند و سه کرت تکرار کند
استغفار فرماید اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ وَ اَتُوْبُ اِلَیْهِ وَ
اَسْئَلُهُ التَّوْبَةَ یعنے اول مرشد کلمه گوید و مرید کلمه متابعت کند و مرید گوید
توبه کردم از جمله محظورات و مکروهات و نامرضیات شرعیه قولاً و فعلاً حاضراً و ناظراً اسراراً و
علانیةً قلیلاً و نهاراً توبه کردم و پشیمان شدم ازینها و ماندم اینها را که بعد ازین در وجود من
نیاید و قبول کردم آنچه قبول کرده است محمد رسول الله و بیزارم از آنچه بیزار است محمد
رسول الله صلی الله علیه وسلم بعده مرشد گوید که عهد کردی به پیران این فقیر گوید عهد کردم
و قبول کردم پیر خود را و پیران ماضی را تا عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد از
توبه کردن سه کرت کلمهٔ تجدید بگوید منقول است که روزی ابلیس لعین گفت یا
رسول الله من امت ترا بعد از توبه باز در معصیت خواهم انداخت پس حضرت رسالت پناه
صلے الله علیه وسلم فرمود هر که بعد از توبه متصل سه کرت کلمهٔ تجدید گوید بعد ازان هرگز شیطان بدو
وسوسه نکند بعده مرشد دست او را در دست خود بگیرد و در حق او دعا کند و بگوید که
یا الٰهی سمع اعضائی او را از گناهان صغیره و کبیره ظاهری و باطنی و از وساوس شیطانی
نگاهدار و یکبار فاتحه خوانده بر وی مدد و اگر مستوره باشد باید که کاسهٔ پر آب را
درمیان آرد مرشد انگشت عنصر در ان آب نهد و مستوره نیز بنهد بشرطیکه دست
از پرده نکشد و خودش در ان پرده باشد و اگر زنان بسیار باشند

شاید که زنے صالحه انگشت را در ان آب نهد و دیگران در ان پرده بچادر
او بزنند تا بیعت کند و در حدیث آمده است که رسول فرمود علیه
الصلوة والسلام هر که دست زن بیگانه را در دست گیرد فردائ قیامت
آمنا وصدقنا انگشت دوزخ برکف او بریزند تا از ان گرمی متغیر سر
آنکس بجوشد حضرت مرتضیٰ از رسول صلی الله علیه وسلم درخواست که اگر زنی صالحه
توبه کردن میخواهد چه میباید کرد حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم بطریق مذکور
جواب فرمود پس چهارده خانواده را روش اینست وهر که دست گیری و پائی گیری
بعورات دهد بدانکه او ضال ومضل وهوا خواه نفس وشهوت پرست است
بعد ازان دو رکعت نماز توبه بفرماید و در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص
سه بار الغرض چون تزکیهٔ نفس از هر ممر نامرضیات حاصل شود
پس بحسب پرهیز و تقوے او تمام او چشمه زار گردد و پندارد
که آفتاب درین چشمها میتابد بلکه چند آفتابها را تافته می بیند
در عین مراقبه نه در ظاهر زیرا که اگر بعین ظاهر ملک و ملکوت واطوارات
سبعه دیده شود آن اوهام بود و در عین مراقبه عین الیقین باشد
پس این هنگام تمام ممکنات در نظر سالک چون برق در جنبش
آید و پندارد که هر چیز در جنبش است ناگهان درین میان
اطوار کبود در رسد و تمام وجود او را در گیرد بعد ازان تمام
کلیات را یک نور کبود بیند و آن موضع جلوس و قیام و قعود
و مشی و رکوب خود را فراموش کند و نداند که من در کجا ام زیرا که تمام
عالم در نظر او بجز کبودے چیز دیگر نباشد مگر اینکه داند که من
باین حالت درویشان رسیده ام و بآن لذت بسیار
مفرح شود و این را اطوار نفس گویند و علم لدن حاصل شود
یعنے هر مسئله شرعیه که بر عالمان زمانه مشکل افتد او میتواند

حل کردن و بدقیقهٔ اول مشائخ و صوفیان غیری را توانند فهماند و این قدم چهارم
بود یعنی برین اطوارات نیز قدم نهد و بگذرد و در طلب از دیاد مراتب بود
و غره و فریفته نشود که من چیزی کردم و چیزی یافتم زیرا که این اطوارات
سبعه همه حجاب از واجب تعالی اند و درین غره و فریفته نشود و این را مقصود
نداند که گمراه گردد زیرا که مقصود نیست مگر استهلاک صفات بنده در ذات
معبود که جز او نه بیند و نداند و نخواهد و ننگرد و الا سالکی را شایان نباشد و
معلوم باد که هر اطوار بده هزار انواع و الوان مے تابد و مرید شیخ کامل داشته
باشد که در هیچکدام باطوار شیطانی و اوهامی مغالطه نخورد و الا بسا وقت
باشد که گمراه گردد و چون نفس را بانواع ریاضات مزکی کردی شاید که در طلب
تصفیهٔ قلب باشد بدانکه نهایت تزکیهٔ نفس این است که در اوان مراقبه و مشاهده
کل خطوظ خود را چون ماکولات و مشروبات فراموش کند و از گذرگاه و قرارگاه
شیطان نجات یابد و تصفیهٔ قلب نیز ازان حاصل میشود زیرا که
قلب المؤمن عرش الله ای عرش ذکر الله دل بمنزلهٔ تخت است و زمینش
نفس و شیطان مدعی کذاب بصاحب تخت پای را در زمین نفس استوار نهاده
و دست به تخت در آویخته و انواع کدورات در دمی انداز د چه هر وقتی که
پایش را بهمت بدی مؤید لا الله که جاروب دل است از زمین برداشتی دران
سکون نخواهد ماند و بر روی خواهد افتاد پس تصفیهٔ قلب حاصل شود پس این هنگام
خالص برای معرفت الله مهیا باشد و قلب تخت الا الله خاصه گردد و چیزی دیگر
در و آرام نگیرد **معلوم باد** که سرای دل را هفت مقصوره است و هر همه
بانواع معاصی مملو اند که سالک سبع مذمومات را بهمین همت مرشد و بهرکت
مدحیات بدل کرده برود و نوع اطوار بطریق مذکور بتابد اول عقیق رنگ که ده هزار
پرده تعلق بدین دارد بعده سرخ خالص بغایتی لطیف و نامتناهی که سالک را
چندان شوق و محبت پیدا شود که در تقریر نیاید و درین اطوار جلهٔ ملک و

و ملکوت کشف و کرامت حاصل شود آورده اند که روزے رسول علیه الصلوة والسلام
در بیان صفت بهشت بود یاران پرسیدند که یارسول الله چه نیکو تقریر کردید مگر
جبرائیل نازل شده بود گفت بالذی نفس محمد بیده که بر دیوار بهشت نشسته بودم
واز شما بهتر اورا میدیدم حتی که کوچه بکوچه و روزن بروزن و خشت بخشت و موئی
بموئی سیر میکردم و میدیدم و دائم الاوقات بهوش وار باشد گاه بخود و گاه
بیخود و نمیداند که در کدام محل ام و در چه کارام و من کیستم و آشنا نا آشنا خیال
کند و سالک را باید که برین اطوار نیز قدم نهد و در طلب ازدیاد باشد یعنی مغرور
نشود که من بمراتب چنان برسیدم و چنین دیدم که اینهمه سدّ راه سالک
است از جانب او و این قدم پنجم بود و نهایت تصفیهٔ قلب این است که از رزق
خود باز ماند یعنے فراموش کند و آن ذکر است و این اطوار قلب را چنان قوت
گفته اند که گاهے تمامی اطوار سبعه را در وعیان بیند و بمقصود برسد سیر

سیوم سیر فی الله یعنے سالک خود را و ماسوی الله را اسیر قبضهٔ قدرت
او داند و متصرف جمله اشیا داند مگر او را و روح سراجی را زیرا که اگر درین مراتب
سالکی خود را داند او مشرک باشد و مثال او مثال شخصے بود که چیزے از کسے
عاریت خواسته باشد و بدان عیاری و رعنائی کند و چون کسی از و پرسد که این
چیز از کیست گوید که از من است و بحقیقت دروغ گفته باشد و شرمسار گردد زیرا که
در طریق وصول بحق چهل و چهار مقام اند اول ایشان توبه است و آخر ایشان شرم
یعنے هرگاه که اندیشه از آنست بدو پیش آید شرمنده ازان باز گردد پس چون
تصرف و سیر آواز خود بخود نیست پس سیر در حق است یعنے در تصرف او است
هر چه هست پس هرگاه که سالک لا اله الا الله بر زبان راند اراده همین دارد که هر چه
معدوم بود معدوم مطلق است و هر چه موجود بود موجود مطلق است یعنی واجب
موجود و ممکن معدوم است و باید که باطن سالک از سرّ تجلی خالے
نباشد هرگز اول صورت چون رویت اشباح و اجسام

مسمّاء
در بیان سیر فی الله

خواه لطیف خواه کثیف همه تجلی ذاتیه اند زیرا که چون از کتم عدم در وجود آورد
والحال نیز بر اختیار خود اختیاری ندارند پس هیچ تجلی زیباتر ازین نمیباشد دوم
تجلی معنوی چون سبع الطوار و عالم نوری که هر همه هفتاد هزار عالم نوری اند سیوم
تجلی ورای صورت و معنی او آنست که هر سرای بحسب استعداد انبیاء و اولیاء
بمقداری روشن نموده میشود و سیر فی الله در مقام سرّ دست میدهد و سرّ
روح سراجی را گویند و آن محول کل حال است چون سکونت و حرکت و صحت
و کلام و قیام و قعود و مشی و بصر و سمع و شم و ذوق همه از وست چون سالک ازین
مراتب آگاه شود اطوار زود روی نماید که ده هزار پرده تعلق بهمین دارد پس در یخال
هر لذت دنیاوی در حق سالک زحمت گردد و باختیار او نباشد مگر باضطرار یعنی
یا از جهت نگهبانی نفس خود طعام خورد و یا جهت خاطر مستورهٔ خود خواب رود
و یا از جهت خاطر کسی سخن کند هم بصد چندان رحمت اندک افعال و اقوال
دنیاوی از و در وجود آید چنانکه پیغمبر علیه الصلوة والسلام میفرمود که حیات
من و ممات من و سکونت و حرکت و خوردن و آشامیدن من و نشستن
و برخاستن و خواب رفتن من همه بر رضای خدا است یعنی از برای اختیار
و رضای خود هیچ نخواهم از دنیاوی بجا آورد پس چون همه چیز در نظر سالک
همچنان تابید قدم بمراد خود نهاد یعنی ندید خود را مگر او را و این قدم ششم بود
چون سالک قدم بر خود و جملهٔ ماسوی الله نهاد و جمله را بدود بگماشت این مراتب
را خفی گویند خواجهٔ کمال میفرماید **بیت** گر کلاه فقر خواهی سر بسر ۞ از
خود و جمله جهان یکسر ببر ۞ این کلاه بی سران است ای پسر ۞ کی دهندت تا
تو می نازی بسر ۞ **بدان ای فرزند** که در کنه این حدیث علماء را
اختلاف است قال علیه السلام الفقر سواد الوجه فی الدارین **در عوارف**
المعارف آورده است که علمای کبار و مشائخان بزرگوار فقر را بر پنج نوع بیان
فرموده اند اول فقر خاص و آن کسانی اند که در تمام عمر سال

وماه و کاسه میگردانند و یا ابنان میگردانند و جمع کرده میخورند پس شایان حال
ایشان آنست که اگر قوت یک روزینه دارند نگردند و اینچنین شخص محب خدای
باشد در خبر وارد است که در عرصهٔ عرصات هاتفی آواز کند که اُنظُرُوا
مُحِبَّائِی کَیفَ یَاتُونَ تا مردمان در تفکر شوند که دوستان او کیانند ناگهان
فقیران زنند پوشش و زنبیل بدست پیدا شوند حکم بار تعالے شود
که ای محبان من از شما راضی ام شما راضی اید یا نه
گویند یارب رضای ما در رضائے تو است باز گویند که
ای محبان من خوراک و پوشاک شما چه بود گویند یارب تو
دانائی بآن که هرگز شکم سیر نخوردیم آنچه مردم میدادند مے پوشیدیم پس
حکم شود که بروید بجانب بهشت پس گویند یارب آنانکه مایان را چیزی
داده است همان را به مایان بخش خطاب شود که بخشیدیم و
اگر اینچنین فقیر قوت یک روزینه داشته باشد و بگردد فردائی قیامت
گوشت روی او ریزیده باشد که الفقر سواد الوجه فی الدارین درحق اوست
دوم مرتبهٔ فقیر آنست چنانکه شخصے از برائے جیفهٔ دنیا ساعی
و راه دار و قاضی و معلم پیش رو و چوب دار و وکیل و وزیر و حاکم گردد
و بر خلق ظلم جریان کند و از هر ممر خواه حلال خواه حرام که می یابد میخورد او نیز
فقیر است یعنے محتاج است بغیر خدای الفقر سواد الوجه فی الدارین درحق
او است زیرا که در دنیا حق مردمان بظلم خورده و در قیامت روئ او
سیاه برانگیزد و مردمان دست بدامنش آویخته باشند گناه
ایشان را بر و بار کنند و او را بدوزخ فرستند سیوم فقیر عام و آنچنان
است که هر چیز از حیوانات محتاج بخدائے اند چون بادشاه و امرا و حاکم و دهقان
پس شاید که نیت ایشان در طلب دنیا همین باشد که طلب نمیکنم دنیا را مگر
از برای کفایت لابدے و معیشت روزگار و سرانجام ولایت

بخط مولف این رساله بدوستان هاکر

و در خبر وارد شده است که روزے حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
نشسته بود بخواند یشید که حق تعالی مرا خیر الرسل نامید و امت مرا خیر الامم گفت
اما بر امت مهتر موسی مرغان بریان و ماهی بختی و روغن فرود می آمد و بر امت من
چگونه محنت رزق طلبی مسلط کرده است مهتر جبرائیل در رسید و حدیث قدسی
بیاورد که اِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوبًا لَا یُکَفِّرُهَا صَلٰوةٌ وَّلَا صَوْمٌ اِلَّا بِهُمُوْمِ الْمَعِیْشَةِ
یعنے امت تو بغایتی گناه گارند بعضے گناه ایشان هیچ چیز بخشیده نشود مگر به غمخوارگی
نفقهٔ اولاد بعد ازان حضرت مفرح شد پس اگر نیت ایشان همچنان باشد
ثواب واجر یابند و اگر نیت ایشان کثرت اموال و تفخر و سرفرازی باشد معذب
گردند و روی ایشان سیاه باشد کقوله اَوْلِیَاءِ اللهِ عَسٰی اَمِیْرُهُنَاكَ اَسِیْرٌ عَسٰی
وَجْهُهٗ صَبِیْحٌ فِی النَّارِ فَضِیْحٌ اما شخصے عیال مند و شرمناک باشد باید که در رأس هر
فصل بر مقدمان و تونگران بگردد و بقدر کفاف تا فصل دیگر طلب کند والا عذاب
گردد زیرا که طلب رزق از برای عیال فرض است و در تنبیه ابو اللیث
آورده است که چند نفر چون سر از قبر بردارند ایشانرا بجانب دوزخ روان
کنند اوّل امیر کاذب دوم شیب زانی سیوم ذو عیال متکبر اما اگر بقدر
کفاف تا فصل دیگر یعنے مقدار پنجاه درم شرعی داشته باشد شاید که سوال
نکند چهارم مرتبهٔ فقیر طالبان حق شایان ایشان آنست که چار ناچار خاصة الله
در طلب و عبادات او مستقیم باشند و خالی از ریا باشند و اگر ریا کنند فردا روے
ایشان سیاه گردد کقول الشاعر بیت فردا که پیش گاه حقیقت شود پدید
شرمنده ره روے که عمل بر مجاز کرد ؛ پنجم مرتبهٔ فقیر آنست که طلب در طلب او منتهی
گردد و در عین یاد او وجود ماسوی الله را فراموش کند و احتیاج او بینه و بین الله
بود از میان برخیزد که اذا تم الفقر هو الله در شان اوست و خواجه فرید الدین انچنین
فقر را سواد الوجه فی الدارین گفته است چه هر وقتی که در سرای وجود دل را یافت گویا که
حق را فراموش کرد پس سیاه روی و شرمسار باشد و هرگاه که وجود را

۵ یعنی رسیدن بعضے از گناهان هست که منع نمیشود یعنی آمرزیده میشود بنماز و روزه و حال این است ان الحسنات یذهبن السیئات گر آمرزیده میگردد آن گناه باندوهگینی کفارانی که از سبب فقر بعیالش رسیده باشد ۱۲

۶ امیر دروغ زن که رعیت را بیجا میزند و فرزند زنا که روی روشن ندارد در آتش دوزخ خواهند بود ۱۲

فقد کرد و نابود شد پس نابودی نیز نوعی از سیاه روئی است سیر چهارم سیر مع
اللہ قال اللہ تعالی وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ چون واجب تعالی همه جا با همه است
پس سالک از میان برآید تا او خود بخود باشد و دعوی کذب تو که منی تو باشد آنرا زود
نامسموع گردان تا بسبب کذب آثم مهجور نباشی و درین مراتب گاه سالک چون موئی
بر روئی باشد و گاه آن هم نباشد و گفته اند که پیش بر آب است از آب کسے چه گوید
و بر آب کسے چگونه نشان جوید لا بلک در هوا است زیرا که آب نیز می جنبد
و کسی را اطلاع میشود پس چون سالک زحمت هستی خود از میان برداشت و معیت
او را بتمام اشیا یکسان دید خود را نداند مگر او درین هنگام اطوار سفید چون ماکیان
سفید و یا سایهٔ آب بر او روئی نماید که ده هزار پرده تعلق بهمین دارد و کل اشیا را
نداند مگر ذات واحد و از خود خبر نباشد مگر اندک انانیت باقی باشد چنانکه از مراتب
وحدت نزول بظاهر داشته بود الحال عروجش همچنان حاصل شود که در هر مراتب
خود را در عین آن مراتب داند و مراتب ادنے بر او اعلے گردد زیرا که ادنی و اعلی از
قبیل لایقت او بر او یکسان شود و علم لدن بر او روئی نماید بدانکه اختلاف در
کتب از سر بیان املاک و ملک و ملکوت از آنست که بعضے اهل اجتهاد و اهل قیاس
اند و بعضے اهل دیده و بیان معتمد علیه باشد اگر بسیاری مخالفت به اهل ظاهر نافتد
و اگر اکثر خلاف با اهل ظاهر گفته باشد شیطانی باشد نه رحمانی بعده معلوم باد
که دو قدم تعلق بانبیا دارد که اولیا را دران دخلے نیست امّا اولیا را ثمرهٔ
ازان روشن میگردد و تا نفی وجود و رفع انانیت ایشان حاصل شود و
دران اختلاف است بعضے گفته اند که سبز بعده سفید است بعده سیاه
و بعضے گفته اند بعد سفید سیاه است و بعده سبز و این تعلق بآخرت
دارد امّا بقول فرید الدین عراقی و حضرت شیخ شبلی و شقیق بلخی و سری سقطی
و معروف کرخی قدس اللہ سرّہم اصح آنست که بعد سفید سبز است و سیاه تعلق
بآخرت دارد اگرچه هزار در هزار لفظ ازان به بعضے طالبان روشن میگردد

مسئله در بیان سیر مع اللہ

لا خدائی لغتے باشما است هر جا که میباشید ۱۲

امّا غیر آن در آخرت حاصل میشود و بقول سید علی همدانی و اکثر اهل کبرویه و ابو علی رودباری قدّس سرّهم آنست که اول سیاه روئی نماید و سبز تعلق بآخرت دارد و قدم نهادن بر اطوار سفید که مراتب روح است آن قدم هفتم یعنی گذشتن حاصل نشود مگر بجذبهٔ الٰهی و چون جذبهٔ الٰهی در رسد او را ثمهٔ ازین دو اطوار خواه سبز خواه سیاه بدرخشد چنان مستغرق توحید شود که از گم شدن خود بیخبر باشد کقول الشاعر بیت تو در و گم شو که توحید آن بود ؎ گم شدن گم کن که تفرید آن بود و حدیث اَنَا عِنْدَ ظَنِّ الْعَبْدِ وَ الْعَبْدُ مُتَّصِلٌ بِالظَّنِّ وَالظَّنُّ مُتَّصِلٌ بِالرَّبِّ ازین ممر است و این مراتب را اخفا گویند پس بدان ای فرزند چون بیمن همت متابعت رسول الله صلی الله علیه وسلم تا اینمقام رسیدی باید که بهر چیزے که رسیدهٔ آن چیز را از دست مده تا ابد الآباد و درین مقام باز مانی یعنے چنانکه تزکیهٔ نفس و قلب و روح و غیر ذلک بدینجا رسیدی باید که همان تزکیهٔ نفس و تصفیهٔ قلب و تجلیهٔ روح را از دست مده تا از بلندی بر زمین نیفتی و گردن ایمانت نشکند و شر مسار در میان اولیاء الله انگیخته نشوی کو اقال علیه الصلوٰة والسلام نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْحَوْرِ بَعْدَ الْكَوْرِ اى من النقصان بعد الكمال و این مراتب احفا طرفة العین دست دهد امّا بر سالک هزار اندر هزار سالها بی عدد و بیشمار بگذرد و شاید که دایم المدام ازین تجلیهٔ ثلثه مذکوره قلب را خالی ندارد حتی که اگر خواب بیند آنرا نیز تجلی داند و بدانکه درین خواب ارواح از قالب بدر میرود و در ملک و ملکوت سیران میکند تا هر چه از مکاشفات بیند سیر اوست در مشرق المشارق آورده است که شبی حضرت رسول علیه السلام با جمیع اصحاب درست شب روان شده بود چون شب بآخر رسید یاران همه مانده شدند خواستند تا فرود آیند و خواب کنند حضرت منع کرد و فرمود مبادا که بیدار نشوید و نماز شما فوت نشود امّا بلال امر بخواب کرد و گفت که بوقت نماز من شما را بیدار کنم آورده اند بعد بر آمدن آفتاب اول حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم پناه بیدار شد و بلال نیز در خواب شده بود گفت اِنَّ اللّٰهَ يَقْبِضُ اَرْوَاحَكُمْ

۱۲ من نزد گمان بنده ام یعنی هر قسم که من گمان برد نزدیک ما و در باره همچنان باشم و بنده متصل بگمان است و گمان متصل بپروردگار است ۱۲

۱۲ بیدار شدن شما بامر خدا تعالی است نه بخواب بلال ۱۲

حین شاء ویردّ علیکم حین شاء یا بلال قم فاذن للناس واین حدیث دلیل است
بر آنکه بحین خواب ارواح بدر میرود امّا نزدیک اعتزال ارواح بوقت خواب بیرون نرود
بلکه در حین وفات نیز بیرون نرود و در فرق آدمی استخوانی است که آنرا عصبة الانبه
گویند دران محبوس میشود و این اقوال محض کفر است زیرا که احادیث بسیار در
خروج ارواح وارد شده اند و آیت سماویه نیز بر این ناطق است که کافران
گویند قال الله تعالی ربّنا امتّنا اثنتین واحییتنا اثنتین والله اعلم بالصواب

بیان تعبیر خواب بدانکه تعبیر خواب حکما بر قدر حکمت خود چیزے گفته اند که فلان نوع خواب خوب و فلان نوع بد امّا حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم هر روز بعد از بامداد اصحاب را پرسیدے که مگر خواب دیده باشید من بگوئید گفتند یا رسول الله غرض چیست فرمود خواب حق است و بهر نوعیکه معبر تعبیر کند همان میگردد اگرچه بد باشد به تعبیر نیک نیکے پیدا میشود و من نیکخواه شما ام تعبیر نیک بگویم امّا اگر در شب خواب بینند که در خاطر شما بد رسد باید که سه سه کرت آب دهن بر دست چپ اندازید و ازان پهلو بگردید شما را ضرر نرسد و آن خواب را بکسی بیان نکنید که من چنان دیده ام

قال علیه السلام الرؤیا الصالحة من الله والحلم من الشیطان فمن رأی شیئا یکرهه فلیلتفت عن شماله ثلثا ولیتعوذ بالله من الشیطان الرجیم فانها لا یضرّه

منقول است که روزے زنے در خدمت رسول الله صلے الله علیه وسلم آمد و گفت یا رسول الله خواب دیدم که سقف خانهٔ من شکست حضرت فرمود صلی الله علیه وسلم شوهر تو که در سفر است بسلامت باز آید هنوز بخانه نرسیده بود که شوهرش باز آمد همچنان چند کرت مے آمد حضرت صلے الله علیه وسلم تعبیر آن خواب همچنان میکرد امّا چون باز برائے تعبیر آمد حضرت صلے الله علیه وسلم را نیافت بحضرت ابوبکرؓ و عمرؓ احوال خواب باز نمود ایشان گفتند که شوهرت خواهد مرد بعد ساعتے خواب را بر رسول الله صلی الله علیه وسلم عرض کرد

۱ صورتیکه ارواح بدن میرود و می باشد و صورتیکه ارواح بیرون میرود و نمی باشد و آن بلال برخیز و اذان گو و اذان را بر ارواح بگو

مسئله در بیان فائدهٔ تعبیر خواب

۲ خوابها چند است که از خدا می باشد و خوابهای بد از شیطان می باشد پس کسیکه چیزے را که پسند نداشت طبع او آنچیز را پس رو بگرداند بجانب چپ و سه بار و اعوذ بالله من الشیطان الرجیم بگوید و بر پهلو دیگر بگردد آن خوابهای بد ضرر نرساند

حضرت فرمود صلے اللہ علیہ وسلم کما قیل یعنے شوہر تو خواہد مرد و ایضا آوردہ اند کہ شخصے
علے الصباح خواب را بزن خود باز نمود کہ تمام در یا رامن فرو بردم و بخوردم زنش دانا
بود گفت بغیر از عالم بکس دیگر مگوی و زن خود بجانب عالم روان شد مردی جاہل
و بد بخت در پیش آمد گفت بکجا میروی ہر چند ممانعت کرد نہ استاد گفت
تا مقصود خود را نگوئی نباشم کہ بگذارم ناچار شدہ گفت کہ شوہرم خواب دیدہ است
خواہم بعالمیان بگویم گفت آن خواب را بمن بگوی و من تعبیر آن خواہم گفت خواب
را بدو نمود آنکس در حال گفت کہ خواہد ترقید چون آن زن در پیش عالم شد
واقعہ را باز نمود گفت اگر چہ خواب خوب بود امّا تعبیر او ہمچنان گشت چون بخانہ
آمد شوہرش ترقیدہ بود اما نزد یک اہل تصوف خواب دیدن بر چہار نوع است
یہ برابر عناصر اربعہ زیرا کہ تولد خواب از ین عناصر اربعہ است چون خاک و آب
و باد و آتش و ایشان در پاک کردن ہر یکے از ین عناصر سعی بلیغ می نمایند
ہر گاہ کہ خاکش مصفا از محظورات و مکروہات گردد بسبب صافیت باغہائے
گوناگون و سبزہائے لطیف و جویہائے نظیف و قصرہائے بلند و ایوانہائے بزرگ و ملک
و ملکوت بلکہ بہشت و عرش و کرسی اندر خود بخود بمقدار مرتبۂ خود در خواب بیند تا
کہ دلش خوش پذیرد و ہر گاہ کہ عناصر آبش مصفا باشد بسبب صافیت دریاہا و آبہا
و جویہا و سیاحی کردن دران و ملاحی کردن و کشتی راندن و بر کشتی سوار شدن
و طہارت کردن و شربت آشامیدن در خواب بیند تا خوشحالی او در خواب پیدا
شود و چون عنصر بادش مصفا گردد بسبب صفائیت سواری و بلندی و بہوا
پریدن و از کوہ بکوہے رفتن و بر سر آب بی غرق رفتن در خواب بیند بلکہ سوار شدن
بر سر درختان بزرگ و از شاخ بشاخ پریدن و علے ہذا القیاس خود را چست و چالاک
و پرندۂ نفس بیند تا دلش خوشی پذیرد و چون عنصر نارش مصفا باشد از ان
صافیت صورت مادر و پدر و مرشد و استاذ و اولیائے ماضی بلکہ خلفائے راشدین و
حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم و انبیا و صورت یار و محب و جملہ نیک صورتے در خواب

بینند چون طاؤس و طوطی و غیر ذلک از صورتهای لطیف تا دلش خوشوقتی پذیرد
و بدانکه دلهای اهل تصوف چون مردمک چشم روشن اند زیراکه هرچه از حسنه و سیئه
از ایشان در وجود می آید همانرا در دل یاد میگیرند پس چون اینچنین خواب بینند بر
اعمال گذشتهٔ خود نظر کنند که کدام فعل نیک و خطرهٔ نیک از و پیدا شده بود
که این نتیجهٔ همان است باید که همان را از دست ندهد و هرگاه که در باطن صوفی
آلایش نامرضی بوده باشد به برابر خاک زمین زشت و شور و گرد و غبار و ویرانیها
و خرابی و جمله چیزے که او را دلگیر کند بیند و برابر آب آبهای زشت و گنده
بوی و سیلابهای و غرق شدن دران در سر دریای معطل شدن و عاجز ماندن
از گذشتن و آبهای پلید و بد رنگ بیند و به برابر باد از بلندے افتادن
و از درخت و از اسپ افتادن و در چاه افتادن و در چیز آویزان شدن
و بدست ظالمان افتادن و معطل شده استادن و غیر ذلک از سرنگونها بیند
و به برابری آتش صورتهای زشت چون دیو و پری و مار و مور چه دگر دم و شیر و
پلنگ و خوک و خرس و غیر ذلک من الموذیات و هر صورت که دلگیری او پیدا باشد
به بیند پس چون از چنین خواب بیدار شود این را تنبیهات الٰهی داند و لغو
نشمارد و در حال بر افعال گذشتهٔ خود نظر کند تا هر سیئه که در و بوده باشد
ازان برگردد و توبه کند و طهارت کرده در خواب رود تا بار دیگر خواب نیک
بیند و صوفی را باید که در حال باشد دایم الدام زیراکه ماضی باز نیاید و مستقبل بدست
او نیست پس شایان او اینست که دایم خود را آئینه کرده بدان بیند و همیشه باطن
او مردمک باشد تا هرچه از نامرضی از و در وجود آید ازان توبه کند و دایم آز انجق
تعالی یاد کرده باشد و باید که گاه گاهے محاسبهٔ سیئهٔ خود در خاطر خود بکند منقول
است که روزے اولیاء الله محاسبه میکرد یادش آمد که در ایام جوانی از و در
طلب زنا کردن بود او ازان بگریخته بود بیک ناگاه خطره چنان روی نمود که چرا
دعوتش را اجابت نکردم بعد ازان توبه کرده میبودم باز در حال این خطره برو

گناه شده باستاد در گریه شد که در ایام جوانی این خطره نبود در پیری چگونه آمد
از شدت گریه در خواب شد حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم را در خواب دید و کیفیت
احوالش پرسید واقعه باز نمود گفت ای شیخ شما را درین ملامت نیست بلک ملامت
بزمانه است که زمانه روز بروز فتنه انگیز میگردد ازان مردمان را بفسق و فجور تهو
زیاده میشود دران ایام از هجرت من صد سال شده بود الحال چهل بران
افزود ازان این اندیشه نامرضی در وجود تو آمد و ایضا منقول است
که خواب بر سه نوع است یکی برابر است چنانکه مهتر ابراهیم علیه
علیه السلام دیده بود دوم دیدن برائے خود و تاویل کردن دیگرے دران
چنانکه یوسف علیه السلام دید و یعقوب علیه السلام تعبیر کرد سیم دیدن برائی غیر و تعبیر کردن
غیر دران چنانکه بی بی عائشه رضی الله عنها دید که چادر سیاه در سر دارم حضرت رسالت
پناه صلے الله علیه وسلم فرمود که شوهر تو از و بمیرد و تو بیوه مانی چنانکه پیغمبران چهل و چهار
مرتبه از اولیا افضل اند همچنان خواب چهل و چهارم مرتبه است از مراتب نبوت
و اکثر اولیاء الله بخواب حکم بر چیزے کرده اند **باب چهارم مشتمل بر**
چهار فصل فصل اول در اخلاق حمیده قال الله تعالی و
اِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيْمٍ قال الله تعالی قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ پس
شایان بنده مومن است که در کل افعال و اقوال متابعت حضرت رسول الله صلی الله
علیه وسلم کند خصوصا هر که دم از تصوف زند شایان حال او اینست که هیچ ذره از
اخلاق ذمیمه را در خود راه ندهد تا متابع حضرت صلے الله علیه وسلم گردد آورده اند که
روزی اعرابی در خدمت رسول الله صلی الله علیه وسلم حاضر شد و از و گوسفندان طلب
کرد حضرت صلے الله علیه وسلم بمقدار رمه او را داد آنشخص بسوئ قوم خود آمد و گفت ای
قوم بر شما باد که مسلمانی اختیار کنید زیرا که محمد علیه السلام بهر سخن تا آسنا عطای
بے منت میدهد و از فقر و فاقه نمیترسد انس رضی الله تعالی عنه روایت کرده است که
حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم هرگز فحش و لعنت و دشنام بر زبان

نمیراند

ف
آیت هذا در پاره تبارک
الذی در سوره ن والقلم
واقع است ۱۲

نمی راند و چون شخصے عتاب میکرد میگفت مالَتْرَبَتْ جَبِیْنُہٗ یعنے چہ حالست مر فلان
کس را کہ از پیشانی او خاک میریزد ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ روایت کردہ است کہ بعضے
اصحاب میگفتند یا رسول اللہ چرا در حق مشرکان دعا نمیکنید تا ہلاک شوند فرمود من مبعوث
برای بد کردن و بد گفتن نشدہ ام بلکہ مبعوث برائی رحمت شدہ ام و ابو سعید خدری
روایت کرد کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم از زن مستورہ شرمناک تر بود و چون چیزی
غیر مشروع را میدید بد نمیگفت اما مایان اگر آنرا در روئی او میدیدیم آنرا
منع میکردیم و بی بی عائشہ رضی اللہ تعالی عنہا و عن ابیہا روایت کردہ
کہ ندیدم حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم را مستجمع خاطر و خندہ کنندہ تا آنکہ
دیدہ شود کام او بلک ہمیشہ تبسم میکرد و کیفیت تبسم در فصل وضو بیان شدہ است
و بی بی عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالی عنہا گوید کہ حضرت رسالت پناہ صلے اللہ
علیہ وسلم سخن پریشان و ناخوش نمیگفت بلکہ در سیاقت کلام چنان
مبالغہ میکرد و بتأمل میگفت کہ اگر شخصے درست روز سخنان او را می شمرد
شمردہ میشد و ایضا بی بی عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالی عنہا روایت کرد
کہ حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم زن را بدست خود نزدہ بود و نہ خدمتگار را مگر جہاد
فی سبیل اللہ میکرد و ہرگز طلب انتقام از کسے نمیکرد مگر اینکہ شخصے محرمات در عمل
می آورد پس این ہنگام از برای خدا او را زجر و تعزیر میکرد و انس بن مالک
رضی اللہ تعالی عنہ روایت کردہ کہ حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم عیادت میکرد
مریض را و متابعت میکرد جنازہ را و اجابت میکرد دعوت بندہ را و سوار میشد بر خر
و روز غزائی خیبر بر خر سوار بود کہ نقطہ او از نر ما بود و ایضا بی بی عائشہ رض روایت
کردہ کہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم میدوخت جامۂ خود را بدست خود و در اکثر اوقات
عمل خانہ میکرد و میدوشید گوسفندان را و گاؤ خود را و گاہے جاروب صحن خانہ میکرد
و گاہے اشتر گرگین را می شست تا صحت یابد و انس رض روایت کرد کہ حضرت رسالت پناہ
صلے اللہ علیہ وسلم پنج چیز برائی خود نمی نہاد و اکثر اوقات خاموش می بود

وہر سخن را جدا جدا میگفت وہمیشہ در تبسم می بود وچون سخن میکرد اکثر چشمان را بسوی آسمان بالا میکرد واین اخلاق از تتبیہ ابو اللیث استخراج نمودہ شد بدان ای فرزند کہ متابعت حضرت صلعم را در ہیچ احوال از دست ندہی تا در بدعت نیفتی واکثر نگاہبانی اقوال بجا آری کہ کسی بسبب بسیار گفتن کافر گردد

مسئلہ کلمات کفر

منقول است کہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ امت من صباح مسلمان میخیزند وشام کافر باشند ودر شام مسلمان باشند وصباح کافر بخیزند اصحاب پرسیدند یا رسول اللہ بچہ سبب گفت از جہت پریشانی اقوال وندانستن ایشان در تحیر شدند از باز گفت کہ وجہ نجات ایشان آنست کہ شب چون در خواب روند سہ کرت بگویند اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِکَ مِنْ اَنْ اُشْرِکَ بِکَ شَیْئًا وَّ اَنَا اَعْلَمُ بِہٖ وَاَسْتَغْفِرُکَ لِمَا لَا اَعْلَمُ بِہٖ تُبْتُ عَنْہُ وَرَجَعْتُ وَاَقُوْلُ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ تمامی الفاظ کفر روزینہ او حبط شوند واو آمرزیدہ شود واگر درمیان صباح بوقت برخاستن سہ کرت بخواند تمام الفاظ کفر شبینہ او حبط شوند پس ہر چہ ترا از عذاب نجات دہد آن چیز حمیدہ است وہر چہ ترا بعذاب کشد ذمیمہ است باید کہ ازان پرہیزی واکثر پرہیز از سوگند خوردن باید کرد اگر شخصے روی بقبلہ باشد وسہ کرت بگوید کہ سوگند بخدا است کہ فلان ہمچنان است اگر ہمچنان باشد فبہا والا کافر گردد آوردہ اند کہ روزے از متقیان سوگند بخدا کرد اما سوگند راست کردہ بود او بردہ را وکفارت آن یمین آزاد کرد گفت اگر چہ سوگند راست کردم مبادا کہ خلقت گیرم وروزے بکذب از زبان من یمین برآید **ودر مشارق آوردہ است** قال علیہ الصلوٰۃ والسلام مَنْ حَلَفَ بِمِلَّۃٍ غَیْرِ الْاِسْلَامِ کَاذِبًا فَھُوَ کَمَا قَالَ یعنے اگر شخصے گوید اگر چنان باشد من جہود م یا ترسام اگر دروغ گوید جہود گردد یعنے کافر گردد وکفارت بروے لازم گردد شارح آوردہ است اگر آنکس این مسئلہ میداند کہ باین اقوال کس کافر میشود واو دانستہ ودروغ سوگند میخورد کافر میگردد باتفاق زیرا کہ او راضے بکفر است اما کافر شدن بدین لفظ نمیداند

و دروغ سوگند خورد درین اختلاف است و در شرح مشارق آورده است
که اگر شخصے مال شخصے را بسوگند دروغ برطرف کند کافر گردد و اگر حلال
داند فردائے قیامت واجب تعالی از و ناخشنود باشد و ایضا آورده اند که
اگر شخصے تزویج میکند زنے را و او در دل دارد که مهرش نخواهم داد
و یا بیک حیله از خود ساقط بکنم او را در سلک زنا کنندگان شمرده اند و حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمود که او برادائے آن قرض هرگز قادر نشود تا آنکه
عذاب آتش شود بدان ای فرزند در کتابهائے فقه آورده اند که شاید سر
بنده مومن را اینکه در حق ایمان شخصے بد دعا کند زیرا که ضد ایمان کفر است
پس گویا که او بکفر راضی است و رضا بکفر کفر است مسلمانان در حق ایمان یکدیگر اند
و خلق پیغمبران را نگاه کند که ایشان بلاهائے عظیم میدیدند و در پے ایمان ایشان
هرگز دعا نمیکردند بلکه همیشه دعا بهدایت ایشان میکردند چنانچه مهتر موسی ع
قوم خود را از بلاهائے عظیم خلاص کرد و ایشان متابعت او را کردند اما او همیشه
در غمخواره گی ایمان ایشان بود و در ذبح بقر ایشان را چگونه معجزه لطیف بنمود
اما ایشان از بدبختی خویش مسلمان نشدند و قصه او آنست که در تفسیر کامل
آورده است که دران عهد تونگرے بود عامیل بن شراحیل نام و پسران عم
میراث خواران او بودند چشم بر مرگ او داشتند تا کی بمیرد که مال او را قسمت
کنند شبے او را بمهمانی طلب کردند و بکشتند و کشته را در میان دو ده
انداختند و علے الصباح به نزدیک موسی علیه السلام حاضر شدند که عم زاده ما
عامیل را کشته یافتیم موسی علیه السلام آن جا راه به پیمود و بیک ده
نزدیک بود کشنده طلب کرد نیافت حکم قسامت بر ایشان براند بعده دیت
بر ایشان واجب کرد گفتند یا کلیم الله دیت میدهیم بارے از خدائے خود بخواه تا
کشنده او را معلوم کند از حضرت عزت فرمان شد که بگو تا ماده گاؤ را بکشند
و پاره از ان گوشت گاؤ بر کشته زنند زنده شود و قاتل خود را بیان

کند چون ایشان مردم بے علم و ناقص عقل بودند ازین سخن در تعجب شدند آتتخذنا
هُزُوًا جواب دادند و از برای این بود که کتابهای متقدمان بغایتی دراز میبود که ایشان
مردم کم عقل بودند و بر استنباط مسئله قادر نبودند چنانکه امت محمد رسول الله صلے الله
علیه وسلم که چه مقدار علوم را از قرآن کشیده اند و همه احکام ایشان یک بیک نوشته میبود
و ازان دراز میشدند قال اعوذ بالله ان اکون من الجاهلین یعنے من از جاهلان
و هزل گویان نه ام پس یقین شدند گفتند پس بیان بکن که چگونه است آن ماده گاو
گفت بقرة لا فارض ولا بکر عوان بین ذلک یعنے ماده گاو ایست نه
نیک پیر و نه نیک جوان میان جوانی و پیریست باز گفتند که رنگ او چگونه باشد
گفت گاوے باشد زرد روی و خوشرنگ که لون او خوش آید نگرندگان را
باز گفتند که کار کرده باشد یا کار ناکرده گفت آن ماده گاو ایست نه مالیده شده
در شدت بار و نه نرم کرده شده بکشیدن آب مرکب را و سلامت است
از عیوب که بروی هیچ نشانی نیست و رنگ او مخلوط برنگ دیگر نیست گفتند
الحال راست باشد و بدین وصف گاوے در دنیا یک بود و آن فرزندی را
بود که با مادر و پدر نیک خو بود و پدرش مرده بود از دشت هیزم آوردے و بفروختے
نصف حاصل را بارواح پدر تصدق کردے و نصف دیگر را بر خود و مادر خود نفقه
کردے روزے این پسر در بنی اسرائیل منادی شنید که ماده گاوی بدین صفت
کرا باشد تا بهر بهای که باشد بخریم پس واقعه را با مادر گفت مادرش گفت ای پسر گو
از میراث پدر تو بدین وصف در فلان مرغزار مانده ام برو و طلب کن اگر روزی
تو باشد پسر بپایے در انجا رفت و بانگ کرده بیامد و آن صفت
موصوف بود در خانه آورد کلانتران بنی اسرائیل بیامدند و خریدن خواستند
گفت از مادر دستوری خواهم چون در آمد خفته بود بیدار کردن نتوانست
که عاق نشود بیرون آمد گفتند هزار دینار بدهیم بفروش باز در آمد بدستوری خواست
او هنوز خفته بود گفتند پنجهزار دینار بدهیم بگذار شتاب میکردند او داخل

ف
در روایت در پاره اول در رکوع
ان الذین آمنوا واضح است ۱۲
ل
یا فرا پیگری دارا
اهل فسوس یعنے با ما سخریه میکنی
ما می پرسیم که عامیل را گرگشته
است و تو میگوئی گاو را بگذار ۱۲
حسینی
ک
گفت موسی
پناه میگیرم بخدا از آنکه شمرده
از جاهلان ۱۲
م
نه پیر و نه جوان میانه است میان
آنچه مامور شده ۱۲ حسینی

و خارج میشد تا بهای او را به پری پوست او رسانند که پوست این ماده گاو بر از
دینار کرده بدهیم مادرش بیدار شد بفروختند و ایشان شش لک خانه بودند از جهت
امتحان که مرده چگونه زنده شود بر سر هر خانه یک دینار دادند پوست پر شد فذبحوها
پس ذبح کردند آن ماده گاو را پس حکم شد که پاره گوشت بر کشته بزنید تا زنده شود واختلفوا
فی البعض یعنی آن گوشت از کدام جای ماده گاو بود ابن عباس و عکرمه گوید که گوشت
ران بود و سدی گوید که عقرون بود و آن گوشت استوار و بلند استاده میان دو
کتف و ابو عالیه گوید که استخوان ماده گاو بران زد و بعضی گوید که دم او را بر کشته
زد و بعضی گویند که زبانش را بر و زد و صحیح آنست که حق تعالی پاره گوشت
یاد کرده و موضع معین نکرده پس ما را سکوت به است و چون بزدند در حال زنده شد
و بنشست و خون از رگهای وی میرفت گفت مرا پسران عم من کشته اند بطمع میراث
این بگفت باز بمرد و میراث ایشان را نداد بعد ازان حکم شد بنابودن میراث مر
قاتل را تا این زمان کما قال علیه السلام لا یرث قاتل بعد صاحب البقره
مسئله در تفسیر کامل می آرد که ایشان را چرا استنباط مسئله نبود جواب آنکه استنباط
بعقل است نه بعلم بر ایشان خمر حلال بود بسبب خمر عقل زائل میشد از مسئله
محروم میماندند و بر محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم و بر امت او حرام شد بسبب کمال عقل
استنباط مسئله میکنند پس زنهار ای پسر که از خمر دور مانی تا چون قوم موسی در دین لغزیده
نگردی و بعد از دیدن این معجزه نیز آن بدبختان ایمان نه آوردند و بر تو باد
ای فرزند که دائم المدام در طلب علم باشی که سعادت دارین بعلم است انس
بن مالک رض را رسیدند که اگر یک روز از عمر تو مانده باشد اگر
تمام دنیا ملک تو باشد تصدق فقراء کنی و یا بمقدار مویی که در
بدن تو است کافران را بکشی گفت اگر یک روز عمر مانده باشد در طلب علم
کوشم کما قال الله تعالی وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ و حضرت رب العزت پیغمبر
خود را که سرور اولین و آخرین بود بجز سوال از زیاد علم بچیزی امر نکرد کما

قال الله تعالی وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا و حضرت خواجه احمد سبوی مریکے از ملحدان را
بقوت علم چگونه الزام داد که تمام عالمان را عاجز کرده بود و قصهٔ او آنست
آورده اند که دران عهد حکیمی بود دهریه و دهریان از وجود باریتعالی انکار دارند و
طبیب حاذق بود خلیفهٔ زمان بسبب خلافت بروبسیار محبت داشت روزے
گفت اگر مسلمان شوی دوچندان محبت در زرم گفت مسلمان شوم بشرطیکه اگر
عالمان زمانه دلیل عقلی بربودن حقتعالی بیارند و از دلیل نقلی انکار دارم
هرچه عالمان میگفتند قبول نکرد خلیفهٔ زمان سه صد نفر عالمان را جمع کرد و گفتند
بارے در علم حکمت او را بیازمائیم پس سه صد زجاجه را از شیر پر کردند و هر کدامی عالم
یگان یگان را بدست گرفتند چون او حاضر شد همه را بیان کرد که فلان زجاجه را
فلان عالم بدست گرفته است و در و فلان نوع مرضی و مجاز و طبع است و فلان
اکل و شرب به طبعش سازگار است و فلان ناسازگار بعد ازان هرچه عالمان میگفتند
قبول نکرد که من دلیل عقلی گفته ام نه نقلی حتی که عالمان درماندند و خلیفه پشیمان شد
زیرا که عقاید تمام خلق تباه شدن گرفت دران زمان شنیدند که خواجه احمد
سبوی به بیت الله میرود خلیفه فی الحال شخصے را بدو روان کرد که در دین نبوی
رخنه افتاده است البته برگردید و مهم را بکفایت رسانید خواجه قبول کرد و بدان
شخص گفت که من امشب در همین جا میگذرانم و بادشاه عالم علی الصباح از شهر
بیرون آید و جاهها را خوب مهیا کند و منتظر من باشد و من زود تر بخواهم آمد و
بعد مصافحت بادشاه تقصیر رود تا آمدن من از من بپرسد و من جواب گویم بادشاه
مفرح شده بوقت بامداد بیرون شد و انواع ماکولات مهیا کرد و تمامی مردمان
جمع شدند بعد مدتے شیخ در رسید بعد مصافحت و مرحبا بادشاه ازو خواست که چرا
زود تر تشریف نمودید شیخ در حال زبان مطهر خود را در دهان درآورد و گفت
آرے زود نه آمدم اما عجبے را دیدم و در دیدن آن عجب بسیار متحیر شدم
تا این زمان بر آن مانده بودم و آنچنان بود که بر کنار دریا رسیدم

ع و بگوای سرور کائنات
وسوال کن از ما ای پروردگار
زیاده کن مرا از روی علم ۱۲

درختے دیدم بغایتے کلان بے تبر بریدہ شدہ و بے ارہ تختہائی راست شدند و بے
استاد میخہا دران زدہ شد و کشتی ترتیب یافت و بے ملاحان در دریا روان بود
و مردمان را از ہر دو طرف میگذرانید زمانے بدیدن این عجب متحیر بودہ استادم
شیخ چون سخن تمام رد حکیم گفت چہ بیہودہ و ہزل گفتی از تو نمی بایستے زیرا کہ
بے استاد ہرگز کشتی راست نمیشود و بے ملاح ہرگز نمیگردد شیخ فرمود
این ہزل را از تو دانستم و ہیچ ہزل بدتر از تو نمیباشد کہ آسمان
بے ستون استادہ است و قطرۂ آب در رحم مادر بغایت تاریک و بے معاینہ
صورت دیگر آدمی راست شدہ و چند ہزار در ہزار گیاہہائی از سر گل سر کشیدہ
اند و تخم الوان بے شمار در تحت زمین مستتر است و کم نمیشود و علی ہذا
القیاس عجایب و غرایب بیان کرد کہ این ہمہ بے تخلیق و بیقدرت
قادر پیدا میشدند بر ہیئت خود می ماندند پس سر انجام یک کشتی چہ باشد
کہ بے استاد نشود حکیم دہریہ برخاست و بر پائی شیخ افتاد و مسلمان
شد و این ہمہ از برکت علم بود کہ حضرت شیخ وافر العلم و کامل الحکمت از و بود
این فقیر نیز تناسخے را روزے در میان مردمان عاجز و شرمندہ ساخت امّا
از گمراہی خود بر نگشت رسیدم دیدم کہ با عالمان چند بحث دارد و ہمہ را
عاجز نمودہ در اینکہ حوران در بہشت نیست و اگر ہست اثبات آن در آمنت باللہ
بکنید عالمان عاجز شدند گفتم فقیر اثبات آن در آمنت باللہ خواہد کرد گفت
چگونہ باشد گفتم تو میگوئی آمنت باللہ و ملائکتہ و کتبہ الی آخرہ و قرآن یکے
از کتابہا است و در آن حق تعالی فرمودہ کہ حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ۝ فَبِأَيِّ
آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝
پس چگونہ منکر میشوی کہ کتاب بے آمنت باللہ است و اثبات آن در کتاب است و پسر تو باد
ای فرزند اگر علم نداری بارے در خدمت عالمان کوشی و حلۂ خدمت پوشی تا در دارین
سرخسروی باشی کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ است من خَدَمَ خُدِمَ یعنے ہر کہ خدمت

ف

این ہزار و یازدہ بیت است در سورۂ الرحمن واقع است ۱۲

کند کسی را خدمت کرده شود او را ایضا قال علیه السلام کن عالما او متعلما او سامعا
او خادما و لا تکن خامسا فتهلک پس هر چه برکت است در خدمت است و پدر
فقیر هرگز دستر خوان از ضیافت عالمان تهی چید و علم اندک داشت بعد از وفات
در خواب دیدمش که بر آسمان چهارم جماعت دانشمندان میروند و پدر فقیر نیز در
عقب ایشان میرود گفتم الها پدرم دانشمند نبود که با زمرهٔ ایشان میرود نمیدانم
که خود اندیشیدم و یا هاتفی آواز کرد که اگرچه دانشمند نبود اما دوستدار ایشان بود
کما قال علیه السلام من احب قوما فهو منهم و حوسب بحسابهم و ان لم یعمل باعمالهم
و ایضا مادر را بعد از وفات در خواب دیدم که جامهای سبز پوشیده و بر کرسی
نشسته پرسیدمش که ای مادر چیزی از احوال آنجهان بگوی گفت ای جان مادر
چه گویم از درجات عالمان که در حصر نیاید و چندان فضیلت ایشان بگفت
که در تقریر نیاید گفتم باری از احوال خود چیزی بگوی که چونی روی از من گشتاند
بعده کرسی بریده بآسمان رفت و از احوال خود چیزی نگفت و بر تو باد ای
فرزند که اگر شخصی ودیعت بتو سپارد در ان خائن نباشی که ان الله لا یحب
الخائنین آیت سماویه است و خائن خوار است اگر خیانت را حلال داند کافر
گردد و اکثری باشد که بدان سبب بسوی کفر در آید چنانکه ابو علی سینا
بسبب خیانت کافر شد قصهٔ او آنست که در ان عهد بد و نفر طالب علم
خواجه خضر علیه السلام حاضر شد ایشان طالب علم اولین و آخرین از و
کردند که در حق ما دعا بکن خواجه خضر علیه السلام ایشان را بر سر غاری رسانید گفت
درین غار دو مار اند هر که این اسم را چهل روز و شب پیوسته بخواند چنانکه
خواب نرود دو مار بیرون آیند باید که ایشان را در دیگ پخته کرده بخورد جمله
انواع علوم روشن شوند آن دو نفر همچنان کردند بعد از چهل روز هر دو
مار ان بیرون شدند در دیگ انداختند و آتش کردند در ان زمان جوانی بیرحم گشن
در رسید گفتند ای جوان اگر این گوشت را بپزی تا ما یان در خواب رویم بعده

گوشت را همراه بخوریم جوان در زیر آن آتش کردن گرفت چون پخته شد سر پوش
باز کرد که این گوشت را ببینم چه مزه دارد چون دید خیال کرد که ماهی است پاره از آن
بخورد مزه اش خوش آمد باز چیزے بخورد و همچنین هر دو را بخورد در خود دید تمام علوم
اولین و آخرین در خود مستجمع یافت و آن دو نفر را در خواب مانده و
خودش روان شد و آن ابو علی سینا بود امّا کم بخت اکثر استعمال در علم
حکمت و علم سحر میکرد و حرام نمیدانست کافر شد و علم منطق وے
بیان کرد بعده خود را با عتزال کشید و بسبب کثرت سحر و علم حکمت عالمان
زمانه را عاجز آورد و بادشاه بلخ را با تمامی رعیت متعین خود کرد و در دین
نبوی خلل پیدا کرد و این خبر بشیخ شهاب الدین سهروردی رسید
در حال بجانب بلخ روان شد برسید بادشاه را اعراض کرد که چرا دین
نبوی را از دست دادی گفت از دست نداده ام بلکه من عامل بروایت
ام و عالمان بروایت بدو برابر نمی شوند شیخ گفت او را به پیش
من بخوان چون آمد هر چند کرد در پیش شیخ سخن کردن هرگز
نتوانست و از برکت شیخ تمام علوم از وے فراموش شد شیخ گفت که الحال
چه باشد بادشاه گفت آمنا و لیکن کرامتی دارد که در شب تاریک آفتاب را بر
گنبذ بلخ می آورد و تمام ولایت بنور او منور میشود شیخ فرمود آن نیز آسان
خواهد شد چون شب شد تمام مردمان جمع شدند هر چند کرد نتوانست آفتاب
را بر آوردن باز شرمنده شد این هنگام شخصے را بر گنبذ بر آورد دید که
کودکے کاغذ بدست گرفته نشسته است و پیش ازین سحر کرده چون
آفتاب مینمود و از برکت شیخ در ان شب سحر روان نمیشد
حکم کرد او را از گنبذ انداختند بگشتند آورده اند که منصور
حلاج در تنگنائے توحید مرد و ایمان سلامت برد امّا ابو علی سینا در
صحن توحید در آمد و ایمان را سلامت نبرد زیرا که در آن محل ارواح

پاک حضرت رسالت پناه محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بدو پیش آمد گفت که در ین
محال بقوت و مدد چه کس آمدے گفت بقوت و مدد خود آمدم باز گفت محمد
چه کردی گفت محمد از ناقصان است لعوذ بالله منه به پنجهٔ مبارک بر سرش ز
و چون سنگ تاب و پیچ خورد میرود هنوز تا دو نرخ نرسیده است و نرسد
مگر بروز قیامت بعد ازین غرض اینکه ای فرزند دائم المدام بتخلق اخلاق باریتعالی
موصوف باشی و این بر چهار نوع است اول در طلب علم کوشی که علم شریف ترین
چیزهاست تا حق و باطل و عالم و جاهل را شناخته باشی و نام عالمی بر تو اطلاق یابد
و عالم از صفات باریتعالی است که بسبب شرافت علم بر تو اطلاق گردد و بر فقرا
و انبیا و شیخ و دگر کس اطلاق نکرد زیرا که حق تعالی را درویش و نبی و شیخ و مشایخ
نمیگویند و نشاید و اگر عالم گویند شاید و این مبتدی راست که دوستی بعالمان و اعراض
از جاهلان بکند دوم اینکه چون قدم بوادی طریقت نهادی شفقت بر تمام مخلوق
او را بر داری زیرا که محبت بر هر چه که باشد بدوست که محبت او وجودے
است و با او دوستدار حق است پس مرد دوست را نشاید که بر افعال دوست
خود بے رحمی و بے موزونی بگوید و قبیح نداند سیم اینکه نظرت بر هر چه افتد در حال
صانع آنرا یاد کنی که چه بزرگ است صانع این چیز کقول الشاعر **بیت** کمال بنده
در راه یقین است ٭ نظر هر جا کند حق را ببیند ٭ یعنے مرخدائرا بیند چهارم اینکه
چون بانتها رسیدی خود را و غیره را یکسان بینی که در وجود فرقے نیست بلکه خود
بگذار که خود بینی جز گمراهی نباشد و گمراهی پیشهٔ شیطان بود وائے بر آن کسے
که با خلاق شیطان تخلق گیرد **فصل دوم در اخلاق ذمیمه**
منقول است که روزے یکے از اصحاب در پیش مرتضی علی رضی الله عنه بیامد
و گفت هیچ سخن در زبان دُرنثار رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده باشی بگو گفت آر
از زبان رسول الله صلی الله علیه وسلم شنوده ام هر که از ریش بندهٔ مومن کسی خاشاک بردارد
بهشت بر و لازم گردد زیرا که نصف ایمان خلق نیک است مرتضی رض در گریه شد

گفت یا علی من بتو مژده رساندم چرا گریه کردی گفت من عاقبت کار را اندیشیدم که
با من مقدار دل خوش کردن بهشت لازم شود پس همین مقدار بد کردن دوزخ
نیز لازم شود پس بر تو باد ای فرزند که بدانچه آزار خلق باشد خواه قولاً خواه
فعلاً خواه اعتقاداً از ان اجتناب تمام نمائی و آنچه سیر و پیاز را منع کرده اند
منع تحریمی نیست بلکه از جهت آنکه سبب بدبوئی بخلق آزار می رسد تا موذی
نباشد و در قیام و قعود و مشی و رکوب به بندهٔ مومن آزار نرسانی و مومن را بچشم
حقارت نبینی که اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ اِخْوَةٌ وارد شده است و ایضاً شاید که
استاذ را بنام نه نامی چنانکه احمد و محمد و غیره ذلک بلکه خواجه و بادشاه و غیره
نامی و در عوارف المعارف آورده است که مَنْ قَالَ فِیْ جَوَابِ
اُسْتَاذِهٖ لَا یُفْلِحُ اَبَدًا یعنی چون استاذ گوید که فلان کار همچنانست
و شاگرد گوید که همچنین نیست هرگز نجات نیابد و چند چیز را گفته اند که سبب
درویشی هر دو جهان است یکے استاذ را بنام نامیدن دوم مادر و
پدر را بنام نامیدن سیوم چون زن و شوهر هر دو نام یکدیگر گیرند باید
بلقب نازو رموز میان خود بیاگاهانند حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمود
که مادران را دوست دارید گفتند یا رسول الله مایان هر کسی یک مادر داریم و تو بلفظ جمع
یاد کردی یعنے مادران فرمودی گفت خواهران مادران نیز مادرانند آورده اند که
دعاے مادر و پدر در حق فرزند چون دعائی پیغمبران مقبول است حتی که اگر بے بی
فاطمه و مرتضی زنده میبودند امام حسن و حضرت امام حسین رضی الله عنهما بچنان و چنین
کشته نشدندے چنانکه اسماعیل را بذبح روان کرد مادرش بی بی هاجره گفت
اے بار خدایا اسماعیل را بتو سپردم بسبب آن دعا نجات یافت و معلوم باد ای
فرزند که هر چه خلاف شرع باشد همه ذمیمه است و معلوم باد که در ترغیب
آورده است که بر مومن لازم است که بهر احدے از مسلمانان
سلام کند اما سلام امرا و سلاطین نشاید زیرا که بی ادبی است

مسئله در بیان آنکه بر مسلمان سلام کردن واجب است

مسئله جز این نیست که مومنان باهم برادران اند

مسئله در بیان حق مادر و پدر و برادر و خواهر

وشاید کہ نام حضرت رسالت پناہ تخفیف نکند یعنی چنانکہ محمد گویند نبی علیہ السلام بلکہ حبیب اللہ و رسول اللہ وغیر ذلک گویند تا با دب قرین باشد و چون شخصے نام اللہ تعالے شنود جل جلالہ لازم شود و لفظ تعالی بعد او عز و جل نیز لازم شود اما اگر غیر اللہ اسمی دیگر شنود و یا نویسد لازم نگردد اما بہتر است و خاصیت مخلوقات این است کہ چون نامش را یاد کنی قہر کنند و خاصیت خدای است کہ چون باسم ذات یاد کنی رحم کند **بدان ای فرزند** کہ بادوستان حق تعالی دوستی کردن و با دشمنان او دشمنی کردن یکی از اصول دین است کما مرّ پس اگر عامل نامرضی را چون شارب خمر و زانی و سازندۂ آلت ملاہی و نوازندۂ او بے ادب و بیہودہ گوے و قبیح افعال و اقوال را کسے بزجر و تعزیر و سخن درشت و فضیحت کردن منع کند ذمیمہ نباشد بلکہ مدیحہ باشد زیرا کہ این چیزہا از قبیل امر معروف اند و در شرع روا داشتہ اند کہ بغیر بد گفتن کسے بدکردار براہ در نمی آید و **مصنفِ تحفۂ مکی** در تصنیف خود آوردہ است کہ درین عہد جبر دیدم بشریعت قریب و آن چنان بود کہ دزدے بدزدی مشہور صاحب اموال او را بہ پیش قاضی آورد ہمہ کسان بدزدی او گمان میکردند اما از روئے معاینہ ہیچکس او را ندیدہ بود قاضی از اثبات آن عاجز آمد خلیفۂ زمان از قاضی خواست کہ او را بمن بسپار درین ساعت خواہم اثبات کرد قاضے بسپرد خلیفہ او را کما حقہ زجر و تعزیر کرد و گفت بعینہ ہمان چیز کم شدہ بیار در حال بیاورد و آنچہ صوفیان نگاہبانی زبان میکنند از نیک و بد گفتن این است کہ اگر برخلافِ شرع باشد بضرورت شرع بد گویند و آنچہ جز این است از خوبی و زشتی چون مور و مار و پشہ و مگس و قمل و رفث و فیل و غیر ذلک من العجایب و یا چون حور و قصور و آدمی و غیر ذلک من الحسنات ہمہ را جز بر تو یک نور ندانند زیرا کہ در تحت ہر لفظ وجود حکمت ذامضیۂ باریتعالی مغموض است کہ ہیچ فعل او جز بحکمت نباشد چنانکہ اگر شخصے تصنیفے کند و یا کتابت نویسد

ودیگرے براں انگشت نہد بر مصنف وکاتب نہادہ باشد وکاتب از روئی مرتبہ ادنی ازو باشد بعاجزے ساکت گردد واگر بمرتبہ اعلی ازو بود چون امراء وملوک فی الحال بہ تیغ جفا سرش برکند زیرا کہ او از حکمت امرائے خالی وعاریست چنانکہ گفتہ اند بیت اگر شہ روز را گوید شب است این ؛ بباید گفت اینک ماہ وپروین ؛ پس چہ جائی آنکہ کس انگشت اعراض بر موجودات باری تعالی نہد کہ در انجا بجز کفر وضلالت اسیران حضرت او را بہرہ نیست کما قال علیہ السلام اَنَا عَبْدٌ وَاللّٰہُ غَیُوْرٌ مِنِّیْ ازین ممر است آوردہ اند کہ حکیمان ہند اتفاق کردند تا مگس راست بکنند ہر چند کردند کما حقہ ہمان از روئے پر وبال وپای وارواح کہ از ہمہ اصعب تر بود نتوانستند گفتند کہ خدائے بعیب وبے ادراک است افعال او نیز بے ادراک است کقول الشاعر بیت زصد ہزار حکیم اینقدر نمی آید ؛ کہ گر کنند پریشہ نہند بجائے ؛ واین آفتاب حقیقی کہ در رنگہائے مختلف نمائے است در عین او ہیچ اختلافی نیست بلکہ اختلاف در الوان است کہ در نیک نیک ودر بد بد نمائی است اما در حقیقت آفتاب ہیچ بدی نیست چنانکہ گفتہ اند کہ روئے بجسب آئنہ میتابد یعنے چنانکہ ماہ روئی باشد کہ در جہان ہمجنس او پیدا نباشد پس ہر گاہ کہ اقتضائے روئے دیدن در آئینہ کند اگر در آئینہ بنید کما حقہ بنماید واگر در شمشیر بیند ہمائی روئی بے مثال خود را کج بہ بیند لَا تَسُبُّوا الدَّھْرَ فَاِنَّ اللّٰہَ ھُوَ الدَّھْرُ ازین ممر است کقول الشاعر نظم آفتابے در ہزاران آبگینہ تافتہ ؛ پس بر رنگ ہر یکی تاب عیان انداختہ ؛ جملہ یک نور است لیکن رنگہائے مختلف ؛ اختلاف در میانِ این وآن انداختہ ؛ منقول است کہ روزی حضرت بایزید بسطامی رض وشقیق بلخی رض بخدمت ابو حنیفہ رضی اللہ تعالی عنہ حاضر شدند ابو حنیفہ رض خادم خود را فرمود کہ بہ بین کہ بر در کیانند

۴ بایزید غیرت ہاں ہستیم وخدائے جل جلالہ غیرت ہا کہ غیرت ہا از ما ست

خادم گفت یا امام المسلمین امروز دو مهمان آمده اند که هرگز مهمانے بهتر از ایشان
نباشد که بایزید بسطامیؒ و شقیق بلخیؒ اند امام بیرون شد بعد از ساعت خادم
دسترخوان در آورد که دران میان طاس پر عسل بود امابر عسل موے نشسته
یافتند خادم گفت چیزی ازین طاس و عسل و موی بگیرید تا ما را فائده حاصل
شود زیرا که طاس بدین روشنی و عسل بدین شیرینی و موی را بر ایشان چه مثال
است شقیقؒ گفت مسلمانی ازین طاس روشن تر است و مسلمان بودن
ازین عسل شیرین تر است و بر مسلمانی بودن ازین موئی باریک تر است
بایزیدؒ گفت بهشت ازین طاس روشن تر است و خوردنی بهشت ازین عسل
شیرین تر است و پلصراط ازین موئی باریک تر است ابو حنیفهؒ گفت قرآن
ازین طاس روشن تر است و خواندن قرآن از عسل شیرین تر است
و عمل کردن بدان از موی باریک تر است خادم اجازت خواست که من نیز
چیزے بگویم گفتند بگو گفت وجود مهمان ازین طاس روشن تر است و
داشتن مهمان ازین عسل شیرین تر است و خشنود کردن مهمان ازین موی
باریکتر است اما در خاطر فقیر میرسد که علم حقیقت از جام جم روشن تر است
و محقق بودن از عسل بهشت شیرین تر است و بهیئت شرع بدان استوار
بودن از شگافتن موئی باریکتر است چنانکه شبلیؒ میگفت که هر چه منصور میگفت
و میکرد و یقین میداشت همه در من موجود است اما همین که او پیدا وار میکرد
و من در نهان او سر خود را باے داد و من نگاهبان زیرا که اکثر بسبب علم
حقیقت در الحاد زند یعنے می افتد از انکه بے همراهی مرشد کامل که ملاح آن
دریا است دران غوص مینماید دُر را بدست ناورده خود را هلاک میسکنند
بعضے گویند ما در خدائیم بعضے گویند خدا در ما است بعضے گویند همه چیز ذات
خدا است بعضے گویند ارواح خدای است و بعضے گویند خدای بالا است و همچنین
گمراه میگردند و گوه سگ میخورند پس ایشان چون سگان پلیدے خوارند

که نه در دنیا بهره دارند و در عقبی و آنچه صوفیان در وجد و اضطرار گفته اند ایشان باقوال و اختیار میگویند کافر میشوند و ندانند که تصوف حال است و مقال نیست مگر باهل آن حال **فصل سیوم در بیان صبر** قال الله تعالی وَاصْبِرْ عَلٰی مَا یَقُوْلُوْنَ یعنی صبر کن ای محمد بر آنچه میگویند کافران ترا ساحر و شاعر و مجنون و تو دوست منی من ترا نگاه میدارم چونکه مرا وکیل گرفته و کار بما گذاشته غم مخور اگرچه همه عالم بتو دشمن شوند ربا عی زانجا که جمال جان جانانهٔ ماست ؛ عالم همه در پناه جانانهٔ ماست ؛ ما را چه ازین که عالمی خصم شوند ؛ پیش و پس ما سپاه جانانهٔ ماست ؛ قال الله تعالی وَجَزٰهُمْ بِمَا صَبَرُوْا جَنَّةً وَّحَرِیْرًا وخبر دهد مرایشانرا بسبب صبر کردن ایشان در طاعتها و بلاهای بهشت جاودان و جامهای حریر نرم و چون در دنیا دستان او را بلا بود در عقبی عطا بود و چون در دنیا ایشان را غم بود در عقبی شادی بود و چون در دنیا ایشان را زندان و ژنده پوشی بود در عقبی بهشت جاودان و جلهٔ حریر بود فرودترین کس را هفتاد حله بود و بهترین را هفتاد هزار هر یک برنگ دیگر و نرم و باریک و بدن ایشان چون برگ گل بود و همه را بیک کرت بپوشاند بطریقی که هیچ یکی رنگ دیگر را پوشیده ندارد بلکه هر یک بیرون بنماید و بدانکه صبر بر چهار نوع است و معنی صبر در لغت باز داشتن است اوّل صبر از معصیت است باید که بار عبادت چنان بر مرکب خسیس نفس بار کند که چون اشتر بلند همت گردد و از معصیت باز ماند و دور اندیش گردد و بار دیگر بر عصیان نگردد دوم صبر بر طاعت است و در صراح آورده که صبر بمعنی حبس نیز آمده است یعنی دائم المدام تو سن سرکش نفس را در اخته خانه توکل و اخلاص حبس کن تا در طاعت کوشد و طاعت آموز از جهت ثواب جمیل همیشه در طاعت بقدر استطاعت استقامت نماید و خود را از کسل و فتور باز دارد منقول است از سرور کائنات صلی الله علیه وسلم که چون شخصی خرما و یا بمقدار خرما و زنا او قدر را تصدق کند

فردائی قیامت آنرا چون کوه بیاید که در پلهٔ نیکی او باشد اصحاب پرسیدند یا
رسول الله قبول داریم قول تو اما وجه کلانی این بما بنمای که چگونه کلان میشود
حضرت رسالت پناه گفت این تمثال کسی است که بده دینار کرده بخرد و بانواع نعمت
اورا تربیت کند و کلانی پذیرد و بعد چند سال بدو هزار دینار بفروشد پس حق
تعالی اعمال شمارا همچنان می پرورد و از زیاد مراتب شما میکند و حضور و مصداق
قول خویش این آیت بیاورد مَثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ
حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ۗ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَن يَشَاءُ

پس چون نقس این تو ابها بشنود دائم در عبادت کوشد سیوم صبر بر بلا است
قَالَ اللَّهُ وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ
وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا
إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ۝ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ۝

در تفسیر کامل آورده است که کل انسان مبتلی است بچیزی از اموال
و فرزند و تن خود و باغ و زراعت و غیر ذلک من متاع الدنیا پس هرگاه که بندهٔ
مومن را مصیبت ازین اشیا برسد و او گوید که إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ حق
تعالی بر دو چیز عطا کند یک راه نمائی بطرف خودش و دیگر رحمت خودش و رحمت او
بلا نهایت است چه اگر شخصی یک درم بدست خود تصدق کند یک بهفتصد وعده است
و اگر ظالم و یا سارق و غیر ذلک من الافات چون مرض و بیماری مال او را یا
مذکوری را هلاک کند و او بران صبر کند یک بهفتاد هزار می یابد

منقول است روزی از اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم را دعوت بمهمانی
کرد گوسفندی داشت آنرا ذبح کرد و آن شخص را دو پسر بود یکی ازان هر دو غایب
بود و دیگر حاضر هر دو طفل بودند چون آن غائب آمد این طفل حاضر گفتش ببین که
با با گوسفند ما و ترا بکشت و آن شخص را جز آن گوسفند دیگر نبود گفت چگونه
بکشت گفت تو خواب کن تا من کارد بر گلوی تو برانم که پدرم چنان

بگشت چون کارد بر گلویش ماند حلقومش بریده شد و بمرد طفل ہیبت خورد
کہ مادرش در رسیدہ چنان حال دید آن طفل از ہیبت مادر بگریخت از بام افتاد و
آن نیز بمرد مادر ہر دو را در زیر نمد پنہان کرد چون خوردنی بر رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم پیش آورد جبرائیل نازل شد کہ بغیر از طفلان خوردنی مخور حضرت صلی اللہ
علیہ وسلم فرمود پسران خود را بیار کہ خوردنی با من خورند آنشخص در خانہ شد از زن پرسید
گفت جائے بازی رفتہ اند در پیش رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم شد گفت کہ در خانہ نیستند حضرت
صلے اللہ علیہ وسلم میرفت او قبول نمیکرد بعدہ بزن خود اعراض کرد کہ حضرت معطل
است بر و پسران خود را یافتہ بیار زن ناچار شدہ نمد بالا کرد ہر دو را حال
چنان دید پدرش بیطاقت شدہ فریاد بر آورد و در پیش رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم
شد حضرت صلے اللہ علیہ وسلم متحیر شد جبرائیل ع گفت وقت دعا است نہ وقت
حیرت در حال بعد از دعا ہر دو زندہ شدند و با حضرت صلے اللہ علیہ وسلم طعام خوردند
پس حضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ الصبر مفتاح الخیر یعنے چون مادر شان صبر کرد
حق تعالی بر و رحم کرد ایضاً مشایخ گبار گفتہ اند کہ صبر کلید طریقت است منقول
است کہ یکے از اکابران ہند را دو پسر صغیر بودند او تا نیمروز درس میگفت بعدہ
چون بخانہ می آمد بغیر از ایشان خوردنی نخوردے روزے ہر دو پسر
در چاہ افتادند و مردہ کشیدند زنش بلند ہمت بود ہر دو را در جائے
خواب در زیر بستر کرد و گفت کہ قاضی بیاید ہیچکس باو نگویند
تا خوردنی بخورد چون بوقت نیمروز از مدرسہ در رسید پسران را
نیافت زنش در حال طعام را در پیشش نہاد گفت پسران را
بخوان تا من طعام بخورند گفت در خواب اند طفلان را از خوردنی
خواب بہ قبول نکرد قاضی خود استاد چون بستر بالا کرد ہر دو زندہ
بودند بیدار کردہ آورد بعد ازان زنش چنانکہ
رحم مادران است شفقت آورد گفت حال چیست واقعہ

سلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم گفت بلی از ایشان نخوردم تا تو نیائی و با تو نخورم

صبر کلید دروازہ خیر است ۱۲

باز نمود نزدیکان او گواهی دادند بر موت ایشان قاضی گفت پیغمبر صلی الله علیه وسلم راست فرموده است که الصبر مفتاح الخیر مگر بسبب صبر زن من زنده شده باشند قال الله تعالیٰ یٰاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اسْتَعِیْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ط اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِیْنَ ۝ و در تفسیر کامل در معنی این آیت آورده است که حق تعالی وجه استعانت بندهاین دو چیز ازان کرد که الدنیا سجن المؤمن واقع شده است پس در بند خانه بندیان را جز صبر کاری و شفائی نیست و بهترین طاعات بعد ایمان نماز است ازان او را یاد کرد چهارم مودت است بدانکه بدئ معشوقه و تلخی او در حق عاشق شیرین تر از عسل و نیک تر ازان است که مرده را کسی جان بدهد پس در حضور معشوقه اگر کسی گوشت او را ببرند خبر نباشد و اگر خبر باشد همان سد راه اوست چنانکه زنان مصر در روی حضرت یوسف علیه السلام از بریدن دستهای خود خبر نبودند و چون ذکریا علیه السلام از اره که بر سر او میراندند خبر نبود و چون منصور که از بریدن دست و پای و گوشت خبر نبود و چون عین القضاة همدانی که از سوختن با آتش خبر نبود آورده اند که سوداگرے از ماوراء النهر بولایت هند رفت ناگاه نظرش بر دختر بادشاه زمانه افتاد مدت یکسال بر آنجا ماند که نه از خود خبر بود و نه از مال بعد از یکسال کسے از و پرسید که چه حالست جواب داد که قرار دلم دختر بادشاه برد آن خبر بدختر بادشاه رسید گفت خود را در آب انداز و مرا باو سے مناسبتے نیست آن شخصے این را بگوش دیوانه رساند گفت محبوب مرا یاد کرد در حال خود را در گرداب انداخت بعد یک روز خبر بدختر رسید آتش عشق و مودت در و اثر کرد و آن جاے بجست خود را نیز در ان گرداب انداخت بعد سیوم روز بادشاه خبر شد ملاحان را فرمود تا در آب در آیند چون در آمدند هر دو را کنار بکنار گرفته و روان عزیز رفته بکشیدند هر دو را همچنان دفن کردند منقول است که روزے خواجه حسن بصری در بازار شهر بغداد میگذشت ناگاه طبیب فریاد

ف آیت هذا در رکوع سابق گذشت و مرا آنست که اصبروا یا یها الذین امنوا بالصبر والصلوٰة

ل ای مسلمانان مرد خواهید در تحصیل ثواب آخرت بصبر و هم اینچه خدا با صابرین است ۱۲

ع قبر خانه رسول است ۱۲

برآورد که من طبیبم و هر رنجی که باشد دوا کنم چون خواجه این شنید گفت دعوی
قوی کردی که من هر رنجی را دوا کنم گفت ای طبیب من نیز رنجی دارم گفت
چه رنج داری گفت رنج گناه طبیب گفت چنان دوا کنم که شفا یابی فرمود که هیچ فقر
بیار یعنی از خود وار جمله اشیا برخیز و احتیاج بدو دار و محتاج بدو باش و غیر
مجو چنانکه ابراهیم علیه السلام در منجنیق از فرشتگان مقرب استعانت
نمی جست و آن نیز ولایت او نبود بلکه نبوت او بود زیرا که ولایت انبیا
آن بود که از خود در گذرند و فراموش کنند کل اشیا را مگر او را باز گفت که
برگ صبر باوے یار کن یعنی چون غرض و مقصود و احتیاج جز او ندارے
پس هر تلخی که از و آید شیرین پندار که در ولایت محبت عاشق تلخی دیدن
حرام است و نیابد کقول الشاعر **بیت** پیش تو دعا گفتم و دشنام
شنیدم هرگز اثرے بهتر ازین نیست دعارا باز گفت بیله تواضع با بلیله
مسکنة بیامیز بدانکه تواضع سرفرو انداختن است و بایزید قدس سره
گفته است که اگر تمام در تمام کلیات از ذره خود را بهتر بینی تواضع را نشائی
بلکه متکبر هم تر اگویند و سکون وقت یابی که ظاهر و باطن خود را بدو تسلیم کنی و
چون تسلیم کردیے مرگ معنویے چشیده باشی و چون مرگ معنوی
حاصل شود هر گاه که با دانانیت بتو پیش آید کام مراد تو تلخ گردد و این
جانکندن در هر ساعت باشد و اگر تو بنیک و بد نظر کنندهٔ پس متحرک سکونت را
نشاید باز گفت که در هاون معرفت بیندازد چون چنان کردی پس بر تو باد که
احوال و افعال خود را در کل حین اسیر معرفت پنداری که هیچ ذرّهٔ نیست
که او نیست و یا بے او ست و بدستهٔ تقوی بکوب بدانکه قلب سالک چون مردمک
چشم است اگر اندک چرک در و افتد تاریکی پذیرد پس بر تو باد که تواضع و مسکنة
بتقوی داری نه اینکه تواضع بحرص و هوا و شهوت پرستی کنی و بغربال رضا به بیز
یعنے سبوس سرکشی و غیرت و نارضائی و انانیت دور کن تا تمام رضا

باشی آورده اند که حضرت عزت مهتر موسی علیه السلام را فرمود وَمَنْ لَمْ یَصْبِرْ عَلَی بَلَائِی وَلَمْ یَرْضَ عَلَی قَضَائِی وَلَمْ یَشْکُرْ عَلَی نَعْمَائِی فَلْیَخْرُجْ تَحْتَ سَمَائِی وَلْیَطْلُبْ رَبًّا سِوَائِی و به بینه طاعت بکن یعنے تا این چیزها نکرده باشی هنوز مبتدعی وچون کردی پس نام مطیع وطاعت این هنگام بر تو وفعل تو اطلاق آید ودرد یک اشتیاق بیند از جزاو و اشتیاق او چیزے در دل نیاری گفته اند اَلْاِشْتِیَاقُ مَحْوُ اللَّذَّاتِ هر لذت غیر دوست را رقیب دان وآتش شوق در زیر آن برافروز یعنے پیش ازین کار تو بتو بود الحال از جانب دوست جذبه بتو رسد که همیشه اسیر طریق او باشی ودر شب وروز آسایش دو گیتی بر تو حرام گردد پس تو بے تن او باشی یعنے هرگز از طلب مقصود ما لغت را نباشی وگفته اند اَلنَّوْمُ حَرَامٌ عَلَی کُلِّ مُحِبٍّ محب از دو حال خالی نیست یا در هجر است ویا در وصال اگر در هجر است پس مهجوری از عذاب دوزخ سخت تر است اورا چگونه خواب بود واگر در وصال است واصل را خود خواب نمی آید بکف گیری ستاری بزن یعنے چون همه را حاصل کردی پس درین راه تیز رو باش ویا آنکه مذکورین را از دست مده ویا آنکه چون فی الحال از چنین دیگ کف انانیت بر خیزد باید که بگفتگیر ذکر وفکر وارادهٔ همان را بوحدانیت بدل کن وبصدق همت فرود آر بدانکه گفته اند که انتهای سالک در ابتدائی اواست یعنے اگر در ابتدا مخلص بود در انتها بمقصود رسد واگر در ابتدا ابریا بود در انتها ببدعت افتد پس چون در ابتدائی همت تو بلند بود الحال در انتهائی آن بلند همت گردی که اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ مَعَالِیَ الْهِمَمِ ومعالی همم آن بود که غیر الله نه بیند ونداند ونخواند ودر طبق اخلاص نهذ زیرا که ضد اخلاص ریا است وگفته اند که عمل نیست مگر بنیت نیک ونیت نیک حاصل نشود مگر با خلاص واخلاص وقتی حاصل شود که ماسوی الله در دل سالک آرام نگیرد واگر از اول اخلاص نبود ودر آخر نیز حاصل نشود عمل او حبط گردد بعده بدندان توکل بخائی تا شفا یابی وطریق نجات این است زیرا که چون توکل کردی واورا دیدی

وخود را از میان کشیدی از مرض گناه که آن وجود وانانیت تو بود که وَجُودُكَ ذَنْبٌ لَا يُقَاسُ عَلَيْهَا خلاص یافتی وگفته اند که اِتِّصَالُهُ فِي اِنْفِصَالِهِ وَاِنْفِصَالُهُ فِي اِتِّصَالِهِ ویکے از جملہ صابران مہتر ایوب علیہ السلام بود بدان ابی فرزند که چون باریتعالی گفت اِنِّي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيفَةً فرشتگان گفتند اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ باریتعالی گفت اِنِّي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ پس هرگاه که از بنده عصیان وفجور صادر شود باری تعالی آنرا بصفت ستاری می پوشد در تفسیر کامل در معنی ستار آورده است که حق تعالی را ازان ستار گویند که برابر هر انسان صورتے در تحت عرش قائم است هرگاه که بنده صلاح وفعل نیک وقول نیک میکند ومیگوید بدان صورت همچنان میکند ومیگوید تا ملکوتیان ببینند وحق تعالی میگوید که من گفته بودم که من بعلم از شما داناترام که بندگان من چگونه عبادت میکنند واگر نعوذ بالله این کس فسق وفجور میکند باری تعالی آن صورت را پوشیده میدارد تا آن بنده بدبخت در نظر ملکوتیان شرمنده نشود ودر وقتے که اسمعیل علیه السلام را بذبح روان کرد باریتعالی گفت به بینید بنده گان مرا از برائے من خون پسر میریزند ودر وقتے که مهتر یوسف علیه السلام از زلیخا بگریخت نیز همچنان گفت که بنده من از ترس من چگونه از زنا میگریزد ودر تفسیر مدارک آورده است که ایوب علیه السلام رومی بود واز فرزندان اسحاق علیه السلام بود ومراورا هفت پسر بود وهفت دختر بود وسه هزار اشتر بود وهفت هزار گوسفندان داشت وپانصد گاو جفتی داشت وهر جفت را یک غلام میراند که همه پانصد غلام بودند ومر هر غلام را زن وفرزندان وباغ بود ودر قصص آورده است که ایوب علیه الصلوة والسلام چنان عبادت الله تعالے میکرد که هیچ احدے بدو مساوی نبود بفرشتگان خطاب میکرد که من گفتم بندگان من دوستان من باشند

ف وجود و بعض دیدن جان خود را و خود را خود شناختن است که قیاس کرده شود بر ان گناه و کبر نمیشود در ان گناه و کبر

پارهٔ اول در رکوع واذ قال ربک

من گردانند و پیغمبران و پیشوایان فرستاده ام در زمین خلیفه خود در اجرای احکام شریعت و خلافت او

فحوی این آیه آنست که پیدا میکند در زمان کسی را که فساد میکند در او بقتل کردن او و کردیم از وی نهای ظلمی

بدرستیکه او از بندگان ما مؤمن

چون ابلیس بدبخت را دران عهد بر آسمانها راه بود بلکه معلم فرشتگان بود بحضرت
عزت مناجات کرد که یارب مخصصے ما چنین تونگری چگونه عبادت تو نکند اگر
فرمان دہی اموال او را تلف کنم ببینم که چگونه عبادت تو کند فرمان حضرت
عزت شد که ملعون او با موال وابستگے ندارد و اگر گمان تو بران است برو
اموال او را خراب کن ابلیس لعین آتش برخرمنہائے اوزد و غله را بسوخت و
غلامان را بکشت آما دیوے و پرے را بصورت آن دہقانان کرده و بخانه
اش آمد و گریه میکرد که خدائے دوستان خود را چگونه رنجاند که تمام غله او را بسوزانید
مهتر ایوب ع گفت ای بدبخت مگر شیطانی مال و ملک همه از و است همچنان گاه اشتر ان را
میکشت بصورت ساربان می آمد گریه میکرد و گاه گاو ان را و گاهے گوسفندان را
میکشت ایوب علیه السلام همچنان منع میکرد ش حتے که تمام اموال او را
خراب کرد اما ایوب علیه السلام دو چندان عبادت بران افزود باز حق تعالی
بر و خطاب کرد که چگونه می بینی بندهٔ مرا گفت یا الهی بهترین زنان بی بی حلیمه
زن دارد و فرزندان شائسته دارد او را چه غم که طاعت از دست دہد فرمان
شد که فرزندانش را بکش دیوارے بر ایشان انداخت همگی بمردند در حال
حاضر شد که خدائے تعالی فرزندان دوست را بیک کرت همچنان بکشد ایوب علیه
السلام منع کردش که مگر شیطان هستی ما هم خواهیم مرد باز حضرت عزت بر و
خطاب کرد که بندهٔ مرا چگونه دیدی گفت ای بار خدایا کسے به بدن درست و
صحیح بوده باشد فرزند و مال جز درد سر نیست چرا عبادت نکند اگر فرمان دہی او را
در بدن مرض بیفگنم تا عبادت تو چگونه کند حضرت عزت خطاب کرد که دلش
بدست من است و بدنش را بتو سپردم ملعون رفت پاره لعاب پلید در بدنش مالید
دوازده هزار دانه بر و پیدا شد و در هر دانه دو کرم میبودند بروایتے هژده سال
و بروایتے سیزده سال و بروایتے سه سال همچنان بود اما عبادت الله را ازان
می افزود و ابلیس لعین خجل شد اهل قریهٔ او منکر شدند که اگر پیغمبر بودے

ببلائی چنین گرفتار نشدے واورا ازدہ بگشیدند ودر گوشۂ عمارت بنا کردند ودر آنجا
میبود وبی بی حلیمہ خدمت او میکرد روزے کرمے از وافتاد باز بگرفت ودر بدن
خود ماند امّا چنان بگزیدش کہ فریاد از بیطاقتی برزد مہتر جبرائیل علیہ السلام در رسید
کہ چرا فریاد کردی وچرا افتادہ را باز بگرفتی گفت کہ نصیب کرمان از گوشت
من است پس مبادا کہ از رزق محروم ماند امّا چنان المناک کردش کہ الم او با
تمامی کرمان مساوی بود جبرائیل علیہ السلام گفت کہ حق تعالے میگوید کہ
مسلط کنندہ وریزندۂ کرمان منم تا آنکہ رزق ایشان باشد نگاہ میدارم وچون
رزق خود را میخورند میریزانم پس تو حکم را تغیر دادی ازان الم بتو رساندم بعد
ازان میریختند وبعضے پیدا میشدند روزے بی بی حلیمہ مزدوری
میکرد دکان دارے گفتش کہ اگر روی بنائی مزدوری بتو بدہم والّا ندہم بی بی
گفت اے بدبخت من دختر یوسفؑ پیغمبرام کہ از خوف خدائی تعالی از زلیخا گریختہ
بود واز نبیرہ گان یعقوب علیہ السلام در خاندان ما ہمچنان نیامدہ است گفت پس موئی
گیسوئے خود بریدہ بدہ مزدوری تو بدہم بی بی عاجز شدہ بریدہ داد چون بخانہ آمد
رنگ وروئش متغیر بود ایوب علیہ السلام واقعہ پرسید حال ہمچنان بگفت
ایوب علیہ السلام سوگند خورد کہ اگر من صحت یابم ترا صد چوب بزنم چرا گیسوئے را
بریدہ دادی بی بی گفت اگر چنین است چرا در حق خود دعا نمیکنی کہ صحت یابی تا من
نیز خلاص شوم گفت چند سال ما بفراخی گذرانیدہ ام بی بی گفت ہشتاد سال
گفت پس من از خدای شرم میدارم در اینکہ مدت سختئ من بمدت آسانی
برابر نشدہ است ومن دعا بکنم روزے بی بی از خانہ بدر شد در اثنا
مہتر جبرائیل علیہ السلام بیامد دست بر مالید کرمان از و بیفتادند وریش کرمان
او دور شد ودر خانۂ او چشمہ پیدا شد ودران غسل کرد وحلۂ بہشت بپوشید
وجمال او باز تازہ شد در حال در نماز ایستاد چون بی بی سر را از درون کرد شخصے
دید مزین ومہیب ہیبت خورد کہ مگر خانۂ خود را غلط کردم حضرت ایوب

علیه السلام بانگش داد که مژده باد مرترا که باری تعالی مرا صحت بخشید بعده بی بی در آمد
امّا بسبب آن سوگند دیگر بود مهتر جبرئیل بیامد که باریتعالی میفرماید که صد چوب
درخت گندم یکجا کرده بر بندد و آنرا بروی زن باین حیله سوگند تو ساقط شود آورده
اند که حیله سنت پیغمبر است هر که ازو منکر شود کافر گردد و در تفسیر مدارک
آورده است که همان فرزندان او که مرده بودند همه زنده شدند و در
کشاف آورده است که بعد ازان شانزده پسر دیگر زائید و شیطان
لعین خجل تر شد و حق تعالی باز او را ملک دنیاوی عطا کرد و در تفسیر مدارک
آورده است که هر عابدے را باید که چون ایوب علیه الصلوة والسلام
صبر کند تا چون او ثواب یابد هم در دنیا و هم در آخرت و تا سیاه روے کند
ملعون را **فصل چهارم در شکر** قال الله تعالی اِعْمَلُوْٓا اٰلَ دَاوٗدَ
شُكْرًا ؕ وَقَلِيْلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُوْرُ ؕ **ایضاً** قال الله تعالی لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيْدَنَّكُمْ
قَالَ علیه السلام اَلشُّكْرُ مَزِيْدُ النِّعْمَةِ **بدانکه** شکر بر چهار نوع است **اول**
شکر خلقت که خلق آدم علی صورته که هیچ صورت بصورت ایشان برزیبائی
نمی ماند اگرچه طاؤس زینت دارد فائده نیست زیراکه پایش سیاه و منقارش
دراز است و دیگر اِنِّيْ جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً ؕ شکر باید که افضلترین مخلوقات
خلافت او شد و دیگر اینکه لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْٓ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ که هیچ شئے بدو
در تقویم برابری ندارد اگرچه پری زور آور و خوب صورت میباشند فائده
نیست زیراکه بوجود این تندی و رندی حق تعالی ایشانرا متابع انبیاء و آدمی
گردو پیغمبران را نفرستاد مگر در انسان و چشمان پری دراز کشیده پاریدگی
دارد و هیچ شکر باریتعالی آدمی نخواهد بجاے رساند زیراکه اگر چشم را پوشیده
می ماند از دیدن محروم و اگر کشاده بازی بود بهلاکت قریب زیراکه چشم
کشاده را آفات بسیار است و دهن آدمی چون دو سنگ آسیا هست اما
از آسیا سنگ بالا میگردد و از آدمی سنگ پایان میگردد بخلاف بهائم

---

۱ تفسیر اهل کشف اسے
آل داؤد و برای سپاس
داری و انیکے از بندگان
داری و اندک اند ۱۲

۲ من سپاس گزارم
اگر شکر کنید زیاده
دهم شما را نعمت ۱۲

ف آیته ۱ در پاره بیست و
دوم در رکوع دوم قصه آدم علیه ۱۲

ف آیته ۲ در پاره سیزدهم
در رکوع آخر سوره رعد ۱۲

ف آیته ۳ در سوره والتین
در آخر است ۱۲

که بعضے بہایم چنانکہ نہنگ را نیز سنگ بالا میگردد و ناودان این آسیا حلقوم است
بوقت اکل و شرب از طرف شکم آبی گرم آید خوردنی و خوراک آشامیدن بدو ہمراہ شدہ
میرود و ہرگاہ کہ رزق او منقطع شود ہمان آب بالا نمی آید ہیچ فرود بیرون نمیتواند
تا آنکہ می میرد و ایضاً چنانکہ حضرت شیخ سعدی فرمودہ است ہر نفسے کہ فرو میرود
ممدِ حیات است و چون برمی آید مفرح ذات پس در ہر نفسے دو نعمت موجود
است و بر ہر نعمت شکرے واجب **بیت** از دست و زبان کہ برآید ؛ کز عہدۂ شکرش بدر آید **قطعہ** بندہ ہمان بہ کہ ز تقصیر خویش ؛ عذر
بدرگاہ خدا آورد ؛ ور نہ سزاوار خداوندیش ؛ کس نتواند کہ بجا آورد ؛ و
دیگر آنکہ اگر کسے شکر نعمت کند شایان است اما اگر شخصے عاقل و کامل بعقیدہ باشد
شایان او این است کہ در خروج بول و غائط و باد البتہ شکر خدا را بجا آوردہ باشد
زیرا کہ اگر شخصے تا چہل روز طعام و شراب نیابد خواہد در دنیا زیست اما اگر دو روز
یا یک روز بول یا غائط یا باد نرود در حال دست از جان بشوید **مثنوی** مایۂ
عیش آدمی شکم است ؛ چون بتدریج میرود چہ غم است ؛ گر بہ بندد
چنانکہ نگشاید ؛ گر دل از عمر برکند شاید ؛ ور نگشاید چنانکہ
نتوان بست ؛ گو بشو از حیات دنیا دست ؛ **نوع دوم**
شکر ایمانی یعنے بر بندہ لازم است کہ ہمیشہ شکر بران کند
کہ حق تعالی مرا از ان گمراہان نگردانید کہ خداوندے را مانده بطرف دیگر
رفتہ اند زیرا کہ آدمی را فضل بر دواب بمعرفت است و اگر معرفت نداشتہ
باشد دواب ازو بہ کہ دواب را عذاب نیست و او را عذاب سرمدی بسبب نامعرفت
کقولہ تعالی وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ۔ یعنے جملہ حشرات روز جزا
زندہ شوند باز پرن تودہائے خاک نابود شوند پس کافران گویند
کاشکے اگر ما نیز خاک میبودیم و بروایت دیگر آوردہ اند کہ تراب
نام کافرے بود روزے طالب علمی کتاب مینوشت قلم از دستش بیفتاد

تراب بحرمت تمام از خاک برداشت و بدو داد حق تعالی ازان حرمت اورا بیامرزید
کافران گویند کاشکے ما بہایم می بودیم کہ خاک میشدیم و یا بمثال آن تراب
خدمت عالمان کردہ میبودیم پس بر بندہ لازم است کہ بر یافتن ایمان شاد
باشد و شکر کند تا بسبب شکر کردن از سلب نشود **و در خلاصۃ السلوک**
آوردہ است کہ مرتضے علی را پرسیدند ما اَوَّلُ مَا اَنْعَمَ اللّٰہُ عَلَیْکَ قَالَ
اِنَّ اللّٰہَ تَعَالٰی خَلَقَنِیْ ذَاکِرًا قِیْلَ ثُمَّ قَالَ سَوّٰی خَلْقِیْ عَلٰی سَبْعَۃِ اَعْضَاءٍ ثُمَّ قَالَ
عَرَّفَنِیْ حَتّٰی عَرَفْتُہٗ قِیْلَ ثُمَّ قَالَ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَۃَ اللّٰہِ لَا تُحْصُوْھَا **نوع سیوم**
شکر بر اعمال صالحہ میتوان کرد کہ باریتعالے ما را ازان بندگان گرداند
کہ توفیق دادہ شدہ اند بر اعمال و نگرداند ازانہا کہ کاہل و کاسل اند از اعمال
صالحہ فاسق و فاجر اند در کل احوال و نگشتیم ازانہا کہ واجب تعالے
فرمود ثُمَّ رَدَدْنٰہُ اَسْفَلَ سَافِلِیْنَ و نگرداند ما را ازینہا کہ فرمود
اِلَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَھُمْ اَجْرٌ غَیْرُ مَمْنُوْنٍ کہ بسبب ایمان و عمل
صالحہ ما را شایان اجر بے منت کرد **و ایضاً** ممنون ناتمام را گویند یعنی
نعمتہاے بہشت تمامی ندارد چنانکہ اگر شخصے یک میوہ ببرد در حال از انجا
دیگر بروید **منقول است** کہ روزے بی بی رابعہ بصری ولی را دید کہ سر خود
را بستہ بود گفت چرا بستہ گفت درد سر دارم گفت عمر تو چند گذشتہ
باشد گفت سی سال گفت درین سی سال بیماری تو بسیار
بود یا صحت گفت نے در بیشتر احوال صحیحہ بودم گفت ہیچگاہ از قصور عبادت
سر را بستہ بودی گفت نی گفت وای بر تو باد و بر تو باد تو کہ ہیچ گاہ از ہیبت
آن درد بے پایان و از خوف اللہ تعالی سر را نہ بستی و بجز درد سر دنیاوی
سر را بستہ داشتہ **بدان اے فرزند** کہ اگر جز ایمان اعمال صالحہ
نداری نیز شکر بران کن کہ اعمال صالحہ نزدیک بعضے لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَمُحَمَّدٌ
رَّسُوْلُ اللّٰہِ است قال علیہ الصلوٰۃ والسلام لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ ثَمَنُ الْجَنَّۃِ چون ترا بخشتہ

کدام چیز را بہ پیشہ ازان
چیز نا کہ انتقام کردہ است
خدا تعالی بان چیز را برو گفت
پرسیدند کہ خدا تعالی پیدا
کرد مرا ذاکر نہ غافل پس
گفتہ شد کہ پس ازین کدام
نعمت دادہ شدہ گفت
بر کردہ است خدا تعالی
صورت مرا بر ہفت اندام
گفتہ شد کہ پس ازین
کہ ام گفت اگر ارادہ
شمار دارید نعمتہای
خدا را شمار نتوانید کرد و انہا

لیس گرداند ما را از
فرود تر از ہمہ فرومایگان
آیت ہذا در بارہ آخر
سورہ والتین واقع است
کہ آنانکہ ایمان آوردہ
کردند لیشان راست مزد
نعمتہاے بہشت ۱۲
لا اگر الا اللہ گفتن قیمت
بہشت است ۱۲ منہ

رساند پس هیچ عمل صلاحیت آمیز به ازین نباشد **نوع چهارم شکر نبوت**
یعنے شکر کند بر انکه گردانید ما را از امت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم زیرا که اگرچه
انبیای ماضی آدمی بودند و امت ایشان را ایمان بود و عمل صالحه بود اما بسبب
گناه اندک یا مسخ میشدند و یا زنده در زمین میرفتند و مایان را بسبب
شرافت او عمل اندک شد و گناه بسیار و حضرت باری تعالی غفار که بجیب
خود محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ یعنے
ای محمد صلی الله علیه وسلم تو که از اندوه امت خود پشت مبارک خم داری من با تو
و امت تو چنان بکنم که راضی گردی و دیگر اینکه فردای قیامت شفاعت امم انبیا
محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم بکند و بر امم ماضیه غنایم کفار حرام بود و بر
ایشان بغیر از مسجد نماز روا نبود و بر ما روا شد و بر ایشان پنجاه وقت و بر بعضے
نسی وقت و بر بعضے چهل وقت نماز میبود و بر ما پنج وقت شد و بر ایشان سال تمام
روزه میبود و بر ما یک ماه شد و علی هذا القیاس عجائب و غرائب بسیار بر ما
واگذاشته اند چه خوش گفت آنکه گفت **مثنوی** شکر حق را که پیشوا داریم
پیشوائے چو مصطفی داریم ؛ مهتر و بهتر و گزین همه ؛ سرور و خاتم و
نگین همه ؛ **و** در خبر است که سرور کائنات علیه الصلوة والسلام میفرمود
که هیچ قدمی نیست که من در نهادن و برداشتن او متحیر نه ام که بار خدایا خواهم
برداشت و یا خواهم نهاد و یا در همان خواهم مرد و هیچ لقمه را در دهن نکرده ام
که بفرو بردن آن متحیر نشده ام که خواهم فرو برد یا نه **بدان ای فرزند**
که خلق آزار مباش تا جزای تعدی خود نیابی حتی که **آورده اند** که اگر شخصے
زمین را بچوب بزند و یا کاه را قطع کند روا نیست زیرا که مخلوقات خدائی را
رنجانیده باشی و تو شب و روز حیوان را رنجیده میداری و از عاقبت امر
نمی اندیشی که جزای آن خواهی یافت **منقول است** که بعضے عالمان هند
چون سوار میشدند اسپ را تازیانه نمیزدند بلکه پائهای خود نیز نمی جنبانیدند

و مرکب را بر هیئت خود میماندند تا بمقصود میرسیدند اگر کسے زنے را بکاود و دگر
را دران چقر زند چنانستے که زنا کرده باشد بما در خود مگر در حین غلبهٔ شهوت و
ترس افتادن در گناه رواست **در خبر است** هر که خاک بخورد عذاب آنکس
یابد که گوشت آدم میخورد زیرا که تا شانزده گز زمین بخون و گوشت آدمیان ملوث
است **و ایضاً** اگر دست کسے چرب بود اگر آنرا بخاک بشوید چنانستے که بگوشت
آدمی شسته باشد و علے هذا القیاس در چیزے که کسے تو هم حرمت ندارد و در بلا افتد
منقول است که شبے حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم در مقصورهٔ
بی بی عایشه رض در آمد بی بی مضطر شد و از خواب برخاست و قمیص را در دست مالیدن
گرفت حضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که اضطراب برائی چیست گفت در قمیص سوزنی دارم
آنرا نمیابم مبادا که در اندام مبارک تو بخلد حضرت صلے الله علیه وسلم تبسم کرد دندانش چنان
استبراق نمود که بی بی سوزن را بیافت حضرت بی بی فخرے کرد که دندان مرا
چگونه استبراق دیدی مهتر جبرائیل ع نازل شد که مکافات این سخن خواهی یافت
و ایضاً روزے در سفر پائی او ورم شد سنگ را گرم میکرد و بران ورم می نهاد
تا آماس بنشیند سنگ مناجات کرد که یارب با مرض حبیب تو از تو رسید و
من چه گناه دارم که با آتشم میسوزاند خطاب بر وشد که انتقام تو خواهم کشید فرشتگان
آن سنگ را در جبل اُحد انداختند در وقت جنگ کافرے آنرا در فلان انداخت
و بر رسول الله صلی الله علیه وسلم زد دندان مبارکش شهید شد و این ازان بود
که بدندان سرافرازی کرده بود **مسئله** در فتاوی سراجی آورده است که اگر
کور هزار عصا کش داشته باشد در مسجد حاضر شدن او را لازم نیست اما در زمان
رسول الله صلی الله علیه وسلم هر کس در مسجد بجهت شنودن کلام او حاضر میشدند کورے بود
از رسول الله صلی الله علیه وسلم درخواست که بمسجد آمدنم حاصل نیست رسول الله صلی الله علیه وسلم
از خانهٔ او تا مسجد ریسمان بست تا بدان دلیل بیابد روزے چند بر آن می آمد و منافقان
حسد خوردند و کاردے چند بر آن ریسمان بر بستند کور چون بران دست

آورد بریده شد بدست دیگر ریسمان گرفت آن نیز بریده شد هر دو دست بریده در پیش
رسول الله صلی الله علیه وسلم حاضر شد حضرت صلی الله علیه وسلم چشم پر آب کرد خواست تا در
حق او دعا کند تا چشمان باز یابد مهتر جبرائیل علیه السلام در رسید که رب العزت میفرماید
که ارواح اورا کور آفریده بودم والحال کور رهست وبر پلصراط کور بگذرد چون
بدروازهٔ بهشت برسد اورا چشمان دهم ودر بهشت با مومنان
دیدار بیند وتنها نخواهد دید کور گفت یارسول الله من محنت دنیارا اختیار کردم
وآن می باید که بمجرد چشمان یافتن دیدار بینم **بدان ای فرزند** که چون چهار
باب بتوفیق باریتعالی باتمام رسید ندمیخواهم که خاتمهٔ کتاب رابیان کنم ودران
چند چیز باقیمانده بیارم ان شاء الله تعالی **خاتمة الکتاب مشتمل بر چند**
فصل فصل اول در علامات قیامت وپیداشدن ساعت
وخرابی دنیا واورا ازان ساعت گویند که در یکساعت پیدا شود کما قال الله تعالی
إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ ای بغتة یعنی ناگاه وقال علیه الصلوة والسلام إِنَّ
السَّاعَةَ لَا تَكُونُ حَتَّى تَكُونَ عَشْرُ آيَاتٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ
وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَالدُّخَانُ وَالدَّجَّالُ **ودر حدیث دیگر** بعد دجال
عیسی علیه السلام گفته اند ودابة الارض ویاجوج وماجوج وطلوع الشمس من
مغربها ونار تخرج من قعر عدن تدخل الناس نقل در مشارق ودر شرح او
می آرد که خسف فرود بردن زمین راگویند یعنی قیامت نمیشود تا آنکه ده نشانی او
پیدا نشود اول آنکه قومی بسبب شومیت گناه بطرف مشرق در زمین روند
وقومی همچنان بجانب مغرب در زمین فرو روند وقومی همچنان
در زمین عرب فرو روند وجزیره بارچه راگویند وگفته اند که آنحضرت مکه
باشد ودیگر علامت قیامت پیداشدن دود ی است وبقول
حضرت مرتضی علی رضی الله تعالی عنه آن از جانب آسمان فرود آید و
از مشرق تا مغرب دنیا اذو پر شود وکافران بدان مست شوند چنانکه

له ذکر بیان علامات قیامت و
علامت قیامت

له ذکر علامات قیامت
که ذکر آنها خواهد شد

در سوراخ بینی ایشان می درآید و از جانب دیگر و گوش بیرون می آید و ایشان را
بدان محنت رسد و آن دو و چهل روز بود اما مومنان را چون زکام نماید و بعضی
مفسران و محدثان برآنند که آن دود گذشته است و دیگر علامت او دجال باشد
و علامت دیگر دابة الارض باشد و علامت دیگر یاجوج و ماجوج باشند
و علامت دیگر بیرون آمدن آفتاب از جانب مغرب و علامت دیگر پیدا شدن
آتش باشد از جانب عدن تا براند مردمان را بیک جا گیند و عدن امام شهریست
در کنار دریا از شهرهای یمن و قعر فرود زمین را گویند این همه
نه علامت شدند اما دهم ایشان عیسی علیه السلام است که از آسمان
بیاید و دجال را هلاک کند و بیان این علامات بتفصیل خواهم کرد ان شاء الله تعالی

مسئله در بیان دجال یعنی ۱۲

ذکر کیفیت تولد دجال و ظهور او در آخر زمان در شرح مشارق

آورده است که نام او صائف و نام پدرش صاید است اما چون در اول
حال دعوی پیغمبری کرد و در آخر دعوی خدائی کند از ان او را دجال گویند و دجال
کذاب را گویند پدر و مادرش هر دو جادوگران بودند منقول است
که ولادت او در تیه بود و تیه ۳۰ فرسنگ از مدینه بعید است و چون از رحم مادر
فرود آمد در حال بنشست و کلان شد گاه دعوی خدائی کردی و گاه دعوی
پیغمبری و تمام کافران بدو معتقد گشتند و اکثر سخنان غیب را بایشان بیان
میکرد و کرامت مینمود در ان زمان سلمان پارسؓ و ابو درداءؓ در تیه بودند
چون هجوم کافران در صحن صائد دیدند هر دو بنزدیک رفتند واقعه شنیدند
شخصی بدان لعین گفت که اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم آمده اند گفت دشمنان من اند
نزدیک آمدن نمایند هر دو در پیش رسول الله صلی الله علیه وسلم شد صحاب جمع شدند و
حضرت صلی الله علیه وسلم را پرسیدند که این چه باشد گفت هیچ پیغمبری نبوده است
که حق تعالی او را بدجال نمیترسانید و این آن دجال باشد گفتند در
پیش او رویم حضرت صلی الله علیه فرمود موت او از دست ما نباشد بلکه موت او

از دست مهتر عیسی باشد و او بر ما سخن نرشت بگوید و امیر المؤمنین عمر رضی الله تعالی عنه
طاقت آن نکند و تیغ بکشد و جنگ و جدل بیفائده واقع شود امیر گفت من بفرمانی
نخواهم کرد اما همین که او را ببینم حضرت رسالت پناه صلے الله فرمود که تنے چند جمع
شوید تا برویم جمع شده با چند اصحاب در تیه رفت یاران گفتند در حال خانه او برویم
اما حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمود که در خانه آن سگ رفتن نشاید اما
شما دست بزنید او بآواز دست زدن خواهد بیرون شد و در پیش ما آید
چون آن لعین در پیش حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم آمد گفت مَنْ اَنْتَ گفت
اَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ گفت اگر تو بخدائی من گواهی دهی من پیغمبری شما را قبول
کنم و گواهی دهم حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمود مثل تو مخلوق کور چشم
خدائی را نشاید آن لعین نیز گوه سگ خورد و بر حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
اهانت گفت امیر المؤمنین عمر رضی الله تعالی عنه بیطاقت شده تیغ کشید اما بفرمان رب
العزت تیغ برگشت و بمقدار چهار انگشت پیشانی امیر المؤمنین عمر بریده شد حضرت
صلے الله علیه وسلم دست خود بران زخم مالید در حال همچنان که بود شد حضرت رسالت پناه
صلے الله علیه وسلم فرمود یا عمر چرا بے عهدی کردی گفت یا رسول الله بیطاقتی عهدم فراموش
کرد چون رسول الله صلی الله علیه وسلم روی بخانه نهاد دجال لعین سنگ کلان را گرفت
و در راه گذر حضرت انداخت تا که راه بسته شد مهتر جبرائیل علیه السلام فرود
آمد همان سنگ را از راه دور کرد چون حضرت رسالت پناه در مدینه
رسید دجال بدبخت قصد مدینه کرد و سنگ کلان برداشت چون بر یک
دیوار میزد هفت دیوار بقوت آن سنگ می شکست چون اصحاب سلاح
پوشیدند و در پیش رسول الله شدند و اذن جنگ خواستند حضرت
اذن نداد گفت که موت او از دست مهتر عیسی باشد اما حضرت رسالت
پناه صلے الله علیه وسلم سر بسجده نهاد و در حق او بد عا کرد در حال مهتر جبرائیل ع
در رسید چنانکه موشے را اگر به بگیرد از گردنش بگرفت و برداشت اما دجال

دستہا را در زمین زد تا آنکہ انگشتان را در زمین سخت کرد و بمقدار دو چاہ خاک
برگرفت مہتر جبرائیل ع او را در غار کوہ قاف کہ تمام آبہا دران میروند ماند و بہ
زنجیرہا بست الحال ہر روز بعد از بامداد ہمہ زنجیرہا را میشکند و ماہیان را
از دریا میکشد و بآفتاب بالا میکند گرم و خشک کردہ میخورد و چون سیر میشود
باز فرشتگان او را بزنجیرہا مے بندند علی ہذا القیاس بعد ہر بامداد از خواب
بیدار میشود و زنجیرہا را میشکند و ماہی میخورد حضرت رسالت پناہ از جبرائیل
علیہ السلام پرسید کہ آن خاک چہ کرد گفت چون در انجا انداخت بمقدار
دو پشتہ گشتند و بعد از وفات شما نہصد و ہفتاد سال از خاک در عالم پراگندہ
شود تا بعد ازان علامات قیامت ظاہر شود و در روایت دیگر آوردہ است
کہ حق تعالی باد بر او مسلط کرد و از مدینہ بدان غار برد پس پیغمبر علیہ السلام فرمود
کہ در آخر الزمان دجالین پیدا شوند یعنی لشکر دجال کہ امت مراد ران زمان از مشی
قیام و از قیام بہ قعود و از قعود بہ اضطجاع و از اضطجاع بہ موت بہتر باشد
زیرا کہ بسبب پیران و مریدان و مشایخان ناقص تمام مردم از راہ محمدی
بگردند و پیر و پیشوا شیطان شوند و علامت ایشان آنست کہ علم و علما را
دشمن دارند و ایشانند لشکر دجال علیہ اللعنۃ و علیہم دران زمان حیا و شرم از زنان
برود **منقول** است کہ روزے حضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کسے پرسید کہ خروج
دجال چہ وقت باشد گفت وقتے کہ زنان در زین سوار بروند و گفت لَعْنَۃُ اللّٰہِ
عَلَی الْفُرُوْجِ فِی السُّرُوْجِ **و ایضا** عدل از بادشاہان و عمل از عالمان برود و
سخاوت از توانگران و بسبب شومیت آن مردم ابر و گرد و غبار و باد سرخ
بسیار و باران اندک گردد و درختان بے بار بلکہ زنان نیز باز نگیرند حضرت
شیخنا شیخ الاسلام و المسلمین شیخ علی ترمذی قدس سرہ را کسے پرسید
ازین کہ مشایخان سلف سلوک و تصوف و بیان وحدت را چنان
میکردند کہ کسے را بدان اطلاع نمیشد و ایشان را کس از کاسل

لعنت خدا بادر
دو بار کہ در زین با سوار می نشینند

وکامل امتیازی نمیتوانستند بخلاف این زمانه که صوفیان وسالکان نام دارند
ومدعیان اشتهار وشهرت اند وچون پیغمبران خلق را دعوت می کنند
واز مریدان ایشان زن ومرد وصغیر وکبیر وآزاد وبنده همگی در بیان وحدت
اند خواه غلط خواه صحیح چرا شیخ گفت دو معنی دارد یکی همین که این
زمانه آخرین است وخاتمه نور محمد صلی الله علیه وسلم قرین است که ختم شود
پس هر احدی از جهت جمع کردن اموال دنیاوی بی محنت کاری را
در پیش گرفته اند که ایشانرا مردم شیخ ومشائخ خیال کنند وپیری
بخشند ودر طلب نام وناموس دنیاوی اند واز عقبی غافل ودیگر
آنکه پیغمبر فرموده است که کُلُّ شَیْءٍ رَاجِعٌ اِلٰی اَصْلِهٖ پس چون
وحدت وطن اصلی است واظهار شدن قیامت نزدیک است
ازان واجب تعالی برآن هریک اوراجریان داد تا بعضی بهدایت الله
بمنزل رسند واکثر بسبب مرشدان ناقص در گل مانند وگمراه گردند ودر
خبر است هرکه در روز جمعه سورهٔ کهف بخواند خدا یتعالی اورا
از فتنهٔ دجّال ایمن دارد پس پیغمبر فرمود علیه السلام که در آنچنان
زمانه دجّال لعین بفرمان رب العالمین از بندها وزنجیرها خلاص یابد
وبر کوهی از کوههای هندوستان برآید وبانگ کند آواز او از
مشرق تا بمغرب رسد وبگوید که هرکه امروز بمن پیش آید نجات یابد
والّا روز دیگر قبول نمیکنمش ومن خدای جهانم جمله انواع کفار واهل
روافض وبدعت ومردمان کم یقین بسبب کم یقینی بدو رجوع کنند حتی که
اورا هفت خواتین پیدا شوند وبعقب هرخاتون هفت لک لشکر پیدا
شوند وشیطان ودیوان وپریان رابدو مسخر کرده دهد چنانچه بعضی کسان
رابین فریب دهد که مادر وپدر تواند زنده کردش وبعضی رابکشند باز زنده
کنند وآن درحقیقت دیو وپری باشند وگاهی انواع طعام

۱ یعنی پیغمبر از گردنده سوی اصل خود

وشراب پیدا کند وہکذا مکر الٰہی در حق او بسیار باشد وچون لشکر جمع شود حکم
کند کہ شما یان سوار ومن پیادہ مرا نیز سوار بکنید ہر چہ از فیل واشتر وغیرہ بیار
برداشتہ نشود بعد ازان ہمان خر را بیارند کہ در دریاست وآن چنان ست کہ در
دریای عمان چہل جزیرہ ایست وہر جزیرہ چہار میل طول دارد ودر ہمہ گیاہ
وسبزی روئیدہ اند بوقت صبح صادق در خوردن میشود تا بامداد ہمہ را میخورد و
خواب میرود باز بوقت پیشین ہمہ روئیدہ می باشند ودر خوردن میشود تا نماز
شام ہمہ را میخورد وچہل جوی شیرین دران محل مرور دارند چون دہن بر آن
می نہد ہمہ را خشک می سازد ودریای عمان تا شتالنگ او رسیدہ است و
چون بر آن خر سوار شود عزم بیت اللہ کند با ہمہ لشکر روان شود تا او را
خراب کند با او اسباب ملاہی بسیار باشد حتی کہ اکثر مردمان جاہل وشہوت پرست
بدان خوش آوازی نزدیکی او جویند اول بمکہ برسد بعضی لشکر را بخراب
کردن مکہ ماند وبعضی را بخراب کردن مدینہ ماند وخودش بکوفہ رود با ہفت لک
لشکر ہمراہ اما مکۃ اللہ ومدینہ ہر دو دار الامان اند وگرد ویخ ایشان فرود آید
اما گرفتن نتوانند وچون آن لعین نزدیک کوفہ برسد امام محمد مہدی باستقبال
او رود **بدان ای فرزند** کہ نزدیک اہل سنت وجماعت آنست کہ شخصے
باشد در ولایت ہند عبد اللہ نام ونام مستورہ اش امینہ باشد از و فرزند تولد
شود نام او محمد باشد واین محمد علیہ الرحمۃ بعد کلان شدن بکوفہ رود واہل
کوفہ او را بپادشاہی گیرند واو در اصل سادات باشد اما نزدیک روافض علیہ
اللعنۃ این امام مہدی فرزند امام حسن عسکریست ودر غار در آمدہ تیر کمان راست
میکنند وبوقت دجّال بیرون آید واین سگان بہر سال یک اسپ ویک دختر
خود بہ نیت او میمانند وگوہ سگ میخورند واین محض افترا است ودر آنزمان در کوفہ
شصت ہزار زنان وہزار مردان باشند ولمام مہدی را پرسد کہ من کیستم
گوید تو مخلوقی از مخلوقات باریتعالی گوید لا بلکہ خدای جہانم امام گوید اگر

خدائی چشم کور خود را صحت بده او را بپنجه زند و بکشد باز زنده شود باز ازو
سوال کند که من کیستم گوید تو مخلوقی باز او را بکشد همچنین کرت او را بکشد
و زنده شود بعد ازان امام بطرف کوه برود و باین هزار جوانان بجنگ پیش آید
هفت لک لشکر را شکست دهد و بمکه بیاید و آنجا نیز شکست دهد و بیاید
بمدینه و از انجا نیز شکست دهد به بیت المقدس بیاید و امام را در مکه دوازده هزار
لشکر باشد و در مدینه پانزده هزار گردد و در بیت المقدس نیز شکست دهد و تمام
لشکر او را بکشد و خود ش گریخته بجانب عرس برود مدت سه سال انواع لشکر
کفار را جمع کند و امام در بیت المقدس امامت کند و در سه سال هر جا که نام
مسلمان باشد در بیت المقدس جمع آید روزی چون امام نگاه کنند بینند که از
آسمان ابری فرود آید بر صخرهٔ مبارک بایستد چون امام بجانب آن ابر شود
ابر بالا رود امام بر آنجا جوانی را استاده یابد جامهای سبز پوشیده و
دستار سبز و فش سبز و عصای سبز بر دست سلام کند و موافقت کند بداند که
این مهتر عیسی علیه السلام است مدت چند در بیت المقدس هر دو باشند گاهی امامتی
نماز امام مهدی و گاهی مهتر عیسی علیه السلام و مهتر عیسی دین پیغمبر ما را تقویت بدهد
و در مذهب امام اعظم باشد و مذاهب ثلاثه را منسوخ کند و مردگان را زنده کند و از
مسلمانان زن گیرد و در خبر است که هر پیغمبر را قوت و زور چهل مردان می بود
و مهتر موسی ع را قوت چهل پیغمبران بود و مهتر عیسی ع را قوت چهل موسی ع بود و
حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم قوت چهل عیسی ع داشت که هر همه هزار
و پانصد کس را قوت میشود بعد سه سال دجّال لعین از جانب عرس چنان
لشکر بیارد که حد و عد ایشان را جز الله تعالی کس نداند و در بیابان که میان مکه و
روم بهت بایستد و چهل روزه راه باشکر بگیرد که هیچ احدی در آنمیان نگنجد
و امام مهدی و حضرت عیسی ع با جمع لشکر مسلمانان قصد جنگ کنند و پیش آیند چون
دجّال لعین روی حضرت عیسی ع را بیند هیبت خورد و بترسد دعنان خر بگرداند

حضرت مهتر عیسی ع بدان عصا او را بزند عصا از وی واز خر بگذرد و هر دو را بکشد
منقول است که دجّال بیست و هفت میل طول دارد و هفت میل
عرض دارد و آن خر بیست و پنج میل طول دارد و پنج میل عرض اکثر لشکر در
زیر ایشان هلاک شوند و هر طرف ده میل خون دجّال و خر روان شود که اکثر
مردمان در خون هلاک شوند و عصا چون از ایشان بگذرد استاده نشود تا آنکه
بدان برابری از تمام لشکر بگذرد و زمین بفرمان رب العزت تافته گردد که کفّار
گریختن نتوانند و چون عقب سنگ و چوب و درخت پنهان شوند
همان چیز فریاد کند که کافر همین است تا آنکه نشان کفر در جهان نماند
بعد ازان فراغ و خوشی و رحمت مسلمانان باشد بعد ازان چهل سال
بگذرد بر مومنان بخوشی اما سال چون ماه باشد و ماه چون روز و روز
چون یک ساعت بعد ازان یاجوج و ماجوج پیدا شوند

ذکر کیفیّت اظهار یاجوج و ماجوج

بدانکه
ایشان شش قبیل اند یعنی مسمّی بشش پدر ترک حرض دوم ترک حرز سیوم یاجوج
چهارم ماجوج پنجم خیل ششم دیلم و در تفسیر زاهدی آورده است که ایشان از صد
هزار بیش اند و از اولاد یافث بن نوح ع اند و بعضی از ایشان از هر بلندی بلند اند
و بعضی بقدر یک بالشت قد دارند و ایشانرا توالد و تناسل است و بعضے
گفته اند هر یکے از ایشان نمیرد تا او را هزار فرزند نشود و طعام ایشان گوشت مار است
و هر سال خدای عزّ و جلّ ابری را فرمان دهد تا ماران را در ولایت ایشان
افگند بغایت عظیم و آن مار تا سال دیگر ایشانرا بس کند و چون در سال
دو مار بیارد در انسال ایشانرا فراخی بود و چون یک مار بیارد تنگی باشد
و هر روز دران سدّی که ذوالقرنین بسته است می کوشند و گفته اند که
آلت دیگر ندارند بلکه زبانهای ایشان چنان تیزی دارد که سنگ را
می تراشند بزبان و گویند فردا بیرون آئیم چون روز دیگر باز آیند سدّ همچنانکه

بسته

بسته و هموار بود میگردد اما چون وقت بیرون آمدن شود یک تن ایشان مسلمان
گردد و چون بوقت شام برگردند گویند که فردا انشاء الله تعالی سوراخ خواهیم
کرد چون روز دیگر بیایند سدّ شگافته می باشد تا هر مقداری که کرده می باشند
بگذارند چند روز بیرون آیند قصهٔ سدّ این است آورده اند که در زمان
سلطان سکندر ذوالقرنین میان دو طائفهٔ ایشان مجادله افتاد و بجنگ
استادند یک قوم ژنده شیری را پیدا کرد که هزار سر داشت و قوم دیگر در حصار
بند شدند چون کسی بیرون می آمد آن هزار سر او را میخورد ایشان از
سلطان سکندر مدد خواستند سلطان خود تنها همراه ایشان رفت
روزی بوقت پیشین سلطان میخواست تا بیرون قلعه رود و طهارت
کند ایشان منع کردند که شما را هزار سر خواهد خورد گفت پس من برای چه
آمده ام که بجنگ بیرون نروم گفتند سیاست و دبدبه میکنیم والّا از دست تو
چیزی نخواهد شد سلطان بیرون شد آن قوم دیگر نیز هزار سر را
فرستادند سلطان بر طهارت نشسته بود که او رسید گفت چه شخصی که برای
طعمهٔ شیر آمده گفت من از برای بریدن هزار سر تو آمده ام و هر دو طرفین اقوام
نگاه کردند شیر خود را بر سلطان زد و حمله و مصادمت کرد سلطان از سرش
بگرفت و بر زمین زدش و شمشیر کشید که الحال در بریدن سر خود چه گوئی ببرم یا نه
شیر زاری کرد که من بعد در ان قوم نروم و بولایت خود خواهم رفت مرا بگذار چون
بگذاشت شیر بگریخت و آن قوم عاجز شده در پیش این قوم آمدند و صلح کردند و آن
قوم که سلطان را برده بودند نصیحت کردند و مال بسیار دادند و کوه قاف در آنجا
سوراخ بود و ایشان می آمدند دزدی میکردند و مال مردمانرا می بردند و گاه خراج از
قرینان میگرفتند گفتند که این راه را ببند تا من بعد یاجوج و ماجوج دزدی ولایت تو
نکنند سلطان چون از انجانب آمد در بستن آن سعی بلیغ کرد او مرده اند
که در ان قرین آهن و ارزیز و مس و سرب و غیر ذلک این نوع بسیار افتادند

سلطان ازان آهن کوهی راست کرد و بنجاه رسن دراز کشید و بالا کرد و در میان
ایشان چوب و هیزم نهاده بودند و آن کوه سور را خبر راست کرد و سه روزه
راه بطرف مغرب کشید و پوست هفت گاو را یک انبان میکرد و جوانمردان
رومی را نشاندند تا بمدت مزید آزاد میدان گرفتند و آتش دران کوه زدند از
حرارت آتش چون موم بگداخت و بهم متصل شد و آنچه قرین آن کوه از گیاه و درخت
بود همه از تف آن کوه بسوخت و مدت یکسال گرم بود و یاجوج و ماجوج از ترس
پیش نمی آمدند و چون در آخر الزمان بیرون آیند اول کلانان ایشان بیایند
از جانب مشرق جمیع انواع طعام بخورند و آبهای شیرین را تمام بخورند
و چون طائفهٔ دیگر بیایند آب شور را نیز خشک کنند و چون طائفهٔ دیگر بیایند
خلاب نیز بخورند چنانکه رسول علیه السلام را پرسیدند که دران وقت
مومنان روزگار بچه گذارند گفت بذکر باریتعالی و شش ماه ایشان را ولایت
بود آنگاه کرم در سر ایشان پیدا شوند و ایشان بمیرند باز دریاها موجود
میشود باریتعالی باد را فرمان دهد تا ایشانرا در دریا اندازد و بروایتی باران بسیار
بیارد و سیلاب ایشانرا بدریا اندازد و هفت سال مومنان بغیر از تیر و
کمان ایشان نسوزانند و چون ایشان بیرون آیند مهتر عیسی ع با جمیع مومنان
در کوه حصار باشند بعد ازان دابة الارض پیدا شود بعد ازان مهتر
عیسی ع را باز بآسمان برند و در خلق فتنه انگیزی پیدا شود

ذکر اظهار کیفیت دابة الارض

دابه جنبندهٔ را گویند و آن جانوریست که در آخر زمان بیرون آید و در شرح وجهی
که از هر صفت در و باشد که سر او چون سر ستور بود و چشمان او چون چشم خوک و گوشهای او
چون گوش فیل و سینهٔ او چون سینهٔ شیر و رنگ او چون رنگ پلنگ و تهیگاه
او چون تهیگاه ماده گاو و دم او چون دم میش و پایهای او چون پای شیر
میان هر دو بندهای دست و پای او مقدار دوازده گز و بروایتی دو گز

بقیه

بگزدست آدم علیه السلام باشد و ابو هریره گفت رضی الله عنه که دراز هر رنگ باشد
و میان دو سرون او مقدار یک فرسنگ باشد و این جانور از زمین بیرون آید
بیک روایت آنست که چون سر برآرد بر آسمان برسد و از حسین روایت است
که تمام نگردد بیرون آمدن او مگر بسه روز از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
پرسیدند که از کجا بیرون آید گفت از مسجد حرام و چون بیرون آید گواهی دهد
بباطلی جمله دینها مگر دین اسلام و بیک روایت از رسول الله صلی الله علیه وسلم آنست
که درازی او شصت گز باشد و هر یکی از آدمی را بوید و بگوید هذا کافر بالله
وهذا مؤمن بالله و بجز بوئیدن در پیشانی کافر نوشته شود هذا کافر بالله
و در پیشانی مؤمن نوشته شود هذا مؤمن بالله و با او عصای موسی و انگشتری
سلیمان علیهما السلام باشد عصا را بروی مؤمن بمالد روشن گردد و انگشتری
را به بینی کافر بنهد و مهر بر بندد و در تفسیر زاهدی آورده است
که دو بار بیرون آید اول زود غائب شود دوم کرّت بسیار بماند و او
بر هوا رفته باشد و گردن او عظمی دارد چون گردن شتر و همه خلق روی زمین
از مؤمن و کافر او را به بینند و وی با همه سخن کند و خبر از مؤمن و کافر
بدهد که فلان کافر است و فلان مؤمن است و بعد ازان جز مؤمن و کافر
نام دیگر نباشد کافر را گوید یا کافر و مؤمن را گوید یا مؤمن بعد ازان
اگر شخصی ایمان بیارد قبول نباشد و حکم آن ایمان بأس باشد۔

ذکر طلوع شمس از جانب مغرب

قال علیه السلام مَنْ تَابَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا تَابَ اللهُ عَلَيْهِ و معنی
توبه در لغت باز گشتن و در شرع باز گشت بنده از گناه بطاعت
و از جانب حق قبول کردن است یعنی قبول کند حق تعالی اورا بدین
ایمان آوردن فریضه است زیرا که رسول ما را ازین خبر داده است که یکی از علامات قیامت بیرون آمدن آفتاب
از جانب مغرب است تا هر که بغیب باور کند در هنگام معاینه او را سود کند و اگر بغیب

۱۲ این ایمان از نوشته است

۱۲ یعنی کسی که توبه کرد پیش از بر آمدن آفتاب از جانب مغرب قبول کند توبه او ضایع ۱۲

باور نکند و دران هنگام او را سود نکند و او را از کافران شمارد و در شرح مشارق آورده است که در آخر زمان کفر و معاصی و ظلم و بی رحمی و فساد بسیار گردد و از شومیت آن حق تعالی یک روز آفتاب غروب کند و شب در آید و آفتاب را حبس کند و فرمان برآمدن ندهد و آن شب را مقدار سه شب گرداند و مردان صالح و شبخیزان بحکم عادت بیدار گردند و وضو کنند و تهجد بگزارند و بتلاوت مشغول گردند بامید آنکه مگر صبح صادق خواهد دمید و چون نظر بر آسمان کنند ستارگان برقرار باشند باز بخسپند باز بیدار شوند هم بدین نوع سه کرت بیدار شوند باز در خواب روند و میان خود گویند که هیچ یکے در میان شما چنین شب کلان دیده است و خلق از درازی آن شب حیران گردند ناگاه به بینند که آفتاب از سوی مغرب بر آید سیاه چنانکه نشانهٔ سیاه باشد و بر آید بی نور و در میانهٔ آسمان آید و در شرح وجهی آورده است که آفتاب و ماهتاب هر دو بی نور و سیاه بیکجا از مغرب بیرون آیند چنانکه دو شیر جنگی جنگ کنند و با یکدیگر به پیچند چون خلق همچنین به بینند اهل دنیا فریاد و بانگ کنند و از هیبت آن مادر از فرزند و فرزند از مادر و پدر از پسر و پسر از پدر بگریزد و گریه و استغفار کنند اما صالحان را سود کند و کافران و فاسقان را هیچ سود نکند و چون هر دو به نیمهٔ آسمان آیند مهتر جبرئیل ع بیاید و هود را گرفته باز در مغرب کشد بعد ازان هر دو در توبه فرو دبرند چون رسول ع این بگفت عمر رض گفت که این در توبه چه چیز باشد حضرت رسالت پناه صلعم فرمود یا عمر حق تعالی دری آفریده است جانب مشرق از برای توبه و مر آن در را دو طبق است از زر مکلل از دُرّ و جواهر و میان دو طبق چهل ساله راه سوار شتابنده است و آن در از آنروز که حق تعالی آفریده است گشاده است و هر گنهکاری که از وقت آدم ع تا طلوع آفتاب و ماهتاب از مغرب توبه نصوحا کند آن توبه دران در در آید و چون آفتاب و ماهتاب از مغرب بیرون

آیند و در نیمهٔ آسمان رسند جبرئیل ع هر دو را باز گرداند و دران در توبه در آرد
و هر دو طبق را به بندد بعد ازان توبه قبول نشود و بعد ازان بقریب قیامت
قائم شود و نفخ صور باشد معاذ بن جبل پرسید یا رسول الله توبهٔ نصوح چه
باشد گفت چون بندهٔ از گناه بکلی برگردد و پشیمان گردد بر بدیهای
خود و همه گناهان را ترک دهد اصلاً باز نگردد و این را توبهٔ نصوح گویند هر که
اینچنین توبه کند در آن در آید و قبول شود و هر که چنین نکند در آن در نیاید
و قبول نشود **ذکر کیفیت قیامت** در خبر است که بعد
ازین علامات بادی پیدا شود از مشک خوشبوی تر و از ابریشم نرم تر
تا هر کجا که اهل الله یعنی اهل علم و شریعت باشند و در مشام ایشان برسد
در حال ارواح ایشان قبض شود و هیچ احدی از مسلمانان نماند تا آنکه
گویندهٔ کلمه در جهان نماند که پیغمبر فرموده است صلی الله علیه وسلم که تا کلمهٔ من یا الله
قیامت موجود نشود و تمام عالم کافر مانند بعد ازان کافران در عمارت کوشکها
و ایوانها مداومت نمایند و در طلب نام و ناموس گردند و گویند که **مَتٰى هٰذَا**
الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ یعنی آنچه مسلمانان در ماضی میگفتند آن ساعت کجاست
چرا پیدا نمیشود **مَا يَنْظُرُوْنَ اِلَّا صَيْحَةً وَّاحِدَةً تَاْخُذُهُمْ وَهُمْ**
يَخِصِّمُوْنَ ۝ فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ تَوْصِيَةً وَّلَا اِلٰى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُوْنَ ۝
یعنی بعضی در عمارت خانها و بعضی بزراعت و بعضی در حرب میان خود و بعضی در
جنگ و جدل و بعضی بر راست کردن سلاح چون تیر و کمان و شمشیر و بعضی در کاویدن
جویها و بعضی در بنا کردن قلعها باشند که بیک ناگاه صور را مهتر اسرافیل بفرمان رب
الجلیل در دمد و مهتر اسرافیل الحال یک پای پس و یک پیش و پشت خم و بر دهن گرفته
صور را استاده است تا از هیبت آن آواز ایشان بیهوش و مستان شوند
وَمَا هُمْ بِسُكٰرٰى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيْدٌ ۝
یعنی از بسیاری هولها چون مستان از خود بیخبر گردند و زمین

لرزیدن گیرد و کوهها جنبیدن گیرند و زمین بشگافد تا هر چه از خزائن است در
همه بیرون افتند و کفار گویند که اینچه حالت است بلکه گفتن نتوانند در دل خود خطور
گذرانند و این اولی مرتبهٔ دمیدن باشد و در حال چنانکه آواز تندی و زندی
صور باشد مهتر اسرافیل در دهد تا هیچ احدی از حیوانات تا مگس و پشه و
مور چه در عالمین نمانند و همه بمیرند از شدت آن آواز بغیر از چهار فرشته
مقرب و حاملان عرش هیچ از ملائکه و جن و انس نماند مهتر جبرئیل ع بنزد یک
سدرة المنتهی بیاید و تکیه زند و جان را بحق تسلیم کند و ارواح مهتر اسرافیل
و میکائیل و حاملان عرش را مهتر عزرائیل قبض کند بعد از ان خطاب حضرت عزت
در رسد که ای عزرائیل هیچ از مخلوقات مانده باشد او گوید یا الٰه العالمین تو
حیّ لایموت هستی و من بندهٔ عاجز من از هیچ زنده سر که مانده باشد خبر
ندارم و تو علّام الغیوبی پس حضرت عزت جلّ جلاله و عمّ نواله از وی پرسد
که ای عزرائیل هزار در هزار بلا عدد مخلوقات مرا کشتی و بر هیچ احدی دلسوزی
کرده باشی یا نه عزرائیل خواهد گفت یارب آری بر دو کس دل سوخته ام
یکی بر شدّاد که بمدت سه صد سال بهشت راست کرد و بوقت درآمدن ارواح
را قبض کردم و بدان محنت که کرده بود بهشت خود را ندید و دیگر روزی در بیابان
زنی بیمار افتاده بود و طفل صغیر سینهٔ او را میکند از جهت آن صغیر
بر قبض کردن ارواح آن زن بسیار دل سوخته ام او رده اند که آن
طفل فرعون بود پس از حضرت عزت بر و خطاب نازل شود که ای عزرائیل
چندلک و چند هزار انبیاء و اولیاء و دوستان مرا کشتی بر هیچ یکی دلسوزی
نکردی و بر دشمنان من دلسوزی میکردی الحال لائق تو این است که خود در
بکشتی مهتر عزرائیل بر بالای آسمانها رود و خود را بر تابد تا ثری رسد و جمله
اندامهای او شکسته گردند اما ارواح قبض نشود هفتاد بار همچنان کند
بعد ازان بدرگاه لم یزل مناجات کند که یارب تو داناتری باحوال من

که جان خود بخود قبض نمیشود حق تعالی او را بجای خود بیارد و بصفت قهاری ارواحش قبض کند

قصهٔ شداد

قصهٔ شداد بن عاد النستک

منقول است که بعد رحلت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم یکی از اصحاب عبد الله نام روزی در خدمت کعب احبار حاضر شد و گفت یا امام در دنیا بمانند بهشت چیزی باشد یا نه و بدان صفت که عبد الله دیده بود گفت و آن چنان بود که روزی عبد الله اشتر را گم کرده بود و در بیابان بطلب آن میرفت ناگهان گذرش بر حصاری افتاد که یک خشت از طلا و یک از نقره چون اندرون در آمد همه چیزها بتمثال بهشت یافت اندکی ازان بگرفت و بخانه آمد و این خبر را بکعب رساند و منقول است که کعب دانشمند زمانه بود زیرا که کتب ثلثه را بتمامه خوانده بود و مردی سفید ریش بود و با رسول الله صلی الله علیه وسلم در اکثر اوقات مجالست میکرد و احادیث او را یاد میگرفت اما ایمان نمی آورد بعد از رحلت رسول الله صلی الله علیه وسلم روزی در کتابها یافت که محمد آخر الزمان پیدا شود هر که بدو ایمان نیارد کافر است کعب احبار مسلمان شد پس امام گفت آری در عهد ماضی بادشاهی بود نام او شداد و بادشاه تمام روی زمین بوده است و بدانک در دنیا چهار بادشاه گذشته اند که هر یکی تمام داشتند دو مسلمان یکی سلیمان علیه السلام و دوم سلطان سکندر رومی و کافر یکی شداد و دوم نمرود روزی این شداد از عالمان زمانه پرسید که بهشت چگونه باشد گفتند نی سرد و نی گرم باز گفت که حصار و جویهای و درختان او چگونه باشند گفتند حصار او یکی خشت طلا و یک نقره باشد و چهار جوی دارد از عسل و زنجبیل و از آب و شراب و زمین او از طلا است و درختان او از نقره اند و برگها از طلا و مرغان نیز از نقره اند و منقار از طلا و مشک خاک او بود و سنگریزهٔ او دُر بود و علی هذا الطریق بهشت را بیان کردند شداد کسان را باطراف عالم فرستاد جائی که نه سرد و نه گرم بود ارم را یافتند و طلا و نقره و در و جواهر و مشک تمام روی زمین را جمع کرد و بمدت

سه صد سال همچنان بهشت مرتب کرد باز از عالمان پرسید که مسلمانان
چگونه در بهشت در آیند گفتند که محمد علیه الصلوة والسلام را فرشتگان در عماری
بردارند و سائر انبیاء و اولیاء و مؤمنان سوار باشند و با جمیع حشمت در آیند
شداد بدبخت همچنان کرد با جمیع حشمت بنزدیک آن بهشت رفت و فرود
آمد گفت که الحال شب است فردا درون خواهم در آمد حضرت عزت را غیرت بکار
شد که اینچیز اگرچه فانی ست اما بمثال بهشت کرده و بهشت نامیده دخول این
او را روزی نگردانم در شب سنگها تافته بمقدار خم بر ایشان باریدن گرفت تا
همه را زیر و زبر ساخت و هلاک کرد و آن بهشت درین دنیا بقدرت الهی غائب
شده است عبد الله گفت آن بهشت را کسی خواهد دید یا نه گفت آری از
امت محمد صلی الله علیه وسلم یک کس به بیند گفت آنکس چگونه باشد
گفت در کتابهای ماضی آورده است که شخصی باشد سرخ ریش و مرد مبارز
و مهیب دلاور و نام او عبد الله بود و در طلب اشتر برآید آن حصار به بیند در آن
در آید و زر گرفته بیرون آید عبد الله گفت او را هیچ شناخت یا نه گفت
آری اما نام تو چیست گفت عبد الله گفت والله بالله که بغیر از شما کسی دیگر
نباشد عبد الله اقرار کرد و تمام ولایت بدان وادی رفتند طلب کردند نیافتند
بعد ازان چون مهتر عزرائیل بمیرد در مدت سی سال میوهای روی زمین پخته
بریزند و هیچ زنده سری نباشد که بخورد بعد ازان در چهل روز متصل باران
بارید گیرد آن آب سفید بمثال آب منی بود و تمام دنیا را از قاف تا قاف
یک دریا گرداند بعد ازان اول مهتر جبرئیل را زنده کند و این آب را در یک پرخود
نگاه کند و التماس کند که یارب این آب را چه کنم حق تعالی آن گاوی را که
در زیر هفتم زمین ست زنده کند جبرئیل را بفرماید که این آب را در حلق او
ریز چون در حلقش ریزد تا دل او رسد در میان دهن و حلق او خشک
شود فریاد بر آورد که یارب تا درین مدتهای مدید رزق میرساندی

الحال جگرم بسوخت چرا رزق نمیرسانی بعد ازان تمام ملکوت را زنده کند و هر احدی
از ملکوتیان را بمخدمتگاه خود که اول ازان متعیّن بود بفرستد پس مهتر اسرافیل را
فرمان دهد تا صور بدمد قطرهاے خاک آدمی که در هر چند جای پراگنده شده اند
همه بطرفة العین جمع شوند و چون دوم کرت بدمد شخصی هر آدمی بهمان صورت او
پیر یا جوان یا کور یا لنگ که مرده باشد راست شود و چون سیوم کرت بدمد
جمله انواع از سر زنده شوند امّا همگی غائب در قبر خود باشند بعد ازان
حکم باریتعالی شود مر جبرئیل را که محمّد آخر زمان را از قبر برانگیزان
و طلب کن مهتر جبرئیل در یافتن قبر او متحیّر شود مناجات بدرگاه لم یزل
کند که محمد علیه السلام کجا است ناگاه ستون نورانی بر ولایت مدینه استاده
بیند که سر او با سمان باشد چون بدانجا رود بگوید الصلوة والسلام علیک یا محمد
رسول الله حضرت رسالت پناه در حال خجلت زده برخیزد و هیبت زده باشد
و گوید یا اخی جبرئیل امت مرا چه کردی مبادا احساب کرده باشند او گوید یا
رسول الله هیچ احدی از پیش شما برنخاسته است حضرت گوید
شکر الحمد لله که امت گناهگار مرا پیش از من بدوزخ نبردند بعد ازان
در پیش مهتر جبرئیل روے مال باشد روی او را بدان پاک کند
ز گرد و غبار و بدست مهتر عزرائیل جامهٔ او باشد بپوشاند و بدست
مهتر اسرافیل تاج باشد بر سرش کنند و بدست مهتر میکائیل نعلین او
شد در پای کند بعد ازان حکم باریتعالی شود که مردانرا حکم برخاستن است
مهتر جبرائیل گوید رجلا رجلا اول بی بی مریم قدست ارواحها برخیزد زیرا
که در اول در صف مردان بلند همت شمرده است بعد ازان جمله مخلوقات حشر
شوند کما قال الله تعالی وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ
يَنسِلُونَ ۝ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ
الْمُرْسَلُونَ ۝ ومنقول است که چون تمام مخلوقات حشر شوند

بی بی فاطمه زهراء رضی الله عنها برخیزد حکم شود که ای زهراء چرا برنمیخیزی گوید
یارب اندام مرا بغیر از مادر و پدر و حسن و حسین و مرتضی کسی دیگر ندیده است
الحال در حشر الخلائق شرم دارم مهتر جبرئیل عماری را بدو پیش آرد و دران
برداشته در زیر عرش برد

فصل دوم در بیان کیفیت استادن خلائق و مرد انرا رسیدن از پل صراط

بجنان بدان ای فرزند در روایت مسطور است چون شخصی در دنیا بهر
جانب که گام بردارد قدم هفتم بر سر بادشاه رسد و بعضی گفته اند که هارون نام
در جهان کم می باشند که قدم هفتم هر شخصی بهر جا بر سر هارون نام میرسد و این
بنا بر مردن بسیار خلائق است زیرا که مقدار شانزده گز زمین هم بگوشت و خون
آدمی مخلوط است پس چون همگی حشر شوند در دنیا نگنجند کما قال الله تعالی
اَلْقَارِعَةُ ۝ مَا الْقَارِعَةُ ۝ وَمَا اَدْرٰىكَ مَا الْقَارِعَةُ ۝ تا آخر و قارعه در
لغت کاه کوفته را گویند یعنی در آنروز دلهای مردم چون کاه کوفته و غمزده باشند
آنگه بچنین حشر جای استادن نیابند پس همه بمثال پچگان ملخ که بی پر باشند بر سینه
افتاده باشند و کوههای حق تعالی چنانکه ریگ ریزه ریزه سازد و باد افرمان
دهد تا بر خلائق بپاشند تا که در دنیا بلندی و پستی نماند همه هموار شود
قال الله تعالی فَاِذَا انْشَقَّتِ السَّمَآءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ
و آسمانها بفرمان باریتعالی اشکافد و چون گل سرخ بنمایند و چون روغنی بگدازند
و بر سر خلائق ریزند و قال الله تعالی فَكَيْفَ تَتَّقُوْنَ اِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا
يَّجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيْبًا ۝ السَّمَآءُ مُنْفَطِرٌ بِهٖ كَانَ وَعْدُهٗ مَفْعُوْلًا ۝
و از هیبت آنروز پسران پیر شوند یعنی موی سر ایشان سفید شود بعد ازان
آنزمین که در تحت الثری است کما مر ذکره فی باب الصلوة که مقدار ده هزار برابر این
دنیا است بیارد و چون فراش آنرا در زیر زمین مردمان کنند و این را از ایشان
بکشد تا بر آنزمین یک پای را جای بنا بندد و این زمین و آسمانها

را تا سبع ارضین و بر روایتی این زمین و بر روایتی شانزده روی زمین را یک
فرشته بردارد و در دست خود بگیرد و بالا کند و بگوید که لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ای آدمیان
وای پریان وای وحوش وای طیور وای ملک وای خزنده و پرنده که بادشاهی این
زمین میکردید از جهت این دنیای فانی خون مردم بیکدیگر میریختید و اموال یکدیگر را
میخوردید پس بگوئید که بادشاهی این زمین امروز کرا باشد هیچکس را زهره دم زدن
نباشد و بر جمله خلائق هیبت افتد باز آن فرشته خود بگوید لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ
یعنی بادشاهی مرکسی را است که گردن گردنکشان را بشکست و من بعد جز او
کس از بادشاهی دم نزند بعد ازان آفتاب بطریقیکه در فصل ایمان
مذکور است بیارد و مدت پنجاه هزار سال بر آن زمین تا بیک پای
بایستد **در خبر است** هر که لغو بگوید یعنی سخن بیهوده و زیادتی چون
سخن بیهوده میزنم میزنم دیگ میگ چوب موب وغیر ذلک اللغویات او را مدت
پانصد سال بر آن زمین گرم استاده دارد **معلوم باد** که اکثر وعد
و وعید این عرصات در ما قبل کتاب بیان کرده شده است ازان نیاوردم
پس بعد از پنجاه هزار سال جمله عوام الناس در پیش عالمان و صالحان شوند
گویند در حق ما شفاعت کنید باز جمله بنی آدم در پیش بابا آدم شوند و بنالند
که یا ابو البشر سوختیم و طاقت نمی آریم در حق ما شفاعت بکن و بگو تا حساب
کند خواه بدوزخ برد خواه بهشت بابا آدم علیه الصلوة والسلام جواب دهد
که ای فرزندان من بسبب خوردن دانهٔ گندم شرمنده ام به پیش نوح علیه
السلام روید نوح علیه الصلوة والسلام گوید که در پیش ابراهیم
علیه السلام روید زیرا که من بسبب طلب کردن هلاکت قوم خود شرمنده
ام و ابراهیم علیه السلام گوید که بر من آتش نمرود سرد کرده بود و دیگر
گستاخی بدرگاه او نمیتوانم کرد در پیش موسی علیه السلام روند موسی علیه
السلام گوید که چون دیدار مے خواستم در جواب لَنْ تَرَانِيْ آمد

من هنوز دران هیبت ام وشرم میدارم ازسوال دیگر در پیش عیسی علیه السلام
روید عیسی علیه السلام گوید که من بدعا مرده را زنده میکردم کافران مرا خدای
دوم میگفتند بدان شرمنده ام نمیتوانم بدرگاه او سوال کرد در پیش محمد صلی الله
علیه وسلم برسند حضرت را از احوال ایشان خبر نباشد زیرا که بشراب بهشت
مست باشد چون تضرع ایشان بشنود در حال جست زده برخیزد و در زمین گرم
بایستد وزبان شفاعت بکشاید وبگوید یارب الارباب هرچه از نیک وبد
از دست بندگان تو در وجود آمده است باری بایشان حساب کن وهریک را
بماوای خود ببر بعد ازان بفرمان رب العزت کتابهای خلائق روان گردد و
بصاحب خود برسد مومن نامه بدست راست بدهد وکافر نامه پس پشت بدهد در
حال که دستهای چپ ایشان شکسته بجانب پشت وگردنهای ایشان را
بر پس پشت شکسته باشند وهمه خلائق بقدرت الهی بیکساعت از خواندن
خلاص شوند کما قال الله تعالی سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَا الثَّقَلَانِ بعد ازان میزان
را نصب کنند ودسته او بدست مهتر میکائیل ع باشد وهر دو پله میزان پانصد سال
راه باشد واعمال هریک از بندگان چون کوهها توده شوند دو جای یک جای نیکی
ودیگر جای بدی در خبر است که شب وروز بیست وچهار ساعت است
ودر هر ساعت یک صندوق برای این بنده راست میشود اگر دران ساعت
بعبادة الله وذکر وفکر وتلاوت قرآن وغیر ذلک من المشروعات مشغول باشد
وآن صندوقها پر از نور باشند واگر در آنساعت بکذب وفحش وغیر
ذلک من غیر المشروعات مشغول باشد نعوذ بالله من ذلک آن صندوق
پر از آتش بود واگر در آنساعت غافل بود آن صندوق خالی بود پس در یکطرف
صندوقهای نوری وبدیگر طرف صندوقهای ناری اندازد وزن کنند
معلوم باد که در سی روز هفتصد وبیست صندوق مهیا میشوند پس
نظر کنید که چه مقدار باشد در سال دو سال منقول است که حضرت

له آریه نهاد در بارهٔ بیست
وهفتم در رکن سلمان علیه السلام واقع است
زود باشد که حساب کنیم
شمار رای دو گروه بزرگ یعنی
انس وجن وگویند قتل کردن بار
است وجن وانس بتکلیف
گرانبار آریه تا بار گناه گران
نرساند الحسینی

ابو بکر الصدیق و امیر المؤمنین عمر رضی اللہ تعالی عنہما بر میزان استادہ میباشند و دست
اندازی کنند یعنے اگر نیکی راجح آید بندہ خلاص شود و اگر نیکی و بدی ہر دو برابر باشند نیز
خلاص یابد و اگر نعوذ باللہ منہ اندک بدی راجح آید شیخین دست اندازند ہمین مقدار
را بروی ما بہ بخش تراہد بخشید **در خبر است** کہ اگر بدی راجح آید باریتعالی
بندہ را فرمان دہد بروو پیش فرزند و مادر و پدر و غیر ذلک از اقربا بمقدار این بدی
نیکی التماس کن تا ترا نجات دہم اول در پیش زن رود کہ ای زن در تمام عمر غمخوارگی
کفاف تو میکردم الحال اندک از نیکی خود بہ بخش تا خلاص شوم او گوید اے شوہر
من بجان خود درماندہ ام نمیدانم بحال من چہ خواہد شد ہکذا در پیش ہر یک
از اقربا چون مادر و پدر و فرزند برود ہیچکس برو دستگیری نکند شرمندہ
در پیش باریتعالی بایستد گوید یارب الغیر از تو پناہ ندارم و تو علام الغیوبی کہ ہیچکس
دستگیری نکرد از حضرت عزت خطاب در رسد کہ ای بندہ اگر در دنیا این مقدار
شرم از من میکردی ہمہ گناہان ترا می بخشیدم الحال برو ترا بخشیدم و اگر
نعوذ باللہ کہ بشفاعت شیخین نجات نیابد حضرت رب الارباب برو رحم نکند
امیر المؤمنین عثمان ذی النورین رض دران زمین گرم پیک تیز رو باشد و این خبر را
برسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و بی بی فاطمہ زہرا رض برساند و ایشان ہر دو
زیر عرش باشند و بسجدہ افتادہ باشند و بگویند کہ فلان بن فلان
بشیخین خلاصے نمے یابد اگر مرد باشد شفاعت او رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم بکنند و اگر زن باشد شفاعت او بی بی فاطمہ زہرے رض کنند و اگر
نعوذ باللہ منہ شخصے بغایت گناہ گار باشد کہ از نیکی ہیچ نداشتہ باشد
و کافر باشد کہ بشفاعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خلاص نیابد او را بدوزخ
روان کنند و حضرت مرتضی علی رضی اللہ عنہ در جانب یسار دوزخ خیمہ زدہ استادہ باشد کہ
من کافر و عاصی و مسلمان را نخواہم بدوزخ ماند ہر کہ حق تعالے او را نصیب کردہ باشد
بنجات مرتضی کرم اللہ وجہہ خلاص کند و اگر حق تعالی خلاص او نخواستہ باشد چون

در پیش حضرت مرتضی رساند صورت اورا دیگر گون کند چون خوک و خرس و بوزنه و
غیر ذلک و بدان فریب ازوی بگذرانند باز بصورت آدم کند منقول است
که دران روز خوکے از دوزخ بیرون آید که یک کام او در مشرق و دیگر در
مغرب باز داشته باشد و بگوید کریارب گرسنه ام مرا غذا می باید فرمان شود
که از چه میخواهی گوید ده طائفه آدمیان را میخواهم چون مشرکان و بت
پرستان و ترسایان و جهودان و مجوسیان و دهریان و رافضیان و خارجیان
و مغان و جوگیان بفرمان باریتعالے همه را در کام خود فرو برد و چون مرغ
دانه چین همه را بچیند باز گوید یارب گرسنه ام باز آفتاب و ماهتاب
و ستاره گان را بدو دهد و چون این را بچیند در دوزخ رود و معلوم
باد که طائفه مذکورین را در شکم او موت نباشد بلکه شکم او عین دوزخ
است همیشه دران مضیق احوال معاقب باشند پس بدان ای
فرزند که چون خلائق از میزان خلاص شوند صراط را نصب کنند از موئے
باریکتر و از تیغ تیز تر و از شب تاریکتر و سی هزار ساله راه طول داشته باشد
و مرا و را هفت کوتل باشد و مرور کل خلائق از جن و انس بران باشد
کما قال الله تعالی وَاِنْ مِّنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا یعنے نیست
هیچ احدے از پیغمبران و اولیا و کافران و مومنان مگر که گذر بران دوزخ داشته
باشد و همه مردان در دوزخ در آیند بعد ازان هر چه باقضائی الهی رفته است
خلاصی یابد و هر کرا باری تعالی هلاک کرده است در دوزخ ماند کقوله تعالے
ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَّنَذَرُ الظّٰلِمِيْنَ فِيْهَا جِثِيًّا یعنے بعد در آوردن در دوزخ
آنانکه مومنان باشند ایشان را نجات دهیم و آنانیکه کافران اند ایشان را
در دوزخ بگذاریم و در خبر است که در کوتل اول خلائق را از توحید
باری تعالی پرسند که باری تعالی را چگونه می شناسید و در توحید او
شرک آورده اید یا نه و بیگانگی او چگونه متیقن بوده و در کوتل دوم

ف هیچکس گرسنه و گذرنده بر دوزخ نیست و در دوزخ نمیرد و قطع کار بر پروردگار نتوان کرد منه ۱۲ حسینی

ف هذه الایات فی رکوع وقول الانسان پاره شانزدهم ۱۲

ف یعنی نجات دهیم پرهیزگاران را از شر دوزخ و بگذاریم ستمگاران را در آتش دوزخ زانو زده ۱۲ منه تفسیر حسینی

انرا ادا کردن نماز پرسند که چگونه باحکام وارکان ادا کرده آید وفرائض وسنن وواجبات
او چگونه بجا آورده اید سیوم جا از روزه پرسند واین سه بالفعل است
از هر احدے پرسند ودر کوتل چهارم از ادائے حج پرسند کسی را که استطاعت
زاد وراحله وامن طریق باشد ودر کوتل پنجم از ادائی زکوة اموال پرسند
ودر کوتل ششم از حقوق والدین پرسند ودر کوتل هفتم از حق مظلومان پرسند
پیغمبر علیه السلام فرمود دوزخ را پرسیدم از درویشان امت خود گفتند یا
رسول الله درویش فقیر را میگوئی که در دنیا چیزے ندارند گفت لا بلکه
ایشان امت باشند که نماز وروزه وحج وزکوة بجا آورده باشند اما
فردائے قیامت بعضے درویشان دست زنند که خون ما را بناحق ریخته
ودیگرے گوید که مال مرا بناحق خورده بگذار بر خلائق ظلم کرده باشد مظلومان جمله
اموال او را ببرند واو درویش ماند یعنے مفلس ماند از عمل خود پس بدان
سبب بآتش سوزد **منقول است** که اگر سیوم حصه درم
از کسے بظلم خورده باشد یا نصف نماز که مقبول بدرگاه خدا باشند ازوی
ببرند ودر **تفسیر مدارک آورده است** که چون جمله
خلائق را مرور در دوزخ است پس احوال مومنان چگونه باشد گفته
اند اینکه آتش دوزخ مطیع است نه عاصی بفرمان باری تعالی بر کافران و
فاجران حمله کند وایشان را بگیرد وبر متقیان چون آتش ابراهیم علیه السلام
سرد شود تا ایشان بگذرند وهر گروه فوج فوج شده بگذرند پس هفت
کوتل در هر جا که غلط شوند در دوزخ روند پس در دوزخ اول که جحیم نام اوست
در وعاصیان امت رسول الله صلی الله علیه وسلم باشند وکمترین عذابهائی دوزخ
آنست که نعلین آتشین در پائی ایشان کنند که مغز سر ایشان از شدت
حرارت چون دیگ میبین بجوشد **منقول است** از حضرت رسول الله
صلے الله علیه وسلم که دیدم بیابانے را در دوزخ که طول وعرض او ندانند هیچ

احدے جز خدائی و دران بیابان صندوق آتشین دیدم همچنان و دران صندوق
مارے دیدم مر او را یک لک سر بود و بر هر سر او یک لک روئی بود و در هر روئے
او یک لک دهن بود و در هر دهن او یک لک دندان بود گفتند یا رسول الله این
عذاب از که باشد گفت از کسے که دو سورهٔ قرآن بخواند و خمر خورد و یا قمار بازی
کند چون شیر بزو قطار و ایضا در دوزخ صندوقها اند پر از مار و کژدم
هر کژدم مقدار چهل ساله راه طول دارد و در دهن هر یک ازان ماران آسیائی
آتشین میگردد که اگر یک مار ازان نیش بر کوههائی دنیا زند کوهها چون موم گداز شد
و در دوزخ دوم که جهنم است دران کسانے باشند که از فرائض باری تعالی گردن
کشی کرده باشند و از جهت سستی و کاهلی نفس نماز را بجا نیاورده باشند و
دریائی حمیم در انست و در آن دوزخ مر آنکسان را حقبه باشند و هر حقبه هشتاد
سال و هر سال هشتاد ماه و هر ماه هشتاد روز و هر روز هشتاد ساعت و
هر ساعت او چون هزار سال این دنیا باشد و از جحیم آتش او سخت تر گرمی دارد
کما قال الله تعالی قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ حَرًّا یاران گفتند یا رسول الله برائی
عذاب این آتش نیز کافیست حق تعالی سخت گرمی برائی چه یاد کرد گفت ای یاران
من اگر این آتش را دران دوزخ بیابد در و خواب کند و در دوزخ سیوم که نام او
لظی است جمله انواع مشرکان و کافران و بدبختان باشند و منکران باشند کما
قال الله تعالی فَاَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظّٰى لَا يَصْلٰهَا اِلَّا الْاَشْقَى الَّذِيْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ۝
و لظی زبانه زننده را گویند که پانصد ساله راه دور مرد مانرا بزبانه گیرد و در دوزخ
چهارم که نام او سقر است جهودان و ترسایان و دشمنان خلفاء الراشدین رضی چون
روافض و خوارج و غیر ذلک باشند و در دوزخ پنجم که نام او سعیر است جمله انواع
شیاطین و اهل ذمیمه و اهل ذمه باشند زیرا که ایشان جمله احکام شرع
شریف را می شنوند و کفر را می ورزند و ایشان را عذاب سخت تر باشد
از عذاب کافران کما قال الله تعالی وَجَعَلْنَاهَا رُجُوْمًا لِّلشَّيٰطِيْنِ

ف ۱۲ گواهی پیغمبر آخر الزمان صلعم دوزخ سخت تر است از گرمی ۱۲

ف ۱۲ این آیت در بارهٔ مخبر است و این از انشقی سورهٔ والیل ۱۲

ف ۱۲ پس ما شما را ای اهل مکه بآتشی که زبانه زند بیاید دران بطریق اولی مکذبان بدبخت تر را ۱۲

وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيْرِ ۝ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝
اِذَآ اُلْقُوْا فِيْهَا تا آخر در خبر است که آواز او چون آواز خر است اما
آوازے که خر در حالت استادن آواز کند و آن بغایت زشت نما
میباشد مر سامع را کما قال الله تعالی اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيْرِ ۝
واز غضب الٰہی چون دیگ مسین میجوشد و زبانهای او یکدیگرے
میزنند واز وی می گذرند و شرارهای او چون شرائر کلان باشند
و پانصد ساله راه مردمانرا ببزبانه گیرد و چون اهل کفار را دران اندازند خازنان
دوزخ نوزده فرشتگان اند که گرد پیشانی ایشان باز نشده است یعنی
همیشه ترش روی اند و هرگز سخن خوب نگفته اند این کافرانرا پرسند
که ای بدبختان هیچکس از پیغمبران و عالمان شمارا این احوال معلوم نکرده اند
ایشان گویند که تحقیق مارا میترسانیدند ولیکن مایان قبول
نمیکردیم واگر مایان را عقل میبود نمی بودیم از دوزخیان و در آنزمان اقرار
واعتراف بکنند اما ایشانرا سود نکند و در دوزخ ششم که نام او زمهریر است
و آن از برف و ژاله است و سردے دارد بغایتی سرد چنانکه
اگر مے دیگران بغایت گرم است پس جمله انواع یاجوج و ماجوج و آن آدمیان
مختلف الالوان که پیش ازین بیان کرده شده در وباشند و در دوزخ
هفتم که نام او هاویه است است جمله مضل مردمان چون پیران ناقص که
مریدان بفسق و فجور و به برگشتن از طریق شریعت خوانند و جوگیان و
همنان و غیب گویان و منجمان باشند و معلوم باد که هر دوزخے
بمراتب از دیگرے فرودتر است آن از ان اعلے گرم تر
است چنانکه بترتیب مذکور شدند در خبر است که
ازین دوزخیان هفتاد هزار سال گویند ربنا ربنا هیچ رحم
ایشان نشود بعد ازان اتفاق کنند که در دنیا عالمان

۵ اول این آیت ولقد زینا السماء الدنیا بمصابیح یعنی آسمان که بر راست سیکیه یا راست سیم آسمان که زدیکتر است بزمین و آراستیم آسمان زدیکتر بزمین بستارگان و گردانیدیم ستارگان را چراغها یعنی فرشتگان و گردانیدیم ستارگان را چراغها یعنی فرشتگان را رانندگان دیوان را چون بجهد از سوختن ایشان بشهب و دران عذاب آتش او فروختن در آخرت و مر آنرا است کافر شده اند از دیوان و غیر ایشان بپروردگار ایشان عذاب دوزخ و بد جای بازگشت است در دوزخ چون در افگنده شوند فکنون در دوزخ آوازے شنوند از دوزخ گرد اگرد اصوات است گوش ۵۲ بر راست سیکیه گردیدن آوازها بر اثر آواز خر است ۱۲

صبر میفرمودند تا آن کار بخیر انجامید مایان نیز صبر کنیم هفتاد هزار سال صبر
کنند از حق تعالی خطاب برایشان آید که اگر صبر کنید یا نکنید من بر شما رحم
نکنم باز چهارده هزار سال ربنا ربنا گویند بعد ازان یک کرت از زبان ایشان
این برآید ربنا غلبت علینا شقوتنا وکنا قوما ضالین ۰ ربنا اخرجنا منها فان
عدنا فانا ظالمون ۰ از حضرت عزت عتاب برایشان نازل شود و بگوید قال
اخسئوا فیها ولا تکلمون ۰ انه کان فریق من عبادی یقولون ربنا امنا
فاغفر لنا وارحمنا وانت خیر الراحمین فاتخذتموهم سخریا حتی انسوکم ذکری
وکنتم منهم تضحکون **در خبر است** که کافران در دوزخ بگویند اے
پروردگار بدیهائے نفس بر ما غالب شده بودند اگر ما را بیرون کشی و باز
بگردیم بر معاصے و کفر پس آن هنگام از ظالمان باشیم از حضرت عزت
خطاب شود که ای بدبختان خاموش باشید که چون در دنیا بندگان
استغفار و آمرزش میخواستند و عبادت من نمیکردند و ریش
وقش مے ماندند شما ایشان را بمسخره و استهزا میگرفتید و خنده میکردید
پس الحال از رحمت من ناامید باشید بعد ازان دوزخیان چون سگ بانگ
کنند تے بلفظ خود بفهمند و نه دیگران بلفظ ایشان بفهمند وگاهے آرزو
برند که یارب اگر باران میبود مایان فرحت می یافتیم بفرمان باری تعالے
باران وگژدمان بر ایشان بارد **منقول است** چهار چیز در دوزخ از
دوزخ بدتر اند اول اینکه مرگ دران نباشد زیرا که در دنیا چون کسی را
بامید موت محنت رسد بامید موت آنرا سهل داند که خواهم خلاص شد و
در خبر است که مرگ را بمانند گوسفند سیاه کنند و بکشند نصف اورا در بهشت
اندازند و نصف در دوزخ و همه اهل بهشت و دوزخ ازان بچشند و نداشتند
که این مرگ است که من بعد ازو مرگ نباشد دوم اینکه کیفیت باز نمودن
احوال یک بدیگرے نباشد که من چه عذاب دارم و تو چه گنا

عذاب داری زیرا که چون در دنیا کسی را محنت رسد باز نمودن احوال بدیگری
بار از دلش برداشته میشود سیوم اینکه ماران و کژدمان دوزخ از دوزخ
بدتر اند از روی سختی زهر دندان ایشان چهارم اینکه دریا است در دوزخ
جحیم نام که سخت جوشیده است چون بخورند بالا گیرند گوشت و پوست
روی ایشان بریزند و چون فرو برند تمامی گوشت ایشان بریزند باز
برای عذاب در حال بروئیند کما قال الله تعالی یَطُوفُونَ بَیْنَهَا وَبَیْنَ حَمِیمٍ اٰنٍ ۝
و در خبر است که امت حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم هر چند گنهکار
باشند رویهای ایشان سیاه نگردند و چشمان ایشان زرد نگردند روزی جهودان
از خازنان دوزخ پرسند که ای خازنان ایشان کیانند که روی ایشان سیاه
نگشته است گویند ایشان گنهکاران امت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم هستند
پس جهودان گویند که ای امت محمد شما بر ما فخر میکردید و محمد بشما نفع نکرد
ایشان تضرع بدرگاه لم یزل برآرند که چرا ما را در معرکهٔ کافران شرمنده کردی
از حضرت عزت خطاب شود مر جبرئیل را که بروحال امت محمد صلعم ببین
جبرئیل بیاید و خازن را گوید تا در دوزخ باز کند بگوید که ای خازنان حال
امت محمد چیست عاصیان در حال فریاد برآرند که ای خازنان دوزخ کیست
که از حال ما یان می پرسد گوید وی است جبرئیل که بر پیغامبران فرود می آمد
ایشان فریاد برآرند که ای جبرئیل سلام ما بر محمد علیه الصلوة والسلام برسان که ما را چرا
بجهودان ماندی چون این خبر بمهتر جبرئیل بحکم رب الجلیل به محمد علیه الصلوة والسلام
برساند در حال برخیزد و بر زمین گرم ایستد که امت مرا بکافران همراه ماندی
امتم ببخش و یا من بهشت نروم و بی بی فاطمه زهرا رض نیز ایستاده شود بیک
دست امیر المؤمنین حسن و بدست دیگر امیر المؤمنین حسین گرفته باشد و بگوید
یا رب جزاء طفلان بیگناه من بده و خونیا نرا بمن ده تا عذاب کنم - از
حضرت باریتعالی خطاب برسول الله صلی الله علیه وآله وسلم

۱۲ آرچنبار و بارکه بیت
وهفتم در شروع شهر
سن علیهما فان والدتهما
فرجسم
آمدن شیر کنسنه میان
آرتش و میان آب گرم
جوشنده ۱۲

آید که شمر و یزید را هفتاد بار بر پلصراط بکاردهای آتشین پاره پاره کردم و بگداختم
باز از برای عذاب زنده کردم و من قسم بعزت و جلال خود یاد کرده ام تا بی بی
فاطمه و جمله مقتولان خونیا نرا نه بخشند همیشه بدین نوع معذب دارم بلکه عاصیان
دیگر را نیز بشومیت ایشان نجات ندهم تا آنکه بی بی فاطمه رض راضی نگردد ایشانرا
ببخشد رسول الله صلی الله علیه وسلم هرچند به بی بی الحاح کند قبول نکند بعد ازان به یک
ناگاه در هوا تختها را بران بیند که بغایتی لطیف و نظیف و بلند و خورسند و دران
محلهای رفیع بنا باشند و دران نغمهای سرود و آواز گوناگون باشند که اگر
آواز یک نغمه ازان در دنیا شنوده شود مرغان از هوا در افتند و آب از رفتن
بایستد و زهرهای عاشقان بتر قد پس چون نظر بی بی فاطمه و حسن و حسین رض
و جمله مقتولان و مظلومان بران رسد گویند یارب این ایوانها و کوشکها
و تختها کیان را باشد تا تفی برایشان آواز کند که این از کسی باشد
که قاتل خود را ببخشد تمامی مقتولان بیکبار فریاد ببخشیدن بر آرند پس ازانجا
معلوم میشود که یزید و شمر هر دو به بهشت برسند و چون بی بی فاطمه رض
راضی شود هریک از شفیعان دست بشفاعت زنند پس طفلان در زیر عرش
بایستند و فریاد و گریه بر آرند از حضرت پروردگار خطاب شود که ای طفلان
بیگناه چرا گریه میکنید گویند یارب ما در دنیا بدیدار مادر و پدر سیر نشده ایم
الحال طاقت جدائی نداریم گوید که ایشان گنهکاراند بمقدار گناه عقوبت
کنیم و شما به بهشت بروید طفلان گویند هرگز نرویم تا مادر و پدر ما را
نبخشی ملائکه را فرمان دهد که ایشانرا بزور گرفته در بهشت برید چنان
بگریزند که ملائکه ایشانرا گرفتن نتوانند باز حکم باریتعالی شود از روی
عتاب که ای طفلان چون حکم من قبول نمیکنید پس شما نیز بدوزخ روید همگی
یکبار روان شوند چون بر کنار دوزخ رسند بفرمان حق تعالی نوری در
دوزخ بتابد چنانکه هر طفل والدین خود را بیند بمجرد دیدن چون

مرغان سفید خود را در دوزخ پران اندازند از کثرت شفقت ایشان در تمامی
عرصات غریو و گریه بخیزد اما آتش دوزخ بگریزد از ایشان و ایشان
والدین را خلاص کرده بیارند منقول است که پسر در پیش رود
و والدین در عقب او روند و اگر دختر باشد والدین را پیش اندازد
و او در پس رود و سقطه نیز برای شفاعت زنده شود اگر خلقت او
ظاهر باشد و بر پلصراط مردمان فوج فوج روند اول فوج عاشقان در رسند
گویند کیانید گویند عاشقان ایم گویند عاشقان را بیم نیست بگذرید
بعده فوج محبّان در رسد ایشان را نیز همچنان گویند بعده فوج
مومنان مطیع و متقی در رسد ایشان را نیز همچنان گویند بعده فوج
عالمان در رسد گویند عالمانیم گویند عالمان را بیم نیست بگذرید گویند
یارب نگذریم زیرا که در فرقان مجید خود فرموده بودی إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ
إِخْوَةٌ یعنی مسلمانان چون برادرانند و باز در جای دیگر فرموده بودی
که هر که از اقربای خود و برادران خود قطع کند شفقت و موقت را پس
چنانستی که از من قطع کرده باشد مایان الحال نیز بران عمل کنیم و از برادران
عاصیان خود قطع نکنیم تا به بلا گرفتار نشویم فرمان شود که ایشان را هنوز بقدر
گناه عذاب باقی است شما بگذرید ایشان قبول نکنند فرمان شود ملایکه را
که سلاسل در گردن و کمر ایشان اندازید و بسوی بهشت بکشید
همچنان کنند اما ایشان را خدا چندان قوت بخشد که اگر تمام ملکوت در یک
کس بچسپند جنبانیدن نتوانند بعده فرمان رب العزت بدان شود که اگر بجانب
بهشت نمیروید شما نیز با ایشان در دوزخ باشید در حال بسم الله الرحمن
الرحیم گویند و بجانب دوزخ روان شوند چون بنزدیک رسند آتش دوزخ از ایشان
بگریزد و بگوید یارب تو بما عهدهٔ سیاه رویان کردهٔ من طاقت تاب
این سفید رویان نمیدارم پس ایشان بر چاههای دوزخ برسند

ودستهارا فرو دلقان کنند هفتاد هفتاد یک تار ریسمان بیرون آیند
همچنین بمقداری که ارادهٔ خدا تعالی باشد خلاص کنند و از هر طرف عاصیان
فریاد کنند بعالمیان بعضے گویند که ما کفش شما راست کرده بودیم و بعضے گویند
که ما خدمت در متاع دنیاوی دستگیری کرده بودیم و بعضے گویند که ما خدمت
شما را بجان کرده بودیم و همه را نجات دهند و چون عاصیان را روان کنند
شیطان لعین فریاد برآرد که یا آله العالمین مطیعان مرا بخشیدی که ایشان در تمام
عمر یکفته ماخون ناحق و زنا و خمر خورده و مال دیگر بناحق غارت کرده میروند خطاب
آید که ای لعین از ایشان دست انداز گوید یارب میترسم خطاب آید که اگر
تو میترسی من از کرم خود شرم میدارم که چون یک بار بخشیدم باز پشیمان
نشوم آن لعین نابکار و آن ملعون شرمسار بحضرت رب العزت دعوی و
خصومت پیدا کند که مزارعان مرا چرا رها کردی که ایشان در قبول کردن
امر من بودند حضرت عزت گوید اے ملعون من با تو دعوے در پیش
قاضی کوتاه کنم منقول است که دران زمان منبری راست کرده شود
و امام اعظم ابوحنیفه رضی الله تعالی عنه را بران استاده کنند و از حضرت عزت
خطاب آید که ای امام این مسئله را بمثال دنیاوی قیاس بکن و این بمثال
آنست که شخصے در دنیا زمین دیگرے میکاشت شما او را چه حکم میکردید امام
گوید یا آله العالمین ما از روی کتاب چنان حکم میکردیم که بقدر رسیدن فصل
غله را بصاحب تخم میدادیم و زمین را بصاحب زمین می ماندیم پس باز خطاب
آید که ای ملعون بندگان من چون زمین بودند و تخم تو گناه و بدی بود در
ایشان کاشته الحال لائق تو این است که بدے را در گردن تو اندازم
و بدوزخ فرستم و ایشان را به بهشت برم ملعون در آنجا بایستد بدوزخ
نرود و تمام ملکوت او را جنبیدن نتوانند زیرا که بسبب این طوق لعنت
که در گردن او باشد ثقیل باشد کما قال الله تعالی عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى

مسئله در بیان قضای امام اعظم در آخرت

یوم الدین پس فرمان حضرت رب العزت شود که اول طوق را بریده در دوزخ
اندازند بعده سگ سیاه از دوزخ برآید چون گربه موش را گرفته در دوزخ
درآرد در خبر است که چون شفاعت کنند مومنان را کافران نیز امیدوار
شوند زیرا که مایان نیز بعضے آفتاب و بعضے ماهتاب و بعضے کوه و بعضے کوه و درخت
و سنگ و گنبد و بعضے بت و غیر ذلک من عبادات الکافر را پرستیدیم ایشان
نیز مایان را شفاعت کنند حق تعالی آفتاب و ماهتاب و ستارگان و غیر ذلک
معبودان ایشان را چون دیگ سیاه کرده بدوزخ اندازند و در حق ایشان
بد دعا کنند که بغضب الهی گرفتار شوید ما که لائق عبادت نبودیم چرا عبادت
ما میکردید تا بشومیت شما ما نیز گرفتار شدیم بعد ازان امید
کافران منقطع شود و معلوم باد که این عذابها و هولها بر کوردر
حالت کوری است و بر لنگ بر حالت لنگی و غیر ذلک از معیوبان بهمان حال
بگذرد اما چون از دوزخ بگذرند اهل بهشت را بدریای بحر الحیوان بشویانند
اما در تفسیر منیر می آرد در بیان این آیت که وَيُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ
مَخْتُومٍ خِتَامُهُ مِسْكٌ یعنے رحیق تام چشمه ایست بیرون از بهشت
که بوی او از مشک زیباتر است و همه مومنان از مردان و زنان را دران چشمه
بشویانند چون ازان آب بیرون آیند همگی جوانان تازه روے گردند که
بر بدن ایشان موئی نباشد جز موئی سر مگر بابا آدم ع و محمد رسول الله صلی الله
علیه وسلم را که ریش باشند بغایتے زیبا تر که هیچ کمالئی بهشت برابر ایشان نباشد
زیرا که او ابو البشر و او خیر البشر و مردان چون جوانان سی ساله باشند و زنان
چون دختران سیزده ساله اما قد مردان شصت گز باشد و هفت گز عرض سینه
داشته باشند و قد زنان شانزده گز باشد بعد ازان حلهای بهشت
بپوشانند و بر براقهای بهشت سوار کنند بعد ازان صفوف راست کنند
صد و بیست صف مهیا شوند چهل صف همه پیغمبران با امت

خود باشند و هشتاد صف امت رسول الله صلی الله علیه وسلم باشد و طول هر صف پانصد
ساله راه باشد و حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم در عماری فرشتگان بر دارند و
چهار پسران رسول الله صلی الله علیه وسلم در پیش همه صفوف روند و اسپ بازی میکنند
و سائر مردمان چون گوهر شب چراغ دران صفوف نمایند و زنان نیز در عماری
بر دارند و بدین شادی و طرب بدروازهٔ بهشت در آیند بعد ازان فرشتگان در پیش
آیند و بگویند سَلٰمٌ عَلَیْکُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوْهَا خٰلِدِیْنَ ۝ پس هر یک را بطرف
سرائهای خود روان کنند در خبر است که هر یکے از مؤمن را هفت سرای
باشد و عرض دیوار هر سرائی پانصد ساله راه باشد اما لطیف ترکه هر چه از اندرون
است مر صاحب او را از بیرون بنماید نه مر غیر را و در هر سرائے هفتاد
هزار میدان شکار باشند و عرض و طول هر میدان چون هفتاد هزار برابر این
دنیا باشد پس سرای اول از نقره باشد و سرای دوم از طلا باشد و سرائے
سیوم از زبرجد و سرای چهارم از یاقوت سرخ باشد و سرای پنجم از
مروارید باشد و سرای ششم از دُر باشد و سرای هفتم از نور باشد لطیف
تر از همه چون صاحب از سرای اول در آید حورانی که دران سرای الحال در
خواب اند در آنزمان بفرمان حق تعالٰی بیدار شوند و ندا شنوند که برخیزید
و بقدوم شوهران خود جامها را بردارید پُر از شراب و در شان حوران گفته اند
وَكَوَاعِبَ اَتْرَابًا وَّكَاْسًا دِهَاقًا یعنی دختران سیزده ساله باشند و
همه انارپستان و پیالهای پر کرده بدست گرفته در پیش شوهران خود آیند
بندهٔ مؤمن از دست ایشان پیاله بردارد و بنوشد و بر سواری ایشان را بوسه
دهند اما از دست آن حوران چنان نور بدرخشد که فرشتگان سر بسجده نهند و
گویند مگر دیدار باری تعالٰی را دیدیم تعالٰی بر ایشان آواز دهد که سر بردارید این
دیدار نیست بلکه تجلی از دست حوران است که بشوهران خود پیالها
بالا کرده اند همچنان از ین شش سرای سوارے حوران را بوسه

۱۲ آیه ۳۳ اورسوره عم یتساءلون است ترجمه دوشیزگان همسن و سال پیاله پر کرده باشند ۱۲

۱۲ آیه ۳۵ اورسوره ق است ترجمه و چهار سرا است ترتیب دیگر و در هر سرائے بیشمار بالاخانه است بین در آید و حوران

کند و بگذرد و چون در سرای ہفتم در آید تختی را بیند که پانصد ساله راه طول و عرض
داشته باشد و بران تخت بسترها باشد که عدد او واجب تعالے داند
کقوله تعالی مُتَّكِـِٔيْنَ عَلٰى فُرُشٍ بَطَآئِنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍ ط یعنے تکیه زده باشند
حوران بر فراشهای که استرهائے آن فرش از استبرق باشد و در روایتے
دیگر چنان وارد شده است که بطائن نام جامهائے ابریشم است اما
منقول است که اصحاب از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدند که صفت ابره
چرا نکرده که استبرق یاد کرد حضرت صلی الله علیه وسلم فرمود مثال ابره در دنیا نا موجود است
پس بران فرشها یک حور العین خفته بینند که اگر او را هزار دل بوده باشد
همه از دست روند و بطاقت شده خود را از اسپ بر تابد اما بسیاری
لطافت فرشها چنان پندارد که مگر هیچگاه آرام نخواهد گرفت بلکه همه در
جنبش باشد چون نزدیکش آید آن حور از خواب بیدار شود و بر ویش
بخندند از دندان او چندان برق بجهد که فرشتگان سر بسجده بنهند و پندارند که
مگر دیدار الله تعالی است که می بینیم ها تفے بر ایشان آواز کند که دیدار نیست
بلکه استبراق دندان حوران است **مسئله** در دخول جن در بهشت
امام را توقف است اما اصحاب او حکم جواز دخول کرده اند اما در
تفسیر خوانده اند که در بهشت مایان جن و ملک را به بینیم
اما ایشان ما را نخواهند دید بلکه آواز شنوند و بران عمل
کنند و بعضے بر کنگرهائے بهشت نشسته باشند اما جن
را ذوق و شوق باشد و ملک از دیدار محروم اند پس هر گاه که
تجلے بر ایشان پدید خند سر بسجده نهند که مگر دیدار دیدیم اما ها تفے
بر ایشان آواز کند که سر بردارید که این دیدار نیست بلکه تجلی فلان چیز
است الغرض چون حوران بخندند شوهر انرا غیرت و کینه در کار شود
که مایان را نادیده و نا آشنا چگونه در روئے ما خندیدند و حوران

زبان معذرت بگشایند و گویند که باریتعالی بما وعده کرده بود که بر فرش شما بغیر
از شوهران شما کسی دیگر برنیاید پس دانستیم که بغیر از شوهر کسی نباشد بعد
ازان میان ایشان مجامعت حاصل آید اما تا نیم روز یا پنصد سال باشد
و بر ایشان چون یک نفس بگذرد از غایت خوشی و آب منی چون باد از
ذکر بیرون جهد و در فرج او گم شود اما چون آب ایشان از ناده دان به تندی
و بسیاری باشد بعد از فراغ چون بنشینند و ملاعبت کنند این زن
دنیاوی از جانب دیگر پیدا شود بغایتی ظریف و زیبا و ملون او مرده اند
که این زن در بهشت از حوران زیباتر باشد زیرا که این را دو درجه حاصل است
یک درجه ایمان و عذاب دنیا و خدمت شوهر و عبادت الله و دیگر درجه آن جهان
از نیک آن جهان زیبا شود اما حوران را یک درجه آن جهان است که آن
زیبا است بدان سبب ایشان را زیبائی است الغرض چون شوهر
این زن به بیند دلگیر شود داند که این همان زن است که در دنیا بزن
دیگر نمی ماند الحال باز نخواهد ماند و این زن شوهر را زیر کرده بنشیند
و آن حور دعوے کند که من در دنیا محنتهائے شوهر را میکشیدم
الحال تو چرا بپهلوئے او نشستهٔ حور گوید که تو نوبت خود را گذرانده الحال
نوبت من است در آن زمان بفرمان خدائی تعالی بادے از زیر عرش وزیدن گیرد
تا کینهٔ ایشان کم شود و هر یکے شوهر را بدیگر بسپارد بعد ازین بدان ای فرزند
خانهٔ هر شخصے بر همین زن باشد اما حوران چون کنیزکان باشند و زیبائی
مردان را مثال نیست بلکه روز بروز قوت و حسن بیشتر شود چنانکه در
دنیا روز بروز ضعف و قباحت اما این زنان از حور زیباتر باشند و زیبائی
حوران گفته اند که اگر یک ناخن ایشان در دنیا بتابد روشنی آفتاب را ناچیز کند
و اگر آب دهن در دریاها اندازد چنان شیرین شوند که اگر همه دریاها را یک شخص
فرو دبرد سیر نشود و در شان ایشان حق تعالے میفرماید فیهن

قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوْتُ وَالْمَرْجَانُ
یعنے دران باغہائی بہشت حوران کوتاہ چشمان اند کہ لمس نکردہ اند ایشان را
آدمی وپری و در زیبائی سرخ وسفید آمیزند زیرا کہ سرخ محض وسفید محض
از تحسین بعید است **وایضا** قولہ تعالی هَلْ جَزَآءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ
یعنے جزائی احسان نیست بجز احسان یعنے خلود آید در بہشت وحوران بمنت
واحسان بروایتے قول لا الٰہ الا اللہ است وبروایتے احسان بعد از ایمان
عمل صالح است **ومعلوم باد** کہ درین سراہا مر ہریکے را باغہا اند کما قال
اللہ تعالی وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ جَنَّتَانِ یعنے کسے کہ در دنیا از ترس بارے
تعالی از عصیان باز ماند مر او را حق تعالی باغ بخشد کہ درختان او بغایتی کلان
وبزرگ بود کقولہ تعالی فِيْهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ یعنے دران باغہا
از ہر جنس میوہ دریک جادو باشد وبروایتی چون یکی را ببرد دران جا دیگر
بروید وبروایتی در ہر میوہ دو حوران باشند **وایضا** قولہ تعالی فِيْهِمَا عَيْنَانِ
تَجْرِيَانِ دران باغہا چشمہائے آب باشند در زیر کوشکہائی روان وبروایتے
تجری را مسخر گفتہ اند یعنے اگر ایشان بر ایوانہا باشند دران جانیز
بالا روند واگر شخصے بزیارت ایوین ویا بسیر کردن در بہشت روند در کشتی
بنشینند وبہر جانب کہ خواست او باشد آب بران جانب روان شود
باز بوقت برگشتہ بخانہ بیارندش وماہی دران کشتی بیفتد نیم پختہ ونیم بریان
وگوشت ایشان را بخورند واستخوان را در آب اندازند باز ماہی پیدا شود
وایضا قال اللہ تعالی وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ یعنے میوہائی این باغ نزدیک
است یعنے مسخر است اگر خواہد کہ در دہن من افتد ویا شاخ فرود آید تا من
بگیرم در حال ہمچنان شود **وایضا** قال اللہ تعالی وَمِنْ دُوْنِهِمَا جَنَّتَانِ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ مُدْهَامَّتَانِ یعنی غیر ازین دو باغ مذکور در بہشت باغہا اند کہ درختان او
از کثرت بسیاری وکبودی چون سیاہ محض نمایند **وایضا** قال اللہ تعالی فِيْهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ

ف

۱ این ہمہ آنچہ بیارہ بیت در سورہ الرحمن واقع شدہ
۲ نیکوکاری کہ انعام بہشت بود
۳ وکسیکہ در بہشت باشد
از ایشان دون بحضور ایشان ۱۲
خود در بوستان ۱۲
۴ دران دو بوستان ۱۲
از ہر میوہ دو قسم باشد ۱۲
۵ دران دو بوستان
دو چشمہ میروند ۱۲
۵ و میوہ از دو بوستان
نزدیک باشد ۱۲
۶ و جز این دو بوستان
دیگر اند پس بکدام یک
نعمت ۱۲ پروردگار
خویش دروغ خواہید گرفت ۱۲

یعنے دران باغہا چشمہ ہا اند کہ می جہد آب ایشان بالا حتی کہ از سر درختان میگذرند وایضاً قال اللہ تعالی فِیهِمَا فَاكِهَةٌ وَّنَخْلٌ وَّرُمَّانٌ **منقول است** کہ دانۂ انار چون ہفت برابر این دنیا باشد و ہر دانہ چند سواران و غلامان استادہ باشند وایضاً قال اللہ تعالی فِیهِنَّ خَیْرَاتٌ حِسَانٌ ط یعنے دران باغہا حوران اند بغایت نظیف ولطیف ونیک روئی وایضاً قولہ تعالی حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِی الْخِیَامِ ط اے مستور فی الخیام یعنے در بہشت خیمہا اند کہ پانصد سالہ راہ بلندی دارند و دران خیمہ ہا حوراند کہ آدمی و پری و جن و ملک ایشان را ندیدہ اند وایضاً قال اللہ تعالی مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَّعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ط یعنے آن حوران دران خیمہا تکیہ زدہ اند بر بالینہائے کہ رنگ آمیزاند بخطہائے سبز و سفید دراز کشیدہ و رنگ خیمہ نیز ہمچنان است وایضاً قال اللہ تعالی وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا **در خبر است** کہ چون بندۂ مومن بدان نعیم جنت مفرح شود پس او را خطرۂ لشکر پیدا شود کہ اگر مارا لشکر میبود در حال از ہر میوہ سواران بیرون آیند کہ اندام ایشان چون در ناسفتہ نماید پس ہر مومن را شصت ہزار امرا باشند و مر ہر امرا را ہشتاد ہزار چوب داران باشند ہمگی را چوبہائی مروارید بدست و گاہے بدان مقدار لشکر و حشم و ہجوم بخیال شکار دران میدانہا کہ مملو بشجر اند چون ایشان برسند ہمگی درختان بہمان روند تا صفوف لشکر انقطاع پذیرد و ہر یک ازان لشکریان صد و دو صد آہوان را بکشد کہ نیمۂ پختہ و نیمۂ بریان باشند بعضی ازان بخورند و بعضے را بخانہا ببارند و چون استخوانہا اندازند باز آہو روان شود زیرا کہ دران سرای فنا را دسترس نیست بلکہ ابد الآباد دران بقا است وایضا باین مقدار لشکر و حشم بزیارت رسول اللہ و سائر پیغمبران و گاہی بزیارت مادر و پدر و گاہی بزیارت برادر مومن بروند و آن صاحب خانہ او را و تمام لشکر او را مہمانی بدہد و گاہی میان خود دعوت

۱۲ این آیہا در سورہ الرحمن
۱۲ وصفت درخت طوبی
۱۲ واقع از در بہشتیان میوہ
۱۲ دران دو بہشت خرما و انار
۱۲ دو درختان خرما و انار
۱۲ دران آن حوران خیمہا
۱۲ برگزیدہ باجمال باشند
۱۲ یعنی حوران
۱۲ بلکہ زنان بہشتیان در
۱۲ خیمہا
۱۲ یعنی اصحاب الیمین
۱۲ بلکہ زوجگان باشند بر
۱۲ فرشہا و بسا جہای قیمتی
۱۲ در غایت نیکوئی
۱۲ این ہزار در
۱۲ بارہ بہشت و صفت
۱۲ بل آنکہ واقع است
۱۲ بہشتیان
۱۲ چون آنان
۱۲ چون بہشتی
۱۲ بہشتیان

بمهمانی کنند وطعام وشراب رنگ برنگ در پیش آرند واسپان در بهشت
برچند نوع اند بعضے را دو پای و دو بال است چون مرغ وبعضے را گفته اند
که هفت برابر این دنیا در زیر رسم ایشان آید نوع اول بهر گام هفتاد هزار
سال راه را قطع بیکنند ونوع دوم را حساب نیست در خبر است که
در بهشت روز وشب نباشد بلکه بمدتے هزار سال مشک سیاه بارد آن
علامت شب است وبمدت هزار سال مشک سفید بارد آن علامت
روز است ودر بهشت خواب نباشد زیرا که از کوفت ومحنت می خیزد واین
اسبوعه درو نیز بحساب است چنانکه در روز یکشنبه مومنان مهمانی بکنند و
یاران ومحبّان را دعوت نمایند ودر روز دوشنبه مادر وپدر مهمانی بکنند
وفرزندان را دعوت نمایند ودر روز سه شنبه فرزندان مهمانی بکنند
مادران وپدران را دعوت کنند ودر روز چهار شنبه عالمان ومشائخان
دعوت ومهمانی بکنند متعلمان ومریدان را دعوت نمایند ودر روز پنجشنبه
متعلمان ومریدان مهمانی بکنند عالمان ومشائخان را دعوت نمایند و
در روز جمعه حضرت ذوالجلال وباری ذوالکمال مهمانی بکند وجمیع مومنان را
دعوت کند ومعلوم باد که مهمانے کردن ایشان چون در دنیا
پختن وکشتن نباشد بلکه از هرچه بخواهند در حال بهمان نوع پیدا شود
مسطور است که بعضے در دل آرند که اگر ما را زراعت مے بود
بهتر میبود در حال غله بروید ودر حال خوشه کند وپخته شود ودرود
گردد وجعل کرده شود پاک شود وتوده ها شوند وایضا اگر کسے در دل
آرد که ما را فرزند بودے بهتر بودے در حال بزاید اگر خواهد که بنانے
کلان تا بدو ملاعبت کنیم همچنان شود واگر خواهد که در حال کلان شود
همچنان گردد کما قال الله تعالی وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ أَنفُسُكُمْ پس
هرچه در خاطر آید در حال موجود شود وتیر انداختن در بهشت نیز باشد

ف وهر شخص است در آخرت
آنچه آرزو کند وخواهد تمنا
تمنا آرزو پیدا شود کرامات
شیخی

ف
آیت نهاد دیا دیده نیست چهارم
در رکوع دوم ال عمران ۱۲

قال الله تعالی فیها سرر مرفوعة و اکواب موضوعة و نمارق مصفوفة و زرابی مبثوثة
یعنی در بهشت تختها باشند بلند که پانصد ساله راه بلندی داشته باشد و
بران صراحی بے شمار نهاده باشند و بالینهائے بعدد و فرشتگان بجد
که بطائن ایشان از برف باشد و منقول است که کافران طعنه و انکار
میکردند که مؤمنان صد سال برآیند و صد سال فرود آیند تمام عمر ایشان در
هبوط و صعود گذرد باری تعالی از برای سرزنش ایشان این آیت فرستاد
افلا ینظرون الی الابل کیف خلقت یعنی نمی بینید ای کافران اشتر را که چگونه
آفریده ام او را که اگر کودک نابالغ او را بخواباند خواب کند و او سوار شود
همچنان آن تختها در حال فرود آیند و مومنان سوار شده بالا روند و
چون بالا روند هر یک بر تخت خود نشسته باشد و با دیگرے حکایت کند
اما این جهان که چنان و چنین بر ما گذشته است و هر یک هفتاد من طعام
بخورد و شراب بخورد و چون عرق خوشبوئے از بدن ایشان برآید
و سیر شوند در دنیا چون خوردنی کسے بسیار خورد رنجوری و زوال عقل
باشد اما در بهشت تندرستی و کمال عقل حاصل شود مسئله چون
یک زن را دو شوهر یا سه و یا بیشتر باشند یکی بعد دیگری در بهشت
از کدام شوهر باشد جواب در بوستان ابو اللیث سمرقندی آورده
است که بهر که او راضی باشد از دو شود اما بدان صورت او باری تعالی در حال
زنان را پیدا کند و بدان شوهران دیگر بدهد تا ملالتے خاطر نباشد بدان
ای فرزند که نعمتهائے بهشت بلا حد و عد اند چون مسلمانان بدان خوشدل
و مفرح و مغرور شوند و مشغول گردند باری تعالی فرشتگان را فرمان د
که بندگان را بمهمانی من دعوت کنید چون فرشتگان بروند چو بدار
نمانند برگردند همچنین چند کرت برگردند بعد ازان بدرگاه لم یزل بنالند
چوبداران مایان را نمی مانند فرمان شود که شما چرا بے ادب و

قرآن
گویند نزد در پارهٔ آخر سوره نمل
اشکال واقع است ۱۲

میروید باید که بشکستگی گرفته بروید در تخت عرش خوانها اند پوشیده به
برابری هر عددے مسلمانان یکی را بردارند بحر در برداشتن چندان
بدرخشند که فرشتگان بامید دیدار سر بزمین نهند چون بچوب داران برسانند
ایشان بغلاف قریب برسانند بگذارتا دست بدست برسنده مومن برساند
چون دستار خوان بازکنند سیبی دران باشد چون سیب را بشکنند
ازان میان حورے برآید که حوران دیگر برابری او چون انگشت در پیش
آفتاب نمایند امّا چشمان برهم نهاده تاسف برکوری چشم او خوردها تفی آواز
کند که بوسه برچشمانش بده چون بوسه زند چشمان بازکند
و بخندد چنان برق بجهد که فرشتگان بامید دیدار سر بزمین نهند شوهر
گوید که من بتو آشنا نبودم چرا برویم خندیدے گوید باری تعالے
مایا نرا فرموده بود که تا شوهران خود را ندیده اید چشمان بازنکنید چون تو بوسه
دادی دانستم که شوهر من تو باشی بعد ازان چون مومن شوق کنار گیرے
پیدا کند هر یکے از جیب خود خطی را بکشد و بدست ایشان بدهد در هر خط
چهار سطر نوشته باشد یکے آنکه باری تعالی میفرماید ای بندگان چنانکه من زنده
ام که زندگی مرا زوال نیست شمارا نیز همچنان کردم دوم اینکه عطا کردم شمارا
بادشاهی همیشه که حد و عدد و زوال و نقصان ندارد سیم اینکه تندرست
گردانیدم شمارا بخلاف دنیا که هرگز رنجور و بیمار نخواهید شد چهارم اینکه
گردانیدم شمارا جوانان که هرگز پیر نشوید امّا یک عنایت دیگر دارم که آنرا
نیز برشما خواهم کرد مومنان بیکبارگی گویند یارب از عذاب دنیا
و عرصات و دوزخ و صراط ما را نجات دادے و بنعمات سرمدی بهشت
رساندے پس کدام عنایت تو بهتر ازین باشد ها تفے آواز دهد از روی
عتاب که من وعدهٔ دیدار بشما مگر نه کرده بودم پس معلوم میشود که شما
فراموش کنندگان اید همیشه آورده اند که چندان غور و شور بر

بهشتیان رسد که همه نعمات بهشت را فراموش کند فرشتگان همان اسپان
دو پائے را بیارند و بران سوار شوند و زنان را فرشتگان در عماری بردارند
و بجانب دار الجلال روان شوند و دار الجلال میدانی است در بهشت که
اگر بران اسپان تیز روند آن عمر که ایشانرا است ابد الآباد دران بتازند
هرگز انتهائے او را نیابند پس دران میدان مقصوره را بیابند که چهار
صد دروازه داشته باشد و از یک دروازه تا دروازهٔ دیگر چهار صد ساله
راه باشد و از هر جانب بدان مقصوره در آیند و دران مقصوره گنبدها
اند بعضے از نور و بعضے مرتب از یک خشت طلا و یک نقره و بعضے از مشک
سفید انبیا بر گنبد نورانی بنشینند و علما و اولیا بر گنبد زرد و عامهٔ
مومنان بر گنبد مشک پس فرمان رب العزت شود مر فرشتگان
را که کاسهائے شراب برایشان بخورانید هر یکے چندان
بنوشد که فرشتگان درمانده شوند مناجات کنند که یارب مست نمیشوند
فرمان شود که شما از میان بدر شوید مرا با ایشان وعده هست همه بیرون
روند جز جبرائیل ع قوله تعالے عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَّاِسْتَبْرَقٌ وَّ
حُلُّوْٓا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَّسَقٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُوْرًا ط یعنی بر ایشان
جامها باشد از استبرق و در دست و پائے خلخال نقره داشته باشند
و دُرّ و مروارید را در گردن انداخته زیرا که زیور در دنیا بر مردان حرام
است و در بهشت روا گردد چرا که ایشان را ریش نباشد بعد
ازان دو دست از غیب پیدا شوند و صاحب دست دیده نشود و
پیاله را بر مومنان برگرداند همگی بیکبار مست شوند و تمام وجود ایشان
چون یک مردمک چشم گردد یعنے چنانکه کسے بچشم می بیند و
بدیگر اندام نه آما در ان زمان تمام اندام ایشان چون چشم شود و بهر طرف
بینند و خودی را فراموش کنند مگر انانیت که من چنان شده ام

ف
آیه ۲۱ در پاره سیزدهم رکوع اول است ۱۲ حسینی
لے زیرا که در بهشت ایشان را جامهائے
لباس زیبا باید و زیور در دنیا بر مردان حرام است و در بهشت
دیبا بر ایشان حلال است و در دنیا بر مردان حرام است و در بهشت
حلال است و در دنیا مرد را سیم و زر حرام است و در بهشت
حلال است و در دنیا مرد را ریش باید و در بهشت نباشد ۱۲ حسینی

و دران سیاه و سبزی تجلی روے نماید و دران دیدار باریتعالی را چنانکه
بی مثل و نظیر است هریک بقدر یقین و معرفت و بقدر قوت و استعداد
خود بینند و یقین بداند که این همان خداے است که او را مثل و مانند نیست قال
علیه السلام سترون ربکم کما ترون قمر لیلة البدر لا تضامون
فی رؤیته یعنی چون ماه شب چهاردهم بیشک و بے شبه خدائی را به بینند
بطریقیکه شبهه و نظیر نداشته باشد و اگر لا تضامون بمد خوانی پس معنے
چنان میشود که تجلّی بر هیچ یکی از شما برابر نباشد بلک تجلی هریک اندر خور
خود باشد و این صحیح است کقول الشاعر ابیات نظّاره کنان روئ
خوبت ٭ چون در نگرند از کرانها ٭ در روئے تو روئ خویش بینند
این است تفاوتِ نظرها **روزی** از حضرت شیخ الاسلام و المسلمین
شیخ علی بن قنبر علی قدس سرّه پرسیدم که مراد از کرانه چه باشد
و حال اینکه رویت بلا جهت باشد گفت مراد از زیادانیت است
و مراد از ینکه روئ خویش بینند یعنی خور خویش بینند و مراتب خویش بینند
و مدت دو هزار و پانصد سال مستغرق تجلی افتاده باشند بعده اول
جبرائیل را بهوش آرد و گویند که پرخود را برایشان بکش تا بهوش آیند
زیرا که حوران منتظر راه ایشان اند چون بهوش آیند باز دعوے
طلب دیدار کنند فرمان حق شود که چه مقدار مکث دیدو دیدار دیدید
گویند دو نیم روز فرمان شود که لابک دو نیم هزار سال بگذشت
الحال حوران بشما منتظر اند بعده همان گاؤ که تحت سبع ارضین
است و همان مرغ که در بحر الحیوان استاده است هر دو را ذبح کنند
و به بندگان مهمانی بدهد و حضرت بی بی مریم و آسیه زن فرعون هر دو را
برسول الله صلی الله علیه وسلم تزویج کرده سپارد امّا از طفیل ایشان بهر مومن حوری عطا کرده شود
که حوران بهشت در نظر او انگشت بآفتاب نمایند باز سوار شوند و زنانرا در عماری گرفته

بطرف خانہا آیند و بادے ازان جانب بوزد و مشک را در عقب ایشان
پریشان کنند تا بخانہ برسند بعد ازان راچنان نور و جمال پیدا میشود کہ
حوران بہشت بجمال ایشان مزیّن گردند و بعدہ ہر یک بقدر شوق و محبّت
خود حق تعالی را دیدہ باشد بعضے ہر روز پنجبار و بعضے کم و بعضے
زیادہ بران **منقول** است کہ اگر این مردمان یک چیز بہشت را میدیدند
بغیر ازین کلمات ہرگز نمیگفتند کہ یارب امتی امتی زیرا کہ تمام دنیا
بقیمت تازیانۂ بہشت نمے ارزد و گفتہ اند کہ چہار چیز در بہشت بہتر از
بہشت اند یکی مرگ در و نیست زیرا کہ چون در دنیا شخصے بچیزے دل بندد
و مفرح شود از زوال او ہمیشہ اندیشہ ناک باشد و دیگر مجالست کردن با قربا
و مجبان و سیوم زیارت کردن پیغمبران چہارم افضلترین ہمہ اینکہ دیدار باری تعالی
بینند پس معلوم باد ای فرزند کہ نجات از دوزخ و دخول در جنت نشود مگر
بتقوے و در خبر است کہ چون باری تعالی بہشت را بیافرید جبرائیل را فرمود
کہ برو و او را ببین چون دید گفت واللہ و باللہ و بعزتک کہ چون چنین چیز آفریدہ
ہیچکس بغیر این آرام نگیرد باز گفت اے جبرائیل برو در راہ او نظر کن کہ
چگونہ است چون دید ہمہ را ریاضت و طاعت و مجاہدہ و ترک لذات و
بذل مال فی سبیل اللہ و بذل نفس فی جہاد اللہ و محنت و مشقت و اندوہ و
غم و صبر و شکر و آنچہ طریقہ شریعت است دید و گفت واللہ کہ بہشت نیابند
مگر اندکے بسبب محنتہائے کہ در راہ است باز دوزخ را آفرید گفت برو
ببین حال مخالفان چون دید گفت بعزتک کہ ہیچکس نباشد کہ درین درآید
و ہمہ خلائق ازین بگذرند و بدین راضی نشوند گفت راہ او ببین چون دید
ہمہ خلاف طاعت و ریاضت و عبادت و فسق و فجور چون شرب خمر و زنا
و آلت ملاہی نواختن و غیر ذلک من القبایح کہ در چشم بدبختان
در دنیا آسان نمایند و کار حق بر ایشان دشوار نماید گفت بعزتک

مسئلہ در بیان مجادلہ دوزخ و بہشت

که هیچکس سبب این راه ازین خلاصی نیابد مگر کسے که تو اورا ارادهٔ نجات کرده باشی ایضاً در خبر است که در میان بهشت و دوزخ مجادله افتاد در بهتر بودن دوزخ گفت که ای بهشت افسوس برین نعیم تو زیرا که هر چه در دنیا قبیح ترین مردمان بصورت و خسیس ترین خلایق بشوکت و مال و جمال باشد بتو آید و تو ماوائے ایشان باشی زهے شرافتے که ما را است زیرا که هر چه خوب ترین مردمان بصورت اند و هر که بزرگترین خلائق از روئے مال و جمال و شوکت اند بسبب فحش و زنا و حرام خواری و خلق آزاری بمن آیند از حضرت ربّ العزت خطاب شد بروکه اے دوزخ معلوم تو باشد که قبیح ترین مردمان را چنان صورت بدهم که هیچ چیز بهشت را برابر او زیبائی نباشد و زیباترین مردان را که نصیب تو باشد چنان زشت و سیاه روئے گردانم که تو از ایشان بترسی و ناراض گردے قال الله تعالی فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

روزی رسول الله صلی الله علیه وسلم با جمیع اصحاب در بیابان تشنه شدانس بن مالک را فرستاد که فلان کوه یعنی فلان چاه را از من سلام بگوی تا آب خود را بیرون کشد تا اصحاب من ازان بخورند چون بچاه دعائی رسول الله صلی الله علیه وسلم برساند چاه گفت که جان من فدائی رسول باد اما چون این آیت مذکور برسول الله صلی الله علیه وسلم آمد چندان بگریستم که آب در من ذره نمانده است و تمام آب خشک شد و آن چاه بسنگ کرده شده بود ازان ترس که مارا ازان ترس نگرداند که آتش دوزخ را بما افروزد چون این جواب را برسول صلی الله علیه وسلم برساند تمامی اصحاب چندان بگریستند که تشنگی را فراموش کردند منقول است که مابین نیران و جنان وادی است اعراف نام که دران تودهای مشک است که نبد و زخ دخل دارد و نه بهشت کقول الشاعر فرد حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف ؛ وز دوزخیان پرس که اعراف بهشت است ؛ بعد از مرور

صراط عالمان بران استاده شوند کما قال الله تعالی وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ و
به بهشتیان خطاب کنند که ای اهل بهشت آنچه مایان گفته بودیم همه حق بود
گویند صدقنا که همه راست بود و بسبب تصدیق بدان رسیدیم باز
بدوزخیان خطاب کنند که ای اهل دوزخ آنچه گفته بودم همه حق بود و یافتند
پاداش اعمال را یا نه گویند اے عالمان همه راست بود امّا بسبب تکذیب
از جنان محروم و به نیران مقرون گشتیم و بگویند کافران مر عالمان را کما قال الله
تعالی اَنْ اَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ یعنی آنچه از طعام و شراب
خدای بشما رزق داده است اندکے بر ما ریزید گویند خاموش باشید که
این را باری تعالی بر شما حرام گردانیده است بعد ازان عالمان به بهشت
روند بدان ای فرزند غمدک الله تعالی فی رحمته وارحم الله علیک و علی والدیک که
مقصود فقیر ازین قصص حکایت و قصه خوانی و حکایت آموزی نبود بلکه غرض
فقیر آن بود تا بدانی که آنچه سیّئه است ترک دهی و آنچه حسنه است بپائی
داری تا بسبب عمل کردن تو آن را بفقیر نتیجهٔ امر معروف برسد قال علیه الصلوٰة والسلام
اَلدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهٖ و در شرح مشارق آورده است که
چون حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم فرمود که هر که صلهٔ رحم کند رزق او
فراخ گردد و عمر او دراز گردد اصحاب گفتند یا رسول الله درازی عمر چه معنی دارد گفت مگر
از وی کسے پند و نصیحت گیرد و یا از وے فرزند صالح بزاید و بماند تا هر
عملے که بعد او کند او بدان شریک باشد و چون از کسے بمقدار یک صحیفه
نوشته ماند از نصیحت ثواب او بجز الله تعالی کسے نداند و کتاب از قبیل
امر معروف است و در شرح مشارق آورده است که همه
نیکیها در برابر جهاد چون قطرهٔ آب در دریا است باز گفت که جهاد در
برابر امر معروف چون قطرهٔ آب دریا است پس چون امر معروف لازم بود
از گردن ساقط کرده ام تا بر تو روشن باشد که راه قیامت دو

ف
ایشان بزیارت ما مشرف خواهند شد ۱۲
ل اگر بریزید بر ما
چیزے از آب یا از سائر
آنچه روزی داده است
شما را خدای تعالی
ع راه نمایندهٔ نیکی
چون مثل فاعل آن کار است

دور از است و توشۂ اندک و یار محرم نی پس درین راه توشۂ بسیار کن
و انیس صالح عمل را با خود یار کن تا در مضیقت احوال هلاک نگردی فصل
سیوم در اجناس مسائل و فوائد بدان ای فرزند که درین فصل آنچه
تو گفته بودی از مسلهائے شرعیه که نادر باشند بعضے را بیارم تا تراو
سائر خلائق را فائده حاصل شود مسئله اگر شخصے از روئ بازار چیزے
بخرد از حلالیت و حرامیت آن چیز از بازاری پرسد یا نه جواب بقول
امام شافعی رح بغیر پرسیدن روا نیست خریدن چیزے امّا بقول امام اعظم رح
پرسیدن روا نیست زیرا که بازار مصطفے و بازار خالی از حلال و حرام نمیباشد هرچه
پیش آید بخرد و بدان ما خوذ نگرداند شرح وقایه مسئله چون شخصے مال دنیاوے
جمع کرده بود از نامرضیات چون جبر و زور و حرام بعد از وفات آعمال بر میراث
خواران حلال گردد یا نه جواب گردد زیرا که پیغمبر علیه السلام فرمود که بدترین
مردمان کسے است که حساب اموال بخود برد و سود دیگران بگذارد و ایضا
قال علیه السلام مَالُ الْبَخِيلِ كَسِنِّ الْفِيلِ لَا يَنْفَعُ بِهِ إِلَّا بَعْدَ الْمَوْتِ پس میراث خواران را
خراب نکند بلکه نگهدارد و بخورد اگر قرضداران او بیایند که بر میت مایان را قرض بود از ان
مال ادا کند و زکوة مال نیز بکشد و فقیران را خوردن حلال باشد زیرا که حق فقیر در هیچگاه
برطرف نیشود فتاوی نوادر مسئله چون شخصے غصب کرد گوساله را و یا ماده
گاو را پس گوساله بمیرد و ماده گاو خشک شد تا وان شیر از غاصب برسد
یا نه جواب رسد تحفة الفقه مسئله چون شخصے مالک شود مال حرام
را و آن را جاے دیگر بفروشد نفع او روا باشد یا نه جواب اگر مال درهم و یا
دنانیر باشد نفع او بر بائع و مشتری حلال باشد زیرا که این مثل دارد چه
هرگاه که بصاحب رد کنند مثل او را رد کند جائز باشد و اگر عروضے و مواشی باشد
نفع او بر بایع و مشتری حرام باشد زیرا که هرگاه رد کنند بهر جا که باشد جز این چیز
رد کردن چیز دیگر نشاید و رد کردن این متعذر است فتاوی نوادر

مسئلہ چون بر شخصے مار آید و آواز خود انداز د بر دیگری رسد و آواز خود
انداز د و بر دیگری رسد و آن ثالث را مار بگزد و بمیرد تاوان جنایت بر عاقلۂ
کدام کس باشد **جواب** بر عاقلۂ دوم باشد زیرا کہ شخص اول بہیبت انداخت
پس شخص دوم را شایان این بود کہ بر زمین می انداخت چون او نیز بر دیگرے
انداخت تاوان بر او باشد گویا کہ عمداً کردہ باشد و دیگر اینکہ تاوان بر فاعل کار است
نہ بر باشر تحفہ ملکی **وایضاً** در دستور القضاۃ آوردہ است کہ اگر
شخصے سوار شود بر دیگرے و شکم او پارہ شود تا رودۂ او بر آید و شخصے
دیگر گردن او را بزند پس قصاص بر زنندۂ گردن باشد نہ بر بر آمدہ
مسئلہ چنانکہ در سراجی می آرد کہ اگر شخصے چاہ بکند در زمین غیرے
و غیر او کسے را در ان چاہ انداز د تاوان و جنایت بر اندازندہ باشد
نہ بر کندہ مسئلہ چون کسے مال کسے را بحاکم جابر سعی کند چنانکہ
حاکم از و بگیرد از ساعی ضمان رسد یا نے **جواب** بقول امام محمد رحمہ اللہ
رسد و فتوی جمہور عالمان نیز بر آنست زیرا کہ در خبر است کہ فردائے قیامت
ہمان مال را در دوزخ انداز د و ساعی را فرماید تا از ان جا بکشد بمدت ہزار
سال ہا عی آنرا بدہن گرفتہ در دست و پائے زدہ بدیوار دوزخ بالا کشد اما
چون قریب بخروج آید از دہنش بیفتد باز در دوزخ رود ہکذا بسیوم کرت
بیرون کند سہ ہزار سال بعذاب دوزخ مبتلا باشد پس چون در آخرت
ماخوذ است بہتر آنکہ در دنیا ادا کند تا خلاص شود امنیۃ الکافی مسئلہ
چون کسے از کسے درہم و دینار بقرض و یا بیع و یا غیر ذلک بگیرد و در غیبت
خصم آنرا در آتش انداز د و زبون بر آید تاوان اینمقدار از ان مشتری و یا
از ان کسے کہ از و گرفتہ است طلب کند و بر این کس ہیچ لازم نشود زیرا کہ گویا
در اصل مال نگرفتہ بود چنانکہ شخصے چہار مغز و یا انار را بخرد و میان او فاسد
باشد بر بائع رد کند و بسبب شکستن بر مشتری چیزے لازم نشود

امنیۃ الکافی **مسئلہ** زمین باشد محل افتادہ زید او را مدت چند بکار دو باز ترک کند
عمرو او را مدت چند بکار دو باز ترک کند خالد او را مدت چند بکار دتا در قبض ہمین خالد
باشد باز زید و عمرو بیاید و دعوے کند دعوئ او نا مسموع باشد زیرا کہ القبض دلیل
الملک الحال در ملک خالد است و زید و عمرو صاحب حظ نبود امنیۃ الکافی **مسئلہ**
چون شخصی ترک دعوی را بمدت سہ سال بطریق کہ درمیان ایشان مانع نباشد چون
دریاء و عدہ قطع الطریق بعد ازان دعوئ مسموع باشد امنیۃ الکافی و در دستور
القضاۃ و بعضی گفتہ اند کہ اگر کسے سہ سال ترک کند دعوئ او نا مسموع باشد
مسئلہ چون شخصے مادہ گاومی بدہد کسی را بشرط اینکہ نگاہبان پسر او باشد
و روغن را شریک کند و یا روغن را تمام بصاحب مادہ گاو باشد روا
نیست و این را بلفظ ہندی کہری گویند ہدایہ امّا در فتاوی **جواہر**
می آرد کہ بسبب نگاہبانی مادہ گاو منافع چون شیر و جغرات و روغن
ہمہ از و باشد و مادہ گاو و گوسالہ از صاحب مادہ گاو باشد زیرا کہ این
بیع فاسد است پس گویا کہ شیر را پیش از تحصیل بروغن فروختہ است
و اگر مادہ گاو و گوسالہ بنزد یکے او ہلاک شوند ضامن نباشد اگر تعدی نکردہ باشد
یعنے بدست خود ہلاک نکردہ باشد **مسئلہ** مردے دختر کبیرۂ بکر خود را بکسے
تزویج کرد پیش از زفاف طلب مہر او شاید یا نہ **جواب** شاید امّا اگر
صغیرہ باشد قبض کردن مہر از شوہر پدر را شاید و اگر شوہر را باکند جبر کردہ باشد
بر ادا کردن آن مہر پدر را زیرا کہ مہر واجب میشود بنفس عقد دستور القضاۃ
مسئلہ چون بمیرد یکے از متعاقدین یعنے زن و شوہر پیش از دخول پس
مر زن را تمام مہر برسد زیرا کہ موت بمنزلۂ دخول است سراجی **مسئلہ**
چون شخصی دختر را بکسے تزویج کند و از برائے خود چیزے
ز داماد خود بگیرد از اموال شاید یا نہ **جواب**
نے لقولہ تعالی نَهَى عَنِ الْحُلْوِ فِي النِّكَاحِ صراح و حلو

برائی خود ستانیدن چیزی را گویند در نکاح پس اگر داماد بعد از بخانه آوردن
زن آن مال را طلب از پدر کند رسد یا نه **جواب** رسد امنیة الکافی اما
در روایت قاضیخان هر چه در میان ایشان تصرف شده است چون مهمانی
و جامه و غیر ذلک همانرا نیز حساب کند و مابقی را از داماد طلب کند **مسئله**
چون شخصی کنیزک را بخرید و وطی کرد و را بار داد پس مستحق شود آن کنیزک بر
مشتری چیزی شود یا نه **جواب** مهر واحد لازم گردد دستور القضاة
مسئله حلال است بنکاح کردن حامله از زنا و روا نیست نکاح کردن حامله
از بندمان اما روا نیست وطی زانیه پیش از وضع حمل سراجی اما بقول فصول
العمادی اگر ناکح غیر زانی باشد وطی روا نیست و اگر ناکح بعینه همان زانی باشد
حلال است نکاح و وطی هر دو و اگر زنی را کسی به بیند که دران ساعت زنا کرد باز
دران ساعت نکاح کند روا است **مسئله** چون شخصی بخواهد که زن
صغیرهٔ خود جماع کند اگر پنج ساله باشد روا نیست و اگر نه ساله باشد دخول
کردن روا است و در شش و هفت و هشت سالگی نظر باید کرد اگر سمین یعنی فربه
باشد که قوت وطی دارد و مشتهی است روا است و اگر لاغر باشد روا نیست
دستور القضاة **مسئله** شخصی بگوید مرد دیگرے را که مادر زن چه کردی او
گوید وطی کردمش حرمت مصاهرت لازم گردد و زن بر و طلاق گردد اگر چه
بگوید دروغ گفتم و یا هر دو مسخره گویان باشند زیرا که درین امر یک کرت
اقرار کافیست دستور القضاة **مسئله** زن و مرد در پیش دو گواه اقرار کردند
که ما زن و شوئیم لاینعقد النکاح زیرا که نکاح اشتهار است نه اضمار دستور القضاة
مسئله مردی بتر سانید زن را بزدن تا آنکه به بخشد مهر خود را بدان بخشیدن
بخشیده نشود وافی و دستور القضاة **مسئله** مردے زن دیگری را غصب کرد
برائی تزویج خود اگر شوهر آن زن از غاصب یک درهم بگیرد و نکاح کردن
آن بر غاصب حلال گردد زیرا که بمنزلهٔ خلع میگردد نسخه رمضی

مسئلہ اگر شخصی زن بعقد قدیم داشتہ باشد و بر عقد او عقد جدید کند روا است امّا اگر میخواہد کہ بنزدیک جدید چند روزی بگذراند اگر ثیبہ باشد سہ روز اول عقد پیش او بود اگر بکر باشد ہفت روز امّا بعد ازان باید کہ قضائی آنرا بھمین مثال بزنی قدیمہ باز گرداند مجموعہ خانی معاملات مسئلہ چون اختلاف افتاد میان اجیر و مستأجر در اینکہ کالا برای ما رایگان عمل کردہ چون دوختن قبا و غیرہ و مزدور گوید کہ باجر کردہ ام بقول ابی حنیفہ رح بینہ را از اجیر میباید والّا قول قول صاحب است با یمین امّا بقول ابی یوسف رحمہ اللہ تعالی باید نظر کرد کہ اگر اجیر شخصی باشد کہ اکثر اوقات را یگان عمل میکند پس قول قول صاحب است مع یمین و اگر اجیر مشہور بعمل را یگان نباشد پس قول قول اجیر است با یمین بسخۂ عینی مسئلہ

مردی دو زن داشت چون روئی شیر ❊ ہر دو بصورت چو ماہ منیر ❊
یک از سر جاہلی مر پسر غیر را داد شیر ❊ زنے دو یمی شد بر وی حرام ❊
کہ تا قیامت نباشد حلّ پذیر ❊ ہر کہ حل اینمعنے کند ❊ مفتی آفاق باشد

بی نظیر ❊ بیان این است کہ عمرو کنیزک صاحب جمال داشت و زید بہمان کنیزک را برای پسر صغیر شیر خوارۂ خود بنکاح خواست بعد ازان عمرو آن کنیزک را آزاد کرد و حاکم نفس شد و شوہر دیگر کرد یعنی بکر را شوہر کرد و بکر را زن دیگر نیز بود زن ثانیہ بکر مر ہمان پسر زید را شیر داد کہ این کنیزک در نکاح او بود کنیزک بر بکر حرام شد زیرا کہ آن طفل پسر او شد و کنیزک زن پسرش شد زیرا کہ زنش بود اوّل مسئلہ شخصے دو خواہر و یک مادر را بیک کس نکاح کردہ بدہد جائز است یا نہ جواب جائز است بیان آن آنست کہ کنیزکی بود مشترک میان دو کس از و پسر تولد شد و ہر دو کس دعوی پسر بودن او کردند آن پسر پسر ہر دو گردد و کنیزک آزاد گردد و میراث بردا از پدر میراث کامل و میراث برند ایشان از و میراث یک پدر پس این فرزند ہمین مادر خود را و یک خواہر از یک پدر و خواہر دیگر از پدر دیگر

را نکاح کرده بیک کس بدهد روا است این هر دو مسئله از مشکلات حذر خوانی
آورده شد **مسئله** کفارت دارا گر روزه کفارت دارد بحساب دو ماه اگر
هر دو ماه بیست و نه روز باشند نیز روا است و اگر بحساب شصت روز
دارد روا نیست مگر تمام شصت روز شرح ابو المکارم **مسئله** اگر مؤذن
و امام جماعت یک کس باشد روا است یا نه **جواب** بهتر است و حضرت رسالت
پناه صلے اللہ علیہ وسلم بعضے از اوقات خود اذان میگفت و خود امامت میکرد
قولہ هذا یفید ما قلنا الی آخره ای قول ابی حنیفة رح یُفِیدُ اَنَّ الْمُؤَذِّنَ لَا یَجْلِسُ بَیْنَ
الْاَذَانِ وَالْاِمَامَةِ فِی الْمَغْرِبِ وَیُفِیدُ اَنَّ الْمُسْتَحَبَّ اَنْ یَّکُوْنَ الْمُؤَذِّنُ عَالِمًا
بِالسُّنَّةِ اَیْ بِالْاَحْکَامِ الشَّرْعِیَّةِ لِاَنَّ لِلْاَذَانِ سُنَنًا وَاٰدَابًا فَلَا بُدَّ مِنَ الْعِلْمِ بِهَا
وَلِاَنَّهٗ مِنْ بَابِ الْجَمَاعَةِ وَالدُّعَاءُ اِلَیْهَا فَلَا یُفَوَّضُ اِلٰی غَیْرِ الْعُلَمَاءِ وَلِهٰذَا قَالَ
عَلِیٌّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ لَوِ اسْتَطَعْتُ الْاَذَانَ مَعَ الْخُلَفَاءِ لَاَذَّنْتُ فَثَبَتَ اَنَّ
الْاَحْسَنَ اَنْ یَّکُوْنَ الْعَالِمُ اِمَامًا فِی الصَّلٰوةِ بِخِلَافِ مَا یَقُوْلُ بَعْضُ الْمُتَاَخِّرِیْنَ اَنَّ
الْاَحْسَنَ لِلْاِمَامِ اَنْ یُّفَوِّضَ الْاَذَانَ وَالْاِقَامَةَ لِغَیْرِهٖ فَاِنَّ النَّبِیَّ عَلَیْهِ السَّلَامُ مَا بَاشَرَ
الْاَذَانَ وَالْاِقَامَةَ بِنَفْسِهٖ وَقَدْ کَانَ اِمَامَهُمْ فِی الصَّلٰوةِ وَقَالَ شَمْسُ الْاَئِمَّةِ هٰذَا فِیْ
حَقِّهٖ عَلَیْهِ السَّلَامُ وَفِیْ حَقِّنَا اَذَانُ الْاِمَامِ بِنَفْسِهٖ اَوْلٰی لِاَنَّ الْمُؤَذِّنَ یَدْعُوْا اِلَی
اللّٰهِ فَمَنْ اَعْلٰی دَرَجَةً مِنَّا فَهُوَ اَوْلَی النَّاسِ بِهٖ وَقَدْ اَذَّنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَ
سَلَّمَ وَاَقَامَ فِیْ بَعْضِ الْاَوْقَاتِ **وروی** عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ کُنْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
عَلٰی سَفَرٍ فَلَمَّا زَالَتِ الشَّمْسُ اَذَّنَ وَاَقَامَ وَصَلَّی الظُّهْرَ کِفَایَةً
مسئله اگر صید را زد و دو نیم شد هر دو را بخورد و اگر اندک جدا شد اندک بخورد
و بسیار را بخورد مجموع ملکی **مسئله** اگر صید را بتیر زد خونش اندرون شکم
رفت تا آن گوشت را نشاید خوردن را نشاید زیرا که بخوردن مسفوح پلید شده
است فتاوی نوادر **مسئله** سه زن بمجرد نکاح حرام گردند یکی زن پسر بمجرد
ایجاب قبول زیرا که نکاح بقول ابی حنیفه رح ایجاب و قبول است بخلاف

مالک کہ نکاح بقول او وطی است اگرچہ پسر آن زن را ندیدہ باشد دوم زن
پدر بر پسر نیز بمجرد نکاح حرام گردد بدان ای فرزند ہر کہ درین مسئلہ دلیری
کند و حیلہ سازی کند بجز ضلالت و کفر بضاعتش نباشد و از مذہب ابو حنیفہ
رحمہ اللہ تعالی بیرون شدہ باشد و انکار کلام اللہ بجای آوردہ باشد
کما قال اللہ تعالی وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ زیرا کہ ابو حنیفہ رحمہ اللہ تعالی
بیان نکاح جز ایجاب و قبول چیزے دیگر نکردہ است سیوم مادر زن بمجرد
عقد حرام شود اگر بدختر ش دست درازی کردہ باشد یا نباشد امّا مادرش
را نکاح کرد و دست درازی بدو نکرد باز طلاق کرد دختر آن بر و حلال باشد
دستور القضاۃ و ایضا مجموعہ معاملات **مسئلہ** منکوحہ و مزنیہ
و طموسۂ پدر بر پسر حرام است و ایضا منکوحہ و مزنیہ و طموسۂ پسر بر
پدر حرام است اگر فرج داخل او را ببیند حتی کہ اگر پدر زن را طلب میکرد
دستش بشہوت بر دختر نہ سالہ رسید زن بر و حرام گردد و اگر دست
پسر بمادر بشہوت رسید بر پدرش حرام گردد و بر و حلال نشود و یا نظر پدر
بر فرج درون دختر خود افتاد و اشتہا کرد کہ اگر مرا اینچنین کنیزک بودے با او وطی
میکردم زن بر وے حرام شود از جہت بردن اشتہا و یا پسر فرج درون
مادر را دید بر پدرش حرام گردد و اگر زن ذکر مرد نے را ببیند
بشہوت نیز حرمت مصاحرت ثابت میگردد و اگر بر مادر زن دست
افتاد بشہوت نیز دخترش حرام گردد خزانۃ المفتین و مجموع خانے و ملتقط
مسئلہ اگر بلمس و نظر اینچنین زنان مذکورین فی المسئلۃ الاولی در حال
انزال شود حرام نگردند زیرا کہ تصرف شہوت او در غیر محل است و ایضا اگر دخول
کرد در دبر زن دخترش بر و حرام نگردد زیرا کہ این تصرف شہوت در غیر محل
است مجموعہ خانی معاملات **مسئلہ** جمع کردن میان دو زنے کہ
اگر فرض کردہ شود یکے از ایشان را ذکور دیگر انثی نکاح جائز نبود پس

ف ۲ و نکاح کنیز
آنچہ نکاح کردہ است پدران

ف شمارہ ۱۲
آنچہ نیاورد بارہ چہارم در
شروع و تمنی ۱۲

جمع کردن در نکاح یک شخص نیز جائز نیست مگر در سه زن بی تناقض اول
چون دختند روا بند یعنی زنے که شوہر او را دختر باشد از زن دیگر جمع میان
ایشان روا است دوم خوشدامن و زن پسر ان یعنی اگر کسے زنی را باسو آن
دیگر نکاح خود جمع کند نیز روا است سیوم زن و کنیزک آن زن شرح ابو المکارم
مسئلہ بخشیدن وطی کنیزک بکسے روا نیست مگر بدو تمام کنیزک را به بخشد و
یا بخرد و یا نکاح کند منقول است که شخصے بخدمت ابن عمر رض حاضر شد و گفت
که مادر من وطی کنیزک خود را بمن بخشید روا هست یا نه گفت روا نیست مگر
بسه چیز که تمام بتو بخشد و یا او دیگری و یا در نکاح خود آری شرح السنة مسئلہ
حرام کردن حلال سوگند است قاضیخان و همچنان اگر شخصے گوید که با تو سخن
کردن بر من حرام است پس سخن گفت کفارت یمین لازم شود و همچنان
اگر گفت که حلال الله حرام او کل حل علی حرام او حلال المسلمین علی حرام
و نیت نکرد چیزے را امام فضیل و فقیه ابو جعفر و ابو بکر الاسکاف و ابو بکر بن سعید
گفته اند که بدین الفاظ اگر آن شخص را یک زن باشد بائنه شود ببیک
طلاق و اگر چهار زن داشته باشد همگی ببیک طلاق بائنه شوند و اگر
نیت داشته باشد سه طلاق رائه واقع شود و لا یصدق فی عدم النیة
قضاءً لانه صار عرفا و لهذا لا یحلف به الا الرجال و فی النوازل مسئلہ اگر شخصے
گوید که حلال خدائی بر من حرام اگر فلانی کار نکنم و نکرد پس او را اگر زن باشد
زنش طلاق شود ببیک طلاق بائنه و اگر او را نباشد بعد ازان تزویج کرد زنی را
بر و کفارت لازم است جز طلاق شرح شمسی مسئلہ مردی تزویج کرد زنے
را در عدت وفات و جماع کرد با و بعد از مضے عدت اگر شوہر دیگر کند جائز است
زیرا که شوہر سے که در عدت کرده بود شوہر نبود بلک زانی بود و بهر طریق عدت
منقضی میشود و اگر دران عدت از و حمل گرفت نیز عدت منقضی میشود
و بمضی عدت نه بوضع حمل مضمرات مسئلہ مردے تزویج

کرد زن دیگری را او دخول کرد یا او خبر ندارد از شوئی دیگر آن زن بعد از
فرقت یجب العدة علیها یعنے بر و عدت لازم شود و اگر آن مرد بر بودن شوہر
آن زن خبر دارد پس بعد فرقت عدت لازم نشود و لا یجب العدة علیها
زیرا کہ گویا او زانی بود و در زنا عدت نیست و نیز بر شوہر اوّل حرام نشود
بسبب زنائی او فتوی برین است شرح شمسی **مسئلہ** در عدت چرا سہ
حیض مقدار کردہ اند و حال اینکہ یک حیض نیز کافی بود **جواب** حیض اوّل
از برائی شناختن پاک بودن رحم زن است از نطفۂ شوہر اوّل زیرا کہ اگر
در و نطفہ است پس عدت او وضع حمل باشد و حیض دوم تحریمۂ نکاح زن
است بر آن شوہر و حیض سیوم از برائی فضیلت زن آزاد است تا فرق
باشد میان کنیزک و سیّدہ **مسئلہ** ولا عدة علی ذمیة طلقها ذمی
شرح ابو المکارم **مسئلہ** چہار زن را عدّت نیست اوّل مطلقہ پیش از دخول
دوم حربیہ کہ فرار کند از زوج و شوہر را در دار الحرب بماند سیوم چون
دو خواہر را بیک عقد تزویج کند باید کہ یکے را رہا کند و آنرا عدت نباشد
و وطی کردن مر این دیگر را شاید امّا بنکاح کردن یکے را باز دیگرے را
بنکاح کرد ہمان اول بر و طلاق شود تا آنکہ عدت او نگذرد آن دیگر بر و
حلال نگردد و اگر یکے را طلاق داد و دیگر خواہر او را بنکاح کرد نیز نکاح
روا نیست تا عدت آن نگذرد چہارم شخصے را چہار زن بودند و زن
پنجم بر و کند زن اوّل طلاق میشود و او را عدت نیست **مسئلہ**
العالم کفو للعلوی **وایضا** قال العالم الفقیر کفو الجاهل
الغنی مختصر و شرح ابو المکارم **مسئلہ** قریش را چرا قریش نامند
جواب بدو معنی یکے آنکہ قریش نام جنبندہ است در دریا از ان
ایشان را قریش نامند و قبیل قریش کسب را گویند و ایشان
کسب و تجارت بسیار میکردند از ان قریش نامند شرح شمسی

۴ نیست عدة بر ذمیه که طلاق داده باشد او را شوهر ذمی او و ۱۲

۵ عالم ما متحد است برای این سبب فرمود که نسبت است در کمالات عالم یکسان ماند است برای جاهل و فقیر ۱۲

مسئلہ در بیان یزید

فائدہ ہر کہ خوردنی خشک یعنی بے قبض بخورد نزع روح بر او آسان باشد

مسئلہ لعنت راندن بر یزید روا ہست یا نہ **جواب** نی زیرا کہ او از اہل قبلہ بودہ است و بسبب سلاح کشیدن بر اولاد رسول اللہ عاصی شدہ نہ کافر و ہر کہ بر او لعنت گوید بقول امام اعظم رضی اللہ عنہ آنکس رافضی گردد و آن لعنت بر او افتد شرح امالی کقول ماتہ ولم یلعن یزید بعد موتہ + سوی المکثار فی الافراء غال + بدان ای فرزند چون ذکر یزید در میان افتاد پس شمہ از جنگ او بیان کنم کہ چون بود زیرا کہ اکثر اہل روافض آنرا بکذب بدل کردہ و زیادت نوشتہ و مردمان عوام را بدان سبب کافر ساختہ اند منقول است کہ ابراہیم نخعی را کسی سوال کرد کہ ہیچ خبر داری ازان جنگ کہ چگونہ بود گفت دستہائی خود را در جنگ بخون نیالودہ ام الحال زبان خود را بخون آلودہ نکنم زیرا کہ آنچہ میان صحابہ گذشتہ است از شر و بدی قصہ آن جائز نیست تا عوام الناس در شک و ریب نہ افتند و عداوت ایشان در دل نیارند کہ بسبب عداوت کافر نشوند و اکثر ازین اہل روافض با امیر المومنین معاویہ رضی اللہ عنہ نیز دشمنی دارند و نمیدانند کہ او از اصحاب خاص رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بود در خبر است کہ روزی بہ پیش رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نشستہ بود حضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ ای معاویہ از پشت تو بوی خون می آید گفت چہ باشد یا رسول اللہ گفت از پشت تو فرزندی بزاید کہ ہلاک کنندہ اولاد من باشد حضرت معاویہ قسم بخدا یاد کرد کہ من در عمر خود زن نگیرم در تمامی عمر بے زن بود روزے مرتضی علی او را بخدمت رسول علیہ السلام فرستاد کہ خلافت بعد از شما بکہ باشد فرمود بعد من ابو بکر صدیق خلیفہ باشد گفت بعد او فرمود فاروق گفت بعد او فرمود عثمان ذی النورین گفت بعد او فرمود سوال کنندہ بعد از رحلت خلفای شش گانہ حضرت معاویہ بمرتضی گستاخی کرد بطریق ملاعبت گفت کہ یا امیر سوال کنندہ من بودم خلافت بمن میرسد مرتضی گفت لا بل سوال

مسئلہ در بیان قصہ یزید

لعنت گفتہ است کسے بر یزید بعد از مرگ او یا نہ بسیار گویند و در بر یکدیگر از حد در گذرند ۱۲

کننده من بودم زیرا که شمارا من فرستادم قبول کرد اما بعد از حضرت مرتضی
دو سال خلافت بی بی عائشه صدیقه رضی الله عنها میکرد بعد او اختلاف
درمیان صحابه افتاد حضرت معاویه گفت من باشم و بو علی نام اصحاب بود او
بخود اضافت میکرد تا بهمین سخن میان ایشان جنگ افتاد بسیت و یک هزار
اصحاب کشته شدند و پیش ازین حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم گفته بود که علامت
قیامت آنست که درمیان اصحاب من جنگ و تیغ کشی پیدا شود اما بقوت شمشیر
بادشاهی بمعاویه رسید شبی بول میکرد از دیوار کلوخی را بگرفت تا خود را پاک
کند بتقدیر الهی دران کلوخ کژدمی متوطن بود بر سر ذکرش نیش زد چنان
درد و الم روی نمود که در شب و روز نمی آرمید تا بحالت نزع رسید حکیمان
روی زمین جز این دارو ندیدند که تا نطفه پشتش در فرج نریزد شفا نیابد معاویه
گفت من قسم یاد کرده بودم که زن نخواهم کرد حکیمان باتفاق یکدیگر زنی را
آوردند که بغایت پیره و بهرم رسیده بود چون امیر المؤمنین معاویه بدو دخول کرد
دروش قرار شد اما بحکمت الهی تا سخن رسول الله صلی الله علیه وسلم دروغ نشود نطفه
در رحم آرام بگرفت و ازان یزید تولد شد بدخوئی او ازان بود که زهر گژدم بر بیضش
آمیخته بود منقول است که چون امیر المؤمنین حسین رض تولد شد حضرت رسول
صلی الله علیه وسلم در گوش راست او اذان بگفت و در گوش چپ او اقامت بگفت
دران زمان فرشته نازل شد بغایت عظیم مهتر جبرائیل گفت یا رسول الله هر دو
بال او خشک شده اند دستهای حسین را بر هر دو بال او بمال تا سبز شوند چون
مالید سبز شد و فرشته برفت حضرت از جبرائیل پرسید که این چه بود گفت که
بعد خلقت این فرشته عصیانی از دستش بیامد بفرمان رب العزت
هر دو بالش خشک شد اما خطاب رب العزت بران شد که چون نبیره رسول صلی الله
علیه وسلم از پشت زهری پدید آید تا ترا پر بر و یا نم الحال این همان فرشته بود رسول صلی الله
علیه وسلم خوشدلی کرد که نبیره من بمجرد ولادت صاحب درجه گشت پس چون لائق حال انبیا

واولیا است که خوشحالی را با ایشان راه ندهد مهتر جبرائیل بفرمان رب الجلیل گفت
که یا محمد صلی الله علیه وسلم هیچ میدانی که موت او در کجا باشد و باو چه پیش آید
گفت نی گفت موت او در دشت کربلا از دست سواران پسر معاویه باشد
وچنین وچنان برو گذرد و کشندهٔ او شمر نام و بر سینه پیس بود حضرت گفت
من زنده باشم گفت نی گفت مادر و پدرش زنده باشند گفت نے گفت
خلفای راشدین گفت نے حضرت بگریست برغریبی حال او **وایضاً**
روزے حسن و حسین ببی بی فاطمه عرض نمودند که روز عید می آید و ما یان جامه
نداریم فاطمه زهری این را برسول باز گفت دران زمان مهتر جبرائیل دو جامهٔ
سفید از بهشت بیاورد اما ایشان که خاصیت کودکان است قبول نکردند گفتند
از برای ما جامهٔ رنگین میباید مهتر جبرائیل فرمود که هر دو را در طشت آب انداز ند
بهر نوعی که ایشان میخواهند رنگ شوند امیر حسن جامهٔ سبز خواست در حال
سبز شد و امیر حسین جامهٔ سرخ خواست در حال سرخ شد شاید که این پیش
از منسوخ بودن جامهٔ سرخ بود ولا حضرت جامهٔ سرخ را با ایشان نمی پوشانید
چون رسول الله صلی الله علیه وسلم هر دو را خوشحال دید او نیز خوشدل شد باز جبرائیل
گفت یا رسول الله هیچ میدانی که وجه سبز و سرخ بودن جامه چه معنی دارد گفت
نے گفت حسن رض چون جامهٔ سبز پوشیده بدخواهان او را زهر بدهند و اندرونش چون
آب سبز بیرون آید و حسین رض چون جامهٔ سرخ پوشیده دشمنان را بکشند و جامهٔ
او بخون رنگین شود حضرت رسالت پناه باز غمگین شد و شادیش بغم بدل گشت **ایضاً**
مهتر جبرائیل در مقصورهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلم در آمد حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
با حسن رض و حسین رض نشسته بود اما جبرائیل بصورت دحیه کلبی بود ایشان هر دو دویدند
و در دامن جبرائیل علیه السلام در آویختند و دستهای او را میکشادند و نیک نیک میدیدند
جبرائیل علیه السلام گفت یا رسول الله ایشان چه غرض دارند گفت تو بصورت
دحیهٔ کلبی آمدے و دحیهٔ کلبی هر گاه که می آید برای ایشان چیزی مے آرد از ان

بتو تیز نظر نگرند مهتر جبرائیل در حال غائب شد باز آمد و دو سیبی از بهشت
بیاورد و یگان یگان بدست هر یک بداد ایشان خوردن گرفتند رسول الله
خوشحال شد باز گفت یا رسول الله دوست میداری ایشانرا گفت
آری گفت هیچ میدانی ایشان کی بمیرند گفت نی گفت پس از آنجا خاک
بیارم پارهٔ خاک از انجا بیاورد و گفت یا رسول الله این خاک را نگاه کن هرگاه که
ایشان بر آنجا برسند این خاک سرخ شود و چون دختران را ببرند خون
بدر آید این علامت شهادت ایشان بود رسول الله آن خاک را با مهانی
داد برای محافظت **پس معلوم باد** ای فرزند که مقدار کار ها هرگز دروغ
میشد ندو اختراع و اهباع هر چیز از واجب تعالی است مگر اینکه انگشت
تعرض ببندگان دراز است **منقولست** که حضرت معاویه رضی الله عنه
را هژده لک سوار بود اما چون بزیارت روضهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلم
می آمد امیر زادگان استقبال مینمودند چون نظر معاویه بر ایشان میرسید ایشانرا
قسم بروح پاک حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم میداد که از اسب فرود نه آیند و خود فرود می آمد
و پائهای مبارک ایشان را بوسه میکرد و در پیش ایشان میدوید حتی که
بعضی مردمان جاهل طعنه میکردند که تملقی و چاپلوسی میکند **منقول است**
که روزی پشتواره برداشته در روی بازار میگذشت و میگفت اُخْلُوا
الطَّرِیقَ لِلْاَمِیرِ یعنی ای مردمان راه خالی کنید برای بادشاه همه اهل بازار گفتند
زهی شرافت که او راست که باوجود این شوکت و دبدبه از برداشتن پشتواره
ننگ نمیکند **آورده اند** که امیر المؤمنین معاویه رضی الله در کل حین و اوقات
به یزید نصیحت میکرد که ای فرزند بر تو باد که با خاندان رسول الله صلی الله علیه وسلم
عداوت نجوئی تا بهلاکت هر دو جهانی هلاک نشوی و سبب عداوت ایشان آن بود
که روزی یزید غلامی را برای خود بامید خریدن بهایش قطع کرد امیر حسین رضه
در میان آمد و برای خود بخرید یزید دلگیر شد اما سخت تر عداوت این بود که روزی

یزید گفت ای پدر اگر شہر بانو را در نکاح من در آری ہر وصیت کہ بکنی بعد از تو
بجائی آرم و شہر بانو زن عبد اللہ بن زبیر رض بود طلاقش دادہ بود معاویہ گفت کہ
وصیت من ہمین است کہ بخاندان رسول اللہ عداوت بنجوئی دیگر از تو دانی یزید
قبول کرد در حال سلمان فارسی رض را در پیش شہر بانو فرستاد کہ اگر یزید را قبول
کنی ترا رئیس ہمہ زنان سازم چون در راہ میرفت قاسم بن عباس ابن عم
النبی صلے اللہ علیہ وسلم جوانے بغایت ظریف و باجمال و رندی و تندی استادہ بود
غرضش پرسید واقعہ باز گفت قاسم گفت عرض حال ما را نیز برسان چون از تو
در گذشت امیر حسن رض استادہ بود غرضش پرسید واقعہ باز گفت امیر حسین رض
گفت عرض حال من نیز برسان چون سلمان نزدیکش رفت شہر بانو زن صاحب
جمال کہ در جمالیت و زیبائی بے قرین بود دید خود نیز برو عاشق شد گفت اے
شہر بانو من رسول معاویہ بودم برای یزید کہ ترا رئیس ہمہ زنان سازد در راہ
قاسم و امیر حسین رض نیز خود را بتو عرضہ کردند و من نیز آشفتہ تو شدم الحال ہر کہ
راضی باشی باش شہر بانو گفت اے سلمان من چون بکنیز کی خاندان رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قبول شوم ازان باز نگردم مرا امیر می باید چون بامیر رسید
در نکاح خود در آورد چون سلمان خبر را بمعاویہ رساند گفت ای سلمان الحال فتنہ
در میان یزید و خاندان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دشوار پیدا خواہد شد بعد از مدت چون
امیر المؤمنین معاویہ رحلت نمود یزید بہ بادشاہی بنشست امّا امیر زادہ گان ہرگز بہ پیش
او نمیرفتند روزے شخصے را بر ایشان فرستاد کہ مطیع و فرمان بردار پدرم بودید
از من چرا روی گردانیدید گفتند شنیدہ ایم کہ بساط تو سگے افتادہ بود و کار
خلاف شرع از تو در وجود می آید روئی ترا نخواہیم دید یزید چند نفر را فرستاد
تا ایشان را بزور لشکر گرفتہ بیارند چون لشکر رسید ایشان را در مسجد حصر کردند
امام امیر حسن رض را ہژدہ پسران بودند جنگ کردند لشکر یزید را شکست دادند
و خود را خلاص کردند بعد ازان پیرہ زنے اختراع کردہ امیر حسن رض را

زهر داد در حال شکمش چنانکه جبرائیل گفته بود زرد و سبز روان شد و او دران
حال از شکار باز آمده بود پیره زن در آب اورا داد چون امیر حسین رض برو رسید
زهر دهنده را پرسید که چه کس باشد حسن رض گفت ای برادر قول جد من بود دروغ
نمیشد سکوت بهتر است بعد از دفن کردن او یزید لشکر بسیار در عقب او
روان کرد اما اهل کوفه کس را فرستاد که اگر امیر حسین رض بیاید مدد بکنم مرا و را چون
امیر حسین روان شد پسر یزید حرود نام علی الصباح به شش هزار سوار بدو
پیش آمد و نماز بامداد عقب او ادا کرد گفت ای امیرزاده اگر روی این بدبخت
به بینی هیچ نبود و ترا از و ضرری بنا شد گفت من هرگز روی او را نه بینم که سگی
را بر بساط جائی داده است همچنین سه روز در راه میرفت و هر سه روز
حرود بدو پیش می آمد و نصیحت میکرد امیر حسین رض قبول نکرد و همراه امیر
اشتر رسول الله صلی الله علیه وسلم بود هر جا که در سفر آن اشتر خواب میکرد ایشان فرود می
آمدند روز سیوم آن اشتر خواب کرد هر چند کردند روان نمیشد فرود آمدند امیر
گفت نام این مقام چه باشد گفتند دشت کربلا چون درخت از برای هیزم
بریدند خون بیرون میشد چون از ان خاک را دیدند سرخ شده بود امیر گفت ساکن
باشید که مقام شهادت من همین است من از جد خود شنیده ام اما پیش از ایشان
هژده لک سوار یزید رسیده بودند و کلانتر ایشان عمر بن سعد بود و سعد از عشره
مبشره بود و کنار آب را گرفته بودند باز حرود پیش آمد و زمین را بوسه داد
که اگر روی او را به بینی بهتر بود امیر قبول نکرد گفت پسر تو بر جای خود باش
تا من از بهر تو اول جنگ بکنم بلشکر پدر خود این شش هزار سواران بیکبارگی
تاختند همگی شهید شدند بعد ازان پیره زنی پسر خود را آورد همان یک
پسر داشت شهید شد بعده امیر حسین رضی الله تعالی عنه علی اصغر را
فرمود که تو با جمع لشکر جنگ را اختیار کن زیرا که نسب رسول الله صلی الله علیه و
سلم منقطع خواهد شد در پیش رسول الله صلی الله علیه وسلم چه عذر آریم اما خود بتاخت بهیچ نوع

بدست ایشان نمی آمد کمند ها بلا عدد بر آویختند و از اسپش انداختند چون بنشست
چوانے بر و رسید برائے قتل گفت من حسین بن علی بودہ ام آن برگشت بعدہ
شمر بن جوشن رسید ہر چند کار د بر گلویش میمالید بریدہ نمیشد امیر حسین رضؓ گفت
کہ نام تو چیست گفت شمر گفت جامہ را از سینۂ خود باز کن چون باز کرد
سینہ اش پیس بنمود گفت از قفا کار د بران کہ گشندۂ من ہم تو باشی چون
سر او را در پیش عمر سعد برد شمر گفت ای عمر بہترین قوم را کشتم عمر شمشیر را
بر گردنش زد و بکشت کہ بہترین قوم را چرا کشتی بعد ازان جمع اصحاب و
خاندان را بطرف یزید روان کردند امّا زنان در عماری بودند کہ ہیچ نامحرمی
روئے ایشان را ندید چون در راہ میرفتند شبے سر امام حسین رضؓ را در خانۂ مردے
صالح نام نہادند علے الصباح چون سر را از و طلب کردند سر پسر خود را بریدہ
فرستاد قبول نکردند ہکذا ہفت پسر داشت و کلہ ہا را بریدہ داد قبول نکردند
چون کلۂ ہفتمی را ببرید دعا کرد کہ یا الٰہی شکل پسر من چون حسین رضؓ گردان ہمچنان شد
ایشان ہمانرا بردند و صالح سر حسین رضؓ را آوردہ بدو ہمراہ کردہ دفن کرد بدان
ای فرزند درین ہژدہ لک سوار یک کافر نبود بلکہ ہمہ مسلمانان و اکثر اصحاب
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را دیدہ بودند زیرا کہ کافر را بعد از بعثت رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم تا این غایت در روم مدخلی و فتحی نرسیدہ است مگر در آخر الزمان
برسد و آنچہ در مقتل کہ مصنف رافضی بیان کردہ است ہمہ افترا و بہتان است
و بسبب انقطاع عقیدۂ مردمان از خاندان است زیرا کہ بخاندان رسول اللہ
صلے اللہ علیہ وسلم این طور کارہائے ناشائستہ چگونہ میرسد و مسلمانان چگونہ ایشانرا
خوار می پنداشتند و سبب جنگ از نا قبول کردن امام حسین رضؓ بود امر بادشاہ را
و یزید لشکر را محض برائے قتل او نفرستادہ بود بلکہ برائے بگرفتن او فرستادہ بود
تا گناہ خود را بدو عرضہ کند کہ من چہ گناہ دارم و آنچہ بعضے مصنفان گفتہ
اند کہ یزید بقتل او راضی شد کافر شد در احیاء العلوم

می آرد که آن قول را اعتبار نیست زیرا که از زبان او کسے نشنیده و از دل
او کسے خبر دارد و گمان بد بردن بر مسلمانے نهی است که ظنّوا المؤمنین
خیرًا واقع شده است **وایضًا** بقصاص امیر حسین رضی
الله تعالی عنه کشتن یزید سرداران لشکر را نیز علامت نارضائے
اوست چه اگر راضی بودے سرداران لشکر را چرا کشتی زیرا که او را در دنیا
از هیچ کس بیم و ترس نبود **منقول است** که چون زین العابدین علی اصغر
رضی الله تعالی عنه را در پیش یزید حاضر آوردند زین العابدین رض بر تخت
قرین او نشست یزید دستها را بر گردن خود انداخت و استاده شد
و گفت ای امیر زاده باید که مرا به بخش و بجل کن زیرا که من لشکر را
برائے قتل او نفرستاده بودم بلکه میخواستم که گناه خود را
بدو عرضه کنم که چه گناه دارم چون یزید بغایت الحاح و تضرّع و
زارے بنمود علی اصغر رضی الله عنه قبول نمیکرد ارکان دولت باو همراه
در شفاعت استادند و گفتند که اے امیر زاده تو اولاد رسول الله صلی الله
علیه وسلم هستی و رسول الله صلی الله علیه وسلم را کینه و طلب انتقام از کسی نبود
بیا تو ازین درگذر زیرا که عادت خسیس که این مردمان راست چه اگر از ایشان
روزے هزار بدی بیاید بدان ننگرند و اگر از اکابر دین و دنیا و دین خصوصًا
از عالمان اهل یقین ذره از هزار صادر شود آنرا از اقلیمی باقلیمی رسانند
بعد ازان علی اصغر رضی الله عنه گفت که به بخشم اما به چند شرط
شرط اوّل اینکه قاتلان پدرم را قصاص کنی در حال دوازده
نفر سرداران لشکر را بیاوردند گفت که اے بدبختان من که
شما را بکشتن فرموده بودم چرا کشتید گفتند شمر بن جوشن
او را بکشت و شمر را عمر بن سعد بکشت گفت بسبب بیفرمانی
شما را بکشم همه را زنده پوست کشید **شرط دوم** اینکه پیش ازین امیر

شرط دوم اینکه پیش ازین امیر حسن رض و حسین رض و فاطمه زهری رض را در خطبهٔ جمعه یاد
نمیکردند گفت اینها را یاد بکنم یزید قبول کرد شرط سیوم اینکه بادشاهی
مدینه را بمن سپارد قبول کرد شرط چهارم اینکه اهل و عیال و اصحاب را همچنان
برهیئت خود چنانکه مستورات اند همه را توشه و بدرقه همراه کن تا
بمدینه برسم یزید قبول کرد پنجهزار سوار را بدو همراه کرد چون براه میرفت
امام محمد حنیفه بدو پیش آمد دوازده بادشاهان بدو همراه بودند و بادشاه یمن
بدو نیز همراه بود قمقمه نام که سیصد من کار داشت امام محمد حنیفه رض گفت
ای نور دیدهٔ من این چه حال است گفت بدین شرط خون پدر را بخشیدم
امام محمد حنیفه گفت که غلط کردهٔ تا من زنده ام ولایت از من است
قصاص و عفو بغیر از من بشما نمیرسد آن پنجهزار لشکر را بکشتند
و بطرف روم روان شدند چون برسیدند یزید را در قلعه محصر کردند بیرون
قلعه سواران جنگ کردند توغان بن زرین با سه هزار سوار سوداگر بود
دران روز شهید شد امّا لشکر یزید را شکست دادند مدتی همچنان میکردند
امّا در مصاف امام حنیفه کسی نمی استاد و هر روز شکست میخوردند پس چاره
جز این ندیدند که بنزدیک دروازهٔ قلعه چاهها کندیدند و اندک خس و
خاشاک بر بالائے آن انداختند چون امام حنیفه رضی الله عنه بیخبر
بر دروازه تاخت با یکے از اصحاب در چاه افتاد او را بگرفتند امّا دست
راست او نیز شهید شد و بدرون قلعه در آوردند در شب اتفاق
کردند که فردا امام را از بیرون قلعه بکشند دران شب آن همراه امام
بگریخت و این خبر را بلشکر امام برساند قمقمه گفت ای جوانان شما
خود را مهیا دارید و من در برج قلعه پنهان شوم چون او را بیرون کشند من
دروازه را بگیرم قمقمه پنهان شد و لشکر ساخته شد چون علی الصباح اول
از دروازه برآمد همان کار سیصد منی بر متعصبان او کوفت که مردمان بلا

عدد در یک کرت مردند و دروازه را بگرفت در حال لشکر را در حصار در آورد و
آن ہژده لک را بتمامه همه کشتند اما یزید موئی ریش را بگندید و سیاہی دیگ بر
روئی خود مالید تا سیاہ وش شد و پوستین را باز گونہ بپوشید یعنی موئی ما
بیرون کرد و چرمش اندرون و ریسمان کاہ را بر میان بست و داس را در میان
خود خلانید و روان شد و از قلعہ بر آمد ایشان چون یزید را نیافتند
بادشاہے روم را بعلی اصغر سپردند و دست امام محمّد را آوردند و دعا کردند
متصل شد روزے کسان زرین در بیابان میر فتند دیدند کہ شخصے
بدین ہیئت گاہ گاہے میبرد و گاہ چوب اما بطریق خداع ایشان دانستند
کہ یزید است گرفتہ در پیش علی اصغر آوردند علی اصغر گفت کہ چون یک بار عفو
کرم قتلش روا نباشد اما بند سخت نہادہ چنانکہ چاہے بکند و بر بالائے آن
چوبے را دراز نہاد و بوقت شام او را از ان چوب میکشید و در چاہ آویزان میکرد
و مروان نام حکیمی بود کہ دائم اوقات در میان اصحاب فتنہ انگیزے میکرد
مقدار دو میل از دور زمین را شگاف کردہ باین چاہ رسید یزید را بیرون
کردہ بر دو سہ صد کس روز و شب او را نگاہ میکرد آوردہ اند کہ شکمش
چون طبل آماس کرد و سہ صد کژدم سیاہ در و پیدا شد کہ شب و
روز از درد آن نالان بود شبے در خواب دید کہ در پیش امیر حسین رض
استادہ است و فوطہ بگردن انداختہ و زاری و تضرع نمود کہ یا امیر بر من ہیچ
گناہ نیست کہ از گناہ من درگذر و مرا بہ بخش امیر نمی بخشید یزید گفت یا ابن
رسول اللہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را کینہ بود ترا نیز نمی باید چون جد را بدو شفیع
آوردگفت بخشیدم گناہ ترا ازان شادی چون بیدار شد تاب و پیچ خورد
شکمش بتر قید و آن کژدمان بیرون آمدند و آن سیصد کس را بخوردند ہمگی
بمردند تا این غایت کژدم سیاہ را عادت است کہ کسی را نمیخورد و اگر میخوردمی مرد
و این قصہ جنگ میان اصحاب کہ روافض بکذب بہتان بدل کردہ اند خدا تعالی

مارا و شمارا و جملہ مومنان را و مصدقان را بحرمت شہیدان دشت کربلا بیامرزد
و بردین مصطفوے مقیم دارد آمین و یارب العالمین **مسئلہ** گوشت
و شیر جانور پلیدے خوار رواہست یا نہ **جواب** ہست بی حبس واختلفوا
فی لحم الجلالۃ وشرب لبنہا واکل بیضہا فقال مالک وابو حنیفۃ والشافعی رحمہم اللہ تعالے
یباح ذلک وان لم یحبس مع استحبابہم حبسہا وقال احمد یحرم الا ان یحبس الطیر
ثلث ایام روایۃ واحدۃ واختلف الروایۃ عنہ فی الابل والبقر والغنم فروی
عنہ ثلثۃ ایام کالطیر وھو الاظہر والثانیۃ اربعون یوما نقل من اختلاف
الائمۃ **مسئلہ** اگر شخصے زراعت را بآب پلید آب دہد
آن زراعت خوردن را شاید یا نہ **جواب** شاید واختلفوا
فی اکل الزروع والثمار والبقول اذا کان سقیہا بماء النجس وعلقہا بالنجاسۃ
فقال ابو حنیفۃ ومالک والشافعی رحمہم اللہ تعالی ھی مباحۃ وقال احمد رح یحرم
اکلہا ویحکم بنجاستہا اختلاف الائمۃ **مسئلہ** پس خوردۂ زاغ حلالست یا
جواب حلال ہست فی خزانۃ الفتاوی **مسئلہ** سؤر الغراب طاہر باي
حال کان لانہ یمسح منقارہ فی کل زمان وقال ابو القاسم ھو الصحیح وعلیہ الفتوی
مسئلہ لو تصرف المرأۃ فی ملک زوجہا لا یجوز وعلیہ الفتوی **مسئلہ** فی المحیط
لو باعت المرأۃ مال زوجہا واشتری شیئا بثمن زوجہا بغیر اذنہ بطل فتاوی استروشنی
مسئلہ رجل یصلی علی القباء والقمیص کیف یطرحہ قال الشمس الائمۃ
یجعل قفاہ من تحت رجلیہ ویسجد علی ذیلہ والبطانۃ تحتہ وکذا علی جلد الحیوان
شرح ھدایہ **مسئلہ** اگر زنے بدرد زہ گرفتار باشد باید کہ سورۂ کافرون و
اخلاص وسورۂ فلق وخناس را بترتیب نوشتہ بدہد کہ بخورد فی الحال خلاص
شود واگر سورۂ والضحی نوشتہ در کمر بندد فی الحال خلاص شود امّا بعد
از ولادت بشتاب تمام دور کند والّا رودۂ آن زن خواہد افتاد **مسئلہ**
قال شوف الائمۃ الاسکندری لا یقبل شہادۃ الرعیۃ للشحنۃ وللرئیس

والعامل لجهلهم وميلهم خوفا منهم وكذا شهادة المزارع قنية وكذلك لا يقبل شهادة من يأكل في السوق وبين ايدي الناس لان ذلك لا يفعل من كان له مروة معدن

فائده از خواجه احمد کیسوی علیه الرحمة منقول است هر که راتب لرزه شود باید که این کلمات را بخواند و بدمد مجرب است و اگر چنین نوشته آب کرده خورد نیز مجرب است این است بترکانی رفتان دور فتان سنگ تان دور کنون دور منون دور کنون منون جنون دور یا احسن ابلیق قلیدے کتیر المدی کتیر المدی برحمتك یا ارحم الراحمین

مسئله در کوهستانی می آرد که اگر مسافر به مقیم اقتدا کند در نماز چهارگانی باید که دو رکعت را نیت کند زیرا که اگر چهار رکعت را نیت کند جامع باشد میان نفل و فرض در یک نیت و این جائز نباشد و باید که بعد از نماز دو رکعت اوّل دو رکعت اخیره را بنا بر تبعیت امام بجاے آرد زیرا که تبعیت امام واجب است و این سماع استاد خواجه لطف الله متع الله المقتبسین بطول بقائه

مسئله اذا مات الرجل وترك امرأة او طلق امرأة وتزوجت المرأة بزوج آخر لا يجوز لابيه واخيه وعمه وغيرهم ان يأخذ منه شيئا وان اخذ فهو حرام نقل هدايه

مسئله اگر غلام کسے بدزدی اقرار کرد بحضور خواجه دست او را ببرند و اگر کسے غلام و یا کنیزک را یا چیزے از متاع خانه بدزدد چه واجب آید **جواب** درین صورت نیز قطع دست است و مال ایشان را نیز ضامن باشد تحفة الاسلام

مسئله اگر بر دزدی مال دزدیده گواهان گواهی دهند بشنوند یا نه **جواب** بشنوند امّا اگر گواهی بر دزدی دیر مینه میدهند نشنوند و مسموع نباشد زیرا که چون توقف بگواهی کرد گوئے رضا بدزدی دارد پس هر که رضا بدزدی دارد گواهی او در باب دزدی قبول نباشد و حدّ توقف نزد بعضے یک روز است و نزد بعضے سه شبانروز است تحفة الاسلام

مسئله رجل اشترى بقرة على انها حاملة فاذا هي لم تكن فانه يرد لفساد البيع من فتاوى ستارخانے

۱ دزدگر حاکم چه کار کرده است

جاهلان اندوهیل میکنند بدروغ از سبب خوف از ایشان و بهمچنین شهادت زارع و همچنین قبول کرده نشود شهادت کسیکه بخورد در بازار در برابر مردم

۲ زنیکه باشوهر بد میکند او را

۳ دختیکه بسیار در میگذارد

زن یا طلاق دهد شوهر ان خود را نکاح هیچ مرد آن زن نشود تا وقتیکه شوهر اول روایت شده برادر

۴ دعوا دزدی کرده گرفت آن چیزے را اگر

۵ مرد سے که خرید ماده گاو آبستن را بعد از خریدن او حامله بود پس ناگاه آن حامله نبود تحقیق رد کرده میشود آن گاو را بجهت فساد بیع

مسئلہ ولو لم یشترط فوجدها حاملة لا یردها بخلاف الجاریة لان التحمل فی البهائم زیادة وفی الجاریة عیب تاتارخانی **مسئلہ** رجل مات ولم یترك شیئاً للورثة وطلب الغرماء من الورثة دین المیت ما علیه من الفرض فلا حق للغرماء من الورثة خلاصة **مسئلہ** چون شخصے نیت روزه در شب کند باز دران شب ازان نیت بگردد آن روزه بر و لازم گردد یانے **جواب** نی اذا نوی فی اللیل ثم رجع فیه صح الرجوع خزانة الفتاوی **مسئلہ** بول الهرة لا یکون نجسا لعموم البلوی وبه اخذ الفقیه ابو اللیث ومن منیة الفقهاء ان هذه المسئلة فی الهرة الذکر امّا فی الانثی فنجس بالاتفاق امینه **مسئلہ** اگر شخصے بر دیگرے غله چون جو وگندم وغیره قرض دارد باجل معلوم وبوقت اجل غله یافته نشود قاضی تا فصل دیگر او را مهلت دهد عجائب الغرائب **مسئلہ** اگر کسی بهایم وطی کند گوشت آن بهایم خوردن شاید یانه **جواب** شاید اصح آنست که وطی کننده خود بخود نخورد و دیگران بخورند تحفة الفقه واختلفوا هل یجوز ان یأکل منها هو وغیره فقال ابو حنیفة رح لا یأکل هو منها ویأکل منها غیره وقال احمد یأکل منها هو وغیره ولاصحاب الشافعی وجهان وقال مالك لا یأکل منها هو ولا غیره ویحرم اکلها علی الاطلاق اختلاف الائمة **مسئلہ** واختلفوا فی رجل اکره رجلا علی ان یقتل اخرة فقال ابو حنیفة رح یجب القتل علی المکره دون المباشر وقال مالك واحمد یقتل المکره والمکره وقال الشافعی رح یقتل المکره وفی المکره روایتان واختلفوا فی صفة المکره فقال مالك ان کان المکره سلطانا او متغلبا او سیدا مع عبده اقید منها جمیعا الا ان یکون العبد عجمیا جاهلا بتحریم ذلك فلا یجب القود وقال الباقون یعم الاکراه من کل ید عادة اختلاف الائمة **مسئلہ** بعد صحابه هیچ احدی را بر دیگری فضل نیست مگر اهل علم وتقوی را وگفته اند که اولاد خلفاء الراشدین نیز بر تیب پدران خود فضیلت دارند بر فرزندان دیگران چون فرزندان ابو بکر صدیق رض بر فرزندان فاروق رض

---

۵۲ گیرنده گی عیب است و در زیاده و نقصان عمل در چهار پایان عیب گرده بیخود اگر عیب گرده بیخود اگر عیب نیست ۱۲

۵۳ مردی بود که بمرد و نگذاشت هیچ ترکه از برای ورثه وطلب نمود قرضداران از وارثان او را قرض دهشت پس نیست هیچ حق قرضداران را بر وارثان آن مرده ۱۲

۵۴ وقتیکه نیت روزه کرد در شب بامداد رجوع نمودن ازین نیت صحیح است این رجوع ۱۲

۵۵ شاگرد گوید نیست پلید از جهت عالم اگر فقاهت و مستقل است از کتاب فتح الفقیه ابو اللیث و ازین حکم ظاهر شد که آنچه بعضی از مردم گویند که گربه نجس است باتفاق غیر گربه نجس نیست باتفاق غیر گربه نجس شده نزد علما مختلف شده است ۱۲

۵۶ ودین مسئله که آیا درست است که بخورد دیگران از جوانات موطوءه خود را یا غیر او را درست نیست پس گفته است امام اعظم رح و غیر او که نخورد واطی را و نه غیر او را و امام احمد رح گفته است که بخورد واطی را و غیر او را و بعضی از اصحاب امام شافعی را درین حکم دو روایت است هر دو را روا است و بعضی از اصحاب امام شافعی را درین حکم دو روایت است بر یکے روایت بر دیگر نه و امام مالک گفته است که نخورد واطی را و نه غیر او را ۱۲

۵۷ گوشت حرام است هر دو نشن ۱۲

وفرزندان او برفرزندان عثمان رضہ وفرزندان او برفرزندان مرتضی رضہ امابرفرزندان
بنی بی فاطمہ زہری رضہ فضیلت ندارند زیرا کہ ایشان نسبت برسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
دارند اعتماد **مسئلہ** المستحب ان یجدد النکاح مع امرأتہ رأس کل شہر لدفع شبہۃ
البینونۃ الحاصلۃ عن التکلم بکلمۃ الکفر وللزوج ان یصیر وکیلا من امرأتہ تزویج نفسہا
بحضور شاهدین کلما وقع فی قلبہ شک وشبہۃ فتاوی زندوسی امادر مشکلات
حذر خافی آوردہ است کہ مہر دیگر بمجرد این عقد لازم شود پس باید کہ اول
ہمان مہر اولیہ را از خود ساقط کند یعنی بخشش کند ازان بعدہ بدان مہر عقد
بندد واگر زن نبخشد حیلہ آنست کہ گوید مرزن رای زن حقوق خودرا
بمن ببخش چون حقوق ببخشد مہر نیز یکے از حقوق باشد وبخشیدہ شود
مسئلہ ذبح کردن مسلمان یعنی آنکہ بغیر کلمہ چیزے دیگر نمیداند وہود
وترسا وگنگ وکودک وزن وختنہ ناکردہ حلال است وعلیہ الفتوی
کنز العباد یجب ان یعلم انہ اذا کان فی المسئلۃ وجوہ یوجب التکفیر ووجہ واحد یمنع
التکفیر فعلی المفتی ان یمیل الی الوجہ الذی یمنع التکفیر لیحسن الظن بالمسلم ثم ان کانت نیۃ
القائل الوجہ الذی یمنع التکفیر فہو مسلم وما کان خطأ من الالفاظ لا یوجب الکفر
فقائلہ مؤمن علی حالہ ولا یومر بتجدید النکاح ولکن یومر بالاستغفار والرجوع عن
ذلک ذخیرہ **مسئلہ** رجل قال لآخر خرق ثوب فلان فالضمان علی الذی خرق
لا علی الآمر خلاصہ اذا امر غیرہ باخذ مال الغیر فالضمان علی الآخذ ولا رجوع علی الآمر
محیط **مسئلہ** اذا سال الماء من فم النائم فاصاب الثوب فالثوب طاہر سواء کان
من ماء الفم او منبعثا من الجوف لان الغالب ان الماء الذی یخرج من الفم حالۃ النوم
متولد من البلغم فیکون طاہرا کیف ما کان عند ابی حنیفۃ ومحمد رہ وعلیہ الفتوی
واقعات حسامی **مسئلہ** البقار اذا ترک البقور علی ید اجنبی یحفظہا ہل
یکون ضامنا قال ان ترکہا مدۃ یسیرۃ مثل ان یأکل ویشرب او یبول او
یغیط او یتوضأ ونحو ذلک لم یضمن لان ہذا المقدار عفو فصول

ہمیشہ باشد ۱۲
واجب است کہ مسلمان اعلم
گردد کہ دران وقت کفر
باشد در کلام مسلم وجوہ بسیار
کہ موجب کفر نباشد ویک وجہ
باشد کہ موجب کفر باشد
پس واجب است بر قاضی کہ رجوع نماید
ان مسئلہ را کہ موجب اسلام است نہ بر
ایکہ نیک ما نہ گمان برسلمان
حدیث شریف ظنوا المؤمنین خیرا
پس اگر قضیہ قائل ان وجہ باشد کہ موجب
منع کفر است انگس مسلمان است وآنچہ
خطا باشد از الفاظ کہ موجب کفر نباشد
قائل ان الفاظ مومن است چنانچہ
بود وامور کردہ نمیشود بتجدید
کردن نکاح را ما مور کردہ میشود بطلب
آمرزش ورجوع ازان الفاظ کہ بانو
نگوید ۱۲
۵۳ مردی بود گفت
دیگرا کہ پارہ کن جامہ مرا فلانکس را
پس بفلان بیارہ کہ کند جامہ مرا
۵۴ وچنین کرد وبیاورد

بالتضمین ضمان
بر افتن مال او
یدکی دیگر را

استروشنی و در فتاوی قرآنخوانی می آرد که اگر خواب کرد و بهایم از و غائب شد و بغیبت از و هلاک شد چون شیر خورد و یاد زد بر دبقا رضامن باشد

مسئلہ تعزیر کردن کسے را بمال جائز است یا نہ **جواب** جائز است بطریق کہ قاضی مصلحت بیند امّا درین سہ امور لازم است کہ مطلقا تعزیر بگذ اوّل درینکہ شخصے بمسجد حاضر نشود برائی خمس اوقات صلوٰۃ دوم اینکہ شخصے برائی کندیدن جوی حاضر نشود سیوم درینکہ شخصے در صف قتال شکست او کند دستور القضاۃ **فائدہ** خرقہ پوشانیدن و شجرہ دادن مریدان را جائز است امّا مرید شخصے باشد کہ ہرگز در خانۂ او فسق و فجور صادر نشود والّا آن مرید بآفات دینی و دنیاوی و ہلاکت اموال گرفتار شود **منقول است** کہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم را سہ خرقہ تبرک باصحاب رسیدہ است یکے را با چادر خود ہمراہ پارہ پارہ کردہ بہر یکے از اصحاب تبرک داد و آن خرقہ کہ در شب معراج آوردہ بامیر المؤمنین علی مرتضی رضی اللہ تعالے عنہ دادہ بود و خرقۂ دیگر باویس قرنی فرستادہ بود و معلوم باد کہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم اویس قرنی را ندیدہ بود بلکہ اویس قرنے بغیب بدو ایمان آوردہ بود و مہتر جبرائیل ؑ او را خبر کردہ بود گاہے روئے بیمن می نشست اصحاب میگفتند یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم روی بہ یمن نشستن شما را بسیار میل است چرا گفت اِنِّیْ لَاَجِدُ رِیْحَ الرَّحْمٰنِ مِنَ الْیَمَنِ **قصۂ او آنست** کہ در یمن شہر یست قرن نام دران شہر بیوہ زنی بود پسری داشت اویس نام امّا از کفاف ہیچ نداشتند چون بعث نبوت رسول صلے اللہ علیہ وسلم شنیدند ہر دو بغیب ایمان آوردند و ہمیشہ صائم الدہر میبودند و این پیرہ زن بغایت پیری رسیدہ بود اویس از محبت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہرگز آرام نمیگرفت امّا از خدمت مادر خلاصی نمییافت در روز شتربانی میکرد و شبانگاہ دو نان جوین حاصل می آورد و ہر دو بدان افطار میکردند آوردہ اند کہ در یمن گرگان اشتران را میخوردند امّا اویس در تمام روز عبادت اللہ تعالی میکرد و گرگان

۱۲ بدر سینکھی یلم
بوی دوست مذا از طرف یمن ۱۲

مسئلہ
قصۂ اویس قرنی رح

اشتران او را رعایت و پاسبانی و مراعات میکردند آورده اند
که چون از شهادت دندان مبارک رسول الله صلی الله علیه وسلم شنید
معلومش نشد که کدام دندان باشد تا بموافقت او دندان خود را نیز بشکند و
بشکند امّا باحتیاط همگی دندان خود را کشید باز بروئید ند باز بکشید
همچنان تا هفت بار دندانش باز می روئید او میکشید چون رحلت
حضرت صلی الله علیه وسلم قریب شد فرمود که این خرقهٔ مرا در یمن مرتضی رضی
و فاروق رضی روان کنند و باویس قرنی بدهند تا بهر که اویس بپوشاند
از و باشد و کیفیت احوالش معلوم کرد که چنان و چنین میداشت
چون ایشان برسیدند در قرن جوانان اویس نام بحدی بودند که
در حساب نمی آمدند بعد از مدتی شخصی بایشان بیان کرد
که درین شهر اشتربانی اویس نام هست و او صاف حمیدهٔ
او بیان کرد ایشان گفتند که همان باشد بعد از ملاقات واقعه را
باز نمودند اویس رض گفت خرقه را درمیان بنهم تا به گردن هر که درآید از و باشد
گفتند بهتر امّا حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرموده است که هر که این
خرقه را بپوشد شفاعت امت مرا در دنیا بجا آرد چون درمیان نهادند
خرقه بالا پرید و در گردن اویس رض آویخت اویس رض در حال از سر بکشید
و بوسه کرده بنهاد و گفت اول حق شفاعت را بجا آرم از ایشان دور
تر رفت و غسل کرد بعد از دوگانه سر بسجده بنهاد هاتفی آواز داد که ای
اویس نصف امت رسول الله را بتو بخشیدم سر بالا نکرد باز هاتفی
آواز داد که دو حصّه امت را بتو بخشیدم هنوز سر بالا نکرد باز هاتفی آواز
داد که بمقدار عدد پشم گوسفندان صفا و منا امت را بتو بخشیدم و صفا
و منا دو قبائل اند در عرب که ایشان را گوسفندان بسیار اند هنوز سر بالا
نکرد امّا چون از نا آمدن او در شد فاروق و مرتضی رضی الله تعالی عنهما

ہر دو در عقب او روان شدند چون اویس شک بے ایشان را شنید
بالا کرد و گفت ای امیرین اگر شما آمدہ نمی بودید حق تعالی تمام امت رسول اللہ
صلے اللہ علیہ وسلم را بمن می بخشید پس در خطرۂ ہیچ احدی نگذرد کہ اویسؓ افضل از
خلفائے راشدین بود ازان خرقہ بدو رسید زیرا کہ این الطاف آلہی بود گاہی بر اکابر
میشود دگاہی بر اصاغر و از اویس قرنی سلسلہ ازان نماند کہ خرقہ بخدمت نہ آوردہ بود و
خبر است فی العلوم آوردہ است کہ کلاہ گرفتن نیز فائدۂ تمام دارد حتی کہ در
عرصۂ عرصات میان او و میان دوزخ ہفتاد صندوق پیدا شود کہ ہر خریق
این دنیا بودہ باشد و معلوم باد کہ ہر سلسلہ تعلق بابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ دارد
کلاہ او یک ترکی می باید و کلاہ فاروقؓ دو ترکی می باشد و کلاہ ذی النورینؓ
سہ ترکے میباشد و کلاہ مرتضی چہار ترکی می باید بدان ای فرزند
کہ ہیچ احدے را نرسد کہ انگشت تعرض دراز کند اندر اینکہ در شجرہ
چرا اسمائی اولیاء اللہ می نویسند بعدہ اسم مکرم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و اسم
معظم واجب تعالی می آرند زیرا کہ مقصود اصلی ما جز این نیست کہ این اسماء را شفیع آریم
بدرگاہ لم یزل تا امور کلی ما بطریق اسہل و اجمل سرانجام یابد پس چون زبانہائی ما
ملوث است از گناہ اول اسمائی اولیاء اللہ را یاد میکنیم تا لائق یاد کردن اسم
خلفائے راشدین گردیم و چون اسم ایشانرا بر زبان رانیم زبان ما پاک
میگردد تا مستحق ذکر اسم شریف رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم گردیم و چون اسم او را
از صدق دل و یقین بر زبان رانیم زبان ما پاک تر گردد تا اسم ذات واجب
الوجود بر زبان رانیم زیرا کہ رسیدن بدرگاہ لم یزل بے ہمراہیے سواران
تیز رو محال است و دیگر آنکہ گفتہ اند التاخیر یفید التعظیم و دیگر آنکہ اسمائے معظم
چون درخت اند و اولیا چون برگ ہر چند برگ سرسبز و رو بہوا دارد اما
ازین رو کہ قیامش بدرخت است پس در نظر او بے بہائی دارد زیرا کہ بآب درخت
برگ را نم رسیدہ و رو بنمایش کشیدہ و عوام الناس از درخت

ببرگ مغرور مانند و ندانند که برگ را مرتبتی نیست بخود مگر از درخت پس متعرض
باین سخن چون مغرور ببرگ است و وجه تقدیم ایشان از انست تا شخصے برگ را
بیند بنزدیک سائهٔ آن درخت بجوید یعنی تا اولیا را شفیع نیارد بتذکرهٔ شریف
اسم ذات نرسد والله اعلم **مسئله** رجل علیه دین فنسی حتی مات قال شداد
رحمه الله ان کان الذی بثمن مبیع او قرض لا یؤخذ به یوم القیامة وان کان غصبًا
کان مأخوذًا قاضیخان **مسئله** لا یکره الکلام عند الاذان بالاجماع ای للسامع
فتاوی کامل من تکلم فی الاذان خیف علیه من زوال الایمان هذا محمول علی المؤذن
دون السامع خزانة الجلالی **مسئله** اذا اشتری شیئًا وصار مغبونا فیه قال قاضیخان
ابو علی النسفی له ولایة الفسخ وهو اختیار الامام ابی بکر وقال القاضی جمال الدین
اذا غر البائع بان قال قیمة بهذا المقدار فله ولایة الفسخ محیط **مسئله**
نام خدائی عزّ وجلّ بهر زبانی که یاد کنند حلال باشد ذبیحه ابو ذر رضی الله تعالی
عنه را پرسیدند که اگر گرگ یا دد سر گوسفند بکند و گوسفند جز آن زنده ماند
ذبح کردن او شاید یا نه **جواب** شاید میان دو سینه و در فتاوی خوانده ام
نیز همچنین آورده است و در ملتقط میگوید که اگر گربه سر ماکیان را از تن جدا کرد
و او می جنبد بذبح حلال نشود و اگر سر گوسفند بشمشیر و یا بکارد زد و جدا کرد
خوردن حلال باشد لیکن فعل مکروه باشد اگر وقت بسمل کردن مرغ و گنجشک را
سر از تن جدا شد از سبب تیزی کارد او را بخورند و سر او را بخورند پیش
از انکه حیوان را بسمل کنند مردے دست و پائی از حیوان برید مگر پوست
را گذاشت معلق دران و بعد آن گاؤ را بسمل کردند انگاه پوست را از ان
حیوان چون گاؤ و گوسفند و غیر ہما برید و آن عضو را جدا کرد حلال باشد آن
عضو را بخورند لفظ عربی این است العضو المبان بجلده حل مذبوحه و رومی
سوی کعبه آوردن سنت است وقت ذبح بالاتفاق و اگر روی مذبوحه بقبله نکنند
بد کرده باشد و لیکن باشد اکل آن کفایة الاسلام **مسئله** شخصے

۱ مردی بود و قرضدار
فرا سوی شد او را قرض دیگر
نرفته است خدا در حساب آرد
یا نه آن ثابت بذمه او باشد
قیمت خمر یا قرض حشیشه
گرفتار نشود بر آنها در روز
قیامت و اگر بر ذمه گرفته باشد
گرفتار شود بر آن ۱۲

۲ مکروه نیست سخن
گفتن در وقت اذان
گفتن با جماع علما بخلاف سامع را
که اگر سخن کرد وقت گفتن
اذان فرض است بروے از
زوال ایمان مگر ان محمول
است بر مؤذن ۱۲

۳ از مردار انچه مشکل
است بیرون آوردن حیوان
یا بیرون آوردن
یا بیرون آوردن
آوردن آن ۱۲

بقرضدار خود دست دراز کرده بود که تا قرض من ادا نکنی ترا نخواهم ماند شخصی دیگر
در آمد و او را از دست او خلاص کرد اگر بطریق کفالت وضمانیت خلاص کرد
قرض از خلاص کننده طلب کند و اگر بزور و بے ضمانیت خلاص کرد
قرض از قرضدار طلب کند کنز الدقایق در مجالس الاسلام قاضی
شمس الدین مسطور است که روزے شیخ شرف الدین منیرے
قدس سرّہ از حضرت قاضی شمس الدین سوال کرد که یا شیخ مشکلی دارم در
اینکه سبب وجوب سجدۂ تلاوت چه چیز باشد قاضی گفت اے فرزند
معلوم باد که این سجده خالی از دو امر نیست یا در وقصۂ وعدست و یا قصۂ
وعید پس اگر قصه بوعدست سجده برائی شکر ورجاست واگر قصه
وعید است سجده از برائی خوف خداست **مسئلہ** لایجوز لاحد
ان یدخل فی ولایة الغیر للمنازعة معه واخذ مملکه وماله لان فیه ایقاظ الفتنة
النائمة قال شیخ الامام حسام الدین رح من ایقظ الفتنة فعلیه لعنة الله و
الملائکة والناس اجمعین قال ابو عبد الله الحامدی رحمه الله تعالی من دخل
فی ولایة الغیر مع عسکره القاهرة للمنازعة واخذ ملکه وماله بلا موجب ولم یمتنع
عن الایذاء بقول الجمهور یجب القتال ویقاتل بکل ما یقاتل به مع اهل الحرب
کالرمی بالنبل والمنجنیق وارسال الماء علیه والنار والقاء الحرق علیه واخذ اموالهٖ
واسبابه ظلمًا وزجرًا له وعبرة وتنبیهًا لغیره وقال شیخ الامام العبد الجبار
الحکیم الزاهد الامام الاجل برهان الدین الواعظ وهذا بالاجماع امّا
التصرّف فی اموالهٖ واسبابه ظلمًا فقد قیل انه یباح وهو الصحیح وان کان
القاهر مسلمًا او ذمیًّا والمقهور حربیًّا یزول ملکه عن اموالهٖ بالاستیلاء و
یقهرهما وان کان ذمیًّا لا یملک القاهر اموال المقهور وکذا اذا کانا مسلمین لانّ
اموال المسلمین معصومة لا یملک بالقهر والاستیلاء لا یحل التصرف فیها وهذا اذا
لم یکن بادیًا بالظلم امّا اذا کان بادیًا بالظلم فعلیه لعنة الله والملائکة

فرمود خوابیده را نشاید
بیشتر دیر اگر لعنت خدا و
فرشتگان و مردمان همه
گفته است ابو عبد الله عامری
کسیکه رفت در ملک دیگری
باشکر غالب خود او را زبر
چنگش گرفتن ملک و مال او
نیز از موجب شرعی و منع کرد
پس گفت اگر خطا و اجتهاد
کشتن آنکس و قتل کرده شود بالا
تر و فلان و دوستان او
کرده و میرود و اذا خاصمتم
بزور از برائی سر زنش اینها
است واعظ برهان الدین
این حکم ثابت است باجماع
علما امّا تصرّف در اموال و
شده است که روا است
دیان حکم صحیح است ۱۲

والناس اجمعین یباح اخذ اموالهم واسباب ظلمهم والتصرف فیها دفعا للفتنة
القائمة وحرزا للعالم قال ابو مطیع لما افتی ابو یوسف انه یجوز اخذ مال البادی بالظلم
والتصرف فیه اخبر بذلك ابا حنیفة رح قال المجیب مصیب وکان محمد بن الحسن رحمه الله
جالسا عنده ولم یتکلم بشیء وکان هذا منهم بالاجماع فتاوی غرائب

مسئلة البیضة اذا خرجت من الدجاجة المیتة اکلت وکذا اللبن الخارج من
ضرع الشاة المیتة فتاوی سراجی **مسئلة** من رأی فقیرا فی المسجد اغنی وراح
فی بیته واکل الطعام فکانما اکل لحم الخنزیر ودم الحیض خانیه **مسئلة** مال
شخصے مسلمان چون اسپ وگاؤ و اشتر وگوسفند وغیر ذلک بغیبت از صاحب
مال بمیرد ذبح کردن آنرا نشاید واگر ذبح کرد ضامن باشد اما در تحفهٔ
ملکی می آرد که اگر ذابح بادیانت بود که از وهرگز بدی وحرام خوارے
صادر نشده باشد بذبح کردن ضامن نباشد ومعلوم باد که این اختلاف
در ذبح مواشی ماکولات است کما مر اما ذبح کردن خر واستر وکلب وغیر ذلک
اگر آن ذابح بادیانت باشد ویا بی دیانت بهر تقدیر ضامن باشد **مسئلة** چون
عسل پلید شود پاک کرده شود یا نه جواب پاک کرده شود باید که آوند عسل
را با آتش بار کند وآن عسل را بچوبے وزن کند وآن جای را نشانه کند و
بمقدارے آب برآن اندازد که اگر آن چیز شستنی میبود بدان آب شسته میشد
وبجوشاند آب بتمامه میسوزد وعسل باقی ماند چون بوزن آب چوب رسید باز
بدان مقدار آب دیگر اندازد همچنین سه کرت آب را در وبسوزاند پاک گردد نقل
مجموعه سلطانی **مسئلة** زید در آنچه زید دراز گوش خود را فروخته است بخالد
به بیع فاسد واین دراز گوش در دست خالد نقصان یافته است
بآفت سماویه شرعا درین صورت رسد زید را که این دراز گوش را از خالد مع
ارش النقصان بگیرد یا نه اجاب رسد وکذلك اذا کان النقصان بفعل
المشتری وذکر فی بیوع الخلاصة وان کان بفعل الاجنبی فالبیع بالخیار

فی الارش ان شاء اخذه من الجانی لا یرجع علی المشتری والمشتری یرجع علی الجانی کما
فی الغصب وذکر فی القنیة فی باب البیع الفاسد اشتری جاریة بشراء فاسد ونقص
عند المشتری یردها ویرد ما نقص ولو ولدت یردها وولدها ولو قفاء عینها
یردها ونصف قیمتها لانه مضمون بالقبض والاوصاف یضمن بالقبض فتاوی
قران خانی **مسئله** اگر در شیره موش افتد ومیرد باید که موش را بکشد
پیش از انکه ریخته شود وبماند آن شیره را تا آنکه خمر گردد بعد ازان خمر را سرکه
کند حلال میشود فی الخزانة **مسئله** سرکه شراب مشروع است وسرکه حاصل میشود
بدانکه نمک در خمر اندازد ودر پیش آفتاب بنهد ویا خود سرکه شود سراجی **فائده**
هرکه این اسم را بوقت چاشت از برائی دفع دشمنان هفتاد وپنجهزار بار بخواند
آن کار او بکفایت رسد درین کار سوگند فرموده اند که بهر یک نباید گفت واگرنه عالم
فتنه گیرد این سر لیست که در پیشانی مهتر عزرائیل نوشته است اسم این است
یعنی درین حروفهای **امرذل** مردے کنیزک خود را بغلام خود نکاح کرد و
مهر مسمی نکرد لازم شود یا نه **جواب** نه و بعضے گفته اند که هرگز لازم نشود عجیبة
المسائل **مسئله** تزویج کرد زنی را بمجرد نکاح کردن برود ومهر لازم شود چگونه
باشد حل مشکل این که این شخص است که بزنے زنا میکند ودر عین آن زنا برائی
زن نکاح کند برود ومهر لازم شود یکے مهر مسمی که درهمین عقد نامیده بود
ودیگر مهر که بسبب زنا لازم شده است زیرا که چون درین زنا قبل از خروج
ذکر نکاح کرد حد ساقط شد پس فدیه حد مهر مثل لازم میشود **مسئله** رجل
زنا بامرأة فتزوجها وهو علی بطنها فعلیه مهران مثل بالزنا لانه سقط الحدین
تزوجها قبل تمام الزنا ومهر آخر وهو المسمی بالنکاح عجیبة المسائل **مسئله**
فی الفتاوی البدهی سئل عن علماء بخارا عن رجل جاء فی مجلس فلان وجلس فوق
المتعلم عالما بالعبادات مثل الصلوة او الزکوة والحج والصوم والحیض والنفاس هل
یجب علیه شئ امر لا فاجابوا بان هذا علی اربعة اوجه استخفاف او حقارة او

مسئله برائے دفع دشمنان بخواند ۱۲

اهانة او مزاح ولو تقدمه علی وجه الاستخفاف طلقت امرأته ولو کان علی وجه
الحقارة او الاهانة یکفر ولو کان علی وجه المزاح یعزر ویشهر والفتوی علی قولهم
فی زماننا دفعا لتسلط العلماء **مسئلة** در کنز آورده است که در حد سرقه صلح بمال جائز
است اما در حواشی او می آرد که صلح بچنان کند که اگر ده درم سرقه کرده باشد ببرابر
او پنجاه درم از دزد طلب کند تا تاوان یکی به پنج میشود وغیر او را تنبیه بود
وایضا قدوری دست بریدن سارق میشود **مسئلة** در ایضاح آورده است
که بیع وشرا بر چند نوع است یک نوع او حرام است چنانکه گوشت که در رو
کرمان افتاده باشند زیرا که بمجرد افتادن کرم گوشت حرام میشود ویا چون
خوک ویا خمر ویا حر الاصل زیرا که در عجائب الغرائب آورده است که اگر بائع مشتری
را گوید که این چیز بدان شرط میفروشم که غارتی است یعنی ملک غیر
است بسرقه ویا بغصب گرفته ام ویا شخصی حر الاصل است که من بعد
شما را بر ما رجوع نباشد وآن چیز در ملک مشتری هلاک شد ویا خود را کرد مشتری
را رسد که ثمن خود را از بائع باز گیرد وهمچنین بیع مطلقا روا نباشد ونوع دیگر
فاسد است وفاسد را دو روی است یکی روی او به بعض قریب ویک روی
او بوصل چه اگر احد متعاقدین فسخ کند شاید چنانکه گوشت گنده بوی
شود مکروه شود نه حرام پس اگر فسخ کند شاید واگر طبخ سازد بیع روا باشد
ویا چون مبادله لبن بلبن **در فتاوی سراجی** آورده است
که اگر شخصی شیر را بکس بدهد بدان شرط که باز شیر را از ماده گاو دوشیده
بده وبعد از مدتی احد از متعاقدین فسخ کند بدین که برابر این شیر من غله
بده پس بحکم شرع او را غله رسد پس شیر را بشیر دادن روا باشد
امّا با فساد امّا **در قدوری** آورده است که شیر ماده گاو را بر شیر
بز وگوسفند بدهد ربوا میگردد پس روا نباشد ونوع دوم بیع مکروه وآن
بیع جائز باشد امّا اثم گردد چنانکه شخصی در شهر خود غله از شهر خود جمع کند

مسئلة در بیان صلح بمال

وبا دیگران به بیع گران بفروشد و یا شخصے پیشوائی کاروان آید و نرخ آن شهر
را که برایشان بنمایاند چون نیک و بد یعنی نیک خواهی کاروانیان کند و یا چون
یک کس بیع را سرانجام داده باشد دیگرے درمیان درآید و یا در وقت اذان
جمعه یعنے بعد ازان جمعه درین صور تها بیع کند جائز باشد امّا آن شخص آثم
گردد **مسئله** گواهی حربی بر حربی دیگر رواست باختلاف ملت ایشان و گواهی
حربی بر ذمی روا نیست و گواهی ذمی بر ذمی روا است باختلاف ملت ایشان
و گواهی اعرابی و روستائی بر شهری روا نیست زیرا که ادائی حروف را نمیتوانند
بجای آورد و گواهی شهری بر اعرابی رواست و گواهی اعرابے بر اعرابی دیگر
نیز رواست زیرا که دران ولایت جز مانند ایشان یافته نمیشود نسخه منی
مسئله اذا ادعی عیب بالذباب لا یثبت حتی یقیم البیّنة وان اقام بیّنة العیب
یثبت العیب وان قال البائع ان مات علی عیب الذباب فهو علی یرد علیه وان اقام بیّنة
علی ذلک لان البائع غیره علی ذلک والصحیح ان عیب الذباب لا یثبت لانه لا یعتبر وقت
ضربه قیل یضرب وقت الشتاء وقیل وقت الربیع شرح هدایه **مسئله** چون مسافر در
نماز چهار گانی با مام مقیم اقتدا کرد چهار رکعت را تمام کردن بر و فرض میشود واگر
بر قعدهٔ اول نه نشست نمازش فاسد شود اگر در شفعهٔ اوّل اقتدا کرد نیز تمام کردن
لازم بود واگر در شفعهٔ آخر اقتدا کرد نیز چهار رکعت را تمام کردن لازم بود
مسئله آورده اند که روزے زنی بخدمت رسول الله صلی الله علیه وسلم حاضر
شد و گفت یا رسول الله شوهر بمن دوستی ندارد گفت بر تو باد که از نامشروعات
به پرهیزے همکذا ثلثه کرت زنے سوال میکرد رسول الله صلی الله علیه وسلم
همین جواب میداد بعد ازان گفت یا رسول الله من در حق او چیزی کرده ام
ازان پس بمن دوستی او روز بروز می افزاید حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم بغایتے درشتی و اعراض فرمود و او را از پیش خود
دور کرد حتے که آن زمین که بر و استاده بود آن را نیز بریده انداخت

پس گفته اند که اگر شخصے اندک و بیش از سحر میداند سته باشد
چنانکه اگر پسر را بمادر خود مهربان بکند از روے سحر آنکس کافر
گردد فتاوے نوادر مسئله اگر کسی از جهت پریان چراغ بنهد
و یا از جهت ایشان مرغ و یا گوسفند و غیره ذلک را بکشد و یا گوش و
یا تاج خروس را ببرد و بدان تعویذ نویسد پس آن شخص کافر می شود و
زنش طلاق میشود اگر تجدید نکاح کرد فبها والا همیشه زنا کار است
تفسیر ملا یعقوب مسئله پوست بزغاله خوردن روا باشد بوستان
ابو اللیث سمرقندی مسئله در دلیل العارفین مسطور است که چون
زن و شوهر را نزدیکی حاصل میشود دران میان مهتر جبرائیل پاره خاک از
موضع مدفن آن طفل میگیرد و در رحم زن فرشته است که آنرا ملک الارحام
میگویند بدست آن میدهد چون از طرف مادر و پدر آب در رحم قرار میگیرد
آن خاک بدان می آمیزد و مدت چهل روز در دست مالیدن گیرد پس
بمنزله پنیر میگردد بعده فرشته دیگر از دست او میگیرد و مدت چهل روز
میمالد تا اندامهاے او راست میشود چون گوشت و پوست و استخوان و
عروق پس از حضرت عزت خطاب می آید که اے فرشته سرش مهیا
کن و فواید اکل و شرب و کلام و سمع و بصر و شم و ذوق در و من می نهم
و پایهائش راست کن و قوت مشی من میدهم و دستهائش راست کن
و قوت بطش من میدهم بعد از ترتیب جمله اندام مدت ده روز همچنان
افتاده باشد بے روح بعد ازان گفته اند که حیات بمنزله اسپ ابلق
است هر چیزے را که بوئی میکند زنده می شود اول پاے او زنده میشوند
بعد ازان هر دو کرده و روده زنده می شوند که این را ارواح نباتے
گویند بعد ازان عرقے است میان جگر بند و روده که مخرج
نفس ازان است بدان راه حیات بالاسرایت میکند و نفس

خلقت آدمی و بیان مسئله

پیدا می شود پس این هنگام حیوان نام می یابد بعد ازان فرشته است که آنرا
ملک الارواح میگویند ارواح را داخل میکند که آنرا ارواح نفسانی و جاری
گویند که سمع و بصر و ذوق خاصیت اوست و روئی طفل در شکم مادر بطرف
ناف میباشد یعنی پشت او بطرف پشت مادر و روئی او بطرف روئی مادر او
میباشد و بس در تمهید ابو علی رودباری آورده است که نفس جدا است
و ارواح جدا زیرا که در حالت خواب ارواح بیرون می آید و در حالت بیداری
داخل می شود و در وقت موت هر دو بهم میروند خلاف مر ملحدان را که نزدیک
ایشان ارواح و نفس جزیکی نیست و منقول است که چون ارواح در
رحم می آید چهار خط را با خود همراه می آرد یکے از اجل که مقدار کذا و کذا سنین
و شهور و ایام عمر او باشد و در فلان ساعت اجل او منقض می شود کما
قال الله تعالی اِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا یَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً وَّلَا یَسْتَقْدِمُوْنَ
یعنے مقدار پائی گرفتن مور چه پس و پیش نشود امّا نزدیک اعتزال مقتول
باجل خود نمرده باشد چه اگر قاتل نکشتے مدت چهل روز زنده بودی امّا نزدیک اهل
سنت و جماعت این قول محض کفر است و خط دیگر رزق او نوشته میباشد که
مقدار کذا و کذا این شخص خورد و در خط دیگر عمل او نوشته میباشد که مقدار کذا
و کذا عمل از و در وجود می آید خواه نیکی خواه بدی و در خط دیگر مذهب او نوشته
میباشد که این کس بدوزخ میرود و یا به بهشت منقول است که گریهٔ کودک
بعد از ولادت از آنست که او تا این غایت جملهٔ امور غیب را یاد میداشته
باشد امّا درین حالت فرشته می آید و پیشانی او را سخت میمالد بتمامه آن یاد
را فراموش میکند ازان اندوه در گریه میشود منقول است که طفل بعد از
ولادت در مدت چهار ماه گریه میکند دران اثنا لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ بیان میکنند
و در چهار ماه دیگر محمد رسول الله را بیان میکند و در چهار ماه دیگر اگر مادر و پدرش
مسلمان بودند میگوید اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِیْ وَلِوَالِدَیَّ و اگر مادر و پدرش

ف آیت ہذا در بارهٔ بهشتیان گفتهٔ
قل من عمر ۱۲
و وقتیکه بیاید اجل ایشان
موخر کرده نشوند یک ساعت و
نه مقدم کرده میشوند ۱۲

کافر بوند میکوید اللّٰھُمَّ العن علی والدیّ **مسئلہ** اگر طفل گریہ میکند باید کہ سورۂ لایلاف را نوشتہ بند دآرام شود **مسئلہ** بدانکہ دیدار باری تعالی را دیدن راست است وروزی خواہد شد بعد از دخول در بہشت مؤمنان را یعنے زنان را و مردان را خلاف مراہل روافض وحشویان را کہ نزدیک روافض کہ بغیر از بی بی فاطمہ رضہ زنان دیگر نہ بینند ونزدیک حشویان کہ بغیر از بی بی عائشہ صدیقہ رضہ زنان دیگر نہ بینند واین قول انہا محض باطل است شرع عقاید **مسئلہ** در دُرّ مجالس آوردہ است کہ زنے بود صاحب جمال از غایت گریہ کردن چشمان او بی نور شدہ بود ند واز و پرسیدند کہ چرا گریہ میکنی گفت شنیدم کہ فردائی قیامت زنان را دیدار نباشد گفتند ش کہ ای ضعیفہ این قول روافض است لابل زنان را دیدار باشد گفت پس ازین قرار نشوم از گریہ زیرا کہ چشمان من از جہت دیدار او کور شدہ است **مسئلہ** چون شخصے چہار زنان داشتہ باشد وزن پنجم را نکاح کردن خواہد روا باشد یا نے **جواب** حیلہ آنست کہ از زن اوّلینہ کہ آخر از اول بعقد در آوردہ باشد ازان اذن خواہد اگر اذن داد بعد ازین ہر چند زنان کہ بکند لا الی نہایۃ روا باشد واین روایت در مشکلات حذر خانی مسطور است اما مفتی را شاید کہ این مسئلہ را بر دانشمندان زور آور بگذراند بعد ازان فتوی دہد **مسئلہ** رجل نوی السفر فی رمضان وھو صائم فقبل ان یخرج من العمرانات ان اکل علیہ الکفارۃ فتاوی سراجی وقران خانی **مسئلہ** شخصے بدست کفار اسیر شدہ بود ونمیداند کہ ماہ رمضان کدام باشد پس تحری کردہ یک ماہ را روزہ داشتہ است شرعًا اگر تحری موافقت افتد روا باشد یا نے **جواب** باشد اما اگر معلوم شود کہ آن تحرے قبل از رمضان بود ویا بعد از رمضان بود نیز آن روزہ محسوب باشد یا نہ ایجاب روا باشد فتاوے قران خانے **مسئلہ** مستاجر را روا نباشد کہ دایہ مستاجر را بزند اصلًا عند ابی حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ اگر بزند وہلاک

من ناکہ ذکر ابن بدا
مخالف مذہب اہل سنت وجماعت
است کما صرح بہ فی الہدایہ حیث
قال والکوفیان یتزوج اربعا
من الحرائر والاماء ولیس لہ ان
یتزوج اکثر من ذلک لقولہ تعالی
فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی
وثلث ورباع والتخصیص بالعدد
یمنع الزیادۃ علیہ وقال الشافعی رح
لہ ان یتزوج الا امۃ واحدۃ لانہ
یخشی ان یسترق اولادہ لان
حرۃ والحجۃ علیہ ما تلونا اولان
النکاح وضع لتملک المتعۃ
الظہار ۱۲ ھدایہ وفی
الغایۃ وقد صح ان رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم توفی عن
غیلان الدیلمی ما زاد علی
الاربع من نسوۃ عن سالم
تحیۃ عشرۃ نسوۃ واستدل من
احدی جیوۃ النبی علیہ السلام
ولا بعدہ لان بوستاد الا
جمع بین الاکثر من اربع
نسوۃ بکلا کانہی مختصرا ۱۲
مولانا مفتی محمد
حسن رح

شود ضامن باشد و همچنین بکشیدن لگام عقب بلک آواز آنچنان میکند
تا بمیرد و عند هما بالضرب معتاد ضامن نباشد و دابهٔ عاریت را بزند نیز ضامن
شود باتفاق امّا اگر دابه را مزدور کرد و در غیر موضع معتاد بزند و هلاک
شود باجماع ضامن شود فتاوی نوادر **مسئله** اگر شخصی اصل الحرفته
در پیش یکی عهد کرده که کسوت و طعام را بمن داده باشی و من بندگی
شما را قبول کردم که قدیم الایام در پیش شما باشم و بعد از مدت آنکس
میخواهد که از پیش وی برود در رفتن تواند یا نه **جواب** تواند و آنچه از
طعام و کسوت بوی داده است آنچه آنکس کرده است هر دو برابر میشوند و هیچ
احدے از دیگرے چیزے طلب ندارد نقل تاتارخانی **مسئله** در فتاوی
افتخار آورده است که در سفر نیت را قصر نیست زیرا که در اتیان و ترک مسافر
مخیر است و قبل اتیان در حال نزول و ترک در حال رفتن در فتاوی
ظهیرے و خلاصه بغایتے مستحسن داشته نقل صلوة ماچینی **مسئله**
مکروه است اقتدا باهل هوا و بدعت کردن چون جهمیه و قدریه و روافضیه
و خطابیه و مشبهیه و آنکه قرآن را مخلوق گویند اقتدا بایشان مطلق
درست نیست نقل ماچینی **مسئله** مکروه است تکرار جماعت کردن در مسجد
اهل آن مسجد نماز بجماعت گذارده باشند و این در صورتے مکروه است که
قوم آخر از قوم اول اکثر باشند امّا اگر یکے و دو بیک در گوشهٔ
باشند مکروه نباشند و در جامع صغیر خانی گفته است که این جمله در صورتی
است که آن مسجد در مشارع عام نباشد فامّا اگر در مشارع عام باشد
تکرار جماعت و بانگ نماز و اقامت مکروه نیست زیرا که امام معلوم
و معین شرط است از برائے کراهیت و این جائی معلوم نے
نقل صلوة ماچینی **مسئله** نماز گذاردن برفوق
مسجد مکروه باشد و به صحن مسجد و اگر جائے نیابد مکروه نباشد

نقل باچینی مسئله چون زنے وفات یابد باید که مویهائے اورا در دو گیسو کند یکی را
بجانب راست بر بالائے قمیص بر فوق صدر او ماند و دیگر را بجانب چپ همچنان
کند سوال اگر مردے موئے داشته باشد او را چه باید کرد اگر دو
گیسو کرده همچنان بطریق مذکور ماند تشبیه بزنان میشود و اگر دو گیسو کرده
متعاقب او ماند آن نیز تشبیه بزنان می شود از انکه زنان را هم دو گیسوی
می باشد و مرد را نیز دو میشود و اگر بر سر پیچیده بماند آن نیز قلب
موضع می شود پس چه باید کرد جواب باید کرد که مویهائے مرد را
سه گیسو سازد یکے را پس پشت در زیر یک کتف او نهد و دیگر را در زیر دیگر
کتف او نهد و سیم را در زیر پشت او به برابر گردن بنهد نقل خلاصة الفقه
مسئله اگر مردے کالائے خرید بدانکه او را سه روز خیار کرد بعد ازان
اگر تصرف کرد دران مبیعه چنانکه اسپ بود بر نشست و یا ستور بود بار کرد و
یا ماده گاؤ بود بدوشید و یا کنیزک بود وطی کرد و یا بوسه داد بشهوت
یا او را لمس کرد درین حال همه جائے او را خیار باطل باشد و بیع
جائز و لازم آید رد نتواند کرد و نیز اگر کنیزک بشرط بکر خرید پس کامله
پیدا شد بطریق که زنان دانند بوطی رد نتوان کرد کفایة الاسلام
باب در دانستن راه فقیری هزار و یک منزل است و چهل و چهار
مقام است باب اندر بیان خرقه سوال اگر ترا پرسند که خرقه چیست
و چند معنے دارد جواب بگو که خرقه پوشش بر پنج معنے
اطلاق کرده اند اوّل اصل است که لم یزل خواست تا کسوت
خلق بر موجودات پوشاند قوله تعالی اِذَآ اَرَادَ شَیْئًا اَنْ یَّقُوْلَ لَهٗ کُنْ فَیَکُوْنُ
آفرینش خرقه اصلی است که هر دو عالم را پوشاند دوم خرقه عرش و خرقه
سیوم زمین است و خرقه چهارم لیل و نهار است و خرقه پنجم بیم است و خرقه ششم
روز و شب است قوله تعالی وَجَعَلْنَا الَّیْلَ لِبَاسًا وَّجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا

۴ چون خواهر او را بیان
۴ شنیدن بعد ازان
بظلمت خود هم
چون او را پوشاند و گردانیده
ایام روز را وقت طلب
موهشت ۱۲ حسینی
ف
آیت بذا در پاره بیست
و سیوم در رکوع دوم نمره ۱۲
ف
آیت بذا در پاره آخر
در سوره نعم تسا اون

باب اندر بیان خرقه اصلی بردو وجه است آورده اند پس جمله موجودات
از کتم عدم بصحرای وجود آورده واین وجود معدوم بود چون ایشان را از
نیستی بهستی آورده واین خرقه را بایشان داده است در نیمعنی خرقه اصلی نام
نهاده اند واین خرقه دوم عشق است واین خرقه را نیز بوجود آمده است اوّل
عشق را نا گفتن و نا پرسیدن وتعلیم علم نشناسد وحاصل نشود وچون بروجود
وی آمد آنگه معلوم شود ودوم چیزے نتوان داد که عشق تست قال النبی صلی الله
علیه وسلم مَنْ اَكَلَ الطَّعَامَ فِي بَيْتِ الْمُصِيبَةِ فِي الْيَوْمِ الْاَوَّلِ تَبَرَّأَ مِنْهُ الْاِيْمَانُ وَمَنْ اَكَلَ
الطَّعَامَ فِي الْيَوْمِ الثَّانِي تَبَرَّأَ مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُوْنَ وَمَنْ اَكَلَ الطَّعَامَ فِي الْيَوْمِ الثَّالِثِ
فَقَدْ تَبَرَّأَ مِنْهُ الرَّحْمٰنُ **قال** النبی صلی الله علیه وسلم اِنَّ اللّٰهَ بَرِيْءٌ مِّنَ الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ الطَّعَامَ
فِي بَيْتِ الْمُصِيْبَةِ قِيْلَ مَضِيْ ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ الْمُرَادُ بِالنَّهْيِ لِاَغْنِيَاءِ النَّاسِ لَا لِلْفُقَرَاءِ اِذْ هُمُ
الْمُسْتَحِقُّوْنَ وَيُسْتَحَبُّ الْاِطْعَامُ لِاَهْلِ الْمُصِيْبَةِ اِذَا لَمْ يَكُنْ مَعَهُمْ نَوَاحَةٌ لِاَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه وسلم
اَطْعَمَهُمْ عَلٰى عَمِّهِ حَمْزَةَ اَيَّامَ التَّعْزِيَةِ وَاِذَا كَانَ فِيْهِمْ نَوَاحَةٌ لَا يَجُوْزُ لِاَنَّهُ اِعَانَةٌ عَلَى الْمَعْصِيَةِ
وَذٰلِكَ مَنْهِيٌّ مُخْتَارُ الْفَتَاوٰى اَنَّ اَعْرَابِيًّا جَاءَ اِلَى النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ
اِنَّ ابْنِيْ مَاتَ وَالطَّعَامُ يُرْسَلُ مَعَ الْجِنَازَةِ مَا شَاْنُ تِلْكَ الطَّعَامِ اَهُوَ حَلَالٌ اَمْ
حَرَامٌ فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه وسلم هُوَ حَلَالٌ وَاَمَرَ الصَّحَابَةَ بِاَكْلِهِ وَلٰكِنْ يُكْرَهُ اِنْ كَانَ بَيْنَ الْقُبُوْرِ
مِنْ تَحْمِيْدِ الْوَاعِظِيْنَ وَمَنْ لَمْ يَاْكُلْ مِنَ الطَّعَامِ الَّذِيْ يُرْفَعُوْنَ مَعَ الْجِنَازَةِ فَهُوَ
مُبْتَدِعٌ وَيُتَابِعُ الْيَهُوْدَ لِاَنَّهُمْ لَمْ يَرْفَعُوْنَ مَعَ الْجِنَازَةِ وَلَمْ يَاْكُلْ اَيَّامًا مِنْ مَقْدَمِيْ مِنَ
الذَّخِيْرَةِ الطَّعَامُ الَّذِيْ يُحْمَلُ خَلْفَ الْجِنَازَةِ يَحِلُّ اَكْلُهُ لَا لِلْمُصِيْبَةِ يَحْمِلُوْنَ هٰذَا الطَّعَامَ لِاَجْلِ
حَامِلِ الْجِنَازَةِ فَيَحِلُّ اَكْلُهُ فِي الْمُلْتَقَطِ لَوْ حَمَلُوا الطَّعَامَ خَلْفَ الْجِنَازَةِ يَحِلُّ اَكْلُهُ لِعُمُوْمِ الْبَلْوٰى
وَقَدْ وَقَعَ فِيْ بَعْضِ النُّسَخِ لَا يُبَاحُ اَكْلُهُ هٰذَا الطَّعَامُ فَهُوَ مُخَالِفٌ لِنُسْخَةِ الْمُتَقَدِّمِيْنَ وَ
الْمُتَاَخِّرِيْنَ وَالْمُرَادُ بِعَدَمِ الْاِبَاحَةِ الْمَكْرُوْهُ مِنْ زَنْدَوَيْسِيْ وَالطَّحَاوِيْ وَسُئِلَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ
رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَنِ الرَّجُلِ يَقُوْمُ بِاللَّيْلِ وَيَصُوْمُ بِالنَّهَارِ وَلَا يَحْضُرُ بِالْجَمَاعَةِ هُوَ قَالَ فِي النَّارِ
قَالَ النَّبِيُّ صلی الله تعالی علیه وسلم مَنْ مَنَعَ مِيْرَاثَ وَارِثٍ حَرَّمَ اللّٰهُ تَعَالٰى مِيْرَاثَهُ عَنْ

مسئله
در بیان خوردن طعام در خانه
ماتم ۱۲
کسیکه خورد طعام را
در خانه میت در روز اول بیزار
میشود از ایمان و کسیکه خورد
طعام در روز دوم بیزار میشود
از ملائک مقربین
و کسیکه خورد طعام را
در روز سیوم بیزار میشود
از دیدار پروردگار ۱۲
بیزار است از ان کس که
بخورد طعام در خانه ماتم
تا سه روز ۱۲

الجنّة فی تفسیر ابی طالب الکرمانی **فائده** تعویذ چشم زخم بد نظران هر که را نظری رسد این تعویذ را نوشته نگاهدارد خدای تعالی او را از آفت نظر امان دهد و سه مرتبه بران نظر رسیده بدمد بفرمان رب العالمین شفا یابد مجرب است این است بسم الله الرحمن الرحیم اعوذ برب عیسی وشهاب قابس و هجر یابس وما قاوس العین بالعین ردة العین الی العین فی کبده حلیة یا عظیم یا عظیم یا عظیم یا الله یا الله یا الله برحمتك یا ارحم الراحمین **نوع دیگر** اگر کسی را چشم تاریک باشد بیاید بیخ زعفران را بساید و در چشم کشد یا چوب سرمه دان و بعد ازان زردچوبه را بگیرد پنبه آلوده کرده بالای چشم نهد بعد ازان دو کلیجه از کل کند و بالای چشم بماند روشن گردد بفرمان الله تعالی مجرب است **نوع دیگر** روشنائی تلخه ماهی و مشك و زعفران و کف دریا و چاکسواین جمله را آس کند و با شهد آمیزد و در چشم کشد روشن گردد ان شاء الله تعالی **نوع دیگر** برگ سپندرا بگیرد و بکوبد شیر کند در شب بمالد و علی الصباح در دهن بگیرد و خون دهن و گنده بوی و جمله علت برطرف شود بحکم باریتعالی

نوعدیگر اگر کسی را دست و پا عرق شود هم بدست و پا بمالد عرق کم شود ان شاء الله تعالی

تمّت

مخفی نماند که در حین طبع کتاب مستطاب هذا که مسمی بارشاد الطالبین است نسخ عدیده فراهم آورده شده بود لیکن بسبب عدم استعمال بطور درس در نسخهای مذکوره اغلاط بسیار رجای گرفته بود بقدر بشریه در صحت این نسخه مطبوعه قصور نشده و در طبع بار سیوم باز مقابله با نسخ قلمی و ترجمه فارسی و فهرست و محرک نیز شده در هر جا که عبارات عربی واقع شده و مواضع هر آیت در هر سیپاره رکوع معلوم شده - رجا که اگر در الفاظ بر غلطی اطلاع یابد بقلم عفو صحیح نموده زبان از توبیخ بر مصحح و کاتب مسدود دارد والله المستعان وعلیه التکلان ط

هدیه از ارشاد الطالبین بنیچ مسئله از موضوعات روافض است که آنکه شخص در نماز بجانب چپ و راست و دوم آنکه در رکوع و سجود و در رکوع و سجود سر بر زمین زدن سیوم آنکه در رکوع و سجود دو انگشت را از هم جدا کند و انگشت را بهم نچسباند چهارم آنکه در تشهد سبابه را حرکت ندهد و انگشت را بهم نچسباند پنجم آنکه بعد از نکاح زن خلیل را بطلاق ثلثه طلاق ندهد و بعد از نکاح مطلقه را رجعت نکند و بعد از نکاح خلیل زن خود را بشوهر اول حلال نسازد و بعد از نکاح خلیل زن خود را بشوهر اول حلال نسازد و بعد از نکاح خلیل زن خود را بشوهر اول حلال نسازد و بعد از نکاح خلیل زن خود را بشوهر اول حلال نسازد

نقل از غوث زمان ناصر اهل ایمان مقبول حضرت محمد موصول جناب احمد حسن صاحبان علیهم الرحمة والبرکات

اشتہار

برسالکان طریقت نبوی تابعان ملت مصطفوی صاحبان مطابع نزدیک و دور و تاجران باخرد و شعور منجی و مجتب
مبادکہ کتابت مستطاب ارشاد الطالبین بعضی بتصحیح جامع الفروع والاصول حاوی المعقول والمنقول ملا فضل حق اخوندزادہ
ساکن قریہ تنگی تپہ ہشتنگر و برخی بتصحیح فضیلت پناہ میان قمرالدین اخوندزادہ ساکن اچینی با ترجمہ آیات و احادیث و سرور کائنات علیہ الصلوٰۃ والسلام
و دیگر عبارات عربی جناب مولوی غلام حسین صاحب پشاوری معہ چند رسائل مفصلہ ذیل صیدیہ در تفصیل حل و حرمت حیوانات و منافع انہا
و چہل حدیث در حرمت عناء و مزامیر شنیعہ و احکام لذیذہ در حرمت افیون پر مفتون و چند ابیات در منقبت جناب
حضرت پیر دستگیر قدس سرہ بصرف زر کثیر و جہد بی نظیر کمترین بندگان خدای قدیر خادم صغیر و کبیر حاجی محمد امیر و فضل احمد
کتب فروش پشاور بازار قصہ خوانی کہ حق تصنیف متن مبحث از واژان مصنف موصوف بموجب سند ضابطہ ہبہ گرفتیم و نیز اجازت از مصحح و مترجم مذکور
حاصل کردہ طبع نمودیم و حسب منشای موجب قانون بستم ۱۸۴۷ع داخل حق جمعی گورنمنٹ گردیدہ لہذا در حد ممانعت ہر یک از صاحبان مطابع
و تاجران کتب فروش و غیرہم التماس است کہ ہیچ احدے بلا اجازت این احقران قصد طبع متن و حاشیہ کتاب ہذا نفرمایند و نہ در صورت خلاف اصل
مذکور ذمہ دار ہر جہ نقصان را قمان خواہند شد و بجائے نفع نقصان خواہند یافت و ہر چند نسخہ کہ مطلوب صاحبان مذکور باشد بارسال قیمت
از دکان بنیاز مند ان طلب فرمایند انشاء اللہ تعالیٰ دریغ نخواہد شد ۵ بر رسولان بلاغ باشد و بس ۵ قیمت فی جلد ۱۸/ عہ

العبد — العبد

حاجی محمد امیر کتب فروش پشاور بازار قصہ خوانی — فضل احمد ولد حاجی محمد امیر تاجر کتب پشاور بازار قصہ خوانی

حاجی محمد امیر کتب فروش — فضل احمد ولد حاجی محمد امیر کتب فروش

ایضاً اشتہار واجب الاظہار

بر جمیع صاحبان مذکور واضح باد کہ سند ہبہ متن ارشاد الطالبین کہ از واژان مصنف علیہ الرحمۃ گرفتیم بعینہ بثبت نامہای
گواہان برین صفحہ نقل می کنیم تا بمطالعہ ملاحظہ اش تسکین خواطر ہمہ صاحبان گردد و در طبع این کتب جسارت نفرمایند۔

منکہ عبدالرحیم بن حمید میان ساکن قریہ سپلیا مڈی علاقہ صوابہ تپہ بابوزئی نواسہ ہستم
جناب معلی اخوند درویزہ علیہ الرحمۃ از انجا کہ کتاب ارشاد الطالبین من تصنیفات جد مذکور بہست و بحیات خود حق تالیف بحق
وارثیت مالتقویض فرمودہ و حالا جناب حاجی محمد امیر از من حق تصنیف میخواہند بنابران بنظر نفع رسانی مسلمین مومنین حق تالیف
و تصنیف باو ہبہ کردیم و تحریر میکنیم کہ احدے کتاب مذکور را سوائے حاجی محمد امیر کتب فروش و تاجر کتب پشاور طبع نکند اجازۃ
نیست و اگر کسی طبع خواہد کرد ہر قدر کہ دعوے نقصان حاجی صاحب بنام چاپ کنندہ خواہند نمود ہما نقدر دعوی ایشان عملدرآمد خواہد شد

العبد

عبدالرحیم نواسہ اخوند درویزہ علیہ الرحمۃ — محررہ محمد عالم المشتہر بہ پانی ملا صاحب مجاور زیارت شیخ عبدالغفور صاحب صوابی علیہ الرحمۃ

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلٰلًا طَيِّبًا

الحمد لله والمنة که از مجموعهٔ حکمت این رساله کثیر المنفعت در حل و حرمت جانوران

صیدیه

۱۳۱۲

بفرمایش بندگان خدای قدیر حاجی محمد امیر و فضل احمد کتب فروش پشاور بازار قصه خوانی باهتمام سید علی حسین

در مطبع یوسفی در دهلی مطبوع شد

لَيْسْئَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبٰتُ

ذخیرۂ فوائد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد وآلہ واصحابہ اجمعین بدانکہ این رسالہ ایست عجیب و نسخہ ایست غریب در بیان حل و حرمت اکثر جانوران و اختلاف مذاہب اربعۂ اہل تسنن معہ اختلاف اہل تشیعہ و تاثیرات اکثر اعضا و اشیائے جانوران از کتب حکمائے متقدمین کہ دانستن آن ہر کسے را فائدۂ کثیر بخشد معہ اسامی ہر یک در عربی و فارسی و ترکی و بعضے حکایات و عجائبات کہ از انہا بثبوت رسیدہ من تالیف نواب صدر جہان رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ کہ یکے از جملۂ امرائے عالی شان و اکابران ملک دکھن بود موسوم بصیدیہ بترتیب حروف تہجی اضعف العباد مسیح الزمان بنظر فوائد خاص و عام بخیر طبع آورد **حرف الالف ابل** را بفارسی شتر گویند و بترکے دوہ شتر کلان بعربی جمل و مادۂ او را ناقہ گویند و آن جانور قوے ہیکل و کم خور و بارکش و فرمان بردست چنانچہ این شعر بصفت او ست **بیت** حلیمی رہ نوردے بردبارے ۔ ز گلزار جہان قانع بخارے ۔ و عرب در مطاوعت مردم را باو تشبیہ کردہ میگویند اَطْوَعُ مِنَ الْجَمَلِ و عربیان ہرگاہ کہ خواہند کہ مساحت بسیار باندک زمانے طی کنند اشعار عرب را باہنگے خاص میسرایند چنانچہ شاعری گفتہ **بیت** اشتر با لحان عرب آسودہ از رنج و تعب ۔ طی میکند باصد طرب یکروزہ رہ در یکزمان ۔ و از غرائب

نوٹ

باید دانست کہ رسالۂ ہذا از کتب خانۂ شتفالی آفاق مرحوم دستیاب شدہ بود لیکن اصل بسیار غلط بود لہذا ہر قدر کہ از نسخۂ ہیچمدان مسیح الزمان باو جود قلت علم و فہمی بنظر سر اسر صحیح شد درست نمود و نیز از کتب معتبرۂ دیگر حلت و حرمت جانوران مطابق نسخہ ہیچمدان معتبر مروجہ صحیح نمودہ شد و جا بجا تشریح اقسام و اصناف صفحہ ہندی صاحبہ چنانچہ باخر عالیشہ عمیم فشانی نام خود نمودہ شد ۱۲

۱۲

اشتر آنست که اگر چشمش بر ستارهٔ سهیل افتد بمیرد و نیز هرگاه که بسفر عربیان را معلوم شود که دو سه روز آب در ره نخواهند یافت بزبانی که مصطلح آنهاست اورا می گویند و شتر ازان آگاه شده از عادت خود آب می نوشد و دران مدت بر تشنگی صبر می نماید و گفته اند که شتر کینهٔ بسیار دارد و نزد محققین آنست که شتر زهر ندارد و اگر مارے شتر را میگزد خرچنگ میخورد و اثر زهر زائل می شود و چون رنجور شود از خوردن جغت بلوط صحت یابد و کثرت شتر باطراف بلادِ عرب بسیار می باشد

حکم گوشت و شیرِ او بجمیع مذاهب حلال است الّا بمذهب خطائیه که منجملهٔ هفتاد و دو ملت باطله اند حرام است و اهل سُنّت در شکستن وضو از خوردنِ گوشت شتر اختلاف دارند اکثرے برآنند که وضو نمیشکند چنانچه نزدیک امام حنبل این است که وضو می شکند و نواوی که یکے از مطیعان و اکابران مذهب امام شافعی است اول در باب شکستن وضو موافقت امام حنبل میفرماید بعد ازان متفق دیگر ائمه گردید و بمذهب شیعه نیز گوشت و شیر او حلال است **حکمت** بدانکه شتر زهره ندارد و بر روئے جگر او چیزے است مانند زهره در وے لعابے است اگر آنرا در چشم کشند شبکوری در شود و چون چشم شتر بسوزند و بر زخم ریزند خون بایستد و چون موئی او را بر ران چپ بندند سلسل بول باز دارد و اگر مقدار نخودے از پیه شتر اعرابی پیش از مجامعت با آب بگیرم بیامیزند قوت باه زیاده تر از همه ادویه مهیی بدهد پیه شتر هر جا که نهند مار بگریزد و طلائے چربی کوهان او بواسیر را مفید بود **اسد** بفارسی شیر گویند و بترکی اصلان و او جانور پر قوت مهیب صاحب شوکت و دلیر است و او را جانوران بمنزلهٔ بادشاه می دانند و چون صید کنند دلش را و قدرے از باقی اعضائش بخورد و باقے را بگذارد و بر سر نیم خورده خود باز ماندهٔ هیچ جانورے نرود و هر که با او در مقام فروتنی باشد قصدش نکند و زن حائضه را آسیب نرساند و شیر ماده غیور باشد ارسطو حکیم گفته که یکنوع از شیر دیدم که روئے او مانند روئی آدمی و بدن او بسیار سُرخ رنگ و دُم او مانند دُم گرگ دم و یکنوع دیگر بر شکل گاؤ بود و او شاخها نیز بر سر دارد

ف از جالینوس نقل کرده اند که هر که از گوشت شتر خورد مغز شتر خورد و بگو و در پیله باشد و شتر خورد و بگو و در پیله باشد سازد و خوردن زهره شتر و خوردن شیر او دافع چشم زخم است ۱۲ منه

ف وارسطو گفته که هر که گوشت او پخت بپزد یا بریان کند و هر که از شیر او بیاشامد از ابتلا بمرض صرع محفوظ ماند ۱۲ منه

ف و نیز از ارسطو نقل کرده اند که هر که سر اگر سرکین بیچ اش بگیرد و بطفل دهند در چیزے آمیخته بخورانند گریه خوب شود و الله اعلم بالصواب

ف مادهٔ اشتر اعرابی اکثر از اطراف عرب حاصل می توان کرد شتر

ل سبب اختلاف هیئت او این است که شتر ماده غیور باشد از مادهٔ خود در زمان عمر زیاده از یکبار جفت نمیشود از اینجا عضو تناسل او بسیار نمی شود و لهذا مادهٔ او بون غلیظ نمیشود از

وقسمیکه بسیار است و درمیان مردم مشهور است جانورے است مقدار گاو کلان
و رنگ او زرد بسرخی مائل و از ابتدائے سر بینیٔ او تا شروع دُمش خطی سیاه کشیده
می باشد و چون دو سه ماه سال میگردد موئیهائے سیه بر شانه اش پیدا می شوند و مادهٔ شیر
از یک بچه بیش نمی زاید و بچه اش در اول چون پارهٔ گوشت می باشد حس و حرکت
ندارد بعد ازان که زاید مادرش سه شبانروز نگاه میدارد بعد ازان پدرش می آید و بادے
بروے میدمد تا حرکت و صورت و شکل شیر پیدا می کند و عمر دراز دارد و علامت پیرئ
او آنست که دندانهائے او میریزند و از دهانش بوئ بدی می آید و از خروس و چُغد و طاؤس
می ترسد و از آواز گربه و چوب برطشت متوهم می گردد و از آتش هراسانست و پیوسته
تپ میدارد و از بیم مورچه میگریزد و اگر مورچه درمیان پنجه اش رود از انجا خلاص
نخواهد شد و بثبوت رسیده که شیر را در روم توالد نیست و شیر را در ولایت
خطا می پرستند و اگر کسے تاجر شیرے بدان ولایت میبرد او را از زر بسیار
می دهند و دعائے محافظت از شر شیر که آنحضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد فرموده اند این است
اَللّٰهُمَّ لَا تُسَلِّطْ عَلَيَّ وَلَا عَلٰى اَحَدٍ مِّنْ اَهْلِ الْمَعْرُوْفِ یعنی ای بار خدایا مسلط مگردان او را بر من
و نه بهیچ کس از اهل معروف یعنی بر تابعان شریعت نبوی صلی الله علیه وسلم و از حضرت علی رضی
مرویست که هر که را شیر به بیند باید که بگوید اَعُوْذُ بِدَانْيَالَ وَيَاطُبَ مِنْ شَرِّ الْاَسَدِ از مضرت
او ایمن گردد و معنئ این کلمات این است که پناه میگیرم بطفیل دانیال و نجاة از شر شیر و
حکمت درین آنست که میگویند بادشاهے ظالم حضرت دانیال را با شیران گرسنه در چاهی
محبوس کرد تا او را بخورند حق سبحانه و تعالی او شانرا از شر آنها نگاهداشت و بعضے گفته اند
که منجمان بادشاه کافر آنزمان را گفته بودند که درین سال فرزندی بوجود آید که سبب آسیب
ملک تو گردد بادشاه ظالم حکم کرد که هر فرزندی که درین سال متولد شود بکشند قضا را
دران سال حضرت دانیال متولد شد مادرش از اضطراب و ترس آن بادشاه اورا در
بیشهٔ شیران انداخت خدائے تعالی شیران بر و مهربانان گردانیدند تا دیر او را پرورش ساختند
ازینجهت میگویند که حضرت دانیال در رنگین خود صورت دو شیر که او شانرا در طفلی پرورش

کرده بود نقش فرموده بود ند تا که همیشه نعمت حق تعالی در نظر ماند حکم گوشت و
شیر شیر حرام است نزد جمهور علمای اهل سُنّت و اهل تشیعه الّا نزد امام مالک
مکروه است حکمت هر که پیه او در بدن خود مالیده در جنگل رود جملهٔ درندگان ازو
بگریزند و از ایشان ضرر بوی نرسد خوردن زهره اش آدمی را شجاع و دلیر کند وصرع
و دار الثعلب را زائل کند و اگر در چشم کشند خون از چشم ببرد و اگر بر خناز بر طلا
کنند دفع کند گوشت و پیه او فالج و استرخا را مفید بود و ضماد خونش علّت سرطان را
زائل کند و بر پوستش خفتن تپ ربع را مفید بود و اگر پارهٔ از پوست او در صندوق
نهند از آسیب کرمان ضرر دهنده ایمن شوند و اگر پارهٔ از پوست او در گردن کودک مصروع
بندند نفع بخشد و اگر طبل پوست او در جنگ بنوازند سپاه مخالف از صدائی وی بگریزند
ارنب را بفارسی خرگوش و بترکی طاوشقان و بعضے گویند که یکسال نر ماند و یکسال مادہ
و او را چون زنان حیض می آید و چون رنجور شود دنبهٔ خرد شفا یابد حکم حلال گوشت
او بمذهب اهل سنت و در مذهب تشیعه حرام است حکمت هیچ جانورے ترسنده تر
از و نیست و در وقت رفتن بجهد و چون در خواب شود چشمش کشاده ماند و چون دریا
می بیند اکثر بشدت خوف می میرد چنانچه بسبب خوف بکنار دریا نمی رود و عرب میگویند که
آچنه از و می گریزند هر که دماغ او را بریان نموده بخورد از رعشه که بسبب خشکی باشد خلاصی یابد
و اگر سرش را بسوزانند و خاکسترش را بدندان مالند سیاهی و زردی را ببرد و سفید و براق
گرداند و پنیر مایهٔ خرگوش را اگر زن بعد از حیض بمشک بخود بگیرد در آبستنش یاری
بخشد و اگر بعد طهر تا سه روز بیاشامد منع آبستنی کند و اگر باخطمی و زیت بر محلی نهند که
خاری یا نی در آنجا خلیده باشد بیرون آرد و چون با سرکه بکودک مصروع بنوشانند صرع را
دفع سازد و چون مقدار یک قیراط از پنیر مایهٔ وی با شراب کهنه آمیخته بخورند زهر مار و کژدم
و غیره سموم گزنده ها دفع سازد و اگر زن آبستن پنیر مایهٔ نر یا خصیهٔ او بشراب ممزوج ساخته
بیاشامد فرزند نر بزاید و بخوردن پنیر مایهٔ ماده بدستور دختر زاید و الله اعلم و اگر آب آمیخته بر
بینی نهند منع خون رفتن کند و زهرهٔ او اگر کسے را بخوراند خواب بر و چنان غلبه کند

چنان غلبه کند که بغیر خوردن سیر بیدار نشود و خونش اگر زنی بخود برگیرد هرگز آبستن نشود و گوشتش قولنج و مفاصل و نقرس ببرد و کعبش با خود داشتن دفع چشم بد کند پای او اگر بر زنی بندند مادام که باوی باشد آبستن نشود و اگر خون وی بریان کرده بخورد جهت سموم و جلای چشم نافع بود افعی را بفارسی مار گویند بار یک گردن و پهن سر و دنب باریک باشد و مادهٔ اش بدترین ماران است و بدترین انواع افعی آنست که خال سفید و سیاه دارد و مار را ترکیان بُبلان گویند و عرب کنیت او را ابوالحی گویند بجهت آنکه میگویند که او بعد هزار سال کور میگردد و بعد ازان درخت بادیان را بجسته چشمهای خود بران می مالد درست می شوند گویند هر چند که میان او و درخت بادیان مسافت بعیده می باشد باوجود کوری می جوید و خود را نزد او رساند و از غرائب او نقل کرده اند که اگر چشمش برکنند بعد از سه روز بحال می آید و درست میگردد حکم حرام است گوشت او در جمیع مذاهب سنیه و امامیه حکمت گوشت او در مرض استسقا نافع بود و چندام و تاریکی چشم را ببرد و هیجان شهوت گرداند و دافع زهر افعی باشد و چون بار و غن زیت بر تن مالند موی نروید و پوستش داء البهق را مفید بود و خونش روشنی چشم را زیاده کند و اگر دل وی را خشک کرده با خود دارند سحر کار نکند و اگر دندان او را بر عورتی بندند حامله نشود زهرهٔ او زهر قاتل است که هیچ علاج ندارد ایل را بفارسی گوزن و گاو کوهی و نرش را سفق و مادهٔ اش را مادال گویند تا دو سال شاخ برنیارد بعد ازان دو شاخ راست برآرد چون سه ساله شود از شاخهای او شاخهای دیگر مانند شاخ درخت بیرون آید تا شش سال زیاده گردد بعد ازان در هر سال یکبار بیفتد و باز برآید یک عقده از سال گذشته زیاده و سالش از عقده های شاخش فهمیده میشود و شاخ او بسیار منعقد و محکم است و از غرائب احوال او آنست که بشنیدن سرود میل دارد بمرتبه که او را بسرود گفتن مشغول می سازند و از عقب او میگیرند و بدیدن ماهی میل تمام دارد و ماهی نیز بدیدن او مائل است و بکنار دریا نیز بجهت دیدن او می رود از همین جهت صیادان پوست او پوشیده بماهی گرفتن میروند و بخوردن مار مائل است

فف
نقل است از ساکنان مجتمعین اطراف لاهور که بسیج پیده که بدان اختلاف شیوه دینی و عداوت انتها خص در حلت و حرمت و باعث شایع و فضا و در ظاهر اختلاف حرکوشش است باقی درنا بجمعه و جماعت و تراویح و عیدین جا میماند ۱۲

فف
از جالینوس نقل کرده اند هر که چشم حرکوشش را

با خود دارد از نشر محفوظ ماند ۱۲
دشمنان و سنگ شکن ۱۲
و اگر موی حرکوشش را بسوزانند ۱۲
خورده دارد از نشر ۱۲ م م م
تعلیق از سه ۱۲ م م م
ایل یکسه خره
دشمن بیاد و نیز نام او در عربی
اصل بود و میان موجود و سکون
لام مر سنگ بارد ۱۲ م
گویند ۱۲ م

باصلاح آید مرغان در دهن او رفته کرمهای که در دهن او است بیرون می آرند
راسو نیز دران وقت در دهنش رود و بحلقش فرو رود و جگرش بخورد و او را هلاک
گرداند حکم حلال است گوشت او بمذهب شافعی و نزد امام مالک و در دیگر مذاهب
حرام است حکمت اگر اندرون شکم وی بکشنیز پر کنند و خشک ساخته
نگاه دارند خوردنش جهت دفع زهر جانوران زهردار مفید است و اگر دماغ وی
یا گوشت وی بسر که بخورند مصروع را سود مند بود و اگر گوشت او را بر مفاصل بندند درد
بنشاند و اگر گوشت او را بسوزانند در دیگ مسین و خاکستر آنرا باسرکه بر نقرس طلا کنند
سود مند بود و اگر چشم وی خشک کرده بمصروع دهند مفید باشد و اگر کعب او در حالی که
زنده باشد بر زن بندند از بستن نشود و گوشتش دندان را قوت دهد و دماغش اگر
اکتحال کنند تاریکی چشم را ببرد و رازی گوید که هر طعامی که زهردار دا گر ابن عرس
آنرا ببیند فریاد کند و موهای وی راست بایستند او ز بفارسی بط و بترکی
اردک گویند آواز نوحه را دوست دارد و در آخر ماه بچه را از تخم بیرون آورد و وقتی
که ماده بر سر تخم نشیند نر ساعتی از وی دور نشود و بسیار تخم دهد الا زیاده ازده
بیضه در زیر نگیرد و در کم از بست روز بچها در آرد و اگر ماده بضرورتی از سر تخم برخیزد
نر آنرا پاسبانی کند تا ماده بر آید حکم حلال است گوشت او بجمیع مذاهب حکمت
اگر دماغ او را با آب راز یانج بنا شتا بخورند بواسیر و اوجاع رحم ببرد و زبانش قطع التقطیر
بول کند و مغزش صداع را بنشاند و طلای پیهش شقاق را باز دارد و دار الثعلب ببرد
و زنگ روی روشن کند و گوشتش تن فربه کند و آواز صاف کند و قوت باه بیفزاید
و اگر خونش بنمک بنا شتا بیاشامند درد مثانه را بنشاند و خاکستر استخوانش زخم
پیکان باصلاح آورد و اگر بال چپش بر دست راست بندند تپ ببرد و در اعضا
بنشاند و تخمش قوت باه زیاده کند و سعال زائل کند گویند در اندرون شکم وی
سنگیست چون بسایند و در شربت بیاشامند در زحمت شکم نفع رساند

حرف الباء بازی را بفارسی باز گویند و بترکی قارچقای جانوریست

ا اوز بفتح همزه و تشدید واو و سکون زای معجمه چیزه الجوان میگویند کرکلان را اوزو خورد رابط میگویند بپای موحده و تشدید طای مهمله و با خر ها ی هوز بهرود لفظ عربی است و بفارسی بطا ئی و بهندی بطخ و ترکی اردک گویند ۱۲

۲ سر ۱۲ و در هندی و فارسی سیر ۱۲

جانورے ہست شکاری تعلیم پذیر خوش صورت متکبر بدمزاج ہست و مادۂ او از نر بزرگتر
و گیرندہ تر مادہ را باز گویند و نرش را حُجرہ و بہترین اصنافِ باز سفید ہست کہ سر
بزرگ و چشمہائے سرخ داشتہ باشد و گردن دراز و سطبر و سینہ پہن داشتہ باشد
و رانہائے بزرگ و مویہائے خرد بر رو بسیار باشد و پالیش زرد باشد باز
سفید در ولایت فرنگ بسیار ہست و در رسالۂ باز نامہ گفتہ اند کہ بہترین
باز آن بازے ہست کہ علامت او این ہست کہ چشمش سیاہ یا ازرق باشد
و پشت او نیز سیاہ باشد و مشہور ہست کہ باز مقید آن نیست کہ بصنف خود جفت
بلکہ بشاہین و زغن و چرغ و جز آن جفتی کند از بہر ہمین جہت اشکال باز متفاوت است
و گفتہ اند کہ عمر او زیادہ از بست سال نباشد بجہت آنکہ ظالم و طامع ہست
و ہر کس قانع و کم آزار ہست عمرش دراز باشد چون رنجور شود کنجشک خورد صحت
یابد و اگر موش خورد پر بیفگند و اول کسی کہ شکار باز کردہ ملوک روم بودند
حکایت آوردہ اند کہ ہارون رشید باز سفید را روزی پرانید باز در ہوا غائب
شد بمرتبہ کہ از آمدن او نومید گشتند بعد از در رنگ بسیار پیدا شد ماہی در
چنگال داشت حکم حرام ہست گوشت او بجمیع مذاہب مگر بمذہب امام مالکؒ
مکروہ ہست حکمت زہرۂ باز را اگر در چشم کشند منع نزول آب کند امّا
تا اثر نزول ظاہر نشود نتوان کشید کہ مضرت دارد باشق را بفارسی باشہ
گویند و بترکی فرقوخوانند جانور شکاری تعلیم پذیر خوش صورت ست و در سیرت ببازِ
نزدیک ہست و بعضے او را در اصنافِ باز شمردہ اند باز در تمام دکھن و گجرات
نیست امّا باشہ بسیار ہست حکم گوشت او در جمیع مذاہب حرام ہست مگر در مذہب
امام مالکؒ مکروہ ہست حکمت کسے کہ خفقان سودا وی داشتہ باشد اگر
یکدرم از دماغ او با گلاب بخورد مفید باشد بحری را بفارسی و ترکی ہمین نام
ہست جانور شکاری تعلیم پذیر ہست و در جثہ اند کے از باز حقیر ہست امّا در ہیز و
زور و دلیری بسیار از باز زیادہ ہست بلکہ نسبت او بباز کردن عین خطا است

باشق بفتح شین معجم
لفظ مرکب ہست و باشہ
عرب علامت بضم عین مہملہ

نشید بلام و دو ہندی
ہم باشہ گویند ۱۲

واز غایت شجاعت وتهوری که دارد مردم شجاع و دلیر را باو نسبت میکنند
وبحری جانور خوش خُلق و بے تکبر است با آدمی رود اُنس میگیرد و کسی آشیانهٔ او را ندیده
و در دکهن آخر پرشکال از طرف می آید و میگویند در میان دریا نزدیک حبشه در
جزیرهائے که معموری ندارد بیضه می نهد و بچه برمی آرد و مادهٔ او از نر بزرگتر است و دلیر
تر و گیرنده تر و بالوان مختلف می باشد و بهترین رنگهائی او آنست که بسیاهے مائل
باشد و سینه کشاده داشته باشد و دُم بطریق دُم لگڑ باشد و این صنف را
باز داران دکهن بحری سیاه لگڑ دُمی گویند و لگڑ جانوری است که در تمام هند
می باشد الّا در خراسان نیست و اکثر بحر پیما را بر دُم زیاده از ده دوازده پر نمیباشد
و نادر آن بحری می شود که دُم او سیزده پر یا چهارده پر داشته باشد و اگر این
چنین بحری که بالا گفته شد پیدا شود از جمله بحر پیما تیز و دلیر تر می باشد و بحرے
جانورهائی بزرگ که ده برابر او باشد میگیرد حکم گوشت او بجمیع مذاهب حرام است
و در مذهب امام مالک مکروه **حکمت** زهرهٔ او بجهت تاریکی چشم مفید است
بَبغا را بفارسی و ترکی طوطی گویند و او از اصناف خود بیشتر سبز رنگ می باشد
و پائی و منقار سُرخ دارد و این در اکثر ولایت هندوستان می باشد و طوطی تمام سرخ
نیز می باشد حتی که منقار نیز سرخ می باشد و قسمی دیگر می باشد که بعضے بال او سرخ
و بعضے زرد و سر و منقار و پائی سرخ و بعضے منقار زرد و سیاه میدارند و این
قسم را نوری میگویند و این در زیر باد بهم می رسند و یکرنگ سفید و زرد نیز می شوند
و نیز یک صنف از طوطی سفید رنگ می باشد و پائی سیاه و بعضے پائی سرخ و نیز
بعضے طوطی بر سر تاج سرخ و یا سفید میدارند و این صنف بجثه بنسبت دیگر طوطیان
زیاده تر است و این را در هند کاکاتوا و کاکا طوطو می گویند و او نیز در زیر باد میباشد
و جمیع اقسام طوطی سخن میگویند و موافق تعلیم هریک بهر زبان گفتن می توانند و
زبان طوطی بطریق زبان آدمی است ازینجهت حروف مستقیم بیتوانند گفت و شنیده
شده است که سورهائی کلام الله مثل فاتحة الکتاب و قُل هُوَ اللهُ اَحَدٌ و غیره طوطی را

ازظرف پرتگال

له بیای موحده مفتوح و بیای موحده ثانی ساکن و غین معجم و الف لفظ عربی است

و در هندی طوطا گویند

سه سبز رنگ می باشد

تعلیم کرده اند وطوطی سرخ رنگ که از زیر باد می آرند هر روز قرنفل را سائیده
در پیش طوطی می نهند تا او خود را دران آب انداخته غسل می کند وغوطها
می خورد اگر چند روز چنین نکنند جانوران کوچک در زیر پرهای او پیدا شده
او را آزار می رسانند حکم گوشت او در مذهب امام حنیفه ع وامام مالک ع حلال است
ودر مذهب شافعی ع دو روایت است یکی آنکه ممنوع الاکل ومنهی القتل است وفتوے
براین است دویم آنکه حلال است ودر مذهب شیعه نیز حرام است حکمت خوردن
گوشت او فصاحت آرد وروشنی چشم زیاده کند وخوردن زهرهٔ او لکنت زبان
ببرد وخونش را اگر خشک کنند ودرمیان دوستان باشند دشمنی پیدا شود
بُرغوث را بفارسی کیک وبترکی یوره گویند جانور سیاه کوچک جهنده
گزنده است از خاک پیدا می شود بید رنگ خصوصاً در خانهای تاریک کثیف
نمناک ودر زمستان واول بهار میشود وبعد ازان که پیدا می شود با ماده بسیار
جفت میشود وتخم می کند بیشتر خورش او خون است واگر در پیراهن وشلوار آدمی رود
تشویش بسیار میرساند چنانچه ازین بیت حقیقت او معلوم میشود بیت ریگ در
کفش وکیک در شلوار ۔ بهتر از همنشین نابموار ۔ ومشهور است که چون کیک خرزهره
بشمد بمیرد حکم خون او اگر در بدن وجامه باشد بآن نماز میتوان گزارد بجمیع مذاهب
وحاجت شستن ندارد خواه بسیار باشد خواه اندک وبعضے گفته اند که اگر بسیار
باشد باید شست اما مفتی به نیست حکمت حکما گفته اند که اگر در خانه کیک بسیار
باشد اگر گوگرد دود کنند همه بگریزند وهمچنین سیاه دانه جوشانیده آب آنرا بپاشانند
یا پوست نارنج را بسوزانند کیک برود فائده از حضرت رسالت پناه صلی الله
علیه وسلم مرویست که هرکس که هفت بار بر قدح آب این آیت را بخواند که وَمَا لَنَا أَنْ
لَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُتَوَكِّلُونَ بعد ازان بگوید فَإِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ فَقُولُوا اثْتُرَكُمْ وَآذَاكُمْ عَنَّا بعد ازان بپاشانند
آن آب را بر اطراف جامهٔ خواب از شر کیک ایمن شود بعوض را بفارسی پشه

ع فرد بجهت بودن گوشت آن بعیث وخفت آخر حلال ۱۲ بجهت خوردنش پاکی راوی آن اصحاب پنجم است ودر قبل آن حکم از شاخ ثابت شد ودر هر صادر شد ودر هر حاجت شد ودر هر است فی خوجة الحیوان ودر لسان العرب گویند الطوطی الذی یقال له الطوطا حلال ۱۲ غایة البیان ۱۲ ع بضم باء موحده وسکون راء مهمله وضم غین معجمه وسکون واو وآخر فاء مشدده بلغة کابل ۱۲

پشه و بتر کی سپک خوانند پشه دو جنس است بزرگ و کوچک بزرگ را عرب
بق گویند و کوچک را بعوض گویند و بعوض خرد ترین پرنده گانست و بهیات بزرگترین
حیوانات که فیل است مخلوق شده و بدو پر بر فیل زائد است چه فیل چهار پا و خرطومی
دارد و پشه چهار پا و خرطوم و دو پر نیز دارد و گفته اند قدرت خالق را از خلق
پشه قیاس باید کرد که جانوری کوچک الجثه روئی و دماغ و قوت دیدن و شنیدن و
غذا طلبیدن و سوراخی که از ان غذا خورد و سوراخی دیگر که از انجا فضله بیرون رود
خلق کرده و در پشه دهان و استخوان نیست از خرطوم غذا بدرونش رود و خرطومے
بدان نازکی و باریکی را آنقدر قوت داده که به پوست فیل و گاؤ و امثال آنها بدان سطبری
فرو میرود و پشه حریص است بر مکیدن خون و گاهست که چندان می خورد که شق میشود
و از پریدن عاجز میگردد تا هلاک میشود و گاه هست که چهار پائی را چندان میگزد
که او را میکشد و هر چهار پائی دیگر که گوشت آن چهار پائے دیگر بخورد بمیرد
حکم حرام است بمذهب اهل سنت و جماعت مگر بمذهب مالک مکروه است و در
مذهب شیعه نیز حرام است و خون او اگر به بدن و جامه برسد عفو است حاجت
شستن ندارد و بجمیع مذاهب حکمت اگر سر پشه با قدرے صمغ عربی سه روز
بصاحب تپ ربع بدهند برود و چون هر شب بدن خود را بروغن بمالند زخم نیش
پشه مؤثر نگردد و بغل را بفارسی استر گویند و بتر کی فاتر و او از اسب و خر متولد میشود
از ینجهت هر عضوی از وی مشابهت دارد بهر دو و همچنین در عادات و خواص گاهے
مشابه اسپ و گاهی مشابه خر می باشد و آنکه پدرش خر باشد بهتر است از انکه مادرش
خر باشد و در رو خواص فرسی بیشتر از حماری است و در شکل بادر مانند تر بود و آنچه از
اسپ و گورخر متولد میشود بهتر بود امّا نادر است و استر دراز ترین بعمر از حیوانات
اهلی است بسبب قلت جماع چنانچه گنجشک بسیار کم عمر به نسبت دیگر جانوران است
سببش کثرت جماع است و میگویند که استر در زمان فریدون پیدا شد و بعضے
گفته اند که اول کسی که استر پیدا کرد قارون بود امّا قول اول صحیح است

اما حیوانی که مادرش اسپ باشد و پدرش خر در اختلاف است شیخ اختلافی که در گوشت اسپ است ذکر معتبر در حل و حرمت جوابی که پیدا شود از ماکول و غیر ماکول ماده است و قوی بر انکه مکروه تحریمی است کما فی الدر المختار و فی الطریقة المحمدیة کان علی الخلاف المعروف فی لحم الخیل لان المعتبر فی الحل و الحرمة اسم الحیوان فما یولد من ماکول و غیر ماکول ماکول انتهی و کذا فی الدر المختار و فی الجامع الرموز اذ لا یوکل کذا فی المضمرات و کذا فی البزازیة و الجنی شرح الکنز و اگر مادرش گاو باشد و پدرش خر پس حلال است بخوف کما فی الجنی شرح الکنز ۱۲ منه غایة البیان

گورخر

صحیح است و مشهور است که استر را بر اسپ که یکبار ببرند دگر بار از خود بهمان راه میرود
و غلط نمیکند و استر را بچه نمی باشد از حضرت امیر المومنین علی کرّم الله وجهه مرویست
که وقتیکه نمرود آتش می افروخت بقصد سوختن ابراهیم علیه الصّلوة والسّلام
شتاب کشنده زین حیوانات استر بود در محل هیزم بردن ازین جهت حق
سبحانه وتعالی نسل وی را انداخت و حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم
بر استر سوار شده و حق سبحانه تعالے استر را زینت خوانده و بدو منت بر
خلق نهاده و دلدل که مشهور است و حضرت امیر علی کرّم الله وجهه در
جنگها بران سوار می شدند آنهم استر بود که پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم
بجناب امیر عنایت فرموده بودند حکم گوشت او[1] مکروه است بمذهب شیعه و
حرام است بمذهب شافعی و حنفی امّا پیش محمدؒ و ابو یوسفؒ درین مسئله تفصیلے است
چنانچه بیان دلائلهای هریک درینجا موجب طوالت است و پیش مالکؒ مکروه است
و بعضے از اصحاب مالک بر حرمت او رفته اند حکمت دل استر هر زنے که بخورد آبستن
نشود و اگر سم او بسوزند و بار و غن مور در جائیکه مو نروید بمالند موی برآید
و دار الثعلب دور کند و اگر سُم و موئے و سرگین استر را در خانه دود کنند
موش بگریزند و اگر بچه در شکم عورتے مرده باشد و بیرون نیاید شاشهٔ استر را
بخوراند بچه از شکم بیفتد و پوست استر را اگر زن حامله بردارد بچه اش در زمان
بیفتد و اگر حامله نباشد بار گیرد و اگر چرک گوش استر را شیاف ساخته زنے
بخود برگیرد آبستن نگردد و اگر پشم استر با خون وی در آستانهٔ خانه دفن کنند
موش از انجا بگریزند و از غرائب او آنست که اگر شخصے زکام داشته باشد سرگین
استر را بوئے کند و تف بران انداز دو در راه بیفگند هر کس که بران بگذرد او را زکام
شود و آن شخص اول خلاص شود بقرابادین فارسی گاو و دراز دنبال گویند و بترکی
سقر و او با لوان مختلف باشد جانور پر قوت و کثیر المنفعت است و مدار آبادانی
جهان بر وست و در هندوستان بیشتر از همه جامی باشد و از غرائب

[1] حاشیه او از کتب معتبره بر لفظ نقل آورده شد ۱۲

احوال او آنکه آواز ماده اش بصلابت تر از آواز نر است حکم حلال است
گوشت او بجمیع مذاهب حکمت حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم فرموده
اند که شیر گاؤ شفا است و گوشت او داء است یعنے بیمارے و بدانکه در شیر دان
گاو هندی چیزی میباشد بطریق زرده تخم مرغ پخته و آنرا حجر البقر و جاوزیره گاوزبر
گویند بغایت گرم بود و آن مانند پاد زهر در عمل باشد و در بادها طلا کردن و خوردن
سود مند بود و چون سحق کنند و بشراب سر شند و بر موضع که سفید بود بمالند موے
سیاه بر آید و اگرچه سبب آن داء الثعلب و برص باشد اما جلد سفید سیاه نکند
خاکستر شاخ گاؤ تپ را زائل کند و قوت باه بیفزاید و اگر در بینی دمند رعاف
باز دارد و اگر پیه گاؤ را با زرنیخ سُرخ در موضعی دود کنند گزندها ازان موضع بگریزند
اگر پیه او را بر کوزه مالند و در زمین نهند هر کیسکے که در آنجا باشد بران جمع شوند
زهره گاو را اگر با آب آمیخته بر بواسیر طلا کنند نافع بود و زهره او را اگر بر درخت مالند
کرم در میوه آن نیفتد بوم را بفارسی چُغد گویند و بترکی سار قوس مرغے است که
در شب خواب نمیکند و شکار در شب میکند و بسیار شوکت و قوت دارد در
شب بر اکثر جانوران غالب است و در آشیانه آنها میرود و بچه ایشان را میخورد
و چون روز شود پنهان میگردد بگمان آنکه بجمال او چشم نرسد و اگر روز بیرون
آید جانوران دنبال او کنند و او را آزار رسانند بتخصیص کلاغ و بعضے شکاریان
او را میگیرند بروز و در پس دام میگذارند کلاغان و دیگر جانوران می آیند که
قصد او کنند و در دام می افتند و بوم انواع می باشد حکم حرام است گوشت
انواع او نزد شیعه و در مذهب حنفی و شافعی و حنبل حلال است و بیک روایت نزد
شافعی حرام است اما فتوی بر آن نیست حکمت چون بوم را بکشند یک چشم او
کشاده میماند و یک پوشیده آن چشم کشاده هر کس که با خود دارد در خواب نشود و
بعضے گفته اند یک چشم بوم که با آب فرو نرود آنرا طافی خوانند بیخوابی آورد و یک چشم که
با آب فرو رود خواب آورد زهره او تاریکی چشم را دور کند و دلش اگر صاحب

ل صبت لحمها داء و لبنها دواء و بولها دواء ۱۲

م بومه در هندی مرگوسه ۱۲

صاحب قولنج ولقوه بخورد شفا یابد واگر چشم اورا بامشک خلط کرده کسی نگهدارد
در چشم مردم شیرین نماید زهره اش اگر بر خاکستر چوب بلوط خلط کرده بخورند سنگ
مثانه را خورد کرده بیرون آورد جگرش زهر قاتل است کسیکه بخورد قولنجی پیدا
شود که دوا پذیر نباشد واگر مغزش با روغن خلط کرده در سر مالند عشا و تاریکی چشم را ببرد

حکایت

آورده اند که کسرے شخصے را فرمود که بدترین مرغی شکار کن و بدترین هیزمی کباب ساز
و بدترین شخصے ده آن شخص بومی را گرفت و بهیزم تلخه کباب کرد و بخوردن
عالمے داد که قصد مال مسلمانان بناحق میکرد حرف التار تدرو را بفارسی
نیز تدرو میگویند و بترکی قرقاول مرغی است نیکو صورت و خوش آواز گوشتش
بغایت خوش طعم بود و گویند که بوقت خوشی بهوا وزیدن باد شمال فربه می شود و
در وقت کدورت بهوا وزیدن باد جنوب لاغر میگردد و در وقت زلزله همه بیجا شده
فریاد میکنند بعد ازان زلزله میشود حکم حلال است گوشت او بجمیع مذاهب حکمت
اگر آب زهره او در بینی چکانند و سواس را نافع بود و خوردن گوشت او فهم و قوت
جماع را زیاده کند تمساح را بفارسی نهنگ گویند و بترکی بلغونی سلیقون جانور
کریه منظر است دهنی فراخ و سر دراز و میان آب میماند و زخم زیرین او بسیار کلان میباشد
و در سینه چسپیده و بخلاف دیگر جانوران بوقت خوردن و خائیدن چیزے
نیمه بالائی او حرکت میکند و جلدش نهایت مستحکم و سخت و پشت او مثل پشت سنگ
میماند و چهار پائی دارد و تا بدرازی ده گز و پهنایش قریب دو گز بملاحظه بعضے مردمان
رسیده و آدمی و گاومیش و گوسفند و هر چه از حیوانات در میان آب بدستش افتد
باز رهاشدن محال است و نهنگ سوراخی که ازان فضلات بیرون آید نیست اما نرش
ذکر و مادهٔ اش فرج دارد و چون شکم وی پر میگردد از آب بیرون می آید دهان باز
میکند مرغکے خورد که آنرا عصافیر تمساح گویند می آید و بدهان او می رود و آنچه در دهان
او می یابد میخورد و آن مرغک بر سر خود خاری دارد چون نهنگ دهن بر هم نهد

---

۱ عشا نام مرضی است که در شب نتواند بخوبی دید ۱۲ م
۲ بخاری سگ آبی را میگویند ۱۲ م
۳ بضم سین بمعنی مجلس است ۱۲ م
۴ تمساح را بترکی قرقاول دریا گویند ۱۲ م

نهند آن خار بر دهن او میزند تا میکشاید و نهنگ در دریای مصر بسیار می باشد و هر وقت
خواهد که با ماده جفت شود ماده را بر پشت گرفته از آب بیرون می آید و جفت میگیرد و تخم
در خشکی می نهد و از بچگان وی هر قدر که در آب میروند نهنگ می شود و آنچه در خشکی میماند
سقنقور می شوند و پیدایش سقنقور خاص بسمت مصر است و در هندوستان نمی شوند و
چون در شهر مصر نهنگ بسیار اند لهذا حکما طلسمی ساخته اند که تا یک فرسنگ قریب باطراف
مصر بکسی مضرت نمی رسانند و مشهور است که او را نمیتوان زد مگر در زیر بغل چرا که هیچ سلاح
بر پشت او کار نمیکند و نهنگ را با سگ عداوت کلی است اگر کسی خواهد که نهنگ را از آب
بیرون آورد سگی را در کنار دریا بسته بزند از آواز او فورا نهنگ از دریا بیرون آید
حکم حلال است گوشت او بمذهب حنفی و مالک و در مذهب شافعی دو قول است اصح
آنست که حرام است و در مذهب شیعه نیز حرام است **حکمت** چشمش را اگر کسیکه درد
چشم داشته باشد بیند نفع بخشد بشرط آنکه هر چشم آدمی که درد کند همان چشم نهنگ را
بروبندند راست بر راست چپ را بر چپ و اگر پیه او را با موم فتیله سازند و روشن
کرده در آب اندازند ضفدع فریاد نمیکند در ان آب مادامیکه فتیله فروخته بود و اگر زهره او
در چشم کشند بیاض ببرد و اگر در زیر مجنون بخورکنند جنون از وی زائل شود و اگر دندان
وی که از جانب راست باشد بگیرند و بر بازوی راست ببندند مجامعت را قوت دهد
و محرکی تمام بود باه را و اگر پیه وی در پیشانی گوسفند جنگی بمالند هر گوسفندی که
در برابر وی آرند بگریزند **ترم** طارا بفارسی و ترکی همین نام است جانور شکاری
تعلیم پذیر کوچک است ماده او از نر بزرگتر باشد و او از جمیع جانوران دلیرتر است و
او را بر هر جانوری که بگذارند تا او را نگیرد نمیگذارد و قاعده چنین است که جفت او از
دنبال جانور میفرستند و بسیار شکار شیرین دارد حکم گوشت او بجمیع مذاهب حرام است
مگر بمذهب مالک که مکروه است **حکمت** زهره اش اگر در چشم کشند تاریکی را نفع بود
حرف الثاء الثعلب را بپارسی روباه و بترکی ملکی گویند جانور محیل بسیار است
چنانچه در حیله مردم را باو تشبیه کرده میگویند اَرْدَعُ مِنَ الثَّعْلَبِ و چون کیک

سله چنانچه علی
حزین شاعر در رساله خود
دلیل کرده مذهب حنفی و مالک
حلال است و اینکه گفته شد کر
مذهب قدیما چنین است
معلوم می شود و اسوا کما مر
وعلی حزین که مذهب قدما چنین
نوشته در کتابی بنظر
نیامده و در کتب حنفیه
بلکه اقوی غایة الکلام
من تصنیف
مولوی عبد الحلیم
سله ثعلب بفتح ثا و سکون عین مهمله و فتح لام
و سکون باء موحده و در آخر
سله ترجمه عکسی
سله از روباه
سله از زبان
سله از حضرت
علیه
والا ضوان

وچون کیک برو غلبه کند نمد پاره در دهان گرفته خود را آهسته آهسته در آب فرو می برد
چنانکه همه کیکها بر گرد دهانِ او جمع شوند آنگاه سر در آب برد کیک و سپش در نمد پاره که
در دهن دارد از سر و روئ او بدان نمد پاره روند پس فی الحال غوطه میخورد و میجهد و
از تشویش کیک نجات یابد و دیگر آنکه جسم خود را پُر باد کرده بر پشت می نشیند
و پایهای خود را بر هوا میکند چنانچه جانوران گمان می برند که مُرده است نزدیک او برائے
خوردنش میروند پس او شان را میگیرد **حکم** حرام است گوشت وے بمذهب حنفی و حلال
است نزد شافعی و حنبل و مالک و نزد شیعه حرام است **حکمت** اگر سر او را در کبوتر خانه
نهند کبوتران از انجا بگریزند و گوشت وی در مرض فالج و لقوه مفید است پیه وی
چون در دهن گیرند درد دندان زائل کند اگر با پوست تخم مرغ سوخته بیامیزند دار
الثعلب را نافع بود چون آنرا بر جامه یا چوبی طلا کنند و در خانه نهند جمیع کیکان بران جمع
شوند و پوست وی بغایت گرم بود و ازان پوست وی اگر پوستین سازند پیران
و مردم سرد مزاجان را و زمان را پوشیدن آن مناسب باشد و مردم محرور
المزاج را باید که از پوشیدن آن احتراز نمایند **حرف الجیم جامُوش** را بپارسی
و بترکی گاؤمیش گویند جانور قوی هیکل پُر قوت است اکثر اوقات در میان آب می باشد
و در هندوستان از همه جا بیشتر است اهلی و جنگلی هر دو میباشند و جنگلی آن دشمن شیر
و پلنگ است و اکثر اوقات بر هر دو غالب است اما زبون بشیر است و در دماغ او
کرمی است که همیشه عذاب او کند و بدان سبب خواب نیک نتواند کرد و مدار اهل هند
بر شیر و روغن او است **حکم** حلال است گوشت او بجمیع مذاهب **حکمت** کرم دماغش
بیخوابی آورد پیه او با آب و نمک آمیخته بر کلف و برص و انشقاق طلا نمایند نفع بخشد
جرا را بفارسی ملخ و بترکی جگرودل خوانند جانوریست کوچک و پرنده پنج عضو او
به پنج عضو جانور کلان مشابه است چشم او بچشم فیل و گردن او بگردن گاؤ و سینهٔ او
بسینهٔ شیر و پائ او بپائ شتر مرغ و پر او چون پر عقاب و او گاهے باعث هلاکت
مردم میگردد چرا که غله و زراعت و درختها را می خورد و قحط می شود و گاه می باشد که اگر

۱۲ جامُوش معرب گاؤمیش
۱۲ در هندی گاؤ میش
۱۲ جرا در هندی ملخ
۱۲ در بترکی گوئیند

که اگر قحط بسبب دیگر بهم رسد چون او دران روزها پیدا می شود سبب قوت مردم میگردد
و ملخ بطریق لشکر عظیم در هوا پیدا می شود و درمیان آنها یکے کلان تر می باشد که جمله مطیع او
می باشند هر جا که او فرود می آید همه فرود آیند حکم حلال است باتفاق جمیع علماء
اما امام مالک رحمه الله شرط نموده اند که سر او را بیندازد چرا که لعاب دهن او زهر است
و در عجم بغیر از مردم لار کسی نمی خورد بلکه آنها در خوردن او افراط میکنند حکمت اگر
ملخها را زیر کسے که سوزاک داشته باشد بسوزند نافع بود بالتخصیص زنانرا بسیار نفع
دهد و نیز بخور او بواسیر بادی را سودمند بود و گویند که چون ملخ دراز بازار در گردن
صاحب تپ ربع بندند نافع بود و اگر دوازده ملخ را سر و دم بیندازند و باقدری مورد
خشک سائیده بیاشامند استسقا را نافع بود حرف الحاء حُبَارٰی بفارسی چرزو بر کی
قفداع گویند و او مرغی کلان تیز پر گردن دراز است چنانچه ارتیز پری او نقل کرده اند که
کسے او را در نیشاپور صید کرده چون شکم او را شگافت در اندرون وے سیاه دانه که
در بلاد شام میباشد یافت و او در طلب دانه بسیار حیله مینماید و با این همه گاهے از
گرسنگی می میرد و درمیان مردم مشهور است که وے خود را بیجان ساخته از خوف
جُرّه و بحری مثل مرده شده از بالا بزیر می افتد و ازین حیله از دست آنها نجات می یابد
و باز و جره را در حالت پرواز گرفتن او محال است الّا اگر بحری بسیار تیز پر باشد
میتواند یافت حکم حلال است گوشت او بجمیع مذاهب الّا در مذهب شیعه مکروه است
و در حدیث شریف آمده که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم گوشت او بقدری خورده
اند حکمت اگر کسی را خواب بسیار آید دل ویرا بروبند خواب کمتر کند و اگر پوست
اندرون سنگدانهٔ او خشک کرده سائیده به نمک اندرانی در چشم کشند در ابتدائی
نزول آب بغایت نفع رساند و سفیدیٔ چشم دور کند و در سنگدانه روے
سنگی باشد چون آنرا بر کسے ببندند رعاف را دفع سازد و سریع الاثر است و تا که او
همراه باشد رعاف عود نکند و نیز برائی زحمت اسهال مفید است بیضه اش بهترین
دواست در ادویهٔ خضاب حجل را بفارسی کبک و بر کی ابادن گویند مرغی است

یک قسم او بالا مذکور شد ۱۲

شکاری زیبا صورت خوشخرام شیرین صفیر بزرگ و کوچک می باشد بزرگش را کبک دری
و کوچک را کبک کوهی می خوانند و عرب کبک بزرگ را یعقوب خوانند گویند که
گاه باشد که کبک ماده بجرد شنیدن آواز کبک نر تخم نهد و گاه باشد که بر خاکے که
کبک نر گذشته باشد بغلطد و آن خاک بر پای خود پاشد تخم بنهد و او دو آشیان
سازد و تخم در دو موضع نهد یکے را ماده آنچه نر محافظت
نماید بچه آن نر باشد و آنچه ماده محافظت نماید بچه آن ماده باشد و عمرش بده سال میرسد
و غیرت بسیار دارد و جنگ خوب می کند **حکم** حلال است گوشت او بجمیع مذاهب
حکمت اگر جگرش بریان کرده بکودک دهند از صرع ایمن شود و گوشتش دفع استسقا
کند و قوت باه دهد و زهره اش اگر در چشم کشند نافع بود و اگر آب زهرهٔ ویرا
در بینی چکانند ذهن را تیز کند و قوت حافظه دهد **حدأة** را بپارسی موشگیر و
غلیواز و زغن و حاد خوانند و ترکیان او را چلغان گویند و او خسیس ترین مرغان است
گویند سالے نر باشد و سالے ماده چنانچه انوری گفته **بیت**

روزگار را چون زغنقامی نیاموزی ثبات ❊ چون زغن تا چند سالی ماده گی سالے نری ❊

زغن را غراب دشمن بود و بچهای ویرا می کشد و زغن صید نمی کند بلکه میرباید و در میان
پریدن ساکن می شود چنانچه پرهای وی حرکت نمی کنند گویند بهترین مرغان است در حق
همسایه چنانچه اگر از گرسنگی بمیرد هرگز قصد بچه و تخمی که نزدیک او باشد نکند **حکایت**
مشهور است که در زمان حضرت سلیمان علیه السلام موشگیر بطریق باز و بحرے
در جمله اطراف عالم شکار میکرد چون حضرت سلیمان علیه السلام دعا فرمودند که خدایا
مرا ملکی ده که بعد از من کسی را نباشد و چون صید کردن موشگیر در جمله عالم بود بعد
از فوت حضرت سلیمان علیه السلام بر طرف شد **حکم** گوشت او بجمیع مذاهب حرام است
و در حدیث شریف وارد است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم امر بکشتن او
کرده اند حتی که اگر احرام بسته باشد بکشد از این جهت بعضے علما کشتن او را واجب
میدانند و نزد بعضے کشتن او سنت است **حکمت** خون وی چون ماندک گلاب

و مشک خلط کرده بیاشامند سود مند بود جهت ربو و ضیق النفس و چون بر او را سوخته خاکستر آن با آب بیاشامند نقرس را نافع بود و زهرهٔ ویرا چون در سایهٔ خشک کرده نگهدارند و اگر کسے را که جانور موذی چون مار و عقرب گزیده باشد زهرهٔ او را در قدرے آب حل کرده در چشم او سه میل ازان کشند نفع بخشد لیکن اگر زخم او بطرف راست باشد این را در چشم چپ کشند و اگر زخم بطرف چپ بود این را بطرف راست کشند و اگر موشگیر را در خانه بیاویزند در آنجا مار و کژدم نماند حمار اهلی را بفارسی خر و در ازگوش و بترکی اسک گویند و او جانور بردبار و بد آواز و جفاکش و مسکین و کم آزار و صابر است عرب در صبر مردم را باو تشبیه داده میگویند اَصْبَرُ مِنْ حِمَارٍ و یکبار بر اهے که رفت دیگر بار بدان ره تواند رفت و شیر را نخوردن او رغبت تمام است اگر در حالت صید کردن او آوازِ او از دور بشنود از دیگر صید روئے گردانیده قصد او کند و عمرش از چهل سال زیاده نمی باشد حکم گوشت و شیر او نزد شافعی و حنبلی و حنفی حرام است و بمذهب مالک و شیعه مکروه است حکمت کژدم گزیده چون باز گونه بر خر نشیند و خر دوان شود الم تسکین یابد و اگر در گوش خر گوید که مرا کژدم گزیده درد ساکن گردد و اگر در اوائل سال مصروع پیشانی ویرا با خود دارد تا یکسال از صرع ایمن شود چون آنسال تمام شود پوست پیشانی دیگرے بگیرد با خود نگاه دارد تا سال دیگر محفوظ ماند همچنین هر سال بعمل آرد و اگر چرک گوش وی بخوردن کودکے دهند منع گریستن نماید و اگر از سمش انگشتری ساخته کسی که زحمت صرع داشته باشد با خود دارد نفع رساند و آب سرگین تازه اش اگر در بینی چکانند منع آمدن خونے که از دماغ باشد نماید و اگر سر که را بر سرگین خر انداخته بپویند همین اثر بخشد و اگر دندانش در زیر بالین نهند خواب آورد و خوردن شیر او مسلول را نافع بود حمار وحشی را بفارسی گورخر و بترکے قولان گویند و او بر نگهائے مختلف باشد ازان جمله تیره رنگ است عمرش بیشتر باشد اهل تاریخ بر آنند که عمروے تا دویست سال باشد چنانچه در افواه عوام شائع است که گورخرے بداغ بهرام گور یافته

حمار لفظ عربی است و نیز بعربی عیر بفتح عین و سکون یاء و راء مهمله و مادهٔ اش راحمارة و اتان گویند و بهندی گدها گویند

عبد الملک بن نهر گوید که در چشم گورخر نگاه کردن منع نزول آب کند و صحت چشم نگاهدارد جالینوس گوید گوشت او چون فربه و جوان بود زود پخته گردد و اگر پیر بود دیر پخته گردد و بوی بغایت غلیظ بود و خوردن گوشت او موجع مفاصل و باد های غلیظ را نافع بود و مالیدن آب زهره اش درد ثعلب را دفع سازد و پیه او اگر بر کلف طلا کنند زائل شود و چون با روغن فسط عجنانیده در کرم مالند درد پشت و کرده را نیفزاید

مسیح الزمان را کرده

که سقفهای خانهٔ خود را هفت درع کند و در اطراف خانه کبوتر نگاه دارد آن شخص
میگوید که همچنانکه آنحضرت فرموده بود بعمل آوردم باز در خانهٔ خود از جن مکروهے
ندیدم و مشهور است که حضرت نوح علیه السلام غراب را فرستاده بود که خبر آب بیارد
او بمردار خوردن مشغول شد و در آمدن تاخیر نمود حضرت نوح علیه السلام کبوتر را فرستادند
کبوتر رفت و پیش از غراب خبر آورد حضرت نوح دعا فرمودند که خدای تعالی او را طوقے
بدهد که بمیراث بچهای او برسد بسبب دعای حضرت نوح خدای تعالی او را طوقے داد
حکم حلال است گوشت او بجمیع مذاهب جائز است نگاهداشتن او بجهت تخم و بچه و مکتوب
فرستادن و طلبیدن بدان اما بازی کردن و پرانیدن و شرط بستن بگذشتن
در پریدن پیش شیعه حرام است و شیخ الاسلام که از اهل سنت و جماعت است گفته
که کبوتر بازی پیش علمای دین مکروه است و سفیان ثوری گفته که کبوتر بازے عمل قوم
لوط است و گواهی کبوتر باز پیش ابو حنیفه و مالک درست نیست و در مذهب شیعه
نیز درست نیست اما بمذهب شافعی بمجرد این گواهی رد نمیتوان کرد حکمت اگر کبوتر بخور
شود او را ملخ بخورانند شفا یابد زهره اش عشاء چشم بردد و روشنی آورد و خولش چون
بر روئے مالند کلف زائل کند این زهره گویند در خانهٔ که کبوتر بود اهل آن خانه از خدر
و فالج و شکستگی اعضا و هم جمود ایمن باشد اگر بر خوردن گوشتش مداومت نمایند
زیرکی بیفزاید خاکستر استخوانش بر جراحاتے که علاج پذیر نباشد افشانند صحت دهد
اگر کبوتر زنده را دو پاره کرده بر جائی نهند که گزدم گزیده باشد درد را ساکن گرداند و
اکتحال خون کبوتر بجهت جراحتی که در چشم باشد مفید است اگر عضو کسے شکسته باشد و
زخم او ناسور شود خون کبوتر بچگانند مفید گردد حوت را بفارسی ماهی گویند
و بترکی نابغ و اصناف او بسیار است و درازی بمرتبهٔ می رسد که طولش از یک فرسنگ
زیاده شود و در کوچکی بمرتبهٔ نمی شود که بخوبی مرئی نمیشود و هر صنفے نامے دارد
و مشهور است که در زمان حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم جمعی کثیر
از اصحاب در سفرے گرسنه شدند ماهی عنبر نام را گرفتند و قوت خود ساختند

طریق فرستادن مکتوب
از کبوتر پرسیدن کبوتر کردان بیکے را همراه پیر تا
بروقت رسیدن بمقام مطلوب
رقعه در گردن او بسته رها کنند

پس آن کبوتر بعود آشیانه خود می آید و از نشان
مکان خود می آید و احوال معلوم
رقعه رسیده احوال معلوم
می شود ۱۲
مسح الزمان

ساختند و یک استخوان پهلوئی او را در زمین فرو بردند آنقدر بلند بود که اشتر سواری
از زیر آن می گذشت و در دریائی زنگ ماهے میباشد که آنرا بآن سمت مار ماهی نامند
طولش چهار صد و پانصد در عه می باشد و او ماهے پر فساد است حق سبحانه ماهے
کوچک را باو مسلط نموده که گوشتش بدندان میگیرد و رها نمیکند تا او را هلاک
نگرداند و یک نوع دیگر است که او را حوت الحیض می گویند بسیار کلان می شود
و کشتی را از رفتن باز میدارد و ضرر می رساند و در یا ور زان او را مے شناسند
و هر گاه که بدریا ظاهر شود اگر جامهٔ بخون حیض آلوده در دریا اندازند و یا قریب
آن ماهے اندازند ماهے مذکور ازان میگریزد و نزدیک زن حائض نیز نمیرود
حکم حلال است گوشت هر ماهے پیش اهل سنت و نزد شیعه ماهی که فلوس
ندارد حرام است و خون ماهی بمذهب امام ابو حنیفه و شیعه پاک است و بمذهب
شافعی پلید حکمت اگر جگر ماهے را خشک کرده سائیده بر عضوی که خون از و جاری
باشد بپاشند منع رفتن خون کند و اگر مقدار یک حبه از زهرهٔ ماهے در بینی
مصروع چکانند نافع باشد حیه را بفارسی مار و بترکی هیلان گویند و او را
انواع بسیار است بکنوع ازان مکلمه است و آن مارے است کوچک که بر سر
خطوط سفید دارد و دراز ئے او مقدار یکدست باشد آن مار بهر زمینی که بگذرد
بسوزاند چنانچه مدتها دران سرزمین گیاه نروید و از مسافت اندازهٔ تیر هر که
آواز او شنود آدمی باشد یا حیوان بمیرد و نیز هر کس را که از دور نظر بران مار افتد بمیرد
و اگر آنکس را که نظر او بران مار افتاده کسی دیگر به بیند هم بمیرد و نیز اگر کسی آن مرده
را به بیند بمیرد اگرچه مار را ندیده باشد و اگر آن مار آدمی یا حیوانے را بگزیدن
او گداخته شود و هر مرغی که در پریدن محاذی او شود از اثر زهرش
بمیرد و بزیر افتد و یکنوع دیگر افعی است که حالش در حرف الف نوشته گذشته
و یکنوع دیگر نیز مار یست که عرب آنرا دیّاته میگویند و آن مار یست که آدمی
را چون از دور مے بیند دنبال میکند و از زمین برجسته بطریق

تیر خود را برو میزند و مادهٔ اکثر شبی بیضه می دهد و بیضهٔ مار برنگ مختلف می باشد
سبز و سفید و سیاه و خاکستر رنگ و خالدار و بسبب اختلاف رنگ
بیضهٔ او معلوم نمی شود و زبان مار دوشق است چنانچه بعضے گمان می برند
که دو زبان است و مار بسالے یکنوبت پوست می اندازد و یک نقطه بر قفایش
ظاهر میشود عدد نقطها عدد سال عمر او می باشد و عمر او دراز است میگویند
بهزار سال میرسد و هر مار که از صد سال گذشت آنرا اژدها خوانند و چشم
مار در سر او نمی گردد بطریق باقے جانوران چشم او در سر او محکم است و مار
بدیدن آتش مائل است و بشراب و شیر میل دارد و گاهے باشد که از بسیاری میل آنقدر
شراب میخورد که از مستی هلاک میشود و از غرائب احوال او آنست که بغیر گوشت
جانور اگر زنده بدمش آید طبع میزند و اگر نه بشنیم قانع است و بآب میل ندارد چون
مار تا بسینه بسوراخ رود هیچکس او را بزور بیرون نتواند کرد و اگر کژدم او را بگزد خود
را بنمک زار رساند و بر نمک خسپد صحت یابد و اگر نمک زار نیابد هلاک گردد مار از
فواسق خمسه است که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم امر بکشتن ایشان فرموده
اند حکم حرام است گوشت وی پیش حنفی و حنبلی و شافعی و مکروه است نزد مالک و نزد
شیعه نیز حرام است و تریاقے که گوشت داشته باشد نیز حرام است **حکمت**
اگر کسی جذام داشته باشد گوشت مار بخورد شفا یابد پوستش در ظرف مس سوخته
و سحق کرده سبل و درد چشم ببرد بیضه اش در دهان سوده بر برص مالند زائل کند
اگر دندان مار در زندگی برکنند و بر صاحب ربع بندند نفع رساند **حکایت**
در حدیث آمده که در خانهائے مدینه یکنوع از پریان و جنیان مسلمان اند که بصورت
مار ظاهر میشوند هر گاه که از ایشان دیده شوند سه روز مهلت دهند و ایشان را آزار نرسانند
و تعرض نکنند و اگر بعد از سه روز دیده شوند بکشند بعضے علما این حیثیت را خاصهٔ
مدینه مشرفه داشته اند امّا نزد بیشتر در همه شهرها چنین است پس ماران خانگی را سه روز
مهلت باید داد و طریق امان دادن چنین است که بگوید اُقْسِمُ عَلَیْکَ بِالْعَهْدِ الَّذِیْ

بالعهد الذی اخذه علیکن نوح و سلیمان علیهما السلام ان لا تبدونا ولا تؤذونا یعنی
سوگند میدهم شمارا بعهدے که ستانید از شما نوح ع و سلیمان ع که بر ما ظاهر نشوید و
ما را ایذا ندهید حرف الخاء خطاف[1] را بپارسی فرستک و پرستوک و
فرلنقوح خوانند مرغی سیاه کوچک میشود بزمستان بگرمسیر رود و بتابستان
باز آید و از موی و گل آشیانه سازد و بعضے کاه و گل گفته اند و در آشیانه خود
برگ سداب نهد تا حرارت بیضه اش نگهدارد و شپیره دشمن اوست و قصد
بچه او میکند از جهت دفع مضرت او برگ کرفس آورده در آشیانه نهد چه
شپیره از بوی کرفس میگریزد و چون رعد میشود و میگریزد چنانچه بمردن نزدیک
می رسد و در نظر مردم با ماده جفت نمی شود و از عجائب احوال او آنکه اگر چشمش
بکنند باز پیدا گردد و بعضے مردم سنگ یرقان را باین طریق بدست آورده که بچه
او بزعفران زرد میکنند و در آشیانه اش می نهد او بتصور آنکه بچه اش یرقان
پیدا کرده بتلاش سنگ رفته و سنگ یرقان را پیدا کرده در آشیانه خود بنهد آنرا
مردمان می یابند و الله اعلم حکم گوشت او در مذهب حنفی و مالک حلال است و
در مذهب شافعی دو قول است اقوی آنکه حرام است و در مذهب شیعه اشد کراهیت دارد
حکمت دماغ پرستوک با کحال تاریکی چشم را زائل کند اگر
دلش با شراب بخورد قوت باه با فراط دهد خوردن گوشتش چشم را روشنی دهد اگر
خونش را بخوردن زنے دهند چنانچه او را خبر نشود شهوتش برود چندانکه از صحبت
مرد متنفر گردد و چون یک جفت پرستوک یعنے یکے نر و یکے ماده را بگیرند و
بسوزانند و در شراب اندازند هر کس که از ان شراب بخورد مست نشود اگر
سرگین وی در چشم کشند سفیدی ببرد و اگر زهره او را در بینی کسے بچکانند
موی سر و ریش که سفید شده باشد سیاه گرداند و دندان نیز سیاه شوند اگر
خواهند که دندان سیاه نشوند پیش از سقوط دهن را پر از شیر تازه کنند
و نیز اگر سرگین وے را بزهره گاؤ آمیخته بر موے سیاه بمالند فوراً سفید

به ترکی

[1] خطاف بخای معجمه و الف و طای مهمله مشدده و الف و فاء آخر هم موقوفه و غیر این بعین مهمله و تشدید واو و بعده الف و در آخر راء مهمله موقوفه و غیر این واو و فاء آخر هم موقوفه و غیر این ابابیل است ۱۲ مسیح الزمان عفی عنه بطور سرمه در چشم کشیدن ۱۲

گرداند خفّاش را بفارسی شپره و بتر کے نیز مرغی بدست و دشمن آفتاب پیش از طلوع و بعد از غروب آفتاب طیران کند و پشه و مگس و مانند آنها را میخورد و از غرائب اوانیکه گوش و دندان و پستان و منقار و خصیه دارد و موی و پر ندارد بے پر میپرد و مادهٔ او در حیض میگردد و بچه را شیر می نوشاند و بول میکند و میخندد و میگرید مثل آدمی و بیضه نمی دهد بلکه بچه میزاید و چون آدمیان عمر دراز میدارد و مشهور است که خفّاش خلق کردهٔ عیسی علیه الصلوة والسلام است ازین جهت صورت مرغان دیگر ندارد **حکم** حرام است باتفاق **حکمت** چون او زابر درخت آویزند از ان حدود بلغ بگریزد و اگر سرش در میان بالش دهند هر کسے که سر بدان بالش نهد او را خواب نیاید بشرط آنکه آنکس نداند که درین سر خفاش است و اگر دلش را کسی با خود دارد شهوت را قوت دهد اگر خونش بر زهار بچه که بالغ نشده باشد بمالند موئے بر نیارد و خاکستر وے روشنائی چشم زیاده کند و اگر زنے بدشوارے میزاید زهرهٔ ویرا در فرج آن زن مالند بآسانے بزاید و اگر سر او را در سوراخ موش نهند همه ها بگریزند و اگر سر وے در کبوتر خانه نهند گاهے هیچ کبوترے از آنجا نرود و از انخانه الفت گیرند و اگر سر گین او را با مک و زرنیخ آمیخته در موضعی که موی باشد بمالند مدتها موی بر نیاید و اگر زنے بکار برد هرگز نزاید **حکایت** بدانکه چون بنی اسرائیل از حضرت عیسی علیه السلام بمعجزه جانوری خواستند آنحضرت صورتے را بدین هیئت طیار ساخته دم عیسوی خود دران دمید پس آنصورت مرغی شده بفرمان خدای تعالی پرواز نمود بموجب آیهٔ کریمه اِنِّیْ اَخْلُقُ لَکُمْ مِنَ الطِّیْنِ کَهَیْئَةِ الطَّیْرِ فَاَنْفُخُ فِیْهِ فَیَکُوْنُ طَیْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِ خنزیر را ببارسے خوک و بتر کے تبکور پلید ترین جانوران است و در قوت مجامعت زیاده تر است از همه چهارپایه و در بے غیرتے نظیر ندارد و با مادر فساد کند و چندین نر با یکماده در حضور یکدیگر شهوت رانند نرش چون هفت ماهه میگردد

۵۱ ای و زنبه گردد بعد پاکی حیض و چند ساعت داشته زود تر وضع حمل کرده و در زنا باعث نقصان است ۱۲

۵۲ این آیت در پاره ۳ سورهٔ آل عمران در رکوع پنجم است ۱۲ منه

جفت میشود و مادہ گاہے شش ماہگی آبستن می شود و گاہے در چہار ماہگی و ہشت بچہ
میزاید بیک دفعہ در بعضے رسائل نوشتہ کہ بست بچہ میزاید و چون پانزدہ سالہ
شود باز نمیزاید فارسیان مادہ اش را خوک و نرش را گراز خوانند و فیل از
گراز گریزان است و در عجایب المخلوقات نوشتہ اند کہ اگر خوک نر با خر مجامعت
کند و در انحال خر بول کند خوک در حال بمیرد و در بعضی رسائل گفتہ اند
اگر خوک را بر پشت خر بریسمان محکم ببندند و خر بول کند خوک بمیرد و چون بیمار
گردد خر چنگ خورد صحت یابد و اگر سہ روز چیزے نخورد و گرسنہ ماند لاغر
گردد و بعد ازان دو روز چیزے خورد فربہ گردد و ترسایان در روم خوک را بسیار
فربہ کنند و اگر یکچشم او را بر کنند بمیرد **حکم** حرام است گوشت او بجمیع مذاہب
حکمت اگر زہرہ او را بر بواسیر مالند نفع کند و پیہ او را اگر بر خنازیر
و دنبل طلا کنند صحت بخشد جگرش در گزیدن مار و گزدم و زنبور نفع رساند
و استخوان سوختہ او را بر جائیکہ ناصور باشد بیفشانند مفید باشد و اگر سرگین
خوک در زیر درخت سیب انداختہ باشند سیب بسیار سرخ گردد **خیل**
را بپارسی اسپ و بہ ترکی آت گویند و او بہترین جانوران است بحسب صورت
و سیرت و بہمہ رنگ می باشد و از جمیع حیوانات اہلی فراست او بیشتر است و از
ہمہ تیز رو تر و شنواتر و عرب در تیز شنوی آدمی را باو تشبیہ کردہ اند و گویند
اَسْمَعُ مِنَ الْفَرَسِ و اخلاق نیکو دارد چون فرمان برداری و زیرکی و احتمال مجاہدہ
و ریاضت و در شرف او ہمین کافی است کہ خدائے تعالی در قرآن مجید بسوگند
یاد کردہ کہ پاسپانی کہ مومنان با کفار بر ایشان جنگ میکنند و حضرت
رسالت پناہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمودہ اَلْخَیْرُ مَعْقُوْدٌ بِنَوَاصِی
الْخَیْلِ اِلٰی یَوْمِ الْقِیَامَۃِ یعنے نیکوئی بستہ شدہ بموئے پیشانی اسپہا تا روز
قیامت است و نیز آنحضرت فرمودہ کہ ملائک در لہو و بازی حاضر نمی شوند مگر وقت بازی
کردن مردان با زنان خود و در وقت اسپ دوانیدن و تیر انداختن

۴ شنوندہ تر است

۵ این مضمون در پارہ عم
یتساءلون در سورہ والعادیات
است منہ مسح الزمان

وبعضے از علما بر آنند کہ آفرینش اسپ پیشتر از آدمی است وگفتہ اند اول کسے کہ بر اسپ سوار شد حضرت اسماعیل علیہ السلام بود پیش ازان اسپان پنہان میگردیدند ومسخر کسے نمی شدند ودر مجمل التواریخ گفتہ کہ اسپ را در ہندوستان تولد نیست واین سخن غلط است ودر بعضے تواریخ گفتہ اند کہ کثرت اسپ در ترکستان بیشتر است وغلبہ قیمتش در عرب واسپ در ہیچ ولایت این عزت ندارد کہ در ہندوستان و ہیچ جا اورا بہتر از ہندوستان تربیت نمیکنند وچنان شایستہ می کنند کہ مزیدی بران متصور نباشد وچنان می آموزند کہ در عین دویدن اگر چہ اورا چند تازیانہ نیز زدہ باشند بی آنکہ لجامش بکشند بمجرد صوت وآوازے کہ دہند بایستد وتعین دوانیدن میدان اسپ شخمیناً تا سہ فرسنگ معین می کنند ودر حدیث شریف وارد است کہ اسپ شکال بد است ودر تفسیر لفظ شکال اختلاف علما است اکثرے بر آن است کہ مراد ازان آن اسپ است کہ سہ از دست وپا سفید ویک خلاف آن ای برنگ دیگر داشتہ باشد وبعضے گفتہ اند کہ مراد از یک نشان است وبعضے گفتہ اند کہ دو دست یا دو پا سفید باشند اما اگر پیشانی سفید باشد کراہیت ندارد ونیز آنچہ در حدیث وارد است کہ در سہ چیز شامت می باشد در اسپ ودر خانہ ودر زن ودر تفسیر این نیز اختلاف است بعضے علما بظاہر آن مراد میگیرند ومیگویند کہ حق سبحانہ وتعالی گاہے این سہ چیز را سبب ضرر می سازد وچارہ آنہا بجز مفارقت نیست اما چون این متحقق شود زن را طلاق دہد وازان سرائے بمکان دیگر رود واسپ را بفروشد وحضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالی عنہا فرمودہ اند کہ این سخن یہودان است وہر کس کہ این حدیث روایت کردہ عبارت اولش بیان نساختہ چنانچہ حضرت صلے اللہ علیہ وسلم چنین فرمودہ اند کہ قتل کند حق تعالے یہودان را کہ میگویند شامت در سہ چیز است ای در اسپ وخانہ وزن و بعضے از علما این حدیث را چنین تاویل میکنند کہ شامت زن آنست

۱ منقول است کہ اول کسی کہ بر اسپ سوار شد حضرت اسماعیل پیغمبر نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام بود پیش ازان اسپ وحشی بود مانند دیگر وحشیان بگذار تا مرکب شکال ای شکال کہ او سہ چین از ما سہ شد ۲ ای خالیت بشود ۳ ای علاج اندہ ۱۲ منہ

فرمان برد از ۱۲

نام شہریست ۱۲

خدمت ۱۲

گه نزاید یا بد زبان باشد و یا کابین گران داشته باشد و شامت سر آنست که
تنگ باشد و یا همسایه بد داشته باشد و شامت اسپ آنکه جهاد
بروے نکنند و نیک رو نباشد و بد راه باشد و سوار شدن ندهد و ندود
حکم حلال است گوشت و شیر او بمذهب شافعی و حنبلی و ابو یوسف و محمد که از
اصحاب ابو حنیفه است اما در مذهب حنفی فتوی بر آنست که گوشت و شیر او نمی توان
خورد حکمت اگر دندان اسپ بکودک بندند دندانش بے صدمه بآسانے
بر آید اگر موے دُمش در جائے بیاویزند پشه ها در آنجا نیایند اگر سُمش در
خانه دفن کنند موش از آنجا نگریزند اگر عرقش در زهار بچه مالند گاهے موے
آنجا بیرون نیایند اگر سُم او را سوخته با روغن زیت آمیخته بر خنازیر مالند
نافع باشد و اگر سُم او را سوخته در زیر زنے که بد شوارے میزاید دود کند
بآسانی بزاید و اگر خون اسپ در گوش چکانند دردش زائل کند حرف الدال
دب را بفارسی خرس و بتر کے آیو گویند جانور بد شکل انزوا طلب است
و با گاو و پلنگ دشمنی دارد و بسیار زیرک است در تعلیم گرفتن اما فرمانبردار
معلم خود نمیکند مگر بزحمت بسیار و همه چیزها میخورد یعنے گاه و نباتات
و هم گوشت و غله وغیره و در زائیدن رنج بسیار میکشد چنانچه بعضے
بر آنند که خرس از دهان میزاید و چون بچه پیدا می شود اعضائے او
در هم رفته بود مادرش چندان بلیسد که اعضایش پیدا شوند و هر گاه که گرسنه
میگردد دست فرپاے خود میمکد و فربه میشود در زمستان تردد کم مینماید و از موے
هر لحظه بچه خود را بگوشه میبرد حکم گوشت او حرام است بمذهب شافعی و حنفی و بعضے
از اصحاب امام حنبل اما بیک روایت و قول مالک حلال است و نزد شیعه نیز حرام است
حکمت اگر چشم خرس در کتان پاره بسته بگلوے صاحب تپ ربع
بندند شفا یابد و زهره اش با فلفل حل کرده بر داء الثعلب طلا کنند موے
بروياند و دندان پیش او را اگر در شیر اندازند و آن شیر را بچه دهند

بآسانی دندان برآورد و پیه او منفعت بسیار دارد ازان جمله اگر او را بر برص طلا کنند دفع کند و همچنین ناصور را دفع کند اما پیه او را اگر سگ مالند دیوانه گردد و اگر خون او را در چشم کشند موئی زیادتی برنیارد و اگر پوست او را ببازوی بچهٔ بد خو آویزند ترک خوئی بد کند و چون زهرهٔ وی با عسل و آب رازیانه در چشم کشند چشم را روشن کند دُرّاج را بپارسی یوروبتر کی دُرّاج گویند مرغ بسیار تولد هست و گوشت او بغایت خوش مزه است عقل و آب منی زیاده کند و در هوای خوش و باد شمال میپرد و در تابستان در جنگلها و دامن کوهستان میباشد و بمعموره در نیاید عرب گوید در صفیر خود این کلمات میگوید بالشکر تدوم و النعم و بعضے گویند صدق صدیق گوید و بعضے از جهال گویند که سیخ و کباب و طبق گوید و بعضے گویند که سفره و نان و نمک گوید و هرگاه مرغ شکاری خواهد که او را بگیرد خود را در زیر درخت خارے اندازد و بن خار را محکم در چنگ گیرد و ایمن ماند **حکم** گوشتش در جمیع مذاهب حلال است **حکمت** گوشتش قوت دماغ و تیزئ بصر و فهم دهد و منی را زیاده کند و شکم ببندد و پیه او را اگر بگدازند و در گوشے که درد کند چکانند تسکین دهد **حکایت** راغب اصفهانی در کتاب محاضرات آورده اند که طبیبی بمرض ابنه مبتلا بود روزی پسرے در پس او بمباشرت مشغول بود ناگاه دُرّاجی پرید پسر حکیم مذکور را گذاشته متوجه گرفتن او شد چون او را تسکین کامل حاصل نشده بود بسبب دُرّاج از مقصود خود باز ماند او را با دُرّاج عداوت تمام پیدا شد در انحال از شرّ اضطراب گفت که چون لوطی مرا بسبب دُرّاج گذاشت پس بدرستیکه فنا می سازم نسل او را پس ازان روز هر کس که دران شهر مریض شد او را دُرّاج میفرمود تا باندک وقتی دران ملک دراج نماند و دراج ازان روز طعام مقرری مریض شد **دجاج** را بفارسی ماکیان و مرغ خانگی گویند و ترکان نوخ نامند جانور پر شهوت و حریص است اگر خروس نیابد در خاک بغلطد و ازان غلطیدن

۱ مخفی نماند که این کلمات بشکر مرغ گفتن مبنی بر لغت ۱۲ ۲ سو کا این اقوال هر کسی موافق فهم خود ۱۲ ۳ میسازند لیکن اصل و حقیقت همین است و در نسخهٔ بنجاب ۱۲ ۴ ندارد و در نسخهٔ بنجاب ۱۲ ۵ نام مصنف کتاب محاضرات ۱۲

در درونش بیضۂ کوچک حاصل شود امّا بچہ را نشاید و اگر پیش از خایہ کردن
خروس بر رود آن بیضہا نیز نیکو شود و اگر آنزمان کہ بر سر خایہ خفتہ بود
آواز رعد شنود تمامی بیضہا بریان آورد و دود دجاج را از شغال چنان
گیدڑ
ہراس است کہ گوسپند را از گرگ حکم گوشت او در جمیع مذہب حلال است
حکمت اگر گوشت او را با پیاز و گنجد سابیدہ کباب کردہ بخورد قوت باہ بیفزاید و
اگر بر خوردن او مداومت کنند نقرس و بواسیر را بیدگ کند و طلائے پیہش چرہ
وشقاق را ببرد و زہرہ اش اگر در چشم کشند منع نزول آب کند و اگر سرگین مرغ سیاہ
در خانۂ کسے مالند در انخانہ خصومت پیدا شود و اگر مرغ را بخسک دانہ
فربہ کنند و بعد دوازدہ روز ذبح نمودہ پیہ وے بر آوردہ کسے کہ مالیخولیائے
سوداوی داشتہ باشد بپایی بر سرش طلا نمایند بغایت نافع بود و طلائے او
مجذوم را نیز نفع بخشد و بیضۂ اش در زمستان در کاہ و در تابستان بپوشت
گندم تا مدت درست ماند دیک را بفارسی و بترکی خروس گویند و او در
معرفت آفات زیرکترین مرغان است و از عجائب کار او آنکہ وقت نماز میداند اگرچہ
شب دراز و کوتاہ شود غلطی نکند و بعضے از علمائے شافعی گفتہ اند کہ بر بانگ
خروس اعتماد باید کرد چرا کہ بسیار تجربہ کردہ اند و در کتاب مکارم الاخلاق آوردہ
اند کہ انس رضی اللہ تعالیٰ عنہ از حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم نقل کردہ
اند اَلدِّیْکُ الْاَبْیَضُ صَدِیْقِیْ وَ عَدُوُّہٗ عَدُوِّیْ یعنے خروس سفید دوست
من است و دشمن او دشمن من است و حضرت امام رضا رضی اللہ تعالیٰ عنہ
فرمودہ اند کہ فِی الدِّیْکِ خَمْسَۃُ خِصَالٍ مِنْ خَصَائِلِ الْاَنْبِیَاءِ مَعْرِفَۃُ اَوْقَاتِ
الصَّلٰوۃِ وَالْغَیْرَۃُ وَالشَّجَاعَۃُ وَالسَّخَاوَۃُ وَکَثْرَۃُ الْاِنَاثِ یعنے در خروس پنج خصلت
است از خصائل انبیا یکے شناختن اوقات نمازہا دویم غیرت چہ اگر
خروس دیگر میان ماکیان وے آید تا او را زدہ بیرون نکند قرار نگیرد
سیوم شجاعت چہارم سخاوت پنجم بسیاری مادہ ہا و نیز از ان حضرت

فائدہ
در در بعضے رسائل طب بعلا
گر اگر بیضہ مرغ در عالی
شکستہ با فورا بر سر
نہایت زعفران شود و او را
در شیشہ کردہ در آب
بیندازند بعد آب
شکستہ کردہ بعضے
روز و سخت کردہ
اندکہ تا چہل روز در
کہ بیدار نہ بعد ازان در

بشنہ اند از نہ ۱۲
۱ ترجمہ مرغ سفید
دوست من است و دشمن
او دشمن من است ۱۲ صحیح
الزمان
۲ ای شناختن
وقتہائے نماز ۱۲
۳ غیرت بمعنی جلا

بال چپ را فرو می برد بجهت آنکه زهر است تا بمردم آسیب نرسد و لهذا
بجهت آن او را تمام فرو می برند تا آن بالے که در و شفا است در آش در آید
تا زهر بال اول کار نکند و در بعض کتب است که عمر مگس از چهل روز
بیش نیست و هر مگسے که هست در آتش است مگر مگس عسل و از عجائب او
آنکه افگنده او اگر در زمین کار ند نفتاع از آنجا بروید و او را اصناف است
خر مگس و سگ مگس و شیر مگس و اسپ مگس و همه در خاصیت یکسان
اند حکم حرام است باتفاق اما اگر در دیگ آش افتد و جوشیده شود
و در میان آش گم گردد آش حلال است **حکمت** اگر مگس را بریان
کرده بخورد سنگ مثانه را خرد کرده بریزاند و اگر مگس را در جائی که
زنبور گزیده باشد بمالند درد بنشاند و اگر مگس را در ظرفے کنند و در
بالائے آتش نهند تا بسوزد و بعده او را سوده با عسل خلط کرده بر دار الثعلب
طلا کنند موئی بروياند و اگر در خانه ورق کدو بسوزانند دفع شود
حکایت آورده اند که ابو جعفر دوانقی از یکے عالم سوال کرد که حکمت
در خلق مگس چیست آن دانشمند جواب داد که تا عجز متکبران ظاهر میگردد
و از خواص حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم آن بود که مگس
بر جسد مبارک آنحضرت صلے الله علیه وسلم نمی نشست **ذبّ** را
بفارسی مگرگ و بترکے قورت گویند و او جانور شریر شوخ چشم
دلیر است باده اش از نر بدتر بود و همه جانوران چون آدمی را بینند
پس روند مگر گرگ که در پیش می آید اگر اول چشم آدمی بر گرگ
افتد گریزد و اگر اول چشم گرگ بر آدمی افتد
ظفر گرگ را بود و گرگ گوسفند را بیشتر وقت سحر برد که سگ در خواب
باشد بدندان سر گوسفند را بگیرد و بدم او را می زند تا دور می افتد
پس شکمش را بدرد و گرگ را هر سال یکبار هیجان شهوت

---

۵ غالب است که برای
ارتکاب این نشیدن دوزخیان
در جهنم گشوده شده است واللہ اعلم ۱۲

۶ چرا که بر روی من آدمی
نشسته بر روی و جوف و نفس
می نشیند و او جوف و نفس
طائفت دفع آن نزار دارد ۱۲

۷ ذئب بکسر ذال معجمه
و بای فارسی بمعنی گرگ
لفظ عربی است چنانچه در
قرآن شریف آمده فاکله الذئب
و بترکی خاطف در زبان
ایشان بورلی گویند ۱۲ منه
نیز گویند و در هندی بهیڑیا
نامند ۱۲ منه (صبح الزمان)

شود چون با ماده جفت گردد ماده ذکر را سخت تر از سگ در فرج خود گیرد چنانچه
در آن حال هر دو را اگر خواهند بکشند که از هم جدا شدن نمیتوانند و اگر گرگ
خوردنی نیابند به شبنم و هوا قناعت نمایند و از غرائب او آنکه چون
در خواب شود یک چشم وی باز ماند و چون در صحرا باشد فریاد بسیار
نکند و از یک فرسنگ بوی مردار می شنود[۱] **حکم** حرام است گوشت او به
مذهب حنفی و شافعی و حنبل و مکروه بمذهب مالک و نیز حرام است نزد
شیعه **حکمت** سر گرگ را چون در کبوتر خانه بیاویزند گربه در انجا نیاید و
اگر در جای سکونت گوسفندان دفن کنند همه رنجور شوند بلکه بمیرند و اگر چشمش
در گردن اسپ بندند بسیار مسافت طی کند و مانده نشود و هر که چشم راستش با خود
دارد از هیچ چیز نترسد و داشتن چشم چپ او نزد خود بیخوابی آورد و اگر زهره اش
زن بخود بردارد دل بستن[۲] شود و اگر خون او با روغن جوز مخلوط کرده در گوش
چکانند کری برود و اگر خایه اش بریان کرده بخورند قوت باه زیاده کنند
و بر پوستش خفتن قولنج ببرد و نیز گفته اند که اگر از پوستش طبل سازند
هر گاه که آنرا همراه دیگر طبلها بنام مرضیه مشهور زنند چرم دیگر طبلها بدرد در زحمت
موئی[۳] رفتن نافع است و گرگ بهیچ گونه با آدمی انس نگیرد گویند شخصی بچه
اش را بشیر گوسفندی پرورش داد چون کلان[۴] شد آن گوسفند را بدرید
و راه صحرا گرفت چنانچه مطابق قول شیخ سعدی شیرازی علیه الرحمة است
بیت عاقبت گرگ زاده گرگ شود ؛ گرچه با آدمی بزرگ شود **حرف**
الزا زرافه را بترکی و فارسی نیز زافه گویند جانوریست دراز دست و کوتاه پا
و سر و گردنش مشابه بهیئت سر و گردن شتر و شاخ وی مانند شاخ
گاو و دست و پایش نیز مشابه گاو و پوستش چون پوست یوز و پلنگ و
دمش چون دم آهو و طرفه تر اینکه در پایهای او زانو نیست لیکن در هر دو
دست زانو دارد و چون راه میرود دست راست و پای چپ را پیشتر از پای

[۱] می شنود ای می شنود ۱۲
[۲] کاهلی ۱۲
[۳] موئی بهیچ رفتن ۱۲
[۴] محبت ۱۲

۱۱ میشنود از شنیدن صیغه واحد غائب حال شنیدن بمعنی گوش کردن دوم بمعنی بوئیدن آمده است چنانکه حافظ شیرازی علیه الرحمة میفرماید **بیت** بوی خوش تو هر که ز باد صبا شنید ؛ از یاد رفت سنبل و ریحان و نسترن

راست برمیدارد بخلاف جانوران دیگر و بعضے گفته اند که از شتر و گاو و وحشی متولد میگردد **حکم** در مذهب حنفی نقل صریح در باب گوشت وی دیده نشده و شیخ الاسلام گفته که اصول مذهب حنفی تقاضای آن میکند که حلال میباشد و در مذهب مالک حلال است و گفته اند که در مذهب شافعی حرام است اما فتوے بر حدیث اول است و نزد شیعه حرام است **حکمت** زهره وی را اگر در چشم کشند منع نزول آب میکند **حرف السین سرطان** را بفارسی خرچنگ و بترکی ایلان گنج خوانند جانوریست که سرندارد و چشمش بر کتف و دهن در سینه دارد و دست و پا دارد اما به پهلومی رود در هر سال سه نوبت پوست می اندازد و خانهٔ خود را دو دریکے بجانب خشکی و دیگر بجانب آب می سازد تا اگر ماهی از طرف آب در سوراخش در گرفتنش او را آسان شود و اکثر در ے که بطرف دریا می باشد هرگاه خواهد که مکان خود را خشک نماید مسدود می سازد و دری که بطرف خشکی است باز میدارد تا خشک شود و اگر او را در سوراخ او مرده یا به پشت افتاده یابند علامت امنیت است دران ولایت **حکم** بمذهب حنفی و مالک و حنبلی حرام است و بقول شافعی حلال و نزد اهل تشیع نیز حرام است **حکمت** اگر خرچنگ را در درخت آویزند میوه اش بسیار شود و از آفت ایمن ماند و اگر چشمش را در گهواره بیاویزند هر بچه که دران گهواره جنبانیده شود خوشنود شود و خوردن گوشتش دق را دفع سازد **سلحفاة** را بفارسی سنگ پشت و کاسه پشت و کشف گویند و بترکی لوسبقر در خشکی و به آب هر دو جامی باشد و در خواص هر دو یکسانند چون بیضه بنهد از تاثیر نظر خود از و بچه بیرون می آرد چه شکم وی سخت است لهذا حرارتے ندارد **حکم** بمذهب حنفی و حنبل و مالک حرام است و بیک روایت بمذهب شافعی حلال است و نزد شیعه نیز حرام است **حکمت** چون با ماده جفتی گیرد گیاهی در دهان گیرد و نزدیک ماده شود و آنرا مهر گیاه گویند اگر دران

سرطان لفظ عربی است و در هندی آنرا کیکڑا گویند جانوریست که از آب بیرون میماند و از مسیح الزمان معلوم شد که سرطان بضم سین مهمله

سلحفاة بضم سین مهمله و الف و حاء حطی ساکن و فا مفتوح و لام و هاء و آخر تا مشاة فوقانی و نزد عبدالله بفتح غین معجمه و سکون تحتانی و ضم دال مهمله و نام برنش در عربی است و ماده اش را اگر طوقز گویند و بهندی کچھوا و مسیح الزمان ۱۲

آن گیاه را از و بستاند و با خود دارد مهرش در دل مردمان پیدا شود و چون او را
بگیرند و بر پشت اندازند تا پاهای وی بطرف آسمان شود آن موضع سرما ضرر
نرساند طلای خونش بدفع زحمت وجع المفاصل عدیل ندارد اگر پایش را بریده
در پای کسی که مرض نقرس داشته باشد بینند پای راست او بپای راست مریض
و چپ بچپ نفع رساند **سنجاب** را بهمه زبان همین نام مشهور است
در صورت مانند موش است و از پوست او پوستین می سازند و بطرف
ترکستان می باشد حکم حرام است نزد حنفیؒ و حلال است نزد شافعیؒ
و مالکؒ و نزد شیعه نیز حرام است و نزد ابو حنیفهؒ و شافعیؒ پوستینے
و قبائے که از پوست او سازند حلال و پاک است **حکمت** گوشت او
جنون را زائل کند و امراض سوداوی را ببرد **سمّور**[۱] را بفارسی گربه
و بترکی پوشک گویند جانوریست طامع و زود الفت پیدا می کند با آدمی و بوقت
غضب چنان خشم آلوده شود که از خود بیخبر باشد و ازین سبب ملاحده آدمیان
خود را یعنے سپاهیان خود را بگوشت گربه پرورش دادندی تا بر خصم فیروزی
یافتندے و او را انواع باشد خانگی و صحرائی و ازان جمله گربه صحرائی است که
دُم دراز دارد و موئی وے بسیاهی نزدیک است مانند یوز باشد و این جنس
گربه در زمین هند و زیر بادی باشد و برنگهائے مختلف می باشد و درمیان
دوران او آنکه نر است زیر خصیه و آنکه ماده است زیر فرج شگافی دارد
ازان شگاف چیزے زرد رنگ مانند چرک گوش بیرون آید خوشبو
دارد و آنرا زباد میگویند و آن پاک است حکم حرام است گوشت او نزد حنفی
و شافعی و حنبلی و ابو عبد الله که یکے از اصحاب شافعی است بر آنست که گوشت
گربه صحرائی حلال است و نزد شیعه نیز حرام است **حکمت**
گوشت گربه سیاه خانگی برائے دفع سحر نافع است اگر جگر وے را
بر عورتے که خونش دائمی می رود ببندند دفع کند

[۱] سمور بسین مهمله و
تشدید میم و واو و آخر رائے
مهمله و آخر نائی هوز هر دو الفاظ
عربی اند و در فارسی

حرف الصّاد صقر را بفارسی چرغ گویند و بترکی الملکو جانوری است
مکّار قوت و شوکت تمام دارد و بر اکثر حیوانات وحشی و هوائی غالب است
و تعلیم پذیر امّا چون موذی است او را اکثر جانوران عدو میشوند و بچه کمتر میزاید و
از دهنش بوی بد می آید اوّل کسیکه بچرغ صید کرد حارث بن یغوث بن طوله
بود و عربان و مردم آن اطراف بچرغ شکار می کنند و از و آهو می گیرند و ملک
ناصر الدین محمود پادشاه دهلی که یکی از اکابر امرای امام المستعصم بالله بود چرغ را نوعی میگرفت و به هشت روز چنان
تعلیم میکرد که آهو میگرفت و این از کارهائی است که غیر از و نکرده **حکم**
حرام است نزد حنفی و شافعی و حنبل و پیش مالک مکروه است و نزد شیعه حرام است
حکمت هر کس که گوشت او بخورد از دهنش بوی بد آید و از غرائب او آنکه
زهره ندارد **حرف الضاد ضبّ** را بفارسی سوسمار می گویند و
بترکی کجرامن جانوریست زیرک و دراز عمر چنانکه حیاتش تا پانصد سال میرسد
و آب نخورد و به شبنم و خشکی قناعت کند و در چهل روز یکقطره بول کند
و هفتاد بیضه دهد و نرو مادهٔ وی نیز دو فرج دارد و در حدیث
آمده که سوسمار بزبان فصیح بنبوّت آنحضرت صلی الله علیه وسلم گواهی داده
حکم حرام است نزد حنفی و حلال است نزد شافعی و حنبل و نزد شیعه نیز حرام است
و اهل سنت نقل کنند که در مجلس آنحضرت صلی الله علیه وسلم سوسمار خوردند
و آنحضرت صلی الله علیه وسلم منع نفرمودند و فرمودند که در زمین قوم من یعنی
قریش این نیست و قوم من بطبع و روش من ازان نفرت دارند **حکمت**
سوسمار را در حدیث نیز منفعت و دفع مضرت آمده است و اگر از میان هر دو
پای مرد برود آنروز قوت باه نشود و بنوعی دران روز نعوظ نشود و هر کس که
دلش بخورد اندوه و خفقان ببرد و خوردن پیهش از درد سر و سیر زایمن کند
و اگر خونش با آرد جو بر بهق مالند زائل کند و روشنی چشم بیفزاید و اگر کف دست
او را از پیش روی اسپ بیاویزند هیچ اسپی درد دیدن باد نرسد و آن

۱۲ صقر لفظ عربی است و در هندی او را باز گویند و در زبان مسیح الزبان نامند جانوریست
شکل را سود در خطاها و باغها مسکن گزیند و
بشکار سخت جان می باشد و شنیده شد
است که گفت آن بسیار خوب
می باشد و خوردن گوشش
قوت باه را بسیار زیاد می سازد ۱۲

اسپ از همه اسپان پیشتر رود و پوستش اگر بر دشنه تیغ پوشند شجاعت فزاید
و سرگین او را اگر بر برص و کلف مالند زائل کند و اگر در چشم کشند سفیدی که در چشم
پیدا شده باشد دفع شود ضبع را بفارسی و ترکی گفتار گویند جانوریست
ابله و گول بگفتار آدمی فریفته شود تا کشته گردد و از عجائب او آنکه مثل
خنثی آلت نر و ماده هر دو دارد و هر سال هیجان یک آلتش بود و گفتار
با سگ دشمنی دارد بحدیکه اگر سایهٔ گفتار بر سگ افتد از دویدن باز ماند تا که گفتار
بوی رسد و او را بگیرد و بعضے گفته اند که اگر سگے در ماهتاب بر بامے باشد و
سایهٔ او بر زمین افتد و گفتار بر سایهٔ آن سگ بگذرد فی الحال آن سگ
پیش او بر زمین افتد **حکم** حرام است در مذهب حنفی و حلال است در
مذهب شافعی و مالک و نزد شیعه حرام است **حکمت** اگر همه اعضای گفتار
در دیگی بجوشانند و روغن آن بگیرند آن روغن جائے که از سردی درد شده باشد
بمالند مفید گردد و زهرهٔ وے اگر در چشم کشند جلا دهد و روشن سازد و اگر
سر او را در کبوتر خانه دفن کنند کبوتر دران خانه بسیار شوند و اگر خون وی بخورد
وسواس دور شود پیه وی اگر برابرو مالند در چشم زنان حسین و خوبصورت
معلوم شود فرجش را اگر کسے که تپ داشته باشد با خود دارد تپ زائل گردد
و نیز هر کس که فرج او را با خود دارد مردمان او را دوست دارند و اگر در دست کسے
حنظل باشد کمتر ازو بگریزد **حرف الطاء طاؤس** را بعربی
و فارسی و ترکی نام یکی است و او در مانند مرغان مانند اسپ است و در حسن
صورت خوشترین مرغان است و هر پرش بچند رنگ است زرد و سبز و سرخ
و سیاه و لاجوردی و جوزی و غیر آن و در دو سه سالگی نر وے بکمال می رسد
و مادهٔ وے در سالے یکبار قریب دوازده تخم میدهد لیکن با یکدیگر بسیار
می کشند ازین جهت تخم او را در زیر ماکیان می نهند لیکن زیاده
نمیتوان گذاشت که اگر زیاده از دو تخم نهند گنده میشوند و بچهٔ طاؤس که مرغ

ضبع را در هندی بجو گویند آکثر مردم گمان را از قبر برآورده
میخورد و بسیار زور آور می باشد (۱۲) مسیح الزمان

برمی آرد خرد ترمی شود و حسن وی نیز کمتر می باشد و از عجائب وے آنکه
با یکدیگر جفت نمی گردند بلکه چون بر شکال می شود نر وی مست می شود و بر قص
در می آید و در انحال در چشم وے اشکے پیدا میگردد ماده اش آنرا میخورد
و از تاثیرش بیضها در شکم وی پیدا می شوند از ان تخم بچها بر می آرند و با وجود
این حسن و جمال عرب نگاهداشتن اورا در خانه مبارک نمی دانند سببش
این بود که شیطان را به بهشت برد و آدم ازین سبب از بهشت بیرون
آمد و غایت عمر او بست و پنج سال می باشد **حکم** حرام است در مذهب
حنفی و شیعه و حلال است در دیگر مذاهب اما در مذهب شافعی رحمه الله تعالی
دو قول است در حلت و حرمت اما فتوے بر حرام است **حکمت**
چون در طعام زهرے آمیخته باشند هرگاه که طاؤس آنرا بیند رقص نماید
و فریاد کند و اگر مغز سر او را با شراب و عسل بخورند قولنج را دفع کند و درد معده
ببرد و زهره اش دانگے با کنجبین و آب گرم در زحمت شکم نفع رساند و زبان
بسته بگشاید و گوشتش قوت باه بیفزاید و درد زانو ببرد **حرف الظاء**
ظبی را بفارسی آهو و بترکی کبک گویند او را به تیز چشمی وصف کنند و او
از همه جانوران وحشی تر است و او را انواع می باشد یکی از آنها آنست که
مشک از ناف او بیرون می آید رنگ او سیاه می باشد و بزرگتر از اقسام خود
و از آهوان دیگر و لایتها کلان تر و او را دو دندان سفید می باشد و خورش او
سنبل و گیاهای خوشبو است لاجرم خونے که در ناف آن جمع می شود مشک
می گردد و آن چند قسم است اما مشک غزال بهتر از مشک آهوی بزرگ
میباشد و مشهور است که مشک در حقیقت خونے است که در نافِ آهو
جمع می شود و هر سالے ناف وی یکبار ورم می کند آهو برای دفع خارش او را
بجائے میمالد حتے که مشک از نافش جدا شده می افتد ازین جهت مردم آن ولایت
در بیابانها میخها و چوبها فرو میزنند تا آهو نافِ خود را بآن بمالد

مشک در ... گویند ... وآن چهار قسم می باشد ... بابو سیر دفع شده ... خشبو است و دوم ... ناف بسیر رسد و بعد از ... می افتد ... بعد از ... در حوالی ناف رسانیده ... می سازند قسم چهارم ... گویند و آن نوعی است که بعد ... دفع آن حیوان ... با گرد و سرگین او خرد کرده ... خشک می نمایند ... از کتاب تحفة المؤمنین

و نافه ازان جدا شود پس بیابند و خواجه نصیر الدین طوسی چنین گوید که آهو را کشته
بدست شکم او را میمالند تا خون در ناف وی جمع گردد چون آهو سرد شود نافه
وی را از و برآرند و تا یکسال بیاویزند هر خونی که قبل از شدن دران رود خوب باشد و
آنچه بعد ازان رود پارهای بزرگ باشد و بعضی گویند که نافه مشک
در شکم وی می باشد مانند پنیر مایه که در اندرون بره است و بعضی
میگویند که آهو نافه را بیرون می اندازد از شکم مانند آنکه مرغ تخم
خود را و نافه مشک چینی بهتر و کلان تر باشد و در تبت بسیار میباشد
و تا حینیکه مشک را از ولایت خودش بملک دیگر نبرند بوی خوب ندهد
حکم حلال است گوشت جمیع اقسام آهو در جمله مذاهب و مشک از جمله پاکیها
است **حکمت** خوردن مشک قوت دل و دماغ دهد و در طوبات
ناقصه را خشک سازد و بقول بسته بکشاید اما رنگ سرخ را زرد کند و اگر شاخ آهو را
دود کنند جمله گزندها بگریزند و اگر زهره وی در گوش چکانند درد را فرو نشاند و از
غرائب او آنست که چون او را در طعام بسیار انداخته باشند و بخورند بوی
دهن خوب شود و خوبترین ادویه ها بجهة روشنی چشم زهره آهو است **حرف**
العین عقاب را بفارسی آله گویند و بترکی گیئے مرغ بسیار صاحب
قوت و شوکت باشد و تعلیم پذیرد و تیز نظر باشد و عرب مردم را در تیز بینی با
او تشبیه کرده میگویند و أبصر من عقاب و رنگهای مختلف دارد و بمرتبه
تیز پر است که جایگاه در عراق چیزے میخورد و شام در یمن و از سه
تخم بیشتر نمی دهد و در سه روز بچه بیرون می آورد و بر بالائے کوههای بلند
آشیان می سازد و چون بچه برآرد نگاه ندارد و بزیر افگند حق تعالی مرغی را
که شکننده استخوان گویند برو برگمارد تا آن بچه را پرورش کند و از غرائب او
آنست که چون پیر شود کور گردد بچگانش او را برداشته بهند می برند
و آنجا یک چشمه آبست دران چند غوطه میدهند بعد ازان در

۱ زیاده در بعضی نسخه از اختلاف

۲ وقت بسیار سرد فتاده

در تابش آفتاب میدارند از اثر آب آنچشمه جملہ پرہای او میریزند و از سر نو
پرہای دیگر بیرون می آیند و چشمہایش روشن میشوند و اگر در جگرش
عارضہ پیدا شود جگر روباہ و خرگوش می خورد تندرست میشود و در عجائب
المخلوقات نوشتہ است کہ بمرور ایام زغن عقاب و عقاب زغن می شود و در تاریخ مغرب
آوردہ کہ در کنار نیل عقابہا ہستند در کمال سعی کہ بآب فرو می روند و ماہی
را میگیرند و بیرون می آرند و آنہا را عقاب النیل گویند حکم گوشت او پیش اہل سنت
حرام است مگر نزد امام مالک مکروہ است و نزد شیعہ نیز حرام است **حکمت**
اگر زہرہ او را در چشم کشند تاریکی چشم را ببرد و اگر بر پستان زنی کہ
شیر در و گرہ شدہ باشد طلا کنند شفا یابد و اگر پروے را بسوزانند و
بر جائے کہ کلف شدہ باشد بمالند دور کند و سرگین او اگر بر خناز یر بمالند
نفع رساند **عقعق** را بفارسی عکہ و بترکی تخم گویند و او را بد زدی و خیانت و
فراموشکاری وصف میکنند و چون بیضہ می دہد در زیر درختان پنہان می کند
از جہت آنکہ اگر شپرہ نزدیک تخم او رود گندہ میگردد و قوت خود را پنہان
می کند و مشہور است کہ آدمی و عکہ و موش و مورچہ قوت خود را پنہان می سازند
حکم حلال است در مذہب ابو حنیفہ و مالک رحمہما اللہ تعالی و در مذہب شافعی
دو قول است لیکن فتوی بر آنست کہ حرام است **حکمت** اگر دماغ ویرا دغالیہ
خلط کردہ بر بدن مالند لقوہ و فالج را مفید بود و اگر دماغ ویرا بر پنبہ طلا کنند
و بر سر زخم نہند پیکان تیر بآسانے بیرون آید **عصفور** را بفارسے
گنجشک و بیچشک و چغاک و چغوک خوانند و بترکے سرچق و سارچہ و او را
انواع باشد از عجایب او آنکہ گوشت می خورد چون سبع لیکن ناخن
درندہ ندارد و مرغ ضعیف است و جماع بسیار کند ازین سبب عمر او
کوتاہ است و در زیر سقف خانہا از بیم جانوران آشیانہ سازد و
از مردم دوری نکند تا بمرتبہ کہ اگر آدمیان جلاوطن شوند گنجشک نیز ہمراہ برود

۱ نوعی است از جانوران سیاہ رنگ کہ بر ابہای صفائی دارد
پران مالند و بعد از انچنین ابہا را
او بشکند گویند

۲ عصفور بفتح عین مہملہ و سکون صاد
مہملہ و فای مضمونہ معربہ
و واو و راء مہملہ است
در ہندی چڑیا گویند
عصفور بضم عین است
و فتح خطا است

وچون معاودت نمایند باز آید واورا با مار دشمنی است وبیضهٔ مار را بفساد آورد وبمقدار
بمار جراحت رساند ومار نیز بچگان اورا هرجا که یابد بخورد **حکم** حلال است گوشت
او بجمیع مذاهب **حکمت** گوشتش قوت باه دهد وبادها را بنشاند ومغزش
قوت باه بافراط آورد وکباب وی با نمک سنگ مثانه را دور کند
واگر دماغ وی با عسل چند روز بنهار بخورند زحمت بواسیر را نافع بود
مسئله اگر کسی صیدی را از چرنده چون آهو واز پرنده چون چغوک
وکبوتر بعد از گرفتن سر دهد وآزاد کند درست است **نقل** از ابوذر صحابی رض نقل
کرده اند که بچگان چغوک را میخریدند وسر میدادند افتوی در مذهب شافعی برآنست
که این فعل روا نیست وبر قول ابوحنیفه رح روا باشد بشرط آنکه در وقت سر دادن
مباح گرداند بر هر کس که بگیرد واگر چرندهٔ اهلی را چون اسب وشتر وگوسفند وگاو
در صحرا سر دهد روا نیست باتفاق علما گنهکار است **عقرب** بفارسی کژدم وبترکی
جبان گویند زشت ترین وموذی ترین حشرات است هشت پای دارد و
چشمش بر شکم بود وبسیار بچه برمی آرد ورنگهای مختلف دارد وبدترین انواع او
سیاه است وبعضی از علماء گفته اند که بچه اش از پشتش بیرون می آید
اما این قول صحیح نیست وقول درست آنکه از دهان میزاید وبچهٔ وی رکیک
می باشد واز عجائب او آنکه مرده را نگزد وهمچنین کسی را که در خواب باشد
مادامی که حرکت نکند نگزد واگر اقعی را بگزد افعی بمیرد واگر خواهند که اورا از سوراخش
بیرون آرند تلخی بر سر چوب مالیده در سوراخش کنند او از سوراخ بیرون آید چرا
که حریص است بر خوردن تلخ ودر شهر حمص از ولایت عرب کژدم زنده نماند اگرچه
از ولایت دیگر برند ودر کاشان یک نوع از عقرب سیاه می باشد که اگر کاشی الاصل
را بگزد هلاک سازد وغریب را اگر گزد بدرد والم مبتلا شود الا نمیرد وعقرب چون
روان شود هر جا که سرش برسد بدمش نیش زند **نقل** است که عقربی را که بر سنگ
خارا شد آزانیش زد سنگ بزبان حال گفت که ازین نیش تو

ازین نیش تو بمن ضرر نمیرسد سعی بیهوده چرا میکنی جواب داد میدانم اما خصلت جلی
خود را ترک نمیتوانم کرد و در بیمعنی گفته اند **بیت** گرچه بر خار انبا شد زخم کژدم کارگر +
از بدی نفس خود زین رو ندارد زان گذر + **حکم** حرام است باتفاق جمیع علما و
افسون کردن بجهت مار و کژدم روا است بشرط آنکه از قرآن باشد و دعائیکه
از حضرت رسول صلی الله علیه وسلم نقل کرده باشند و الفاظیکه معنی او دریافت
نمیشود روا نیست چرا که احتمال کفر دارد و از جمله افسونهائی وغیره یکی این است
که هرکس که در اول شب گوید تا صبح از شر اینها محفوظ ماند **دعا این است**
أَعُوذُ أَخَذْتُ ذَنَبَ الْعَقْرَبِ وَلِسَانَ الْحَيَّةِ وَيَدَ السَّارِقِ بِقَوْلِ أَشْهَدُ
أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَمُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ **دعای دیگر** أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ
اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ **دعای دیگر** هر روز یکبار بگوید در ان روز از
صدمهٔ مار و کژدم محفوظ ماند سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ **حکمت** اگر عقرب
را در کوزهٔ گل حکمت کرده در تنور آتش نهند تا خاکستر شود و نیم دانگ از ان
شخصی که سنگ مثانه داشته باشد بخورد نفع تمام رساند و اگر آن خاک را
بروغن آمیخته جائی ضماد نمایند موی بر ویاند و اگر عقربی را گرفته در جائی بسوزند
جمله عقربها از آنجا بگریزند و اگر زرنیخ سرخ و پیه گاو بسوزند جمله کژدمها بگریزند
و اگر کژدم سیاه خشک کرده بسایند و بر جائی که برص باشد بمالند دور کند

حرف الغین غراب را بفارسی کلاغ و بترکی قرقه گویند و او بچند
انواع میباشد چنانچه یک قسم او بسیار سیاه می باشد و یک قسم دیگر میباشد
سرخ منقار و سفید بازو و سفید پائی و یکنوع دیگر خاکستر رنگ و بالطبع همه اصناف
با یکدیگر نزدیک اند جانور دراز عمر است و نر و ماده اش چنان
باهم موانست دارند که اگر یکی بمیرد بعد ازو دیگر از احدی جفت نشود و
روبروی کسی جفت نمی شود چنانچه اهل تحقیق بر آنند که جفت نمیشود
و نزد بعضی در تمام عمر یکبار جمع میشود و چون در ابتدا موی بچه اش سفید میشود

لہذا مادرش رنجیدہ او را میگذارد و پرورش کامل نمیکند حق سبحانہ تعالی پشہ ہا را
بران گمارد تا قوت او میشوند بعد چند روز موئے سیاہ برمی آیند آنگاہ
مادرش پیش بچہ می آید و تیمارداری او نماید و عرب غراب را شوم میدانند
و میگویند کہ اگر دو بانگ کند نحس است و اگر سہ بانگ کند خوب است
حکم بمذہب ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ از جنس غرابے کہ دانہ میخورد حلال است و
بقول ابو یوسف ؒ آنکہ دانہ و نجاست خورد آن نیز حلال است اما یک صنف کہ
فقط نجاست میخورد حرام است باتفاق و در مذہب شافعی ؒ غراب سیاہ و کلان
و ابلق کہ در کوہ می باشد حرام اند و غراب خرد سیاہ و خاکستر رنگ دران
خلاف است و زاغ آنچہ کہ دانہ میخورد حلال است و بمذہب امام مالک جملہ اصناف
او حلال است و نزد شیعہ کلاغ سیاہ و ابلق کہ در کوہستان میماند و مردار میخورد
حرام است و در غراب راغ کہ آنرا زاغ گویند و خاکستر رنگ باشد خلاف است
حکمت اگر چشم کلاغ و بوم در میان بسوزانند دشمنی آرد و اگر
خشک کردہ بسایند و بخورند خشنگی بنشاند پنج بال او اگر در پارہ پشم رنگین بستہ
بدست کسے کہ سرفہ داشتہ باشد بندند زائل کند و افگندۂ غراب ابلق دفع
خناز یر کند **حرف الفاء فاختہ** را بفارسی کوکو گویند و بترکی کاکو و بعضے
از عربان او را حمامۃ المطوقۃ و صلصل نیز خوانند با آدمی بالطبع انس بسیار
گیرد و در خانہا آشیان سازد و مار از آوازش بگریزد **حکم** حلال است
گوشت او بمذہب اہل سنت و جماعت و بمذہب شیعہ مکروہ است
حکمت اگر خون فاختہ با خون کبوتر و زفت و قطران بسوزند ہر کس کہ بویش
شمد دران شبانہ روز اصلا خواب نیابد و اگر خون وے با خون کبوتر بر برص
طلا کنند رنگ وے تغیر کند و خوردن گوشتش فالج بار در امفید بود و منی بغزاید
اما دماغ را مضر بود و نسیان آورد و دفع مضرتش بسرکۂ انگور و کشنیز تازہ
کنند **فارہ** را بفارسی موش و بترکی شیچقان گویند شریر و محیل

لہ ای در میان ہوکی کردو دستی داشتہ باشند ۱۲
کہ دو صاد و جملہ القاف عربیہ
اند و در ہندی لاف فارسی
ہمزہ خشہ گویند ۱۲ منہ
فارہ بضم فا و الف
ساکن و را مہملہ و در آخر ہای
فنیز در عربی بہ یوشع نقطہ دار
شناختہ میشود و را مہملہ
بر موجودہ و واو و آخر عین
مہملہ گویند و ہندی جوہا ۱۲
مسیح الزمان

و دزد است و او را در انواع حیل و جذب منفعت و دفع مضرت دستانہا است
و قاصد جان آدمی باشد خصوصاً کسے را کہ سگ دیوانہ گزیدہ باشد بروے
خاک ریزد و نیز کسے را کہ پلنگ زخمی کردہ باشد بروی بول کند تا زود تر ہلاک
شوند و از جملہ جانوران احدے بآدمی آن مقدار نقصان نمیرساند چنانکہ موش
در خبر آمدہ است کہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم از خواب بیدار شدند
دیدند کہ موشے فتیلہ چراغ را گرفتہ بطرف آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میکشید تا کہ
آتش در رخت آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم اندازد و در بعضے روایات آمدہ کہ بر مصلای
آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم انداخت چنانچہ مقداری بسوخت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم
او را بکشت و کشتن او حلال ساخت و از ینجہت امر فرمودہ کہ در خانہ کہ آتش است آنجا خواب
نکنید حکم بمذہب شافعی و حنفی و حنبل موش حرام است و نزد مالک مکروہ و نزد شیعہ نیز حرام است
حکمت اگر پوست موش بلہ بر کاہ کنند و در خانہ بیاویزند جملہ موشان از انخانہ بگریزند
و ہمچنین اگر افگندۂ سگ یا گرگ دود کنند موشہا از بوی آن بگریزند و نیز اگر موش را کشتہ
در میان خانہ دفن کنند موشہا بگریزند و اگر چشم موش را در کلاہ دوزند ہر کس کہ
آن کلاہ را بر سر نہد او را پیادہ رفتن آسان شود و اگر چشمش بگردن صاحب
تپ در آویزند تپ را دفع کند و اگر موئے زائد بر پلک چشم آدمی برآمدہ باشد
آنہا را بکند و بران موضع خون موش بمالند باز برنیایند فہد را بفارسی یوزہ
بترکی بارش خوانند جانور تند خوئی و بسیار پر غضب و خوب شکار کنندہ است
و قابلیت تعلیم و ترتیب دارد و مادہ اش از نر تیز تر و زود گیرندہ تر است و کلان
وے زود تر آموختہ میگردد و وے چون پیر شود از صید کردن باز ماند و خود را
بحوالی جوانے میرساند و از صید او طعمہ میخورد مادۂ او بسہ سال آبستن
میگردد و در عجائب المخلوقات گفتہ کہ ہرگاہ شیر و پلنگ باہم جفت میشوند یوز
پیدا می شود چنانچہ از اسپ و خر استر بوجود می آید اول کسی کہ یوز را بر قفای
اسپ نشاند و شکار کرد یزید بن معاویہ بود و یوز اگر رنجور گردد سگی بخورد

۴۴ ای آتش منتفی کردہ باید
حسید
را در ہنگام پختن نون و کشیدن
مسیح الزمان رحمہ اللہ تعالیٰ

شفا یابد و او را آواز خوش موانست است و شراب و سرود را دوست دارد **حکم** حرام است بمذهب اهل سنت و جماعت مگر نزد مالک مکروه است و نزد شیعه نیز حرام لیکن بفروختن و باجاره دادن که بآن شکار کنند بمذهب اهل سنت روا است **حکمت** زهره اش با عسل و نمک مخلوط کرده بر جراحت نهند صحت بخشد خوردن گوشتش قوت تن دهد و ذهن را تیز کند افگنده و بول او هر جا که بریزند موشها بگریزند **حکایت** شمس الائمه حلوائی رحمة الله علیه گفته که یوز را چند خصلت است و سزاوار آنست که هر عاقلی از و فرا گیرد اول آنکه هر گاه که خواهد که صید را بگیرد کمین کند تا بمرتبه که بر و ظاهر شود که گرفتن صید بآسانی او را میسر است بعد ازان او را بگیرد دوم آنکه میداند که چون صاحبش در شکار کردن با و محتاج است خود را خوار و ذلیل گردانیده مثل سگ شکاری دنبال صاحب خود نمیرود تا صاحبش را ضرور میشود که او را با خود سوار کرده میبرد **بیت** همچون سگِ شکار درین دشت بیکران ؛ تا چند خون خوری دوی بهرِ دیگران ؛ سیوم آنکه هر گاه می خواهند که او را تعلیم کنند که از شکار گوشت نخورد بمجرد آنکه سگ را در حضور او بزنند و تعلیم کنند ازان قدر تعلیم میگیرد و منتبه می شود و ترک خوردن شکار میکند و محتاج بآن نمیگردد که او را باید زد چهارم آنکه مردار نخورد و از صاحب خود گوشت پاک میطلبد پنجم دنبال صید بیجد ندود تا پنج نوبت نهایت هفت نوبت اگر صید را گرفت فبها والا نه باز میگردد **فیل**[1] را بفارسی پیل گویند و بترکی همین نام است از اکثر حیوانات جثّی بزرگتر و زیرک تر است و با وجودِ ضخامتِ جثه و فربهی که بدست و پا دارد سبک سیر و حرکت است چون قدّ و ے بلند و گردنِ او بسیار کوتاه است خدائی تعالی او را خرطومی دراز داده از گوشت و پوست بے استخوان و دران چنان قوتے بخشیده که همه کار بدان تواند کرد و ازان خرطوم آب و علف بدهن میرساند و زبان کوتاه دارد و برگشته اهل هند میگویند که اگر زبان فیل

[1] فیل را هم در عربی مثقل بکسر شین معجمه و سکون میم و لام و بفارسی پیل بیزنج گویند بروزن پنج چنانچه فردوسی فرموده

شعر

ابا کوس و تاج و سپاه گران ؛ سپهبد بیامد ز پیل ژیان

مقلوب نبودی سخن گفتی گویند بعد از پنج سالگی هیجان شهوتش باشد و بعد از هفت
سالگی بچه آرد و فیل بچه آرد و فیل حیا و غیرت بسیار دارد و میان گربه و فیل دشمنی است
و مار نیز دشمن فیل است و فیل چون رنجور شود مار خورد صحت یابد و آنکه در بعضی کتب
گفته اند که فیل بر پهلو نتواند خسپید غلط است حکم حرام است گوشت وی نزد ابو
حنیفه ؒ و شافعی ؒ و حنبل ؒ امّا پیش مالک ؒ و ابو عبد الله قوشجی ؒ که از اصحاب شافعی ؒ
است حلال است و نزد شیعه نیز حرام است و فروختن و خریدن فیل روا است در
جمیع مذاهب و نیز استخوان او که آنرا عاج میگویند و ازان شانه و دسته کارد
و غیر آن میسازند پاک است امّا بمذهب شافعی ؒ فتوی بر آنست که استخوان او
پلید است و اگر او را سر بریده باشند پاک است و پیش ابو حنیفه رحمه الله تعالی پوست او
بدباغت پاک میگردد و پیش شافعی ؒ پوست او پلید است و دباغت پذیر نیست اگرچه
او را سر بریده باشند **حکمت** اگر زنی سرگین فیل را با انگبین آمیخته بخود برگیرد
آبستن شود و اگر پاره دندان فیل برشته سیاه بسته در گردن گاو اندازند
از وبا و مرگی ایمن ماند و بهتر آنست که در محلی که وبا و مرگی در میان گاوها افتد
شاخ آنها را سوراخ کرده پاره از دندان فیل در آنجا نهند ایمن بمانند
جالینوس حکیم گوید هر که هفت روز پیه فیل خورد فربه گردد و اگر ناخن فیل سه روز
در زیر صاحب ناسور دود کند زائل گردد و اگر در چشم کسی سفیدی
پیدا شده باشد ناخن فیل را با گنگچی سفید آب سائیده بکشند شفا یابد مجرب
است **حرف القاف** قرد را بفارسی کپی و بوزینه و میمون میگویند
جانور محیل تیز فهم شیرین حرکات و مضحک است و به نسبت دیگر جانوران
با آدمی مشابهت بسیار دارد و خنده میکند و طرب مینماید و جلق میزند و چیزها
را بدست میگیرد و اگر کسی خشم کند سنگ بروی میزند و صنعتها از آدمی می آموزد
حکم حرام است بمذهب حنفی و شافعی و حنبل و حلال است نزد یک مالک رحمه الله
و نزد شیعه نیز حرام است **حکمت** چشمش باخود داشتن بیخوابی آورد

ز ۴ و دیگر خاف و سکون
ر ی ی مهمله و آخر دال مهمله
ص ر ا ح ف ض ه ا ی موحده و الف
و خای خطی گویند
و بفارسی کپی و بوزینه و میمون
و چوز و دلا زنند نامند و بهندی
بندر و بانر نامند ۱۲ شه
مع الزان ۴

وگوشتش در مرض جذام نفع رساند خونش گرم است هرکه بخورد زبانش گنگ گردد
ودر چشم مردم زشت نماید اگر از پوستش غربالے سازند وبآن گندم وجو وباقے
حبوبات را بیزند وبکارند آن زرع از ملخ وباقی آفتها ایمن شود **حکایت**
روایت کرده اند که در زمان متوکل خلیفهٔ بغداد بوزینهٔ درزی وزرگر بود ودر
زمان اسمعیل والی گجرات بوزینهٔ شطرنج باز بادیگر تحف وهدیه بجهت او فرستاده
بود چنانچه ازان بوزینه حکایات غریب منقول است گویند یکی از اکابر در مجلس شاه
روزے بآن بوزینه شطرنج می باخت وچون بازی بوزینه غالب شد شاه
پیاده از شطرنج برداشته برسر او زد نوبت دیگر که بازی را بوزنه بدان مرتبه
رسانید که حریف رامات سازد پیش ازانکه بازی کند از ترس آنکه شاه
مبادا اورا بزند بالشی برداشته سپر خود ساخت وآهسته بازی کرده حریف
رامات ساخت قمری را بهمه زبان نام یکی است آواز خوش دارد از آوازِ
او حشرات الارض مثل گژدم وعقرب وغیره بگریزند اگر بیضهٔ فاخته در زیر وی
نهند وبیضهٔ قمریے در زیر فاخته هر دو قمریے بر آرند واز غرائب احوال او
آنست که چون قمری نر بمیرد مادهٔ وے بادیگر جفت نمیشود ونالہ کند
تا بمیرد حکم حلال است بجمیع مذاهب اما کسی میل خوردنش نکند
حکایت اهل تواریخ نوشته اند که بادشاه هند برائے سلطان محمود
مرغی بشکل قمری هدیه فرستاده بود که هرگاه طعامے زهرآلود میدید
اشک از چشمهائے او جاری شده برزمین مثل سنگ می بست
وخاصیت آن سنگ آن بود که چون اورا میترا شیدند وبر جراحتها
می نهادند جراحت را فراهم می آورد **قنفذ** را بفارسی خارپشت و
بترکی کرنی گویند جانور درشت رفتار است ودر شب بسیار راه میرود و
بخوردن مار وافعی میل تمام دارد ودُم مار را گرفته سر در خود کشد تا مار خود
را چندان بروے زند که مجروح وسست گردد وبعد ازان اورا بخورد

واگر افعی اورا بگزد صعتر خورد شفا یابد **حکم** حلال است نزد شافعی و احمد و مالک و حرام است نزد حنفی و شیعه **حکمت** گوشت وی در مرض جذام مفید است اگر خون وی بر زخم سگ دیوانه مالند نفع رساند و زهره وی در موضعی که موئی کند دیده بمالند باز برنیاید و اگر در چشم کشند سفیدی را زائل کند

حرف الکاف **کرگدن** را حریش گویند جانوریست که در بعضی بلاد هند میباشد از جاموش کلانتر است و از فیل کوچکتر و بشکل چون گاؤ بنماید و ضخامت و شیبه فیل دارد و بر پشت بینی او یک شاخ کلان و محکم می باشد و میان آن شاخ پر میباشد و نیز ازان شاخ یکشاخ دیگر کج شده پیدا میشود و سر آنشاخ بسیار تیز میباشد نقل میکنند که چون او با فیل جنگ میکند شاخ خود را در شکم فیل میزند و باز شاخ خود بسبب بار فیل از شکمش برآوردن نمیتواند لهذا هر دو میرند و کرگدن بغیر از گیاه چیز نمیخورد و چون شاخ وی را بشگافند اندرون او منقش بنقشهای عجیب می باشد و بادشاهان از شاخ او کمربند می سازند و او بسیار نادر و بیش قیمت باشد و صاحب عجائب المخلوقات نوشته که عمرش تا هفتصد سال میرسد و هیجان شهوتش بعد از پنجاه سال است و چون حامله شود بعد از ۳ سال یک بچه میزاید چنانکه بچه اش دندان وسم در شکم مادر برآرد **حکم** در باب حلت و حرمت وی اختلاف است شیخ الاسلام گفته که ظاهر آنست که حلال باشد چرا که علف میخورد و محتمل که حکم فیل داشته باشد **حکمت** بدانکه شعبه که از شاخ او جدا شده پیدا می شود چیزی نادر است چنانچه اورا اگر صاحب قولنج بدست گیرد شفا یابد و اگر در شکم زنی بچه مرده باشد اگر آنشاخ را در دست او دهند بمجرد گرفتن او بچه بیندازد و اگر اورا بسوهان سائیده بمصروع و مفلوج و کسیکه تشنج داشته باشد بنوشانند شفا یابد و اگر بسوهان سائیده بورا اش را با خاک بیامیزند و آن خاک را بر جمعی از خفتگان بپاشند آنها یکشبانه روز از خواب بیدار نشوند و اگر بنوعی بیدار سازند بر خیزند و باز بخفتند و اگر در چیزی زهر دارد آنشاخ را نهند قوت زهر و اثرش باطل کند **کلنگ** را بالفارسی نیز کلنگ گویند و بترکی ورنا

۴۸ گرگدن بفتح اول و ثالث و سکون ثانی و کاف فارسی و دال ابجد و نون بر وزن سرگین بمعنی کرگدن است و در برهان قاطع بکسر اول و ثالث و سکون ثانی و کاف فارسی و دال ابجد و نون بر وزن سرگین بمعنی کرگدن است و در بعضی از فرهنگها

گویند جانور مشهور است و یک کلنگ تنها جای نمی تواند ماند بلکه جمع شده متفق میباشند و شب جائی که مقام کنند یکی یا دو تا از ایشان بنوبت پاس میدارند و در پاس داشتن بیکپائی ایستاده باشند تا اگر خواب غالب شود زود هوشیار گردند و از صفات پسندیده کلنگ آنست که هرگاه مادرش پیر شود او را ضائع نمیگذارد بخلاف باقی طیور بلکه هر جا که میرود مادر را همراه میبرد و در طعمه او را مدد می کند و عرب کلنگ را بحماقت تعریف کرده اند بسبب آنکه بیکپائی راه میرود و میترسد که اگر هر دو پائی بر زمین نهد مبادا در زمین فرو رود و دیگر آنکه هرگاه خواهند که او را بگیرند جانوردار ان یکطرف ایستاده کند و آنها را بپرانند و جمعی که ایستاده اند بطرف دیگر دستها بر هم زنند آنها در هوا از آنطرف رمیده بطرفی روند که در آنطرف جانور نگاه داشته اند و گرفتار شوند **حکم** حلال است گوشت او بجمیع مذاهب **حکمت** گوشتش گرم و خشک است و خوش طعم و قوت باه بیفزاید اگر چشمش سائیده در چشم کشند بیخوابی آورد چون زهره اش با مرزنگوش مخلوط کرده بر جانب مفتوح صاحب لقوه نهند و تا هفت روز او را بروشنائی نیارند و بتاریکی نگاهدارند شفا یابد همچنین درد سر و نزول آب چشم را مفید است و هر که زهرهٔ کلنگ با خود دارد دلیر شود و اگر دماغ او را با روغن زنبق در دماغ چکانند چیزی که فراموش کرده باشد باز یاد آید **کلب** را بفارسی سگ و بترکی ایت خوانند اگرچه ناپاک و خبیث ترین حیوانات است اما اکثر خصائل مستحسن دارد چنانچه وفاداری و قناعت و صبوری بر شدت و سختی و گرسنگی و کم خوابی و ملازمتِ دائمی با مالک خود کردن و بدفع دشمن پرداختن و در غیبت و حضور بحافظت جان و مال صاحب خود کوشیدن و اگر از صاحب آزاری یابد چندانکه تواند حق نعمت فراموش نکند و از ملازمتِ او نگردد و دشمن صاحب را نزدیک نگذارد و دوست صاحب را آزار نرساند و غیره از صفات کاشکی در بعضی آدمی صورتان شیاطین سیرت که شیوهٔ بیوفائی و حرص و طمع و ایذا رسانی ولی نعمت آئین و شعار خود ساخته اند بودی **حکم** گوشت او حرام است و

نجس بجمیع مذاہب ونگاہداشتن او برائی صید کردن ونگاہبانی واحمد حنبل
صید کردن ازسگ سیاہ جائز نداشتہ است واول کسیکہ او راجہت نگہبانی
نگاہداشتہ حضرت نوح علیہ السلام بودند ونگاہ داشتن سگ کہ صید ویاسبانی
نکند جائز نیست وسگ دیوانہ را از فواسق خمسہ کہ واجب القتل اند شمردہ
اند ودر حدیث شریف وارد شدہ است کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ارشاد
فرمودہ اند کہ ملائکہ در خانہ کہ سگ یا تصویر سگ کشیدہ اند در نمی آیند وبعضے
از علما گفتہ اند کہ حدیث وارد است در حق سگے کہ حاجت بدو نباشد وبعضے
گفتہ کہ حکم عام است برائی جمیع سگان **حکمت** چشم سگ سیاہ ہر جاکہ دفن
کنند آنموضع خراب شود وزبان سگ را اگر بر کسی بندند کہ او را سگ دیوانہ گزیدہ
باشد نافع است واگر در گردن بچہ بندند دندانش بآسانی برآیند وہر کرا سگ دیوانہ
گزیدہ باشد اگر او را جگر سگ برشتہ بخورانند شفا یابد وہر کس کہ دندان سگ با
خود دارد سگان بروی حملہ نکنند ونیز او را دیدہ فریاد نکنند واگر خاکی کہ سگ بران
شاشیدہ باشد روز چہار شنبہ غلولہ ساختہ بگردن صاحب تپ بندند نفع بخشد
وبیشتر علما بر آنند کہ سگ اصحاب کہف نیز از جنس ہمین سگانست ونزد بعضی
آنست کہ مراد از سگ اصحاب کہف شیر است چرا کہ عربان شیر را نیز مجازاً کلب
میگویند **حرف اللام** **لقلق** را بفارسی وترکی لک لک گویند واو را نیز بریکی
صفت میکنند وبیشتر دران ملک کہ ہوایش معتدل مائل بحرارت باشد میماند ودر
ہر ملکی کہ تغیر در ہوائی او پیدا شود گریختہ بدیار دیگر میرود ودر خراسان ودر ولایتہائی
سرد سیر باوّل فصل بہار پیدا می شود وتا وقتیکہ ہوا معتدل وگرم است آنجا میماند
وبعد از انکہ قریب بفصل خریف شد از آنجا بسمت ہندوستان میرود وتا آخر
فصل خریف بسر برده باز بفصل بہار بسمت خراسان میرود ودر میان لک لک و
مار دشمنی است چنانچہ مار را گرفتہ بہوا میبرد واز انجا او را بزمین می اندازد تا ہلاک شود
بعده او را طعمۂ خود وبچگان خود میسازد ومار نیز قصد بچہ وبیضۂ او میدارد از ینجہت

لقلق بہ ہندی بگلک گویند
مسیح الزمان

بر جاهای بلند مثل سر منارها و بالای گنبدها آشیانه می سازد و چون بیضه
میدهد و قتی از پیش آشیانهٔ خود غائب نمیشود و اهل خراسان و ماوراء النهر
بدیدنش خورّمی و خوشی میکنند چرا که نشان آمد بهار است **حکم** حلال است در مذهب
امام ابی حنیفهؒ و در مذهب شافعی ؒ دو روایت است بیشتر علمای سابقه بر آنند که حرام
است چرا که مار میخورد و در مذهب امامیه روایتی صریح در حلیّت او بنظر نیامده اما
شروطهای که در جانوران حلال گفته اند بعضے دارد واللہ اعلم **حکمت** اگر بچهٔ
وی را بکشند و بر مجذوم بندند نفع بخشد و بیضهٔ او بهترین خضابست و از غرائب
او آنکه داشتن استخوانش نزد خود ازالهٔ غم نماید و نیز عجائب تر آنست که بعضی حکما
نوشته اند که اگر چشم او را کسی همراه خود دارد در آب غرق نشود هر چند که
شناوری هم نداند **حرف المیم مالک الحزین** ۵۲ بفارسی بوتیمار و بترکے
آغاز خوانند و این نام بجهت آن یافته که اگر چه بکنار آب میماند اما آب نمیخورد بدین
اندیشه که مبادا کم نشود **حکم** گوشت او بجمیع مذاهب حلال است الّا در مذهب
امامیه حلیّت و حرمت او صریحا بکدامی از کتب اوشان یافته نشده امّا بعضے شروط
حلیت دارد **حکمت** هر که گوشت او بسیار خورد بواسیر پیدا کند **حرف**
النون نسر ۵۳ را بفارسی و ترکی کرکس خوانند و او را عرب شریف و سیّد مرغان
نیز خوانند بلکه بعضی اکابر این را از حضرت پیغمبر صلی اللہ علیه و آله وسلم نقل کرده اند
و مشهور میان مردم آنست که عقاب سیّد مرغانست و کرکس دراز عمر می باشد
چنانچه بعضے میگویند هزار سال میزید و تیز چشمست چنانکه از چهار صد فرسخ راه می بیند
و بوی مردار از دور می شنود و اگر بوی خوش بدو رسد بیمار میگردد و بعضے گفته اند که
می میرد و طعمه بسیار میخورد چنانچه چون سیر شود او را بآسانی توان گرفت و با خفاش
دشمنی دارد و از بهت بالای کوههای بلند آشیان سازد و برگ چنار در آشیانهٔ خود نهد تا
خفاش دران نرود و بیضه اش بزیان نیارد و بعضے از مؤرّخان گفته اند که چون نر او باده اش
نگاه کند باده بهمین قدر تخم می نهد و در جای بلند بگرمی آفتاب بیضه نهاده بچه بیرون می آرد

---

۵۱ اقلیان بفتح اوّل نام گرگان مرغی است معروف که گردن دراز دارد و آوازش نقلقه دارد می شود و او جانوری است بلند پرواز در جثه چون کلنگ و در پاکیزگی آن قدر سیاهی می باشد حلال است برخی گویند نقل من غایة الکلام ۱۲

۵۲ مالک الحزین لغة عربی و هم در عربی بمعنی غمخوار و غمخوار نیز گویند ۱۲

۵۳ مرغی است از جنس شکاریان و او را عربی بمعنی الطیر ان گویند و در طبرستان بلنب است کرگس چون بنیروی بسیار رسد گردون و آفتاب نزدیک پرواز کند و بر سر کوهها و درختان بلند آشیان سازد و بچه بر آرد و بسیار زیست کند و بعضی گویند هزار سال زندگانی کند و چون بسیار خورد و بسیار بخوابد و بسیار بمیرد و بسیار بیمار گرد

اما قول درست آنکه مانند خروس با ماده جفت میگردد و جفت خود را چندان دوست
میدارد که اگر از و جدا گردد هلاک شود و چون رنجور شود گوشت آدمی خورد صحت یابد
و چون چشمش تیره گردد جگر آدمی خورد روشن گردد و **حکم** گوشت او در جمیع مذاهب حرام
است مگر بمذهب مالک که مکروه است **حکمت** اگر زهرهٔ او را در گوش کسی که کری کهنه داشته
باشد بچکانند نفع رساند و اگر هفت نوبت پیاپی در چشم کشند تیرگی را زائل کند و اگر آب
سرد زهرهٔ او را هفت بار گرد چشم طلا کنند از نزول آب منع کند و اگر پر و پر او را در زیر پای زنی که
بدشواری زاید بنهند بآسانی زاید **نعامه** را بفارسی شتر مرغ و بترکی دوه غوش خوانند
مرغی است جاهل بحماقت و ابلهی مشهور چنانچه از صیاد بگریزد و سر خود را در زیر ریگ
پنهان سازد چنانکه صیاد او را می بیند و میگیرد و عرب مردم بیعقل را بتمثیل باو دهند و گویند
تخمهای خود را بدو بخش کند یک بخش را بچه بیرون می آورد و یک بخش را می گذارد تا گنده شود
و از انها کرمها پیدا شوند و غذای بچگانش همان کرمها شوند و از عجائب او آنکه حاسهٔ شنیدن
ندارد اما حاسهٔ شامه و بوی شمیدنش بسیار است و آب کم میخورد بلکه اصلا نمیخورد و اگر پیاده
وی بشکنند بپای دیگر راه نمیتواند رفت **حکم** حلال است گوشت او بجمیع مذاهب
حکمت زهره اش تاریکی چشم را ببرد و بخوردن گوشتش اگر مداومت نمایند باوای گزشت
را زائل کند پیهش را اگر بر ورمها طلا کنند شفا بخشد بیضه اش اگر در دیگ افگنند طعام زود
پخته شود و اگر پوست بیضه اش در آب سرد افگنند گرم شود و اگر او را در اول تابستان یا در
بهار آخر بگیرند و در خانه دفن کنند افعی از آنجا بگریزند و اگر عقرب گزیده پیه او بخورد و در موضع
زخم بمالد درد زائل کند **نمر** را بفارسی پلنگ و بترکی فیلان گویند جانور ظالم و متکبر بر قوت
و تیز و تند و بدترین سباع است و شراب را دوست دارد و اگر می یابد چندان میخورد که بیهوش
میشود چنانکه در حالت نشه بآسانی میتوان گرفت و از دهنش بخلاف دیگر جانوران درندگان
بوی خوش آید و کمرش در نهایت نازکی است چنانچه با ندک صدمه شکسته شود و چون سیر
میشود سه شبانه روز خواب میکند و صید کرده جانوران دیگر نخورد و غضب و قهر بسیار
دارد و بروایت ضعیف از آنحضرت صلی الله علیه وسلم آمده که از جمله کسانیکه نزد حق سبحانه تعالی

۵ ظ نسخه نفخ نون و سکون میم
مرخم را بمعنی پلنگ
۶ ظ است
دهندی بمعنی شنیدن

گرامی اند کسی است که غضب کند وقتیکه کسی را مرتکب امورات نامشروعه بیند چنانچه پلنگ
در حمایت بنفس خود غضب میکند و چون خسته و بیمار شود از خوردن موش شفا یابد و
او را با مار دوستی تمام است و با دیگر حیوانات دشمنی دارد **حکم** گوشت او بجمیع مذاهب حرام
است مگر در مذهب مالک مکروه است **حکمت** سر پلنگ ف هر جا که دفن کنند موشان در انجا
جمع شوند و زهرهٔ او را اگر در چشم کشند روشنی زیاده کند و منع نزول آب نماید و پیه او برای
زحمت فالج و درد و زخم و برای درستی جراحت کهنه نافع ترین از دیگر ادویه ها است و بر
پوستش خفتن دفع بواسیر نماید **نمل** را بفارسی مور چه و بترکی قدیخه خوانند از همه جانوران در طلب
روزی حریص تر بود و در ذخیره کردن چندان مشقت نماید که اگر او را معلوم شود که عمرش از
یکسال زیاده نماند تا هم غذا را چند سال فراهم نماید و دانها را دو پاره کرده میدارد تا از
روئیدن محفوظ ماند و کشنیز را چهار پاره کند چرا که نیم دانه کشنیز هم می روید و از ترس
آنکه غلهاش بسبب رطوبت زمین گنده نشود از خانهٔ خود برآورده در تابش آفتاب داشته
باز میبرد با وجودیکه بعضی حکما گفته اند که حیات او از خوردن نیست چرا که معده ندارد و
ببوئی دانه سیر می شود و او را قوت شامه در غایت تیزی است **حکم** اگر مور چه آزار و ضرر
نرساند کشتن او نزد بعضے حرام ٢ و چون آزار دهد و ضرر رساند آنگاه کشتن و در آب انداختن
و سوختن خانهٔ وی روا است **حکمت** اگر در خانهٔ کسے تخم مور چه اندازند مردمان خانه متفرق
شوند و اگر گوگرد در خانهٔ مور چه اندازند جمله مور چها بمیرند و اگر تخم مور چه سحق کرده در بغل و
پشت و زهار بچه که بالغ نشده باشد طلا کنند موئی بر نیابند و اگر مور چه را در روغن زیت
جوشانند و ازان روغن قطرهٔ در گوش کسی که آواز ٣ کرده باشد چکانند نفع رساند **حرف**
الواو و عل را بفارسی بزکوهی گویند و ترکان نرش را داغ کجری و ماده اش را داغ کچیسی
گویند و بعد هر سه سال شاخها بیفگند و دشمن مار و خرچنگ بود **حکم** گوشت او بجمیع مذاهب
حلال است **حکمت** اگر شاخ بزکوهی و دم مار را بسوزانند و خاکش در کف پا بالمناز بسیار
رفتن آلمی نرسد و فاذزهر که آنرا تریاق فاروق طبع گویند و آن مانند بلوطی بود و در از و گرد
و سبز می از سنگ کمتر باشد و وی طبقات دارد و در میان آن چیز لیست که گویا مغز لیست و آن

ف از جالینوس روایت کرده اند
که اگر کسی از پوست پلنگ گیرند
ساخته بوقت جنگ بگیرد و البسه
باشد هر کسی که با وی مقابل کند
فتور بروی نماید و مغلوب او شود
و اگر پاره از نشش پلنگ گرفته
کرده بگردن طفل

از اندازند از چشم
بمحفوظ ماند ۱۲

ل نمل و ذره و مور و نقط

ع عربے اند و در هندی چیونٹی

گویند ۱۲ سیم از زبان

سطی است که در گوش

آواز طنین می آید ۱۲

خوب منجمد باپوست باشد وفاد زهر در شیردان بز کوهی باشد و آنچه نیک است چون با شیر در سنگ بسایند سرخ رنگ شود و آنچه زبون بود سبز رنگ باشد و گویند غذای آن اکثر مار بود و بهترین آن بود که در کوهستان حاصل شود و از انجا باطراف دیگر برند و بغایت عزیز بود و در ولایت تلنگانه در شیردان بز اهلی نیز میباشد و برنگ صورت مشابه بهانست و در خاصیت نیز تردیک است وفاد زهر مصنوع نیز می باشد امتحان وی آنست که سوزنی را با آتش گرم کرده در وفر و برند اگر مصنوع بود دودی سیاه از وی بیرون آید و اگر بخیش واصل بود دودی زرد بیرون آید که نوک سوزن زرد کند و چون وفاد زهر را با آب رازیانه بسایند و برگزیدگی مار طلا کنند فورًا درد بنشاند و از مردن ایمن شود و سودمند بود جهت گزیدگی همه جانوران و زهرهای نباتی و حیوانی و معدنی خوردن و طلا کردن و جهت ضعف دل و بدن و قوة باه بغایت نافع بود و مقدار شربتی جهت گزیدگی جانوران و دفع زهرها دوازده جو بود و شربتی جهت ضعف دل و قوت اعضا یک دانگ بود هر کس که هر روز نیم دانگ بخورد از اکثر آفات ایمن باشد و سودمند بود محرور مزاج را نیز بسبب آنکه او بخاصیت عمل میکند نه بطبیعت و طبیعت او بغایت گرم بود و اگر بدندان رسد مضرت رساند آنرا بنوعی باید خورد که بدندان نرسد **حرف الهاء** هُدهُد را بهمه زبان همین نام است و او مرغ خوش صورت کوچک است اما بوی ناخوش دارد و آب را در زیر زمین می بیند ازین جهت همراه حضرت سلیمان علیه السلام میماند و در قصص الانبیا مذکور است که عوج بن عنق کوهی برداشت که بر حضرت موسی علیه السلام و قومش زند بفرمان حضرت حق تعالی هدهد روی چندان سوراخ کرد که آن سنگ در گردن عوج افتاد و بدین بلا عوج هلاک شد و مراسلت و مواصلت حضرت سلیمان علیه السلام با بلقیس بوسیلهٔ هدهد گردید چنانچه در کلام مجید مذکور است **حکم** مکروه است گوشت او نزد امامیه و حلال است نزد ابی حنیفه و بیک روایت از شافعی و لیکن فتوی در مذهب شافعی بر آنکه از وی بوی بدمی آید و آنحضرت صلی الله علیه وسلم از کشتن او منع فرموده اند **حکمت** هر جا که هدهد بود هیچ مار نتواند

ارضی در انجا قرار نمیگیرد و چشمش در زیر بالین هر کسی که نهند در خواب نرود و اگر چشم
بر کسی بندند فراموشی آورد و هر کسی که زبانش را با خود دارد دشمن بر وظفر نیابد و دلش
با خود داشتن قوت باه دهد آب گوشت او در رحمت قولنج نافع بود اگر دلش بگردن
کسی که آثار رحمت جذام در وپیدا شده باشد بندند مادامیکه آویخته باشد ایمن باشد و
دلش را اگر بریان کرده دو کس با هم خورند از محبت یکدیگر صبر نکنند بهره اش اگر در بدن
صاحب لقوه و افلاج بمالند و او را سه روز در جای تاریک بدارند صحت یابد بال
راستش اگر در زیر سر خفته بدارند بیدار نشود و از دو د پروی گزندها بگریزند و اگر خون
وی در چشم کشند سفیدی که عارض شده باشد ببرد و مغز سر او را اگر در کبوترخانه دود
کنند کبوترهای آنجا از گربه و غیره ایمن شوند و اگر بند بدر اخشک نموده در خانه بیاویزند
اهل آنخانه را از سحر ضرر نرسد و جگرش را سوخته و سوده اگر در شربت بزنی دهند
اگر در ان شب شوهرش با و نزدیکی کند حامله شود **حرف الیا در یربوع**
را بفارسی موش دشتی و موش دونده و بترکی ایاغ لوحه و اسحقان گویند در صحرا میباشد
و پایهادراز دارد و دستهای کوتاه و در رنگ برنگ آهو بره بود **حکم** حرام است نزد
حنفیه و امانزد امام مالک و شافعی و احمد حلال است و نزد شیعه نیز حلال است **حکمت** اگر
موی زیاده در چشم پیدا شوند اگر کندیده خون یربوع بران طلا کنند باز آن موی نروید

تتمه

البنج حرام لانه مزیل العقل کالخمر والخمر حرام
یٰاَیُّهَا النَّاسُ کُلُوا مِمَّا فِی الْاَرْضِ حَلٰلًا طَیِّبًا وَّلَا تَتَّبِعُوْا خُطُوٰتِ الشَّیْطٰنِ اِنَّهٗ لَکُمْ عَدُوٌّ مُّبِیْنٌ
در تفسیر حسینی سیپاره دوم ربع اول چهارم باید دید و نیز در سیپاره پانزدهم در سورة الکهف
آمده اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَی الْاَرْضِ زِیْنَةً لَّهَا وگفته که مراد از ما علی الارض مشتهیات محرمات است
که حق تعالی فرمود که آنرا آرایش خلق ساخته ایم یعنی در چشم مردم آراسته ایم لِنَبْلُوَهُمْ
تا بیازمائیم ایشانرا یعنی معامله آزمایندگان کنیم تا ظاهر گردد که اَیُّهُمْ کدام از ایشان اَحْسَنُ

مسئله در کشیدن تنباکو

چهل حدیث

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی شق اسماع اولیائه بسماع القرآن وزکیهم عن الغناء والمعازف والملاهی فانها سماع الشیطان والصلوة والسلام علی رسوله محمد خلیل الرحمن وعلی آله وصحبه سروات اهل التحقیق والعرفان اما بعد فیقول المفتقر الی الله المتعالی ابو المکارم ابراهیم بن داود الوصالی صانهما الله عن البدع واهوائه ورزقهما کمال الورع والتقوی لما فرغت من تالیف السراج المنیر فی تحریم سماع الغناء والمزامیر الخ الی جمع من الفضلاء المتمسکین بالشرع والنبلاء المتشبثین باذیال التقی والورع ان اجمع لهم اربعین حدیثا فی تحریم الغناء والمزامیر مما صح عن البشیر والنذیر لیزول بها تدلیس المبتدعة المتشیخین ویتلاشی تلبیس الملاحدة الضالین المضلین بادرت بجمعها لهم مقتصرا علی صحاح الاخبار النبویة ومکتفیا علی حسان الآثار المصطفویة رجاء ان ادخل فی قوله علیه الصلوة والسلام من حفظ علی امتی اربعین حدیثا من امر دینها بعثه الله تعالی یوم القیامة فی زمرة الفقهاء والعلماء وفیما تواتر عنه صلی الله علیه وسلم من قوله فلیبلغ الشاهد منکم الغائب وسمیته بکتاب الردع علی اخوان الملاهی والبدع واسأل الله تعالی ان یجعله خالصا لوجه الله تعالی الکریم انه هو البر الرؤف الرحیم

الحدیث الاول عن عبد الرحمن بن عبد الله بن عمر بن الخطاب رضی الله عنهم ان النبی صلی الله علیه وسلم نهی عن الغناء والاستماع الی الغناء وعن الغیبة والاستماع الی الغیبة وعن النمیمة والاستماع الی النمیمة رواه الطبرانی والخطیب البغدادی

الحدیث الثانی عن ام المؤمنین عائشة الصدیقة رضی الله تعالی عنها ان النبی صلی الله علیه وسلم قال صوتان ملعونتان فی الدنیا والاخرة زمار عند نغمة ورنة عند مصیبة رواه البزاوی وابن المردویه والبیهقی

الحدیث الثالث عن عبد الرحمن بن عوف رضی الله تعالی عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال انما نهیت عن صوتین احمقین الفاجرین صوت عند نغمة لهو ولعب ومزامیر شیطان وصوت عند مصیبة خمش وجوه وشق جیوب ورنة شیطان رواه ابن ابی الدنیا

فی ذمّ الملاهی الحدیث الرابع عن ابی امامۃ رضہ انہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
ما رفع احدٌ صوتًا بغناءٍ الّا بعث اللہ تعالی الیہ شیطانین یجلسان علی منکبیہ ویضربان
باعقابہما علی صدرہ حتی یمسک رواہ ابن ابی الدنیا وابن مردویہ الحدیث الخامس عن
عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ تعالی عنہما ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال ایاکم واستماع المعازف والغناء فانہما
ینبتان النفاق فی القلب کما ینبت الماء البقل رواہ ابن صیصرٍ فی امالیہ الحدیث السادس عن
عبد اللہ رضہ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم انہ قال الغناء واللہو ینبتان النفاق فی القلب کما ینبت الماء العشب
والذی نفسی بیدہ ان القرآن والذکر ینبتان الایمان فی القلب کما ینبت الماء العشب رواہ الدیلمی
فی مسند الفردوس الحدیث السابع عن ابی ہریرۃ رضہ انہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
حبّ الغناء ینبت النفاق فی القلب کما ینبت الماء العشب رواہ الدیلمی فی مسندہ الحدیث
الثامن عن ابن مسعودٍ ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال الغناء ینبت النفاق فی القلب کما
ینبت الماء الزرع رواہ ابوداؤد فی السنن وابن ابی الدنیا فی ذمّ الملاهی الحدیث التاسع
عن صفوان بن امیۃ رضہ ان عمرو بن قرۃ قال یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کُتِبَتْ علیّ الشقوۃ فلا
اَرَی الرزق الّا من دفّی افتأذن لی فی الغناء من غیر فاحشۃٍ فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
لا اذن لک ولا کرامۃ ولا نعمۃ عینی کذبت ای عدو اللہ لقد رزقک اللہ حلالًا طیّبًا واخترت ما
حرم اللہ علیک من رزقہ مکانہ اما احلّ اللہ تعالی لک من حلالہ ولو کنت تقدمت الیک ای بالنہی قبل
الآن لفعلت بک وفعلت قم عنّی وتُب الی اللہ ووسع علی نفسک وعیالک حلالًا فانّ
ذلک جہادٌ فی سبیل اللہ واعلم ان عون اللہ مع الصالح التجار رواہ الدیلمی فی مسند الفردوس
الحدیث العاشر عن جابر رضہ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم انہ قال ان الشیطان اوّل من تغنی رواہ ابوبکر
الشبلی الحافظ فی الحدیث فی الاکام الحدیث الحادی عشر عن ابی امامۃ رضہ عن رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم انہ قال ان ابلیس لمّا انزل الی الارض فقال یا ربّ انزلتنی الی الارض وجعلتنی رجیمًا فاجعل
لی بیتًا قال الحمام قال اجعل لی مجلسًا قال الاسواق ومجامع الطریق قال فاجعل لی طعامًا قال ما
لم یذکر اسم اللہ تعالی علیہ قال اجعل لی شرابًا قال کلّ مُسکرٍ قال اجعل لی مؤذنًا قال المزامیر قال اجعل لی
قرآنًا قال الشعر قال اجعل لی حدیثًا قال الکذب قال اجعل لی رسلًا قال الکہّان قال اجعل لی

مصائد قال النساء رواه ابن ابی الدنیا فی مکائد الشیطان **الحدیث الثانی عشر** عن ابی امامہ رض انہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان اللہ تعالیٰ عزّ وجلّ بعثنی ھدًی ورحمۃً للعالمین و امرنی بمحق المعازف والمزامیر والاوثان والصلیب وامر الجاھلیۃ وحلف ربی بعزتہ وجلالہ لا یشرب عبد من عبادی جرعۃ من خمر متعمدًا فی الدنیا الا اسقیت مکانھا من الصدید یوم القیامۃ مغفورًا لہ او معذبًا ولا یترکھا من مخافتی الا اسقیت ایاہ من حظیرۃ القدس لا یحل بیعھن وشراءھن ولا التجارۃ فیھن وثمنھن حرام رواہ ابوداؤد الطیالسی واللفظ لہ **الحدیث الثالث عشر** عن ابی امامہ رض عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم انہ قال ان اللہ عزّ وجلّ بعثنی رحمۃ وھدًی للعالمین وامرنی ان امحق المزامیر والمعازف والخمور والاوثان التی تعبد فی الجاھلیۃ واقسم ربی بعزتہ لا یشرب عبد الخمر فی الدنیا الا اسقیتہ من حمیم جھنم معذبًا او مغفورًا لہ الحدیث رواہ ابن منیع واحمد ابن حنبل والحارث اسامۃ فی مسندہ یزید بن الھانی وھو ضعیف ولہ شاھد من حدیث ابن مسعود وغیرہ **الحدیث الرابع عشر** عن ابن عباس رض عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم انہ حرم المیتۃ والمیسر والکوبۃ یعنی الطبل وکل مسکر حرام رواہ البزار **الحدیث الخامس عشر** عن ابن عباس رض انہ قال الکوبۃ حرام والمعازف حرام والمزامیر حرام رواہ البیھقی فی السنن موقوفا ولکن حکمہ حکم المرفوع **الحدیث السادس عشر** عن علی بن ابی طالب رض ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم نھی عن ضرب الدف ولعب الصنج وضرب الزمارۃ رواہ الخطابی **الحدیث السابع عشر** عن ابن عباس رض عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم انہ قال امرت بھدم الطبل والزمار رواہ الدیلمی رض **الحدیث الثامن عشر** عن ابن عباس رض ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال ان اللہ تعالیٰ حرم علی امتی الخمر والمیسر والکوبۃ فی اشیاء عددھا رواہ احمد بن حنبل وابن ابی الدنیا وداؤد رواہ البیھقی وزاد وھو الطبل **الحدیث التاسع عشر** عن ابی ھریرۃ رض ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال یمسخ قوم من امتی فی اخر الزمان قردۃ وخنازیر قالوا یا رسول اللہ امسلمین ھم قال نعم یشھدون ان لا الہ الا اللہ وانی محمد رسول اللہ ویصومون ویصلون قالوا فما بالھم یا رسول اللہ قال اتخذوا المعازف والقینات والدفوف وشربوا من ھذہ الاشربۃ فباتوا علی شرابھم فاصبحوا وقد مسخوا رواہ ابن مسند وابن حبان **الحدیث العشرون** عن سھیل بن سعد رض انہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یکون فی ھذہ الامۃ خسف ومسخ وقذف قیل متی یا رسول اللہ قال اذا ظھرت القینات والمعازف واستحلت الخمور رواہ

یہ حدیث حاشیہ میں ہے

عبد بن حميد وفي سنده عبد الرحمن بن يزيد وهو ضعيف ولكنه قد صح من طرق اخرى وقد علقه البخاري ووصله
الاسماعيلي واحمد وابن ابي داود وابن ماجة وابو نعيم باسانيد صحيحة لا غبار عليها **الحديث الحادي**
والعشرون عن عائشة رضي الله عنها قالت قال يا رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الله تعالى حرم القينة وبيعها وثمنها و
تعليمها والاستماع اليها ثم قرأ ومن الناس من يشتري لهو الحديث رواه ابن ابي الدنيا في ذم الملاهي وابن
مردويه **الحديث الثاني والعشرون** عن ابي امامة رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تبيعوا القينات ولا
تشتروهن ولا تعلموهن ولا خير في تجارة فيهن وثمنهن حرام في مثل هذا انزلت هذه الآية ومن الناس من
لهو الحديث رواه سعيد بن منصور واحمد والترمذي وابن ماجة وابن ابي الدنيا في ذم الملاهي وابن جرير
وابن المنذر والطبراني وابن مردويه **الحديث الثالث والعشرون** عن انس بن مالك رضي الله عنه ان رسول
الله صلى الله عليه وسلم قال من قعد الى قينة يسمع منها صب الله تعالى في اذنيه الآنك يوم القيامة رواه ابن ضيرى في
اماليه وابن عساكر في تاريخه **الحديث الرابع والعشرون** عن صفوان رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه
قال في اهل الغناء هؤلاء العصاة مات منهم بغير توبة حشره الله تعالى يوم القيامة كما كان مخنثا
عريانا لا يستتر من الناس بهدية كلما قام صرع رواه البيهقي والطبراني في **الحديث الخامس و**
العشرون عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنه انه سمع مزمارا فوضع اصبعيه في اذنيه ونأى عن الطريق وقال
هل تسمع شيئا قال قلت لا فرفع اصبعيه من اذنيه ثم قال كنت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فسمع مثل
هذا فوضع مثل هذا رواه اصحاب السنن **الحديث السادس والعشرون** عن انس بن
مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لست من الرد ولا الرد مني رواه البخاري في الادب البيهقي في السنن
الحديث السابع والعشرون عن انس بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال لست من الرد
ولا الرد مني ولست من الباطل ولا الباطل مني رواه ابن عساكر **الحديث الثامن والعشرون** عن
جابر بن عبد الله رضي الله عنه وجابر بن عمر رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال كل شيء ليس من ذكر الله تعالى فهو لهو ولعب
الا ان يكون اربعة ملاعبة الرجل امرأته وتأديب الرجل فرسه ومشي الرجل بين الغرضين وتعليم
الرجل السباحة رواه النسائي **الحديث التاسع والعشرون** عن رجل من الصحابة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
انه قال كل شيء من لهو الدنيا باطل الا ثلاثة تأديبك بقوسك وتأديبك فرسك وملاعبتك باهلك
فانهن من الحق رواه الحاكم في المستدرك وقال صحيح على شرط مسلم **الحديث الثلثون** عن

جابر بن عبد الله رض انه قال حذروا الغناء فانه من قبل ابليس وهو شرك عند الله تعالى ولا يغني الا الشيطان
رواه فردوس الاخبار موقوفا واحكم المرفوع واورده الحافظ ابو المحمود في عمدة القاري من شرح البخاري
ايضا **الحديث الحادي والثلاثون** عن ابي موسى الاشعري رض عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال من استمع
الى صوت الغناء لا يؤذن له ان يستمع الى صوت الروحانيين في الجنة رواه الحكيم الترمذي في انوار الاصول
الحديث الثاني والثلثون عن رجل من الصحابة رض عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال استماع صوت الملاهي
معصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها عن الكفر رواه الشيخ الامام حسام الدين علي بن الحجاج السغناقي
في النهاية والشيخ الامام الصدر الشهيد في الواقعات وهو مما استدل به كثير من ائمتنا على تحريم سماع الغناء
والمزامير **الحديث الثالث والثلثون** عن حذيفة رض انه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اقرؤا
القرآن بلحون العرب واصواتها واياكم ولحون اهل الكتاب واهل الفسق فانه سيجيء بعدي قوم يرجعون
القرآن ترجيع الغناء والرهبانية والنوح لا يجاوز حناجرهم مفتونة قلوبهم وقلوب من يعجبهم شأنهم رواه
الطبراني والبيهقي **الحديث الرابع والثلثون** عن رجل من الصحابة رض عن النبي صلى الله عليه وسلم انه عد من
اشراط الساعة ان يتخذ القرآن مزامير يقدمون احدهم ليس بأقرئهم ولا افضلهم الا ليغنيهم به غناء
رواه سليم الرازي في التقريب **الحديث الخامس والثلثون** عن ابن عباس رض عن النبي صلى الله عليه وسلم
انه قال احسن الناس قراءة من اذا قرأ يتخذن به رواه ابن حبان في صحيحه والطبراني في الكبير **الحديث
السادس والثلثون** عن ابن عباس رض عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال ليس منا من لم يتغن بالقرآن
رواه البزاز والطبراني ورواه الحاكم وصححه عن عبد الله بن نهيك قال قال سعد تجارة كسبه
سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس منا من هو يتغنى بالقرآن قال سفيان بن عيينة يعني يتغنى به
وقد جاء في حديث آخر تفسير يتغنى بالقرآن ان يجهر به وليس المراد منه الغناء المعروف عند اهل اللهو
كما يزعمه الملاحدة في زماننا **الحديث السابع والثلثون** عن رجل من الصحابة رض عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
انه قال اذا رقص الرقاص جاء الشيطان ينفخ في استه رواه الشيخ الحجة في زبدة الصالحين ورواه البستي
مرفوعا للبعض اذا رقص الصوفي جاء الشيطان ينفذ اصبعيه في دبره وزاد في نشر الطيب حتى وثب
يمينا وشمالا قال العبد الضعيف اصلح الله حاله هذا هكذا اورده البستي في تفسيره وطائفة من اهل
العلم ولم اقف له على اصل والله تعالى اعلم **الحديث الثامن والثلثون** عن عبد الله بن دينار قال

ابن عمرؓ لجارية صغيرة تغنى فقال لو ترك الشيطان احدا لترك هذه رواه ابن ابى الدنيا فى مكائد الشيطان **الحديث التاسع والثلثون** عن رجل من الصحابة رضى عن النبى صلى الله عليه وسلم انه قال ان الله يغفر لكل ذنب غير طبة وكوبد رواه سليم الرازى فى التقريب **الحديث الاربعون** عن عائشة الصديقة رضى انها قالت دخل ابو بكر وعندى جاريتان تغنيان بما تقاولت الانصار يوم بعاث قالت وليستا بمغنيتين فقال امزامير الشيطان فى بيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وذلك فى يوم عيد فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم دعهما يا ابا بكر ان لكل قوم عيدا وهذا عيدنا رواه البخارى قال جمع من الائمة قولها وليستا بمغنيتين اى ليستا من يحسن الغناء ويعرفه فانهما كانتا تنشدان بما تقاولت الانصار يوم بعاث فسقط الاحتجاج به من الصوفية على جواز الغناء ولها اجوبة اخرى ذكرتها فى كتابى السراج المنير فى تحريم الغناء والمزامير فراجعه فانه مهم جدا **الحديث الحادى والاربعون** عن عبد الله بن عباسؓ ان النبى صلى الله عليه وسلم قال ان كان يوم القيامة قال الله تعالى عز وجل اين الذين كانوا ينزهون اسماعهم وابصارهم عن مزامير الشيطان ميزوهم فيميزونهم فى كثيب المسك والعنبر ثم يقول الملئكة اسمعوا لهم تسبيحا وتمجيدا ويستمعون باصوات لم يسمع السامعون بمثلها رواه الديلمى **الحديث الثانى والاربعون** عن ابى هريرةؓ عن النبى صلى الله عليه وسلم انه قال لان يمتلئ جوف احدكم قيحا خير من ان يمتلئ شعرا رواه الامام احمد والبخارى ومسلم وابو داود والترمذى والنسائى وابن ماجة انتهى تحفة الصلحاء ١٢ **تمت**

درود کبریت احمر منسوب بسوی حضرت غوث الاعظم قدس سره

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ اَفْضَلَ صَلَوَاتِكَ اَبَدًا وَّاَنْمٰى بَرَكَاتِكَ سَرْمَدًا وَّاَزْكٰى تَحِيَّاتِكَ فَضْلًا وَّعَدَدًا وَّاَسْنٰى سَلَامِكَ اَبَدًا مُّجَدَّدًا عَلٰى اَشْرَفِ الْخَلَائِقِ الْاِنْسَانِيَّةِ وَمَجْمَعِ الدَّقَائِقِ الْاِيْمَانِيَّةِ وَطُوْرِ التَّجَلِّيَاتِ الْاِحْسَانِيَّةِ وَمَهْبَطِ الْاَسْرَارِ الرَّحْمَانِيَّةِ وَاسِطَةِ عِقْدِ النَّبِيِّيْنَ وَمُقَدَّمِ جَيْشِ الْمُرْسَلِيْنَ وَقَائِدِ رَكْبِ الْاَنْبِيَاءِ الْمُكَرَّمِيْنَ وَاَفْضَلِ الْخَلَائِقِ اَجْمَعِيْنَ وَحَامِلِ لِوَاءِ الْعِزِّ الْاَعْلٰى وَمَالِكِ اَزِمَّةِ الْمَجْدِ الْاَسْنٰى شَاهِدِ اَسْرَارِ الْاَزَلِ وَمُشَاهِدِ اَنْوَارِ السَّوَابِقِ الْاَوَّلِ تَرْجُمَانِ لِسَانِ الْقِدَمِ وَمَعْدِنِ الْعِلْمِ وَالْحِلْمِ وَالْحِكَمِ مَظْهَرِ سِرِّ الْجُوْدِ الْجُزْئِيِّ وَالْكُلِّيِّ وَاِنْسَانِ عَيْنِ الْوُجُوْدِ الْعُلْوِيِّ وَالسِّفْلِيِّ رُوْحِ جَسَدِ الْكَوْنَيْنِ وَسِرِّ حَيَاتِ الدَّارَيْنِ الْمُتَحَقِّقِ بِاَعْلٰى رُتْبَةِ الْعُبُوْدِيَّةِ وَالْمُتَخَلِّقِ بِاَسْرَارِ الْمُقَامَاتِ الْاِصْطِفَائِيَّةِ سَيِّدِ الْاَشْرَافِ وَجَامِعِ

عدد خلقك ورضا نفسك ومداد كلماتك كلما ذكرك الذاكرون وكلما غفل عن ذكرك الغافلون ورضى الله تعالى عن اصحابه اجمعين ورسول الله يد حسبك الله ونعم الوكيل ما شاء الله لا قوة الا بالله العلى العظيم

بسم الله الرحمن الرحیم

السلام ای صاحب خلق عظیم — السلام ای معدن لطف عمیم — السلام ای سرور عالی جناب — السلام ای شافع یوم الحساب

السلام ای مقتدائی مرسلین — السلام ای رحمة للعالمین — السلام ای پیشوائی انبیا — السلام ای پس رو تو اولیا

السلام ای وردبستان هدی — السلام ای عارفان را مقتدی — السلام ای آنکه ابر رحمتی — السلام ای آنکه کان نعمتی

السلام ای بحر علم من لدن — السلام ای مخزن اسرار کن — السلام ای مشرق انوار غیب — السلام ای ماحی ظلمات ریب

السلام ای مطلع نور و ضیا — السلام ای معدن علم و حیا — السلام ای سرور عالی جناب — السلام ای عارضت ماه تمام

السلام ای صیقل مرآت دل — السلام ای کاشف هر غش و غل — السلام ای روی تو بدر منیر — السلام ای بوی تو مشک و عبیر

السلام ای منبع جود و عطا — السلام ای نور بخش اهل صفا — السلام ای قاب قوسین مقام — السلام ای انبیا کرده امام

السلام ای درگهت دارالامان — السلام ای خاتم پیغمبران — السلام ای چشمهٔ آب حیات — السلام ای نور تو هر شش جهات

السلام ای کور چشمان را دلیل — السلام ای صاحب خلق جمیل — السلام ای دستگیر — السلام ای راز دان روشن ضمیر

السلام ای سرور هر دو جهان — السلام ای رهنمای گمرهان — السلام ای خسته را مرهم نهی — السلام ای تشنه را شربت دهی

السلام ای ذکر تو غفلت ربای — السلام ای فکر تو ظلمت زدای — السلام ای چارهٔ بیچارگان — السلام ای مونس غمخوارگان

السلام ای فخر هر پیغمبرے — السلام ای دلبر هر دلبرے — السلام ای معطی هر آرزو — السلام ای فیض تو هر جا بسو

السلام ای دردمندان را دوا — السلام ای مایهٔ هر بینوا — السلام ای جلوه گر در سینه ام — السلام ای مصقل آئینه ام

السلام ای ذکر تو ایمان من — السلام ای فکر تو درمان من — السلام ای نام تو ورد زبان — السلام ای حب تو در دل نهان

السلام ای موصل مطلوبها — السلام ای منعم مرغوبها — السلام ای دست ده افتادگان — السلام ای داد بر دادگان

السلام ای تاج عزت بر سرت — السلام ای فیض و احسان بر درت — السلام ای حل مشکل السلام — السلام ای کار من از تو تمام

السلام ای عذر خواه مذنبین — لطف فرما بر گناه ما مبین — السلام ای بر رحمت فیض بار — بر تو هم بر چار و خویش هم هشت

صد سلام از ما و از تو یک علیک — صد سوال از ما و از تو یک لبیک — صد سلام از ما بهر دم صبح و شام — بر تو هم بر آل اصحابت تمام

برامید آنکه ای عالیجناب — از لب شیرین تو آید جواب — دردمندم ای طبیب بی دلان — رنج مادر یاب نبض تپان

از علاج ما تو نیکو آگهے — دارے درد دلم هم تو دهی — هست اروے دل بیمار من — شربت وصل ای دلدار من

پس چشان یک جرعه از جام وصال — پیش ازین مگذار ما را در ملال — هین مران ما را ز بهر درد و رنج — رحم کن بر ما بحق هفت و پنج

یا رسول الله بسے درمانده ام — با دو کف خاک بر سر کرده ام — بیکسان را کس تو ئی در هر نفس — من ندارم درد و عالم جز تو کس

اشتہار

برسالکان طریقت نبوی و تابعان ملت مصطفوی صاحبان مطابع نزدیک و دور و تاجران باخرد و شعور مخفی و محتجب مباد
کہ کتاب مستطاب ارشاد الطالبین بعضی تصحیح جامع الفروع والاصول حاوی المعقول والمنقول ملا فضل حق اخوندزادہ
ساکن قریہ تنگی تہ ہشتنگر و برخی تصحیح فضیلت پناہ میان قمر الدین اخوندزادہ ساکن اچینی باتا رجمۂ آیات و احادیث سرور کائنات علیہ الصلوٰۃ والسلام
و دیگر عبارات عربی جناب مولوی غلام حسین صاحب پشاوری معہ چند رسائل مفصلہ ذیل صیدیہ در تفصیل حل و حرمت حیوانات و منافع آنہا
و چہل حدیث در حرمت غنا و مزامیر شنیعہ و احکام لذیذہ در حرمت افیون پر مفتون و چند ابیات در منقبت جناب پیر دستگیر قدس سرہ
و درود شریف کبریت احمر منسوب بجناب نبیؐ چند در مناجات پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم بصرف زر کثیر و بہمدیگر نظیر کمترین بندگان خدای قدیر خادم ہر صغیر
و کبیر حاجی محمد امیر و فضل احمد کتب فروش پشاور بازار قصہ خوانی کہ حق تصنیف متن مورث از وارثان مصنف موصوف بموجب سند ضابطہ
ہبہ گرفتیم و نیز اجازت از مصحح مترجم مذکور حاصل کردہ طبع نمودیم و حسب منشا و موجب قانون بستم سنہ ۱۸۴۷ء داخل بہی رجسٹری
گورنمنٹ گردیدہ لہذا در خدہ بر یکی از صاحبان مطابع و تاجران کتب فروش و غیرہم التماس است کہ ہیچ احدے بلا اجازت این احقران قصد
طبع متن و حاشیہ کتاب مذکور نفرمایند ورنہ در صورت خلاف اصول مذکور ذمہ دار ہر رجہ و نقصان ارادتمان خواہند شد و بجائے نفع نقصان خواہند
یافت و ہر چند نسخہ کہ مطلوب باشد بارسال قیمت از دکانہا نیز مندان طلب فرمایند انشاء اللہ تعالیٰ در یغ نخواہد شد ۵ بر رسولان
بلاغ باشد و بس العبد حاجی محمد امیر تاجر کتب پشاور بازار قصہ خوانی فضل احمد تاجر کتب ولد حاجی محمد امیر العبد

ایضاً تنبیہ واجب الاظہار بر جمیع صاحبان مذکور واضح باد کہ سند ہبہ متن ارشاد الطالبین کہ از وارثان مصنف
معہ گرفتہ ایم بعینہ بہ ثبت نامہائے گواہان ہمبر بر صفحہ نقل میکنیم تا بملاحظہ آن تسکین خواطر ہمہ صاحبان گردد و در تکلیف طبع این کتاب نشوند۔

منکہ عبد الرحیم بن حمید میاں ساکن قریہ سپلیانڈی علاقہ صوابیہ بابوزئی نواسہ بستیم
جناب معلے اخوند درویزہ علیہ الرحمۃ از آنجا کہ کتاب ارشاد الطالبین من تصنیف جد مذکور بہبت جناب خود حق تالیف بحق وارثت مرا تفویض
فرمودہ بود حالا جناب حاجی محمد امیر از من حق تصنیف میخواہند بنابران بنظر نفع رسانی مسلمین مومنین حق تالیف و تصنیف باو ہبہ کردیم و تحریر میکنیم
کہ احدی کتاب مذکور را سوائے حاجی محمد امیر کتاب فروش تاجر کتب پشاور طبع نکند اجازت نیست و اگر کسی طبع خواہد کرد بر قدرے
کہ دعوی نقصان حاجی صاحب بنام چاپ کنندہ خواہند نمود بہا نقد دعوی آن عاید خواہد گشت ۵

العبد
عبد الرحیم نواسہ اخوند درویزہ علیہ الرحمۃ

محررہ محمد عالم الشہیر بہ پہنی ملا صاحب مجاور زیارت شیخ عبد الغفور صاحب صواۃ علیہ الرحمۃ

و علامت مہر جناب حافظ عبد الخالق صاحب خلف الرشید حاجی صاحب صواۃ العبد
لہ گجر ساکن صواۃ العبد
ملا عبد الرحمن ساکن کاگار و فیروز دوست ساکن صواۃ العبد

اشتہار دال

ساکن صواۃ محررہ العبد

اعلان

واضح باد کہ قیمت کتاب ہذا بسلغ دو روپیہ و شش آنہ بعوض ہشت آنہ عوض وقت کالی رایٹ محفوظ و در نسخہ
کہ بدون دستخط کنندہ نشان باشد ہر صاحب خود یافت نشود و از امر مرقومہ کردہ خواہد شد والسلام فقط

حاجی محمد امیر تاجر کتب پشاور ۱۳۱۲

فضل احمد تاجر کتب پشاور ۱۳۱۲

رکھنی چاہئے۔